

93

~~B. a 8~~

~~5.~~

R. 30941

Caja

20.41

23

2008

5

10
11
12
13
14
15

16

17
18
19
20

21

Incipit Summa de iure canonico tractans et expediens multas materias secundum ordinem alphabeti.

Omniam ignoras igne abitur sicut ait Paulus egregius predicator, et per hoc iuris ignorantiam que nullum excusat casus necessarios circa

iudicium et consilium animarum in foro penitentie ob ipsorum prolixitates perplexitatem et difficultatem multiplicem in propriis titulis leuiter inuenire non possunt papa quod errant grauius in predictis ne ignorare periculose contingat iuris peritiam non haberes.

Ego frater monaldus minimus inter paruos ad honorem dei et sanctissime matris sue atque beatissimi patris nostri francisci, nec non ad utilitatem simplicium, maxime quosdam casus utiles ab antiquis magistris et doctoribus approbatos sub singulis litteris alphabeti secundum mei paruitatem ingenii conspiciam studium ordinare, ut simplices que querunt valeant aut facilius inuenire.

Opiniones itaque antiquorum doctorum et et aliquorum modernorum humiliter profectus quamuis plura diuersimode sint ab ipsis notata, que inter se varietatem ostendere videntur, non tamen ausus sum scripta tantorum viros presumptuose respicere, sed ea licet diuersa circa unam et eandem materiam in presenti opusculo studiose conscribens duri hic discretis lectoribus relinquendum nullam opinionem accipiant que ipsis videretur esse magis consona rationi, quia non credo posse preiudicium aliquod erga veritatis sententiam ge-

nerari quecumque accipiat et eis cum quolibet sit a magistris et a probatis doctoribus in scriptis authenticis studiosius annotata. Non ergo miretur aliquis si modus agendi est diuersus in hoc opusculo ab operibus aliorum, quia hoc feci sicut supradictum est, ut simplices sub singulis alphabeti litteris incertis tamen rubricis citius inueniant, quod intendunt qui non possent sibi casus necessarios in propriis titulis facilius inuenire. Quare lector mihi precor esto benivolens et intentionem meam magis quam ipsum modum, agendi si placet attendens si qua utilia forsitan inuenieris, tribuas soli deo. Inutilia vero, et inordinate posita caritate fraternam et diligentem sollicitudine corrigas et emendes.

¶ De abbate.

Hic primo agendum est de abbate, ubi agendum est quis possit esse abbas, de potestate abbatis, quare debeat remoueri, de renouatione abbatis, quando possit conueniri et quando non.

¶ Quis possit esse abbas.

Abbas debet esse vel sacerdos, et si non potest fieri, et ad hoc ex culpa sua deuenit remoueat, extra de errore et qualitate, c. j. ubi de hoc in glos. et. s. de electio. cum in cunctis. Si vero ipse impedimentum ex culpa sua non incurrit remaneat in abbacia, extra de clerico egrotan. c. j. et. vi. q. d. c. j. cum percussio. potest tamen de rigore iuris abbas esse dispensari tantum in minoribus ordinibus constitutis: extra de errore et qualitate, preterea ubi de hoc in glo. qm. r. c. r. u. a.

¶ Item si est canonice electus et c. n. s.

Summa monaldi.

matius et episcopus tertio requisitus eius
 benedicere nolet. potest in proprio
 monasterio conferre primam tonsu-
 ram subdito suo dummodo sit sacer-
 dos et manus imposita sit et ab epi-
 scopo sine morem prelicandorum abba-
 tum extra de etate et qualitate. cum con-
 ringat. ubi de hoc in glos. hoc idem et po-
 rest et alia que ad huiusmodi officium
 pertinent libere exercere donec a suo
 episcopo fuerit benedictus. extra de sup-
 plenda negligentia prelatorum. c. j. ubi
 de hoc in glos. scilicet ut conferat et arg.
 de electione. nihil. §. penultio. ¶ Item
 abbas unus profici diuersis monaste-
 rijs similiter et semel non potest nec etiam
 monachus in diuersis monasterijs si-
 mul. et semel. esse potest. extra de re-
 ligi. dom. c. vlti. §. vlti. ubi de hoc in gl.
 sic patet et de pceden. preterea. ubi de
 hoc. r. xi. questio. j. vnum. ¶ Item qui
 non fuerit monachus professus abbas
 esse non potest et si est remoueri debet
 ab abbacia. extra de electio. cum in ma-
 gistrum. r. c. cum ad nostram. r. c. sequē.

De potestate abbatris.

 Abbas et quilibet prelatus con-
 uentualis religiosus subdi-
 tum suum absolueret potest
 qui pro leui manu inie-
 ctione. in alium regularem
 eiusdem claustris excommunicationem
 incurrit. Si vero religiosum alterius
 claustris leuiter percusserit per prela-
 tos vtriusque monasterij debet absolui
 nisi fuerit grauis et enormis excessus.
 vrpura. si ad mutilationem alicuius me-
 bri processerit vel ad enormem sanguinis
 effusionem aut in episcopum vel abba-
 rem sit manus violenter iniecta. et de si-
 militibus. Sed si percusserit clericum se-
 cularem debet mitti ad papam. extra
 de senten. excommunicatio. cum illo-
 rum ubi de hoc in glos. multa enim. et

et monachis et de vita et honestate cler-
 qm ubi de hoc. de hac materia require
 in tractatu de excommunicatione re-
 gularium. ¶ Item licet non possit pro-
 hibere monacho suo quod non confitea-
 tur si vult episcopo suo vel penitentia-
 rio eius potest tamen precipere ei quod
 post confessionem episcopo vel eius pe-
 nitentario factam ostentatur sibi abbati.
 vel alteri de mandato eius. nec potest episcopus
 monachus eximere ab obedientia abba-
 tis in hoc casu nisi ex manifesta et iusta
 causa. et hoc intelligit de monachis non
 creptis. ¶ Item potest concedere monacho
 ex iusta causa quod cellam habeat. infra et non ex-
 tra septa monasterij. r. qd. vlt. c. vlti.
 r. xviii. q. si nullus. r. c. cellulas. ¶ Item
 potest episcopus prescribere. in quibusdam epi-
 scopalia iura. extra de pscript. auditis.
 Item potest concedere monachum in
 episcopum. Sed quicquid huiusmodi mona-
 chus in episcopum electus adquisierit
 vel habere prius visus fuerat monaste-
 rio relinquat. xviii. q. j. c. vno. ¶ Item
 abbates astricti debent de iure omni
 obedientiam reuerentiam prmittere vici-
 ces. episc. salua semper regula ordinis
 sui. extra de symo. ne dei. ubi de hoc in
 diuersis glos. ibidem. ¶ Item quilibet
 abbas et conuentualis prelatus require-
 re debet monachos fugientes et ad
 claustrum reducere salua ordinis di-
 sciplina. extra de regulari. ne mona-
 chi vagabundi. ¶ Alioquin si redire
 nolentem recipere noluerit et mona-
 chus sit remanens in seculo acquirit
 et postea moritur extra monasterium
 non receptus nihil de bonis eius pe-
 re potest abbas quia impie monacho
 suo alimenta negauit. argumentum
 extra de languidis expositi. capitul. v.
 notat ubi de hoc in glosa idem iuris est.
 ¶ Item abbas qui habet populum seu
 capellam populum habentes ad synodum

ire tenetur nisi cā rōnabili excusetur. xvij. di. eps. r. c. decernimus r. c. de ma. 10. r. obe. cū sup vbi de hoc in glo. s. d. r. si vero esset exemptus vel populi non haberet ire ad synod. nō tenetur. xvij. q. ij. si necessarii in fi. r. s. vlti. et xvj. q. i. cū p vilitate. De potestate abbatis require in tractatu de prelatis.

¶ Quare debeat abbas remoueri.

Abbas qui fecit se bñdica cū esset mitral' manu. d. r. remoueri ab abbatias boctacit fraudulenter et de corevia. exposuisti. Similr

si esset digitis abscisus. p quos impeditur in missa. et de cleri. egro. pbrim vbi de hoc. Similiter si ante nō fuit p fessus extra de elec. cū in magistrū vbi de hoc. ¶ Itē si est infamatus vbi nūrus nō vult cedere abbas p superiorē suū cedere compellatur. xvij. q. ij. si quis. abbas ammittitur.

¶ De renūciatōe abbatis.

Abbas exemptus renūciare nō potes sine licētia pape. Si etiā insufficiēs reputatur. et de renū. c. vlt. vbi de hoc. r. si est subiectus epō tñi sine licētia epī renūciare nō pōt. xvij. q. ij. abbas. ¶ Itē p arbitriū libertari r exemptiōni renūciare nō pōt sine licētia pape. extra de ar. cū tēpore vbi de hoc in glo. nec etiā poterat.

¶ Quando possit cōueniri r qñ non.

Abbas sñ p̄sensu capli nec capituli sñ p̄sensu abbatis cōuenire pōt aliqūē i iudicio v' ab aliquo cōueniri q' v' sine alio res seu personas sibi subiectas alienare nō potest. r. q. ij. sine exceptione r et de do. nat. pastoralis r et de his que sñ. a prela. cum nos. ¶ Itē null' p̄lar' pōt subditos suos ad equalē religionē licētia

re sine cōsensu capituli sui. ad minores vero religionē licētiare ipsos nō pōt et de ofensu capli sine licētia dñi pape. ar. r. q. in. statum'. r. r. q. ij. sine exceptione r extra de renūci. post translatiōē vbi de hoc i gl. r a caplo. ¶ Itē in ecclesiis in quibus h' ius patronatus nō debet p̄sentare clericos sine cōsensu capituli sui nisi hic habeat de anti. qua consuetudine vel de p̄uilegio specialī. alioquin nichil valeret et de his q' sñ. a p̄la. ca. noscitur vbi de hoc.

¶ De abbatissa.

¶ Hic agendum est de abbatissa.

¶ Quid possit facere abbatissa qd sñ.

Abbatissa electat cōfirmata sñ nō deat ira plenā iurisdictionē. vt abbas. h' tñ alio qualē. h' cñ iurisdictionē r administrationē sp̄ialiu et temporaliu. ar. extra de cōfir. c. di. lecta r de his q' sñ. a p̄la. ca. h. ¶ Itē potest conferre de cōsensu capituli sui ecclesias r beneficia r instituire clericos in ecclesiis monasterii sui sicut faciunt abbates r alii p̄lati post cōfirmationē. extra de his q' sñ. a p̄la. ca. noscitur. r et. de elec. nosci. sicut cñ abbas de cōsensu capituli sui r̄p̄sentare pōt clericos in ecclesiis monasterii sui. eodē modo abbatissa vt in p̄dicto ca. ca. noscitur.

¶ Itē cōmunicare vel absoluere abbatissa nō potest et de sen. excomu. de monialibus. Similiter nec ab officio suspendere vel interdicare pōt quia et hoc p̄tinet ad clauēs extra de excessi. prela. tanta nō cñ serui femine sed viri tradire sunt clauēs regni celo. sñ et de pe. r re. noua. ¶ Itē nō pōt moniales velare. r. q. ij. statum'. ¶ P̄terea q' cōmunicare suspendere vel interdicare abbatissa nō potest. p̄cipit papa qd clerici r moniales suspensio nem ipsius aliquales cōrēpnēs p cē

Summa moralis.

suram ecclesiasticam compellantur ad seruanda salubria mandata ipsius, extra de maioutate et obediencia dilectio vbi de hoc in glosa, sic ergo. ¶ Item euangelium publice legere non potest in missa, secus in matutinis nec benedicere vel predicare seu confessio nem de criminibus non potest audire extra de pe. et remis. noua. vbi de hoc in glos. mulier. ¶ Item virile officium est generaliter mulieribus interdicitur. ff. de regul. iur. l. j. ¶ Item non potest facere testamentum cuius nihil valeat possidere. extra de testa. c. j. et de raris. ex pre.

De accusatione.

Agendum est de accusatione vbi notandum est quod est accusatio et unde dicitur. Quis potest accusare. Quis prohibetur accusare.

De forma accusandi. De effectu accusationis et an semel absolutus possit iterum accusari.

Quid sit accusatio.

Accusatio est alicuius de crimine delatio. ¶ Tres accusator dicitur quasi aduocatus quia ad eam vocat eum quem appellat. extra de reb. sig. ¶ Item accusare potest quicumque non prohibetur sicut dicitur de testibus. j. de procur. ff. de testi. l. j. et ff. de par. l. mutus. ¶ Item accusare potest vir uxorem suam iure mariti de adulterio siue de calumnia. infra. l. dies a tpe diuorci. C. de adulte. quamuis adulterum. accusatio tamen falsi partus suppositi ab uxore nullo tempore claudit etiam post mortem. ff. ad. l. cor. ff. de fal. et extra de pe. et re. officij. vbi de hoc in gl. criminis. Sicut accusatio parit suppositi non datur nisi propter aliquis aut his quibus ea res pertinet. ff. ad. l. cor. l. cornelia. ¶ Item accusare potest ipse sui sponsam de adulterio. et primo inchoari. ar. C. de adulte. propter ea

ideo in casu. et ff. de duces. §. querentibus. ¶ Item de accusare ad priam vir uxorem suam publice adulterantem. alioquin peccat et sibi consentire videtur. extra de adulteris si vir vbi de hoc et de iure. quem admodum. ¶ Item potest accusare de adulterio ex violenta suspicionem. extra de adulterio. maritos vbi de hoc.

Quis prohibetur accusare.

Accusare prohibetur aliqui propter sexum. ut mulieres vel propter etatem ut pupillus vel propter dignitatem seu potestatem ut papa et imperator vel propter delictum proprium. ut infames et multi alii nisi sua vel suorum iniuriam prosequatur quia tunc admittunt. ff. de co. ri. l. tamen. Similiter in criminibus exceptis de quibus habet. ff. q. j. prohibent. et ff. de accu. qui accusare. ¶ Item accusare clericum laycus non potest de iure. nisi suam vel suorum iniuriam persequatur. ubi. q. v. oibus. et ff. qd. non. c. j. et in. un. et v. nec tamen in teste recipi debet. extra de testi. de cetero. et de accusa. cum. p. nisi de hoc in gl. no. quod fallit hic in hoc et in symonia et in crimine lese maiestatis super per quibus potest clericum laycus accusare et contra ipsum testificari. extra de symonia tanta. et c. b. heli. ¶ Item accusatorem suum. licet etiam minus idoneus non potest episcopus repellere ab accusatione sua. si habuit ante eum familiaritatem. iudex tamen ex officio suo potest illum repellere. extra de accusa. nulli episcopi vbi de hoc in glos. non enim. ¶ Item ad accusandum nemo debet compelli. ff. q. iii. si quem. et c. si quis. Item accusare non potest vir uxorem suam de adulterio. si ipse sicut sit adulter. extra de adulterio. intelleximus. ¶ Sicut si tradidit eam adulterandam. extra de eo qui cogno. psang. vxo. sue discretio nem. ¶ Sicut si violenter fuit oppressa. ff. de adulte. vim passam. ¶ Similiter si cognita est ignoranter ab alio pro fratre

sem que credebatur esse virum suum. arg. xxxij. q. ij. in dilectus. Similiter si cre dens pbabiliter virum suum mortuum esse alteri nupsit. xxxij. q. ij. cu p bell cam. ¶ Similiter si post adulterium ea sibi reconcillauerit. ex de adulte. intel leximus vbi de his. et de iurciura. que admodum. ¶ Item accusare non potest vir mo res uxoris quos approbauerat p. ff. de adulte. si vxor i fide. iudex tñ ex offi suo intrare potest de talibus. ij. q. vii. que rendu. ¶ Item accusator et testis simul non potest quis esse nisi in causa denunciatio nis. extra de testi. in iurmoniu. nego. si militer in eadez causa nullus potest esse iudex et testis extra de symo. l. s. belli. vbi de hoc. l. iij. q. de. l. iij. nullus. ¶ Item accusare non potest infamis infame accusare nec criminofus criminofum. xxx. q. vi. ni hii iniqui. et ar. de accusa. c. i. vbi de hoc. ¶ Similiter nec socii et principes crimi num accusare possunt. extra de testi. ve niens. i. vbi de hoc in glos. sic patet nisi forte denunciatiue vel exceptiue agatur extra de testi. qm et de adulterio signi ficasti. ¶ Similiter nec vilis persona. ex tra de spon. c. i. in tua. pterquam i cri minibus exceptis ad quorum accusatio nes. admittitur quibet nisi capitalis sit inimicus vel inimicis cohabitans vel co spiratoz. extra de symo. p tuas. l. c. l. s. be ly. in q. de hoc. l. c. i. a. et de accusa. c. i. oporteat. l. c. repelletur in q. de hoc. ¶ Item non pscens accusare potest absenti rem. iij. q. ix. c. ij. et iij. ¶ Item nec apo stata. iij. q. de. iij. si quis a suo. l. c. beat. ¶ Potest tñ monachus suum accusare ab bare ex rōnabili car tenetur ad demun ciandum eum. ij. q. vii. qua propter. et s. et bis. et extra de accusatio. illa vbi de hoc et tñ de habere de monasterio ex pensas cuius vtilitatem procurat ex tra de accusatio. ex parte. vbi de hoc. et Colim.

De forma accusandi.

Accusatiois forma hec est de effi fieri libell' accusatiois continens cōsule et die. et mensem. et locū et tempus admissi crisi et alia q. hñr. ij. q. de. vlti. s. li belloz. et ff. de accus. et inscrip. l. iij. de ass' accusatoz qui crīaliter accusat inscribere et se ad penā talionis obligare. extra de accus. sup bis vbi de hoc. et de symo. l. s. belli. quida tñ ex cepit quosdā casus vt in crimine abigerus. C. de abige. l. vna. Similiter in leuib' et pnis cri minibus. ff. de accusa. leuia. Sistr in apparitores referit. C. de accus. dē. ¶ Sistr in crīe apostasie. C. sta. apostataris et cū accusat' cōtraxi cum iudea. vel eod' iudeis ne quis. de bis ha' accusa. sup bis in gl. sic. et cū martinus accusat' vt hō iure mariti nō de lionem. ne forte si de ne interioris sue p se eccliasico iudice p raz iudice seculari cur. tñ vbi de h' ¶ Item in accusa obligatur ad ta' Nec si tutor acc possunt. l. s. ne accusat vt here defuncti. ff. qui nec cum per tur. C. qui que. C. tñ audire con cūsare. ex gl. no. q. ciationis accusat. vindic in gl' q'

Summa monaldi.

Num de portandus donec se purgauerit extra de purgatione cano. c. 1. 2. n. vbi de hoc in gl. sic patet. ¶ Item repellitur obligatio per modum excep. maior crimine vel equali. vel et minori extra de accusa. super hijs vbi de hoc in glo. potest accusator. 2. c. 1. 2. c. nonnulli potest tñ accusare exites in peccato mortali occulto. v. q. vj. 2. quidem. ¶ Item qui accusat iniuste seu calumniose mortali ter peccat. et talibus est penitentia cuius iniungenda. maxime si sequatur de mors vel mutilatio membri. ¶ Item de accusatori. accusasti. vbi de qui iuste criminofum accusatus est a pena fm leges licet maxime approbato interficia. qd. un. illud. ¶ Item de iudice 2 ministro. argu. o. accusasti vbi de his. ¶ Item est qd si accusator non a tamen accusatiōis unted. C. co. ti. l. v. usatione. nō est ne velli vt dicitur est. 8. ¶ Item accusatio requiritur obseruatur. de purg. ca. s. ¶ Item fitur de crimine 2 sine scripto. §. ne. j. nihil. ¶ Item in iudicio fieri. 2. ceteri. l. 2. c. nō est. ¶ Item debet recedere. j. v. nō vos. ¶ Item duo ac. ¶ Item vara. ¶ Item pdi

nōdum est in rerū natura. extra de spō impu. ad dissolucndū vbi de hoc in gl. bene dicit. ¶ Generaliter em̄ ad penas ordinariā de crimine agendū potest sine accusatore 2 sine libello. ff. de mu. 2. ho. l. rescripto. §. si quis accusatore. 2. n. qd. j. nihil plerumq; tamen agitur fm iura canonica. de crimine ciuilitur nō ad penam ordinariam 2 tunc nec accusator necessarius est nec libellus.

De effectu accusationis.

Accusationis effectus cum de crimine criminaliter agit est de pssio. inquisitionis vero ab administratiōe re motio. Denunciatio nis autem penitentia

vel correctio exceptiōis namq; cōsequē di exclusio. extra de accusa. super his. ¶ Item accusatus vel denunciatus de dilapidatione. vt suspectus statim non remouetur. sed interdicitur ei omne genus alienandi 2 datur ei coadiutor extra de accusa. vlt. vbi de hoc 2 de offi. vcl. venerabili. ¶ Item si accusetur qd de crimine vel denunciatur vel inquiratur ad honores interim promoueri non debet nisi post annum. extra de accusa. omnipotes deus vbi de hoc in gl. 2 sic. ¶ Item accusator nō existeret nullus de dānari nisi in casib;. l. si suspecta scriptura in iudicio pferatur. C. de proba iudemus. ¶ Similiter si testis procat fuerit 2 vaallauerit in iure. C. de testi. nulli 2 extra de penis sup. his. Si mulier si tutor suspectus esset. ff. de susp. tu. l. in. §. p̄trea vidēdus. ¶ Si si maritus accusauerit uxore de adulter. 2 ipsa replicat de lenocinio. ff. de adul. l. j. §. si publico. ¶ Si si iudex repiat accusatorē calumniari. ff. de turpil. l. j. §. j. 2 extra de calum. c. j. 2. n. ¶ Similiter si iudex in modum inquisitionis

eognouerit de crimine extra de accusa. qualiter et quando. r. c. inquisitionis. Similiter si infamatus deficit in purgatione extra de symo. de hoc cui. sius concordia. ¶ Similiter si crimē est notorius extra de accu. c. uideria. ¶ Similiter si aliquis corrumpit testes aduersarij sui. i. q. vii. §. tria. ¶ Item si accusator non appareat in termino sibi p̄fixo amplius non audiatur. nisi p̄bet iustam causam absentie sue extra de s̄. de instru. accepimus vbi de hoc in glo. nota tempus. r. qui minime accusare pos. cum in tua vbi de hoc. ¶ Item si accusator mortuus p̄cedere n̄ vult postea. non audit extra de accusa. l. in baptis. mo vbi de hoc in glo. sed quare.

¶ An semel absolutus possit iterum accusari.

Accusatus crimine postquam de illo est absolutus propter defectum probationis non potest de eodem iterum accusari. nisi secundum accusatores doceat primum fuisse preuicatum. ff. de preuar. l. i. in. vel nisi fuit dolose persequatur ignorans accusationem ab alio institutam ff. de accu. si cui. §. si des. r. hoc intellige cum actum est in forma iudicij. extra de accu. de his vbi de hoc in gl. quia si probato. ¶ Item qui accusat de symo. non potest post accusationem cum accusato componere ne collidere videatur: quod si post inchoatam litem desisterit accusator de crimine incidit in turpitudinem si publicum crimen intendit. C. ad turpil. l. i. r. puniatur in quantitate promissa. r. notatur infamia. C. de colussi. l. i. q. i. causa criminali post inchoatam litem non licet desistere nisi de auctoritate iudicis et rei consensu si fuit suppositus tormento vel als infamatus ff. de coll. c. j. vbi de hoc in gl. ar. q. r. c. ij.

¶ De accusatione.

Accusatio est de accusatione vbi notandum est quod sit accusatio. Que sit spes accusatio. Quis agere possit sine mandato. De foro actoris r. rei. Quis reus debet absolui ab actione r. quando nō. De modo agendi. Quando in possessione mitti debet actor. Quando actio cooperat ex edicto.

¶ Quid sit actio.

Actio est ius persequendi in iudicio quod sibi debetur. in. stit. de accusa. in. p̄. l. s̄. fm̄ canones accusatio dicitur carere de verb. signi. forus.

¶ Item actio fm̄ leges semper proponenda est in causa. quod nemo sine actione experitur. ff. de nego. ge. si pupil. §. vlti. ¶ Item actio perpetua per libelli oblationem. n. q. vj. anteriorum. r. C. qn. li. princi. obli. cō. l. j. ¶ Item actionem habere non dicitur. qui habet inutilem extra de recti. spol. olim nobis r. ar. ex de frigi. r. malef. ex tenore vbi de hoc in glo. nota p̄. inanis cisi est actio quā excusatur inopia debitoris extra de recti. spol. oli r. vbi de hoc r. de sol. edoard.

¶ Item actio de dolo pro modico dari nō dicitur. ff. de dolo si oleus in si. ¶ Item actione furti non habet cemptor in re vendita r. furto sublata. si res non fuerit tradita sibi. ff. de furt. cum qui de hoc habes extra de concess. preb. relatus in glo. ver. tali appellationi.

¶ Que sunt species actionis.

Accusationis. Alie sunt bone fidei alie stricti iuris. actiones bonae fidei habentur in. stit. de act. §. accusationis r. cōueneratur ibi. xv. f. ex vendito ex empto locato p̄ducto. nego. mandati. depositi. p̄ socio tutle p̄modati pignoratitia. fami. hereticam. cōmuni diuidendo. prescrip.

Summa monaldi.

verbis. et q̄ de estimato proponit vt si rem meā estimo et do tibi vt eā vedas decem aut. r. reddas mihi aut rē. ff. de estima. acti. l. i. et pmutatio hereditatis petitorio. nec dicuntur actiones bone si dei q̄ in eis tñ seruari debeat bonasides: q̄ et in acti. stricti iuris: et in quocūq̄ cōtractu bōa fides seruari d̄. C. de actio. et ob. bonas fide. ¶ Itē actiones stricti iuris sunt alie ab h̄is vt actio ex mutuo arbitriū et h̄is similia et ideo dicuntur actiones stricti iuris q̄ in eis nō venit nisi stricte exigit actionis natura. vñ nō veniūt vlture et mora in cōtractibus stricti iuris nisi sp̄aliter sint pmisse ff. de neg. gest. q̄ t̄m̄ d̄. et C. de vsuris l. iij. Similiter in actionib⁹ stricti iuris nō venit interesse si rem dari mihi est in obligatione secus si rem tradi vel facti. ff. de verbo. ob. vbi autē. §. vlti. et l. si fundus sed omnia lita sunt accessoria in iudicis bone fi. ff. de acti. empti. et v̄ d̄. l. i. in prin. ¶ Itē in actione bone fi. quādoq̄ veniūt de quib⁹ nihil est cogitatur rupta et cetera et h̄is similia. ff. de acti. empti. et vend. l. fundi. §. si rupta extra de causa pos. et p̄pe cū eccl̄a vbi em̄ quedā de h̄is t̄gūtur. in acti. bone fi. dei multū exuberat officii iudicis et pi gnus quā in actione stricti iuris. istis rationib⁹ alie d̄ntur actioes bone fi. alie stricti iuris. de h̄is h̄es et. de excep. cū venerabilis in glo. que sunt actiones.

¶ Quis agere possit sine mādato.

Agere potest sine mandato filiusfamil. p̄ patre q̄ et agere et defendere potest. qui si minor esset d̄z nihilomin⁹ admitti ad agendū et defendendū p̄stita tñ satisfactione extra de procur. nō in iuste vbi de hoc in glo. filius familias et C. de procur. erigēdi. ¶ Si militē agere pōt vir p̄ reb⁹ vxoris sue sine mādato. presuta tñ cautio de rato

C. de procur. marit⁹ alias aut sine mādato nemo agere pōt nec et admittit nisi sit cōiuncta p̄sona et tñ cauere d̄z de rato. ff. de procur. §. et h̄ec p̄sone et l. p̄m̄ ponit in fi. ¶ Itē agere pōt eccl̄a maior p̄ iure subditariū sibi eccl̄arū et de p̄scrip. audi. ¶ Itē agi non d̄z de eo q̄ nō est in rerū natura. ff. de iure codi. quiddā referūt. §. i. auctore tñ reprobat̄o scripta eius etiā si bona sunt reprobat̄ari debet extra de here. fraternitatis

¶ De foro actoris et rei.

Acto: d̄z seq̄ forū rei extra de foro cōpe. cū sit ḡnale forū em̄ cōtra h̄it̄ ratione delicti siue p̄tract⁹. siue rei de qua agit in q̄b⁹ casib⁹ possunt et exēpti corā laycorū ordinaris cōueniri et de p̄uicil. volētes vbi de hoc in glo. ex h̄is trib⁹ et de foro cōpe. sane. ¶ Itē actor recoueniri d̄z a reo sub eodē iudice. et nō alio lite p̄dente nisi iudex merito habeat suspect⁹ extra de rescrip. dispēdia. §. vlti. vbi de hoc ¶ Itē q̄ cōtra aliq̄ plures mouere voluerit p̄sonas acti. nō ad diuersos iudices s̄ ad eodē sup̄ oib⁹ h̄mōi q̄stidib⁹ iras studeat impetrare. Qui vero cōtrariū fecerit euz modo careat oim̄ l̄arū et p̄cessib⁹ habit⁹ p̄ eas nō valeat reo d̄z in expēsis p̄dēpnari. si em̄ fatigauerit p̄ eas d̄z. de rescrip. dispēdia. vbi d̄ hoc in glo. iud̄ et c. vlti. vbi de hoc ¶ Itē trahi nō d̄z actor a reo nisi ad vñ locū trahit̄ et detentatū extra de rescrip. c. vlti. et c. pastor. alis.

¶ Quādo absolui debet reus ab actor̄o reter̄ quādo non.

Acto: nō p̄b̄re absoluit reus extra de ecclesiastica b̄nfi. c. vno. vbi de hoc fallit hoc tñ q̄n̄ q̄ ratio de p̄sumptionis defert̄ p̄batio ad reū extra vt eccl̄e. b̄nfi. c. vno vbi de hoc in glo. sc̄da. vi. q. vlti. ¶ Si aut actor fundauit int̄tionē. suaz iure cōi. c. di. contra more Si aut reus sp̄ōre assumit om̄is

probadi. ff. de pba. circa. ¶ Sicut in cōi-
bus iudicis vtriusq; pbario audi. ex-
tra de proba. ex l. sig. vbi de hoc. ¶ Sicut
cuz vterq; dicit se possidere et de pba.
l. 2. ff. de iudi. in tribus. ¶ Sicut in crimi-
ne falsi vtriusq; testes audiuntur. C. de
falsi. vbi. ¶ Sicut in crimine lese maie-
sta. et in sacramentis desertis et in peditio.
prie et in crimine pecculatus vtriusq; te-
stes audiuntur. C. de aboli. fallaciter in
fi. et de hīs heres extraxit eccl. bñ cap. vno
in glo. sile. vj. q. vlti. ¶ Item si actor hēat
bonā p̄sumptionē p se habito respectu
ad qualitatem persone et cause deservit ei
iuramentū in causa civili extra de iure
iuran. c. vlt. vbi de hoc no. in glo. q. si.

De modo agendi.

Agere prius dicitur qui primo appellat.
ff. de iudi. q. prior. ¶ Item si actor
nullā causam expressit totū ius suū in
iudiciū deduxisse videtur. vñ obstat ei
exceptio rei iudica. si absoluat reus qz
actor nō p̄batur. ff. de except. rei iud. et
an eadem. §. act. et extra de causa poss.
cū ecclēsia vbi de hoc in glo. hoc sūptūz
est. ¶ Idē est si reus absoluit qz nō possi-
debat extra de except. c. penulti. ¶ Si
militet si agat actioe p̄sonali maxime
et et actioe reali causa petendi expri-
mēda est in libello aliter enim nō tenet
reus respondere extra de libelli obla. di-
lecti vbi de hoc et si absoluat reus nō ob-
stat exceptio rei iud. tunc petenti si idē
petatur ex alia causa semp̄ enim causa
precedēte dicitur quā aliquid debetur ex-
tra de causa poss. cū om̄is. r. c. vlti. et idē
est quantū ad hoc qz hoc in reivndica-
tione assignata causa petēdi in libello
siue actio t̄p̄alis sit siue realis non ob-
stat exceptio. si agatur ex alia causa vt
dicit iura predicta. ¶ Item in vniuersa
libus iudicis non est necesse. exprimere
singlas res s̄z suffiat dicere. peto tales
hereditatē quia sum heres. ff. de petis.

heredita. l. iiii. ¶ Sicut si peto ecclē. cus
pertinetius extra de resti. spol. cum ad
sedem ¶ De his habes extra de libelli
ob. c. ii. in glo. no. ad intelligētiā ¶ Item
actori licere non dicitur qz nō l. reo. ff. de re
gu. iur. nō dicitur actor. igit. et rei est equa
cōditio vt dicit p̄dicta lege. ¶ Item actor
reo et reus actori dicitur ostēdere instrumē-
ta qz in iudi. voluerit vti. C. de eden.
l. vlti. et extra de fide instrumēta cōfigit
vbi de hoc in glo. tñd. ne. ¶ Item si actor
condēpnatur in expensis si nō compa-
ret in termino sibi dato vel statuto ex-
tra de dolo et contu. actor. vbi de hoc in
glo. simpliciter ¶ Item libertatē habere
debet reus et actor vt libere confiteatur
quia confessio p̄ metū extorta non p̄e
iudicat. xxxi. q. ii. lotharius et extra de p̄
cura. accedens vbi de hoc in glo. qui
em̄ agit. ¶ Item si actor a principio egit
criminaliter et non obtinuit iterum po-
test agere civiliter et cōduerit p̄tra furē
C. qñ d. ac. p̄ciu. c. i. l. i. p̄sumitur enim
coipso qz succubuit calumpniatus fuit
se. ii. q. iii. qui non probatur. C. de aduoc.
diuer. iudi. l. j. ¶ Item actor qui non
vult prestare calumpnie iuramentum
cadit a causa et reus si non vult prestare
habetur pro confesso. de iura. calumpnie
imperator vbi de hoc in glo. qui enim
et. c. vlti. §. pena. ¶ Item si agit actio-
ne iniuriarum iniurias pacificare de-
bet. ff. de iniur. p̄tor. et extra de resti.
spolia. grauis vbi de hoc in glo. quas
actio tamen iniuriarum non compe-
tit monacho verberato. Sed potius mo-
nasterio monacho mediante extra de
sen. excō. parrochias vbi de hoc. ¶ Item
mitius agendum est cum religiosa qz
cum seculari persona extra de dolo et
contuma. c. ii. vbi de hoc. ¶ Item actum
non dicitur cū aliquid superest ad agē-
dum. C. ad senatus sillaniamum in fi.
ne. r. vj. q. j. nibū. ¶ Item dies et consu-

Summa monaldi.

aduersario est edendus extra de rescri. si autem. r. c. p. l. r. s. ¶ Item ubi sunt duo perentes aliquam rem ab vno vltor cautione p̄bita victo q̄ cōtra alteruz est defendet. ff. de rei. v. is a quo et. ff. de p. heres. l. penul.

¶ Quando i possessione mitti d̄ actor.

¶ Actor d̄ in possessione mitti quādo post citationez fraudulēter se re absentat extra de eo qui mit. in pos. c. vlt. r. de ap. suggestum r. vt li. non contest. tue. Sec̄ t̄n est. qm̄ nō p̄ otumaciā. Sed iusta d̄ cā reus est absens et si actor p̄bet se spoliari esse et de of. del. cōsultatiōib̄. r. c. de causis. ¶ Itē agēs sup̄ dignitate p̄sonatu vel beneficio. ecclēastico oprinendo nō d̄ i hoc casu p̄p̄t cōtumaciā pris aduerse in possessioni rei petite mitti cā rei seruāde ne p̄ hoc ad ea ingressus pateat vitiosus extra de eo q̄ mit. in pos. c. qui. vbi de hoc in glo. nota casus innocē. Sed in h̄ casu recipiant testes lire nō cōre. r. seret sentētia diffinitiuā extra vt li. nō cōre. qm̄. §. p̄oro vbi de hoc. ¶ Itē missus i pos. causa rei ser. fit ver̄ possessor post annum et de eo qui mit. in pos. c. r. vt li. non contest. qm̄ vbi de hoc. S̄z si nō admittitur in possessione a reo s̄m mandati iudi. potest conuenire aduersariuz quāri sua interest pos. non habuisse. ff. de ver. ob. si duo. §. vlti. r. l̄s possessiōuz intrare nō posset resistere reo. nichilō mi. t̄n post annū fit ver̄ possessor r. re punitur in expēsis actor. et de dolo. r. cōtu. contigit in fi. r. vt lire nō contest. qm̄ r. c. tuerbi de hoc. S̄z videtur q̄ an no elapso missus in possessione fit ipso iure ver̄ possessor. vt in dictis. c. r. de of. ordi. pasto. r. de eo qui mit. i pos.

causa rei ser. c. j. Al̄ t̄n d̄nt q̄ sol̄ trās̄ cursus anni. nō facit eū veruz possessor rem nisi impetret scōm decretū. et de eo qui mit. in pos. c. j. r. ff. d̄ dam. infec. l. si finita. §. iulianus. ad hoc d̄cas q̄ i realibus actionib̄ nō habet locus nec est necessariū s̄m decretū nisi quis ad cautelā impetret illd̄. Sed sol̄ trāscur̄ sus anni facit aliquem verum possessorē extra de of. ordi. pasto. r. de dolo r. contu. contingit. in p̄sonalib̄ tamen actionibus necesse est impetrare s̄z de cretus. qz als̄ nō efficitur veruz possessor. nec intelligitur possidere r. sic nō p̄ scriberetur. et de eo qui mit. in pos. c. j. et ff. de damp. infec. l. si finita. §. iulian̄.

¶ Quando actio cōpetat ex edicto

¶ Actio vt cōpetat ex edicto tria necessaria sunt. s. q̄ sit alienatio facta cā murādi iudiciū futuri r. non eius q̄ iam est. ff. e. rit. ex hoc edicto. §. aut p̄roz. sc̄o q̄ alienatio fiat do lo rōne loci r. p̄sone. qz potentioribus pares. r. et ne in duriozē aduersariū cōsituat alterius puincie r. mea inter sit ff. c. l. j. h. r. iñ. in princ̄. ¶ Item actio nis cessio si fiat in vltima voluntate tenet. ff. de leg. iñ. nomē r. i casib̄ alijs. C. mādari. l. p̄ diuerfas nisi res v̄ actio le gara sit litigiosa. C. de litig. q̄cunqz. et aut. nunc si heres. ¶ Item actionis cessio v̄ donatio ex pacto v̄ iter v̄ uoza facta potentiozi causa mutandi. iudic̄i cū nulla est. nec agere potest ille ex illa cessione immo iactura cause afficiuntur q̄ hoc faciunt extra d̄ in integ. rest. ca. vlti. ¶ Item si fiat non potentiozi si actio sit in iudiciū deducta nō tenet cessio tamē admittitur actio si agit ille qui cessit in casibus nō tenet. C. de liti. l. h̄. r. vlti. Si vero actio nondum sit in iudiciū deducta tenet. C. de here. vel a ction. vend. per totuz. h̄mōi enim

actiones odiose sunt extra de aliena.
cā mu. ca. vi. vbi de hoc in hoc dicit glo.
C. mandati. l. per diuersas.

¶ De aduocando.

¶ De errore aduocati

¶ Quid est aduocare.

Aduocare seu postulare est desiderium suum vel amici sui iniure apud eum qui iurisdictio est exponere vel alterius desiderio contradicere. ff. de postul. vel postulare. l. in q. vii. infames et §. tria. Item aduocatus tenetur iniure pauperes in causa tamen iusta ut elemosinam faciat pauperibus de scientia sua. ff. q. in pauper. ¶ Item non debet pacisci super certa pre litis cum dicitur suo. C. de postul. si quis aduocatus. ¶ Similiter non debet facere pactum cum litigatore quem in propriam fidem suscepit. postquam est causa incepta. in q. viii. §. preterea non licet. ¶ Item aduocatus non debet esse testis iudex vel assessor simul in eadem causa. h. q. vi. ita tuendus. et C. de of. assess. nemo in se.

¶ Qui possunt aduocare et qui non

Aduocare possunt seu postulare in genui et libertini habentes peritiam litterarum vel peritiam carum. C. de postul. l. h. et l. providendum. postulat autem quis aliqui volens aliqui cooperari a iudice. et §. de of. iud. c. j. ¶ Item repellitur quando quis ab aduocando in di. offi. forte quod aduocatus a assessore is officio simul utitur. C. de assess. l. vltima. ¶ Similiter repellit quod videtur in u. de ex. vna pre rudes et nouicios aduocatos et altera puros et antiquos vult et c. s. i.

facere distributionem. et unum dare partem alteri indigenti. unde aduocatus deneget suum patrimonium. C. de postul. l. puideduz. et in q. vii. §. tria. Sicut repellitur aduocatus non catholicus. C. de postul. l. nemo. et de pe. di. j. nemo et et §. bereri. et exco. c. am. j. §. preterea. ¶ Si milititer repellitur quis si pecunia ob non aduocandum accepit. ff. ad. l. iul. re pe. l. eadē. ¶ Item prohibetur aliquid aduocare per iudicem. ff. de postul. l. puro cum sequentibus. Quis per edictum prioris cuius edicti tres ordines sunt qui ordines his versibus ordinantur. Non cuiusdas ut postulet unum veratur additum pene seruus puer auctor arce. Lumis tubus caput mulier: muliebria passus et hec probantur. in q. vii. §. tria. et ff. de postul. l. j. ¶ Item aduocatus in suis aduocatiōibus. iiii. obseruare tenetur. ¶ Primo ut cause qualitate examinet et iustitiam si voluerint assumant. iniustam reputent. ¶ Secundo ut in aduocando modestam et veritatem et legalitatem obseruet. modestam ut non peccat nec conuiciando proponat. nisi quatinus litium exposcat veritas ut. C. eo. titu. l. qm. veritates ut non mentiantur nec falsa iura allegent. seu falsas rationes non dicant nichil inducant falsas probationes cauillationibus non utantur nec dilationes non necessarias petant ut. in q. vii. §. tria in §. su. Si quis autem ex ligatoribus. C. de iudi. preparandum. §. illud proculdubio legalitatem. ut de contingentiis nichil omittant. ¶ Tertio ut salarium petant conueniens pro magnitudine cause et laboris et pro sua facundia et fori consuetudine. C. de postulando. l. si quis. et. in q. vii. §. tria ver. apud v. hem et extra de preben. de multa in fi. in verbo circa sublimem et literatas personas. C. de of. aduoc. l. nemo habebit isti gradu ceteros antecedant quem stipendia

longiora et labor: prolixior: fecit anteire
 et. lxxiii. di. si officia. lxx. di. miramur. et.
 ff. de varijs et extraordin. cog. l. j. §. in ho-
 norarijs. Quarto ut neq; conueniat a
 principio de certa parte litis. vel cuius gra-
 ni damno litigatoris ut supra dictum
 est. ¶ Item repelluntur ab aduocato de
 coram iudice seculari clerici in maiori-
 bus ordinibus constituti. si et ecclesiasti-
 cis beneficijs careant extra de preben.
 epi. et c. cum secundo. epi. enim prouide-
 re tenetur ordinatis ab epi. Similiter
 clerici in minoribus ordinibus consti-
 tuti aduocare non debent si stipendijs
 ecclesiasticis sustententur nisi aduocent
 pro se et miserabilibus personis extra de
 postu. c. j. ¶ Si vero beneficia ecclesia-
 stica non habent aduocare possunt in foro
 et seculari. quia iusta negotiatio non est
 pauperibus clericis interdita. extra ne
 cleri. vel mona. ca. j. ¶ Item quamuis
 clerici seculares in foro ecclesiastico va-
 leant aduocare religio si tamen nec in ec-
 clesiastico foro nec seculari aduocare
 possunt. nisi forte monasteri id expo-
 scat utilitas et hoc de superioris manda-
 to. extra de postu. c. ij. et ne cleri. vel mo-
 nachi. non magno et c. super specula. et
 xvj. q. j. alia et ca. placuit. ¶ Item epi-
 nec in causa propria nec in causa eccle-
 sie sue aduocare potest sed bone fame
 aduocatum super homini debet habere
 v. q. ij. quia episcopus. ¶ Sacerdotes
 vero pro seipsis et pro ecclesijs suis seu pro per-
 sonis coniunctis ac miserabilibus licite
 aduocare possunt. extra de postu. c.
 vlt. et xiii. q. v. denique alij enim oppro-
 brium est sacerdotibus si se peritos for-
 rensium causarum ostendant. C. de re-
 sti. l. consulta diuina. et C. de episcopis
 et cleri. l. repetita.

Aduocantibus autem cleri-
 cis in ecclesiastico foro seu
 seculari pro se et coniunctis
 ac miserabilibus personis
 licitum est salaria recipere.
 xj. q. ij. non licet. Non enim tenentur
 proprijs stipendijs militare. xiii. q. j. §.
 quia vero. ¶ Item omnis aduocati cau-
 sas desperatas non assument. et si forte
 assumpserint ignoranter statim cum
 sciunt dimittant eas. et salaria recepta
 restituant. C. de iudi. l. rem non noua.
 ¶ Item dicendum est de tutore i cau-
 sa pupilli. ff. de administra. et tuto. l. quo-
 tiens. §. sicut. idem in fideiussore. ff. ma.
 l. quinus. ¶ Item tenetur aduocatus
 si propter suam imprudentiam vel ne-
 gligentiam amiserit causam. arg. ff. ad
 laquil. l. idem iuris. et ff. de locato et con-
 duc. l. cum in plures. §. locato. ¶ Item
 tenetur. quocumq; suo vitio amiserit cau-
 sam. ar. ff. de euic. l. si duo. et C. de euic.
 l. emptor. Secus tamen si ex qualitate cau-
 se vel ex defectu probandijs amittitur
 causa quia tunc non est culpa sua. ff. ad
 laquil. l. si seruus seruum. §. si calicem
 de hac materia require in tractatu re-
 stitutionis aduocati. ¶ Item clerici in
 causa criminali coram iudice seculari
 aduocare non possunt. l. distinctione
 aliquantors. et xiii. questione. vii. his
 a quibus de of. ¶ Item aduocatum
 non habenti dande sunt indutie si pe-
 tar ut inueniat aduocati. ff. ex quibus
 cau. ma. l. ab hostibus. §. supra et simpli-
 citer. ¶ Item aduocatus non tenetur
 ecclesias cuius est aduocatus iurare si
 subtraxerint sibi salarium consuetum
 et non iuuat eum in suis necessitatibus
 ut promissit. ff. locati. quero. §. inter lo-
 catozem et argu. extra de iurciuran.
 peruenit.

¶ Item clerici pro aduocationibus
 possunt salaria recipere.

¶ De errore aduocati.

Aduocati error: potest reuocari ab illo cuius est aduocatus eodem die extra de ap. cum cam. **C** Similiter quibus ahi finiam scdm quosdam extra de cōfēs. c. vlti. vbi de hoc in glo. feci error. **C** de iure. t. fac. igno. error: facti et extra de cōfēs. o. l. vbi de hoc. **C** Item potest reuocari vsq; ad quartam diem. **C** de errore aduoca. l. iij.

C De affinitate.

Hic agendum est de affinitate. de qua est dicendum. Quid sit affinitas. De impedimento affinitatis.

C Quid sit affinitas.

Affinitas est proximitas siue attinentia vnius persone ad aliam proueniens ex carnali copula omni carēs parentela. et ideo affinitas cōtrahitur per coitus fornicarium extra de eo qui cognouit consangu. vxo. discretionē vbi de hoc et ca. penul. et vlti. **C** Item affinitas contracta inter consanguineos viri et vxorem eius nō transit ad consanguineos vxoris nec econuerso vnde possunt legitē copulari. extra de consang. et affinitate. q. super. his vbi de hoc. quando enim vir cōiungitur carnalitē vxori sue omnes cōsanguinei viri efficiuntur. affines vxori et econuerso. consanguinei vxoris et affines sunt viro et in eisdem gradibus affinitatis in quibus consanguinitatis gradibus attinent vnus alteri. Sed inter cognatos viri et cognatos vxoris nulla ex illo mīrimonio nascitur attinentia vt i. p. dico. c. p. super. his. **C** Item illa publica honestatis iusticia que olim ex secūdo genere affinitatis querebatur sublatā est hodie extra de consangu. et affini. non debet vnde hodie vxores duorum fratrum vel duorum consobrinorum nō sunt affines. vnde mortuis ipsarum maritis potest aliquis vxoram ducere suc-

cessiue non obstante canone cui est hodie derogatum. xxxv. q. iij. p. ordo. **C** Si militer reuocata est prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis. cognatione viri non copulandi prioris vt in dicto ca. non debet. **C** Item queritur an hodie sola publice honestatis iusticia locum habeat que oritur desponsalibus de futuro vel de presenti. dūmodo non consummatis. quia illa ē et diuina lege ortum habuerit. vt ibi non licet tibi habere sponsam fratris tue et dicendum scdm quosdam quia in nullo casu locum habet hodie publice honestatis iusticia nisi i. sponsa fratris de qua in veteri et in nouo testamēto prohibetur vt ibi non licet tibi habere sponsam fratris extra despon. ad audientiam et desponsam et nota q. publice honestatis iusticia oritur ē et sponsa. q. de iure non foriuntur effectū vt in dicto capitu. ad audientiam dūmodo contrahentes sint septēnio primi extra de despon. impu. duo pueri. et hoc prohibitio non surgit ex consanguinitate vel affinitate que contrahit ex nuptiis consummatis. Sed surgit ex quadā publica iusticia vel publica cōtate publice enim videtur iustum et equū vt consanguineus sponsi sponsam eius vsq; ad quartum gradum non ducat vxorem **C** De impedimento affinitatis.

Affinitas precedēs mīrimonium impedit illud in primo genere affinitatis tunc vsq; ad quartum gradum extra de consanguini. et affini. cap. i. vbi d. hoc. Secus tamē est in tertio genere vel secundo extra de consangu. et affini. non debet vbi de hoc. **C** Item affinitas superueniēs mīrimonio nō soluit illud licz debitū petere nō possit ille cuius occasione affinitas superuenit extra de eo qui cognouit consan. discre-

Summa monaldi.

tionem. r. c. penul. vlt. ¶ Si vero affi-
nitas supponat spōsalibus de futuro
soluit ea extra de co qui cogno. cōsan.
c. h. r. de cōsan. r. affi. c. h. ¶ Irē affini-
tas nō oītur et nuprīs interdictis. f. z.
Bofri. ff. de gradib⁹. l. non facile. §. scīe
dum est.

¶ In quibus causibus audit allegans
et in quibus non.

Alegans cōtraria non est
audiendus extra de ap. sol
licitudinem et de fide iu-
stru. imputari vbi de hoc
Similiter allegans turpi-
tudine suas non debet au-
diri. ff. de condic. ob turpē causaz. l. iij.
vbi timet periculi aīe et de re iudi. la-
tor vbi de hoc in glo. collige. r. c. cōsan-
guinei. vlt. nisi ppter fauorē ecclie. xxxv.
q. ix. q. quis cōmisit. vel ppter fauores
libertatis. C. de liberali causa. l. j. r. l. in
terrogatū. r. ar. c. de don. inter viri. et
vro. vbi de hoc. vel vbi pmitit qd dare
alici beneficiū q nō vacat. extra de cō-
cō. p. c. vlt. vbi de hoc. r. de testi. c. teno-
re vbi de hoc. ¶ Irē allegans metum
mortis ipm pbare d. ff. q. metus cau-
sa nō est. ¶ Similiter allegas fraudes
vel dolū illud pbare debet. ff. de pba. l.
quoties. qui dolo.

¶ De alienatione.

Agendum ē de alienatōe
Nota igitur quot modis su-
mitur alienatio. Quis po-
test alienare r. quando va-
let alienatio.

¶ Quot modis sumitur alienatio.

Alienatio sumitur qñs
stricte. qñs large. stricte
quidē sumitur p eo cō-
tractu tñ in quo dñius
trāsferitur. C. de fundo
do. l. j. ¶ Irē large sumi-
tur verbū alienationis p cōductione.

donatiōe emphyteos r. p oī cōtractu
ppetuo. ¶ Similiter qñs sumitur lar-
gissime vt in casu et de offi. del. v. vena-
bilis. r. de rebus ec. nō alien. c. nulli vbi
de his in glof.

¶ Quis potest alienare.

Alienare potest prelatu illa
mobilia que seruādo serua-
ri non possunt ad instar tu-
to. C. de administra tu. l. x.
q in si. secus tñ de re immobili
et. de rebus ec. nō ali. nulli. vbi de hoc
in glo. mobilia. ¶ Irē alienatio rei ec-
clesiastice magne ab epō sine cōsensu
capli r. subscriptione clericoz suozum
facta irritatur. tidē dicendū est de alijs
ablatiis sine cōsensu r. rariabitōe capli
sui. et d. his que si. a p. c. j. h. r. iij. vbi de
hoc in glo. r. ita. ¶ Irē alienatio ppre
nō d. qñ res ecclie a laico detēte ad ec-
clesiam p epm trāsferūtur. ¶ Item si
de fratre ad sororē. C. de fideicō. volun-
tas. r. ar. et de his qñ a p. c. cū appus
vbi de hoc. ¶ Irē in reb⁹ monasterioz
alienādis sufficiūt. hodie solemnitates
fm locozum psuetudines approbatas
qñs secus approbatū fuerit olim. xij.
q. h. abbatibus r. xvij. q. iij. in venditio-
nibus. ¶ Irē in vēditionibus rerū ec-
cle. patroni requiritur cōsensu epī et
presbyteri. xij. q. h. placuit. Solus autē
ebis sine sacerdote nō pōt. r. q. h. c. vlt.
¶ Similiter so luitas illa que statuit
r. q. j. hoc ius porrectū hodie nō seruat
¶ Irē pena male alienantis rē ecclie ē
depositio si accuset. xij. q. h. monem⁹. r.
c. dyaconi. nisi celeri restitutione sibi p-
sperit alienato: et de rebus ecclie. non
alic. si quis. ¶ Clerē em restitutionē in-
telligit post interpellationē ecclie. si
nō cōponat interpellat⁹ cū possessore
vt rē recuperet ecclie restituat vel nisi
agar cōtra possessorē q forte lz ci suo
iure. ar. extra de reb⁹ ecclie. nō alic. si qd

et de elec. nosti. et. xxxv. q. ix. ap. quis vn
de si alienator: p. celerē resti. morā pre-
iunctū virabit penā de positionis r. exco.
vr in dicto. c. si quis. ff. de alie. iu. mu. l.
ex hoc. §. si quis. 3rē pena recipiētis rē
ecclesie cōtra debitā formā iuris est. vr
rem cū fructib⁹ restituar t actionē nul-
lā habet ad precū repetendū aduersus
eccles. xij. q. ij. nō hz. r. q. ij. hoc ius ver.
quivero. r. in autē. de nō alienā. aut pa-
rum. §. j. Sed hz actionē aduersus alie-
nātem ar. extra de re. eccle. nō. alieñ. ad
audiētā. r. xij. q. ij. vulterrane Si tñ ma-
la fide quis accepit rem ecclesie. et nec
aduersus ecclesiam nec aduersus alienā-
rem actionē hz. xvj. q. ij. vniuersas nisi
sibi p. cautionē de euictione p. p. p. p.
secundū quosdā. C. de euict. l. si fundū
in casu tamē speciali male fidei et cm-
pro: agit ad precū cōtra alienantē ex-
tra de reb⁹ eccle. nō. alieñ. ad audiētā.
¶ 3rē si res ecclesie sit preter formā iu-
ris alienata tūc ecclesia potest agere cō-
tra possessorē realiter r. cōtra alienātes
p. sonaliter. xij. q. ij. apud clericos. et. C.
si tu vel cu. l. vlti. r. ideo alienatio rei ec-
clesiastice non valet nisi in. vi. casibus
forma seruata videlicet si debitum vr-
get p. p. p. redemptionē captiuorū: si pro-
pter pauperes pascēdos p. p. p. ecclesiam
edificandā propter cymiteriū ampliā-
dū. ¶ 3rē p. p. p. utilitatē pōrvēdi min⁹
vrile vr emat mag⁹ vrile. r. q. ij. hoc ius.
xij. q. ij. aurū sine exceptiōe forā variat
iuxta varietatē ecclesiarū episcopatuū
monasteriorū r. parochialiuū colligun-
tur tñ oēs forme. r. q. ij. hoc ius si quis
episcop⁹. xij. q. ij. placuit sine exceptio-
ne alienationes abbatibus ¶ 3rē qui
alienauit in p. iudiciū ecclesie si eccle-
sia. multum inde ledatur debet reuoca-
re alienationē et si iurasset non reuo-
care cum sit iuramentū illicitū extra
de iur. iurādo intellecto r. ar. de rebus
eccle. non. alieñ. si quis vbi de hoc. 3rē

si alienatio fiat de consensu etiā capit.
et ecclesia multū ledatur vide extra de
rebus eccle. non. alie. ad nostram vbi
de hoc in glo. sed nunquid de restituti
in integ. capitulo primo.

¶ Quando non valet alienatio.

Alienatio facta contra debi-
tam formā iuris. nulla est
ipso iure licet facta fuerit
in casu cōcesso. xij. q. ij. sine
exceptione in glo. de facto
et extra de resti. in integ. constitutus et
de hīs que s. u. a. maiori parte ca. c. j. et
tali alienatiōi rei ecclesiastice quilibet
de collegio cōtradiceere potest extra de
rebus eccle. nō. alieñ. si quis vbi de hoc
in glo. de facto. ¶ 3rē alienatio fundi
dotalis nō valet etiā si mulier consen-
tuerit. nisi cōsensus huius iuramento fir-
metur. C. ad velle. autem. si sump. r. ex-
tra de iure iurādo cum contingat. 3rē
alienari nō potest qd a donatore alie-
nari vetatur ar. extra de condi. ap. ve-
rum vbi de hoc. ¶ Item alienare non
valens rem in iudiciū deducere nō po-
test. ff. de iure delibe. ait p. p. r. hoc ha-
bes extra de procu. c. j. in glo. littera se-
quens. ¶ Item alienatio quam facit
aliquis. ne conueniatur per litteras
pape r. causa mutandi iudicij nō valet
quin conueniri possit talis alienator
extra de resti. in integ. c. j. ¶ Simili-
ter alienatio rei litigiose nulla est. C. d.
litig. l. ij. r. extra vr lite pen. c. ij. ¶ Si-
militer si alienat quis rem non litigio-
sam p. sump. tamen tamē de ipsa litigium
tenetur ad interesse. i. quanti interest
illius rem alienatā non esse. ff. de alie.
causa mu. iudi. l. j. r. extra eodē titu. c. j.
vbi de hoc in glo. tr. anseredo ¶ Item
qui alienat possessiōes li. p. dēte alias
equivalentes loco illarum restituar que
succeedent loco priorum si alienator suc-
cubat extr. vr li. pen. c. ecclesia scē. xij.
vbi de hoc in glosa a monasterio.

De alimentis.

Quis debeat alimenta prestare et cui et an super hijs transigi possit ubi fiat alimenta prestanda et vtrum pinguis vel tenuis debeat esse prestantia alimentorum quando pluribus et quomodo a pluribus sint alimenta prestanda et que sint que alimentorum partitionem impediunt vltimo quomodo de alimentis sit cognoscendum.

Cuius alimenta debeat prestare et cui.

Alimenta debent prestari filijs a parentibus et pareres a liberis sunt alendi. vt. C. de alen. libe. a pa. l. i. ff. ff. et vlti. Item dico in naturalibus tantum crimina concubina natis. C. de naturalibus libe. aut. licet. Secus in hijs qui sunt ex incesto coitu nati vt. C. de incestis nup. aut. ex completu hoc verum est si ille qui perit ali inops est ille cui peritur est locuples vt. C. de alen. libe. l. ff. et. ff. de agno. lib. l. si quis a liberis. §. si ipubes. Quid si ex arte sua se pascere possit dicendum quod non debet petere alimenta nisi sit infirmus vt. ff. e. si quis a liberis. §. ff. et. §. alimenta et. l. vlt. Item dico de emancipatis vt. ff. e. si quis a liberis. §. i. Nam et vulgo que fiti alentur a matre vt ca. l. §. h. quid si nepos sit ex filia pascet ab auo materno. Si a paterna linea ali non possit vt arg. ff. si quis ali. §. h. et. §. si mat. et. l. pe nul. Quid de filio adoptiuo idem vt. ff. de adopti. onera. Item vir alit vxorem et nurum et pronurum vt arg. ff. vt in pos. l. i. i. pul. ff. familie heresum de si filia. §. i. ff. de donationi. intervui et vxorem si quis pro vxore. i. respon. salit hoc si in contrarium pactio fiat vt ff. de in rem ver. l. fina. ff. de doli excep. pacti. i. respon. Quid si est mulier locuples et vir inops et non habeat bona

vxoris in dotem est alendus cum enim succedat mortue fortius debet in vita iuuari. argumen. C. vnde vir et vxor. auten. preterea et auten. vt frater in si. l. §. filij. et facit ff. soluto matrimonio. si cum dotem. §. si dotem. §. si autem. ff. ad filleyanum. l. j. et. §. si vir. de crimine epula. heredi. aduersus. ff. de iure dotium mutus. Item alendus est venter si posthumus qui nasciturus futurus speratur aliquo casu heres defuncti vt. ff. de ventre. inspicien. l. j. §. ff. et. §. generaliter et. §. mulier et. l. cura tor. Item pascendus est pupillus de bonis suis etiam quando omnia bona sua ex suo contractu. quia non defenditur a creditoribus possidentur vt. ff. de privileg. creditorum. si pupillus. Item alendus est cum ex carboniano edicto mittitur vsq. ad tempus pubertatis vt. C. de carboniano edicto. l. finali. ff. eodem. l. sed et si is. §. maritus et. l. de bonis. §. non solum. Secus in aduersario pupilli. vt cad. l. §. qui pupillus. Item alendus pupillus est qui de officio egit et obtinuit aduersario appellante vt. ff. de in offic. testa. si instituta. §. de in officioso. Item alendus est seruus a domino. ff. de administratione tutorum cum plures. §. placet. alioquin fiet. quod est. ff. de hijs qui sunt sui vel alieni iuris. l. ff. et. C. de latinia libertate tollenda. §. ff. scimus. Item libertus a patrono alioquin punitur patronus in hijs que sunt. ff. de liberis agnoscend. l. alimenta. certe et patronus et sui liberi sunt a suis libertis alendi vt. ff. eodem. si quis a libertis. §. solent et sequentibus et. C. de operis liber. l. j. Item alendus est pupillus a tutore de bonis suis dico non tutoris alioquin remouetur tutor vt suspecus. vt. ff. de suspectis tutoribus. l. tutor quos. §. tutor qui. Item milites sunt alendi a republica vt. C. de lo

ca. et conduc. l. milites. ¶ Item legatis sumptus est dandus et si decedant in legat. ide. nil reddent vt. ff. de le. legatus tamē. ¶ Item decuriones pauperes sunt alendi vt. ff. de decuri. ¶ Item de illis qui tenentur custodia carcerali vt. C. de episcopali audi. iudices. ¶ Item tutor aliquando de bonis pupilli est alendus. ff. de adm. nistra. tuto. a tutoribus. §. fina. 2. ff. de tuto. et rō. dis. l. j. §. si pupillus. ¶ Item foroz a tutore pupilli est alenda si egeat vt. ff. de tuto. et rō. l. j. et. §. j. ¶ Item pascendus est procurator vel aduocatus dum incedit pro negocijs domini litigatoris vel gestoris. vt. ff. de pacis. l. sumptus. 2. ff. man. l. si quis. alicui. §. impendia ¶ Item clericus de bonis ecclesie sunt alendi vt in auten. vt de terminatus sit numerus clericorum. coll. j. et vlti. ¶ Item monachi accusantes abbatem suum vt extra de accusa. ca. ex parte. ¶ Item capitulum si quas expensas pro episcopo eligendo fecerit illas de bonis episcopatus recipit vt extra de elec. ca. vt preterite. ¶ Item alēdī sunt quibus sunt alimenta relicta vt. ff. de alimen. et. aba. l. j. et. ff. et. C. de fidei om. l. j. et. ff. ¶ Item diuortio facto alendi sunt liberi prout est. C. de diuor. fac. le. j. 2. autenti. si inter. Quid de vxore vidua que vsq. ad annum nō potest reperere. addem dico q. si alius de ali non possit ali debet de fructib. bonis. argu. ff. de vt in poss. leg. placet et facit argu. contra. ff. de peti. here. le. heres furiosus. ¶ Item episcopus qui ordinauit clericum inopem sine titulo eum alere debet vt extra de preben. et digni. ca. j. et ca. iiii. ¶ Item que ritur nūquid frater tenetur alere fratrem si egeat sic videtur argu. ff. de adm. nistra. tuto. l. tutor serui. §. insoluentis et. l. preces. 2. ff. vbi pupil. debeant educa. l. placet. ff. de tuto. et rō. l. j. §. nō

nullos. C. de naturalib. liberis auten. licet. ff. so. ma. quis et. l. se.

Super alimentis transigi possunt.

Alimenta transactionem recipiunt sicut notatur de preteritis t. distince transigi posse. C. de transac. l. de alimentis de futuris autem similiter nisi fuerit vitima voluntate relicta vt. ff. de transac. causa. l. h. j. respon. et. §. j. et hac lege patet q. in hīs non potest sine auccroitate pretoris transigi et est ratio quia cuz legantur alimēta duplex fauor concurrat et alimētorum et vitime voluntatis difficilior debuit esse remissio eorumdem 2 sic arg. C. de repu. con. sen. j. respon. si non possunt per transactionem remitti ergo nec pacto gratuito argu. C. de transac. l. preses. facilius enim ibi transactio quaz pactio pmittitur.

Ubi sint alimenta prestanda.

Alimenta prestanda sunt in loco secundū negocij qualitas erigitur enim variabilem esse credo secundum negocij qualitatē nā vbi pupilli educari debent facienda est. ff. vbi pupilli educari debent. l. j. j. respon. le. vel si disceptetur. ibi enim videtur q. locus 2 apud quem arbitrio pretoris committitur. Si tamen de hoc fiat contentio inter illos nunquam matri que super nutrarium induxit vel ei qui sperat pupillo succedere debet committi prestatio alimentorum vt. C. de adm. nistra. tuto. lex que. C. vbi pupil. educ. le. j. et. ff. diuortio autem facto omnes filij minores triennio apud matrem maiores apud patrem hoc tamen seruato vt locuples pater ad alimentata potius quam inops cogatur. vt

C. de pa. po. l. vlti. et. C. de viroz. facto apud q. le. j. et in autenti. ibi signata que distinguit pro cuius culpa sit matrimonium dissolutum. ¶ Item vxor in domo viri. alēda est. vt. C. de crimi. et here. l. aduersus et. ff. de ritu. nupt. l. mulierem. ff. de vsu. l. habi. sed valet et ar. C. conuiniaytriusq. iudi. l. placet cum similibus suis circa locum et apd quem non multum extendo met: quia qualitas personarum et dignitas et humilitas facerent iudicis arbitrium variari ar. ff. de iudicis sed si suscepit s. si proponas et fidei commissum. ff. de vētre in p. leg. j. s. mulier. et. s. p. natura. maxime autem siue reliquit vxori sue donec stererit cum filiis suis cū eis et apud eos alēda est. si eos reliquerit secus vt. ff. de ali. et ci. et. l. libertis. s. placet. Quid si filii male se habuerint de matre credo eam alendam etiam si cum eis non moretur. argumē. ff. e. ritu. l. gayo. s. vltimo. et ideo dico si voluntate filiorum alibi moretur. argu. ff. de ali. et ci. vel testamento. et. ff. loc. cū implures. s. lege. Quid si monacha re se velit vel religionem intrare credo ad hoc eam fauore religionis alendam quasi stare cū filiis. quia elegit stare cum christo sicut cum liberis morari creditur qui elegit religionis locū vt in autenti. de sanctissi. episco. s. si forte et C. de episcopi et de. l. deo nobis j. et. r. ff. quib. ex cau. maio. et. s. quisti et. l. suis stipulatus. et. l. nec non. j. et. et leg. iulia. s. cum. Quid si accepit alium virum et mortuus est. et vult redire ad filios credo eam vt matrem egenā hoc posse petere sed non ex testamento primi viri arg. ff. de adi. l. si seruus vel in fi. et. l. cum seruus. ff. de iure dotura. l. dotis promissio et. ff. de pact. do. l. inter. s. fina. Sed argumen. contra. ff. de. l. j. si chozus. s. sic et primi contra. ff. de fidei com. libro anumi fidei co

missa. s. vlti. ff. de sta. libe. seruus qui. s. fina. Quid si filii mortui sunt alēda est ab heredibus filiorum vt. C. de lib. l. j. et argumen. ff. de ali. et ci. l. gayo. s. imperator. et. l. alimen. j. et. l. cum vnus. j. et. l. libertus. s. ff. et. l. iusticius. Quid si ad tempus mater vagatur et redit ali. debet vt. ff. de con. et de. ff. q. s. ita legauit dum vxor. et facit ad predicta. C. leg. h. ille namq. in domo stare creditur qui ad tempus se cedit. vt. ff. de auro. et argen. leg. l. si vxor. s. j. ¶ Quid si vnus heredus factus est in ops dico alios ex hoc iure testamē. nō esse onerandos vt. ff. de ali. et ci. l. iij. s. j. et. l. h. ¶ Quid si dixit testator relinquo vxori mee donec stererit in domo mea: si filii vel heredes volunt mutare habitationem suam nunquid illa eos sequi cogitur ex ire de domo sua. et. si heredes hoc faciūt ex necessitate audiendi sunt si ex voluntate minime argumen. ff. loca. si quis domum. j. et. et hec omnia supradicti iudicis officio regnoscenda relinquo et inspectis hīs legitur. ff. de argen. si cum dies. s. q. tamen. ff. de procurato. sed hoc. s. non solum et videtur expressum. ff. de anu. is. l. e. menia. s. vltimo. et argumen. ff. de con. et de. l. placet. in fi. et. l. viij. r. ff. de operibus. l. q. nisi. s. fi. et. l. sequēti. ¶ Quid si vxor dicat heredibus viri forte extraneis. nolo habitare vobiscū ne mihi mala fama subcreascit dico h iudicis officio vel arbitrio moderandum postq. standum dicto testatoris. argumen. ff. vbi pupilli debeant edu. carl. l. j. ff. de p. firma. tu. l. vlti. s. admi. l. quintus in fi. ff. de vsu. l. habita non aliter. ff. de condi. r. de. tycio. s. h. et le. cum tale. j. resp. ff. de operi. l. h. j. dicit si. C. de procura. maritus. C. de custo. et exhibi. l. qm. ¶ Quid si dixerit relinquo vxorē meam dominam et domina tricem sine bonum dico hīc verba. ff.

solent intelligi quod illa vox honorifice secundum qualitatem patrimonij necessaria sua habet ergo et nos illa verba sic debemus accipere secundum communem usum. **Utrum** de suspens. leg. iij. et ff. de le. iij. non aliter. **Utrum** et sic posuit hic verba dauid et constituit eum dominum do. sue. i. rectorem. et si ponitur in greco quod est. ff. de manda. l. creditor. §. lucius et facit optime. ff. ad fil. le. i. j. respon. §. si vir. **Utrum** si dixeris relinquo ei alimēta dum cum liberis meis steterit et aliquando ad tempus iusta de causa relinquit eos respondeo cum propositum habeat redeundi legatum non perdit ut. ff. de condi. et si quis ibi legauerit.

Utrum pinguis vel tenuis debeat esse alimentorum prestatio.

Alimētorum appellatio de calciamēta et vestimenta intelligunt scilicet cum legantur. ut. ff. de ali. et ci. le. l. j. legis et leg. si. idem. Dico si legatus est victus ut. ff. de ver. sig. le. verbosicus secus si cibaria sunt relicta. ut. ff. de ali. et aba. vel. l. ante penu. **Utrum** secus cum de alimentis transigitur ut. ff. de transac. cum. §. qui transigit. **Utrum** et qui alii debet videtur quod debeat percipere medicinas cum egrotatur arg. ff. de verbo. sig. cetera et argumen. ff. de usu fruc. l. sicut. ff. so. ma. l. si cum doctem. §. sin autem in seussimo argum. contra. C. de neg. gest. quod in vxore non autem debet percipere salaria pro doctrina nisi in casibus ut. ff. de carbo. le. de bonis. §. non solum et. ff. de adm. tu. le. cum plures. §. in primis. et §. ubi pupil. debe. edu. j. l. qui filij et. l. iij. §. placet alias contra ut. §. de ali. et ci. l. legatis in fi. **Utrum** si aqua venditur et illa prestanda est ut. ff. de le. j. et. l. melia. §. viti. **Utrum** et modus alimentorum debet accipi pro consuetudine testatoris ut. ff. de l. placet. **Utrum** et arbitrabitur

der poignitate et factate variis accipietis et secundum quod crescat etas crescat et alimentorum prestatio. ff. de ali. et ci. l. le. cum vnus in fi. et le. verba in fi. ff. de lib. agno. si quis ali. §. alimenta et §. placet. ff. ubi pupil. de edu. l. iij. §. modus. et. §. sequen. et. l. iij. ff. de reli. l. j. si quis. §. bec actio. C. de ali. pupil. ff. l. iij. ff. de adm. tu. cum plures. §. in primis et. l. tutor. secundum ff. de usufruc. sed si quid edificauerit. §. j. et. C. de rurali. lib. autē. licet certe et vires votis inspiciantur et coniunge ut argumēta. ff. de dona. inter vxorem et vxorem. l. etas mē. nec credo quod aliquid dicitur ut si patrimonium modicum sit. ita modicum constituitur. puta vnus denarius pro die certe illud modicum debet intelligi ad frugalitatem non habendam puta qualibet die carnes ad sufficientiam sed omnino debet haberetantum quantum ad vitam minus frugalem sufficiat. ff. de usu. et habi. fundi. j. respon. et. l. placet. §. h. ff. ubi pupil. educa. debe. l. iij. §. viti. C. de patri. qui filii. distra. le. j. et. h. C. de sacro sanct. eccle. l. an penul. et. ff. de v. inspicie. l. j. §. mulier.

Quando pluribus et quod sint alimenta prestanda que sint que alimentorum impediant petitionem et quomodo sit cognoscendum de alimentis.

Alimēta que debentur pluribus vel aliqua pro alimentis sunt si stādatis pars promouentis proficit debet ut. ff. de usufruc. le. dñs. §. j. et. ff. de ali. et ciba. l. l. iij. et. §. placet. et arg. contra. ff. de annuo. l. seyo. j. resp. et. ff. de usufruc. l. iij. et. ff. quod admodum sui. amitt. in fi. secus asit si non pro alimentis sed usufruc. pluribus simpliciter debetur ut. ff. de usu fruc. ac si mulier. et. le. j. et. l. m. redit et argu. ff. de usufruc. l. codicillis. j. respon. in fine. **Utrum** quod si viscorum et vnus vno modo et alius alio modo vult percipere certe illius modo

dus amplectitur qui magis congrue
 rit vniuersis ar. ff. p. socio. l. actione. §.
 labeo vel adinuicem se impediunt. ar.
 ff. de usufr. l. quoniam. v. meli. iudex de
 bebuit interponere partes suas. arg. in
 stru. de satisfda. tu. §. si autem ipsi. ff.
 de bo. auctoritate iudi. possi. l. inuictio-
 nem. §. si. et erunt partes sue vt cuius
 quod congruum est si post commodū
 propter te presteretur. argu. ff. de operi.
 l. l. bee opere. §. fina. r. ff. de edil. edic.
 q. si nolit. §. si venditori. Quando autē
 plures sint alimenta debentes lex cer-
 ta est. ff. de al. r. cba. l. l. i. §. j. abi. el. of-
 citur prozem statueret vnum per quez
 alimenta prestantur ceteris conferen-
 tibus partes suas petuntur autem ali-
 menta officio iudi. vt. ff. ad trebel. im-
 perator. adri. et supra de alendis. lib. l.
 h. et. i. h.

¶ De anno vtili.

Anus vtilis nō currit nec ab eo
 tempore quo quis potuit expe-
 riri extra de re. p. plerumq. §. q. vñ. bi-
 dium. ¶ Item annualia debent secu-
 ritatem gaudere extra de treuga. et pa-
 ce. c. vii.

¶ De apostasia.

De agendum est de apostasia vbi
 notandum est quid est apostasia
 r vnde dicatur. Que sint species apo-
 stasie. Et de pena apostasie.

¶ Quid est apostasia et vnde di-
 catur.

Apostasia est temerari⁹ recessus
 a statu fidei obediētie vel religio-
 nis et dicitur apostasia quasi post sta-
 tio vel retro statio vel retrogradatio.
 xxvñ. q. vñ. non obseruetis. ¶ Itē apo-
 stata stricto sumpto vocabulo non est
 nisi qui ad seculum redit extra de apo-
 stata. ca. j. vbi de hoc in glo. est autem.

¶ Que sunt species apostasie.

Apostasia alia est perfidie. alia f
 obediētie alia irregularitatis. p
 fidie cum quis recedit a fide. vt. h. q. vñ
 non potest et extra de apost. quedaz

in obediētie qui transgreditur spon-
 tanea voluntate preceptum vt adam
 de hoc habetur. iñ. q. iñ. aliena. r. ca. h.
 iñ. r. iñ. r. extra de ma. r obediē. si quis
 irregularitatis qua dē a statu religio-
 nis assumpte recedit. vt. r. iñ. di. q. r. iñ.
 liber. et. l. di. c. vlti. r hoc fit multis mo-
 dis. s. abhūciedo tonsuram vel coronā
 r. q. iñ. eos et extra de apost. c. j.

Item conuertendo se ad negocia se-
 cularia extra de vita et bo. deri. et l. iñ.
 teris r de sen. et. in audientia et. c. per-
 pendimus. Similiter vxorem ducēdo
 extra de deri. coniu. et parte. ¶ Simi-
 liter habitum religionis abhūcēdo. r.
 q. iñ. ca. j. et. h. et extra de apost. fere p
 totum.

¶ De pena apostasie.

Apostata a fide punitur sicut heretici
 extra de hereticis fere per
 totum pro apostasia in obediētie ex-
 communicatur quis et efficitur infā-
 mis. iñ. q. iñ. si dē a suo r extra de ma.
 et obediē. si quis r. c. in ecclesijs.

Item pro apostasia irregularitatis
 efficitur quis infāmis. h. q. vñ. a. iñ. q. r.
 qui dimisso religionis sui habitu reci-
 pit ordinem sacrum in apostasia irre-
 gularis efficitur et non potest cum eo
 nisi summus pontifex dispēsare extra
 de apost. ca. j. et vlti. et de tempore or-
 di. et parte vbi de hoc. ¶ Itē nō sunt
 tolerandi in habitu seculari sed ad re-
 sumendum habitum sunt compellen-
 di extra de apost. tue vbi de hoc.

Item clericus apost. si dimisit pri-
 mam tonsurā cum ea conferatur deri-
 calis ordo extra de eta. et quali. c. cum
 contingit compellendus est reassume-
 re eam argu. extra de vi. r honesta. de
 rico. ca. si quis et. r. q. iñ. eos nisi du-
 xerit vxorem corruptam vel ad militiā
 se conuertit: quia tunc irrevocabiliter
 a clericatu recessit. r. r. vi. seriatim et
 sic priuilegium clericale amisit. l. r. r. iñ.

di. q. quis. **C**tem quis alij dicunt clericum debere compelli vt dicitur est portare tonsuram alij tamen dicunt generaliter clericum vt oratum nō teneri nec debere compelli deferre habitum clericalem, quia cum oporteat eum secularibus negotijs imisceri tonsura ipsius videtur in ordinis clericali vituperium redundare extra de clerici. xii. io. in fine qd verum est nisi beneficium habeant: si tamen sus sponce vt oratus tonsuram deferat retinet privilegium clerici. **C**tem clerici apostate qui dimisso clericali habitu ipsuz reassumere nolunt debent incarcerari et ibidem alia pena mulctari extra de aposto. a nobis vbi de hoc. **C**tem si apostatata vult redire ad ordinē suū, sed non recipitur a prelato si aliquid acquirat non potest illud prelatus recuperare etiam in morte argu. extra de lang. expo. c. vno vbi de hoc. alias quicquid acquirat monachus fugitiuus acquirat monasterio suo sicut seruus domino. xvij. q. ii. abbates. et ff. de acqui. poss. l. j. §. seruum. **C**tem apostata nec testificari nec accusare potest: nec ad legitimos actus debet admitti. is. q. iij. l. beatu. et. ca. si quis a suo.

Ctem apostatataesa fide compellendi sunt fidem seruare quā dimiserunt extra de aposta. quidam.

Qui dicuntur apostoli et apocrisarij.

Apostoli dicuntur infure littere dimissorie que non dantur nisi petantur instanter. h. q. vi. post appellationem et extra de appella. cordi nobis. vbi de hoc in glo. i. libellos innocēs. **C**tem apocrisarij dicuntur nunch pape quasi secretarij eius extra de electio. significasti. **C**tem approbati debent ab omnibus qd omnes tēgēt. lxxv. di. ca. j. et extra de tempore

ord. si archieps vbi de hoc.

De appellatione.

Hic tractandum est de appellationibus vbi videndum est quid est appellatio et quare est introducta.

Quis potest appellare de interpretatiua appellatione a quo appellari potest. **C**Ad quem appellanduz sit. quādo et quotiens appellari potest qualiter est appellandum. **C**Quando remota est appellatio in rescripto.

CQuantum tempus datur appellanti. **C**Quod appellatione interposita nihil est innouandum.

Quid sit appellatio et quare introducta.

Appellatio secundū leges est per inuocationem maioris iudicis p̄ textu iniquitatis prime sententie remissionis imploratio. ff. de. minori. le. perfecti. Sed secundum canones appellatio est a minore ad maiorem iudicem puocatio. h. q. vii. omnis oppresus et. ca. sequenti. et ca. placuit.

Ctem introducta est appellatio secundum leges vt iniquitas vel imperitia iudicantis corrigatur. ff. de appellatione. l. j. j. respon. sed secundum canones introducta est appellatio vt liceat appellatori viciatam causam appellationis remedio subleuare. h. q. vi. ca. j. et etiam vt omnes oppressi subleuentur. h. questio. vi. ad romanam enī appellatio tamen que est oppressorum leuamen vinculum iniquitatis esse non debet extra de appella. cum special. §. porro. et ideo facta ab omni grauamine vel super omni causa vel a correctio ne nisi corrector modum excedat in corrigendo non valet extra de appellatione. inter cetera et. C. de priore et de offi. dele. super questionum. §. nos autē

CSi p̄o fiat ab oi grauamine qd accedere possit i vna causa nisi tenet ap̄

b iij

Summa monaldi

iudicem ecclesiasticum ly sit generalis dummodo grauamen appareat manifeste et causa probabilis pponatur ab appellante extra de app. consultuit. n. vbi de hoc in glo. hic admittitur. r. c. c. special. §. porro. et. ca. cordi nobis vbi de hoc. ¶ Item nullus appellare debz nisi grauetur. extra de app. vt debitus. nec appellandū est a futuro grauamine tñ illaro vel comminato dummodo a tali grauamine velit iudex desistere et etiaz interuocatoia retractare extra de appella. cum cessante vbi de hoc in glo. videtur ergo.

¶ Quis potest appellare.

Appellare potest omnis homo cuius interest siue contra eum lata sit sententia vt. n. q. vi. et ideo. et. c. non solent siue contra aliu dummodo sua intersit. n. q. vi. non solet r extra de sent. et re iudi. cum super. ff. de ap. legis tuor. et. l. ab exco. §. alio. ¶ Tre potest quis pro alio damnato et sine mandato appellare dummodo damnatus ratum habeat hoc est infra decennium n. q. vi. non solent et. ff. de appella. l. j.

¶ Item appellare pot a sententia vtraq; pars. si grauetur extra de testamento. c. raynaldus sed appellatio non admittitur in tributis soluendis. n. q. vj. §. diffinitiva et. §. quantum. ¶ Item appellare potest purgandus propter infamiam si prelatas grauat eum iniuste vel in purgatione modū excedat extra de purg. ca. nos inter. vbi de hoc in glo. dumtamen et de offi. ordi. irrefragabilis similiter appellare potest quis a pena graui per iudicem interposita. Secus tamen a pena expressa iniur. ff. de verbo. signi. l. antepenul. de hoc habes extra de acu. super hñs in glo. hoc generale si tamē appellat quis frustra fore ad eum remittitur a quo appellauit et condemnatur in expensis extra de appella. vt debitus. vbi de hoc in glo.

quia tanq; et. c. cum in ecclesia. ¶ Tre appellare potest iudex ordinari? si delegatus non vult exaudire preces suas vcasu. extra de offi. del. si quado vbi de hoc. et. c. super eo et de re iudic. cum super controuersiam. ¶ Tre appellatio ante conditionem extantem interposita suspendit interdictum suspensiones et excommunicationem sub conditione laram. vt puta si non feceris hoc vel illud suspendo vel interdico vel excommunico te extra de appell. preterea. n. vbi de hoc in glo. et ita. ¶ Item appellans licet plura grauamina in appellatione assignet sufficit tamen ei alteruz eorum probare si qdlibz eorum per se sufficit extra de appell. signauit vbi de hoc in glo. nomen q; et de preben. cum iam dudum. r. de rerū permu. ex parte nisi se obliget ad probandum vtrumq; extra de prob. c. licet circa medium vbi de hoc in glo. sic ibi videt. ¶ Tre si aliquis de collegio appeller no fiat electio nisi canonica bene tenet extra de elec. cum nobis. ¶ Item cuz laycus grauetur iniuste a suo iudice seculari potest ad papam vel ad suum episcopum appellare extra de foro comperenti licet vbi de hoc in glo. iste est. ¶ Item si quis appeller quia per litteras pape conueniri timebat nichilominus conuenitur extra de alie. iu. mu. c. c. j. ¶ Item appellare possunt partes quado iudex no offedit eis litteras relationis quas superiori transmittit. n. q. vj. biduuz in fine. et. c. de rela. l. j. r. n.

¶ De interpretatiua appellatione.

Appellare videtur q; ponit se et sua sub protectione domini pape. r sententia post huius appellationem. Zarta cassa est extra de appell. ad audientiam vbi de hoc in glo. arg. contra. r. c. dilec. ¶ Item appellari po

test pro quacunque causa quantumcumque sit parua quia potest quis in paruo grauari sicut in magno appellatur ei propter iniquum grauamen extra de ap. ca. de appel. vbi de hoc in glos. mini ma. ¶ Item appellare quis dicitur ipso facto postquam ad romanam curiam arripit iter. xxiij. q. iij. si quis enim romipetas et. c. illi qui et extra de appel. dilecti. vbi de hoc in glos. quoniam plus et. cad. audientiam et. c. conquerentes et de confir. vtil. c. j. ¶ Item appellasse dicitur qui propter iustum metum non appellauit dimmodo id proestetur et statim cessante metu appeller et si non potest habere iudicem illuz a quo vult appellare tunc coram bonis viris appellet et causam exprimat appellatio nis et protestetur de huius coraz. cisdē xvi. q. iij. §. prescriptionum et extra de appel. c. vlti. vbi de hoc in diuersis glo. ¶ Tres si de re corporali communi pluribus quis appellet. si vi etiam optinet omnibus prodest. si communi iure inuictur extra de appella. vna sententia vbi de hoc in glo. sententiam et. h. q. vi. §. quandoque secus de incorporaliter diuidua re vbi de hoc in glos. sententiam.

A quo appellari potest.

Appellari potest et debet a ministro iudice ad maiorem. h. q. vi. anteriorum. §. illud videlicet et. §. illud etiam qui autem ad minorem iudicem appellauit error ei nocebit. nam sententia trahit in rem iudicatam. Sed si ad parum vel maiorem. alium non tamen pro alio error non nocebit. quia nichilominus poterit appellans prosequi apud illum ad quem appellare debuit. ff. de appel. l. ij. §. si quis et. §. si vero. ¶ Item appellari potest a tota sententia et a certo capitulo ipsius si diuersa capitula contraneantur in ipsa nec rescinduntur alia capitula super quibus non appellatur

nisi essent conuicta. ff. de mi. l. iij. ¶ Tres appellari potest a mixto executore si executiones legitimas non admittit. vel si alias grauet partes extra de appel. dilecto et. c. vlt. debitus. Sed amero executore appellari non potest. licet non admittat executiones si non excedat modum in excequendo extra de re iudica. quod ad consultationem vbi de hoc in glo. ab executore. ¶ Item ab arbitris compromissariis nullus appellare potest. C. de arbit. l. j. si tamen sententia arbitrorum iniqua fuerint corrigantur. ff. pro socio. l. si pro societate. ¶ Item si ex consensu partium iudex datus poterit appellari ab eo. ff. eo. titu. l. ex consensu.

¶ Item a papa vel a principe non appellatur. ff. a quibus appel. non licet. l. j. cum ipse sit qui prouocatur papa enim de alienis sententis nullus autem de suis. ix. q. iij. cuncta. ¶ Item a disciplina et correctionibus regularium non appellatur extra eodem capi. ad nostram et capitulo repehen. et. c. cum speciali nisi corrector modum excedat. xxiij. q. iij. quod peccant in fi. ¶ Item in quibus casibus non appellatur solet quibusdam verbis notari. appellare verant scelus excellentia pacta. et contemptus partis sed et interdictio facta. arbitrariis res que perit est longius acta.

Ad quem appellandum fit.

Appellandum est gradatim medio non omisso. quia ita fieri debet de iure extra de appellatio. dilecti. h. vbi de hoc potest tamen ad papam omisso medio appellari propter plenitudinem potestatis. h. q. vi. quori. et capitulo ad romanam ipse est iudex ordinarius omnium. xix. q. iij. §. cuncta et extra de priuilegi. antiqua fallit hoc cum delegatus a papa subdelegando causam. aliquid sibi de iurisdictione reservat quia tunc si a subdelegato quis appeller non ad papam sed ad delegantem est appellatus.

Summa monaldi

dum si causa sit et commissa appel. re. Sed si totam causam subdelegauit nisi sibi de iurisdictione reseruans tunc a subdeleg. huius ad papam est appellandum extra de appella. dilecti. n. vbi de his et de offic. delega. super questio num. §. porro vbi de hoc in glo. non tamen. ¶ Item appellandum ab officialibus suffraganeorum non ad suffraganeos sed ad archiepiscopum suum ab archidiacono vero et aliis inferioribus prelati ac eorum officialibus ad suffraganeos et non ad archiepiscopum est appellandum nisi aliter se habeat approbata consuetudo extra de appellat. romana ecclesia innocentius. ¶ Item appellari potest ad papam pro defectu iudicis secularis quando imperium vacat art. xxiij. q. v. administratores extra de foro competenti et tenore vbi de hoc in glo. vero per litteras. ¶ Item appellatio nem facte super incidenti questio terminari non potest differendum est licet super principali appellatio sit remota extra de appella. super eo. j. vbi de hoc in glo. hoc potest. ¶ Item appellatur ab episcopo ad imperatorem in casu extra de foro competenti verus. vbi de hoc et de appellatio. si duobus.

¶ Quando et quotiens appellari possit.

Appellari potest secundum canones ante litem contestatam et post et in prolongatione sententie et post quando citatus grauatur. h. q. vj. ad romana. et. c. quotiens. leges autem ante sententiam appellare nisi in casibus non permittunt. h. q. vj. non ita et extra de appella. super eo. ij. vbi de his in diuersis glos. Item appellari potest in eadem causa bis a sententia diffinitiuam. secunda questio de sententia. §. si quis in quacumque et §. post secundam. et sufficit dicere cum a diffinitiuam sententiam quis appellat. appello ab illa qua sententia nec tenetur scribere appel-

lationem si iterum appellat. h. q. vj. §. forma nisi in casibus. vr. h. q. vj. §. ante sententiam. ¶ Item appellatio que de rogat iuramento appellantis non est differendum si causa subterfugit quis appellat. immo mandatum sibi factum per iuramentum debet firmiter obseruare extra de appellatio. questionem vbi de hoc in glo. simile infra de sententia. ¶ Item appellatio tacite quis renunciare videtur si postea perat attestatio nes sollemniter publicari. extra de officio delegat. gratum vbi de hoc. et. xxvij. distinctione dyaconi.

¶ Qualiter est appellandum.

Appellare nolens ab interlocutoria vel grauamine si causam appellat. inscriptis non expresserit et apostolos non perierit et instructus non venerit vel non miserit sufficientem procuratorem reputabitur non appellans et ad prioris iudicis redibit examen in expensis legitimis condemnandus.

¶ Similiter si appellatus non miserit procuratorem instructum contra ipsum tanquam contra contumacem procedetur tam in expensis quam in causa et si non habet proprium tunc secundum iudicis arbitrium punietur et hoc intellige quando appellatus admisit appellationem et noluit eam prosequi coram superioriore et approbauit hoc ab initio. cum eius potestate fuerit causam prosequi per procuratorem ad impetrandum tantum et contradicendum alioquin in voluntate residet appellantis causam principalem ad examini superioris ad que appellatur deducere vel non extra de appellatio. cordi nobis. vbi de hoc in glo. nota. us nouum. et in alia glo. quare dicit innocentius et quarta questione sexta si rei. ¶ Similiter finietur causa altero appellationem legitime prosequente si lis fuerit contestata. extra de renuncia. veniens. ¶ Similiter si appel-

lans iniuste deficit in appellationis p^osecutione condemnabitur in expensis extra de testamen. significauerunt. j. vbi de hoc in glos. et sic patet.

¶ Quando remota est appellatio in rescripto.

Appellationis remotio posita in medio litterarum. si sunt plura ne gociā sese minime contingentiā cōplectitur tantum premissa nisi forte in fine litterarum predicta clausula iteretur extra de appellatio. inquisitioni vbi de hoc in glo. argumentum contra. Si vero articuli sunt connexti tunc nō refert vtrum in principio medio vel fine ponatur quia tunc si appellatio remouetur in vno intelligitur etiam et in alijs remoueri que in lris continentur extra de appellatio. secundo requiritur. vbi de hoc. **¶** Item appellationis omīssio spōraneam turpitudinem purgat que in esset sententię aqua non est appellatum. ff. de conditioni ob turpem causam. l. si turpem. **¶** Tres appellatio nō admittitur innotōis excessibus extra de appellatio. cum sit romana. §. vlti. vbi de hoc in glos. i. notorius. **¶** Item si appellatio remota est in rescripto quo ad agentem similiter remota esse intelligitur quo ad reconuenientem. quia eodem iure qđ quis in alterum statuit vti debet. ff. qđ quisq; iuris in alterū statuit. l. prima secunda et tertia et extra de confes. c. i. v. omnis. **¶** Et licet remota sic appellatio in rescripto in pluribus tamen casibus indulgetur scilicet si iudex restitutionem denegat spoliato extra de restitutione spoliatorum ex questione. **¶** Similiter si non admittit in numero exceptionem consanguinitatis. extra de appellatio. postremo. Similiter si citat partes ad locum non securum. extra de appellatio. ex parte. **¶** Similiter si pres cogit litigare subdelegato suspecto extra de officio dele-

ga. super que tionum in fine. et de appellatione. pastoralis. vbi de hoc nominatur plura extra in glos. arg. qđ.

¶ Quantum tēp^o datur appellari.

Appellanti quādoq; statuitur temp^o et locorum distantiam. et secundū qualitatem persone et cause. ff. de damno infecto. qui bona. §. vltimo et l. sequenti. **¶** Similiter quandoq; a se appellāte. extra de appellatio. pars vbi de hoc in glos. hoc statuitur. et capitulo oblate **¶** Similiter aliquando annus aliquādo biennium datur in iure. secūda questione sexta. §. tempore capitulo si quis **¶** Similiter aliquādo triennium. tertia questione tertia. de inducis. et extra de appellatio. oblate et capitulo cū sit romana et capitulo ex ratione. **¶** Item qui rescriptum impetrat et tacet qđ in appellatione terminus fuit a iudice vlt a seipso statutus carcat impetratis et in expensis punitur. argumentum extra de appellatio. reprehensibilis. et capitulo vt debitus. vbi de hoc. **¶** Tē nō potest appellans compelli prosequi appellationem suam nisi termino elapso a iudice constituto. extra de rescrip. c. soluit. et capitulo cum speciali. alias vero tenetur respondere coram iudice a quo appellauit. extra de appellatio. p. uenit. et capitulo cum sit romana. et capitulo sepe. **¶** Item si appellans ab aduersario circumuentus non est prosecutus appellationem suam licet cucurrit appellationis tēpus habet tamen recursum ad iudicem cōtra dolosum ad iter esse. ff. de dolo. l. arbirio. §. dolo cuius.

¶ Cō appellatione interposita nihil est innouandum.

Appellatione interposita nihil est innouandum in secunda questione sexta. appellationem et reuocari debet executio sententię anteq̄ cognoscatur de appellatione extra de iurciur. veniē

tes. et vtrius appellatio sit legitima p u
dicem ap. debet cognosci qui remitte
re debz partes ad priores iudices si nō
fuit legitime appellatum in expensis
debet appellatorem nihilominus con
demnare extra de ap. vt debet. r. c. cū
speciali. ¶ Item qui post ap. crimē eno
me manifeste commisit non potest oc
casionē appellationis vitare correctio
nem prelati sui extra de ap. proposuit
vbi de hoc r. c. ad hoc r. c. teneamur. d. z
tñ iudex sic suspectus causam alii dele
gare sicut qñ a. l. recusatus vt suspect
p. q. i. puenit r. c. de ap. cum spali cum
suis cōcordātijs.

De arbitris.

Tractandum est de arbi
tris notandum ergo quid
est arbitrium. Quis potest
esse arbiter et quis non. in
quot possit compromitti.

De quibus rebus valeat compromitti.
Quid potest arbiter et quid non. De ef
fectu arbitrii. Qualiter finiatur cōpro
missum.

¶ Quid sit arbitrium.

Arbitrium est tenuis actus perso
narum super civili questione vel
quasi iudicio contendentiū. nā et iudex
laborare debet ad veritatem inuestigā
dam. r. r. q. v. iudicantē. ¶ Item scdm
azo. arbitrius est causa iudicando iure
voluntario posita cum certarum per
sonarū interpositione scilicet arbitri
actoris et rei.

¶ Quis potest esse arbiter et quis non.

Arbiter potest esse qui non probi
betur a iure vt liber homo pater
famil. et et filiusfamil. arbiter esse po
test in re patris. ff. de arbitris. l. sed r. fi
lius similiter libertus sed non seruus.
ff. de arbi. l. pedius in prin. r. z. infernū.

¶ Item non refert an arbiter sit inte
gre fame vel infamis scdm quosdam.
ff. q. vii. §. tria. ver. cognitores. r. ff. d. ar
bi. l. parui. sed secus in iudice. C. de digni.

nam famosus et extra de exec. pre. in
ter dilectos. ¶ Item prohibentur esse
arbitri seruus vt. ff. de arbi. l. pedius in
prin. r. c. in seruū. ¶ Similiter mulier
fm leges. ff. d. reg. iur. l. n. r. r. q. v. mu
licrem. secus tñ est fm canones vbi se
mine hoc habent de consuetudine ap
probata et earum arbitrium presentia
et consilio episcoporum est roboratus
extra de arbi. dilecti vbi de hoc in diuer
fis glo. ¶ Item i laycum de rebus spiri
tualibus cōpromitti non potest extra
de ar. contingit. quia nec de ecclesiasti
cis rebus layci iudicare valent directe
vel etiam indirecte extra. e. tit. decerni
mus et qui filii sint legi. latoz nisi aucto
ritate superioris suscipiūt compromi
sum seu iudicium extra eo. r. l. per tuas.
et. r. r. d. v. r. v. r. m. vel nisi hoc humili
tas superioris inducat. ff. q. vii. nos vel
nisi hoc fiat ad tollendam suspensiones
contra clericos exortam. ff. q. v. memā

¶ Item maior. xx. annis. si minor. xv.
potest sumi in arbitrum s; restituitur
si temere adiutorum recepit cum in
terfuit eius. l. i. r. i. b. non verari. ff. eo. tit.
l. si in seruū. §. i. r. l. cum lege. ¶ Item
potest esse arbiter quis in. xviii. anno se
cundū quosdam extra de offi. deleg. c. i.
r. ¶ Item prohibetur compromitti
in seruū seu minorem. xx. annis. ff. de
ar. l. si inferuū. §. i. ¶ Item arbiter
bene potest ordinarius esse si compzo
mittant partes in ipsum extra de arbi.
cum tempo. r. vbi de hoc in glo. ex hoc
et ar. de elec. c. causam. sed nō potest co
gere partes vt compromittant in ipm
ff. de tu. r. tu. l. iij. et extra de ar. ex par
te. ¶ Item non solum ordinarius sed
etiam delegatus arbitrius suscipere po
test extra de presump. litteras et de ar.
cuz olim. arbitria em sunt stricti iuris.

¶ In quot possunt com

Arbitri promittere.
Arter vnus vel tres sunt eligendi. et

nō duo: qz res fere sine exitu esset futura ppter naturalē hoīs facilitatem ad dissentiendū. ff. de ar. l. Itē si vnus. §. principaliter. compromittatur ergo in imparē numerū qz in numero deus impi gaudet extra de ar. c. j. vbi in glo. de hoc. vñ. vero. Si tamē compromittatur in duos tener arbitriū si nō concordant cogendi sunt vt vel concordēt vel tertiam personā assumant vt in. l. predicta habetur et extra de offi. dele. suspitionis. §. vlti. vbi de hoc. ¶ Item si sunt tres sententia duorum sufficit tertia presente etiā si dissentit sed cum tertio absente sentētia non valebit. ff. de arbi. l. si in tres. et extra de ar. c. j. vbi de hoc in glo. sufficit. Sed quid si duo pronunciant. tertio presente et tacente vt nec contradicat nec consentiat: tu dic qz pro inde habendus est ac si contradicat nisi expressus esset in compromisso et duo sine tertio non procedant ff. de ar. non distinguemus. §. cū in plures sicut obrinet etiā in iudiciis extra de offi. dele. prudentias et c. vno de legatorum vbi de hoc in glo. et ita nota. ¶ Item compromissum factum in arbi. incertum non tenet quia in incertum arbitrium compromitti non potest extra de ar. innouit vbi de hoc in glo. et. ff. eod. ¶ Item quādo ira cōpromittunt in duos qz si non concordant eligant tertiam personam tertiam tunc compromissio tenet. ff. de arg. sumus. §. si duos.

De quibus rebus valeat cōpromitti.

Arbitri eligi possunt sup pecuniariis causis et temporaliibus et et spiritualibus: extra de ar. nō sane et c. cū olis et c. ex pre. Sed in causa criminali liberali vel matrimoniali seu infamose delicto cōpromitti nō pōt extra de restitu. in integ. causa. vbi de hoc in glo. cum. n. et. ff. de arbi. non distin-

guemus. §. iuli. et c. §. de liberali. ¶ Itē licet in rebus spiritualibus per se laycū arbitere esse non possit vt extra de arbi. contingit potest tamen cum clerico si cōpromittatur i eos super ecclesiastica re arbitere esse extra de arbi. per tuas vbi de hoc in glo. et hoc fiat auctoritate superioris als non.

Quid potest arbitere et quid non. Arbitri qui propter suspicionem iudicis a partibus sunt electi cōpellendi sunt a iudice recusato ad arbitrium suscipiendum extra de app. cum speciali vbi de hoc et tales arbitri hnt iurisdictionem et coercionem possunt enim compellere testes et contradictores impeditores punire extra de offi. deleg. suspitionis vbi de hoc. Qui vero non propter suspicionem iudicis sed ad causas alias sunt electi nullam coercionem habent nisi qz propter meritū pene ipsorum sententia statur. C. de arbi. l. j. de hoc extra de arbitri. dilectus. et c. cum tempore in glo. metu pene. Itē arbitere non potest cogi inuitus ad arbitrium recipiendum. ff. de arbi. l. iij. §. j. sed postqz recepit cōpelli debet ab ordinario. vt pcedat. ff. de arbi. l. iij. §. ait pteor: potest etiam compelli a delegato dato ad arbitrium crequendum vel ad arbitrium complendum arg. C. de iudi. l. vlti. et argu. extra de arbi. per tuas vbi de hoc in glo. et infra. ¶ Itē arbitere pronunciare non potest nisi vtraque parte presente nisi de hoc iter litigatores conuenerit. ff. de arbi. diem. §. si quis litigatores de hoc habes extra de arbi. c. cum dilectus in glo. vel eis. Itē arbitere feriatis diebus pronunciare nō potest nisi vel pteore cogente. ff. eo. tit. l. si feriatis vel de consen. partium si cur et iudex. ff. de euicrio. l. si feriatis vel si dies compromissi sit exitura. ff. c. titu. l. si denum. ¶ Item arbitere iurare non debet sicut quosdā propter igno-

rantia cause nec etiam partes ne perirent. C. de ar. autē. decernimus de hoc habes extra de arbi. cum repositore in glo. sic. leod. ¶ Item non potest citare pres nisi ad locū in quo factū est cōpromissum. ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter nec potest arbitrius delegare. ff. de ar. ne in compromissis. l. i. non distinguemus. §. questum nec potest punire cōtumaciam litigatoris nec cogere testes ff. de arbi. q. tu. §. si. in si. argu. extra d. offi. dele. suspicionis nisi. de hoc dictus sit in compromisso. quia tunc possit. ff. de iudi. l. ij. §. vlti. de his habes extra d. ar. cum dilectus in glosa vel cis. ¶ Item arbiter nullam habet iurisdictionē. ff. de re. iudi. p. rtor. ¶ Item non statur arbitrio si dicat arbiter solo verbo et non ostēdat vel iuramentum esse in terpositum a partibus in cōpromisso vel penam. C. de ar. l. iij. §. si autem et ar. C. de man. p. in. l. j. ¶ Item arbitrium pro parte aliquando tenet et pro parte non tenet extra de ar. cum tempore et de preben. dile. r. c. nisi. ¶ Item nichil extra compromissum facere potest. ff. de ar. non distinguemus. §. vlti. quia solum illud in arbitrium venit. de quo ut veniat in compromisso dictum est. ff. si cum dies. §. plenum et extra de ar. cum dilec. vbi de hoc in glo. vel cis. ¶ Item arbitrium in posterum datum non valet extra de ar. peruenit. l. xij. q. ij. sine exceptione.

De effectu arbitrii.

Arbitrorum effectus est. ut arbitrio arbitri compromissarii statur siue equum sit siue non equum. ff. de arbi. diem. §. stare nisi contra ius scriptum vel contra formam compromissi sit latum quia tunc non tenet. ij. q. vi. §. diffini. et extra de confirmatio. vrl. et examinata. vbi de hoc in glo. duplici ergo. ¶ Item arbitratoris seu amicabilis compositoris dictum. reu-

endum est ad arbitrium boni viri si male componat vel arbitretur. ff. pro socio si societatem. ¶ Item arbitrio non preiatur satisfactorio quia sufficit in eo compromissio pene in autem. de litig. §. ad excludendas in. si. colla. viij. ¶ Item arbitrii mora purgari non potest vbi est ab homine dies prefixus. ff. de ar. celsus. secus tamen in iudicijs tenetur. C. de fide instrum. c. sem. ¶ Item postquam arbitrium receptum est a partibus simpliciter est seruandum extra de ar. per tuas. r. c. cum tempore et de procu. mandato possunt tamē partes. ab arbitrio recedere etiam si appellationem renunciant et pactum interueniat de non recedendo. C. de ar. l. penul. de hoc habes extra de ar. c. dilec. in glo. vel cis. ¶ Item arbitrium seruandum est metu pene possit in compromisso extra de ar. dilectus. vel metu iuramenti preiuri de arbitrio obseruando. Sed si pena vel iuramentum non sint apposta. postquā partes conueniunt arbitrio stare compromittunt nec. j. r. dies contradicunt potest agi ad interesse contra non obseruatum. ff. de ar. diem. §. vlti. et extra de ar. per tuas. et. c. cum tempore in quibus de hoc. et. C. de ar. cum alia. ¶ Item arbitrium retractari potest superioris auctoritate extra de ar. peruenit.

Qualiter finitur compromissum.

Arbitrii compromissum morte litigatoris finitur extra de ar. ex parte nec extēdit ad heredes nisi de hoc sit cautum in compromisso extra de ar. c. vlti. vbi de hoc. ¶ Item arbitri officium expirat mortuo cuius scio suo nisi de hoc caueat in compromisso extēdit. ut si alter interesse non possit alter arbitriū possit proferre extra de testa. ray. in p. in. ff. de arg. non disti-

guemus. §. cum in plures.

C De archiepiscopo.

Metropolitani est de archiepiscopo vbi notandum est in quibus casibus archiepiscopus est iudex ordinarius sue provincie quod archiepiscopi nichil iuris habent in subditis suffraganeorum: nisi quod est eis a iure permissum et quid possit archiepiscopus committere: et quid non.

C In quibus casibus archiepiscopus est iudex ordinarius provincie sue.

Archiepiscopus est iudex ordinarius provincie sue in casibus istis. Primo cum clerici deviant in divinis officijs a consuetudine metropolitane ecclesie. xij. distinc. de hys. Similiter si quis vnde cumq; sit, deliquit in dyocesi eius. vij. q. iij. §. placuit. **C** Similiter si aliquis habet predium in dyocesi eius extra de foro compe. c. vlti. Similiter si causa deferatur ad eum per appellacionem extra de offi. lega. c. vlti. et infra de offi. ordin. duo. Similiter cum absolutus ab archiepiscopo non vult episcopo suo parere extra de offi. ordin. ad exprimendam. Similiter cum causa criminalis est inter episcopum et clericum suum debet illa causa deduci ad sinodum in qua archiepiscopus preest. vij. q. ii. ca. i.

C Similiter cum clericus contra episcopum suum habet civilem causam. xj. q. i. si clericus. Sed si contra clericum habeat causas tunc arbitris terminetur. ij. q. i. si clericus. Similiter quando canonici in contemptus sui episcopi cessaverunt a divinis extra de offi. ordin. irrefraga. **C** Similiter quando episcopus negligens est in eo quod facere debet extra de cens. romana ecclesia et de sententia exco. per tuas. Similiter quando mortuus episcopo ecclesia ydoneos

clericos non habet. xij. q. ii. non liceat. **C** Similiter cum evidens est sententia episcopi esse iniustam extra de ap. sollicitudinem. **C** Similiter cum visitat provinciam suam extra de prescrip. cum ex officio. et de accusa sicut olim vbi de hys in diversis glo.

C Archiepiscopi nichil iuris habent in subditis suffraganeorum nisi quantum est eis a iure permissum.

Archiepiscopi primates et patriarche nichil iuris habent pre ceteris in subditis suffraganeorum suorum nisi quantum est eis a consuetudine rationabili et prescripta vel a iure concessum nec debet compellere clericos suffraganeorum coram se respondere quam diu volunt stare in iudicio episcopi sui nisi causa per appellacionem ad coram audientiam proferatur extra de offi. ordin. duo. **C** Item nec disponere aliquid possunt in dyocesi suffraganeorum nisi quantum illis iura concedunt extra de offi. ordin. pasto. et de supple. negli. prele. romana vbi de hoc. **C** Item quando visitat provinciam suam prius visitare procuret capitulum ecclesie sue ac civitatem et dyocesi suam extra de cens. romana et tunc nec ipse nec aliquis de suis aliquod munus qualitercumq; offeratur recipere debet et hoc sibi prohibetur sub pena maledictionis quando visitat provinciam suam extra de censibus roma vbi de hoc. **C** Item non potest constituere officiales foranos in dyocesi suffraganeorum suorum nisi super causis appellacionum ad ipsius de latis extra de offi. ordin. ca. roma vbi de hoc. **C** Item pinguius ius habet in suis suffraganeis quam in subditis eorundem extra de officio ordinarii pastoralis vbi de hoc. r. c. quarto. **C** Item non potest cogere subditos suffraganeorum suorum inuitos suscipere causas ad ipsius

per appellationē delatas nec pōt eos cōpellerent corā ipso ferāt testimoniuꝝ super huius causis vel exequātur sentētiaꝝ ab ipso sup huius datam extra de fo. compe. romanubi de hoc in glo. archiepiscop⁹ ⁊ de offi. ordi. pastoralis potest tamē mādare suffraganeo suoq se faciat hec predicta.

¶ Quid potest cōmittere archiepi scopus ⁊ quid non.

Archiepiscop⁹ iusta de causa potest episcopi electi consecrationem suis suffraganeis v̄mādare ⁊ electū cōpellerē vt consecrēt ab illis extra de offi. or. p̄ sedem. ¶ Itē potest cōpellerē suos suffraganeos vt electū cōsecrēt nisi causa rationalis subsit extra de tempori. ordi. si archiepiscop⁹. Itē archiepiscop⁹ non potest ea que sunt ordinis cōmittere illis qui ordinē illū non habēt. sicut est episcopus vel ecclesie cōsecratio ⁊ similia que nō possunt cōmitteri nisi episcopis vel superioribus eorūdem extra de consecra. eccle. vel altaris aqua. ¶ Secus tñ de hīs que sunt iurisdictionis qz hec possunt cōmitteri nō habentib⁹ iurisdictionē. ¶ Itē si archiepiscop⁹ nō sit impeditus iusta de causa non debet electus in episcopuz sine sui p̄sentia cōsecrari. lxx. di. nō dz. r. c. episcopus non est. ¶ Itē episcopus sine p̄sentia sui archiepiscopi consecratus debet nichilomin⁹ infra duos menses suū archiepiscopū visitare. et si hoc non potest facere iusta de causa detentus hoc ipsum ei assignare dz. lxx. di. si quis in metropolitana.

¶ De archidiacono.

Ic agēdū est de archidiacono vbi sciendū est q archidiaconus maior est archiepiscopi p̄bitero scōz quā. Quid ad officii eius p̄tinet qd p̄tinet ad eius iurisdictionem.

¶ Archidiacon⁹ maior est archiepiscopi. s̄m qd. ¶ Archidiacon⁹ maior est archiepiscopi p̄bitero ppter administrationis officii debet ei archiepiscopi facere reuerentiā ratione officii sui s̄ tñ archiepiscopi ter maior est archidiacon⁹ quantū ad ordinem sacerdotale. lxx. di. p̄lectis ⁊ extra de offi. archidi. ad hec. ¶ Itē archidiacon⁹ fieri debet dyacon⁹. si nō est. qui si ad hoc p̄moueri nō potest: p̄lationē amittat extra d̄ era. ⁊ quali. c. ⁊ lxx. di. c. j. h. ⁊. ii. ¶ Itē quādo p̄sentat episcopo aliquē ordinandū non dicitur mētiari nec peccat qñ s̄m moꝛē eccleie romane dicit q dignus est quantū humana fragilitas nolle p̄mitteri extra de scri. c. j. ¶ Item potest p̄sentare clericos aliis episcopis ad ordinandū cū episcopus eius est extra suam puiciā absens. maxime cū utilitas vel necessitas: get extra de offi. archidi. ad hec. et. c. signifi. vbi de hoc in glo. ⁊ ita patet.

¶ Quid ad officii eius p̄tinet.

¶ Archidiaconi officii est euāgelizandū ⁊ cum episcop⁹ cātat missas alij dyaconi ad p̄ceptuz archidiaconi. induit se cū eo vestib⁹ sacris extra de of. archi. officii. ¶ Itē de toto ecclesiastico officio debet ordinare scz in matre ecclesie respōsa dare lectiones auscultare nullus euāgelium vel epistolam seu aliud quid aliud legat vel cauter donec auscultetur ab ipso. ¶ Itē ordinare dz de officio acoliti ⁊ aliorū ordinū inferiorū nisi cōsuetudo contradicat que in huius derogat iuri cōmuni. extra de offi. archidi. officii vbi hoc ⁊. c. vlti. ¶ Itē dz custodire oīa vasa ecclesie maxie vbi non est custos siue thesaurarius extra de offi. archidi. ea que ⁊ ar. r̄. q. n. apo. stolicos. ¶ Itē si archidiacon⁹ negat episcopū dominū suū esse: ⁊ trahit eus in causa coram iudice seculari vel dat consiliū contra eū quando mēbzuz pu

ridum est ab ecclesia remouendus. extra de excess. prela. gramem ubi de hoc.

Quid pertineat ad eius iurisdictionem

Archidiaconus secundum quosdam habet curam vicarius episcopi videtur habere iurisdictionem correctionis et cognitionem causarum. extra de officio archidia. ca. j. ubi de hoc.

Item postquam eligitur ab episcopo et confirmatur videtur curam animarum habere facit ad hoc. extra de preben. te referente et de officio ordinarii cum ab ecclesiarum ubi de hoc.

Item potest inquirere et parrochiam visitare et corrigere. extra de officio archidia. ca. j. et ita per consequens videtur quod possit suspendere et excommunicare. extra de eo qui furor. sus. ca. j. ubi de hoc. Sed dicendum est in istis quod archidiaconus de iure communi non habet curam animarum nisi sibi specialiter ab episcopo demadetur nec alii potest curam committere nec potest excommunicare arg. extra de officio archidia. ca. j. ubi de hoc. et iura que videntur contrarium innuere intelligenda sunt quando illud habet extra de legatione sui episcopi vel consuetudine approbata ut. l. iij. distinctione si in plebibus referas ergo de hoc ad consuetudinem prescriptam. ut dicitur doctores iuris canonici. extra de excess. ad hoc ubi de hoc in glos. argumen. quod et de officio archidia. capitulo ultimo.

Item de iure communium imperat sacerdotibus et levitis parrochianorum sollicitudo et eorum ordinatio pertinet ad ipsum et audire debet iurgia clericorum. Similiter archiepiscopus subest ei et oculus dicitur episcopi et est vicarius eius habet curam clericorum et ecclesiarum et loco episcopi debet corrigere in episcopatu que viderit corrigenda arduis causis exceptis.

Similiter examinaatio clericorum qui ad ordines seu beneficia promovendi sunt spectat ad cum

Similiter debet ponere abbates et abbatissas. in sedes decani rurales debent institui et destitui ab episcopo et archidiacono simul extra de offi. archidia. ad hoc. ubi dicitur in diversis glossis. et non solum.

Item non potest episcopus minuere iurisdictionem eius sine ipsius consensu extra de excess. prela. ad hoc.

Item cum episcopus presens est non potest archidiaconus dare litteras clericis ad ordines suscipiendos et qui propter huius litteras ordinantur potest eis officium per episcopum interdicti extra de offi. archidia. ubi de hoc in glossa. et infra patet.

De officio archiepiscopi.

Archiepiscopus de iure debet subesse ut dictum est archidiacono et preest omnibus presbiteris cardinalibus qui debent cantare missas in festiuis diebus in absentia episcopi sicut archiepiscopus omittit eis extra de offi. archidia. ca. j. ubi de hoc.

Item debet habere curam qualiter alii sacerdotes celebrant divina officia siue ne gloria et torpore et debet videre vitam sacerdotum ne torpeant et quando defuerit episcopus debet facere loco episcopi que pertinent ad officium sacerdotis. scilicet fontem benedictionis dicere infirmum inungere peccantem consilio episcopo reconciliare cunctis aliis sacerdotibus penitentiam inungere et de missis cantandis in festiuis diebus disponere extra de offi. archiepiscopi. ca. j. et. xxv. distin. pleccis.

Item archiepiscopus de civitate est parrochialis sacerdos omnium de episcopatu qui ad ipsum rerum penitentiam recipienda recurrunt extra de offi. archiepiscopi. ca. j. l. di. in capite.

Item archiepiscopus ruralis non solum laycos corrigere debet sed etiam capellanos capellani constitutarij sub ipso et habet ordinariam iurisdictiones quod plebibus preest extra de offi. archiepiscopi. ca. j. l. i.

De assessoribus.

Assessor eligendus est de partium voluntate. arg. extra de offi. deleg. super questionum 7. h. q. vii. placuit et si partes non conveniunt iudex debet assessorem eligere non suspectum. arg. extra de appel. c. speciali et de offi. deleg. c. pastoralis et sic electum assessores tenentur partes recipere etiam unum.

De auctoritate romani pontificis.

Auctoritas romani pontificis est excepta in conciliis vobis iura mentur extra de electi. significasti et de iurisdictione. veniens et de rescriptis confirmatis a contrario sensu. et. xv. q. i. §. vlti. abs frustra legis auxilium invocat quod committit in leges extra de usuris quia frustra. et de appellatio. an sit.

De baptismo.

Agendum est de baptismo ubi notandum est quid sit baptismus que materia que forma que potest conferri a quo. De intentione baptizantis et baptizati.

Quid sit baptismus.

Baptismus est exterior: hominis ablutio cum certa forma verborum. Et etiam caracter infigus anime accedente verbo ad elementum. i. q. i. de trabe. Item forma baptismi est ut iter in aquam puerum immergendo dicat. Ego baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti amen. extra de bapt. c. i. ubi de hoc. Item baptismus potest imminere necessitate omni tempore conferri ut de conse. dist. iij. venerabilis et. c. baptizandi. et. c. missa. Item baptizari potest in nomine christi factum quosdam sed non in nomine trinitatis. c. de sententia et. c. in synodo. et. s. si non sanctificatur. et. c. re vera et c.

tra cod. ti. c. i. ubi de hoc in glo. sic deus. Item in necessitate potest baptismus recipi a quocumque etiam heretico ubi non potest inveniri fidelis. diuimodo bene incedat baptizans et secundum formam ecclesie commiserat. xxiii. q. i. si quod forte terra de summa trini. c. in fi. Sibi necessitas non est baptizare debet solus sacerdos. Similiter infans potest statim baptizari propter periculum morte. ut. v. di. baptizari et de co. di. iij. ne quod absit. Item si laycus baptizet et proferat verba necessaria non est literaliter nec in sua lingua sed in greca vel alia bene baptizari nam apostoli loquebantur variis linguis baptizantes et preterea forma realis arte dedita est non verbalis ut de con. di. iij. retulerunt. Item si non habeatur aqua copia dicit. hu. q. si caput profundatur vel proter caput maxima parte corporis immergatur bene baptizatus est al. no. Et dicunt quidam baptizari etiam puerum si aqua cadat in quacumque corporis parte ar. ad hoc de co. di. iij. hoc nequaquam. Item sicte baptizatus recipit sacramenti caracterem. sed non rem sacramenti nisi fictio recedat ut de co. di. iij. tunc valere. Item licet qui baptizatur baptizari intendat baptizans tamen non intendit baptizere non est baptizatus ut. i. q. i. §. ecce quoniam. et de con. di. iij. solet queri. Item nullus potest etiam in necessitate baptizare se ipse extra de bapt. debitum. Similiter nec potest quis se ipsum reconciliare de con. di. iij. scriptum est preterea. si alius liquet in parua quantitate ad mixtus sit aque baptizatur dummodo aqua bene pualear al. no. Item genera baptismi siue species sunt tria. scilicet fluminis sanguinis et flammis de con. di. iij. baptismi vicem.

De beneficio.

Agendum est de beneficio. est dignitas videndum propter quid beneficium ecclesiasticum clericis datur

Propter quod est auferendum vtrūquis possit plura beneficia simul habere infra quod tempus beneficium debet conferri.

Propter beneficium ecclesiasticus clericus datur.

Beneficia ecclesiastica propter digna officia sunt constituta. xv. q. ii. c. c. c. r. v. q. i. g. n. a. l. i. t. e. r. s. i. c. o. s. t. m. clericos et ideo quis beneficium carere debeat ecclesiastico qui propter suam cultum ordinari non potest non tamen beneficium debet carere qui ordinem sacrum recipit extra de filiis presbyterorum propositum ubi de hoc in glo. r. f. de preben. episcopus. Item huius beneficia iure successionis vel consanguinitatis petri non possunt extra de preben. c. j. ubi de hoc. Et de instit. ad decorem ubi de hoc. Conferenda enim sunt non sanguini non nobilitati sed virtutis vires extra de preben. sup. ubi de hoc. Item qui beneficium sufficiens habet ad id reputatur indignus extra de preben. sup. et ad multa ubi de hoc seruire quidem bene in vno vix aliquis potest extra de rescriptis c. s. adeo. Item beneficia eius intelligitur quivicariam perceptam habet extra de rescript. postulasi.

Propter quod est auferendum.

Beneficia debent auferri eis qui ea in excommunicatione positi receperunt nec debent excommunicatis et officio suspensis conferri. Sed a collatione privari debent qui huiusmodi beneficia contulerunt suspensis ab officio et excommunicatis scienter extra de clerico excom. ministrante postulasi ubi de hoc. Item beneficium suo clericus privari non debet nisi primo moneatur canonice etiam si truncus sit vagabundus extra de clerico non rescript. ex gestis ubi de hoc et c. inter et c. ex tue. Item beneficium principis debet esse perpetuum maxime quando per privilegium illud conceditur. ar. extra ne sede vacan. cap. j.

ubi de hoc. r. xv. q. ii. c. j. r. h. Item esse debet princeps concedere beneficium nisi quod aliud gravari non possit. xv. q. ii. de ecclesiasticis et r. j. q. ii. si quis non obediat. Item beneficium nomine intelligi potest prebenda. j. q. ii. ex multis et etiam magna et parva beneficia appelluntur extra de verbo. signi. tua ubi de hoc. Item beneficium electi in episcopum vacare non dicitur nisi post tempus consecrationis extra de elec. c. i. in cunctis secus tamen de aliis qui primus vacare videtur de iure secundo recepto et si aliud in iure retinere contendit etiam alio spoliatur quod de beneficiis curam animarum habentibus et etiam de personarum et dignitatis est intelligendum extra de preben. de multa ubi de hoc in glo. j. in iure. Item licet papa mandet beneficium vacans vel cum primo vocaverit alicui dari valet tamen collatio de ipso alia facta nisi clausula illa fuerit interposita scilicet si contraheret decernimus irritum et inane extra de preben. inter cetera et c. dilecto. tunc tamen canonice satisfacere illi de quo papa mandavit extra de preben. dilecto. ubi de hoc in glo. videtur quod in si. beneficium enim iure nulli est auferendum xviii. di. distin. b. h. s. et in auten. de nup. §. sed hoc quidem.

Utrum possit quis plura beneficia habere.

Beneficia plura quorum alterum per se sufficit non potest quis ab se peccato sine dispensatione simul habere extra de consti. cum omnes et de preben. quia in tantum ubi de hoc et de electio. dudum. Item beneficium collatio facta sub hac condicione quod post mortem taliter beneficiari alii notati succedat reuocanda est et cassanda quia facta est contra canonicas sanctiones. et de pac. acceptio. m. et de fil. presby. ad extirpanda sceleris

Summa monaldi

per totum.

Intra q̄ tempus beneficium debet conferri.

Beneficiū vacans si episcopus quādo ad eum spectat donatio cōferre distulerit infra sex menses ex tunc p̄ capitulum conferatur q̄ si capitulum ubi ad eum spectat non contulerit infra prescriptū tempus ex tunc ad episcopum deuoluatur et si omnes fuerit negligentes reuertatur ad metropoli tanum extra de concess. prebende nulla vbi de hoc in glo. tempus illud.

Sed hec constitutio non extēditur ad regulares cathedrales prelaturas que ultra tres menses vacare non debent extra de electi. ne pro defectu vbi de hoc in glo. et sic tempus tamē illud semestre non a tempore vacatōis sed a tempore consciētie currit extra de cōcessi. prebē. quia in si.

De bigamia quid sit et quot sint eius species.

Bigamia est defectus ex secūdia nuptiis pueniens. **I**tem bigamia est triplex. **P**rima est vera vt cū aliquis ducat duas vxores successiue vt xxxv. distin. acutius et. ca. deinde q̄ intelligendum est cum vtrumq̄ matrimonio nū consummatur. alias secus arg. extra. c. t. debitum et xxxviii. distin. c. valentiana. **S**ecunda est similitudinaria vt cum quis primo contrahit euz deo per votum solenne postea p̄trahit matrimonium carnale de facto q̄ de iure non potest. et talis bigamus reputatur ac si duas successiue duxisset vxores. xxxviii. q. i. quorquot. **T**ertia iter p̄teritua vt si quis habeat duas vxores de facto licet neutra sit vxor de iure propter hoc tamen bigamus reputatur. xxxi. q. i. quomodo. **I**tem aliquando dicitur bigamus interpreta tione iur̄ qui bigamus non est vere. **S**ed tamē p̄moueri non potest ac si

bigamus esset sicut sacerdos qui contrahit de facto cum de iure non possit extra de biga. nup. in si. vbi de hoc in glo. argu. cōtra et de hys habes extra de biga. ca. j. in glo. Sor.

Qui dicitur bigami et qui non. **B**igamus dicitur qui contrahit cū vidua vel corrupta. xxxviii. dist. maritum et extra de biga. a nobis vbi de hoc in glo. et cum. c. debitum. **I**tem bigamus dicitur qui de iure vnam habet aliam de facto temporibus diuersis et hoc non propter sacramenti defectum cum in veritate bigamus nō existat sed propter intentionis effectum cum opere subsēcutio extra de biga. nup. nec debet etiam dispensari cū istis lx. di. qui partem et. xxxv. dist. demum. et c. acutus. **I**tem qui scienter vel ignoranter scdm̄ Hof. vxorem suam adulteram cognouit sicut bigamus p̄moueri non potest. xxxviii. dist. si ius. et c. sequenti et hoc propter sacramenti defectum. **S**imiliter qui contrahit euz corrupta. lab alio cognita sicut bigamus repellitur. xxxviii. di. seriatim et. xxxviii. dist. curandum et c. precipim̄. **I**tem si quis deflorat virginem fornicarie et postea ducat illam in vxores irregularis est secundum quosdam q̄ virgo debet esse cum desponsatur arg. xxxviii. dist. c. nemo. et xxxviii. di. curandum et c. precipimus et hec est celebrior opinio quibus alii contradicant arg. extra. c. t. c. debitum. **I**tem si maritus accusat vxorem suam de adulterio et illa pendente lite petit debitum et ipse ad mandatum ecclesie reddit quia libere pen. non debet illa debitum petens iure suo priuari vsq̄ ad sententiam. xv. q. i. vii. q. iiii. nōne et extra de restitu. spol. litteras irregularis efficitur quia irregularitas cōtrahitur solo facto sine peccato quia cognouit corruptam. **Q**uidam tamē contrarium dicunt euz

iste potius pariatur q̄ agar. ¶ Item qui vnam habet uxorem virginem q̄ non cognouit ⁊ illa mortua ducit aliam virginem q̄ cognoscit vel primam cognoscit virginem ⁊ non secundam non debet bigamus reputari quia non diuisit carnem suam in plures extra de biga. debetur. ¶ Similiter si quis ducat mulierem virginem ab alio desponsatam ⁊ traditam sed non cognitas q̄ primus maritus premortuus fuit nō debet bigamus reputari. xxxij. di. ca. vii. ⁊ extra de biga. ca. debitum in fi. vbi de hoc in glo. sic. xxxij. di. ¶ Item bigamus nō dicitur qui plures habuit concubinas quia p̄ iura ecclesiastica designatur que adulterando in parte recessit a christo per infidelitatem et in le. ij. alij tamen dicunt q̄ vir significat christum qui habuit sinagogas ⁊ ab ea recessit sed postq̄ habuit ecclesiam nunq̄ eam dimisit. ⁊ ideo ecclesia significatur per uxorem que nunq̄ habuit alium virum nisi christum. xxxv. q. j. nuptiarum de hoc habes extra de biga. ca. debitum in glo. sic. pater. ¶ Item bigamus dicitur sacerdos qui de facto licet non de iure cum virgine contraxit et post penitentiam condignam potest cum eo sius episcopus dispensare extra de clericis cōti. sane enim vbi de hoc in glo. ⁊ sic. ¶ Item bigamus dicitur largomodo interpretando qui violat castitatem promissam. xxxv. q. j. quotq̄t. ¶ Item bigamus vel bigama benedici non debet a sacerdote cum alia vice fuerunt benedicti extra de secundis nuptiis vir autem. ¶ Item bigamus est clericus qui ante sacros ordines habuit vnam ⁊ postea defacto duxit aliam extra. c. t. c. vlti. ¶ Item in eo qui viuente prima ducit de facto secundam. ¶ Tres bigamus hortator viduitatis esse non potest quia coniugia frequenter. xxxj. di. vna tñ. ¶ Item bigami

promoueri non possunt ad ordines sacros etiam ex dispensatione s̄m quosdam extra de biga. super eo vbi de hoc in glo. Sed circa t. c. j. t. c. nuper. t. xxxj. di. acutius ⁊ hoc propter sacramenti defectum extra de biga. c. debitum vbi de hoc in glo. triplex si tamen ordinentur characterē recipiunt tales arg. l. di. quicumq̄ penitens de hac materia requiritur intracatu de irregularitate bigamic. ¶ Item qui ante baptismū habuit vnam et post baptismam aliam nō debet secundum iō. bigamus reputari aug. tamē cōtrarium dicit. xxxij. q. vlti. oportet t. c. acutius.

De bello iusto.

Dunc videndum est de bello iusto. Quid sit iustum bellum. Quis potest bellum mouere quomodo componere debeat habens iustum bellum cū aduersario suo.

Quid sit iustum bellum.

Bellum iusti est q̄ ex edicto geritur de rebus repetendis aut propulsandorum hostium causa. xxxij. q. ij. ca. j. ¶ Item bellum iustum est quādo fit auctoritate ecclesie vel principis vel alicuius persone cui licitum est punire sicut est persona secularis non ecclesiastica. xxxij. q. v. ij. clericus ⁊ q. j. quid culpatur ⁊ q. ij. c. i. ¶ Item debet fieri ex causa necessaria et licita et bono animo non ex odio sed vt per bellum pacem acquirat vel pro reb⁹ repetendis vel pro defensione patrie vel propter iustā obedientiam ⁊ caritates. xxxij. q. j. quid culpatur et. c. noli ⁊ q. ij. c. j. ⁊ q. ij. fort. ⁊ q. xix. sed nulla ⁊ ff. ad l. aquil. sciētias. ¶ Similiter propter defensionem suam cum moderamine in culpa tutele et de resti. spol. c. olis. ⁊ fi. vbi de hoc in glo. debuerunt moderamentamē huiusmodi est vt si vis inferatur cum armis etiam cum armis repellatur alias non sine armis vt. ff. de vi. et

2 vi. ar. l. j. §. vim vl. repellere z in tali in-
 die bello potest q̄s si necesse fuerit offi-
 die pugnare etiam diebus dominicis z
 festiuis. xxii. q. vlti. ca. vlti. si nulla z ex-
 tra de reg. iur. (q̄ non est licitū).

Quis potest bellum mouere.

Bellum iustum potest mouere se-
 cundum quosdam principes qui
 nullum habet superiorē auctoritate
 propria siue sit rex siue imperator: dum-
 modo habeat iustam causam tam cō-
 tra subditos suos quam contra extra-
 neos hostes. potest etiam subditis suis
 dare auctoritatem pugnandi tam con-
 tra principem extraneum, q̄ cōtra sub-
 ditos eius. **I**tem princeps qui ha-
 bet superiorē super se et etiam ha-
 bet sub se subditum suum iniuriantes
 sibi vel alteri si non potest eus corrigere
 vel ille non vult stare iuri potest au-
 ctoritate propria mouere bellum cōtra
 iniuriantem et etiam potest dare li-
 centiam iniuriam passo mouendi
 arma contra illum alias q̄d iu iniuri-
 ans vult stare iuri. non est contra ip̄m
 mouendum bellum. **I**tem si vassal-
 lus comitis habet guerram contra co-
 mitem regis est auctoritas requirenda
 respondenda.

**Quomodo componere debeat
 habens iustum bellum contra
 aduersarios suos.**

Bellum iustum habens nō debet
 componere cum aduersario suo
 in preiudicium vassalorum suorum qui
 dampnificati sūt iudi. Sed vel ipse de-
 bet restituere eis damna illata vel pro-
 curare cum aduersario vt reddat hoc
 tamen intelligas non de expēsis quas
 fecerit, ad exercitum veniendo vel in-
 dēstando, sed de incendiis z rapinis re-
 tum suarum si tamen videt expedire
 vassallis ea potius remittere quā care-
 re commodo pacis potest auctoritate
 propria puenire vel componere z sub-

diti tenebunt compositionē huiusmodi
 di ratam habere eius negotiū agat ip̄o-
 rum si tamen ab initio contra dicant
 ne compositio fiat nisi dampna resti-
 tuantur componere nō debent nisi vel-
 let eis reficere dāpna de suo potest ta-
 men resistere a bellādo. Itē de hac
 materia tractatu de rest. acceptoz
 in bello iniusto.

De bonis cleri ecclesie.

Bona ecclesiarum pauperum sunt.
 xvj. q. j. c. q̄si. quicquid. et. xxii. q.
 vii. q̄ autem et. q. viii. conuenioz. certa
 pun. **I**tem bona decedentis prelati
 consuetari debēt successori futuro vel
 in utilitatem ecclesie expendi debēt. q̄
 q. h. hoc ius placitū z e. non liceat et c̄.
 de of. oz. cum nos vbi de hoc.

Qui dicuntur canones.

Canones dicuntur pa-
 p̄e qui in cōcilio au-
 ctoritate multorum
 episcopoz promul-
 gantur. Sed de creta
 dicunt que summus
 p̄tifer super aliquo
 negotio ecclesiastico

presentibus cardinalibus z auctori-
 tē prestantibus constituit z decernens
 redigit in scriptum. **I**tem decretalis
 epistola est quam dominus papa ali-
 cui episcopo vel alteri iudici ecclesiasti-
 co super aliqua causa ecclesiastica con-
 sulenti romanam ecclesiam rescribit z
 ei transmittit. indifferenter tamē ca-
 nones decreta et decreta canones ap-
 pellantur.

**Quomodo canones penas
 diuersas infligunt.**

Canones quidam inducunt p̄nas
 tionem cōmunionis t̄m. xxxj. di.
 ante omnia z lx. di. nullus. **I**tem qui-
 dam inducūt degradationē vt in h̄is

qui scienter videntur fisis litteris domini pape extra de falsariis ad falsarios
Item quidam degradationem et de frustione in monasterio. l. di. si episcopus quidam de positione tmi. l. di. si quis vi duam. **I**tem canones quidam sunt personales et quidam locales. xxx. dist. sciendum. **I**tem canones qui non sunt abrogandi debent actionibus orbis et iudicis ecclesiasticis obseruari per illos iudicent iudices et non per propriam voluntatem extra de constit. c. i. vbi de his in glo. **I**tem quidam inducunt suspensiones. h. q. iiii. si mala fama et xxx. di. nullus. quidam excommunicatione. Inducunt xviii. q. iiii. si quis suadente. quidam priuationes officii et beneficii perpetuam lxx. di. si quis amodo. Quidam officii tantum ad tempus lxx. di. p. biteri et xxxv. di. p. c. byreroz. quidam priuatione beneficii tantum. vii. q. i. si quis de ordine et extra de elec. cum in cunctis. §. clerici.

Quid sit canonica.

Canonica est ius quod provenit ex electione et receptione in canonici et in fratrem extra de constit. c. i. in territoriali vbi de hoc. **I**tem canonicus receptus sine prebenda potest eam expectare. si nulla vacat antequam habere possit quia si aliqua vacaret et non perciperet eam esset contra ius commune extra de prebend. di. l. i. et ca. relatum vbi de hoc in glo. ar. quod omnis canonicus debet habere prebendam sed non ex necessitate habere et debet omnia alia facere que ad officium canonici spectant. et si esset puer extra de tra. et quali. ca. si. vbi de hoc. et ff. de dicit. l. spurii. §. minores. **I**tem canonicus non potest laycus esse nisi vincat. sed laycus ex iusta causa potest habere prebendam de hoc habes extra de constit. c. i. ferraneum.

De canonica portione.

De canonica portione est dicendum

de quibus deduci debeat canonica portio et de quibus non. Que ecclesia debeat habere canonicam portionem. Et quod dicitur canonica portio.

De quibus deduci debeat canonica portio et de quibus non.

Canonica portio deduci debet de oblationibus et de his que testator relinquit per animam suam illi ecclesie in qua elegit sepulturam et non de relictis aliis locis secundum quosdam. Quidam tamen dicunt quod de officio siue testamento defuncti debet ecclesia parochialis habere canonicam portionem extra de sepulturis. c. i. vbi de hoc et ca. cum super vbi de hoc et de p. bo. sig. ex pre m. vbi de hoc. **I**tem non debet deduci huius portio de his que dantur in ornamentis ecclesiasticis. vel ad fabricam reparandam vel ad luminaria seu anniversarium vel xxx. xl. die sine apostolus vel minus vel de illo quod dicit specialiter alicui persone nisi fiat in fraudem extra de testa. c. vlt. et de p. bo. sig. ex parte. m. vbi de hoc. **I**tem non deducitur de armis et equis hospitalitatis relictis nisi fuerint ad hoc dolo deducti extra de sepul. in nra. **I**tem non deducuntur de his que relinquuntur pauperibus vel consanguineis pro remedio anime sue scilicet quod nocuit aliamus extra de sepul. relatum in glo. suple.

Que ecclesia debet habere canonicam portionem.

Canonica portio debet habere illa ecclesia in qua defunctus habebat canonicam sepulturam et non illa in qua audiebat dilina nisi vultas percipere aliquid consuevisse pro sepultura de consuetudine approbata. Quidam tamen dicunt quod supradicte ecclesie debet iter se omnia illa canonica portio. Si in defunctus in firmitate fecit se ad monasterium cui sepulchrum deposuit et mortuus non fuit de firmitate illa canonica portio deduci.

non debet. Secus tamen si de illa infirmitate decedat. extra de sepul. de his vbi de his in glos. qd si.

¶ Quid dicatur canonica portio.

¶ Canonica portio quādoq; dicitur medietas quādoq; tertia. quādoq; quarta et ideo in hoc est consuetudini standum. extra de sepul. certificari vbi de hoc. De hac materia require in tractatu de sepulturis.

¶ De capitulo.

¶ De capitulo nota quanta pars totum capitulum dicatur. ¶ Quid possit facere capitulum et quid non.

¶ Capitulum potest corrigere canonicoꝝ excessus. ¶ Qualiter possit capitulum conuenire vel conueniri.

¶ Quanta pars totum capitulum dicatur.

¶ Capitulum totum facere videtur q̄ maior et sanior pars capituli facit extra de his que sunt a maio. parte capituli cum in cunctis secus tamen est quādo aliquid pluribus commune nō vt collegiatis sed vt singulis quia tunc q̄ sit a maiori parte illoꝝ nihil valet nisi consentiāt omnes. ff. de ser. rust. p. per fundū de hoc habes. extra de constitutio. cum omnes in glo. vbi sed nō ne. ¶ Item maior pars capituli et sanior dicitur illa que in iurisdictione maiori rationi et pietati. ix. distinctione sane quippe et sic regulariter semper statur maiori parti et pro ipsa presumitur nisi cōtrarium probetur. lxx. distinctione nullus et extra de his que s. a. ma. par. capituli. c. j. vbi de hoc. et de elec. dudum.

¶ Item interdū preualet maior pars. extra de his que s. a. maio. parte ca. c. j. et. xxxj. distinc. nicena et. xxi. q. ii. non liceat. ¶ Item quādoq; non sufficit q̄ maior pars sed quod due consentiant partes. extra de elec. licet et. c. scriptum est vtra medium. ¶ Item quādoq; requiritur vt due partes sint pre-

sentēs. ff. de decurio. ab ordi. fa. l. iij.

¶ Quid possit facere capitulum et quid non.

¶ Capitulum sede vacante potest electionem confirmare vel electionem cassare vel fuerit cassanda et sic episcopus potest cognoscere de his que obiciuntur contra electū extra de maio. et obe. cum olim vbi de hoc in glo. sic patet et. c. his que et de hereticis ad abolendam in principio. sed hoc conceditur capitulo et gratia solus secundum quosdam. ¶ Tres potest iudicare excommunicare et absoluerē vt in predictis decretalibus habet expresse. ¶ Tres potest episcopos inuitare ad ecclesias consecrandas vel clericos ordinandos et ad similia. vij. q. j. pontifices. ¶ Item potest vbi certa causa subest ecclesiam ecclesiastico supponere interdicio si hoc habet de consuetudine approbata extra de appellatio. dilect. vt re hoc habes. extra de officio ordi. irrefragabili in gl. vlt. per decanum. ¶ Tres potest constitutiones facere dum tamen sint omnes quos constitutio tangit vlt. admin. due pres. p̄res. alii p̄res. i. p̄ iudiciū absentium nichil constituere possunt. extra de constitu. cum omnes vbi de hoc et de his que sunt a maiori parte capi. c. j. vbi de hoc in glos. et ista.

¶ Item beneficia dignitates vel prebendas seu animum curam conferre nō potest nec bona episcopatus valet alienare nec de ipis in preiudiciū ipsius disponere potest. quia in hoc non dicitur episcopi vice fungi. xii. q. ii. si qua de rebus et extra ne sede vacante. c. ii. vbi de hoc et de offi. cum nos et hoc habes extra de maio. et obe. his que in glos. ergo videtur et de iurciu. sicut de nris.

¶ Capitulum potest corrigere canoniceꝝ excessus.

¶ Capitulum potest et debet corrigere canonicorū cathedralis eccle-

ne excessus si hoc habet de consuetudine approbata quos si non correxerit infra tempus ab episcopo constitutum et tunc episcopus debet eos corrigere secundum canonicas sanctiones. extra de officio ordinarij irrefragabili. §. ut autem ubi de his in glos. vel per decanum. et xxv. distinctio. capitulo primo. ¶ Item debet vocare canonicos absentes qui sunt in prouincia pro disponendis negotijs ecclesie sue si commode possint vocari quousque sit ibi maior pars canonicoz saltem si non sunt extra prouinciam vel ita remoti quod commode vocari non possunt tunc presentes disponant de rebus ecclesie sue quod quotiescunque sint tota potestas et ius vniuersitatis remanet tunc apud eos. ff. quod cuiusque vniuersi.

¶ Qualiter possit capitulum conuenire.

¶ Capitulum si conueniat aliquem vel ab aliquo conueniatur auctoritas prelati debet interuenire. ¶ Similiter si conueniat aliquem vel ab aliquo conueniatur prelati consensus capituli debet habere extra de iud. causam ubi de hoc et de rescri. edoceri ubi de hoc. ¶ Item si capitulum agat contra prelatum suum vel conueniatur ab ipso tunc dabitur ei actio ad libram auctoritate iudicis ad listam minoris insti. de auctoritate tutorum. §. ultimo.

¶ De casibus fortuitis.

¶ Casus fortuiti prouideri non possunt extra de homici. c. vlti. et. ff. commo. ¶ Tres castitates requirenda est religione non forzo. xxxiij. q. v. tunc saluabitur ad finem.

¶ De causa.

¶ De causavideat est unde dicatur et quot sunt eius species. ¶ Quid sit principium cause et finis. Quot requiruntur in causa ubi debet tractari causa et coram quibus et quibus temporibus agitari causa non debet.

¶ Unde dicitur causa et quot sunt eius species.

¶ Causa dicitur a casu quo venit. Est enim causa materia et origo negotij nec dum discussiois etamine patescitur que de ppositio dicitur causa dicitur dicitur iudicium dum finit iusticia. extra de verbo. signifi. foris ubi.

¶ Item causarum quedam sunt mere civiles quedam criminales quedam mixte. ¶ Mere civiles sunt cum agitur rei ven. vel pro pecunia extra de libelli ob. c. penul. et vl. ¶ Item quedam sunt mere criminales. s. ubi directe agitur de crimine. extra de accusatione. c. veniens. et c. super his. ¶ Item quedam sunt mixte. s. ubi agitur de crimine diuiler. extra de colle. c. i. ubi de hoc. et de procurat. tue. ¶ Item causarum generalitas bene potest committi. ff. de iudi. cum pretor.

¶ Item causarum merita parti us assertionem panduntur. C. si parum vel alio modo. l. vlti. ¶ Item causa religioforum semper presumitur iusta nisi contrarium apparcat presumendum eius est quod non appetant aliena qui sua propria dimiserunt. extra de excess. prelat. nimis iniusta. ¶ Item causa facti potius narranda est in rescripto quam ipsius factum extra de accu. cum dilec. in fine.

¶ Quid sit principium cause et finis.

¶ Causa principium est proprie contestatio litis quia tunc prestatur iuramentum calumnie quod debet in exordio litis prestari. extra de iuramento calumnie cum iudex. ¶ Item secundum quosdam principium cause citatio appellatur. extra de officio delega. c. gratum et. c. licet. ¶ Quidam tamen dicunt quod oblatio libelli incipit scilicet et reo insinuanda est principium cause. C. de litis contest. litigiosa. ¶ Item cause finis est cognitio eius cum sententie calculo que cause finem imponit. ff. de arbi. di-

ere aut. Item causarum munimenta dicunt quibus mununtur litruuntur causa ut testes et instrumenta confessioes et quicquid causam iuuare videtur. ¶ Item causa odiosa et iniuri contraria cessante cessare debet effectus. extra de decimis suggestum et de appel. cessante et de re iudica. post translationem alia vero quandoq; cessat causa et non cessat eius effectus. xxxij. q. viij. tantum. et q. j. dixit dominus.

Quod requiritur in causa.

Causa requiritur quatuor personas. scilicet iudicem actorem reum et testes extra de verbo. signific. forus. ¶ Item non debet causam incipere a questione vel tormentis. extra de verbo. signific. cum in contemplatione vbi de hoc. ¶ Item causa perendi semper est exprimenda in libello alioquin non audiretur petens et hoc maxime in actione personali. extra de libelli. ob. c. ij. vbi de hoc. et. c. vlti. ¶ Item causarum continentia diuisi non debet extra de sequestra. c. j. vbi de hoc. et. C. de iudi.

Ubi causa debet tractari et coram quibus personis.

Causa debet tractari nullis locis in quibus sit copia peritorum. nec debet committi causa seu delegari nisi personis honorabilibus et predictis dignitate extra de rescriptis presenti innoc. ¶ Item causa criminalis et liberalis maiores iudices requirunt. ff. de arbi. non distinguemus. §. iul. et. C. de libe. ¶ Item causa matrimonialis per iudices ecclesiasticos et discretos debet tractari extra de consan. et affirm. ex litteris et de transac. c. vlti. ¶ Item cum causa simpliciter alicui delegatur omnia intelliguntur ei commissa sine quibus commode causa expediri non potest extra de officio delegat. c. j. quandoq; tamen habent causarum notitiam peritiam illiterari. C. de iudi. certi iuris et in au-

ten. de iud. §. quia vero colla. vbi. ¶ Item cum causa delegatur a principe alicui delegatur de plano et sine iudicis strepitu eam cognoscat maxime inter regulares tunc vero in forma ordinarij iudicij. Sed sine libelli oblatione et litteris cõestatione quasi summarie procedere debet sine cause ordinaria cognitione. ff. de offic. proconsul. l. nec quicq;. §. de plano. ff. de constitutio. prin. d. j. et extra de iudi. nouit. et de auctoritate si cur. et. c. olim vbi de hoc in glos. ¶ Sic similiter de itaru. ¶ Item postq; causa iudicibus est commissa presumitur litigiosum esse extra de testa. causam q; vbi de hoc.

Quibus temporibus causa agitari debet.

Causa non debet agitari diebus dominicis et prahibitis festis et de voluntate partium nisi necessitas vel pietas id exposcat feris tamẽ melius et vindemiarij potest agitari causa de partium voluntate extra de feris. c. vlti. vbi de hoc. ¶ Item nullus potest nisi princeps causam committere appel. re. ff. a quibus appella. non licet. l. j. in fine. ¶ Item causa possessionis et proprietatis ab eodem iudice debet cognosci et potest simul tractari et terminari. extra de causa possessio. et proprie. c. j. r. h. vbi de hoc. ¶ Item causa facti potius consideranda est quam ipsum factum argu. extra de iureiuran. et si christus. circa h. vbi de hoc. et de accusationibus cum dilec. ¶ Item causa viduarum et pupillozum ad ecclesiam pertinet quo ad protectionem. lxx. xvij. distinctione c. j. r. h. ¶ Item nõ sufficit causam simpliciter proponere quia exona causa actiones plurime oriuntur. ff. de iureiuran. duobus donis. et. ff. de constit. habebat sed contingencia ipsam causam per quam iudex melius instrui possit sunt diligentius inquirenda. extra de

iudi. exhibita et de probationi. cum ve-
rum vbi de hoc in glo. nota. q. omnia.
Item causa que mouet delegantes
et delegatum mouere debz. extra de re-
scrip. super litteris in fine. Item cau-
sam non debet remitti ad iudicem a quo
appellatum est nisi de voluntate legiti-
me appellantis. extra de appella. acce-
pra vbi de hoc et. capi. interposita. §. j.
Item appellacionis causa debet es-
se terminata infra terminum legalem
nec potest vltra procedi. ff. q. vi. qui ap-
pellat potest tamen protendi ex iusta
causa. extra de appellatio. cum sit. et. c.
positur. §. c. ubi de hoc l. §. qualr.

Quid intelligit noie cautionis.

Cautionis nomine nuda promissio
intelligitur. C. de verbo. significa-
tio. sancimus. sed cum additur ydonea
vel sufficiens cautio tunc pignoratitia
vel fideiusoria debet intelligi. ff. com-
moda si mādato. §. vl. et huiusmodi cau-
tio intelligitur secundum arbitriū bo-
ni viri. C. de vsur. l. in situ. constituto. et
extra de pigno. cum constet vbi de hoc
et de restitutio. spolia. ex transmissa vbi
de hoc et de verbo. significa. c. et parte.
vbi de hoc. Item cautio de iudicato
soluendo et rem ratam dñm habitur
recipienda est a procuratore ante li. cō-
testa. ff. de procur. pompeius. §. ratiba-
bitiois. Item prestanda est ab eo
qui mittitur in possessi. causa rei ser. de
fructibus restituendis si est suspectus.
argu. extra de restit. in inte. suscitata in
fi. vbi de hoc. Item cautionem reci-
pere non tenetur denunciatus nouum
op⁹ qui statim vult docere de iure suo.
C. de ope. puat. l. vl. et de no. op. an.
c. ii. ff. et vl. vbi de hoc l. gl. sed p^rariss.

Quis debet recipere cautionem.

Cautionem recipere debet iudex i
causa matrimonij talem a viro se-
uiente per quā mulier restituenda ma-
gis possit esse secuta extra vt lūc nō cō

tel. qm. §. vl. Sed vbi secure caueri non
possit nō est reuertitio facienda. immo
in hoc casu alicui mulieri hōeste est po-
tius committenda vbi honeste et secu-
re mox et. ex. de rest. sp. l. r. as. §. vl. vbi de
hoc l. gl. xxxij. q. j. et. c. ex transmissa Item
cautio stadi iuri p^rstada ē p^ri vbi iudex
h^ri nō potest. Si vero potest haberi iu-
dex prestatur vtriusq. s. iudici et parti. s. j.
si pars non potest haberi prestanda est
iudici parte absente extra de eo q. mitt.
in pos. causa rei ser. c. ii. et. ff. et de offic.
ordi. pastoralis in fi. si autem pars et iu-
dex conueniri non possit prestetur cau-
tio alicui honeste p^rone que nomine ad-
uersarij recipiet causam de h^rs habes.
extra de eo qui mir. in pos. causa rei ser.
c. j. in glo. b. non tñ et in alia glo. si vero.

Quid nomine censure intelligatur.

Censura ecclesiastica comprehendit
interdictum suspensionem et
excommunicationem extra de ver. sig.
querenti vbi de hoc. Item vnum et
idem collegium non debet duplici iure
censeri. rñ. q. ii. cognouimus in fine. ex-
tra de decimis cum in tua in fine.

De citatione.

De citatione nota quando potest
quis peremptorie citari et quan-
do non. De edicto citationis. De libelo
citationis. Quando iure tenetur cita-
tus et quando non.

Quando potest quis peremptorie
citari et quando non.

Citari p^r q^s et cā i p^rma citatione
p^r terminū breuē peremptorie. S^s
nisi necessitas urgeat nō q^s hō moneri
vel citari nisi trib⁹ edictis vel vno pem-
ptorio q⁹ p^rmere v^z tñ tps quātrū tria
edicta et de dila. c. j. vbi de hoc l. gl. q⁹ d^z
et de ver. si. ex pre. j. vbi de hoc. et de re iu-
di. p^rumacia. Item si re⁹ in p^rma citari
one v^reire potuit nō venit nec miserat
d^z l. expēsis p^rdenari. et de p^rcura. quere-
lā vbi de hoc. Item si ad terminū p^r

emptorum non veniat nō auditur ap-
pellans. xxiij. q. ij. de illicita. sed mitti-
tur in possessionē rei petite actor vel ex
communicatur reus. Si non potest a-
ctor in possessionē mitti. extra vt lite nō cō-
recta. tue vbi. de hoc r si reuertatur re-
infra annum restituet omnes expēsas
factas ab ipso tpe quo contumax fuit.
De hīs habes extra de pcur. querelaz
in glo. si enim.

De socio citationis.

Quari debet clericus absens ab ec-
clesia sua p prelatum suum trine
citationis edicto publice apud domum
vel ecclesiam eius posito r moneri debet
vt redeat infra tempus conueniens fm
locorum distantiam r tempore quali-
tatem ab ipso prelato psum vel infra
vj. menses q si non venit infra dictum
tempus statutum seu rationabile cau-
sam sue absentie legitime non assigna-
uerit iuste poterit suo beneficio spolia-
ri quia ipsum p derelicto habere videt
extra de cler. non. res. inter. iij. r. c. ex
tuo. r. c. vlti. alioquin licet sit absens ni-
si citetur spoliari non debet ex de ma.
et obe. inter quartuoz. r vt lite nō cōte.
quia vbi de hīs in glo. de hoc. Item
cum nō inuenitur ipse qui debet cita-
ri citetur procurator eius si quez dimi-
serit. q̄libet est. r maxime citat' dimi-
tere procuratores tenetur alias. proce-
detur contra ipsum tanq̄ contra cōtu-
macē. r si reus est absens nec pcurato-
rem dimisit cū lite non conte. mittitur
in possessionē causa custodie actor ex-
tra de eo q̄ mir. in possess. c. i. r vt. li. nō
conte. qm̄ si vero actor est absens tunc
actorē absente recipiuntur testes lite
non cōte. q̄bus receptis ad sentētiā p-
cedat extra d dolo. r cōtu. cām que. vbi
de hīs in glo. r citandus est aliquis.

De libello citationis.

Quare citationis libellus debet continē-
re rescriptū domini pape insertū

et quid velle petere actorē r causam pe-
tendū qualiter agere velit et debet res
aperre specificare ita vt de causa raliter
instrui possit citat' qm̄ vltra nō possit
nec debeat inducias plus habere extra
de dila. papa. vbi de hoc in glo. quia in
litteris r de libelli ob. c. j. r. ij. vbi de hoc
¶ Itē huius libellus in causa crimina-
li continere debet quicqd obicitur reo
ita vt reus paratus venire possit ad cau-
sas. v. q. ij. si primates r iij. q. iij. de indu-
cijs. ¶ Itē qui citat aduersarius suum
per diuersas litteras ad diuersos iudic-
ces impetratas in quibus mētio altea-
rius non habet debet carere vtriusq̄ ex-
tra de rescriptis ex tenore vbi de hoc in
glo. no. r. c. qz nulli.

De loco citationis.

Quari null' debet ad loca vbi ha-
beri non possit copia pitorū alio-
quin iudici qui citat non pareatur im-
pune. possunt tamen ptes sup hoc iuri
suo remuendare de cōi. concēsi. extra de
rescri. p̄sentibz de hoc in glo. r de tras.
ac. ex litteris. ¶ Itē cui citatur quis vt
ad iudicē psonaliter vadat non sufficit
ei si alii mittat extra de ma. r obe. c. vlti.
vbi de hoc r de do. r cōtu. cuz dilecti.
Sivero ad iudicē ire nō pōt vltio impe-
dimento detētus non tenetur mittere
procuratorem sed excusatorem si est ar-
dua causa extra de pcur. querelam vbi
de hoc. Itē citare nō potest delegatus
aliquam prem nisi in triu' casibus in
causa criminali p veritate dicēda p iu-
ramento calūnie extra de iudi. c. i. vms
esse ambiguū in. vj. l. i. citatus legitime
a iudice suo licet transferat domiciliū
in aliu locū nichilominus a priore iu-
dice a quo citatus est respondere tenet
extra de for. cōpe. pposuisti vbi de hoc.

Quando tenetur ire citatus r quan-
do non.

Quare iustus vel iniustus quando-
cumq̄ dubitat de iurisdictione, in

dicū citantiū eum debet ire ⁊ allegare
 priuilegium suū alioquin. sicut contu-
 mar punitur extra de accusa. ueniens
 ubi de hoc in glo. sic patet de appel. si
 duobus. ⁊. c. cum pari. ⁊ potest agere ad
 interesse cōtra iudices calumniose cum
 citantes extra de sen. ex. fac. ¶ Sed si
 euidentis est qd citatio nō tenetur si duo
 iudices sine tertio conuicte citet nec
 tertius vicem suam illis cōmisit cum ab
 illis fuerit requisitus tunc non tene-
 tur ire citatus qd duo sine tertio nichil
 facere possunt. extra de offi. dele. pri-
 uentia ubi de hoc in glo. ad hanc et de
 ap. cum parati. ¶ Tres si quis citatur
 tempore feriato non tenetur ire nisi
 res pitura esset aut pietas aut necessi-
 tas suaderet extra de fer. c. vlti. ¶ Tre
 nō tenetur ire ad locū pculosum vel
 inhonestum citatus extra de ap. ex. pre
 ubi de hoc. ¶ Tres citatus ultra duas
 dictas extra dyocesim suam non tene-
 tur ire secundū quosdam nisi de hoc ca-
 ueatur in litteris. s. non obstante con-
 stitutione de duabus dicitis. ⁊. extra de
 rescrip. nonnulli ubi de hoc. ¶ Tre nō
 tenetur ire quādo scit nō esse iudicē il-
 lum qui citat extra de offi. dele. ex. lris
 ⁊ de accusa. ueniens ubi de hoc. Quidam
 tamē dicunt in vtroq; casu qd tenetur
 ire citatus ⁊ allegare priuilegiū suū
 et agere potest ad interesse sicut dicitur
 est supra de hoc habes extra de rescrip.
 nonnulli in glo. nunqd ⁊ melius de of-
 fi. dele. priuētia in glo. versūh quan-
 cumq; citatus certū est qd citatio non. te-
 net non tenetur ire nisi velit suū priu-
 legium allegare extra de offi. dele. pri-
 uentia in prin. ubi de hoc in glo. ad hec
 et de elect. bone me. ⁊ de do. et contu.
 cum dilectus.

Quid intelligatur nomine ciuitatis
 Ciuitatis appellatione cōprehēditur
 burgi ciuitatis. ar. de ver. sig.
 lā. ¶ Tres sub appellatione ciuitatis

cōprehenduntur mille passus a muro
 ciuitatis. ff. de ver. signi. l. mille passus
 et. ff. de pe. le. l. non qd liquide. s. si ita
 legetur. ¶ Tre cōprehenduntur ⁊ orti
 ciuitatis. ar. ff. de pcur. l. presentis.

De coactione.

Coactiones consueuerunt difficiliter
 exitus in matrimonii mari-
 me frequenter habere extra de despon.
 requisitū.

Qui ⁊ quem quid dari debet
 coadiutor.

Coadiutor dari debet prelato qui
 habetur de dilapidatione suspec-
 tus extra de offi. dele. venerabili et de
 symonia l. hely. ¶ Tre datur propter
 graues infirmitatē vel senectutē. vñ. q.
 p̄scripsit ⁊. c. quāuis ⁊ extra de de. egro.
 de rectoribus ⁊. c. vlti. ¶ Tre quādo co-
 adiutor datur prelato leproso in bocca-
 su est huiusmodi coadiutor prelati sū quosd
 ⁊ habet curam animarū ⁊ hoc propter
 abhominatiōē quā habet inde p̄lo-
 ratione ralis infirmitatis extra de de-
 rico. egro. tuas nos ubi de hoc in glo.
 et hoc videtur.

Qualiter concessio vno aliud intelli-
 gitur esse concessum ⁊ e contra.

Concedēs vñ necesse est qd conce-
 dat oia que necessario sequuntur
 ex illo vno. vñ. dist. c. iure ⁊ extra de of-
 dele. cum sup ⁊ de do. ⁊ contu. cum dile-
 ctus. ¶ Item cōcesso principali etiam
 accessoria intelligitur esse concessus. qd
 cui committitur causat ea que ad cau-
 sam spectat cōmissa esse videtur ex de
 offi. dele. p̄or ubi de hoc. ¶ Tre concessio
 qd maius est. videt etiā qd min⁹ est esse
 concessus extra de deqnis ex. pte. m.
 ⁊ de dona. pal. Sicut cui phibet qd min⁹
 est ⁊ qd maius est phibitū esse videt ex-
 tra de sen. ex. cū illonū. ¶ Tre quādo
 concessum esse intelligit qd nō est phibitū
 qd qd vero phibitū intelligit qd nō
 est cōcessus. ff. de colle. illi. l. in p̄. ⁊ ff.

de dona. ff. de iur. q. ii. hoc tñ r. ix. q. ii. conquectus quādo cum q. cñm cōstruitur vel decernitur aliquid affirmatiue et etiā in actionib' bone fidei q' non est p'hibitiū intelligitur esse cōcessus. ff. de iur. q. j. de iur. r. c. sequenti cū vero cōstruitur negatiua seu decretū et in actionibus stricti iuris tñc p'hibitiū intelligitur esse q' non est cōcessum. r. ii. q. v. si non licet de h'is habes extra de t'ra fac. inter in glo. ar. q' non est. ¶ Itē q' vni conceditur de iure cōmuni omnib' cōcessum esse videtur. v. di. ad eius no. S; q' vni conceditur de iure vel de gratia speciali nō debet trahi ab alijs in exemplum extra de p'iuil. sane vbi de hoc.

¶ De confessione.

De confessione videndū est que cōfessio p'iuadicat et que nō. ¶ Et cōfessio p'tra naturā facta nō nocet cōfessio d' alieno facto nulla est. Qd' p'ene cōfessionis sit standum. De reuocatione confessionis et de cōfessione sacramenti.

¶ Que cōfessio p'iuadicat et que nō.

Cōfessio ad hoc vt p'iuadicet post al. cōte. maxime plura exiguntur sc; vt confitēs sit maior. r. xv. anis quia minor posset restitui contra confessionem suā. ff. de iur. nō omnia et. ff. de confessionibus certis. §. in pupillo. ¶ Similiter q' sponte et nō coactus cōfiteatur. r. v. q. v. c. j. et ff. d' questionibus. l. j. resp. j. r. §. diurus. ¶ Similiter q' ex certa sciētia. q' si errat in cōfiteōdo et potest p' bari se errasse potest reuocare hui' confessionē vsq' ad sentētiā q' non nocet ei. C. de iur. et facti igno. l. error facti. et eodē modo potest reuocare errorem procuratoris extra de d'ed. cō. c. vlti. vbi d' h'is in glo. Nota q' hoc et verū est si p'betur error vt in p'missis. l. p' batur error v' ex ipsa natura dicit leges vel per testes seu instrumenta. Similiter requiritur q' contra se cōfiteatur q' confessio p'ofe facta non prodest. r. ii. q. ii. c. j. Sumi

liter q' fiat in iudicio et coram iudice suo quoniam al' non p'iu. dicaret extra de iur. ar. si clerici. Sed tamē confessio extra ius facta quādo q' nocet vt si q's cōfiteatur ex certa causa se debere aliqd' alicui puta ex causa emptionis locationis vel ex alia consimili causa vt si probetur cōfessio ista per testes qui fuerint p'esentes in confessione ex ea poterit condemnari. §. de nō numerata pecunia. l. generaliter. r. l. aduersus et extra de fide instr. si cautio. Similiter ex cōfessione extra ius facta suspenditur ab officio quis et beneficio in casu extra de exel. p'ela. quoniam sit. Similiter exiguntur q' aduersarius sit p'esens al' non noceret. ff. de interrog. act. l. vlt. de hoc habes extra de confessionibus. c. vlti. in glo. nota q' rescripta ista.

¶ Confessio contra naturā facta non nocet.

Cōfessio ad hoc vt p'iuadicet alicui requiritur q' non sit cōtra naturam vt si cōfiteor me interfecisse hominem qui viuit. ff. ad. l. aquil. inde nerari'. §. vlti. dummodo probem illu' vt uere. Similiter si confiteor aliquē esse filium meū qui est maioris etatis quā ego. vel si quis confiteatur factum nō mine alicuius cuius actio cum alio esse nō potest. ff. de interrog. acc. l. si is cuius r. l. confessionibus. ¶ Item confessio contra ius facta non nocet. ff. de pactis iur. gen. §. r. si stipulatio. r. §. p'cedēti et extra de pac. p'aciones et de cōdi. appo. si conditiones. ¶ Itē ad hoc vt p'iuadicet confessio debet esse de re litig. §. de interrog. acc. confessioni. ¶ Itē nulle sunt partes iudicis in confessione et hoc verum est in cognoscēdo sed non est verū in sententiādo et in mandando quia debet ferre sententiā ex illa confessione. ff. ad. l. aquil. p'om. et extra de transac. p'terea. Sed tamē cōfessio cōtra se in causa liberali non no

ret propter fauorem libertatis. C. de li
be. causa interrogatus de predictis ha
bes extra de confes. c. vlti. nota. q. rescri.

Confessio de alieno facto nul
la est.

Quoniam confessio alicuius de alieno facto
nulla est extra de testa. veniens et
despon. preterea. n. de hoc in glo. qd si.
z. in. q. in. §. Item in criminali. Item
confessus de se super crimine alteri non
debet audiri exceptis simonia heresi et
erimine lese maiestatis extra de testi.
veniens: et de confes. c. vbi de hoc in
glo. nulli ergo. valet tamen quandoque hu
ius confessio de alijs quantum ad presum
ptionem. licet non quantum ad veras
probationes nisi si adsunt alie presum
ptiones valet etiam ad probationem quo
niam auditur confessio omnis latronis
contra alium. C. de fef. l. pronunciarus
et ar. extra de confes. c. ij. vbi de his in
glo. nulli ergo. Item confessus in iu
re sponte non metu probationis non
ita punitur sicut si esset convictus ex
tra de symonia. de hoc autem vbi de hoc
Sed si non sponte sed metu probatio
num quis sit iniure confessus p. conui
cto debet haberi extra de confes. c. vlti.
vbi de hoc et c. cum sup. Item con
fessio facta quandoque pro vera confessio
ne habetur extra de dolo. et conu. put
Interrogatio enim intelligitur quae
aliquando confiteri. c. xij. q. ij. q. ait. et ff
de ver. sign. l. i. §. si quis.

Quod prime confessioni sit
standum.

Quoniam confessio prime standus est po
rius quam secunde extra de presump.
litteras. vbi de hoc in glo. hoc est nota
bile. Item confiteatur quis. aliquid
tribus modis. s. ore. p. q. vj. c. h. Item
rei euidentia extra de accu. euidentia et
de cobabi. deri. et mul. c. vlti. vbi de hoc.
Item contumacia extra de presump.

prione nullus vbi de hoc. Item con
fiteatur vgeri debet ut certum quid con
fiteatur quia si quis interrogatus a iu
dice nichil respondeat. vel obscure re
spondeat ita ut incertum dimittat in
terrogationem perinde habetur ac si con
fessus fuisset contra se quod aduersa
rius asserbat: et ideo illud accipitur
quod magis expedit aduersario suo. ff. de
confes. l. certum. et ff. de interro. ac. l. de
estate. §. sicut. et §. qui tacuit. et §. nichil
interest et ar. extra despon. ex litteris. j.
vbi de hoc in glo. huius ambiguitas.
Item confessio sine consensu per vim me
tu vel doli extorta non valet extra de
puni. cum olim vbi de hoc. Item con
fessio prelati ecclesie preiudicare non de
bet ar. xxv. q. ij. postea. xvj. q. vj. si epm

De reuocatione confessionis.

Quoniam confessio facta per errorem facti
reuoari potest si probeatur nego
cio nondum finito et vsq. ad sententiam. C.
de iur. et facti igno. l. h. et l. error. et l. cu.
quis. Item confessio procuratoris
tunc nocet domino cum fiat in iure ut
extra de postul. ad hoc de sententia et
re. iudi. sub ora. potest etiam vsq. ad sen
tentiam reuocari dummodo errauerit
confitendo et error probeatur. C. de iur.
et facti igno. l. error. et l. cu. quis. et extra
de confes. c. vlti. vbi de hoc in glo. fa
cti error et sic patet quod confessio syndici
seu procuratoris et confessio aduocari
reuoari potest in continentem maxime
vel eadem die quia non videoz eam ra
tam habere postquam reuoco ipsam
eadeam die et tunc sufficit reuocatio
simplex. Item confessio enim aduocari
sicut propria preiudicat nisi fuerit re
uocata. Sed si reuocetur non no
cet extra de appellacione cum causam
que et argumen. de censibus. cum olim
vbi de hoc in glo. et sic per permittitur

Summa monaldi.

reuoari cōfessio per errorem facta ante sententia si error vt supra dictum est p̄bet. C. de iur. et facti igno. error facti extra de cōfessis. c. vlti.

De confessione sacramentali.

Confiteri sacramentaliter tenetur quilibet adultus p̄prio sacerdoti semel in anno ad minus et in pascha recipere corpus xpi alioquin nisi fiet de licētia p̄p̄ri sacerdotis grauius debet puniri extra de pe. et re. omnis vtriusq; veritatem p̄p̄rius sacerdos intelligit scdm̄ quosdā in hoc casu quicūq; habet ordinariam curā anime cōfiteri sicut est papa et eius legatus et proprius epi scop. et parrochialis sacerdos. Sed tamen nisi subsit rationabilis causa p̄pter q̄ noli confiteri parrochiali sacerdoti. debet ei cōfiteri vel alii de generali eius licētia vel speciali. **C**Si vero rationabilis cā subest cōfiteatur superiori et absolutus a superiore fidem faciat de huius absolutione per litteras p̄prio sacerdoti qui abs simplici verbo taliter consentis credere non tenetur respondere. **I**tem potest quis in casu dracono confiteri extra de furt. fures vbi de hoc require de confessione i tractatu de penitentia.

De confirmatione.

Andendum est de confirmatione quid sit. De effectu confirmationis. Et qd̄ confirmatio non valet vbi originale cassatur.

Quid sit cōfirmatio et qualiter fiat.

Confirmatio est iuris prius habiti corroborati. et de fide instrum. inter dilectos. **I**tem sit confirmatio pluribus modis. s. temporis transcursum vt si a sententia non fuerit. s. decendū appellatum qz tunc lapsu temporis rata manet et firma. vt Sof. dicit in summa sua in. ri. de sentent. et reu. **I**tem cōfirmatur aliquid inramento vt si nō

not rem alienet et iuret non contrahere. C. si aduersus rationem vel sacramenta pubertorum. Similiter cuius mulieres alienationi rerum dotalium et propter nuptias donatarum consentiunt et ne contrahant firmant proprio iuramento. extra de iureiuran. cum contingat. **S**imiliter cum debitor promittit dare vsuras et hoc iuramento confirmat. quia tunc etiam excipere nō potest extra de iureiuran. c. debitorum. **I**tem cōfirmat aliquid pluribus alijs modis vt dicit Sof. in summa sua.

De effectu confirmationis.

Confirmationis effectus maxime si fiat per dominū papam ex certa scientia est qd̄ facit firmum id qd̄ abs esset infirmum auctoritas enim principis non solenne facit solenne quia supplet defectū solennitatis omisse. a. q. i. in p̄mis et extra de transac. c. i. vbi de hoc glo. nota qd̄ de concess. preben. quia vbi de hoc in glo. nota qd̄. et de pac. c. qm̄. non debet postea cognosci si licite vel illicite factū sit seu confirmatum per papam extra de confir. vtili vel inutili. c. ii. **I**tem auctoritas principis non solū non solenne facit solenne. vt. C. de testamentis. d. olim. Sed etiam facit ex nudo pacto dari actionem vt. ff. de pactis. l. vltima. **I**tem dat vires plenissimas rei confirmare etiam si forte aliquid in curia vel impina nimis insertū est extra de transac. c. i. **I**tem post confirmationem domini pape nullus inder cognoscere debet de causa illa sine speciali mandato domini pape dūmodo tempore confirmationis res illa pacifice possidebat extra de cōfirma. vtili. vel inutili. c. i. vbi de hoc in glo. qd̄ dicit hic. Sed quo ad titulum possidendi confirmatio nihil addit. quia nū confirmatur nisi qd̄ a principio firmū fuit extra de fide instrum. inter dilectos. vnde in confirmatione consuevit poni talis veterum

natio secundum formam communem sicut iuste et pacifice possidebas et in sententia confirmandis ponitur sicut p. vide lata est extra de eod. titu. examinata et talis confirmatio sub forma communi facta nihil nouiuris tribuit sed solum vetus conseruat extra de confir. vtili vel inutili cum dilecte et. cap. i. vbi de hoc in glo. nota q. et fere per totum et de confes. preben. quia diuersitatem vbi de hoc in glo. per confirmationem et de priuile. quia intentio.

¶ Item per confirmationem sub forma communi facta iuri communi non derogatur extra de of. oz. licet et de fi. de instru. inter dilectos. ¶ Item si confirmationi domini pape obiciatur suggestio falsi poterit de ea cognosci et iudicari confirmatione penitus non obstantia extra de confir. vtili vel in vtili. de confirmationibus.

¶ Quod confirmatio non valet nisi originale cassatur.

¶ Confirmatio vel innouatio irritatur si originale vel principale cassetur extra de fide instru. inter dilectos in fi. et de sen. et re iudi. in communiter §. quibus vbi de hoc in glo. quia donatio. ¶ Item confirmatio electionis nihil iuris dat vbi electio canonica non precessit extra de causa pos. et proprie cum super vbi de hoc et de elec. cum inter et. cum dilecti et. post q. ¶ Item postulationes non confirmantur sed denudantur extra de postula. c. bone. memo.

¶ Item res litigiosa confirmari non potest ex de confir. vtili vel inutili. c. j. ¶ Item confirmatio et examinatio electi in imperatore prinet ad phz papa. extra de elec. c. venerabile.

¶ Quid est collusio.

¶ Collusio est inter actorem et reus laetens et fraudulenta conuentio col-

ludium esse impunitus remanere non debet. d. q. in. si quem et extra de collu. audimus vbi de hoc in glo. collusio est. ¶ Tres collusio fit in criminali causa plurimum quando. l. accusator. veras criminum probationes abscondit seu dissimulat falsas vero excusationes admittit et propter hoc debet puniri vt. h. q. in. §. preuaricator vbi sciendum est et §. preuaricatorez vel quando ab accusatione desistit et propter hoc efficitur infamis. ff. de preuarica. l. preuaricationis. ¶ Item in causa civili quamcumq. et quodcumq. etiam sine iudicio a auctoritate licet a ea desistere preter q. in actione famosa in qua sine auctoritate iudicis transigi non potest. ff. de hys qui no. sca. l. furti. §. pacti. ¶ Item in causa criminali ante inchoatam accusationem p. gram licet desistere. ff. ad turpillia. l. mulier. et. l. questum post inchoatam non licet absq. iudicis auctoritate et rei consensu si tormeta vel vicula reus sit passus. C. de abol. l. e. h. vel propter accusationem infamatus ar. v. q. j. qui dam et si desistit incidit in turpill. si publicum crimem fuerit qd intendit. C. ad turpill. l. h. Si vero priuatum extra ordinem punitur. ff. e. t. l. si quis repetere. ¶ Item in causa spiritali licet quamdoq. p. gratias desistere. sed qui sine iusta causa discedit punitur. h. q. vii. quapropter et extra de symo. nem obdiciet graui causa criminali vel spiali aliter quis desistit quam debeat sine iudicis auctoritate inquirere debet de t. inder ex officio suo et de off. vtili vel inutili. c. j. et. h. et C. de abol. l. e. h. et. l. fallaciter. ¶ Item inquisitor aliquid cum eo de quo inquit colludit extra de collu. c. in statu damoz. vnde si inquisitor absoluit eum de quo inquit per collusionem iterum potest inquiri extra de collu. ca. j. nec. h. et tenet sententia p. collu. et ff. de collu. cum iniusto z. l. collusiones

leut & leuissima quia exactam diligenti-
 am qualem in suis rebus proprijs ad
 habere debuit iure commodata & qua-
 ddq; maiorem. ff. de com. l. in rebus &
 ff. de actio. & ob. l. j. §. is enim. ¶ Item
 si gratia vtriusq; accipitur tunc p̄stat
 dolum et laram culpam. ff. e. r. l. in re-
 bus. respon. ad finem & l. sine certo.
 casus vero fortuiti non veniunt in com-
 modato quia preiudici non possunt.
 C. e. r. l. j. §. ff. eo. in rebus nisi culpa pa-
 tra & mora aliud inducant. ff. de actio.
 & ob. isem in fi. & extra de commo. c. j.
 vbi de hñs in glo. b. est autem comoda-
 ti & in alia glo. cum est gratia sui.

¶ Qualiter reddi debeat comodatuz.

Commodatā rem si remisisti mi-
 hi non per ydoneam personam
 culpa potest imputari tibi. ff. eo. q; nō
 tam ydonee. Secus tamen si per ydo-
 neam personam remisisti licet contra-
 riam eueniret. ff. eo. r. argentum & cē.
 de pigno. significante vbi de hoc i. glo.
 non. ¶ Item ex pacto prestant fortui-
 ti casus. C. commo. l. j. & extra de pmo.
 c. j. vbi de hñs in glo. ¶ Cum enim gratia
 sui. ita tamē q; casus fortunī specialit̄
 numerent. ff. si quis casus. sed & ff. §. q;
 stum. ¶ Item mora impuratur. vt si
 moram fecerit in restituendo extra de
 deposito. s. bona fides & intelligēdū est
 etiaz si apud commodantē res fuisset
 eodem modo peritura. ff. de l. j. l. cum
 res. §. vlti. ¶ Item commodatum res-
 titui debet in pristina causam. ff. eo. si
 mihi. §. j. alias quāti interest eius con-
 demnetur vt ibi dicitur. ¶ Item qui
 comodat vasa luto savel vitiosa tene-
 tur contraria actione p vino effuso si
 tamen ignorans excusatur. ff. e. in reb;
 §. possunt. & §. atez quid sciens & l. plac;
 de hoc habes extra de com. capi. j. in
 glo. ff. eo. ¶ Item tunc intelligitur res
 ecclesie commodata esse quia inferitur
 in thesaurum ecclesie sicut eo ipso qd

res misse sint in naues tenet naua de
 hñs q; debet habere custodiā omniuz
 que sunt inuentaz illata. ff. nau. cau. l.
 qui refert. §. recipit & etiam ignorans
 teneri videtur. C. de hñs qui latrones
 l. j. tñ nisi deposito rei facta sit in p̄sen-
 tia p̄lati ecclesie nō curat. de hñs habes
 extra de deposito. c. j. in glo. b. et infra.
 ¶ Itē comodata res reddita nō videt̄
 si deterior reddatur. ff. com. sed mihi
 §. j. de hoc habes extra de pigno. tamē
 contra in glo. b. tenetur.

¶ Qd p̄mutari p̄t spūale cū spūali.

Commutari potest spirituale cum
 spirituali vt vna ecclesia cum alia
 sicut temporalis cum temporalis extra
 de traslac. sup. co. & hoc fiat auctoritate
 superioris ita tñ q; contractus rerū spi-
 ritualiū cū contractu rerū temporalium
 minime misceantur. extra de reruz p̄-
 mutatione ad questiones vbi de hoc in
 glo. duo effi. Sed temporale cum spū-
 tuali p̄mutari nō p̄t extra co. r. c. vlti.

¶ Item ex sola suentione p̄mutatio-
 nis re nulla hinc inde secuta necuri p̄-
 ti aliqua p̄petit actio. C. de rerū p̄mu.
 l. ex placito vt in l. p̄dicta. ¶ Itē comu-
 tari possunt beneficia superioris aucto-
 ritate indempnitare. vtriusq; seruata.
 r. q. h. hoc ius porrectū. ¶ Itē p̄muta-
 tiones facte in dāpnū ecclesie reuocari
 possunt a successore extra de re. p̄mu.
 c. h. in glo. l. in dāpnū nisi princeps res
 ecclesie imobiles accipere voluerit dūz
 tñ tantūde ecclesie restituar de suo cē.
 de re. p̄mu. c. j. ¶ Itē p̄mutari possunt
 quecūq; possūt vēdi & quedā etiā per-
 mutant q; nō vendunt vt ecclesie extra
 de re. p̄mu. ad q̄stidēs & r. j. q. vlt. nemi-
 ni. p̄mutatio enim in spiritualibus nō
 ex pacto partū nititur. sed totū q; geri-
 tur auctoritate & arbitrio superioris cō-
 fert & p̄pterea officium aboletur. ff.
 de hñs qui no. ius. leg. furti. §. qui ius-
 sum & extra de p̄ben. nisi et de pactis

am pridem.

De conditione quot modis dicitur
Quod dicitur tribus modis,
 Primo ratione status persone
 ut cum quis dicitur libere vel seruilis
 conditionis extra de seruis non ordi.
 cap. vlti. r. xxx. q. iiii. liberti. **S**ecun-
 do dicitur conditio esse iure que-
 dam enim res dicuntur esse libere vel
 seruilis conditionis eodē respectu cũ
 primo. ff. de seruitu. r. C. e. r. **T**ertio
 modo dicitur conditio promissionis p
 conditionis euentum namq̄ donatio-
 nes et promissiones recipiunt modus
 et conditionem ut do tibi decē. si faci-
 as mihi hoc Unde versus, Sāto quod
 ut modus est, si cōditio quia causa. De
 tali conditione require in tractatu do-
 nationis sub conditione.

De speciebus conditionis

Conditionis species sunt plures,
 s̄ nam alia est personalis alia im-
 possibilis alia positiva alia cau-
 salis, alia honesta: alia inhonesta: alia
 voluntaria: alia necessaria. **T**ertē con-
 ditio honesta r voluntaria in matrimo-
 nio r sponsalibus potest apponi et nō
 apponi ut contrabam tecum, si dede-
 ris mihi. c. que si apponatur suspēdit
 sponsalia q̄ diu non fuerit adimpleta
 nisi carnalis copula interueniat vel cō-
 sensus etiam de presenti quia tunc cō-
 ditio cessat omnino extra de condi. ca.
 de ill. sof. **I**tem conditio quedam
 est contractum constituitur verbi gra-
 tia, do tibi hoc si feceris v̄ dederis hoc
 ge enim dante vel faciente constituitur
 donatio. ff. de condi. et de in oc. le. qui
 heredi. §. vlti. **I**tem est conditio p̄-
 ens contractum verbi gratia dono tibi
 vel lego fundū si me manumiseris
 et tunc si non manumiseris vtrumq̄
 adimitur. ff. de condi. r de modo. l. sub
 hac cōditione. **T**ertē conditio apposi-
 ta contra substantiā matrimonij vt cō-

trabam tecum si ḡnationē prolis ent-
 res vsimilia p̄mirat matrimonij Isra-
 q̄ non tenet sed conditiones turpes,
 vt contrabam tecū si furtum feceris,
 vel impossibiles vt contrabam tecum
 si celum digito tetigeris, nō vitiat ma-
 trimonij imo pro nō adiectis habent
 extra de condi. c. vlt. vbi de hīs in glo.
 quod dicitur **T**ertē conditio apposita
 p̄tra substantiā monacharū verbi gra-
 tia p̄sitorū talem regulas ita vt possit
 p̄prium retinere videtur q̄ non vitiat
 monachatu extra qui deri. vel vouen.
 insinuante quidam tñ dicit q̄ in p̄-
 dicta cōditio apposita nō tenet mo-
 nachatus ar. extra de condi. c. vlt. vbi
 de hoc in glo. q̄ dicit hic. **T**ertē secun-
 dum quosdam p̄ditio apposita contra
 naturam fr̄us non vitiat illum. r. q.
 j. c. h. **I**dem est inabiectione posita
 contra legem. r. r. q. j. si quis laycus.

Tertē si res vel possessio aliqua done-
 tur ecclesie sub hac p̄ditione si nō alie-
 r ampli. tñ ecclesia alienare adimet do-
 natio r reuocabit sc̄dm quosdā ar. ex-
 tra. eo. versū alij tñ dicunt q̄ si res illa
 in casu p̄misso a iure alienet pura ob
 redemptionē captiuoz ecclesie repara-
 tionē et cymiterū ampliationē in hīs
 casibus cum sint exempti non reuocet
 talis donatio imo est p̄missa. r. q. h.
 aursi. alij vero dicit quod si ecclesia cui
 possessio taliter est donata ne alienet
 habeat alias passiones tunc p̄ditio re-
 net r alienari nō p̄t ar. in aure. de alie-
 nar. r. i. §. sanctissimas coll. r. Si autē
 nō habeat alias possessiones tñ aliena-
 ri p̄t illa possessio p̄t sup̄iores casus
 nō obstare p̄ditione q̄ p̄dicti casus sūt
 excepti a iure r p̄ cōsequēs a conditioni-
 bus alia r pactis. Si tñ in conditione
 hoc dicatur expresse ne liceat alienare
 etiam in casibus illis tunc conditio tā-
 quas turpis r inhonesta p̄ nō adiecta
 v̄ h̄i r donatio nihilomin⁹ t̄ nec r̄

nocari potest si alienetur in casibus supradictis. extra. co. ritu. c. vlti. ¶ Item de donatione facta sub conditione et sub modo require in tractatu donatiois facte sub conditione. ¶ Item potior est possidentis conditio ubi est par turpitudinis causa. ff. de conditio. ob turpez causam. l. i. §. porro. ¶ Item conditio tacita non facit legatum conditionale. ff. de condit. et demonstra. l. conditiones.

¶ De compositione.

Compositio amicabile potest in decimis et aliis spiritualibus contractibus intervenire. extra de transactio. statuimus ubi de hoc in gl. hic est arg. et extra de decimis. c. ex multiplici et. c. nuper. et. c. dilecti. ¶ Item si compositio fiat inter clericum qui litteras impetrauit ad iudicem delegatum pro aliquo beneficio obtinendo et aduersarium suum in manu delegati eiusdem non debet a loci episcopo impediri. L. census tamen per tales compositionem datus nisi de consensu episcopi debet excedere vitam dantis. extra de transactio. c. de cetero et. xxv. di. perlectis. si vero huiusmodi compositio sit contraria iuri tollerari non debet extra de transactio. de cetero. et de elec. sacrosancta. Sed si est consona iuri tollerari debet. extra de transactio. statuimus. ¶ Item compositio dantis ecclesie per restitutionem in integrum saltem reuocari debet extra de restitutione. in integrum. c. requisit ubi de hoc in gl.

¶ De compulsionem.

Compelli debet secularis potestas ne impediatur iusticiam et pauperibus et miserabilibus personis extra de off. dele. c. i. et. xviii. di. quoniam et. r. q. in. pauper. ¶ Item compelli non debet ecc. recipere aliquem clericum qui ea dimissa monasterium intravit. extra de renuncia. ex transmissa.

¶ De compendio et congregatione.

Compendium dicitur illud quod utile est et breue. Dispensatio vero quod inutile est et longum extra de rescriptis. dispensatio ubi de hoc innoc. Item congregationem facit duo soli quando mortuo prelato remanent in congregatione duo ad minus extra de elec. c. i. ubi de hoc in glo. nota quod. ¶ Item collegium faciunt tres. ff. de ver. sig. l. i. iura tunc. Si tamen ius collegii retinetur quandoque in uno. ff. quod cuiuslibet uniuersi. nomine. l. sicut. §. vlti.

¶ De consecratione.

De consecratione episcoporum nota de quo et qualiter debeat ecclesia quando potest ecclesia consecrari. in quibus casibus ecclesia valeat consecrari.

¶ De consecratione episcoporum.

Consecrari debet archiepiscopus ab omnibus suffraganeis suis qui tunc temporis ad metropolititanam ecclesiam sunt vocandi extra de tempore. or. c. si archiepiscopus et. lxxviii. dist. qui per ambitiones. ¶ Item episcopus sine presentia vel iussu archiepiscopi sui consecrari non debet vocandi etiam tunc sunt ab archiepiscopo et monendi alii suffraganei ut veniant in consecrationem episcopi consecrandi si venire non possunt huius redigi debet in scriptis episcoporum consensus extra de tempore. or. c. si archiepiscopus et. c. nec episcopus et. lxxviii. di. c. i. et. c. consuetas si vero suffraganei discordarent tunc sententia obri neat plurimorum. lxxv. di. c. i. §. h. et. in. ¶ Item consecrari non potest episcopus a paucioribus quam a tribus quod de sub. consecratione nis est quod a tribus ad minus episcopus consecratur. lxxv. dist. porro.

¶ De quo et qualiter debeat ecclesia consecrari.

Consecranda est ecclesia vel altare per episcopum et co. di. i. c. quia per simplices sacerdotes nec consecrationes nec ecclesiarum reconciliatio

conclari. Si autem vir reddat ibi de-
bitum vroz sue vel econuerso aut cau-
sa prol. ibi colerint videtur hu. consen-
tire q non sit reconcilianda ecclesia s
tamen vt dictum est loquitur ibi de cō-
secratione. Quidam tamen dicit q in
hoc casu indiget reconciliari one et
etiam propter sodomiticum viciuz ibi
perpetratum non tamen dicendus est
huiusmodi recōciliationem esse necessa-
riam propter occultam fornicationes
aut adulterium. Sed tantum propter
manifestum vel quando publica fama
est de hoc et vterq delinquentium vel
alter eorum publice de crimine confe-
teatur et sic intelligitur extra de adul-
te. significasti difficile enim videtur et
absurdū q propter occultas hmoi pol-
lutiones de quibus nullum est scanda-
lum aut fama si fiat solennis reconci-
liatio ecclesie consecrate per episcopū
cum quotidie oporteret sepius opo-
surrere ad recōciliandos hmoi facien-
das cum eas demādere non possit sim-
plicibus sacerdotibus. ¶ Item si alta-
re motum fuerit aut lapis ille solūmo-
do suppositus qui sigilluz continet cō-
fract fuerit aut diminutus debet om-
nino consecrari ecclesia nō propter h
non consuevit reconciliari licet id qui-
des canones inuere videātur de conse-
di. j. si motum extra eo. ti. q in dubijs.
¶ Item alia est hodie consecratio ec-
clesie et alia altaris. vnde si tabula alta-
ris moueatur vel enozmiser frāgatur
scu diminuat re consecratur non ec-
clesia. Sed altare et si ecclesia destrua-
tur. nō altare ecclesia consecrat et non
altare extra de conse. c. j. ¶ Item q di-
ctum est supra ecclesiam dirutam. vel
exustam iterum consecrandā intelligen-
dum est quādo parietes penitus sunt
destructi vel destructati vel maior pars
ipsozum aliter secus ar. ff. de contrabē.
emp. domuz similiter hoc intelligebat

hu. cum parietes simul destructi sunt
non successiue. Nam si successiue destruc-
ti sunt et reparati eade ecclesia intel-
gitur esse et per cōsequens nō est recō-
secranda secundum eum ar. ff. de leg.
l. q. in rerum natura et ff. de iudi. l. pro-
ponebatur. ¶ Item licet tectum vel
alia pars comburatur dum parietes
integri maneant nō debet ecclesia ite-
rum consecrari. ¶ Item propter adul-
terium vel homicidium non recōscre-
tur ecclesia. Sed recōciliatur extra de
conse. ecclesie proposuisti reconciliari
autem fieri debet per aquam cum vi-
no et cinere benedicam extra e. t. ppo-
suisisti extra de cōse. ec. r. c. ligneus et de
adulte. significasti de conse. di. j. ecclis
¶ Item intery gines nō potest consecra-
ri aliqua que est etiaz inuite corrupta.
xxx. q. v. si paulus.

De conseruationibus.

Conseruatores a manifestis iniu-
riis et violētis defendere possunt.
Sed nō de illis que erigunt in daginē
iudicialē et si dubitet an iniuria vio-
lentia sic manifesta q pars altera hoc
negat tūc ipsi conseruatores de hoc co-
gnoscere debent alias enim eoz officii
eēt inutile q quilibz hoc negaret et
si per se defendere nō possūt illos quo-
rū conseruatores existunt inuocare et
etiam cogere p ex cōmunicationē pos-
sunt ad hoc brachium seculare et ab eis
sicut nec amero executor nisi modus
excedat appellari potest extra de of. l.
statuimus vbi de hoc in glo. de talibus
innocen. vnde ap. cum sit romana et ca.
pucnit. ¶ De consuetudine.

Adendum est de consuetudine qd
sit et vnde dicatur. ¶ A quo et ex
quot actibus inducitur. Que consuetu-
do dat iurisdictionem et de consuetudi-
ne gñali et spāli.

Quid sit consuetudo et vbi dicat.
Consuetudo ē ius qdā moribz. i. ass.

dius actibus hominum institutum q̄ pro lege suscipit cum deficit lex. vt l. di. consuetudo. Item cum consuetudo in scriptis redacta est. Consuetudo vel lex vocatur que autem non est in scriptis redacta retinet suum nomē. l. di. s. cuz ergo. ¶ Item dicitur consuetudo q̄ in communi vsu est. vt. j. dist. consuetudo.

¶ A quo et ex quot actibus inducatur Consuetudo inducitur cum populus incipit obseruare aliquid ea mente vt de cetero sit consuetudo alias non alij dicunt cum expresse placet populo. quod obseruari pro consuetudine in futurum alias vero nō eo ipso quod aliquid sit ius consuetudinarium inducitur. ar. ff. de itinere actū priuā. l. vlti. ¶ Item inducitur consuetudinem binus actus vt. xxy. q. ij. ita nos et C. de episc. aud. l. nam in fi. sicut binus actus vel trinus inducit possessionem vel quasi. extra de causa pos. et propri. c. vlti. et. c. cum ecclesia futrina. et. C. de fi. deicom. l. j. licet vnico actu. acquiratur vel perdatur possessio vel quasi. C. de ser. tu. et aqua. l. cum talis et extra de cons. tit. cum. 23. ¶ Item consuetudo sic inducta vt superius dictum est tollit ius vbi viget dummodo sit rationalis. ff. de legi. et sena. consul. de quibus et talis consuetudo legem interrumpit extra de consue. leg. cum dilectus. et. ff. e. l. si de interpretatione. ¶ Item consuetudo que iuri communi preiudicat debet esse rationalis et prescripta et hoc dicitur de illa quam approbant vel nō approbant iura extra de consue. c. vlt. vbi de hoc in glo. et quam et. cuz ecclesia et de causa pos. cum ecclesia. ¶ Item oportet q̄ ex certa scientia et non per errorem sit inducta. ff. de leg. se. con. l. qd non rōne. ¶ Similiter q̄ sciente illo q̄ potest ius conde. ff. de leg. et sen. l. de qui b. Similiter q̄ sit tale ius q̄ possit prescribi. Nam quedā sunt que a laicis nō

possunt prescribi. extra de rescript. cum non licet vbi de hoc et. ca. causam que. et c. cum ex officio. Similiter q̄ non sit contra ius naturale. xxxij. q. vii. flagitia vel saltem q̄ sit obrepta in contradictorio iudicio. ff. de delega. l. cum consuetu. et extra de verbo. sign. cum abbatem. ¶ Si militer q̄ sit vsus consuetu. illa eo animo q̄ intendas et credas te ius habere et etiam vt iposterum id facias. ff. de itinere actū priuā. l. j. S. iuli. recte agit. et. l. vlti. alias non prodest quia sole vices consuetudinem non inducunt nō enim exemplis sed legibus iudicandus est. C. de sen. et interlo. in. l. nō. ¶ Item requirit q̄ maior pars capituli vel populi vsa sit consuetudine illa secundum quam iudicari oportet. quia sicut minor pars populi non possit iducere legem ita nec consuetudines. De hoc habes extra de constit. c. vlti. in gl. ho. spatio. ¶ Item consuetudo illa preiudicat iuri cuius non extat memoria. vj. q. vi. hoc quippe. et. ff. de aqua. quori. et est. hoc iure. s. ductus aque et sic videtur q̄ consuetudinem difficile sic probare sit extra de consue. c. j. vbi de hoc. ¶ Item si de consuetudine dubitet vna partus asserente forte consuetudinem. altera hoc negante et pronunciatū fuerit forte consuetudinem dicitur obtinere in contradictorio iudicio. extra de verbo. sig. c. abbatem vnde in contradictorio iudicio non dicitur consuetudo induci. Sed confirmari vt. ff. de leg. et se. con. l. cum de consuetudine quāuis in allegatione illius decretalis abbatē dicatur induci. ¶ Ceterum si non sit inducta consuetudo sed per quādam assuefactionem et obseruantiam hominum si non sit ad quadrangariam prescriptionem fecerim dum canones perducta non vincit ius et sic loquitur iura illa extra eo. r. cum consuetudinis. C. que sit longa consuetudo. l. consuetudinis nec parit ius q̄

tra de elec. cum mana. et de causa poss. et proprie. cum ecclesia. Sed si ad prescriptionem sit perducta et parit ius et vincit legem. extra co. titu. c. viti. sed si tanto tempore sit obseruata consuetudo vt non sit in memoria hominum quando inceperit vincit legem. vt. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. ff. de aqua quoti. et esti. l. hoc iure. §. ductus aque. Item illa q̄ romana seruat ecclesia et precipit ab alijs obseruari. xi. distin. nolite de conse. distin. j. basilicas et illa quam quis in preiudicium suum inducit. vt. ff. cōmunia predi. l. si venditor. §. si constat. Sed tunc magis valet ratione pacti q̄ ratione consuetudinis nec obstat. ff. de sepul. vio. la. l. iii. §. vitius. q̄ lex illa loquitur quando precedit consuetudo et sequitur lex fm quam cam az. et punctat quis placen. aliter intelligeret ipsam et quod dicitur prescribi consuetudo intellige cui inducitur circa illd q̄ prescribibile est als secus. de prescrip. causam. et. c. cum non liceat. Item consuetudinis ratio nabilis transgressor puniri debet sicut transgressor leg. xi. distin. in hīs et arg. extra de consue. c. h. vbi de hoc.

Que consuetudo dat iurisdictionem. Consuetudo si est approbata pro lege seruetur et dat iurisdictionem vt derogari iuri scripto. extra de ar. dilectus vbi de hoc et de consue. et litteris. Item consuetudo est optima legum interpres. extra de consuetu. cum dilectus. in fi. Item consuetudo loci rationalis seruanda est propter vitandum scandalū sicut fecit magister aug. xi. dist. illa in fi. Item consuetudo non valet que est ꝑ ecclesie libertate vel ꝑ canonica instituta. extra de consue. c. j. de arbi. cum satis et de re. iudi. cum causa. Item consuetudo nō valet contra obedientiam extra de con. cum venerabilis nec contra procuracionem q̄ ratione visitationis debet. extra de cō-

sue. cum ex officio. Similiter nec contra generale interdictū q̄m debeat obseruari. extra de consue. cum tanto vel inter. vbi de hīs in glos. b. nota. q̄ nec. Item consuetudo onerosa et q̄ multum ledit est radicitus ex tirpanda. extra de consue. c. j. vbi de hoc. z. i. p. di. mala. Item consuetudo attenditur in lectionibus quo ad quedam. extra de cleri. coniug. cum olim vbi de hoc et de causa pos. cū ecclesia. Item consuetudo metropolitanae ecclesie seruanda est vbi consuetudines sunt diuerse vel que meli⁹ seruari possunt sine preiudicio aliorum. xx. di. de hīs. et. c. nouit et extra de cog. spiritali super eo. vbi de hoc in gl. arg. qd. Item quando de consuetudine dubitatur tunc vicinarum ecclesiarum consuetudo debet seruari extra de consue. cum olim vbi de hoc in glos. arg. q̄ et de cogna. spiritali. c. super eo. Item propter consuetudinem perdit quis quandoq̄ in absentia beneficii sine peccato secus est de iure cōmuni extra de consti. cum ois vbi de hoc et de cleri. non resi. c. penul. et vi. Item consuetudine q̄ consueuerit laici aliqd offerre in exequijs mortuoz et similibus debent ad obseruandam per episcopum dyoce. compelli extra de symor. ad apostolicam vbi de hoc. Item de differētia inter antiquam consuetudinem et prescriptionem nota. b. extra de consue. c. vlti. in glo. que incipit spacio.

De substantia generali et speciali. Consuetudo generalis est que generaliter obseruat specialis vero que incertis locis vigorem et obseruantiam habet. xi. di. sic sancta. z. c. nouit. et. xi. di. nolite. et. c. ecclesiastica. rum. et. c. palam. Item consuetudo posteriorum tollit priorum. Si in eodē municipio diuerse consuetudines diuersis temporibus oriuntur. nam si in diuersis locis secus extra de cogna. spiri-

tuali.ca.j.et.rñ.di.sit.nec ei diuerse aliq
rum consuetudines debent alioz con
trario more subuerti.rñ.disting. idem.

¶ Item sicut iura iuribus ad conco
diam reducantur. C. de inoffi. do. l. vna
sic consuetudo iuri vel privilegio cōtra
ria reducit ad concordiam per inter
pretationem extra de consu. cum dilec.

¶ De constitutione.

Que constitutio est vidēdū quid sit
constitutio et vnde dicatur. Quis
posset facere constitutionem de virtu
te constitutionum. Qualiter debeat ei
se constitutio et quando ligat.

¶ Quid est constitutio et vnde dicat.

onstitutio est ius scriptum
l. di. s. e. itaq̄ sicut consue
tudo ius non scriptum est.

Sed moribus videntur. ap
probatur vt. l. di. consuetu
do nam ex non scripto ius venit insti.
de iure naturali gē. r. c. iij. s. ex non scri
pto. Item dicitur constitutio q̄si cōmu
ne statutum nam papa cum fratribus
suis et ceteri prelati cum capitulis r ca
nonicis suis constitutiones facere pos
sunt. extra de sen. excom. inter alia r de
his que fi. a prela. fere per totum.

¶ Quis potest facere constitutionem.

Qonstitutiones facere possunt le
gati extra de ver. signi. ex parte. j.
et de locato et conduc. ex rescripto r de
offi. leg. c. vlti. **¶** Item et capitulum cir
ca ea que ad ipsum spectant constitui
ones facere potest. extra de consti. cum
ad. fraternū similiter et q̄libet collegi
um approbatum. extra de consti. ex lit
teris. **¶** Item synodus prouincia. r. vj.
disting. q̄ dicatis. Similiter synodus epi
scopalis. r. viij. di. de concilns. et. c. decre
tūmus. similiter princeps cum suis pro
ceribus constitutionem facere potest.
C. de leg. et se. consul. l. humanum. Si
militer prefectus pretorio. C. de offi. p̄
fec. preto. l. no man. Similiter hij qui

bus mandat imperator vt in prologo.
insti. s. cum hec deo propitio. Jrez po
pulus romanus hodie legem et consti
tutionem condere potest vt patet per
descriptions cui legis insti. de iure na
turali gen. et ci. s. lex est.

¶ De virtute constitutionum.

Qonstitutionum virtutes sunt. iij
omnis enim constitutio aut pre
cipit sicut canonica statuta obseruari.
extra de consti. ca. j. Similiter vt clerici
regulares propositum r honestum ha
bitum deferentes continentur et castri
viuant. extra de vita et bo. de. de bis q̄
et. c. vt clerici. aut prohibet vt clericos
secularibus negocijs non implicari. ex
tra ne clerici vel monachi fere per totū
et idem in omnibus edictis prohibito
rñs aut permittit vt vir fortis premium
petat. an. dist. omnis lex. Similiter mi
nora permittit committi vt maiorama
la vitentur. r. di. disting. n. aut punit sceler
ra et delicta extra de peni. fere per totū
vnde verus. **¶** Quattuor ex verbis vir
tutes collige legis. permittit punit im
perat atq̄ vetat.

¶ Qualis debet esse constitutio
et quando ligat.

Qonstitutio statutum et lex debet
esse honesta et iusta pos. secundi
naturam et secundum consuetudines
patrie loco temporibus conueniens ne
cessariavtilis manifesta et non obscura
nullo privato cōmodo. Sed pro com
muni cūm vtilitate cōscripra. iij. di.
sti. bec an. **¶** Item omnes astringere
debet et nō ad preterita sed ad futura
debet extendi extra de const. c. vlti. vbi
de bis in glos. lex. et. ca. n. **¶** Item con
stitutio ligat omnes post duos menses
a tempore publicationis elapsos. extra
de postula. ad hoc vbi de hoc in glos. vt
expresse in aut. vt facere noue constitu
tiones circa princi. colla. vj. nec est necessē vt fir
gulozum auribus inculcetur nisi pro

barer se extra prouinciam tunc fuisse vel alias impeditum ar. extra qui in primo nuntium acc. possunt cum in tuaz. ira p. cō sequens ante publicationem constitutio neminem ligat. arg. extra de consil. c. i. vbi de hīs in glo. ar. neminem ligari. **C** Similiter ahi duos menses igno rantes non ligantur extra. co. titu. co gnoscentes. lxxii. distinctione propo sili in fine. Secus tamē si sciunt. **C** Ite derogatur priorī constitutioni per po steriorē extra de cognitione spiritua li. c. i. etiam si nulls in posteriori mēto habeatur licet secus sit in rescripto. ex tra de rescriptis ceterum. et. c. et parte. **C** Item qui constitutionem condit ip sam interpretari potest. extra de sentē. excommu. inter. et. C. de constitutio. l. vlti. et. C. de legi. l. i.

Quando de consilio quis teneatur. **O**bligatur. ff. de regulis iuris consi lii non fraudulentis. et argu. lxxvi. dist. tanta in fi. Item consulens alias nō fa cturo in casu i quo ipso facto cadit i sen tentiam excommunicationis ipse cons ultus in huiusmodi casu est consulens similiter excommunicatus argu. extra de sentent. excom. nuper vbi de hoc in glos. q. alit quia nemo debet consulere alicui cum alterius iactura. xxi. q. i. pri mum. et. xi. q. iii. si quis non obediit. et. ff. de conditio. inde. l. namq. hoc na tura consilium enim in alterius preciu dicitur mutari non potest. ff. de regul iuris. l. nemo temere. **C** Item pugna re potest quis a deo fortis cōsilio sicut cuz armis. ff. de nata. mu. l. h. §. qui. ita et. §. sequenti.

Quando consilium quis que rere teneatur.

Qonsilium teneatur quilibet que rere nisi cauetur quilibet a iure q. queratur. Sed tamē non teneatur il lud sequi quādoq. sed teneatur expecta

re donec respondeant consulentes alii non valeret q. fieret quia cum consilio fieri debz q. enim consilius a iure vt ap pertius consulens videat quid sit agen dus. extra de elec. ne pro defectu vbi de hīs in glo. Sed nunqd. z. c. cum in vete ri et de ar. cum olim. vbi de hoc. z. xxiij q. i. precipitur. Item sumitur quādo q. consilium pro consensu et tunc con sulens tenetur non solum querere con silium sed etiam sequi q. est consultum extra de offic. delega. venerabili vbi de hoc in glo. hoc intelligo.

Quando dicitur quis consen tire et quando non.

Qonsentire videtur qui malo au ctoritatem prestat et magis quas faciens peccat et ideo plus debet puni ri. xxiij. q. iii. qui aliorum et. xi. q. iii. qui consentit. Item consentire videtur qui cooperatur malo z equaliter peccat cū faciente et ideo equaliter puniri debet vterq. extra de officio delega. c. i. vbi de hoc et. h. q. i. notum. et. lxxvi. distin. fa cientes. **C** Item consentire videt pec latus subito suo delinquenti eo ipso q. tacet et non corrigit cum. extra de verborum significatione. Quis vbi de hoc. et. plii. distinctione sit rector. et ca pitulo ephebus. **C** Item consentire videtur qui facto alterius se subscribit scienter nomine suo secus tamen si no mine alieno. ff. de in rem. verso. lege peo nulli. et arg. extra de rebus ecclesie nō alienand. si quis presbyterorum vbi de hoc. **C** Item qui consentit alienationi face postea rem alienatam reuocare non potest. extra de dote post diuorti. nuper vbi de hoc. et argumentum. ff. quibus modis pignus. soluitur. lege si cut de re corporali. §. si voluntate. **C** Item consensus priuatorum nō fa cit illum iudicem qui nulli iurisdicō

Summa monaldi

ut preest. C. de iurisdic. oim iudi. prima-
torum. ¶ Item est cōsensus negligētie
consilii comparationis et auctoritatis
de quibus habes extra de offi. dele. c. j.
in glo. b. sic pater.

¶ Quando dicatur quis consenti-
re et quando non.

¶ Consentire non videtur tacendo
qui prohibere nō potest vt si me
inuitoyendi rem meam non vi-
deo consentire licet taccā propter me-
tum vt. ff. de contrabē. emp. l. rem alic-
nāde hoc habes extra de presump. nō
ne in glo. vbi nota q̄ qui tacet de hoc
require in tractatu de taciturnitate
quoniam fm aug. consentire est tacere
cum possit arguere. ¶ Item qui petit
inducias non videtur propter hoc in
iudicio cōsentire extra de accusa. ad pe-
titionem vbi de hoc et vt lite non cōte.
accedens ¶ Item consentire nō debet
quis malo immo potius omnia mala
pati debet ar. extra § diuoz. ex litteris
vbi de hoc et. xxii. q. v. vane.

¶ De conspiratoribus.

¶ Conspiratores non sunt recipiē-
di cōtra quam conspirauerunt
et maxime cōtra prelatum sibi
extra de iud. exhibita vbi de hoc. ¶ Itē
repellendi sunt ab accusatione denun-
ciatione seu inq̄sitione et testifio p̄tra
quē conspirauerit extra de accu. c. i. opor-
teat et de iudi. nouit. in fi. sed tamē aus-
sup staty ecclesie inquiritur bene pos-
sunt admitti extra de re iud. c. l. ra. vbi
de hoc. ¶ Item non sunt admittendi
in testes extra de symo. licet hely. et. c. p-
tuas est em̄ cōspiratio grauissimum cri-
men ita vt accusati de conspiratione a
proprio gradu repellat. rj. q. j. coniura-
tionem. et. c. sequentibus.

¶ De correptione publica et priuata
Correptio publica et manifesta p-
tinet solummodo ad prelatos q̄
subditos suos tā publice q̄ pri-

uate corrigere possit: sicut pater filios
subditi vero debent vero publice corri-
gere suos prelatos sicut nec filii patres
suos extra de heretici. cum ex in iun-
cto vbi de hoc in glo. ad hanc et sic intel-
ligitur illud ca. h. q. j. si peccauerit in te
et. xxii. q. v. hoc videtur. ¶ Item corre-
ptionem nō recipit nec salutes nimia et
aspera increpario. xlv. distin. cum bea-
tus. ¶ Item aspera et nimia precepto-
ris seuitia culpe comparatur. ff. ad. l. a
quid preceptoris. ¶ Item non videtur
quis saluus corrigere bono celo si non
dus est ipse correctus. iii. q. vii. qui siue
et. §. porro in fi. et. c. vbi. et extra de testi-
cogen. preterea non enim corrigere a-
lium potest qui probatur in delictum
similiter corruisse extra de testi. p̄sonas
vbi de hoc et. xxv. distin. c. vlt. ¶ Itē dō
potest aliq̄s gaudere vel dicere se cor-
rectū nisi prius doleat se esse fuisse per-
uersum ar. extra qui clerici vel vo. c. j.
vbi de hoc et. xxiiii. q. ii. p̄admodū. Itē
correctis tātus venia datur. xxii. q. j. lo-
quitur et ar. extra qui clerici. vel vo. c. j.
vbi de hoc.

¶ De contractu.

¶ Contractus de re spirituali non
vitatur in casu per dolum alio-
rius partis q̄ pia deceptio non
prohibetur extra de conuersa. coniug.
dudum vbi de hoc. ¶ Item cōtractus
claudicat ex vna parte quādoq̄ et non
tenet et quandoq̄ tenet extra de spon-
impu. continebatur vbi de hoc et de est
nosti. ¶ Item contractus futuri tem-
poris ad iudicem spectat ar. extra de se-
pul. iniuria vbi de hoc.

¶ De pena contumacis.

¶ Contumacia quandoq̄ artēd-
tur respectu ad iudicium nonve-
nientis extra de do. et contru. c. i.
vbi de hoc et. c. cum dilecti nisi. ¶ Itē

quādoq; respectu non restituentis. ff. de rei. ven. qui restituere. ¶ Item quādoq; respectu non respōdentis vel obscurē respondentis pro eodē habetur. ff. de interro. act. l. de etate. §. qui tacuit. et. §. nihil. ¶ Item quādoq; respectu recedentis extra de dolor contu. prout de re. iudi. c. j. ¶ Item quādoq; respectu non exhibentis. ff. de appel. l. creditōr. §. nullus de hīs habes extra de do. l. contu. c. j. in glo. b. contumacia.

¶ Item non dicitur quis contumax q̄ vocem p̄conis non statim fraudit. ff. de restitu. in integ. l. vlti. Sed qui contumaciter se absentat contumax reputatur extra de excessi. p̄el. ex litteris vbi de hoc.

¶ Quando quis debeat cōtumax reputari.

¶ Contumax anteq̄ audiatur v̄ ab soluat̄ debet satisfaccere de expensis. C. de bonis au. in poss. autē. et q̄ iurat. C. de iud. s̄acm̄. r. C. quōd. r̄q̄m̄ iudex autem. qui sol. ¶ Item contumax reus si venerit infra annus quādo actor missus fuerit in poss. causa rei ser. recuperat possessionem r̄ fruct̄ rei solutis. r̄i expensis. r̄ prestita cautione standi iuri. Sed si venerit post annum recipiabit rem tantum nisi disierit fuerit iud. auctoritate extra vt lite nō contu. quoniam frequenter vbi de hoc. et. ff. q. an. quicumq;. ¶ Item crescente contumacia crescere debet pena. ff. de p̄h. r̄ rel.

¶ Quando conuersus gaudet priuilegio clericali.

¶ Conuersus secularium ecclesiarum ex quo diuino obsequio se tradit et sua dando maiorem partem bonorum suorum ecclesie ad quem conuertitur et iuramentum habitum secularium in religionem habitum licet non ex toto siue in seculari ecclesia siue in regulari ecclesiastica persone cōsentur r̄ gaudent priuilegio r̄ ecclesiasticam habent immunitatem. xvij. q. iij. Si quis primo gaudere quidem debent hōi conuersi eorum priuilegio quorum vitam assument. licet quidam contrarium dicant extra de statu. m. monachorum recolentes r̄ de priuile. priuile. vbi de hoc. vnde hūc in alicuius religionis. seu ecclesie cōuersos manus inuenerit violentas excommunicationem incurrit extra de sen. et. non est dubium vbi de hīs in glo. infra eodem ex tenore r̄. c. ex tenore.

¶ Item conuersi ecclesiarum postquā tonsurati incedunt cum destinatione animi iam clerici sunt ar. xxiij. q. j. paratus r̄ ecclesiastice persone censentur tuis spirituale. cadit in eos q̄ qui crimine committeret symoniā. j. q. an. saluator de hoc habes extra de instit. c. h. in glo. b. qui sunt sed non sufficit sola conuersorum in proprietatibus suis remanentium receptio nisi sequatur plena translatio. xx. q. ij. si quis iam sicut nō dicitur quis esse de numero militum prius sit inter eos. ff. de militari. testa. l. ex eo tempore vnde post plenā translationem subdāt iuri episcoporum extra de priuile. c. placet vbi de hoc in glo. rita r̄. c. cum plantare. §. de confratribus r̄ ca. tuarum.

¶ Item duo sunt genera xpianorum vnum q̄ obsequio diuino dicatur est. vt clerici r̄ conuersi aliud genus vt layci. xxi. q. j. duo sunt. §. de confratribus r̄ ca. tuarum.

¶ Vbi quis possit conueniri.

¶ Conueniri potest quis vbi emit vedit siue contrahit r̄ celebrat dies festos. ff. ad munici. eius. §. vlti. ¶ Item conuenitur quis ratione rei de qua agitur r̄ ratione cōtractus r̄ ratione delicti. aut domicilij extra de fo. compe. c. vlti. vbi de hoc r̄. c. sane. r̄ extra de pri. nolentes innocē. ¶ Item cōueniri q̄s potest aliquando nisi soluere promissit et vbi domicilium habet. et hoc est in

Summa monaldi.

optiōe creditoris vt vbi cū conueniat vbi magis vult conuenire ipsū extra de fo. compe. dilectus filius vbi de hys in diuersis glo. r. c. cum sit. r. c. ex parte r. c. vlti. ¶ Item conueniri quis debet sub illo iudice sub cuius iurisdictione res est de qua cōuenitur etiā si res mobili. eslet extra de foro compe. c. vlt. vbi d' hoc in diuersis glo. r. c. sane ¶ Itē conueniri potest quis in puincia vbi delinquit vt illic subiaceat iuri priuilegio non obstantē. C. vbi de priuilegio agi os autē. qua in puincia

¶ Quare quis debeat conueniri.

Conueniri debet qui propter ea appellauit. quia timebat conueniri per litteras pape vel qz alie nauit rem litigiosam vel etiā emir si p' tera hoc fecit vt mandati apostolicūz eluderet p' q' conueniri timebat extra de alle. causa. nu. c. j. vbi de hys in glo. transferendo. ¶ Itē conueniri potest procurator qui nullum mandatus habuit sufficiens ad interesse si se obtulit defensionī rei aliene. ff. de pcur. plautius r. extra d' arbi. per tuas vbi de hoc ¶ Item conueniri potest qui possidet rem alienā ab actore si ille potest qui vult dominū in iudicio notare extrayt lite non conte. qm' frequenter. vbi de hoc r. de hoc. ad audientiam r. xij. q. ij. quācumq'. ¶ Item conueniri debet clericus de omni crimine ecclesiastico iudice tantum extra de iud. ar. si derici r. r. q. j. r. ij. r. c. contumacia. r. c. placuit.

¶ Item conueniri non potest rei vediti catione qui non est possessor illius rei. C. nu. iud. l. j. r. extra de iud. examiata.

¶ Que faciunt vnum corpus

Corpus vnum faciunt qui sunt de vno collegio vel vna societate. Al. vero qui non sunt de vno collegio vel vna societate nō habēt vnum sigillum cōmune nec in causa pcuratorum vel actorem cōstituerē pnt.

ff. q' cuius p'nuer. l. j. §. j. ¶ Similiter episcopus cum sit caput cum suo capitulo facit corpus vnum. Sed eius clerici ciuitatis vel dyocesis non dicuntur episcopus facere vnum corpus extra de excels. prela. cum dilecta vbi de hys in glo. nota q' r. de retri. requisisti.

¶ De officio iudicis.

Quoniam debet habere curam de luminaribus de incenso panis vino. ad sacrificandum r. de pulsatione. cam panarum r. de clericis et oblationibus colligendis r. episcopo prestādis vel cū eius consensu diuidentis extra de off. custo. c. j. r. r. r. r. r. di. perleccris.

¶ De clausulis.

Clausula posita in medio litterarū cōplectitur tñ p'missa si sūt plura negocia. non se contingētia qz si articuli sunt conuerti non referē vtrius in principio medio vel fine ponatur qz tunc cum aliq' p'hibetur in vno intelligitur esse p'hibitum etiā in alijs que in litteris continentur extra de ap. inquisitionem vbi de hoc in glo. ar. contra. r. ij. requirīs r. de rescriptis olim. ¶ Itē clausula ista r. vltra nisi exprimat in li bello ad modicum tēpus referat extra de dil. littere vbi de hoc. r. ff. de ver. sig. hoc adiectio. ¶ Itē hec clausula forte quandoq' vero est assertio r. nō dubitationis extra de testa. qz ingrediētibz vbi de hoc r. de pcur. tue r. r. r. q. vlti. habēt illi. ¶ Itē hec clausula vsq' quandoq' ponitur exclusiue extra de eo qui renun. episcop. c. j. quando ponitur inclusiue. r. c. dist. a subdiacono. ¶ Itē clausula hoc r. quidem alij qui in litteris pape consuevit apponi. vñ. tantū apprehendit. qz per ipsam non possunt nisi. vñ. citari quoz nomina in primo debet citatio exprimerē in petitorio ne fraus postea cōmittat extra de rescrip. cū in multis in glo. Itē hec clausula donec quandoq' sumitur

pro. nec post. extra de ver. signi. ioseph
vbi de hoc in glo. p. dñ. ¶ Itē hec clau-
sula amplius ad modicam p̄tatez re-
fertur. ¶ Similiter hec clausula circi-
ter ⁊ similes feruntur ad modicā qua-
litate p̄tate. ff. de ver. signi. cuz inter
nos vbi de hoc. ¶ Itē hec clausula diu-
tius extenditur vsq; ad quinquenniuꝝ
vel ad boniviri arbitrium potest exten-
di extra de coniug. l. p̄p̄ozum. c. j. vbi
de hoc. ⁊ ff. de parati. l. j. p. dñ. ¶ Item
hec clausula forsā ponitur quan- doq;
affirmatiue ⁊ non dubitariue extra de
p̄cur. tue vbi de hoc. ⁊. xxxij. q. ij. admo-
nere. ¶ Itē hoc aduerbiū maxime su-
mitur quandoq; p̄ tantū extra de fil.
presbiterozū ad abolēdam vbi de hoc.
¶ Item hoc aduerbiū moy sumitur
quandoq; p̄ incontrinēti. ff. de testa. l.
heredes palā in fi. extra de elec. cū post
petitā quādoq; sumitur pro spacio. v.
dicrū. ff. de const. pec. l. promissio: quan-
doq; sumitur pro vno anno. xx. q. ij. si
inqualibz. c. puella quandoq; sumit̄
p̄ triduo. C. de iud. cū specialis de hīs
habes extra de elec. q. p̄pter in glo. b. j.
incontinēti. ¶ Itē hec clausula quāti
de iure potestis dñz semp̄ poni post ter-
miniū p̄cep̄tozū qñ dñz cē de rescrip.
causam que vbi de hoc in glo. hec clau-
sula ⁊ de dolo. ⁊ contu. cum dilecti ⁊ re-
sit. in intez. ex licetis. ij. ¶ Item per
hanc clausulaz vocatis qui fuerint cuo-
candi dñt oēs vocari quos negociū tan-
git extra de iud. exhibita vbi de hoc.

¶ De clericis.

Dicēdū est de habitu clericozus ne
clerici immisceantur negociis se-
cularibus de vita ⁊ honestate clericozū
De clerico vxorato. De clerico crimino-
so. De clerico pausoz. De clerico vena-
toze. De clericis nō residētibz. De ho-
spitalitate clericozū. De pluralitate be-
neficiozum. De etate ordinādozū. Qui
debent clerici appellari Quod clericus

teneatur debere horas. De foro cōpe.
clericozū. De iniuria clericoz. De p̄ui-
legio clericoz. De clericis pegrinis. De
differētia cleri. ciuitatis ⁊ dyocesis.

De habitu clericozum.

Cleric⁹ debet se in vestib⁹ cōforma-
re consuetudini regionis in qua
ne ypocrita videat. xxx. di. si q̄s vrozū.
¶ Itē p̄rifices de sup hab cant in pu-
blico linea indumēta nisi sint r̄lares q̄
habituū suū semp̄ portare debēt. Simi-
liter palliis distabulatis in publico nō
vrantur nisi post collū vel ante pectus
connexti extra de vi. ⁊ ho. clericozū cleri-
ci. valer vbi de hīs in diuersis glo. ⁊ r̄ij.
dist. p̄ totum. ¶ Itē panniis rubeis et
viridibus nō vrantur ⁊ furicis mani-
cis ⁊ fucularibus nō vratur. Similiter
nec frenis calcarib⁹ ⁊ pectoralib⁹ de au-
ratis. Similiter capas manicatas ad
offiū nō gerāt nec etiā al. si sint sacerdo-
tes ⁊ p̄sonar⁹ habēoz in p̄dicto. c. cle-
rici habet in glo. hoc p̄hibet. ¶ Silt si
bilas oīno nō ferāt nec corrigias auri
vel argēti. necq; anulū nisi q̄bus compe-
tit ex dignitate poterēt. r̄ij. di. per totū ⁊
extra de vi. ⁊ ho. clericozū vbi de hoc.

¶ Similiter coronā habeāt congruen-
tem clausa portē indumēta decētia in
longitudine ⁊ breuitate vt in p̄missis
capitulis habetur expresse.

¶ Ne clerici immisceār se secula. nego.

Clerici negociationib⁹ ⁊ alijs. nego-
cijs secularibus se immiscere non
debent q̄ si contra fecerint ⁊ tertio ad
monitū non desisterint gaudere nō de-
bent priuilegio clericali ⁊ de suis facul-
tariis statuto ⁊ cōsuetudini patrie in
qua sunt debent merito subiacere nec
sint ioculatores nec intrent tabernas
nisi ex iusta causa nec ludāt ad aleas
v̄tillos nec ludis intersint. extra de vi-
ta ⁊ ho. cleri. c. vit. vbi d̄ hoc in diuersis
glo. ⁊ c. cleri. iij. vbi de hoc.

¶ De cohabitatione cleri. ⁊ mulieruz.

Summa monaldi.

Queria suspectas mulieres secum in domo habere non debent, nec etiam consanguinitas tales de quibus suspitio possit oriri, nec permittat sibi mulierem ad altare seruire aut ipsam sedere infra cancellos, extra de cohabi. cleri. et mulierum. c. vbi de hoc in glo. xxxii. dist. et. c. si autem. et. xxx. dist. in terdicit. ¶ Item sine rationabili causa et manifesta non, audeant monasteria frequentare. i. vltra duas vices ad eas ire extra de vita et hone. cleri. monasterium vbi de hoc. ¶ Item clericus de aliqua femina suspectus si post trianam admonitionem inueniatur confabulari cum ea excommunicetur vterque extra de cohabi. cleri. et mulierum. si quis. vbi de hoc. Et si publice est de crimine infamatus ab officio debet suspendi. extra de symo. accusa. vbi de hoc. r. c. seq. Et ar. h. q. iiii. presbyter. r. c. si mala ¶ Item qui in matrimonio sunt ligati ad sacros ordines promoueri non debent nisi primo proprio episcopo continentiam promittant publice et expresse. xxxii. dist. nullum. r. c. assumi.

De clerico vxorato.

Queria clericus vxoratus beneficium amitit ipso iure nec alicui coniugato beneficium debet conferri, et si ipso iure conferatur debet priuari non tamen potest per episcopum qui ei contulit spoliari extra de cleri. coniugato. c. i. vbi de hoc in glo. et merito r. c. h. r. ii. r. c. diuersis. Similiter non debet ad sacros ordines promoueri nisi vxor: si iuuenis est monasterium intrare vel si est senex castitatem promittat extra de cleri. conu. c. a. vbi de hoc et de conuer. conu. cu sit predictus. ¶ Item qui vxore inuita et ignorante recipiunt ordinem sacrum tenentur reddere debitum vxori petenti exigere vero nunquam. xxxviii. dist. dyaconus et. c. r. xxxviii. q. ii. multorum. ¶ Sed si vxor: sciuit et consensit vel non contradi-

xit vel per se vel per alium cum sciret ius sed tacuit oportebat eam de cetero continere, quia etiam mortuo viro de cerebro contrahere non potest r. si de facto contraxit in simoniam non tenebat. xxxviii. dist. quia sunt culpe r. c. si se culpat. r. c. si qua vidua. r. xxxii. dist. seriatim. ¶ Item antequam clericus coniugatus in episcopum ordinetur vxor: eius monasterium intrare teneatur etiam si verita esset r. est speciale in vxore epi. als seculus extra de conuer. conu. sane vbi de hoc. r. c. diugar.

De clerico criminoso.

Queria in magnis criminibus inuentus et conuictus primo debet ab ordinibus degradari, et postea in monasterio arcto detrudi. extra de p. h. tue vbi de hoc. ¶ Item si conuictus fuerit se raptozibus alienarum sponsarum commisisse vel dedisse fauorem a gradu proprio repellatur. Si vero inde tunc est infamatus debet purgari extra de purga. ca. si quis in gradu. ¶ Item licet clericus depositus sit: nisi sit incorrigibilis per laycum non debet puniri. extra de iudi. cum non ab homine et. lxx. dist. dictum nisi in crimine falsi. extra de falsa. ad falsarium. Sed si est depositus propter enormia crimina et maxime excepta. ¶ Si fuerit incorrigibilis, debet tali modo tradi curie seculari quibusdo enim degradatus fuerit seculari potestate presente denunciandum est sibi id est potestati quod in suum forum recipiat taliter degradatum et sic intelligitur clericus tradi curie seculari debet tamen ecclesie efficaciter rogare pro ipso ut contra mortem huius clericus puniatur extra de d. ad abolendam vbi de hoc in glo. in tribus enim de iudi. cum non ab homine vbi de hoc in glo. nota qualiter et de p. signi. nouim? vbi de hoc. ¶ Item clericus depositus in ecclesiis: in necessariis subuenitur quia potest dispensari cum deposito et homicida per episcopum in

beneficio obtinendo non mendicet q̄
tenetur clericaliter viuere et habet cri-
am priuilegium clericale. l. di. l. dist. l. studeat
in fine. lxxxj. distinctione dictum et ex-
tra de clerico non ordi. m. ex litteris v̄
bi de hoc. ¶ Item quibus clericus inue-
niatur in aliquo crimine vel furto non
potest iudicari a rege seu aliquo alio iu-
dice seculari. extra de iudi. cum non ab
homine. sed primo debet a suo episco-
po cum alijs episcopis sibi adiunctis de-
poni. v. q. vii. felix et postea excommu-
nicari. et si crescente malicia in corrigi-
bilis fiat postea comprimatur per iudi-
cem seculari. xi. q. j. petimus et hoc te-
net cum causa incipit a crimine. Sed ta-
men eoducto fiat cum cōrumada inci-
pit causa eius extra de iudi. cum nō ab
homine vbi de hoc in gl. qualiter et xxiij.
q. iij. forte in fi. ¶ Item clerici qui in si-
dias vel cōiurationes faciunt contra e-
piscopum suum deponendi sunt et tra-
dendi curie seculari ad puniendum. xi.
q. j. si quis sacerdotum et. c. coniuatio
num et. in. c. sequētibz de hoc habes.
extra de testibus cogendis.

De clerico percussore.

Clericus non debet esse percussor
als grauiter puniri debet. extra
de cleri. percus. c. j. fere per totum et si
gubernat nauem in bello iniusto vel i-
urat ad pugnas debet deponi. extra de
penis q̄ in duobus vbi de hoc. ¶ Item
non debet cum armis pugnare etiā con-
tra paganos nec cum lapidibus et si-
fle que inter arma computantur extra
de iudi. et multa. §. de clis vbi de hoc
et de homic. peritio et. l. di. clericus qui
paganum quia lacryme et orationes
sunt arma clericorum. xxxij. q. viij. de-
ria quicam. et. c. conuenioz. ¶ Item
qui de misso clericali habitu et tonsura
ad percutiendum portauerit arma et

tertio ad monitus non destiterit vel si
a laycis in criminibus deprehendatur
perdit priuilegium clericale et ab eccle-
sia liberari non debet. extra de sen. etc.
in audientia et. c. ppendimus et. c. cōtin-
git et de apostatis. c. j. vbi de hoc et de vi-
ta et ho. clericorum. c. n. vbi de hoc.

De hospitalitate clericorum.

Clerici tenentur seruare hospita-
litatem que pertinet ad officium
pcuratis. xliij. di. §. j. sed nō illa que fit ex
debito seruitutis extra immuni. et. c. j.
vbi de hoc. ¶ Item quicq̄ habent clerici
de bonis eccl. pauperuz est. xvi. q. j. qm̄
quicquid et. xliij. q. ij. q̄ autem et. q. viij.
conuenioz ideo de huius bonis debet
esse contenti victu et vestitu competēti
pauperibus superfluum erogare. xij. q.
j. clericus qui in si. et. duo. et. c. vlti. et. x. q.
ij. episcopus. Item promoueri et ordi-
ni possunt ad titulum possessionis sue
si habent unde valeant congrue susten-
tari nec possunt postea huius patrimo-
nium vendere sed tenentur inde predia-
les decimas dare extra de preben. tuis
vbi de hoc.

De clerico venatore.

Clerici in sacris ordinibus consti-
tuti non debent habere canes seu
accipitres ad venandum alias grauiter
puniantur extra de cleri. vena. c. j. vbi de
hoc et. c. iij. et. lxxxvj. disti. quozidā. Sed
alijs clericis causa necessitatis vtilitatis
et recreationi cum veribus laqueis
et canibus licet venari dūmodo cum si-
lentio et modestia fiat. Nas et monacho
licet texere lina pro piscibus capiēdis
de consecra. di. v. nunquam.

De clericis non residentibus.

Clerici residere debent per se ipsos
et non per vicarios in ecclesijs in q̄
bus beneficium habent vel paratum

extra de cleri. non resi. q. nonnulli. c. n. residere est deseruire extra. cod. ri. con. querente. debent enim habere curam ecclesie sue per se. quoniam per vicariū deseruire non licet nisi in casu quātum assidue clericus beneficiarius residere debet in ecclesia vel prebenda vt hōis canonicis et officiis in ecclesia interesse ad arbitrium boni viri limitatum est vel secundum rationabilem et approbatam consuetudinem vel constitutionem ecclesie prebendalis. Non enim dicendus q. singulis hōis interesse teneatur aut singulis diebus noctibus residere. ad horas tamen canonicas dicēdas vel audiendas saltem extra ecclesiam et priuatim dicās. q. teneatur quilibet beneficiarius in ecclesia vel prebenda dumtamē sit adultus perfecte. quia beneficia ecclesiastica dantur propter officia et ideo dicendum est q. omnis clericus in sacro ordine constitutus siue sit beneficiatus siue non. teneatur ad horas canonicasque ordinis sacro officium est annexum. unde et sub dyacono dicitur in ordinatio. ne vide si batenus fuit tardus ad ecclesiam. modo sis velox. si batenus fuit somnolentus. modo sis vigilans. nec videtur q. propter occupationes studij aut laborem peregrinationis ab hōis canonicis excusetur aut q. archiepiscopus vel episcopus super hōis. possit dispensare aut in aliud commutare aut abbas cum suo monacho. propter scholas aut viationem. articulus tamen necessitatis inuitabilis excusare potest tales. Et licet quis sit suspensus aut excommunicatus aut etiam degradatus. si ratione ordinis sacri ante tenebatur ad horas teneatur et post degradatum teneatur ea que sunt oneris. et non honoris eodem modo si ratione beneficii tantum tenebatur ante et post. Similiter teneatur q. diu retinet beneficium. suspensus tamen aut exco-

municatus aut degradatus non debet officiare ecclesiam in suo ordine sed cum solum dicit horas suas ille qui suspensus est aut degradatus aut cum alijs non officiano ecclesiam non debet dicere dñs vobiscum. vel similia verba q. ad dignitatem ordinis eius pertinent excommunicatus autem non debet dicere horas cū alijs q. nō est ei cōmunicandum. ¶ Si autem cum aliquis suspenditur aut excommunicatur aut degradatur si prohiberet placet ne diceret priuatim horas error esset expressus in mandato nec teneatur obedire nisi fieret ex causa in odium. scilicet horrorem criminis perpetrati sicut prohibetur aliquando ne reliquie ab ortu excommunicati miscantur cum alijs reliquijs sed canib. proiciantur. ¶ Item prebendari absentem reuocandi sunt ad residendum in mandato nec teneatur obedire nisi fieret ex causa in odium. scilicet horrorem criminis perpetrati sicut prohibetur aliquando ne reliquie ab ortu excommunicati miscantur cum alijs reliquijs sed canib. proiciantur. ¶ Item si sint in seruitio episcopi vel in studio vel etiam per utilitatem ecclesie siue fructus prebendarum suarum habere debeant sic absentes vicualia tunc et distributiones quotidianas habere non debent extra de cleri. non resi. de cetero vbi de hoc. et c. ex parte vbi de hoc. et c. cum dil. vbi de hoc. ad audientiam vbi de hoc. ¶ Item qui petit et obtinet licentiam eundi ad scholas et postea vadit ad castra vel etiam ad ciuitates vbi non est studium vel est minus competens non debet habere fructum prebendarum suarum propter fraudem commissam extra de de. nō resi. tue vbi de hoc. Item quātūcūq. tpe sit absens ab ecc. in qua tenet residere et de cl. nō resi. relatur vbi de hoc. semp. tñ anteq. spoliatur ecclesia sua primo est mouendus vt restat nisi forte receperit secundum beneficium quia tunc ipso iure vacat priuatim

quod quis de iure sit eo priuatus potest tñ priuari de facto extra de cōcessi. p. litte ras 2c. cū in nris alioquin nisi primo citetur vel cōfiteatur in iure seu cōmunicatur vel per contumaciam se absentet. iure suo priuari non debet extra de ma. 7 obedi. inter quattuor immo etiā si esset vagabundus primo ad ecclesias suam vel domum debet citari extra de cleri. non resi. ex parte vbi de hoc et. ca. ex tue. licet enim uergetur non tamē habet ecclesiam pro derelicta nisi se transferat ad contrarium actum aut si fiat miles aut contrahat cum corrupta extra de clerico nō resi. qualiter vbi d' hoc 2 ca. vlti. vbi de hoc n. gloi. Nota quod 2 de clerico coniugato. c. j.

De pluralitate beneficiorum.

Q uis priuatus in vna vel diuersis ecclesiis non debet habere extra de preben. de multa vbi de hoc. 2. c. referente vbi de hoc. 2. ca. de monachis vbi de hoc.

¶ Item pauperes clerici qui suis prebendis non possunt commode sustentari cappellas parochiales per episcopos illis prebendis annexis habere possunt legitimis portionibus presbyteris capellarum ipsarum ab ipso referuatis. tunc hmoi clerici erunt prelati talium capellarum secundum quosdam et sacerdos loco vicarii perpetui stabit extra de prebe. expositi vbi dicit hoc in glo. ista duor. ca. extirpande. Et ita vide qd propter necessitate h' alicui. duas ecclesias habere. 2. q. in. viuo 2 extra de era. q. lra. cam te. vbi de hoc. ¶ Item qui habet ecclesiam habentem curam animarum si secundam accipit que similiter curam habeat animarum prima vacat ipso iure. 2. si illam recipere de iure contenderit vsq; ad litem contest. debz spoliari vtracq; et siue ad qd spectat collatio beneficii prioris. infra sex menses non conferat illud collatio ipsius ad

aliud deuoluetur et ipse qui non contulit punietur extra de prebe. de multa vbi de hoc. 2. ca. referente vbi de hoc.

¶ Item qui habet beneficium cū animarum cura promoueri debet. vel beneficio priuari. extra de era. 2. quali. vbi de hoc. 2. de elec. cum in cunctis 2. l. di. fere per totus. ¶ Item clerici qui alaydis temporalia possident qtuor ad hoc laycis sunt minores extra de iureiurādo minus vbi de hoc 2. de ma. 7 obedi. solite 2. xvij. di. si eps. ¶ Item epus tenetur prouidere clerico ordinato ab ipso etiā si fraudulenter ei prouidet in beneficio de quo al' iniuste fuerat spoliatus vel hmoi alteri debetur. de iure et clericus hoc ignorabat tunc pōt petere prouisionem. eps ei prouidere tenetur in beneficio equipollenti ar. extra de preben. inter vbi de hoc. 2. c. cū secundum vbi de hoc. 2. vij. q. iij. presentium. ¶ De etate ordinandorum.

Q uis clericus post. xiiii. annos possunt ad sacros ordines promoueri 2 ecclesiastica beneficia possunt habere. xviii. di. de hys. ¶ Item appellatur quis puer vsq; ad. xiiii. annum. xvij. q. v. pueri stricto tamē modo pueri dicuntur quantum ad ordines 2 ecclesiastica beneficia vsq; ad septennium quia seruire non possunt sed post. vii. annum ydonei reputantur si sunt doli capaces licet. q. tum ad dignitates ydonei minime reputantur. ar. extra de preben. super in ordinata. vbi de hys in glo. Sed quos dicimus 2 de era. et quali. ex rōne 2 ca. sequen. ¶ Item licet clerici propter infirmitates corporis in ecclesiis suis nō valeāt ministrare nō cum in hoc casu dicuntur suis stipendis spoliari extra de clerico egro. cap. j. vbi de hoc. ¶ Item tot clerici debent in ecclesia poni 2 tot monachi vel moniales in monasteriis recipi possunt quot de bonis ecclesie seu monasterij commode sustentari extra

Summa monaldi

de insti. ca. j. vbi de hoc r. c. auctoritate
Item clerici qui recipiunt ecclesiastica beneficia sine consensu episcoporum excommunicari debent extra de insti. ex frequentibus vbi de hoc.

Qui debeant clerici appellari.

Clerici nomine quandoque sumuntur large pro omnibus clericis in epi scopo subiectis siue sint canonici. siue alii inferiores eis extra de ver. sig. cum tibi. vbi de hoc. Quandoque sumuntur stricte pro ipsis clericis tantum extra de ver. sig. cum clerici vbi de hoc. **I**tem nomine clericorum omnes inferiores et superiores ordines continentur. In auct. de scis. epis. s. presbyteros et. v. q. j. de persona in fi. **I**tem clericalis ordo confertur etiam per primam tonsuram extra de tra. et quali. cum cotinuat. **I**tem clericus potest compelli ad ordinem suscipiendum cum necessitas vel utilitas hoc exposcit extra de tra. et qua. queris vbi de hoc.

Quod clericus teneat dicere horas.

Clerici qui sunt in sacris ordinibus constituti seu etiam beneficiati vel ecclesiarum prelati tenentur per obedientiam dicere canonicas horas extra de cele. mis. dolentes vbi de hoc r. c. presbyter. Sed queritur de negligentia circa horas et ca. debite circumstantie orationis sint tempus et modus. Debemus enim horas dicere et tempore debito et modo scilicet deuote sicut peccamus in omissione debiti temporis ut si quis dicat primam in hora. vi. vel. ix. ita peccamus quando omittimus modum. scilicet quando dicimus in deuote. S3 qui ex consuetudine et sine legitima causa diceret primam. iij. ix. peccaret mortaliter. Esto ergo quod ex consuetudine dicat horas in deuote peccat mortaliter resp. deo deuote dicere horas potest esse tribus modis quod vno modo dicitur de uotio suauitas mentis pegrinatione

et desiderium eleuare in deum ista figurat caritas vel donum sapientie que rara est. alio modo dicitur deuotio. id est actualis relatio boni operis in deum ut cum quis bene operatur propter deum actualiter considerans quod propter deum alio modo dicitur habitualis relatio boni operis in finem scilicet in deum ut cum quis bene operatur sed non cogitat de deo ab eo quereretur quare operatur diceret quod propter deum et hec deuotio requiritur ad dicendum horas et negligentia huius eque culpabilis est vel plus ut negligentia temporis et sic patet istud. **I**tem clericus monasterium intrante potest episcopus conferre alteri beneficium eius et infra annum probationis. Si ante monitus non vult redire vel si apparuerit euidenter quod absolute noluerit vitam mutare. extra de rerum pmu. statuimus. vbi de hoc. Quisdam tamen dicitur quod episcopus debet eius expectare usque ad annum.

Que foro competenti.

Clericus in causa prentiosa a nullo debet trahi ad iudicium seculares alioquin trahens excommunicatur et ab ecclesia expellatur extra de foro comp. nullus vbi de hoc r. xv. q. j. nullus episcopus r. c. continua. **I**tem nullo modo potest deserere episcopus suum etiam si deserendo interueniat iuramentum et si voluntarie vadat ad secularem forum etiam si pro eo feratur sententia locum suum amittere debet in causa civilis perdere eam extra de foro comp. si diligenter vbi de hoc. in glo. s3 nundum r. xj. q. i. in clerico r. c. placuit nisi in causa reconuentionis extra de iudi. ad clericum. **I**tem clerici possunt arbitros eligere sine consensu episcopi sui iudices vero nunquam extra de arbi. c. j. r. c. dilecti. clericus enim in non suum in dicit etiam ecclesiasticus consentire non potest sine consensu episcopi expresso extra de

foro compe. significasti tibi de hoc i glo. hic expresse. r. in. q. viii. nō liceat. ¶ Tres iudicem secularē nō potest eligere etiā de licētia sui episcopi ar. extra de foro compe. c. j. vbi de hoc. r. c. significasti vbi de hoc. ¶ Itē q̄ assūmūt cām q̄ extra neis contra ecclesiam in qua beneficia ti sunt aduocādo et procurando cōtra eandēbent beneficijs spoliari extra de postulando cum sacerdotis. §. clericus ¶ Item causam habens aduersus alium clericum adeat episcopi eius et si episcopus est ei suspectus eligatur alij de causa cognoscant extra de foro compe. ca. j. r. c. si quis r. de ap. cum. speciali ¶ Itē clericus possunt in malefactorib⁹ suis seu raptorib⁹ rerū ecclesiasticarum trahere ad quēcumq̄ iudicē volunt qz hmoi raptorib⁹ sacrilegi appellant extra de iudi. cum sit vbi de hoc. Itē clerici parisienses conueniūt laycum r. conueniuntur ab eo sub epō suo qz episcopus habet ibi vtrumq̄ forum extra de foro compe. q̄ clericus vbi de hoc. ¶ Itē clericus debet puniri ab episcopo i cui⁹ dyoce. deliquit et ab ipso excommunicari potest sed excoisio sententie faciēda est ab epō sub quo competēs beneficiū habet extra de foro compe. postulasti vbi de hoc.

De iniurijs clericorum.

¶ Clericus verberatus a layco potest ei remittere iniuriam factam per se sive. sed iniuriam factā clerico quo ad ecclesiam remittere nō potest quin sit excoicatus qui verberauit. ar. extra de sen. et. contingit vbi de hoc et. r. in. q. iij. si is qui. ¶ Item verecūdia ē clericis forensū deceptationib⁹ si se discipulos ostendunt. C. de epis r. clerici. repetita r. est de testa consulta. ¶ Item clerici suspendendi sunt r. beneficio spoliandi si ecclesias recipiunt de manib⁹ laycorū layci qui ecclesias dant sunt excommunicandi extra de iure pa. cap. j.

possunt tñ layci p̄sentare clericos qui ius patronat⁹ habet extra de iure pa. a nobis vbi de hoc. ¶ Itē p̄bidentur clerici emere causas ciuiles r. laycos ad uersarios suos trahere ad iudicem ecclesiasticum hac de causa extra de. alienata mundi iudic. c. ex parte.

De privilegio clericorum.

¶ Clericus duplex privilegium habet vni⁹ q̄ non potest condemnari nec constringi a iudice seculari. r. istud nō amittit añ amonitionem canonicā quātuncq̄ delinquat extra de iudi. c. i non ab hoic. ¶ Aliud privilegium est q̄ qui manus violentas in eū intulerit excoicatus est ipō facto. r. in. q. iij. si q̄s suadet hoc auertit q̄i enozimantib⁹ se immiscet et anteq̄ moneatur scōdit quosdam extra de sen. et. cum non ab homine vbi de hoc in glo. sic contra. e. r. c. ppendimus. ¶ Itē clericus in acōliratu existens potest epistolam legere etiam in missa solenni q̄n subdyacon⁹ non est p̄fens extra de vita r. ho. clericorū vt quisq̄ vbi de hoc.

De clericis peregrinis.

¶ Clerici pegrini nō sunt recipiendi nec p̄mittendi publice celebrare in ordine suo nec etiā ad maiores ordines p̄mouēant nisi super hmoi habeant quinq̄ sigilla ep̄orum vel vnde ad minus de quo nō dubitetur vel etiam per alia argumēta p̄bent cuius fidei r. innocentie sint et fidem faciāt de factis suis r. h. di. quiescam⁹. r. c. h. di. p. rotum r. h. di. p. totū r. et de deri. pegr. c. j. r. c. inter. c. me. Similiter queratur an hñtes ordines minores et de deri. pegr. c. j. p̄mittendi. sunt in occulto celebrare si voluerint et de deri. tue r. ar. de. con. di. h. non p̄hibeat. ¶ Item clericus qui passus est se in locū iuuentis adhiberi est repellendus et. de concess. p̄bet. c. j. vbi de hoc. ¶ Item p̄t clericus p̄sentari ab illo p̄ lras ius pa.

Summa monaldi.

patronat' eē de hīs q̄ si. a. p. c. j. noscīt
vbi de hoc r si contradicatur lris stabi
tur tñ cis donec contrariuz proberur
extra de pba. possessionem vbi de hoc

Item deponendus ē clericus vel p̄
lat' q̄ p̄cipat vel cōsentit illis q̄ de nau
fragio rapiunt aliquid vel furtive acci
piunt extra de accusa. cum dilecti circa
finem vbi de hoc in glo.

De differētia cleri civitatis r dyocesis
Clerus civitatis alius ē q̄ de
rus dyocesanus. alios r alios cō
p̄hendit. Clerus em̄ civitatis sumit
q̄nc̄s stricte pro clero ecclesie cathedra
li tantū extra de verb. signi. clerici vbi
de hoc civitas enim r dyoce. licet sint d̄
iurisdictione vnius ep̄scopi sunt tñ di
versa ext̄ de rescri. radulphus vbi de b̄

De crimine.
De crimine vicēdū est. De crimine
enormi r manifesto. De crimine medio
cri r occulto. De crimine ecclesiastico r secu
ari. De crimine enormi r manifesto.

Crimen enorme r manifestū sicut
homicidium r symonia etiā post
quātuncūq̄ per actam penitentiā im
pediunt ordinis executionē quia p pe
nitentiā deleri non possunt q̄dū talis
criminosus beneficium tenet. extra de
accu. inquisitionis. vbi de hoc. **I**tem
secundū quosdā omne peccm̄ q̄ irrogat
infamias ip̄o iure impedit ordinis exe
cutionem. iij. q. viij. §. porro quia licet
per penitentiā culpa tollatur infamia
tamen minime abolerur. ij. q. iij. §. h̄c
collitur. in alijs vero criminibus de q̄
bus potest quis penitere remanendo
in officio suo nō tenetur petere cessio
nem secundum quosdam **I**tem cri
minosus enormi crimine ac manifesto
post q̄tuncūq̄ penitentiā deponitur
nec restituitur nunq̄. l. di. miro: huius
enim crimina executiones impediunt
sicut dictū est extra de symonia. tanta
et accusa. inquisitionis vbi de hoc. Si

vero crimen enorme est r occultū mo
nendus est hmōi criminofus vt abisti
neat non tamen cogendus si vult vti
officio suo quia latētia peccata nō ha
bent vindicam sed solum deus habet
vltiores. xxxij. q. j. xp̄iana. vnde per acta
penitentiā poterit vti officio suo r ad
maiores ordines promovēri extra. de
tēpo. or. ex tenore vbi de hoc in glo. No
ta q̄ si. ca. quesitum vbi de hoc in glo.
mille r de sy. ex tue. preter reos homici
dij extra de tempo. or. quesitū.

De crimine medioer. r occulto.
Crimen si medioere fuerit r occult
atum peracta vera et non simula
ta penitentiā. vel pro parte eius rema
nere poterit in officio suo et ad maio
res ordines promovēri fortius q̄ i alio
casu. le. distin. de hīs. ij. r. c. vt constitue
retur. Si vero medioere fuerit et ma
nifestum si tunc victus est iniudicio vl
timore probationis confessus deponi
tur. lxxj. disti. si quis clericus. De hīs
habes. extra de tempo. or. di. ex tenore
in glo. ber. nota ergo. **I**tem si crimē
medioere publicum est percipientias
operis vel sponēnciam confessionem
factam. iniure tunc acta penitētia po
terit cum criminofoso misericorditer a
gere quandoq̄ plus quandoq̄ minus
secundum q̄visum fuerit ep̄scopo suo
rv. q. vlti. si quis presbyter r. l. dist. pres
byter. **I**tem crimen manifestus est
quod ex sciētia et certo actore procedit
r q̄ potest pbari. ff. de test. heredi. palā
r xi. q. iij. eorum qui accusatur. **I**tem
dicitur quandoq̄ crimen occultum q̄
potest probare. C. de ap. eos. §. si quis
autem. Similiter dicitur occultum lic̄
plures sciāt q̄dū ab ecclesia toleratur
rv. q. vlti. c. vlti. et extra de cohabi. cler
ici. r mulier. nostra vbi de hoc in glo.
ber. ad intelligentiā.

Crimina ecclesiastica sunt quorū

examinatio siue cognitio et sententia p
tinet ad iudicem ecclesiasticum ut adul
terium et similia et de offi. or. ca. Simili
ter impedimenta matrimonij. xxxv. q.
vi. episcopus in synodo. h. ca. sequenti
bus. Similiter heresis et de hereri.
excommunicamus. §. si quis est. Simili
ter crimen usurarum sacrilegi symonie.
apostasie periurij transgressionis noto
rum cuiuslibet peccati moralis extra
de iudi. nouit. Item criminalia secula
ria sunt illa quorum cognitio pertinet
ad iudicem secularem ut homicidium
furtum et similia. §. respon. Item cri
minosus perdit nomen dignitatis et
de purga. ca. j. vbi de hoc. Item cri
men appositum in modum exceptionis
impedit promouendum. Sed nō de iur
iam promotum et de accusa. sup. hīs.
Item videmus crimina claruerūt
non refert. xxiij. quest. iij. ecclesie. Et
ideo postq̄ accusantur non sunt dimit
tenda in discussa extra de collu. crimia.
vbi de hoc in glossa. quia videmus
et de confessis. ca. h. vbi de hoc. crimina
tamen semel dimissa iterum in ultionē
venire non debent. xxiij. quest. iij. si il
lis et de pe. di. iij. diuina demerita.
Item criminalis causa. §. biennij
termināda. C. de iudi. properandū in
pūn. nec debet ab alio q̄ a principe de
legari. ar. xi. q. iij. salua et xxiij. q. iij. illd
et ff. de testi. l. iij. §. h. Item diuus.

Item crimē cōfessionis est cuius quis
alicui minatur verbi gr̄a. Nisi ita fece
ris et ita faciam tibi. xxxij. q. j. mulitare
in fine et extra de symōia deductus vbi
de hoc. et ff. de concul. l. j. et n.

Quis dare possit et quis non.

Titum seu donatum ab
aliquo qui de iure dare
seu donare nō potet p
nō dato hēs. seu dona
to et de iure pa. q̄ aut
in fi. et de decimis. dudū

in quibus vbi de hoc. Item permu
tationem nō contrahit qui dat rē alie
nam. ff. de rerū pmuta. de. j. in fi. Item
potest aliquis alij dare q̄ non ha
ber ar. C. de testamen. manu consuetu
tio et C. de iure. emphi. l. vlti. et extra de
supplenda neg. pzi. ca. j. vbi de hoc et de
elec. iustfragancis. Item q̄ datur ec
clesie pro redemptione peccatorū ad
humanos vsus nō debet amplius ap
plicari. extra de rerū pmuta. iniustus
et de fo. compe. conquestus. vbi de hoc
Item qd datum est pro vtilitate com
muni proprijs vsibus nullus audeat
applicare et de prebē. ratio. vbi de hoc
et de offi. do archiepiscopi ut singule.

Unde non debeat dampnū
quis portare.

Omnium quis habere non potest
seu debet vnde meruit gratiā re
portare extra de remun. sanc. et de pa
ctis cum p̄dcm et de fideiul. peruenit.
Item dampnum est diminutio vel
ademptio patrimonij. ff. de dampn. in
fe. l. iij. Item quis occasiones damp
ni dat dampnum dedisse videtur. ff.
ad. l. aquil. qui occidit. §. placet. et extra
de viou. signi. vbi de hoc et de hominē
de cetero et c. presbyterozū. Item de
delicto persone dampnum ecclesie pro
uenire nō debet. xvi. q. vi. si episcopum
et extra de resti. spo. olim in fi.

De debito petendo.

Virū frustra petiit qui alteri nō
impendit q̄ d̄ et de iuru. pe. c.
j. h. et iij. q. viij. cuius imago. Item
deceptio p̄missionibus alicuius subue
niri nō debet et de renunc. sup. hoc.
q̄a deceptis tñd̄ decipientib̄ iura sub
ueniunt. et de donatio. inter dilectos.
circa finem.

De officio decani.

Decani officium ex consuetudine
potius tollitur q̄ de iure tenetur
thi decanus ad residentia ecclie vbi est

etius. q̄ licet papa possit alicui layco cōcedere q̄ nō solueret vel q̄ reciperet ab alio non tamen omnibus laycis hoc cōcedere possit nisi ex causa forte ad tempus sicut dicitur gallicū hoc fuisse concessum de hoc habes. extra eo. tit. a nobis in glo. Quia enim deus qui dignatus est totum dare dignatur recipere decimam non sibi sed clericis pro futuram. c. q. j. decime quia decime debentur ex debito iuris diuini debentur compelli layci ad solutionem earum. extra de decimis tua nos ubi de hoc. et. c. parochianos. et. xxxij. distin. preter hoc in fi. Item decimarum quedam sunt personales vt que debentur ex hīs que acquiruntur ex artificio militia negotiatione et similibus hec dande sunt illi ecclesie ubi quis recipit ecclesiastica sacramenta et possunt dari in fine anni vt sic ecclesie utilitas maior accrescat et de decimis ad apostolice vbi de hoc in gl. hic ergo patet et ar. de pignore et litteris. Item decime prediales sunt que debentur ex hīs que proueniunt ex fructibus prediorum et hec dande sunt illi ecclesie in cuius territorio predia sunt sita. extra de parrochi. capitu. vlti. vbi de hoc. et de decimis ad apostolice nisi consuetudo contra eēt q̄ derogat aliqui iuri. et de decimis cū sint hōies vbi de hoc. Item p̄ aialiu pulli zoua que mime decime appellantur dicuntur etias prediales. extra de decimis ex parte. j. et. c. et multiplici et debent solui vbi animalia continentur decimantur. argu. ff. de sepul. r. i. predi. l. pecoris pascedi et extra de decimis commissum. et si per medietatem anni pascentur in territorio vnius ecclesie et per medietatem in territorio alterius equum est vt diuidantur inter ecclesias illas ar. extra de decimis ad apostolice vbi de hoc in glos. hoc ergo boues enim in eo fundo intelliguntur in quo laborant et nō in quo

morantur vt. ff. de fundo instructo lege lege cum quidem.

¶ De quibus personis decime dari debent.

Decimarum de iure communi perceptio videtur ad episcopum pertinere. c. q. iij. vno. et extra de officio ordinarii conquerente vbi de hoc verum tamen secundum idem ius matris ecclesie percipere debet eas nisi per indulgentiam vel prescriptionem aliis ecclesiis decime concedantur vt quidam dicit. extra de decimis cū pringat vbi de hoc et xvj. q. vñ. decimas. Item vt ad parochiales tantum ecclesias decimas perceptio pertinere in predictis consuetudinem obserua. extra de decimis cū in tua in fi. r. c. p̄cedenti vbi de hoc. Item soluede sunt decime clericis malis etias si eos sciuro symoniacos esse quia decime ratione obsequii diuini potius ratione dñi officii dantur. extra de decimis tua nos vbi de hoc in glo. hoc id dicit. Item decime diuiduntur in quatuor partes quarum vna est episcopi alia clericorum alia fabrice alia vero pauperibus dari debet. rñ. q. si. quattuor. et extra de testa. requisisti. Sed quia hoc in paucis ecclesiis obseruatur seruanda est honesta consuetudo in omnibus predictis. argu. extra de sepul. certificari. Item quedam decime dabantur in veteri testamento a populo filijs leui quia possessiones alius non habebat. Quedam dabantur sacerdotibus a leuitis. Quedam comedebantur in templo a populo cum sacerdotibus et leuitis. Quedam etiam recondebantur ad pauperes vsus. extra de decimis. c. j. vbi de hoc. ¶ A quibus decime sunt soluende. Decimas dare debet quilibet homo. xvj. q. vñ. decimas quas etias clericus non tamen de patrimonio ecclesie. sed de proprijs rebus. siue de rebus patris sui siue predia sita sunt i pro

Summa monaldi

pria parrochia clericorum siue in alie-
 na nisi per compositionem seu consue-
 tudinem approbatam vel per priuile-
 gium esset summi pontificis absolutus
 extra de decimis, capitulo secundo vbi
 de hoc. et. c. a nobis. et de conse. distin. v
 quadragesima. ¶ Item res transit cum
 onere decimarum et ideo potest eccle-
 sia petere decimas preteriti temporis. in
 iuste detentas a quocumque detentore seu
 possessore etiam violento. extra de decim-
 is pastoralis. et. c. in aliquibus et ca.
 sequen. et. xv. q. vii. quicumque recogno-
 uerit potest tamen ecclesia partem re-
 mittere sibi vel etiam totum si sit pau-
 per. sed si quis terras possessiones vult
 ecclesie tradere ad proprietatem vel usum
 fructus an tenet soluere decimas vt sic
 alie sue possessiones remaneant libere
 ab extractione decimarum hoc facere non
 potest. sicut dicit. b. extra de rerum per-
 mu. exhibita in glosa que incipit et sic
 patet. ¶ Item secundum quosdam nec
 episcopus nec cathedralis ecclesia potest
 hodie retinere in pignus decimas par-
 rochialium ecclesiarum licet etiam in
 eis habeat ius patronatus nec etiam ali-
 qua alta ecclesia quam parrochialis eccle-
 sia vel quam illa ad quam pertinent huiusmo-
 di decime de priuilegio speciali nec po-
 test episcopus hodie. in hac parte pre-
 stare auctoritatem sed antequam. edita es-
 set illa decretalis. c. co. tit. interdicim⁹
 permittatur episcopi prestare super hoc
 auctoritatem quantum ad decimas per-
 petuo in feudo laycis concessas vel de-
 tentas ab eis a tempore ex quo non ex-
 rat memoria. non quantum ad illas que
 post concilium lateranense. usurpare sunt
 eis de nouo in quarta alienatione non
 sufficit sola auctoritas episcopi. quid
 ergo de illis qui ante prohibitionem
 receperunt decimas huiusmodi in pi-
 gnus auctoritate episcopi nunquid pos-

sione ita que non computentur fructus
 in sortem. et dicunt quidam sine prei-
 dicio quia sic cum constitutiones noue
 non extendantur ad preterita sed ad fu-
 tura licet alii super hoc contrarium no-
 tauerint. Sed qualiter facta est huiusmo-
 di inhibitio. et qualiter non potest episco-
 pus prestare auctoritatem super huius-
 modi in pignorationem cum possit au-
 thoritatem prestare in perpetua aliena-
 tione que maius est. extra. de hiis que fi-
 a prela. cum apostolica respondet quidam
 que ideo facta est hec prohibitio vt sic fa-
 cilis ad parrochiales ecclesias decime
 reuertantur alii dicit que ideo facta est
 hec prohibitio quia semper malum fit
 it ad minus species mali propter usuram
 vel speciem usure cum creditor intende-
 ret aliquid non suum recipere ultra sor-
 tem alii mutuum non daturus contra
 illud lu. dare mu. sed in perpetua aliena-
 tione non est hoc malum vel species ma-
 li. et propter hoc episcopus potest super
 hoc auctoritatem prestare et non super
 illo. Si autem sine auctoritate episco-
 pi ante prohibitionem predictam ali-
 qua persona ecclesiastica huiusmodi de-
 cimas in pignus recipit tenetur fructus
 omnes quos inde percepit restituere
 non layco que nullum ius ibi habebat. sed
 ecclesie parrochiali vel cum ea bonam
 de componere bonam fides dicas hoc
 cum ille qui facit restitutiones exponit
 se ad plenam restitutionem faciendam
 nisi quatenus fuerit ei remissus libera-
 liter et spontanea voluntate. Si autem
 miles vel laycus iniuste tenebat decimas
 illas in feudo non dicitur que creditor qui
 sine auctoritate episcopi alii recepit in
 pignus. tenetur fructus computare in
 sortem et que ultra scienter receperit vt
 layco predicto restituar probante predicta.
 arg. et. c. ri. c. ult. ¶ Item que similes
 de consensu episcopi dederit proprietatem
 decime aliene ecclesie. usufructu

bi retēto. nunquid ecclesia illa poterit recipere illum usufructum in pignus fructibus non computatis in sortem. et dicendum. ex quo huiusmodi donatio facta est inter viuos ita q̄ proprietatis ius est ecclesie acquisita. cum usufructus debeat sequi proprietatem regulariter. s̄ miles ille qui p̄pria auctoritate sibi retinuerit usufructum poterit ecclesia illum recipere in pignus. ¶ Item decimas non computatis in sortem. quia nichil recipit hic ecclesia nisi q̄ suum est. Si autē auctoritate episcopi et ecclesie illius concessus est ei usufructus. cum eo ipso illi iuste possideat tunc tenetur ecclesiam fructus illos computare in sortem si illud recipit in pignus. ¶ Item decimas tenent solvere iudei de terris quas colunt. extra de decimis de terris. personales vero decimas non solunt cū de corpore ecclesie non existat. ff. de cens. fo. §. si vero quis. ¶ Item decimas tenentur solvere leprosi p̄ter q̄ de orris et alialibus suis. extra de ecclesiis cōsuecandis. c. j. ¶ Item qui non soluit decimas ad decimam reducitur et infamē a penuriam redactus morietur. xvj. q. j. decime. et. c. reuertimini. ¶ Item qui non soluit decimas debet ecclesiastica sepultura carere. extra de decimis prohibemus in fine.

De quibus debent solui decime.

Decime soluende sunt de omnibus fructibus terrarum satis et plantatis. pomis. arborum. herbis. ortorum. de apibus. nutrimentis. alialibus. lana. et lacte. feno. lignis. piscationibus. venationibus. fictis. pensionibus. molendinis. et aduentum. furnis. balneis. fullonicis. argentariis. metallariis. lapidicinis. nec gociis. et artificis. et de omnibus bonis. extra de decimis nuncios. et. c. ex parte j. et. c. non est in potestate. et. c. pasto. et. c. et transmissa. ¶ Item decimas debet dare doctor. de collecta. scolarium. et ad

uocatus de aduocatione et mercenariis. de mercede et miles de militia. xvj. q. j. decime sunt tributa. et. q. vii. quod dicitur cū omnes decime et etiam de reimpore. vt de conse. dist. v. quadragesima. ¶ Item decimas tenetur dominus solvere prediales de parte sua et colonus de parte sua non deductis expensis censu tributo. seu partiarj sortione. extra de decimis cum homines. et. c. tua nobis in aliquibus nam dande sunt statim anteq̄ separatio fiat ceteris si primo separatio facta fuerit tunc dominus de parte sua. et rusticus de parte sua decimas soluit. extra de decimis nobis. h. vbi de hoc. et. c. in aliquibus. et. c. cū nō sit in homine in personalibus autē si surgant ex pecunia decimata deducuntur expense si vero de non decimata pecunia tunc non deducuntur. extra de decimis pastoralis. ¶ Item cū de animalibus decima soluitur nec meliora. nec deteriora. s̄ mediocria pro decima solui debent. r. q. ih. hoc ius potestatis. Indignum est enim deteriora dari deo q̄ recipere de dignaretur. hō. xlviii. dist. c. vlti. et. xvj. q. vii. omnes decime. ¶ Item decime personales dari debent etiā de iniuste acquisitis cum dominium transferatur vt in his que acquiruntur ex meretricio vel ystrionari meretricij. enim quis turpiter faciat quia meretricij. nō tamen turpiter accipit cū sit meretricij ff. de condi. ob turpem causam. l. idem si. §. quoti. ecclesia tamen nō debet huiusmodi decimas recipere ne videatur crimina approbare. Sof. cum vero dominium transferatur vt in furto rapina symonia. vsura. et similibus de hīs decimas dari nec recipi debet. extra de decimis ex transmissa. et. i. q. j. non est putanda. et. xliii. q. j. militare. ¶ Item licet dominium transferatur in aliquibus vt in vsura et symonia s̄m quosdam tñ q̄ turpiter accipit et repeti p̄ decima dari

nec recipi debet. ¶ Similiter secundū quosdam decima dari nec recipi dicitur nec electa fieri de illicite acquisitis extra de decimis et transmissa. ubi de hoc in gl. ergo videtur.

¶ Anrum possit priuilegiū dari de decimis non soluendis.

Decimarū solutio cum sit de iure diuino et cōpelli possunt layci ad solutionē earū extra de decimis in aliis quibus. r. c. cum sint. r. c. ad apostolicē ubi de hoc r. c. tua nos ubi dicitur hoc r. c. r. c. dist. ppter hoc in fine. Nō potest papa secundū quosdam alicui dare priuilegiū simpliciter de decimis. nō soluendis licet possit cōmittere ministratiōnem decimarum clerico vel layco per priuilegiū suū extra de decimis a nobis ubi de hoc in glo. cū enim decime r. de hīs que s. a. pre. cum apostolicam in fi. r. ne prela. vices suas. c. vlti. r. d. hoc requirēs. s. in prima rubrica de decimis. ¶ Itē decimarū solutionem non possit imperator alicui remittere per priuilegiū suū extra de decimis tua infra ubi de hoc. pura consuetudo est valere laycis de decimis non soluendis nisi sit scienter approbata p. papā de cōsec. dist. h. quadragesima in fine r. extra de decimis. c. h. ubi de hoc. r. c. a nobis.

¶ Item decimarū compositio inter ecclesiasticas personas factas de cōsensu episcopi vel eius superioris firma debet esse r. rata. extra de decimis et multiplici. ubi de hoc. r. c. suggestū. r. c. nup.

¶ Similiter si cōpositio hōmōi confirmetur p. priuilegiū pape q. de cōpositione faciat mentionē. ar. et de rescrip. nonnulli r. de capell. mo. ex parte. Itē priuilegiū factū religiosi q. de possessionibus suis decime nō soluantur perditur ubi ecclesia fuerit enormiter lesa nec extenditur ad possessiones conductas ad firmā extra de decimis dilecti filii ubi de hoc et. c. ij. sequentibus. c.

¶ Item decimas soluebant in primitiua ecclesia monachi sicut alij layci de predictis r. laboribus suis. xv. q. j. alia causa sed postea priuilegiati fuerunt extra de decimis ex parte. ¶ Item cessat priuilegiū de decimis non soluendis tam nigrorum q. alboz monachoz si enormem ecclesie lesionem inducat extra de decimis suggestū r. de ver. sig. quid personale. ¶ Similiter p. compositiones seu transactionem extra de decimis. ex multiplici. ¶ Similiter per solutiones priuilegio renūciatur vt videtur extra de priuilegiis de terra r. de const. cum accessissent. ¶ Itē cessat modo alborum monachorum rēplariozum r. hospitaliorum immunitas. de decimis non soluendis. de predictis altaris conductis r. etiam a suis alijs locatis extra de decimis dilecti. ubi de hoc in gl. forte. r. c. l. z.

¶ De decimis datis laycis in feudum.

Decimas olim ab antiquo tēpore laycis dadas in feudū. vt ecclesias defenderent ab hereticis r. paganis ad hoc possident layci r. successores eorū. Sed si aliqua etiā noualia surgunt de nouo horum decime huius laycis non accrescunt extra de hīs que s. a. prela. cū apostolica in fi. r. de decimis tua. j. r. c. cum in tua. ¶ Itē si nesciatur decimam quam tenet aliquis miles vtrū sit dū de ab antiquo datis ante conciliū vel de datis de nouo in feudū post conciliū dic q. si a tempore cui? non extat memoria miles huius r. antecessores eius quiete r. pacifice tenuerunt eam recognoscentes se eam tenere ab eccl. mediat. vel immediate r. reddētes inde debitū obsequium ipsi ecclē vel a lū nomine ecclesie ei presumendus est benigna interpretatiōe q. sit decimis ab antiquo datis ar. r. di. illa. al. enim non est presumendum q. iuste teneat. ¶ Item dicitur quidam q. quando milites in aliquibus partibus decimam a

rusticis accipiunt & ecclesia nō petit ab huius rusticis decimas: sed p̄mittit tolli a militibus liberātur omnino rusticis nec peccat taliter soluendo qui placet ecclesiis taliter defraudari a iure suo. ¶ Item si ab ecclesia vel a laycis sint decime alicui perpetuo in feudum concessae sufficit s̄m quosdam solius episcopi cōsensus absq̄ auctoritate capituli ad hoc q̄ conferatur huius decime in feudum alicui ecclesie vel religioso loco q̄ tamen verum est si tempore ex quo non extat memoria taliter sunt cōcessae & ante conciliū lateranē. ¶ Itē si huius feudarius laycus decesserit potest forte episcopus heredem eius vel extraneum si heredem non habeat de illis antiquis decimis in feudum dare aut si huius feudum a feudario sit donatū Ita q̄ per episcopum facile recuperari non possit potest forte episcopus vel in feudum alicui layco cōcedere qui illud recuperet in feudum ab ea recognoscat argu. extra de feud. ex parte 2 idem potest concedi probabiliter de decimis illis quo a tēpore cuius nō extat memoria tenentur a laycis nec eas recognoscant se tenere ab eccl. potest similiter dici q̄ episcopus possit de hīs laycos in feudum dare ar. precedente decretalis ex parte cum per hoc ipsius procuraretur utilitas ecclesie quia possessio directi domini restituitur ecclesie p̄ huiusmodi in feudationem ¶ Itē decimas quas habet layci in feudum ante conciliū lateranē possunt de consensu episcopi alijs laycis in feudum dare. Secus tū si post cōciliū habuerit q̄ tunc nec in laycos nec in clericos etiā de consensu episcopi possunt illas transferre extra de decimis prohibemus vbi de hoc in glo. nec etiā ex de feudo. c. ij. & de hīs que s̄. a. p̄f. cum apostolica ¶ Item decimas ante cōciliū concessas possunt layci alicui ecclesie dare de cōsensu episcopi specia-

le extra de hīs que s̄. a. p̄f. cum ap̄dolica vbi de hoc nec possunt layci huius decimas dare alicui impignus nisi ecclesie illi ad quam pertinent huius decime de iure cōmuni extra de decimis interdicitur vbi de hoc & de feud. c. ij. ¶ Item laycus non potest decimas si cur nec alia mere spiritualia iure hereditario possidere & ideo ipsas prescribere vel possidere nō potest extra de decimis ad hoc & de prescrip. causam que. ¶ Item decimarum fructus potest ex causa concedi layco tēpore vite sicut sed non in feudum q̄ decimarum fructus possunt etiā vendi ad tempus extra de decimis ad hoc & c. s̄. vbi de hoc in glo. layci & ne p̄clari vices suas. c. vlti. Similiter possunt ad tempus locari extra de loca. rēdu. c. h. vbi de hoc in glo. decimarum cū sit mere spirituale non potest laycus ad tempus etiā in feudum sicut nec in oblationes percipienti extra de decimis quibus vbi de hoc. ¶ Item ius decimarum nec vendi locari nec potest extra de iur. patro. c. de iure & de symo. querelā. ¶ Item si p̄clatus decimas vel oblationes ecclesie laycis concedit in feudum licet depositus decime a tēpore cōciliū in feudum possunt cum ab̄ in domo domini de beat esse. xxiii. q. iiii. ap̄a p̄ctas. r. xvj. q. j. reuertimini in fine vbi de hoc & c. ad hoc in glo. layci. ¶ Itē layca decimas sine peccato retinere non possunt. j. q. j. prouenit & extra de decimis prohibemus. ¶ Item decimas tarde dare peccatum est. ar. xvj. q. j. c. q̄ qui non fecerint unde periculum decimarum ad ipsum spectat qui eas dare debet si est in mora. ff. delega. ij. cum rec. r. c. vlti. Si vero sacerdos recipere nollit tūc periculum decimarum ad sacerdotem spectat. ff. de sol. q. r. p. quia posterior mora ei noceat per quam mora fuerit facta. ff. de cōmo. & periculo rei ven. illud

ff. de usufructu debito.

¶ De decimis noualium.

Decime noualium assurgunt illi monasterio vel ecclesie que alias recipere potest decimas de privilegio specialit qz cui p privilegij decime simpliciter conceduntur videtur ei etia noualium decimas fuisse concessas extra de decimis cum contingat. vbi de hoc n glo. hic ad alium. z. c. ex parte terrij.

¶ Item decime noualium que de nouo assurgunt in parrochia alicuius debent illi ecclesie dari in cuius parrochia noualia huius sunt sita z episcopus vide habeat parte suam: z si no appareret dubiretur in cuius parrochia sunt tunc potest ea sibi episcopus vdicare extra de decimis quonias vbi de hoc z. xv. q. j. precipimus. Item decime insularij q surgunt de nouo debent illi episcopo vt parrochie dari de cuius puincia censetur insule ille. ff. de ind. insule. Item religiosi. z qui religiose seu comuniter viuunt non tenentur soluere decimas de laboribus suis: noualibus pprijs sumptibus cultis nec de animalium nutrimenti nec de ortis extra de decimis ex parte vbi de hoc in glo. hoc intellige nisi eccl. inde grauitur lederetur. Item cistercienses hospitalarij z templarij no tenentur soluere decimas de possessionibus suis suis laboribus vel pro prijs sumptibus colunt. extra de decimis ex parte vbi de hoc. z. c. ad audientiam secus tñ de possessionibus empti post concilium lateran. privilegio non obstat ex de decimis nup abbates.

¶ Utrius decime possunt prescribi.

Decime a clericis bene possunt prescribi in casu. extra de prescrip. de quarta. z. c. ad aures sed monachi. alij religiosi non possunt prescribere decimas nisi titulus ostendant qui eis causam debet prescribendi extra de decimis nuper vbi de hoc in glo. z sic cõpositio

z. c. dudum z de prescrip. si dilec. lay. c. tñ decimas prescribere non potest. extra de decimis ad hoc z de prescrip. causas que z. xv. q. ij. c. j. ¶ Tre decime eorum que sunt in limitibus alterius episcopi vel limitibus ipsis adheret ab alto episcopo prescribi no possunt. extra de decimis cum sint. vbi de hoc z idẽ dicẽdũ est de parrochijs limitatis extra d parochijs sup eo referas te tamẽ d hmoi ad consuetudinem loci. extra de decimis cum sicut. z. c. ad apostolice. ¶ Tres si quis longo tempore non soluit decimas si veniat ad penitentiam z imponatur ei vt q nimis plene dedit modo enim debet. xv. q. vii. quicumqz prouiso tñ vt ei remaneant. vnde viuere possit quia quicquid habent clerici pauperũ sunt xv. q. j. quoniam q̄quid z. xlii. q. vii. conuenior. z. q. vii. q̄ aure. imponatur ei etiam penitẽtia vt in totum satisfaciatur si ad forum deuenerit pinguitore extra de sol. odardus. ¶ Tres secundus theologos solum decime prediales et non personales debentur ex diuino m̄a datur vt patet p textũ leuitica. personales autẽ ex constitutione ecclesie debentur qd incessatione solutionis personalium decimarum excusare potest cõsuetudo prescripta q̄ iuri derogat positiuo. hoc ideo dicitur qz in paucis locis soluntur decime personales. g.

¶ Que mala oriuntur si decime no soluantur.

Decimarum subtractio plura mala inducit. primũ est p̄uaticatio diuini m̄adati extra de decimis a nobis.

¶ Scõm est qz olim hoies soluẽtes decimas bonis omnibus habundabãt vt xv. q. vii. maiores nunc qz decima non solunt ad decimam conuertuntur vt xv. q. j. decime terrarũ qz dñs no increpat locustas. nec plagas admouet vt. xv. q. j. reuertimini. ¶ Quartum quia q̄ no accipit christus. hoc tollit filius vt

in predicto. c. maiores. Decimas vero dantes quadrupliciter remunerantur prima remuneratio est abundantia fructuum. Secunda corpus sanitas. Tertia indulgentia peccatorum. Quarta promissio eterni ut probantur hec. xv. q. 4. decime. ¶ Item licet spiritualia cum temporaliibus non promittantur extra de re. per. ad questiones. r. c. exhibita possunt tamen reddi decime si hoc fiat auctoritate episcopi que vicium remouet in casu extra de re. per. quesitum.

¶ Quando decretum ligat.

¶ Decretum statutum constitutum et constitutum non ligant ignorantes ubi ignorat. crassa sit et supina. ff. de decimis ab or. sac. l. vlti. extra de symo. ubi de hoc. r. c. ex insinuante. ¶ Item decretum ipso iure nullum est. si datur de re. que adhuc in controversia est. ff. de cuiusdam vniuers. ¶ Item coram. §. de curiones.

¶ Quis potest degradare.

¶ Degradare potest episcopus sacerdotem non solum sed etiam alios presbiteros sibi adiudicis. xv. q. vii. felix. r. c. si autem. Si autem degradatus officium consecutus est corpus christi. b. ¶ Item detinere rem alienam iniuste idem est quod auferre. xv. q. 4. decime circa medium et extra de resti. spol. sepe ubi de hoc.

¶ De delegato.

¶ Delegatus videndum est. Quis est delegatus. De crate delegatus quod delegatus maior est ordinario et etiam generali legato in casu de potestate delegati quod est officium de delegati.

¶ Cum delegatus possit totam causam committere vtrius pluribus possit causa committi. Delegatus debet monere seu vocare iudicem suum. Quare quis delegatus esse non potest. Quando non potest delegatus alteri committere vi-

ces suas. Quando expirat iurisdictio delegati et quando non. Quibus personis debeat causa delegari. Quando delegatus debet excedere modum.

¶ Quis est delegatus.

¶ Delegatus est is cui vel a summo pontifice vel ab ordinario vel a delegato principis committitur causa. Nam et subdelegatus est. Dicitur autem subdelegatus respectu delegati. ut is cui principium cause vel medium committitur. licet iudex proprie dici non possit. delegatus tamen est quod delegatus est ei principium cause medium vel finis extra de offi. dele. super questionum. §. porro. r. c. §. intentionis. ¶ Item is cui executio vel ministerium aliquod mandatur de delegati exequitur quod mandatur extra de offi. dele. c. vlti. §. penult. et vlti. de ap. non. sed quis iurisdictioe executio habeat delegatam non tamen habet illa que a iurisdictioe procedunt. C. de iuris. ois iudic. l. iii. in ff. que sibi non competet et est ratio quod talibus non committantur que in cognitione. Sed que in ministerio solo consistunt et ideo industria persone videtur electa. vnde alii committere huius ministerium non potest extra de of. dele. c. vlt. r. c. de cadu. toll. l. j. §. ne autem. ¶ Item sicut ei a iure tollitur ut alius committere nequeant. sic et aliud ei datur. s. vt ab ipso appellari non possit nisi modum excedat in exequendo extra de offi. dele. super questionum. §. nos autem. r. de ap. nouit. r. ff. de appell. l. ab exequutore. ¶ Item delegatus erit ille quem elegerit actor et cui primo litteras representat quando in suis litteris plures in solidum impetrauit quod de illo que elegerit sensisse magis videtur extra de re. script. c. sancte crucis de appell. vt debitus. Sed si eum equaliter datur si eum eis littere presentate tunc quis horum iudex

esse debeat forte dirimatur. ff. de iudi. l. cum ambo. r. xvj. q. ij. soz non est.

¶ De etate legati.

Delegatus debet habere xx. annos ad minus nisi a principe ex certa scientia alicui minori committatur causa vel nisi in maiorem. xx. an. ex certa scientia consentiant partes extra de of. deleg. c. vicissimuz r. de elec. cum cunc.

¶ Item non creditur et si se legati dicat nisi legationem litteris suis iurisdictionis expresse ostendat nec tenet qd exequi sententiam eius nisi ei delegationis littere ostendantur extra de of. deleg. cum iniure vbi de hoc in gl. hoc valde. et de testi. cum a nobis. ¶ Item auditores curie quibz vna voce vel per nisi cum cause a summo pontifice committuntur si probant scripto vel non scripto sibi eam esse commissam sufficit eis i auten. vt litig. iurent. §. quia vero. coll. ix. r. in aut. de litig. §. edita. coll. viij.

¶ De legatus maior est ordinario r. etiam generalis legato r. in casu.

Delegatus maior est ordinario p̄t̄i ad eam sibi commissam et potest eam cogere vt exequatur sententiam suam etiam si ordinarius sciat illam esse iniustam dummodo fidem ei faciat de iurisdictione sua extra de offic. deleg. cum in iure vbi de hoc. r. c. sane. r. c. signifi. ¶ Item licet delegatus possit tanq̄ maior ordinarius cogere vt dicitur in capitulis supradictis. debet t̄m deferre maioribus et honorabilibus personis et ideo q̄si contra eum procedit. primo debet ei prohibere ingressum ecclesie r. postea ei terram supponere interdictione. extra de offi. deleg. sane. ff. r. c. dist. c. vlti. et si contumacia crescit potest eum excommunicare extra de verb. signifi. ex parte. ¶ Item cum delegatus vicem gerat delegantis extra de offi. delega. sa-

ne. ij. r. c. dist. c. vlti. r. c. dist. c. j. de bent eum honorare pres sicut ipm dele-gantem vt. c. dist. c. vlti. qm iniuria delegati ad eum pertinet cuius legatio fungit videtur. ff. q. vlti. accusatio. j. in fine. r. c. q. ij. qui. l. nulli in fine. ¶ Item delegatus quantum ad causam sibi commissam maior est generali legato et ab ipso quantum ad illam causam impediri non potest. ar. c. dist. di. precipim? et extra de of. ordi. pasto. §. preterea.

¶ De potestate delegati.

Delegatus potest omnia que necessario pertinent ad expeditionem cause sibi commissam p̄uis causa sibi simpliciter committatur. extra de of. dele. preterea vbi de hoc. r. c. prudentiam in fi. r. c. scdo regis. r. c. suspicionis. ¶ Item habet potestates in partes inter quas delegatur r. super eo q̄ sibi committitur extra de of. deleg. p. r. g. r. c. cum olim abbas. ¶ Item delegatus a principe vel ordinario potest cognoscere de causa restitutionis in integ. siue principaliter siue incidenter ei mandetur. C. vbi et apud quos in integ. restitutio pos. l. vlti. ¶ Item potest expensas perere cum proficiatur extra domicilium suum sicut testis nisi paries sint litigantes. itij. q. ij. §. venturis miera ei prohibetur. et non sumpt. j. q. j. iudices. ¶ Item modica exentia recipere potest. ff. de off. presi. plebiscita exentia. n. non sunt locra. ff. de offi. pro consul. solent. §. vlti. vbi de hoc habet extra de vira r. hono. sta. cleri. cum ab omni in glo. dele. enim. ¶ Item potest gratificare cui vult obviatur de duobus quis horum potior sit in iure vel cum non potest subuenire vtriq̄. ff. locati. l. sane in fi. et extra de of. deleg. de causis. ¶ Item potest suam sententiam executioni mandare a die scilicet qua lata est vsq̄ ad annum et etiam vsq̄ ad annum potest compescere contradictores r. qui non pariuntur

missum in possessione quiete possidere excommunicando illos ita vt si excommunicauerit nolentem parere sententie potest eundem parentes absolueret vsq; ad annum sicut obseruatur in illo qui ante litris contestatione contumax inuenitur. extra de offi. deleg. querenti vbi de hoc in glos. Sed quare. r. c. signifiasti. et de verb. signi. queris. Sz post annum excommunicare vel absolueret non potest. xi. q. iij. rursus. et. c. quicumq;. Quidam tamen dicit q; etiam post annum et quando cumq; absolueret potest illum quem excommunicauit ante lit. contest. quia per citationem perpetuatur iurisdictionis eius. extra de offi. de lega. querenti vbi de hoc in gl. videretur q; si. et. c. gratum. et. c. licet. ¶ Item post sententiam suam super omnibus tulit vel dedit executori cum effectu dicit esse functus officio suo. extra de offi. de leg. in litteris vbi de hoc. et. c. venerabilis in fine.

¶ Quid est officium delegati.

Delegati officium est fines mandati diligenter attendere et seruare. extra de offi. deleg. super questionum r ff. de procur. l. si procurator. Similiter formam mandati in rescripto contentam seruare debet. extra de rescrip. cum dilecta. et. ff. man. l. si quis. Similiter prius expedire dicitur q; prius expedire mandat. C. de ap. l. i. et extra de causa poss. cum dilectus. ¶ Item exceptiones legitimas admittere debet etiam si hoc ex forma rescripti non habeatur. extra de officio delega. ex parte et de iudicis exhibita. ¶ Item licet officium seu iurisdictionis delegati non extendatur ad alias res. vel personas qua in rescripto continentur sicut in compromissis dicitur illud aduenit in compromissum de quo actum est vt veniret. ff. de ar. di. l. si cum dies. §. plenum causa tamen officium et iuris-

dictio delegati extenditur ad alias personas extra de offi. dele. c. vbi de hoc in glo. vid. r de sen. c. cōmu. graue.

¶ An delegatus possit committere totam causam.

Delegatus committendo alicui simpliciter vices suas totam commisisse videtur r dicitur functus esse officio suo nec videtur sibi de iurisdictione aliquid reseruare extra de iure patro. ex litteris r de. offi. del. venerabilis minime r de donationibus pasto. r. ff. de turel. l. iij. licet delegauerit simpliciter totam causam si subdelegatus nō let recipere procedere potest in causa ipse q; pba intelligenda sunt cum effectu extra de cleri. non res. relatum. r. ff. qd quisq; inf. l. i. §. hec autē verba quidam autē dicunt q; vbi delegatus totā committit desinit esse iudex vt renouare commisionem nō possit etiā si subdelegatus recipere nōlet. ar. extra de of. dele. super questionū. §. porro. Sostr. tñ subdelegatus huiusmodi causas recipere uocare non potest extra de offi. dele. venerabilis. ¶ Item licet subdelegauerit totas causas nichil sibi reseruans mortuo subdelegato tñ re integra iurisdictiones re assumit ar. extra de offi. del. gratum r. c. licet. r. c. venerabilis potest tñ delegatus a p̄ncipe cogere subdelegatum recipere vices suas extra de offi. dele. pasto. in principio vbi de hoc in gl. sic patet. ¶ Item licet totam causam alteri committat r si alius habeat exercitium cause illius retinere tñ sibi iurisdictionem potest. ff. de offic. eius. c. iij. man. est iuris. l. iij. §. vlti. r. ff. de iuris. omnū iudic. l. r amore r. l. qz. ¶ Item cum totam causam committit potest appellari ad primum delegantē idem est si committat principium vel fines: sed si medium tantum cause committat nō appellatur a tali nisi modum excedat vel merito sit suspectus r idem semper

debet dari de partium voluntate extra de offi. dele. super questionum. §. porro vbi de hoc in glo. non tamen. Item potest committere principium medium finem cause cōiunctim vel separatim vt liberius exerceatur auctoritas iudicialis alijs non obstantibus quod lis coram iudice debeat contestari et per iudicē diffiniri tamen debet anteq̄ ferat sententiam totum debet processum rimari. extra. de offi. dele. super questionum. §. intentionis. r. xxx. q. v. iudicantē. ¶ Itē si committat totam causam retenta sibi executione sententie tantum tūc ad eum appellari non possit s̄m quosdam c. de execu. re iudica. si vt proponis.

¶ Anrum pluribus possit cā committi.

Delegatis tribus liberius dōmibus papa causam cōmittit q̄ duobus et duobus magis q̄ vni quia integrum est iudicium q̄ sententia pluri morā confirmatur. extra de offi. deleg. prudentiam. ¶ Item cum plures dantur sine illa clausula q̄ si non omnes r. vno ipsorum absente et causam non committente reliqui nichil facere possunt. extra de offi. deleg. causam matrimonij vbi de hoc et. ca. causam. et. cap. prudentiam. ¶ Item quibus committitur causā tamen illa clausula q̄ si ambo non poteritis r. c. quilibet potest suo cōiudici vel alteri committere vices suas. extra de officio delegati. q̄uis vbi de hoc. r. c. pastora. ¶ Item nisi clausula illa inseritur q̄ si ambo etcetera potest mortuo suo cōiudice pcedere delegatus. Sicut vbi sub nominib⁹ locoz r. nō personarū cā cōmittit delegatis. vno mortuo alter pcedere dicitur cū substituto post q̄ an fuerit pfirmatus. extra de of. del. qm̄ abbas vbi de hoc. r. ff. de iud. l. mortuo cōiudice. ¶ Itē potest in cā procedere qm̄ a suo cōiudice appellatur ex iusta causa vbi illa clausula inseritur q̄ si non omnes r. c. s̄ si post appellationē

huiusmodi aliquid egerit euz cōiudice suo nichil valet extra de offi. dele. cū super vbi de hoc. Itē potest procedere si cōiudex suus est excommunicatus sine ipso si est ibi clausula supradicta extra de re iudicata ad pbandus. Similiter si cōiudex eius est infans vel seruus vel mortuus vel perpetuo impedimento detentus extra de rescript. sciscitar⁹ vbi de hoc q̄ si non potest interesse de iure vel de facto nullam habet ibi iurisdictionem r. ideo in hōi nō potest alteri cōmittere vices suas: sed cōiudex eius sine ipso procedere potest per iura predicta vbi predicta clausula est inserta Sed quidam contradicunt extra de offi. dele. coram vbi de hoc in glo. pone. ¶ Item non potest procedere in causa sibi r. episcopo commissa euz illa clausula q̄ si non oēs r. c. tu frater episcopi cum eoz altero. r. c. Si mortuo episcopo anteq̄ causam cōmittat vel alter substituat loco ipsius extra de offi. dele. vno delegatorum. r. c. vltimo vbi de hoc in glo. sic ergo. ¶ Item delegatus vel arbiter mortuo cōiudice vel conarbitro suo procedere in causa non potest nisi hoc in delegatione vel commissione fuisse expressum extra de offi. deleg. vno delegatorum vbi de hoc in glo. r. hic nota. qm̄ cum alter sine altero procedere non possit nisi iurisdictione per alterius mortem nisi illa clausula inseratur q̄ si non ambo si non omnes r. c. extra de rescript. sciscitar⁹.

¶ Delegatus debet monere seu vocare cōiudicem suum.

Delegati postq̄ monerit vel rogat cōiudicem suum r. ille tertio rogatus vel cōmonitus non vult ire tūc procedere possunt q̄ iurisdictione remanet apd eos propter clausulam illam q̄ si non omnes r. c. extra de offi. dele. prudentiam. §. adiciamus vbi de hoc. r. c. cū super tenetur tñ cōiudices recipere sub

delegatum cōiudicis sui cui vices suas
 commisit extra de of. del. pastoris 7 c.
 si p̄ debilitate. ¶ Itē delegat⁹ absens
 debet se suo cōiudici excusare quādo
 interesse non potest per nunciū litte
 ratorie destinatum qui sit certe fidei 7
 probate qui si nolit interesse cum pos
 sit grauit̄ est culpandus q̄ non vult
 mandatū apostolicū adimplere nisi
 esset infirmus vel ita remotus q̄ in
 teresse non posset 7 hec debent proba
 ri per testes quia tūc alij pcedere pos
 sunt i causa tertio sic absente 7 hoc vbi
 clausula inserit q̄ si nō oēs 7 c. et de of
 fi. dele. p̄dentiā. vbi de hoc in glo. b.
 videtur q̄ nō 7 de deri. pegri. tne. tunc
 offi delegat⁹ absens d̄ posse interesse.
 cum potest absq̄ periculo rei familia
 ris. i. substantie sue. quia nō tenetur q̄s
 negligere facta sua. ff. de iudi. si lōgius
 respon. 7. ar. extra de of. del. p̄dentiā.
 §. adiciunt vbi de hoc in glo. et
 hoc. ¶ Itē delegatus debet superiori
 denunciare negligentiam cōiudicis sui
 quia cause cum potuerit noluerit iter
 esse. ar. extra de preben. graue in fine.
 ¶ Itē expectet delegatus si cause pro
 pter temporalem impotentiam inter
 esse nō potest. Sed si habet perpetuus
 impedimētum remoueat. ff. de vaca.
 mu. l. vlt. et extra de rescrip. fisciatus.
 ¶ Quare quis delegatus esse nō p̄d̄.
 ¶ Delegatus quandoq̄ quis esse nō
 potest p̄pter impedimētum natu
 rale vt surdus mutus et perpetuo fu
 riosus 7 impubes. quia h̄mōi persone
 discretionem careat. in. quest. vii. tria.
 ¶ Itē p̄pter impedimētū legis vt
 infamis qui a senatu est remotus. Si
 milit̄ p̄pter conditionem vt seru⁹.
 extra de rescrip. fisciatus vbi de hoc
 Similiter p̄pter seruitutem femine nō
 quia h̄mōi persone discretionem non
 h̄ant. Sed quia cuiuslibet officij non
 iunguntur. in. q. vii. §. tria.

¶ Quando 7 qualiter recusari potest.
 ¶ Delegatus recusari p̄d̄ si est affi
 nis aduersarij. in. q. ix. absens. Si
 milit̄ oriundus de terra aduersarij
 seu suffraganei partis aduersē extraxit
 lite non cont̄. accedens in prin. Simi
 liter si est cōsanguineus vel dñs aduer
 sarij extra vt lite non cont̄. accedens
 vbi de hoc 7 c. in. 7 de appellacionibus
 postremo quia p̄pter dominus tota
 familia recusari potest. C. si quacuncq̄
 prior. po. l. j. Similiter si est socius par
 tis aduersē. ff. de of. presi. l. senatus ex
 tra de offi. delega. cum. r. vbi de h̄is in
 glo. h̄es licet p̄ istis causis repellat iudex
 a iudicādo nō tamē repellit testis
 p̄pter hoc in reitificādo 7 cā est quia
 citius haberi p̄d̄ iudex q̄ testis. ¶ Itē
 delegatus recusari potest p̄pter ma
 ximā familiaritatem vel amicitiam alteri
 partis. ff. de ver. sig. l. late. §. amicos Si
 milit̄ p̄pter inimicitias graues extra
 de symo. p̄ tuas vbi de hoc 7 c. l. hely.
 Similiter si habet cōsimilem causam
 cum aduersario suo. extra de iudi. cau
 sam 2. in. quest. v. quia suspecti. alb. re
 cusari nō potest nisi p̄pter rationabi
 lem 7 legitimam causam. extra de offi.
 deleg. suspicionis vbi de hoc 7 c. cur. r.
 vbi de h̄is in glosa. hic habes 7 de ap.
 cum speciali. ¶ Item recusari non po
 test delegatus post litem contestet et sci
 entibus p̄tribus 7 nō p̄tradentibus
 excedat fines mandati quia tūc p̄cius
 dicat eis alio non. C. cōmunia vtriusq̄
 iudi. l. h. 7 si excipitur contra ipsum p̄
 pter hoc nō valz q̄ postea facit extra de
 of. del. cū oliz. l. vbi de hoc in glo. ex hoc
 videt de rescrip. cū dilecta 7 ar. extra de
 ver. sig. ex pre. i. vbi de hoc. ¶ Itē post
 litem contestet nō potest alius iudex si
 vbi adiungi in auten. de erbi. reis. §. il
 lud coll. v. 7 extra de offi. sup. q̄stionis.
 7 c. grati. 7 c. in finit̄. ¶ Itē nisi offe
 dat p̄tribus istas relationis quas mit

fit superiori potest appellari ab eo. C. de relationibus. l. j. h. r. ih. q. vj. biduus
 ius quia quoties superiori se relaturū
 aliquid prolicetur tenetur litigatorū
 acta tradere statim. extra de appella-
 tionibus. iurimasti. ¶ Item is qui iudicem
 petit ipsum in iudicio recusare non po-
 test extra de offi. de se. super. questionū
 §. verum r. ih. questio. ih. in autentica.
 §. offeratur. Nam extra iudicium po-
 test is qui impetravit implorare mu-
 rari iudicem quem optinuit eo qd ad-
 uersario suspitio noua potest oriri for-
 san propter affinitatem seu familiari-
 rem qui de nouo est contracta extra de
 offi. del. in sinuante aduersarius autē
 posset ex noua causa interueniente im-
 petrantem et iudicem etiam in iudicio
 recusare. ff. de procurato. le. post litem
 contestata. ff. de arbi. leg. licet. Sed si ad-
 uersarius cui oriri potest suspitio con-
 sentiat iudicem talem procedere tunc
 impetrator implorare non poterit il-
 lum; imitari. extra de appella. inter-
 posita. §. ille.

¶ Quando delegatus non potest com-
 mittere vices suas.

Delegatus cui committitur predica-
 re crucem dispensare cum irregu-
 laribus penitentias imponere et exco-
 municatos absoluerē committere aliis
 ista non potest quia in hmoi nō sibi in-
 re dicitio committitur; sed ministerius
 certus possunt tamen cohibere impe-
 dientes. ministerium suum per censu-
 ram ecclesiasticam et licet proprie non
 dicantur iudices sunt tamen meri exe-
 cutores nec potest alteri committere vi-
 ces suas in causa inquisitionis vel cum
 debent ordinare ecclesiam de prelato
 vel aliis inferioribus ministris etiam
 de voluntate illorum ad quos negociū
 spectat nec est mandatur alicui ut ne-
 gocius personaliter exequatur potest
 alteri committere vices suas nisi de cō-

sentiu illius cuius est negocium quia in
 hīs et similibus fides r induritia per-
 sonarū eligitur salua tamē auctoritate
 re legatorum sedis apostolice extra de
 offi. del. ca. vlti. in glo. isti. h. vbi de hīs
 r. rly. di. quiescamus et. vñ. quest. h. c. h.
 cap. vlti. r. ff. de solutio. leg. inter artifi-
 ces. ¶ Item cū alicui committitur causa
 infra certum tempus terminanda vlti-
 tra id tempus causam extendere nō po-
 test nisi de partium voluntate et illud
 tempus currit postq̄ iudici littere pre-
 sentantur extra de appellationibus su-
 per eo. ¶ Item delegatus intentionē
 delegantis considerare debet. extra de
 offi. del. super eo r de restitutione spo-
 liato. caudita r de preben. cum causay
 r. cap. vlti. ¶ Item nō debet iuridictio-
 nem suam coartare vt ferat sententiā
 in vltimo die termini sui extra de offi.
 dele. consulti. r de appellatio. irrepe-
 hensibilis r. C. de diuident. tu. leg. h.

¶ Item si talis est cā que sine sua pre-
 sentia explicari non potest ipsam non
 valet aliis delegare. extra de offi. dele.
 si pro debilitate r. c. vlti. r. C. de iudice.
 v. ¶ Item delegatus ab alio q̄ a prin-
 cipe causam aliis subdelegare non po-
 test. extra de appellationibus pellis. cap.
 causam r. ff. de offi. pro consul. leg. lega-
 tus nisi esset legatus ad vniuersitates
 causarum quia tunc posset etiam esset
 ab alio q̄ a principe delegat. ff. de iu-
 dicio cum preto. §. j. est etiam. ff. quis a
 appelleretur. l. j. §. j.

¶ Quando expirat iuridictio dele. et
 quando non.

Delegati iuridictio expirat sentē-
 tia lata et executi mandata. extra
 de offi. dele. in litteris. ¶ Item mortuo
 iudice cui pprio noie scribitur sec̄ si sub
 noie officii siue loci cū de offi. dele. qm̄
 abbas vbi de hoc. ¶ Item per mortuū
 illius contra quem littere impetrantur
 reintegra. extra de rescrip. significabilis

Item per mortem eius qui manda-
tum recepit. insit. in manda. §. recere. r. ff.
de offi. del. inter causas in prin. fallit b
in casu. extra de of. del. quonia abbas.
Item propter mortem eius p quo ma-
datus dirigit. ff. que sententia seu appella-
re sciam. l. c. penul. ff. qui satisda. cogari.
l. c. qui decesserit. r. hoc etia fallit in casu
ff. de fidei. nō mis. lib. l. cū quasi r. pn.
Item reuocato mandato. ff. de iudi.
l. iudicium. r. extra de electio. e. i. causis.
Item p secundas lras facientes excep-
tionem r. de primis extra de re-
scrip. ceteri. Item si iudex remittit
causam superior. extra de of. lega. licet.
Item elapso termino nullis extra
de offi. del. de causa. Item si re integra
ante citationem saltē sciatur de morte de
legantis. q. si anteq sciret de morte ci-
tauit partes etiā post mortem tunc non
expirat. ff. si certū peratur. l. c. eius qui
in prin. r. extra de offi. del. gratum vbi
de hoc. in glō. benedicit. r. c. licet. r. c. re-
latus. Item p legitimā recusationē iu-
ridictio legari. expirat. extra de appel.
c. cum spati. Item p ultimā appellatio-
nē extra de appella. vt debuit. Item
si appellatio deferret. C. vt lite penul.
l. vlti. Item quādoq. plures cause cō-
mittuntur p vni. rescriptus r. citacio fit
tū in vna tunc post mortem mandato-
ris iuridictio expirat i aliis. excepta il-
la cā in qua citat. fuit aliq. anteq sci-
retur de morte ar. extra de of. dele. gra-
tū r. h. q. i. ff. vocandū c. i. vber. abolicio
r. q. vj. diffinit. r. §. quandoq. Item
si delegans nō morit reintegra. ff. de
ponit. tū nō debet pcedere delegatus
Sed si tū cōmunicat tūc delegat. p-
ceder. ff. de donationibus iter. vlt. vro.
l. cum hic status. §. si donator de hīs
babes. extra de offi. del. in lris in glō. b.
fic. ff. Item ppter negligentiam suam
perdit delegatus iuridictionē r. ad iu-
dicem ordinariū trāssert extra de offi.

ord. significatum r. de off. dele. pruden-
tia. §. sexta in fi. Item licet iuridictio
delegari expirat facta delegatio et re-
uocatione sui vt extra de electio. e. i. casu
fis tū tenet pcessus sacri eius donec
sciatur reuocata esse iuridictionē suā
ar. extra de appel. si duob. vbi de hoc.
Quibus psonis ca debeat delegari.
Delegatus vel etiam legatus dele-
gare vel subdelegare causas debet
dignis r. honorabilibus psonis nec po-
test citare partes absq. ipsaz consensu
ad loca vbi haberi nō potest copia iu-
ris pitorum r. si cōtrarius fecerit non
peatur ipum. extra de rescrip. prescrip.
vbi de hoc inno. i. iii. Item delega-
re potest papa simplicia sacerdoti. r. etiā
cuiuslibet clerico qd cōserat aliq. qdlibet
sacramentum q. ipse recepit. ar. extra
de iurepatro. q. aut consulis. r. j. q. vñ.
dayberri. Item illa que sunt iuri
imperii depositio r. similia possunt se-
cundum canones delegari. r. xxiij. h. i. iñ
illud. r. h. q. vñ. si quid inquit secus ta-
mē est scdm leges nisi qd delegatus in-
teresse nō possit. ff. de offi. eius cui mā.
est iuridictio. l. j. §. j. Item delegatus
ppter honestatem ad superandā mali-
tiam cōtumaciā debet cū iterū citare
anteq. ferat sententiā contra ipsū li-
cet nō teneatur de iure c. de of. del. cō-
sultit vbi de hoc in glo. quidē. r. de do-
lo r. contu. pro vt. Item l3 possit persone
contumaci in ferendo sententiā termi-
no pstituto nō tū potest peere in sump-
tibus r. expensis in puidicium alteri
partis alioquin restituet ipse de suo ex-
tra de of. del. cōsultit vbi de hoc i glo.
ecce quanta et. C. de iudicis. sancim.
Item interpretari potest sententiā suā
ff. de re. iudica. paulus. Item quādo
mittit aduersariū in possessionē causa
rci seruande ob contumaciā partis
aduersē. r. infra annum moritur tunc
psumas qui possessionē perdit nō po-

Summa monaldi

test recuperare ipsum nisi per delegantem vel successorem premortui delegari. extra de offi. ordi. pasto. §. preterea. ¶ Item debet tueri quez in possessione mittit vsq. ad annum. extra de symo. querelam in fine. Quidam tñ dicunt qd hoc non potest facere delegat' nisi de hoc in suis litteris sit expressum quia sententia lata functus est officio suo. extra de offi. del. in litteris vbi de hoc in glo. sic. ff. de re iudica. ¶ Itē pcedere potest in causa licet delegat' littere sint amisse. dummodo impetrator non solum amissionem sed etiaz tenorem probet per bonos testes et etiaz qd littere fuerint sine vitio aliquo falsi factis. ar. extra de priuilegiis. cum olim ¶ vbi de hoc. ¶ Item quando clausula illa. inseritur et. quidem alij. etc. debet delegatus in primam citationem quā facit inserere omnium nomina quatuor ad quos extenditur clausula illa et quos conuenire intendit extra de rescrip. cum in multis vbi de hoc innoc. iij. ¶ Item debet sedendo et non stando supplicare. aduocati defectum. C. de postulando. quisquis et extra de postulatione bone. ¶ Item ex officio suo excommunicatum publice repellere potest et debet ab agendo etiam si non ex cepit super hoc aduersarius ei' extra de exceptionibus exceptionem.

¶ Quando delegatus dicitur excedere modum.

Delegat' dicitur multipliciter excedere modum primo quando non seruat formam mandati. extra de rescrip. cum dilecta et de confirma. vti si vel inutili. exanimata. ¶ Item si vēdicat partem iudicis. C. de exec. rei. iudica. si vt proponis. ¶ Item si nō recipit exceptionem excommunicationis s. questi. iij. excommunicato et extra de

exceptionibus cum inter. ¶ Item si facta est inuouatio post rem iudicatam. ff. de re iudica. l. iij. §. si ex conuentione. ¶ Item si velit puenire tempus qua. trimesire. ff. eo. titu. l. iij. §. si quis condemnatus. ¶ Item si male interpretatur sententiam. ff. de appellatio. nibus ab executore. ¶ Item si obicitur questio falsi. C. de fide instru. l. audi cari. et extra de falsis super eo. ¶ Itē si obiciat exceptio per qd retro sit iudicium nullum. extra de procurato. in nostra. ¶ Item tenetur prouidere de loco securo si reus ab euz secure ire nō potest. extra de appellationibus ex parte et de officio. delega. cum r. et. xxij. e. h. sine. ¶ Item si delegatus formā mandati non seruet irritum est ipso iure qd facit. extra de rescriptis cum dilecta vbi de hoc et de restitu. spo. pisanis l. iij. vbi de hoc. ¶ Item non potest iurisdictionem suam alteri demandare ante qd ille nandascatur illam. ff. de offi. pro consul. obseruare. §. vlti. ¶ Item non possunt recusare delegatum a procuratore meo impetratum extra de offi. del. super questionum. §. nota vbi procurator: transgrediens meum mandatum alios iudices petit. ar. extra de off. del. ca. cum olim et de causa pos. et pro prieratis. cum olim vbi de hoc. ¶ Itē delegatus a papa potest committere vices suas cui vult. et potest quem vult compellere ad recipiendum commissiōnem in nullo personarum et causarum et cap. habito deletu. C. qui pro sua iurisdictione. leg. j. in fine et extra de offi. delegati. pastoralis dummodo quod committitur ad iurisdictionem pertinet committentis. C. qui p sua iurisdictione. l. ij. in prin. ordinarius autē non potest cogere homines qui sine iurisdictione non est recipere suam commissiōnem. ff. de iurisdictione. om. iud. l. vlti. compromissum autē non co-

girur recipere quis inuitus. ff. de arbi.
l.ij.

De denunciantione.

Uidendum est quis tenetur ad de
nunciandum que persone ad de
nunciandum nō te admittantur et de
pena denunciantis.

Quis tenetur ad denunciandum.

Denunciare tenent omnes
prelati subditis suis peccatus commissus
et committendum. h. quest. ij. si peccauerit et.
questio. viij. quia propter
quia quilibet tenetur corrigere subdi
tos suos. xxij. questio. iij. duo ista no
mina alij autem quam prelati tene
tur et consilio denunciare peccatum
commissum sed quantum ad commit
tendum denunciandum omnes te
nentur et precepto secundum quosdā
xxij. questio. v. hec videtur. **I**tem de
nunciare tenetur crimen alterius qui
liber cuius interest et si non ad denun
ciandum se obligasset. periuramentis
extra de accusationibus illa. vbi d. hoc.
extra de iure iurā. quemadmodum.

Item non recipitur ad denuncia
ciandum nisi ille cuius interest. vt mo
nachus contra abbatem extra de accu
sationibus vbi de hoc in glo. puta qd.
Item patroni seu parochiani con
tra sacerdotem. xvj. questio. vlti. filius.
et. lxxij. distin. vora ciuim. et. viij. quest.
j. factus est et argu. extra de testibus. et
parte. j. vbi de hoc in glo. et eo quod.
Item denunciāns debet primo cari
satiue monere illum quem denuncia
re intendit coram testi. vus ailoquin a
denunciantione debet r. pelli. extra de

accusariobus cum dilectus. h. vbi de hoc
in glo. qui enim et. ca. ij. et ca. qualiter et
quando. s. ad corrigendum. **I**tem
denunciare potest i casu matrimonij cri
men nondum commissum. xxij. disti.
dyaconi et. ff. de damno infecto. l. ij.

Sed ad hanc denunciantionem non
admittitur nisi grauis et honesta per
sona. extra de sponsal. cum in tua. vbi
de hoc in glo. ammo. **I**tem quilibet
tenetur ad hanc denunciantionem. sed
crimibus nondum commissis. ar. ex
tra de despon. impu. ad dissolucendum
vbi de hoc in glo. et ita. de cognatione
spiritali tua nos. Similiter in hoc ca
su recipitur qui denunciat famam. ex
tra de desponsa. iu. pupil. cum in tua cri
am d. auditu. et sine aliqua monitione
premissa quod non fit in alijs denun
ciationibus. xxij. questio. v. hoc videtur
et. d. quest. j. si peccauerit. et extra de iu
dicis. nouit. et de desponsat. impu. ad
dissolucendum. vbi de hoc in glo. ber. et
ita. **I**tem ius commune est quod
quilibet tenetur. et potest denunciare
extra de clandestina desponsatione cum
inhibitorio. Dum dicitur potest intelli
ge vt supra secundum qualitatem de
nunciandorum et denunciantium qz
in omnibus et per omnia quilibet ad
denunciandum nō admittitur quia si
per omnia admitteretur non qualis
carentur persone denunciare valētes
et que ab ipsis denunciari possunt et
sic illud non semper simpliciter proce
dit vt dictum est.

**Que persone ad denunciatio
nem nō admittitur.**

Denunciare prohibetur et
non admittitur crimino
sus vel alias viliis persona.
et conspirator. extra d. accu
sari. cum dilecti. h. vbi de hoc
f. iij

Summa monaldi.

conspirator. extra de accus. cum dilecti. ij. vbi de hoc et de symonia per tuas vbi de hoc. quia denunciare non potest secundum quosdam nisi sit honesta persona. extra de testi. cog. preterea. et de accusa. cum oporteat vbi de hoc. quidam tamen contradicunt in casu. ij. q. vñ. qz ppter et extra de cogn. spi. tua. et ideo dicendum est qd duplex est denunciatio una que fit de peccato commisso. et hec est euangelica que pertinet ad prelatos vt. ij. q. j. si peccauerit alia est denunciatio canonica que fit de peccato committendo que pertinet ad omnes ad hanc quilibet admittitur extra de cogn. spirita. tua vbi de hoc in glo. nota qd ad hanc sufficit noticia qualiscunqz vt. xxij. q. v. hoc videtur quia in hoc turpitudine propria non obstat nec iuramentum precedens. extra de spon. preterea. et de iure iuran. qd admodum. ¶ Item non repellitur a denunciatione prosequenda inimicus nisi essent inimicitie graues et capitales sicut quosdam extra de accus. cum oporteat vbi de hoc in glo. patet hoc. et de symonia per tuas graues vero ille inimicitie dicuntur que sunt de statu hominis vel de bonis ipsius. ij. q. xl. et penul. cum committitur arbitrio iudicis que inimicitie a denunciatione repellunt. argu. de acc. cum oporteat. vbi de hoc in glo. patet hic et. c. super his.

De pena denunciati.

Denunciatus vel accusatus. de crimine ad honores interim promo- ueri non debet nisi post annum. lxx. di. tantis daniel. et extra de acc. opem. vbi de hoc in glo. et sic. ¶ Item denunciatus siue accusatus vt suspectus de dilapidatione statim remoueri non debet extra de symo. licet hely. verum tamen omne genus alienandi debet interdici vel coadiutor detur eidem. extra de accusa. c. vlti. vbi de hoc in glo. nota. qd.

De deposito.

Dicendum est de deposito. Quid sit depositum et unde dicatur in quibus rebus consistit depositum. De diligentia circa depositum habenda.

Quid sit depositum et unde dicatur.

Depositum est qd ad custodiendum alicui est traditum. Dicitur aurem depositum quasi deorsum positum. Deorsum in qd apponente positum vt ostendatur totum fidei eius commissum. apud quem ponitur quo ad custodiam rei et ad eam pertinente nisi separata custodia a deponente et ideo dicitur. qd hoc prepositio de auget depositum. vt. ff. de deposito. l. j. in prin. et ex his verbis definitionis dixerunt quidam qd vbi cum locus habet actio depositi habeat loci actio mandati eo qd semper custodia mandatur. arg. pro eis. ff. de deposito. l. j. §. si rem cuius. alij distinguunt vtrum in ipsa rei depositione custodia committatur et tunc non agitur mandati sed depositi. an vero et tunc possit mandari propter omissam custodiam et depositi propter factam depositionem.

Sed azo dicit indistincte agi depositi et responderi ad. l. inducra qd ibi precesserat contractus mandati cuius forma et meritum est seruandum. ¶ Item contrahitur rei obligatio in deposito. vt in. §. penul. ¶ Item rei depositi sicut commodate possessionem et proprietatem retinemus. ff. ea. l. licet. §. rei quando dominium rei et deposite in depositum transit qd est contra naturam depositi et cum depositi agitur vt cuius deposito depono apud te qd est numero pōdere vel mensura et conuenitur vel vt idem reddatur michi vel tantundem in eodem genere qd optineo sine id. qd preesse conueniam siue caute videat conuenire vt cum predicta vel aliquid ex predictis depono non consignata vel clau-

la. Nam si signata vel clausa pono vide
de prohibere tibi ne raris eis nisi in cō
trarium agatur. ff. e. titu. lucius 2. l. die
§. qui pecuniam et. l. quintus Sof.

Quibus rebus consistit depositū.

Depositum consistit in rebus mo
bilibus et se mouentibus nisi ni
si forte casu aliter res immobilis cum i
controuersiam deducitur iter aliquos
deponatur apud sequestrū. extra de iu
dic. examinata et talis depositio nisi a
pluribus fieri non potest. **I**tem de
natura depositi est res deposita redda
tur: hoc enim de iure naturali pcedit. l.
di. ius naturale quod fallit in. iiii. casu
bus. **P**rimus est cum quis deponit
gladium et postea reperit furcns. xxi.
distin. ne quis. **S**ecundus cum depo
nens fuerit deponatus naz tunc bona
cuius in publicum deferuntur. **T**ertio
cum fur deponit et reperit: sed repetitio
veri domini cum furtis repetitione cō
currit. **Q**uartus cum fur rem furtiuas
deponit apud illum a q̄ surripuit. ff. de
positi. l. bona fides. **I**tem deponens
potest quodcumq; voluerit depōsi
tum reuocare. ff. eo. tit. l. j. §. est a iure et
extra de deposito. c. vi. ubi de hoc in gl.
ber. nota q̄ et si non restituitur cōdem
natur depositarius et suo nomine in
famis efficitur. ff. depositi. l. q̄ depōsi
tum. **I**tem depositum quandoq; in
q̄ repeti potest. etiam si eo pacto depo
situm fuerit vt demum post mortem de
positarij reperatur poterit enim depo
nens mutata voluntate repetere. ff. e.
tit. l. i. §. vlt. nisi apud sequestratū res de
posita fuerit que non poterit repeti ni
si lege sequestrationis impleta de quo
requiritur intractatu de sequestratione et
etiam pcedo restitui debet. ff. depositi.
l. j. §. penul. et. §. si predictum. **I**tem
actio depositi priuilegiata est quia de
positum cum deposito non recompen
satur potest enim depositum repeti. s̄

non compensari. C. de compensa. l. vlt.
et extra de deposito bona fides. **I**tem
qui primo deponit primo recipiet. ff. e.
ti. si quis pecunias. **I**tem actio depo
siti datur contra depositarium et con
tra heredem ei⁹ ex dolo defuncti. et mul
to magis ex dolo suo. ff. de actio. et obli
ga. l. ex deposito venit in banc actiones
dolus et si conueniat ne dolo agatur. ff.
e. tit. l. i. §. si conueniat depositarius est
de solo dolo tenetur. si dolo se versatus
est in deposito. ff. e. tit. l. j. §. in conducto
et. §. vlti. **I**tem venit et lata culpa quas
verna dixit dolum esse quia dominus
azo intelligit dolum presumpsi. ff. mā.
l. si fideiusor. j. respō. **I**tem tenetur
depositarius si causa vlt⁹ gratia eius res
deposita est penes ipsum et tunc venit
leuissima culpa. ff. e. tit. l. j. §. si pecunia.
Item tenetur depositarius si mortē
fecerit in restituendo. ff. eo. titu. l. si ma
cia. §. vltimo.

De diligentia circa depositus
habenda.

Depositarius diligentiam adhibe
re debet circa rem depositam. qua
lem in rebus suis. vnde si amisit rē de
positam saluis rebus suis: vt quia res
suas posuit sub clauē et res depositas.
extra dimisit presumitur q̄ non habu
it in hoc bonam fidem sed latam culpā
vel dolum et talis violenta presumptio
sufficit ad condemnationes in casu isto
extra de deposito bona fides ubi de hoc
in glo. ber. ver. nota. q̄ depositarius. §.
eo. tit. q̄ nerua. **I**tem depositum factum
perfonē non obligat ecclesias nisi
si illud verum esset inutilitatem eius
tunc utri⁹ tenetur q̄tum verum est
set inutilitatem ipsius. ar. C. q̄ cum eo
qui in aliam potestatem. l. ca. qui. et. r.
q. h. §. hoc ius. et. xv. q. v. si. si episcopi et
c. episcopo non licet vel si non sit depo
sitis facta in presentia capi. et prelati q̄
tunc tenetur vel cum in thesaurum vel

Summa monaldi

sacristiam inferitur depositus quia tunc ecclesia tenetur sicut uauta et caupo. de rebus inuentis et illatis. ff. nau. cau. sta. l. partum refert. §. recepit pro intelligendum est. si hoc presente prelo et capitulo deponatur. alio non ecclesia sed per sona que recipit depositum obligatur. extra. e. titu. c. j. in glo. ver. q. ita. Item casus fortuiti non imputantur in deposito. sicut nec in comodato nisi in pac. veniantur presententur ita tamen quia huiusmodi casus numeratur expresse in pacto sicut et in comodato extra de com. c. j. ubi de hoc. et Sof. co. ti. l. j. venit tamen in hanc actionem casus fortuitus pacto culpavel mora precedentibus de pacto habetur. ff. e. ti. l. j. §. sepe contra. crus enim conuentionem ex lege accipiunt. ff. eo. titu. l. j. §. si conuenit. Sof. quoniam casus imputantur propter culpam moram et dolum etiam si a predeponentem perisset sufficit enim quod res potuit non perire. ff. de le. l. cum res. §. vlt. Item res deposita non deteriorari reddi debet alioquin reddita non videtur. ff. e. titu. l. j. §. si res deposita de his habes. extra de deposito bona fides in glo. ver. nota quod depositarius.

Diffiniendum non est ubi apostolus non diffiniuit.

Diffinire non debemus ubi apostolus non diffiniuit. xxx. q. j. si dormi erit. Similiter ubi non est a sanctis patribus diffinitum.

De diffidentia.

Diffidentia iure permittit aliquid variari ubi alteri non est ius acquisitum extra de postul. bone. h. et. c. j. et de elec. sicut. Item diffidens de iure suo debet rem dimittere quod sub huiusmodi iure tenet ar. extra de postula. bone. h. et de symo. per tuas in fine et hoc intelligas de proprio iure non de communi pluribus quia si prelatus de iure ecclesie nomine alium defensores. ar. ff. de

nego. gest. l. at qui no. §. c. si tunc absente.

De digno et indigno.

Item est misericordia qui alieno inco. laborauit. C. de naturalib. lib. l. anastasiene. r. xv. q. j. frater noster in prin. Item dignum est ut qui cum aliis incipiunt similem vitam etiam si similem sentiant in legibus disciplinam extra de sta. regula. recolentes. Item dignum est ut male meriti egestate laborarent. ff. de deposi. bona fides. Item displicere non debet quod semel placuit. xxx. q. v. horrendus. Item dignitas noua in ecclesia constitui non potest sine iussu pape.

De dispensatione.

Notandum in quibus solus papa dispensare potest. In quibus papa dispensare non potest. De dispensatione legatorum pape. De dispensatione archiepiscoporum. De episcoporum dispensatione. In quibus casibus non potest dispensare episcopus. De dispensatione abbatum.

In quibus solus papa dispensare potest.

Dispensare potest solus papa contra apostolum. xxx. q. j. dilectus et. xxx. q. j. sunt quidam. Item contra canones apostolicos. lxx. q. j. dis. presbyter

Item contra vetus testamentum in decimis non soluendis. extra de decimis extra. r. c. seq. Item in voto matime in hierosolymitano. extra de votis. c. j. Item in iuramento secundum quodam. xv. q. v. c. h. et extra de rescrip. c. futurus de his duobus nota. ber. extra de iurando quanto in glo. absolute res. Item restituendo solemniter depositos. ar. h. q. vi. ideo. Item solus mandat generalem synodum congregari. q. j. in episcopus. Item solus ponit episcopos. ff. q. vi. p. ius. Item solus duos episcopatus viuit. xv. q. j. et temporis qualitas. Item solus diuidit unum episcopatum in duos. xv. q. j. pred.

pinus et. §. sicut. ¶ Item solus eximit simpliciter episcopos et abbates. xv. q. j. frater noster. et c. de arb. cum tempore. ¶ Item solus confirmat concilia et authenticat libros. xv. di. sc. romana et xv. di. si romanorum. ¶ Item solus facit concilium generale. xv. dist. nec licet. ¶ Item solus papa canonicat sanctos et approbat reliquias eorum. de. extra de reli. et ve. sa. c. j. et. ii. et de test. venerabili ¶ Item solus transfert sedem episcopalem de loco ad locum. xv. q. j. temporis qualitas. ¶ Item solus papa mutat episcopos et absoluit et etiam confirmat electos. vii. q. j. mutationes. et extra de translat. in c. corporalia. ¶ Item solus soluit questionem de fide. xxii. q. j. quotiens et. xv. di. c. j. et. ii. ¶ Item solus concedit primam vacantem. extra de consec. preben. proposuit. et ne se de vacante illa. et de preben. c. vi. ¶ Item solus dispensat quod monachus novitius fiat abbas extra de elec. officij. ¶ Item solus dispensat ut aliquis habeat duas dignitates vel duas ecclesias curam animarum et unam aliam dignitatem. extra de preben. de multa ubi de hoc. ¶ Item solus absoluit de temerario iuramento et iuramenti solus interpretatur. et de elect. venerabilis. §. j. ¶ Item solus potest mutare quod licet notum in aliud quod deo sit magis acceptum fin quosdam sed ber. contrarium dicit extra de vot. c. j. et. c. veniens. et. c. quod super his et. c. magne secus si voto castitatis et paupertatis extra de statu mo. cum ad monasterium in fine ¶ Item solus papa dispensat ut clericus ecclesiam paternam retineat. medio nullo existente. et de filijs presbiterorum. c. penult. et vi. quadoque tñ ex indulgentia summi pontificis super hoc per episcopum dispensatur. extra de filijs presbiterorum. ex tua. ubi de hoc. ¶ Item solus dispensat cum clerico qui relicto ecclesiastico iudice in causa non licito vadit ad iudicem secularem

xj. q. iii. si quis episcopus. iii. et. e. si episcoporum. ¶ Item solus dispensat cum ordinato scienter a symoniaci vel heretico. vel schismatico secundum quosdam ar. extra de elec. quia diligentia. et de symonia. c. ii. ubi de hoc in glo. alb.

¶ In quibus casibus non potest papa dispensare.

Dyspensare non potest papa contra utilem statum ecclesie nec contra. iiii. euangelia. xv. q. j. sunt quidam et extra de cele. miss. cum marthe. ¶ Item nec contra preceptum apostoli de his que ad articulos fidei spectant. xv. q. j. sunt quidam. ¶ Item cum monacho ut habeat proprium vel uxorem. extra de statu cum ad monasterium in fi. ¶ Item nec scdo gradu consanguinitatis in linea descendenti. secus tamen in linea collateralis. extra de restit. spol. litteras ubi de hoc et de diuor. deus qui de his habet. extra de concess. preben. proposuit in glo. ber. nam contra ber. ¶ Item contra preceptum decalogi. x. nec contra. iiii. consilia ea tollenda. xv. q. j. sunt qui dicunt et. xv. di. §. vlti. et. xv. dist. c. j. et. ii. et extra de celebratio. missa. cum marthe. ¶ Item nec scienter cum rebaptizato vel cum re ordinato scienter. q. vii. quod in personalibus et ca. saluberrimum. et q. j. quod quidam et de consecratio. distinctione quarta quibus. et. l. di. confirmandum. ¶ Item nec cum illo qui ad subterfuges fidei ordinatur ubi status ecclesie decoloratur. prima questione. se prima conuenientibus in fine. et capitulosi illa. ¶ Item nec ubi sancti presbiteri benedicti diffinierint dispensare. xv. questione prima sunt qui dicunt. et questione secunda de priuile. et capitulo quod vero. ¶ Item dispensatio improprie sumitur in quibusdam quoniam aliquando non dispensatio sed de iure declaratio dici potest. et de iureiur. contra uallus dispensatio. h. proprie sumpta de relaxatio iuris.

De dispensatione legatorum pape. Dispensare possunt legati a latere in omnibus exceptis. hīs q̄ adherent summo pontifici soli & extra de cō sangu. & affini. q̄ dilecto. ¶ Itē inter pretari possunt mandatus pape extra de postul. c. circa medium vbi de hoc. ¶ Itē legati qui sunt cardinales possunt hodie iure nouo cōferre beneficia vacantia q̄ facere nō possunt alii legati quantūcumq̄ sint generales nisi hoc eis. specialiter demādetur extra de off. lega. officij. ¶ Itē dispensare nō possunt etiā legati a latere cum filiis p̄biteroꝝ si habeant ecclesiam cū animarum cura quā nullo medio habuerūt patres eorum extra de filiis p̄sbi. dilectus filius vbi de hoc. ¶ Itē nec cū monacho nouitio vt fiat abbas extra de elec. officij circa mediū. ¶ Itē nec q̄ aliquis sit canonicus & careat p̄benda extra de p̄bē. dilectus filius vbi de hoc in glo. ar. q̄.

De dispensatione archiepiscoporum. Dispensare potest archiepiscopus cum subditis suis suffraganei sui in quibus potest eos iudicare ratione appellationis & consuetudinis arique. r. q. iij. conquestus. ¶ Itē in quibusdam habet ordinariam potestatem cū de offi. ord. pastoralis vt lite non cont. accedens.

De dispensatione episcoporum. Dispensare potest episcopus secū dum quosdam vbi cū prohibiti sibi non inuenitur ar. extra de iudi. ar. si clerici vbi de hoc in glo. ar. contra.

¶ Itē dispensare potest cum clericis suis de adulterio & aliis criminibus minoribus. post per acā veram penitentiam extra de iudi. ar. si. cle. §. de adul. ¶ Itē in criminibus capitalib⁹ occultis. l. di. de hīs vero. ¶ Itē in omni foro penitentiā dispensare potest ratione duce alij nō. rly. di. licet. p. r. q. qui emē

der. & c. omnes. & c. vera. ¶ Itē cū hereticorū scismatico reuerso. l. di. p̄sbiteros. & c. si quis p̄sbiter. ¶ Itē cū derico cōiugato vt habeat beneficiū simplex. rly. di. de hīs. ¶ Itē cū monachis sibi subiectis vt cellas beant intra claustruz q̄ etiā potest abbas. rly. q. h. de monachis. & c. cellulas. rly. q. vlt. ¶ Itē q̄ sacerdos in causa civili testimoniū ferat. rly. q. i. quem q̄runt. ¶ Itē q̄ vnus p̄latus habeat duas ecclesias vnā intitularam & aliā cōmendatam. rly. q. i. qui plures extra de cl. dudum. h. in fine vbi de hoc. ¶ Itē in temerario iuramento dispensare potest de mandato tñ pape secū dū quosdam si vergat in exitium peius extra de iure iurando quitauallis & c. si vero. & rly. q. iij. qui sacramenta & §. vlti. ¶ Itē q̄ in minoribus ordinibus existēs assumitur ad regimen ecclesie etiā plebiū dūmodo sit talis q̄ sacerdos fieri possit cito extra de etate & quali. p̄trea vbi de hoc in glo. quando q̄. ¶ Itē q̄ monachus in minoribus ordinib⁹ existēs possit esse abbas. extra de etate & quali. tuā vbi de hoc in glo. forte etar. ¶ Itē cum illis qui extra statuta tempora sacros ordines receperūt extra de tēpo. ordi. cōsultationem vbi de hoc in glo. ita videtur licet quidam dicant q̄ hoc pertinet ad solum papam ar. extra de tēpo. or. cum quidam vbi de hoc in glo. & sic tal. & c. litteras in fi. ¶ Itē dispensare potest in votis peregrinationis & abstinentie si causas viderit dispensandi voto hierosolimitano extra de voris. c. j. & c. ex multa. & c. per tuas. & c. ex parte & c. magne. ¶ Itē dispensare non debet vbi non causa subest arg. extra de offi. or. ex parte. ¶ Itē q̄ de tur coadiutor leproso & infirmo de morbo incurabili dispensare potest vt dispensa ministrentur & de sua ecclesia iuxta posse extra de clerico egrotante. & p̄tū

et vti. **¶** Item potest de consensu capituli canonicoꝝ numerũ augmentare. et causa extra de concess. preben. et par. re vbi de hoc. **¶** Item quãdo duo deri ad vnam dignitatem in discordiam eligunt dispensare potest vt vnus alius quid vltra consuetudinem habeat et alius dignitatem extra de pben. vbi ceter. **¶** Item qd de vna prebenda due fiant et iusta causa extra de preben. vacante in fine vbi de hoc et hoc intelligas quãdo prebenda vacat. **¶** Item dispensare potest qd parochialis ecclesia monasterium fiat sibi formam iuris. extra de ecclesijs editi. ad audientiam. Item vniuersi de iudice potest parochiales ecclesias de consensu clericorum quorum interest si ex iusta causa viderit faciendum extra de excess. prela. sicut. j. xvi. q. j. §. sicut duo. **¶** Item cum clerico patrono vt instituat in ecclesia cuius patronus est extra de iure patro. per nostras. et c. suggestum. **¶** Item qd tempore ieiunij. comedant carnes infirmi. extra de obserua. ieiuniorum consilium. **¶** Item cum clericis qui per se commutant prebendas. extra de rerum pmutacione cum vniuersorum. **¶** Item vt testamenta defunctorum in melius reformarentur extra de testa. nos quidẽ et potest heredes punire si nõ exequuntur defunctorum pias et vltimas voluntates extra de testa. relatum et c. off. et c. requisisti et c. vltimũ. **¶** Item potest sibi quosdam cum iuris canonicis remouere dignitatem honorosam dummodo super hoc confirmatio pape accedat extra de consil. cum accessissent vbi de hoc in glo. sed nunquid. **¶** Item dispensare potest cum illo qui est per seculares potestatem electus proprio suo consensu. cum conditor canonis sibi hoc non reseruauit extra de elect. quisquis et de iudi. ar. si et de preben. de multa. et c. gra. he. **¶** Item absolueret potest illos qui

tempore guerre portauerit res prohibitas in subsidium sarracenis extra de iudeis qd olim vbi de hoc. **¶** Item dispensare potest cum illo qui manifestus usurarius vel in peccato morali publice decedente ecclesiastice tradidit sepulture. et pro ipso oblationes recepit extra de vsuf. quia in omnibus. **¶** Item clericum ordinatum sine baptismo si post baptizatus fuerit potest iterum ordinari extra de bapris. si quis. **¶** Item dispensationis commissio alicui facta in gñe. s. vt possit ordinare clericum filium sacerdotis medietate respicit et ita debet in acolitum ordinari extra de filijs presbi. litteras vbi de hoc.

In quibus non potest dispensare episcopus.

¶ Dispensare non potest episcopus in his que reseruantur domino pape vel legatis suis extra de consan. et affi. qd dilecto et de offi. lega. officij vestri. **¶** Item dispensandum non est ab aliquo prelatoꝝ vbi status ecclesie de coloratur. xvi. q. j. sunt qui dicunt et. j. q. vii. et si illa et extra de restit. spol. litteras. **¶** Item cum eo quibus sciuntur ordinatur vel baptizatur si ignoranter. j. q. vii. saluberrimum et q. iiii. placuit et de co. di. iiii. qui bis. **¶** Item dispensare non potest episcopus symoniachus hereticus vel schismaticus cum clericis presentibus in predictis criminibus ordinauerit licet post modum ad ecclesiam sic conuersus extra de symo. c. si. vbi de hoc.

De dispensacione abbas.

¶ Dispensare potest abbas quilibet prelatus conuentualis cum subditis suis in votis quibus se abstrixerunt ante ingressum religionis. xi. q. iiii.

monacho. quidam tamen dicunt qd ipso iure regularis est absolutus a votis hmoi per ingressum. extra de voto. scrip-
 ptur ubi de hoc. r. xxiiij. q. ij. admone-
 re. ¶ Item abbas poterit dispensare
 tam cum monachis qui ante ingressum
 religionis incederunt in canonem quam
 cum illis qui post ingressum diuino modo
 ignoranter ceciderunt. pura facti memo-
 riam vel iuris peritiam non habentes
 post iniunctam et per actam peniten-
 tiam regularem nisi factus fuerit gra-
 ue extra de sente. excom. cum illorum.
 §. tria ubi de hoc in glo. et infra quia
 possunt absolueri illos qui ante in-
 gressum incederunt in canonem et disti-
 pensare cum eis. qd maius est possunt
 absolueri et dispensare cum illis qd post
 ingressum incederunt quod minus est
 vt in dicto capi. cum illorum. ¶ Item
 in ieiunijs abis et operibus manuali-
 bus de con. distin. v. no. mediocriter. et
 c. caueret. et c. nunq. extra de statu mo-
 nacho. cum ad monasterium ¶ Item
 vt subditum faciat in causa procurato-
 rem. xvi. q. j. monachi. ¶ Item potest
 recipere subditum suum quem excom-
 municauit eum manuali promissione
 sine iuramento extra de sen. ex super
 eo. h. ¶ Item nec summus pdrifex nec
 aliquis prelatus potest cum religioso
 in castitate vel paupertate aliquate-
 nus dispensare extra de statu. mona-
 cum ad monasterium in fi. ¶ Item di-
 spensatio semel facta non est amplius
 reuocanda nec iniurie remissio reuo-
 cari debet extra de fili. presbi. ex tuaybi
 de hoc. r. ij. q. iij. §. si illic. ¶ Item dispen-
 satio tenax esse non debet vbi doua-
 cius largus. j. q. viij. erigunt de hoc ha-
 bes extra de transac. ex parte in glo. b.
 quia semper in fi. ¶ Item notandum
 qd nisi subsit rationabilis causa. nullus
 debet petere dispensationem super ali-

quo voto quia non secus? quo ad deū
 si dispensetur cum eo absq. rationa-
 bili causa ar. extra de voto non est vbi
 de hoc in glo. si causa iusta. r. c. j.

¶ De dolo.

Dolendum est de dolo quid est do-
 lus malus et bonus. De dolo in
 contractu aut extra.

¶ Quid sit dolus malus
 et bonus.

Dolus malus est calliditas fallaci-
 a et machinatio ad circumueni-
 endum fallendum et decipiendum alie-
 rum adhibita. ff. r. l. j. §. j. ¶ Item est
 dolus bonus quem quis committit in
 hostem vnde aplos cum essem a. l. turm
 dolo vos decipi. Nam dolus aut vitus
 quis in hoste requirat. xxiij. q. ij. vtilem
 r. c. iij. et xxiij. q. viij. vt pridem. ¶ Item
 bonus dolus est qui fraudem excludit
 ff. de le. si l. cum patet. §. titio. vnde ve-
 teres dolum bonum solertiam appel-
 labant et preterea quis dicitur esse bo-
 ne indol. j. bonum dolum intus habes
 id est solertiam et ingenium. ¶ Tres do-
 lus non est ex presumptionibus ex in-
 dictis perspicuis pbari debet. C. de do-
 lo. l. dolum et extra de concess. pbr. r. c.
 postea scrip. et de dona. Inter dilectas
 vbi de hoc.

¶ De dolo in contractu
 aut extra.

Dolus autem aut adhibetur in cō-
 tractu. aut extra contractus. si in
 cōtractu ita vt det cās cōtractui bone fi-
 dei. hoc est quia deceptus per dolum nō
 erat alis contracturus nisi dolo ad con-
 trahendum fuisset inductus ipso iu-
 re non tener contractus si hoc velle et
 legare deceptus si autem ex eo contra-

etn velit agere bene potest. ff. eo. ti. l. ele
ganter. r. ff. de mīdo. l. in cause si vero
deceptus nefciens doli admīssus rem
tradit eandem reperit actionē de dolo
vnde ait ibi. procedit venditio vbi infir
mata secuta est traditio vel infirmā
dam per actionem de dolo. ff. cod. ti. l.
arbit. r. l. quod vēditio. r. l. si legaturus
vbi autem deceptus est als contractu
rus. si dolo alteri decipitur aut in mi
norī p̄cio contra hanc tenervenditio
sed r dolo bonus purgatur per actio
nem ex eo contractu et si minus nūmi
deceptio fit. ff. de act. empt. r. ven. l. iul.
§. si venditor. r. §. idem inf. r. ff. de dolo.
l. si quis affirmaverit sed si dolo det
causam contractui stricti iur. vel si inci
dat in contractu tenet contractus si
obstat exceptio in quantū dolo sibi
velit. sibi patrocinare dolum. C. de inu
ti. stip. l. dolo v. l. xv. q. vi. c. i. de his hēs
extra de empt. r. vendi. cum dilecti. in
glo. cum dolo. ¶ Item dolo aduer
sarij non viciat contractus in spiritua
li contractu al' secus extra de ver. sign.
dudum vbi de hoc in glo. nota hic.

¶ Item vbi dolo adhibetur extra con
tractum vt cadat in speciale nomen
maleficię vt furri. vi bonorum raptō
rum iniuriarum non agetur actio. de
dolo. sed illa speciali que prodita ex il
lo crimine q̄ quando non subuecti
tur dolum passo in spiritualibus. r. q.
iij. constituit. Similiter nec in matri
monio extra de conuersione coniuga
torum ex parte. r. c. veniens in fine.

¶ Item dolo quandoq̄ non prepon
derat culpe extra de hīs que meti fi.
cum dilecti in fi. vbi de hīs in gl. sic pa
ter sed quandoq̄ preponderat in ca
su. ff. ad. l. acquil. mēta. in prin. ¶ Item
dolo petre qui restituere tenetur sta
tim. ff. de doli. excep. l. dolo. r. l. dolo dā
re. ¶ Item qui dolo desijt possidere

condemnatur tanq̄ si possideret qz
in casu doli pro possessione habetur.
ff. de reg. iur. lege ex dolo. r. l. patrem r
ff. de reuendi. l. q̄ si dolo. r. l. si autem.
§. sed r hīs. ¶ Item dolo videtur ali
quis desinere possidere eo ipso q̄t ab
soluatur dicit se possidere id q̄ tempo
re conte. lit. possidebat. ff. de per. habe
re nec nullum. §. hīs quoc̄ r. l. etiam.
§. ¶ Item si quis r lege. sed si lege. §.
sinautem.

De domicilio vbi quis dicitur
habere eum.

Domicilium dicitur proprie
vbi vbi quis maiorem par
tem rerum suarum possi
det r assidue conuersatur.
C. vbi senatores r clarif. ff.
l. senatores. ¶ Item dicit quis quan
doq̄ domicilium habere vbi manet et
si nichil possideat in p̄ia illa. ff. ad mu
nicipales. l. municipales. §. miles ar. ex
tra de pro. c. vlt. vbi de hoc. ¶ Itē opor
tet q̄ sit in patria per. x. annos. C. de
incol. l. sed ciues. l. r. ¶ Itē domicilium
non facit sola domus possessio alicubi
comparata nisi moretur in ipsa vel es
mat eā causa habitādi. ff. ad municipi. l.
libertus. §. sola. r. ff. eod. ti. l. assumptio
de hoc habes extra de pro. in glo. b. alie
nus. ¶ Item domicilium dicitur q̄s
proprie retinere in loco vnde oriūdius
fuit. ff. de senat. l. penulti. ¶ Item do
micilium potest quis in diuersis locis
habere dummodo equaliter in vtroq̄
moretur. ff. ad municipales. l. assump
tio. §. iur. p̄ude. ¶ Item trans
latio domicilii substrahitur quis quo
ad quedam a iurisdictione prioris pre
lati nisi primo fuisset citatus extra de
parrocīis capitulo vltimo vbi de hoc
in glo. Ver. qui trans. et de foro com

peten. proposuisti.

De donatione.

De donatione videndum est. quid sit donatio. et unde dicat. De speciebus donationis. Quis possit donare et quis non que res donari non possit. Quibus casibus donatio reuocatur. De donatione sub conditione facta p̄s locis et non personis de donatione facta propter nuptias.

Quid sit donatio unde dicatur.

Donatio est mera libertas q̄ nullo cogente conceditur. ff. e. tit. l. j. donari. Sola autem cū illis obligatio precedens non impedit donationes eo q̄ illa non est efficax ad agendum vel retinendum vel etiam constituendum. ff. de consti. pec. l. iij. §. j. sed naturalis sic que sufficit ad constituendum. ff. de cōstit. l. j. §. debitum. **Item** mera debet esse donatio quia si ex donatio necessitate fiat non erit donatio quia nō lib. ff. de adimendis legatis. rem legatam. **Item** in meris donationibus actio de euictione non loci habet. ff. de edil. edic. l. ad res donatas. **Item** dicitur donatio a dono quasi doni datio. ff. donati. cā. mor. l. senatus. §. j.

De speciebus donationis.

Donationum alia simplex. alia ob causam. simplex est que causam nō habet ob causam est donatio causa mortis vel propter nuptias. Sorb. **Item** donatio inter viuos est q̄n rem quam dono magis volo illum habere cui dono quam me ipsum. Sed donatio causa mortis est quando rem quam dono malo me habere quam illum cui dono. Sed magis illum cui dono quam heredem meum. ff. de dona. causa mor. l. j. de hac donatione requirere in tractatu de oblatione.

Quis donare potest et quis non.

Donare non potest monachus vel conuersus q̄ nihil habet. l. iij. dist.

abbati. **Item** nec abbas seruum ecclesie donare potest. quia nulla donatione necessaria est compensatio s̄q̄ venditur ecclesie duo serui eiusdem meriti et peculij. x. q. ij. ep̄s qui mancipium alio autē res cum consensu capitula vel solus donare potest. Sed t̄n solus donat donare rei quantitas et illius terre consuetudo est diligentius attendenda et sc̄m hoc donum est ratum vel irritum iudicandum extra de donatio. ceterum. **Item** donare non potest minor. xv. annis. C. si maior. sa. alfen. r. ba. l. vlti. **Item** nec furiosus prodigus et h̄s quibus bonis est interdictus. ff. c. ti. l. modestinus. r. ff. de decurio. fur. l. iul. **Item** necis cui interdictionem alienare vt quia cōmiserit crimē lese maiestatis v̄ est hereticus. C. ad. l. iul. maie. l. vlti. C. de hereti. mani. l. manichet. v. q. j. §. verum. r. extra de hereti. ad abolendam. r. c. vergentes. In alijs autem criminibus post sententiam quis non potest donare. ff. e. tit. l. post contratum. r. l. donatida. §. vlti. **Item** donare non potest seruus nec filius familias. ff. e. tit. l. filius. Similiter nec pupillus sine auctoritate tutoris. ff. de acqui. rerum. dora. l. pupillus. Sof.

Que res donari nō possunt.

Donari non potest q̄d in alterius dōm̄ transferri non valet. ff. e. tit. l. in edibus. §. vlti. **Item** possessores ecclesie sine consensu capli a prelato donari nō possunt nisi res sit modica. extra de donationibus paternitatibus. r. pastoralis. preter quinquagesima et cetera. extra de his q̄ si. a pre. c. pastor. **Item** que in enozem ecclesie veniunt lesionem donari nō possunt. extra de donatio. fraternitatem. Sed q̄d si per plures r. modicas donationes ecclesia grauiter ledatur cum nulla illarum pro se illatura sit detrimentum dicuntur quidez q̄ omnes reuocari debent. ar.

ff. de iure patronatus. l. si libertus alij dicunt et melius q̄ si omnes tales donationes aggregare excedatur quiquagesimam vel centesimas illud excedens reuocari debet argu. C. quando et quibus quarta pars decurio. l. ij. vel. xij. illud enī reuocandum est quod detrimentum inducit. Sed. C. de donat. l. si quis argentum. et. xij. q. ij. si quos. z. ff. de iure patronatus. l. si libertus. ¶ Itē illa donatio que summam quingentorum aureorum excedit scripturam requirit. C. de dona. l. penul. §. vlti. notat autem hec scriptura insinuatio quia si fiat in actis non est necessarius adhiberi testes cum publica sufficiant munita. C. eo. tit. l. in donat. alie vero donationes que infra predictam quantitatem subsistunt sine scriptura fieri possunt. C. eo. tit. l. i. extraneos. ¶ Itē donationes que in priuatis a principe si utriusq̄ p̄tatis sint valent etiam sine scriptura. C. e. ti. sancimus. respō. i. et conuerso que sunt in principe a priuatis. C. eodē titulo. l. sancimus in auctē. ¶ Itē et a priuatis. ¶ Itē cū donatur pijs locis similiter valet quia in huiusmodi optima est mensura rex donatarum immēstras in autē. de nō alie. aut pernu. re. eccle. §. sancimus. colla. ij. ¶ Itē perficitur donatio nudis verbis vt insitu. eo. ritu. §. perficitur consensu. autem donatoris et donatarij interueniente. alias fecus. ff. de actio. et obli. l. obligationum substantia. ¶ Itē tenetur donator ad rem tradendam. insitu. eo. ti. §. perficiuntur. et. C. e. tit. l. si quis argentum. §. vlti. et si res euincatur non tenetur. donator de euicione. ff. cod. tit. l. aristo. pacto conuenit. C. eo. ritu. l. ij. vel nisi donatio a promissione inceperit vt. ff. de ver. bo. obli. ubi autem non apparet. §. vlti. ¶ Itē tenetur donator in p̄tibus facere potest. i. habita ratione sui ne ege

at. ff. de re iudi. l. sunt qui z. l. inter eos et. l. ne seruis.

Quibus causis donatio reuocatur.

Donatio extraneo facta reuocatur ex ingratitudine quartus d̄ causis. l. si donatarius impias man⁹ in donationem iniecit ipsum vulnerado vel atrocem iniuriam intulerit ei vel graue damnum seu iacturam rerum suarum intulerit ei. vel insidiarius est vite ipsius propter quas causas p̄terea etiā ius ad secundas nuptias transiens donari factā sicut reuocare. C. de rex do. l. si hoc z in autē. de nupr. §. mar. z extra de dona. e. vti. vbi de hīs in glo. diuersis. ¶ Itē reuocatur donatio facta libertis tota propter liberos susceptos post modum a patre. C. de re. do. l. si inquam z. xvj. q. vlti. e. vlti. als non reuocatur tota. C. de in offi. do. l. si totam. ¶ Itē reuocatur donatio cum quis donat aliquid suo liberto z obsequium debitum non prestat. C. de reuo. do. na. l. i. Sed tñ licet in hoc casu donatio reuocetur non tñ libertas. C. de libera li causa. l. causa. similiter reuocatur propter pacti turpitudinē extra de symo. de hoc autē. z. c. audiuius. Similiter propter dati cōmitatez. xij. q. ij. si quis irascitur. Similiter propter suspicionem fraude. xvj. q. vlti. constituit. Similiter propter superuenientem filiorum natiuitatem. xvj. q. vlti. q̄cunq̄ Similiter propter cause defectum extra de heri. coniuga. q̄ te. ¶ Itē donatio perfecta non reuocatur etiaz preterito imperiali rescrip. C. de reuoca. do. na. l. si donator nisi propter culpas donatarij vt superius est expressum. Itē reuocatur donatio vti rei vendicatio ne vel cōditione. existēte. l. c. de reuo. dona. l. hic solus de hoc habes extra de donati. e. vlti. in glo. b. hoc decretum. Itē reuocatur donatio. z non valet si

fiat iur. ordine nō seruato. extra de do
na. pastoralis vbi de hoc. r. q. ii. si in
exceptione. ¶ Item potest donatio re
uocari si fiat per prelatum in magnus
dammū ecclesie vel per successores eius
nisi modicum de consuetudine dona
retur extra de dona. c. ii. vbi de hoc. r. c.
ceterū vbi de hoc in glo. r. c. ita videtur

¶ Item reuocantur donationes facte
in filium emancipatum propter. v. cau
sas quarum quattuor continentur ex
tra de don. c. vlti. vel nota. C. de reuo.
dona. l. si. vt si in parentes impias ma
nus iniecerint aut sibi atrocis iniuri
as seu graue rerum suarum damnum
vel vite periculum inferre presumpse
rit quinta est si non compleantur con
ditiones in donatione adiecte. ¶ Sed
mater que filio donauit et post modum
ad secundas nuptias transiit. ex tri
bus tantum causis donationem pote
rit reuocare. s. si vite eius insidiat^r est.
Si atrocis man^r in eam intulerit. Si
totius substantie ipsius molitus est ia
cturam. C. de reuoca. donat. l. si. in au
ren. hec quoq.

De donatione facta sub condicione.

Donatio sub conditione facta non
tenet nisi adueniente conditione
vel ea impleta. ff. de condi. r. demō. qui
heredi. §. vlti. r. l. sub condit. sit autem
donatio sub conditione ita dono tibi
hoc vel lego si feceris hoc vel illud do
natio vero sub modo fit ita. do tibi hoc
vt in singulis annis facias hoc vel illud
et hoc non reuocatur q̄dū modus ser
uatur modo illo non existere donatio
reuocari potest. C. de don. que sub mo
do est. l. q. r. ii. extra de condi. ap. verum
vbi de hīs in glo. Si quis donet. et de
donat. c. vlti. vnde vsus. Sicut quod
vt modus est si conditio quia causa.

¶ Item donatio que alienari prohibe
tur a donatore alienari non potest. In
autenti. de alicn. et permu. l. contra. §.
sanctissimos. argu. extra de condit. ap.
po. verum vbi de hoc fallit hoc in cau
sam de quo require in tractatu de con
du. vbi de hoc.

De donatione facta p̄ locis et personis.

Donatio facta de ecclesiis non va
let auctore ab episcopo vel eius au
thoritate religiosis locis valet et tenet
ita quod post decessum prelati cui
cas tenet minus ecessit religiosoz q̄ dū
viuunt prelati illi sine causa spoliari nō
debent. extra de dona. consultationib^r

¶ Item donatio vel concessio ecclesie
facta et non personis perpetua est et nō
reuocatur. extra de hīs que fiunt a pre
latis nos. vbi de hoc. et. c. cum aposto
lis. ¶ Item si fiat personis sine tempo
ris p̄scriptioe durabit ad eorum vi
tam. r. q. ii. §. hoc vis.

De donatōe facta post nuptias.

Donatio dicebatur olim ante nup
tias eo q̄ ante nuptias fiebat ho
die vero dicitur propter nuptias. qui
fit ante nup. et post insti. de dona. §. et
et aliud. Mulier enim primo facit do
nationem viro propter nuptias id est
constituit dotem. vir autem facit aliam
donationem vxori. C. de donatio. ante
nup. l. cum mulc. ¶ Item donatio
fit vxori a viro non indiget insinuatio
ne quā quingentos aureos excedat.
C. de dona. ante nup. autem. in eodē
cursu. q̄ proderit mulieri et non viro
quia si pactum factum fuerit de dote
donatione lucranda mulier in dona
tione lucrabitur vltra quingentos au
reos. In dote in autem eodē cur
su. ¶ Item donatio propter nup

as fit a sponso vel ab alio eius nomine sponse vel alij pro ea. ff. de iure. do. l. p. secunde. respō. j. §. q. si quis patri. & §. si curator. & extra de dona. propter nup. & si necesse. & c. nuper. ¶ Item donatio propter nuptias inducta est vt subueniatur mulieri per eaz quaz soluto matrimonio per donationem prouidebitur mulieri vt salua sit ei dos sua. alias vero sicut soluto matrimonio dos ad mulierem. ¶ Sicut donatio propter nuptias redit ad virum vel eius heredes. C. de pact. conuen. super dote. l. placet. & vlti. nisi expacto. delictada dore vel donatiōe de consuetudine secus optineat approbata. extra de dona. inter virum et vro. ca. vlti. & c. donatio. §. sane & de emp. & ven. puenit vbi de hoc. ¶ Item fructus donationis propter nuptias nō vro. Sed vir percipiet ad sustentationem sui & vrois et familie sue ppter onera matrimonij. suppo. tanda extra de dona. inter viri & vro. per nostras & de vsuris salubriter.

¶ Item huius donatio alienari non potest etiam consentiente vroze nec currit in hoc p̄scriptio nisi soluto matrimonio. Sicut nec in dotalibus rebus. C. de redo. l. in rebus. ¶ Tres alie donationes preter supradictas prohibite sunt inter vrozem et virū ne amorem mutuo se spoliaret. ff. de dona. inter virum et vrozem. leg. j. Sed hoc de illa donatione intelligitur ex qua donatarius locupletior: & donator officij pauperior: extra de dona. inter virum & vrorem donatio aliaz secus i casu vt si donator efficiatur pauperior: donatarius autem non fiat locupletior: tunc valet donatio. ff. de dona. inter virum & vrorem. l. si sponsus. §. si marit. & §. simili ter. l. quod ast. §. si maritus & C. eo. t. si maritus. ¶ Item licet donatio inter virum et vro. facta p̄sente matrimonio nō valet tamē si talis donatio ma-

neat in vita donatoris eius obitu confirmatur extra de dona. inter virum et vro. donator. & C. eo. titu. l. j. & l. ij. Si fiat donatio causa mortis eo animo vt si statim efficiatur donatarius dominus? Sed mortuo donatore tātum sine eo animo fiat vt statim fiat domus is cui dona. ff. eo. ti. l. si inter quatuor. §. j. h. ¶ Item hec donatio reuocatur quando q̄ tacite. et expresse vt si p̄monatur is qui donatus accepit extra de dona. inter virum et vrozem donatio. ¶ Item tacite reuocatur per diuortium ne cuius sociis nuntium repudiū mittat nuntius cui donauerat vt. ff. eo. titu. l. cum hic status. §. si socer. ¶ Item expresse reuocatur hec donatio per penitentiam in mor. vt in predicta. l. §. j. Similiter si res donata alienetur. C. eo. titu. l. si maritus. ¶ Item donariū debetur in debitum. Sciēter solutum & ideo repeti non potest. ff. de reg. iur. l. per errorem & ff. de condi. inde. l. j. & C. eo. tit. indebitus. ¶ Item donariū vt iure ad antidorum obligatus est donator. C. de pe. here. sed & si. §. consuluit. & vlti. q. j. illud. ¶ Item donatio valet si sup hoc consuetudo non esset.

¶ De dote quid sit et quot sint eius species.

Dos est quedam donatio a parte mulieris parti viri facta pro oneribus matrimonij sustinendis & est q̄si patrimonium mobile. ff. de vniuer. le. deniq. §. p̄inde. ¶ De speciebus dotis

Dotis species due sunt. scilicet p̄fecticia que a patre p̄ filia ab auo pro nepote vel de bonis eorū proficiuntur vel quis alius de m̄dato ipsorum constituit vt. ff. eo. l. p̄fecticia. ¶ Item dos aduēcticia est q̄ mulier dat pro se ipsa vel auus a patre vel aliquo ascēdentū sine pater siue auuncul. vel quis alius. ¶ Item p̄fecticia reddit ad patrē mortua in matrimonio filia. C.

Summa monaldi.

so. ma. l. dos. si tamen liberi extarent tunc in actione succederent quia dos est proprium matrimonii uxoris. ff. de viuis. l. deniq. §. vtrum et liberorum est p. una successio instir. de heredi. qua li. edisi. §. si autem. Si vero diuortium fiat viuente patre et filia. dos reddenda est patri et filie. ff. solu. ma. l. h. 2. le. post dotem vel saltem filie. c. co. titu. c. j. Si vero dos esset aduenticia tantum mulieri reddatur. ff. soluto matrimo. nio. l. quo. §. j. Quidam autem dicunt qd semper talis dos redit ad patrem in distincte. C. de re. vxor. act. l. vna. §. si ea

Item si mulier non dedit sine liberis tunc dos. remanet penes liberos. ff. so. ma. l. post dotem. Si vero sine liberis decedat tunc dos redit ad patrem et hec opinio est vera. Item dos est stante matrimonio reperit in casu. scilicet cum maritus ad inopiam vergat secundum quosdam. C. de iure. do. l. nisi et in autem. de equalis. do. l. vlti. coll. vñ. vel est dos. sequestranda cum vir suus suspectus habet de dissipat. de. ff. so. ma. l. si cum dote. §. si maritus in si. et extra eo. titu. p. nostras et extra de sequestrata. vlti. sed hoc quibusdam non placet cum vxor non teneatur alere virum egentem. ff. de iure. do. l. mutus. §. manente et exponunt leges predictas non de viro qui ad inopiam vergit sed de illo qui dissipat bona sua. ar. extra eo. titu. per nostras. Item si dos est in possessionibus. i. in rebus mobilibus statim soluto matrimonio restitui debet. Si vero in rebus mobilibus tunc intra annum restituitur. C. de rei vxor. actio. l. j. §. cum autem fructus autem si ante matrimonium sunt percepti augetur dotem. Si vero post cedunt viro. ff. de iure. do. l. dotis fructus. Sz si maritus impensas fecit in rebus mobilibus necessarias computabit et dotem minus vtiliter repetet actione mariti

vel negotiorum gesto. voluntarias toller absque mutatione prioris status et rerum. ff. de impen. in rebus do. fac. l. c. j. ij. 2. in. Item maritus non condemnatur in dote reddenda nisi in quantum potest habita ratione ne egeat. ff. de reg. iur. l. c. in condemnationes et sunt qui cum legibus sequentibus. Item equalitas inter dotem et donationem propter nuptias in quatuor casibus obseruatur. scilicet in constituendo in pacto de lucrando in augendo et in quantitate. Sed in hoc ultimo membro equalitas secundum consuetudines obseruatur. extra. eo. titu. ca. vlti. §. sane et. C. de pact. duen. super dote. l. ex morte et in autem. equalitas et augmentus. Item si dos existimata donetur tam lucrum quam damnum pertinet ad maritum sicut ad rei emptorem nam existimatio venditionem facit. ff. de iure. do. l. plerumque et l. sequenti. Item si in existimata datur tunc damnum et lucrum rerum spectat ad mulierem propter fructus qui cedunt marito pro honoribus matrimonii supportandis de iur. do. l. p. honoribus

Item lucratur maritus dote et vxoris donationes propter nuptias ex pacto continen. l. ex morte et. C. de dona. ante nupti. l. vlti. §. pactum. Item lucratur ex consuetudine extra de dona. inter virum et vxor. donatio. §. sane et nota quod nisi pactus interuenerit de lucrando dotem post mortem tenet pactum siue alter moriatur siue monasterium ingrediatur. C. de episcopis et ecclesiis. l. deo nobis. Item lucratur dotem propter adulterium. extra de donatio. inter virum et vxor. plerumque etiam si consuetudo obsit. extra de consue. ex parte. et. C. de iure. do. l. si dotem.

Item expedit mulieribus dotes suas saluas habere et nubere possint. ff. de dissol. matrimo. l. j. Item dotalis fundus transit cum viuente. ff. de

fundo. do. l. j.

De dubio.

Abius infide quantus
ad articulos fidei spectat
infidelis est extra de he
reti. c. j. ar. rñ. q. j. omne
qd. ¶ Item dubia iter
peccari debet in deterio
rem partem quandoq; ut cum episco
pus dimissa ecclesia sua transit ad alia
presumitur quod hoc faciat ambiride
maioris dignitatis ⁊ quandoq; in me
liorem de primo. ar. extra de cleri. non
res. ca. j. vbi de hoc in glo. ambitio. De
scdo extra de reg. iur. estote vbi d. hoc.
¶ Item in dubijs est via tutior eligen
da. extra de sepul. sacris. ⁊ homici. signi
fi. ii. ¶ De duello. &.

Duellus est pugna singularis que
fit ad probationem rei alicuius
ita ut actor per hunc modum si vice
ris probasse credatur. Si vero non vi
cerit in probatione defecisse putetur ⁊
dicitur duellum quasi duorum bellus
Similiter dicitur monomachia quasi
singularis et vnica pugna amonos q
est vnus ⁊ machia q est pugna. ¶ Tre
duellum nullus iudex offerre debet ali
cui vel oblarum recipere cum hoc fieri
non possit sine peccato. quia in eo de
tentatur. rñ. questio. v. Ita nec extra
de purga. nul. per totum. rñ. q. v. mo
nomachia. ¶ Tre nec obstat exempluz
dauid pugnantis cum golia. ii. questio.
v. monomachia quia priuilegia pauco
rum non faciunt legem comunē. rñ. j.
q. ii. non exemplo. ¶ Trein non obstat
q; crimen maiestatis dicitur crimen p
duellionis quasi probari possit per du
ellum sicut quidam dixerunt et male
quia crimen per duellionis dicitur cri
men hostis vel hostie. ff. de verborum
signi. l. quos nos hostes. ¶ Trein nec
duellum licitum est laicis sicut quida
dixerunt. quia cum deus tentetur in
dij et sine peccato fieri non possit om

nibus prohibetur ut vicium est supra
nisi cum innocens accusatur de crimi
ne ad mortem q; si duellum oblarum
recusauerit. statim suspendetur vnde du
rum videtur dicere q; talis teneat po
tius sustinere suspendens q; se defendere
in bello et ira quidam distinguunt in
ter suscipientes duellu oblarum in ca
criminali et suscipiētem in causa ciuili
de rēpo. alibus rebus et dicunt q; in p
mo casu licitum sit suscipere duellum.
Sed non offerre in secundo vero casu
nec suscipere nec offerre licet quia po
tius debet quis q; licet damnum reruz
temporalium pari quam duellum sus
cipere quandoq; oblarum. Quidā
enim dicunt q; est res suas liceat layco
armis defendere et eas defendendo ra
ptores occidere. Si aliter defendere nō
posset. quare similiter non potest eas
defendere quando non ipse offerret.
Sed quando a iudice offertur vel po
tius infertur. et ideo dicunt q; hec op
pinio sit potius tenenda. cum ratio ne
non caret ⁊ q; sit benignior q; pma ne
videamur damnare omnes illos qui se
vel res suas in duellum defendunt sacer
doti autem non licet duellum offerre
vel oblarum suscipere nec in causis cri
minali nec in ciuili. ¶ Trein capellani
⁊ clerici regulares. siue religiosi siue epi
scopi habentes regulā ⁊ iurisdictionem
temporalem sicut principes seculares
qui in curia regis seu alterius principis
suscipere coguntur duellum aut res a
mittere temporales ut perdere sedus
si in hīs casibus offerant vel suscipiūt
duellum vel per se vel per alios de spi
rituali mandato ipsorum aut iudicāt
incuris suis inter subditos suos aut s
stant auctoritatem spiritalem iudican
tibus peccant mortaliter secundum
quosdā et efficiūt irregulares. si mors
inde sequatur. Sed si talia sunt p yco
nōmos seculares seu balliuos vel pre

positos prelatorum et doctorum clericorum sine speciali mandato eorum dicunt quod licet huiusmodi episcopi capitula et abbas grauer mortaliter que peccent talia fieri sustinendo in armis suis huiusmodi balliuorum suorum dissimulando cum fiant non cum incurrunt irregularitatem ex quo non prestatur super hoc auctoritatem vel speciale mandatum licet generaliter precipiant suis balliuis quod iustitiam faciant quia in tali generali mandato non intelligitur aliquid mandare de duello iudicandis offerendis vel subeundis et in huiusmodi casibus si rex vel alius princeps velit partes ecclesiasticas compellere ad duellum vel propter reusuram duellum auferre sibi bona ecclesie sue vel sua debent inuicem viriliter episcopi se iurare dicunt etiam quod omnia mala potius tollere debent et feuda et terras amittere quam tali modo consentire dicunt etiam quod in publicis predicationibus potest insinuari secularibus rusticis et plebibus duz tamen moderate et modeste et quasi per modum compassionis dicatur eis quod qui hoc faciunt non sunt instaurati saluando rui et hoc presertim in his locis ubi super hoc creditur iure ignorantia laborare quod ignorantia episcopi et abbatibus et ceteris ecclesiasticis personis non est tollerabilis quicquid sit de secularibus que dicta sunt intelligas similiter de iudicio ferri calidi et aque frigide et alijs publicis iudicijs.

Circa nec consuetudo. nec mos inuat in duello ut quidam quando mos erat crimine non erat ut. xxi. quest. iij. obicitur. Sed quedam diuina reuelatione concessa fuerunt ut de pluribus vrozibus patriarcharum et tunc intelligas illud quando mos erat crimine non erat et ideo oes peccat qui duellum offerunt siue recipiunt oblatum et si sacerdos illud fecerit. debet deponi derigore iure. extra de clericis pugnantibus in

duello. c. j. nec dispensatur cum eo si mors vel membri inutilitati inde fuerit subsecuta alias vero bene possit euz huiusmodi episcopus dispensare extra de clericis pug. in duello. c. ij. sed qui suscipit inuitus iudice deserente propter periculum corporis vel rerum licet non excusetur a toto excusatur tamen a tanto propter metum. extra quod metus causa sacris et de homicidio interfecti.

De ecclesia.

Ite agendum est quot modis sumitur ecclesia: quod ecclesia romana est caput omnium. Quod ecclesia religiosa non debet clericis secularibus assignari. Quod ecclesia fungitur multiplici iure quod cathedralis ecclesia debet vocare predicatores ad predicandum et ad penitentias dandum. Quod plures ecclesie non debent simul haberi et de unione ecclesiarum et de ecclesijs edificandis.

De ecclesijs edificandis scilicet cuius auctoritate sit ecclesia edificanda et ex quibuslibet causis

Ccclesia est auctoritate episcopi constitruenda qui primarium lapides ponere debet tamen ab editore primo assignata de consecratione. dist. iij. nemo. **C**item postquam quis incipit ecclesiam edificare compellitur consummare. marc. vi. ad. v. annos ut in autentico de ecclesijs ritualis. §. si quis edificationem. **C**Item si portio siue dos fabricae depensata sufficiat ad reparationem ecclesie is qui eam recipit reparare tenetur. tit.

quest. iij. vino z. q. j. decremunt et extra
 co. ritu. de hñs si vero non sufficiat. tñc
 rector z qui beneficium habent ab ipsa
 ecclesia. illam reparare tenentur extra
 co. ritu. c. j. z. c. de hñs. z. xvj. questio. i. si
 monachus. ¶ Item cause propter qñs
 possit nome ecclesie construī qñs in p̄
 iudiciū antiquarū sunt tres scilicet
 temporis qualitas. vij. quest. j. tempo
 ris qualitas. Similiter incrementum
 populi. z. quest. vi. felix z. c. multis. z. c. p̄
 cipimus. Similiter ecclesie distātia vel
 difficultas accessibis. extra. co. ritu. ad
 audientiam. ¶ Item sine p̄iudicio
 alterius ecclesie licet episcopo ecclesias
 nouam construere pro sua sepultura.
 pñ. quest. ii. bone rei extra de dona. apo
 stolice. ¶ Similiter quilibet priuatus
 masculus vel femina potest ecclesiam
 siue oratorium construere sibi de licen
 tia sui dyoce. de con. distm. j. vnicuiq; et
 z. c. si quis etiam. z. xvj. quest. ii. religio
 sam. ¶ Item si tota ecclesia destinatur
 vsq; ad fundamēta in reedificanda. nec
 cessaria est auctoritas dyoce. xvj. quest.
 vlti. si quis vult secus tamen est in edifi
 catione ecclesiarū si non est dñtura to
 ta. c. de iudeis consuluit z. c. iudei.

De immunitate ecclesie

Uidendum est de emunitate eccle
 się quid sit. z vnde dicatur quaz
 emunitatem habeat ecclesia vel mini
 sterium q̄ homines et res ecclesiastice
 vel manus eius. Que pena violantiuz
 emunitatem eiusdem.

¶ Quid sit emunitas z vnde di
 catur.

Ecclēsiarū emunitas est p̄ilegiū
 ecclesiastice libertatis personarū
 et rerum ad eam p̄incētiū. ¶ Tres
 dicuntur emunitas quasi extramūnia. i.
 munera z officia a quibus sunt immu
 nes ecclesie. Non em̄ subit ecclesia for

da munera vt caldis coquēde z hare
 ne. fodiende. sed ab hñs causa. ecclesie
 q̄ ipsorum p̄edia z mancipia ipsarū
 c̄mpra sunt vt. xvj. q. j. §. nouarum.

¶ Quid est ecclesia z vnde dicatur.

Ecclēsia. i. ipse locus consecratus
 emunitatem habet vt nullus in
 de p̄vīm extrahatur nisi in casibus
 si ille videlicet qui confugit ad ecclesiā
 sit publicus latro aut nocturnus popu
 lator agrorum qui agros militum vel
 priuatum de nocte populatur et ita
 nera frequētata vel stratas publicas
 que quasi loca sacra habentur infidē
 aggressionis obfider z tales potest qui
 liber auctoritate sua de ecclesia extrabe
 re z punire z non p̄estira impunitate
 sicut notauit. b. xvj. quest. iij. sicut an
 tiquitus. h̄etur. C. quādo vnicuiq; licz
 sine iudice se vindicare. leg. j. et. h. z. exo.
 xvj. ca. si quis publicus latro v̄l noctur
 nus populator agrorum z extra. co. r.
 inter ¶ Item si commisit homicidiū
 vel ad aliquod maleficiū in ecclesia
 ipsa tunc non debet defendi ab ecclesia
 cum eam violauerit. ar. xvj. q. ij. de vi
 ro z extra de ap. an sic z de vsuris quia
 frustra. indignum est enim eis ab eccle
 sia scandalum generari. extra ne cleri
 ci vel monachi sacerdotib; z. xvj. q. iij.
 frater z extra. c. ritu. immunitatem.

¶ Tres si seruis p̄estira securitate re
 ctōibus ecclesiarum de impunitate z
 de omni genere penarum nō vult exi
 re statim statim reddatur domino cri
 am inuitus. xvj. quest. iij. merentes
 z. c. constitutum extra. co. r. ¶ Item
 ea que in ecclesia posita sunt nec per
 furtum sunt inde auferenda et qui ab
 stulerit eayr sacrilegus iudicatur. xvj.
 questio. iij. sicut quisquis. Sed quid
 de iudeo vel pagano vel excommu

nicato si confugerit ad ecclesiam num-
quid defendet ab ecclesia a mutilatio-
ne vel morte. respōdeo satis credo q̄ sic
de pagano. et iudeo. de excommunica-
to autem dubium est quia cum sit ex-
tra ecclesiam numero et merito et ma-
gister peccauerit in eodem genere pec-
cati q̄ iudeus vel paganus quia meli⁹
est inani marri ⁊c. aliud etias secundū
quosdam. quo ad hoc de illo ⁊ aliud de
iudeo ⁊ pagano dicendum est tñ quod
idem debet esse iudicius de vtriusq̄ de in-
re consuetudinem tamē religionis ap-
probaram quo ad hoc sequi debemus
¶ Item nullus mortuus infra ecclesiā
sepelatur nisi episcopus. v. abbares aut
digni presbyteri vel fideles layci. xlii. q. i.
si. nullus fideles autem laycos intelli-
gunt quidam qui faciunt miracula alii
tamen intelligunt de quolibet layco si
deli ita tamen q̄ eius fides et bonitas
sit manifesta. ¶ Item in choro ecclesie
non moventur layci cum clericis. extra
de vita et bone. clerici. c. i. et de conse. dis-
t. ii. sacerdotes. ¶ Item ecclesia ius secu-
lare habitaculum non conuertatur si-
cut nec vasa nec vestimēta. nec cetera or-
namenta debent polliri in nuptiarum
coniūtijs. vel alijs secularibus vsibusue
transgredientes sentiant rōtionem que
balthasar percussit. Danie. v. et de conse-
cra. dist. i. lingua. et in. r. c. sequenti.
Si tamen legatus apostolice sedis vel
archiepiscopus reciperetur ab episco-
po vel capitulo alicuius ecclesie vel mo-
nasterio bene possent ornari domus ec-
clesiastica in qua reciperentur corone
et ornamenta ecclesie. ¶ Item ecclesia
nō pōt vendi p̄p̄t aliquā necessitatem i
autem. de alic. emphi. §. et quoniam. et
§. item in domibus ecclesiarum et mul-
to magis i ecclesia placita secularia nō
sunt fauenda maxime de causa sangui-
nis. extra. eodem titulo. c. i. et. c. ecclesia
¶ Item ludi rēcarrales cum laruis et

similibus in honestis in ecclesia fieri p̄-
hibentur. extra de vita et bone. cleri. cū
decorem. ¶ Item eandem immunita-
tem habet cymiterium q̄ habet eccle-
sia vt eisdem capitulis colligi potest nō
si in duobus casibus id scilicet laici mor-
tui bene possunt in cymiterio sepeliri
cum clericis et viuentes possunt stare
simul cum eis siue adorandum siue ad
officiū sepulture. ¶ Item emunita-
tes iste que predicte sunt videtur q̄ de-
beant intelligi de ecclesijs consecratis.
xvii. q. iiii. si quis inuentus. et. xxx. q. iiii.
que semel et de cōsecratione dist. in cō-
ne. i. lingua. tamē propter magnum pe-
riculum q̄ inde sequeretur cum pauce
sint ecclesie consecrate respectu aliarū
et quia ex hoc honor ecclesie vilesceret
et mureretur deuotio laycorum exp̄s-
sum enim est hodie de non consecratis
extra eodem. titulo ecclesie dum tamen
edificate sint auctoritate dyocefanoꝝ
in dyocefibus suis. argu. extra de reli-
do. ad hoc. ¶ Item nunquid priuata
oratoria que homines in suis domibus
habent hac emunitate gaudebunt vt i
auctori. de ecclesiasti. ti. §. si quis in sua
domo et. §. si vero col. ix. et extra de cō-
si. c. vlti. et dicendum q̄ non. ¶ Item ec-
clesia interdica sicut et clericus inter-
dictus ⁊ suspensus retinet priuilegium
immunitatis predicte vt. lxxx. dist. i.
dictum. ¶ Item palatium episcopi ha-
bet eandem immunitatem quo ad cō-
fugientes ad ipsum vt ibi defendatur.
iuxta formam predictam. xviii. q. iiii. in cō-
sultuimus maxime secundum quos-
dam quando palatium est iuxta ecclesi-
am. argumen. rli. distinctio. episcopus.
¶ Item ecclesia defendit ad se consu-
gentes quantum ad mortem et murti-
lationem membrorum. vnde recepta
ydonea cautione super vitaz membris
reddet eos puniendos in pecunia vel i
rebus.

De emunitate ecclesiasticorum personarum.

Ecclesiasticarum personarum emunitas est ut clerici conuersi et serui clericorum non debent fatigari angariis id est seruitutibus magnis seu pnis. dicitur enim per angaria quasi pfecta vel magna angaria est enim angaria seruitium impensum per extortione superioris ecclesiastica namq onera psonalia huiusmodi non subit. ut. C. de episcopis et cleri. et omnes qui ubiq. Sed hoc fallit in casu nullus enim a vicorum vigilis excusabitur. extra eodē titulo peruenit nisi sit sener. C. de curio. l. vlti. lib. x. expedit enim reipublice plures habere defensores. C. de noui operis nunciacione. l. nam reipublice. Quilibet enim debet defendere patriam. xliij. questione octaua omni tempore. Item non debet grauari seruitute rez quas facit quis proprio sumptu. C. de episcopis et clericis. omnes presbyteros et duodecima questione secunda ecclesiarum. Item donari potest ecclesijs et collegijs secularium et etiaz regularium in infinitum absq insinuatione in aut. de naturali si minus unde sciendum qd qdumcumq voluerit aliquis donare predictis siue sit impar. siue priuatus potest quia in donatione que fit ecclesie modum est non seruare modum. Ceteris autem personis ab imperatore non licet donare aut in donum recipere ultra. ccc. soli. secundum vetera iura vel quingentos secundum noua nisi precedat insinuatio id est notificatio et manifestatio facta iudici per donationem de qritate quam vult dare ultra quingentos soli. et de causa donandi et de persona cui vult donare et tunc si approbavit iudex valebit donatio ultra predictam summam alias non nisi donatum sit ecclesie ut si

predictum est vel in redemptione captiuorum. et in quosdam casus speciales exceptos a iure in quibus potest quis donare qdum voluerit absq huiusmodi insinuatione. Item privilegium habet ecclesia in acquirendo quia quicqd emptum fuerit de pecunia ipsius ecclesie suum sit duodecima questione tertia capitulo primo. et. v. firmum qd a deo verum est qd clericus habens pecunias de prebenda sua vel ecclesia. et inde emerit predium licet pecuniam illam potuisset dare consanguineis intuitu pietatis vel alijs personis. non tamen predium huiusmodi quita statim quod fuit emptum acquisitum est ecclesie siue nomine ecclesie fuit emptum siue nomine alieno et propter hoc non potest clericus huiusmodi predium auctoritate propria alienare. licet res mobiles quas habent clerici de beneficijs ecclesiasticis ad vros suos possunt alienare auctoritate propria. Quia aut dicitur est qd de predio adquisito d pecunia speciale est i ecclesia. sicut speciale est qd si tutor pupilli vel curator minoris de pecunia eorum emerit predium. sibi nomine suo non ad opus pupilli et minoris poterit pupillus ille vel minor vtiliter vendicare predium illud. ff. quando ex off. si. tuto. l. iij. Item de milite. si de pecunia sua alius ad opus proprium ipsius emerit et nomine suo. C. de rei vend. si ut proponis. Item intelligo si quis pecunias ecclesie q furatus esset vel rapuisset vel depositam habuisset et ex illa pecunia ad opus suum possessiones emisset. quia ecclesia illa vendicare posset ut dictum est in primo casu. et sic speciale e de vxore et marito. qd si alit illorū aliquid emerit de pecunia q alter ei donauit poterit ille cui fuit pecunia illa sibi vtiliter vendicare. ff. de donatione inter virum et vxorem. l. vxor marito. Sed predicti casus speciales sunt alias

reglare est q̄ si quis de pecunia aliena aliquid emerit nomine sui emptori acquiritur et non ei cuius fuit pecunia.

C. De rei vendicatione si ex ea. **I**tem predia ecclesiarum non debent grauari fordidis, et vitib⁹ muneribus. **xxj. q. j.** placet. et nouellarā ad honestā aūt et q̄ imposita erant reb⁹ aūq̄ res ad ecclesiā am peruenissent tenentur vt tributum canonem siue censum. vñdecima questione prima tributum. et. c. magnum. et. **xxij. q. vñ. si tributū. fallit hoc i decis oblatiōib⁹ domib⁹ atrioz oritur ecclesiā am positis et in manso in quo ecclesia est posita. vel dotata de quibus secundum quosdam nullum debet dari tributum. de omnibus autem alijs debz dari nisi expresse fuerit remissum ab eo qui remittere potest quia res trāsit cō onere suo. tricesimatercia questione vltima secundum canonicā. extra de censu. sancitum. et decimasexta questione prima placet.**

Item ad extraordinaria munera et que subito iniunguntur non tenent nisi respiciant ad pias causas puta quia princeps mouet bellum contra sarracenos vel alios infideles vt petitur aliquid ad edificationem pontium. vel aliam similem causam. in talibus enim si necessitas vigeat debent ipsi si seculares non propria auctoritate accipere. sed humiliter ab episcopo et clericis postulare et ipsi si viderint tantā vtilitatem et necessitatem vt laycorum non suppetant facultates arbitrio suo absq̄ coactione poterunt aliquid conferre. extra eodem titulo non minus. et. c. aduersus et de censibus cum apostolus.

Item emunitatem habet ecclesia et cimiterium vsq̄ ad quadraginta passus in ecclesia maior vel triginta si fuerit minor vt decimasextima questione quarta si quis fugientes. et extra eodem titulo. incip. et. c. emunitatem.

De pena violatiōis emunitatē ecclesie

Ecclēsiasticam emunitatem violatiōem pena spūritualis est excommunicationis de qua require in tractatu excommunicationis violantiū emunitatem. Item pena pecuniaria imponitur quandoq̄ maior quandoq̄ minor. decimasextima questione quarta quisquis et. cap. si quis contumax et debet dari illi p̄sone v̄ loco cuius est emunitas violata. extra de sententia excommunicationis graue et capitulo parochianos et de symon. de hoc. et decimasextima questione quarta si quis in atrio. **I**tem ecclesia cum omnibus ornamentis suis debz teneri munda nec debent ibi conuiuia fieri vel homines iacere vel supellecilia mittere nisi propter hostiles incurfus vel incendia repentina seu alias necessitates vrgentes ad eam oporteat habere recursus et tunc necessitate cessante res ad loca pristina deponantur. extra de emunitate. eccle. q. j. et. ii. et. xlii. distinctione. c. penult. et vlti.

Item si vir cognoscat vxorem suā ibi reconcilianda est ecclesia secundum quosdam per episcopus si est consecrata. Si vero non est consecrata per simplicem sacerdotem. **I**tem nullo modo debet ecclesia in castellari vel muniti vt inde fiat guerra. vel vt ibi recipiantur predones. Sed tamen propter mortis predonum castellari potest et muniti vt ibi refugium habeant innocētes. decimaquarta questione sexta. si res et capitulo h̄ quod. Item si ecclesia seu cimiterium fundata sunt in solo alieno ignorante domino soli quid fieri et dicendum quod remanebunt constructa nec efficiuntur ecclesia censualis vel tributaria. sed ille qui eam construxit vel etiam episcopus qui posuit primarium lapidem debet dominium soli cōseruare indemnem. de consecratio. distinctione. j. nemo. et decimasextima questione vltima comperimus. et. lxx. distinctione

ne sanctorum et hoc est verum si solum
 erat priuata persone, quia si erat alteri
 us ecclesie, debet restitui hoc modo q
 ecclesia ibi constructa sit ei subiecta quo
 ad ius patronatus duodecima questio
 ne secunda apostolicos, et decimalepti
 ma questione quarta questu. ¶ Item
 episcopus res ad mensam suam perti
 nentes vel res cathedralis ecclesie, non
 potest alienare sine consensu capli nec
 abbas res monasterii sine assensu epi
 conuentus sui, nec presbyter res parro
 chialis ecclesie sine consensu sui episco
 pi secundum qd dicunt capitula, inferi
 us subscripta que omnia ratum loquuntur
 de rebus ecclesie immobilibus, quia
 in alienatione rerum mobilium non
 requiritur hoc solemnitas, decima que
 stione secunda hoc ius, et. c. si quis epi
 scopus, et duodecima questione secun
 da placuit, et. c. sine exceptione et capi
 alienationes et. c. abbatibus.

¶ Ecclesia diuersimode potest sumi.
 ¶ Ecclesia varias significationes ha
 bet quia quandoque pro collectio
 ne fidelium, de consecra. distinctio. j. ec
 clesiam, et extra de senten. excommuni.
 capenul. ¶ Item quandoque sumitur p
 ambitu murozum de consecrat. distin.
 j. de fabrica. ¶ Item quandoque sumitur
 pro corpore christi multico. prima que
 stione prima in ecclesia. ¶ Item quan
 doque pro prelatura ecclesie et etiam pro
 obuentionibus que proueniunt ratio
 ne ecclesie, extra ne prelati vices suas, c.
 in, et hoc ultimo sumpto modo ecclesia
 pro obuentionibus potest ecclesia sine
 symonia concedi ad firmam, extra ne pre
 lati vices suas, c. vlti. vbi de his in glos.
 bec decretalis. ¶ Item quandoque sumi
 tur pro episcopo, vii. q. j. scire. ¶ Item
 quandoque pro viris ecclesiasticis, lxxii.
 di. c. j. ¶ Item, quandoque sumitur pro
 maiori parte capituli, lvi. di. apostolica.
 ¶ Item quandoque restringitur ad ca

nonicos maris ecclesie, lxxii. di. c. vi.
 antiquos et extra de ver. sig. cum clerico
 a. ¶ Item quandoque pro qualibet ec
 clesia prouincie seu dyo. sumi potest, ex
 tra de auc. et vsu. pall. c. j. ¶ Item nomi
 ne matris ecclesie cathedralis ecclesia i
 telligi debet, extra de ver. signi. venera
 bilis vbi de hoc. ¶ Item matrici ecclesie
 omnes basilice dnt subesse nisi se osten
 dant exemptas, extra de confir. cu dile
 cta ad fi. et. xvi. q. vii. omnes basilice.

¶ De ecclesia romana et ecclesiis re
 ligiosis.
 ¶ Ecclesia romana cu sit caput om
 nium et magistra primarum te
 ner ecclesiarum, xiii. q. vi. dudum. ¶ Item
 ecclesia religiosorum clericis secularibus
 vel laicis assignari non debet qdum per
 religiosos poterit resormari, extra de re
 bus ec. non alie. possessiones vbi de hoc
 in gl. qdum locus enim religiosus sicut
 vestes altaris et ligna ecclesie ad secula
 res vsus redire non debent et de relig.
 do. hoc vbi de hoc et de conse. dist. j. li
 gna et. c. altaris. ¶ Item ecclesia regula
 ris poterit alteri ecclesie reglari subici
 de voluntate capituli etia epi in consul
 to fm quosdam extra de dona. inter di
 lectos vbi de hoc i. gl. s. qdum et de his q
 vi. me. ve. ta. fi. r. c. cu dilecti vbi de hoc i
 gl. no tm nihilominus habet epi sicut pri
 us iura episcopalia in ecclesia sic trans
 lata. Quidam tamen dicunt qd sine con
 sensu episcopi et capituli fieri hoc non
 potest, extra de relig. do. q. ad monaste
 riu. ¶ Item sine auctoritate epi vel plari
 no pot de nouo pstrui ecclesia censual,
 extra de censi. prohibem. r. c. scientes.

¶ Ecclesia fungitur triplici iure.
 ¶ Ecclesia fungitur iure imperii. In
 aut. de non alie. aut permu. s. fan
 cinus col. h. imo maior est impio. xvi.
 di. duo et de mo. i. obe. solite. De his
 habes, extra de resti. in integ. Auditis i
 gl. ver. ecclesia fungitur. ¶ Item fungit

Summa monaldi

dire minoris extra de in integ. restitu. c. j. ubi de hoc. r. c. auditis. ¶ Item funditur iure republice. c. iij. q. ii. quid ergo z. l. bist. ius publicum. vnius ecclesie vnus sol^o debet esse sacerdos extra de preben. cum ignores z. c. preterea z. c. de multa z. c. q. ii. c. vlti. ¶ Item ecclesia dedicari nō debet nisi assignetur ei tantum q̄ inde ad min^o duo clerici valeant sustentari. ar. vii. q. j. quidz de cō. dist. j. hoc quoq̄ statum. z. c. ne me. z. extra de filiis presbiteroz̄ proposuisti vbi de hoc. ¶ Item ecclesia que vidua dicitur ante consecrationem episcopi quoad quedā extra de transla. inter corporalia circa medium.

¶ Ecclesia cathedralis debet vocare viros litteratos ad predicandum et penitentiās dandum.

¶ Ecclesia tam cathedralis q̄ conuentualis debet ordinare seu vocare litteratos viros ydoneos ad predicand^o z ad penitentiās dandumz debet dare ei expēsas extra de offi. ordi. inter cetera vbi de hoc. r. ii. q. h. caritatem.

¶ Item ecclesia nō succedit clerico cui fuit ingrata ab intestato etiam si clericus non haberet propinquos. C. de in offi. testa. l. liberi. vbi m̄ excluditur a successione lib. propter ingratitudines.

¶ Item ecclesia metropolitana. debet habere theologumz alie ecclesie cathedrales z etiam nō cathedrales si eoz̄ sufficiunt facultates. debēt habere magistrōs artium qui sacerdotes et alios clericos in diuina pagina doceant z in grammatica z pauperes clericos maritime debet h̄m̄di magister docere grat^o pro eo q̄ ei debet cōpetens beneficium a capitulo assignari: z si h̄m̄di beneficiarius aliquid erigat a clericis illius ecclesie vel a pauperibus symoniam committit extra de magistris: q̄ nōnullis z de symo. peruenit.

¶ Plures ecclesias parrochiales nullus simul habere debet.

¶ Ecclesias parrochiales vel dignitates nullus potest simul habere cum idem ius sit in vtroq̄ nisi vnus haberet intitulatam z alterā commēdatam. vel vna ab altera depēderet extra de electi. dudum. h. circa medium. de preben. extirpande vel nisi habere per dispensationem d̄ni pape extra de preben. multa. vel nisi propter paupertatem ecclesiarū. r. q. ii. viuo. z extra de era. z qualira. eam te vel nisi ppter p̄nuriā clericoz̄m. r. q. j. fere p totū.

¶ Item ecclesia cathedralis vacante nichil possunt clerici disponere de rebus episcopatus in preiudiciū ipsius extrinse. se. va. per totum et de iurciurandis sic nostris. ¶ Item ecclesia constituta non debet sine dyocesanū assensu extrinse de iure patrono. nobis fuit vbi de hoc.

¶ Item cum ecclesia leditur in alienatione alicuius rei ad se pertinentis in integ. restitu. debet extra de resti. in integ. requisiuit vbi de hoc et de emptio. ven. cum dilecta.

¶ De vniōne ecclesiarum.

¶ Ecclesiarum vniō fit trib^o modis primo vtrina subiciatur alteri in vt vna sit mater et altera filia et tunc sedes erit apud illam cui subiciatur extra de hīs que vi metusq̄ causa sunt cum dilect. z tūc filia sortitur priuilegia matris z illius sequitur consuetudines z naturā extra de statu mo. cum recolliges. §. vlti. z ideo huic vniōni consentire debet dyocesanus episcop^o scđo modo sic. vt neutra subiciatur alteri sed quelibet remaneat in suo honore vnde si vtraq̄ nō erat episcopalis vtraq̄ erit cathedralis episcopalis z canonicus vnius ecclesie non erunt canonici alterius nec isti vocabuntur ad depositionē illorum vel econuerso necres confundentur. sed erit vnus episcopus qui ab om̄i

nibus eliget et si queras vbi fiet electio dicendum qd debent sibi deferre et gere re sibi morte sicut fuerit oportuni extra de rescriptis pastoral et forte in hoc casu loq. xvj. q. j. et tempo:is et si diuersos habuerunt metropolitanos diuersos habebunt ar. extra de relig. do. q. mo: nasterij et ne sede vacante. c. j. vbi d. hys in glo. Nota qd et tunc episcopus ratione vnionis ecclesie suberit vni metropolitano. ratione alteri? suberit alteri metropolit. et propter illam vnionem neuter metropolitanus perdit ius suum. Itē tertio modo fit vnio cum ex duabus sit vna nec altera alteri subijatur tunc res omnes cōmiserunt et derici vni? erunt derici alterius et erunt collegium vnus et derici vnus ecclesie vocabuntur ad de positionem et electionem clericorum alterius et vtraq; ecclesia tenet honorem suum et si vtraq; fuerit episcopalis vtraq; erit. et si suberant diuersis metropolitans tunc illi soli suberit de quo pre cepit papa et regentur melioribus priuilegijs et consuetudinibus que in altera illarum erant ar. de pe. di. j. medicinalmentum sicut imperator cum vnit contrarium bone fidei et stricti iuris. tunc illud inuitum retineat ea que meliora fuerunt in altera actione ar. C. de rei vro. acc. l. j. in prin. §. sed ignoramus.

De custodia eucharistie.

Eucharistia custodiri debet in loco singulari. mīdor ad hoc signato vt sit honorifice collocata deuote ac fideliter sub clauibus cōseruetur extra de cele. mis. sane et eod. ritu. c. j. Item sacerdos per se ipsum ferat illam cum necesse fuerit ad infirmos illa sollempnitate et reuerētia adhibita que statuta est in concilio generali extra d. cele. mis. sane. §. sacerdos non tamen per laycum vel mulierem ipsam transmittat de cō.

dist. ij. peruenit potest tamen per dyaconem si necesse fuerit ipsum transmittere ad infirmum. rxi. dist. ij. dyaconē et c. presentem. **E**tem crisma supra dicta custodia similiter conseruetur extra eod. ritu. c. j. **E**tem oratoria vasa corporalia pale altarīs et vestimenta clericorum munda et nitida conseruentur extra eod. ritu. c. ij. Quibus in alijs vfi bus vtendum non est nisi ecclesiasticis et dignis officijs que ab alijs quaz a consecratis hominibus contingi nō debent de cō. dist. j. vestimenta et c. ad nuptiarum et c. si infecta. **E**tes pale altarium et vestimenta clericorum cum fuerint sordida a dyacono cum humilibus ministris intra sanctuarium lauentur de cō. di. nemo que si fuerint vetustate consumpta comburantur de cō. dist. j. altaris. Que autem sunt do. dedicata non debent ad profanos vsus conuer ti. rix. q. j. que semel et. rxi. q. vlti. comperimus et. rxi. q. ij. nulli et de conse. di. j. lingua.

De electione.

Vtendum est de electione qd sit Qui possunt eligere. De electioe pape et imperatoris. Qui eligi possit et qui non. De forma electionis. Qui nō possunt eligere. De modo compromissionis in electione. De conditionali et alternatiua. Qui sunt ad electionē vocandi et qualiter an layci electioni debeant interesse. De tempore electionis De tempore electionis spectando. De electione que nulla est. De cassanda electione. De examinatione et confirmatione electi ad quem spectat electio canonicoꝝ et personarum habentium De actione impugnatione electionis.

De electione quid sit.

Electio est alicuius persone ad dignitatem vocatis licet alibi hoc verbum eligere se habeat ad multa. Nam dicitur quis eligi in postulandus extra de elec. in causis et de renun. post trāla rionem. **E**t similiter dicitur quis eligi in canonicum extra de elec. cum ecclesia vulturana et de preben. dilecto. Similiter dicitur quis eligi in arbitrum extra de elec. in causis et de fo. cōpe. si quis contra. Sed in hīs et similibus sumit electio largo modo Hof.

¶ Qui possunt eligere.

Electio de iure spectat ad collegium clericorum etiam si duo vel tres fuerint in collegio extra de elec. c. i. et de consuetudine cum dilect. et xlii. dist. adrian. et no. s. ex hīs. Sed si clerici non sunt in ecclesia vel collegium vel ut corpus. sed sunt ut singulares persone tunc superior providebit pro se vel pro presentante patrono. Si ecclesia tamen habet patronum extra de iur. patro. c. pastoral. hoc tamen regulare est. ut ad collegium cuiusque ecclesie spectat electio licet plerumque de consuetudine vel privilegio alieni vocentur extra eos titu. cum manguntina vocantur aliquando religiosi et honestate non ex debito. xlii. dist. in hōie. **E**t electio devolvitur ad pauciores eius in electione maior pars. c. deliquit extra de postulādo. c. h. ubi de hoc in glo. hic patet. **E**t devolvitur etiam ad unum propter universitatis delictum l. dist. in si forte et extra de electione bone. h. et de postul. bone. **E**t eligere potest archiepiscopus in quod compromittitur ratione compromissi et eius quem eligit potest confirmare in quod est preclatus ipsius ad quem spectat confirmatio eius extra de elec. cum inter canonicos eos ubi de hoc et xlii. dist.

in synodo Si tamen tempore consecrationis aliqua probarentur contra personam taliter electi. bene posset huiusmodi archiepiscopus electionem cassare ar. in. q. vii. s. tria et extra de elec. cum inter universas. **E**t electores possunt compromittere in episcopus vel aliam personam etiam si non sit de collegio suo extra de elec. causam que ubi de hoc

¶ De electione summi pontificis et imperatoris.

Electio summi pontificis fit tantum per cardinales in qua nihil consentiant due partes et eis non valet extra eos. c. licet et induci debent per brachium seculare quia se interponere debet. et potest ar. xvii. di. valet licet et. xlii. q. v. de liguribus in si. is. ii. ab universali ecclesia romanus pontifex habeatur qui a duabus partibus cardinalium suple electus fuit et receptus non computato electo inter duas partes secundum quosdam extra eos titu. licet ubi de hoc in glo. nunquid. Sed quod dicitur in hac decretali de duabus partibus aliquando cardinales non observant possunt tamen huic iuri renunciant et ad ius ecclesie redire sicut Hof. **E**t taliter electus in papam in eo ipso quod eligitur confirmatur et statim habet plenam et liberam administrationem. **E**t secus si per symoniam vel per sumptionem vel quolibet ingenio male esset electus. quia tunc esset excommunicatus eius fautoribus suis. et deberet abici ab ecclesia sicut antichristus in suo for et destructor totius christianitatis. nec aliqua super hoc aliquando audientia ei servat. xlii. dist. in nomine domini circa medium. **E**t imperator sibi eligit aliquando imperatores. xlii. dist. legimus. **E**t electus in imperatorem debet examinari per

papam. Si est de genere persecutorum vel est excommunicatus vel publice periurus cassatur electio ipsius extra de elec. venerabilem in prin. c. i. r. q. i. si quis r. r. q. i. ipsa pictas

¶ Item electio facta ab illo qui erat in quasi possessione, eligendi. r. etiam si postea possessiones amittat extra de iure patro. consultationibus. r. c. cum propter r. de elec. querelam.

¶ Qui non possunt eligere.

¶ **E**ligere non possunt excommunicatus excommunicatio maiori extra de ap. constitutis secus in minori extra de clerico excommu. n. i. c. vltim.

¶ Item nec suspensi extra de consuet. cum dilectus de excep. apostolice. Item nec interdicti extra de elec. cum inter r. ¶ Item nec illi quibus eligere est interdictum absque licentia superioris extra de elec. c. vlti. ¶ Item nec illi qui in eadem vocatione elegerunt vel postulauerunt sciēter indigni. extra de elec. cum in cunctis r. c. scriptum. r. c. a. immoritur in si. quo casu. sunt ipso iure eligendi potestate priuati idem si peccatur in postulando extra de elect. scriptum. ¶ Item nec illi qui priuantur potestate eligendi propter peccatum in forma electionis commissum extra de elec. quapropter.

¶ Qui eligi possunt r. qui non.

¶ **E**ligi potest r. debet qui doctior est et sanctior et cuius comparatione ceteri grex dicantur. viii. q. i. licet ergo dummodo sit de matrimonio natus. et etatis legitime sicut decet. extra de elec. cum in cunctis. ¶ Item eligi non debet puer ad regimen ecclesiarum sed discretus r. litteratus extra de tra. r. qua si. in decorum de elec. cum in cunctis. ¶ Item subdiaconus in episcopum eligi potest q. eodem privilegio est vya

cono gaudet. Similiter eligi potest dispensatus tamen r. non derogare iur. de ecclesiarum regimine in minoribus ordinibus constitutus r. c. i. p. u. i. coloratur extra de tra. r. quali. p. c. r. e. a. r. c. si. r. a. i. r. de preben. super vbi de hoc.

¶ Item qui ad vnam dignitatem reputatur dignus si postea eligatur ad aliam dignus etiam debet reputari. lxxiii. digesta. fallit in hoc casu extra de elec. scriptum est in si. vbi de hoc qm licet tolleretur quis in officio minori propter hoc tñ in maiori tollerari nō debet in dignus. r. i. n. nos consuetudinem.

¶ Item eligi nō potest minor excommunicatione ligatus extra de cler. excommu. n. i. si celebrat. ¶ Item nec sit spensus nec interdictus extra de postul. c. i. r. c. cum dilectus. ¶ Item electus ineligentes numerari non debet q. nullus potest eligere se ipsum extra de elec. cum ana. r. c. q. propter fallit tñ hoc aliquando ratione compromissi. extra de elec. cum in iure vbi de hoc in glo. dicit quidam hodie cum talis electio. nullo modo teneret extra de sortilegiis. c. vlt. vbi de hoc in glo. Simile hēs r. de elec. cum ana. r. c. q. propter. ¶ Item electores possunt ab electioe recedere quādo electus primum beneficius q. habebat retinere nititur r. non vult ipse dimittere pro se. extra de preben. cum ignores vbi de hoc si sciel. ¶ Item cassanda est electio illius qui requisitus anteq̄ esset electus. consensit electioni de se faciente quia presumitur ambiciosus extra de elec. cum post peti r. vbi de hoc r. c. officii. r. c. cum ad nostram.

¶ De forma electionis.

¶ Electionis forma est triplex. p̄sa est q. tres de collegio debent poni qui vota eligentium audiant in secreto r. sic facto scrutinio r. inscri. redacto fiat publicatio. i. cōi. Deinde collegio nūeri

ad numerum: meriti ad meritum: zeli ad zelum: et illius in quem maior et sanior pars consensit. non respectu prius aliarum: sed respectu totius capituli statim electio fiat incontinenti et requiratur minor pars utrum eligere velit cum maiori. et si consentiat. tunc is qui maiorem vocem habet in capitulo surgat et dicat. Ego pro me et toto capitulo eligo talem et omnes alii acceptent. Si vero minor pars non vult consentire maiori ita pronuntiabit ille qui maiorem voces habet in capitulo. Ego pro me et pro illis qui mihi consentiant eligo talem et alii dicentibus placet nobis. et ita fiat electio per scrutinium in communi. ar. extra de electis. quia prope et. c. in genest. r. c. ecclesia vulturana. et hec forma scrutini locum habet in ecclesijs episcopalibus et etiam in minoribus. s. in archiepiscopalis et in presbiteriis et in plebanis et in alijs personis qui non consistunt in ecclesijs cathedralibus et regularibus quia tamen secus si alie ex talibus ecclesijs personatum habentibus modicum collegium habeat puta trius vel quatuor forma scrutini non poterit observari et ideo procedetur secundum morem consuetus ab antiquo et ita intelligit extra de elec. capi. j. Item secunda forma est compromissum scilicet quod aliquibus viris idoneis vices suas electores committant qui vice omnium eligant eis prelatum et si maior et sanior pars capituli compromittat totum capitulum compromittere videtur secundum quosdam quia quod maior pars facit totum capitulum facere videtur extra de his que fi. a ma. par. ca. p. totum et. lxxv. dist. c. j. Quidam tamen dicunt quod si etiam pauci consentiant in forma scrutini quod forma est ordinari per quod nulli vel saluarus suis quia potest in quem vult dirigere votum suum prevalet condicio paucorum et consensus in forma

scrutini. et romana curia sic observat. Sic et licet maior pars compromittere velit non prevalet nisi minor contradicat quia nullus ad compromittendum cogi debet inuitus. ar. ff. de arbi. l. sed et. ff. q. vii. §. tria. Sed et alii contradicunt. Item tertia forma est quod omnes quasi per inspirationes consentiant in aliquem ipsum viva voce communiter eligendo extra de elec. quia propter vobis de his. Quidam tamen dicunt quod si teetius modus eligendi non est forma electionis. Sed potest exceptio a forma predictis. Item ad evidentiam huiusmodi formam que ponuntur in illo. c. extra de elec. quia propter. Nota quod secundum quosdam tres sunt electionis forme posse in. c. predicto. Prima dicitur forma scrutini. Secunda dicitur forma compromissi. Tertia dicitur forma inspirationis. Sed secundum alios due tamen sunt forme. scilicet scrutini et compromissi forma enim inspirationis non est proprie forma sed est exceptio a predictis formis hoc innuit ista ubi dicitur nisi forte communiter r. c. Similiter alia ratio nam loquitur de inspiratione divina que a solo deo predicti cui forma imponi non potest. cum non sit sublege nec possit prohiberi proprie quod adeo fit extra de regularibus. b. r. xlii. q. h. due sunt. Item quod forma scrutini multas recipit dubitationes videndum est qualiter in ea tam de iure quam de facto fit procedendum enuncendum quod in primis debentur hi ad quos eligendi potestas pertinet de iure communi et consuetudine videlicet sunt in possessione agendi vacante ecclesia insimul convenire debent et tractare de electione facienda et debent convenire in ipsa ecclesia si possunt extra de elec. c. si sicut vel in alio idoneo loco si non potest ibi electio comode celebrari. r. xlii. dist. in nomine omni. et tunc vocandi sunt ad electionem omnes qui

possunt et debent interesse vocatio autem et citatio absentium ita fiet. B. archidiaconus bononiensis capituli sancti petri prouido viro et discreto. in regio comoranti salutem etcetera. Discretionem vestre tenore presentium facimus manifestum quod bone memorie dominus p. bononiensis episcopus die tertio intrante maio viam vniuersae carnis est ingressus propter ex ne ipsa ecclesia propter longam moram in spiritualibus et temporalibus sustineat lesionem nos monemus et attente requirimus quatinus post quinquaginta diem post harum presentationem ad electionem faciendam nobiscum venire curetis. alioquin quod tunc ad electionem procedemus vestri absentia non obstante. Si vero non potestis interesse in dicto termino impedimento aliquo impediri et multis in ipso electionis negotio alteri committere vices vestras ad nostram presentiam nunciium ydoneum transmutatis qui super ipso impedimento iuxta generalis consilii statuta nobis faciat plenam fidem etcetera. Item vocatis ergo qui sunt euocandi presentibus omnibus surgat archidiaconus vel alius maior capituli et proponat sic. Domini nos sumus hic vt de pastore prouideamus ecclesie nostre. Sed cum plures forme sint statute secundum quas procedere valeamus et debet eis nominare formas predictas. Deliberetis ergo secundum quam ad electionem faciendam procedere vultis et si concedant se velle procedere secundum formam scrutinium tunc maior consilii faciat publicum instrumentum de responsione seu deliberatione tali quod notarius ita scribet anno domini etcetera. die et loco tali. B. archidiaconus bononiensis ecclesie canonici et congregati ad electionem faciendam deliberatione inter se habita requisiti per dominum archidiaconum

responderunt concorditer omnes se velle procedere secundum formam scrutinium presentibus talibus etcetera. hijs per actis predictus archidiaconus consentientibus ceteris canonicis elegerunt tres de collegio fide dignos. et de illa electione scrutatorum conficiatur publicum instrumentum hoc modo. anno domini etcetera. vt supra cum hoc esset quod dominus archidiaconus bononiensis ecclesie eiusdem ecclesie capitulum deliberasset prouidere ipsi ecclesie vacanti per formam scrutinium preelectus archidiaconus et capitulum elegerunt tres tales canonicos eiusdem ecclesie committentes eisdem vt secreto et sigillatim vota cunctorum requirant et in scriptis redacta publice debeant in communi presentibus etcetera. Ipsi vero scrutatores sic procedent. Debent enim in aliquo loco secreto stare post altare et tunc debent illum alloqui. quod de consuetudine habet in electione et in capitulo priuam voce extra ecclesiam. auditis et debent huiusmodi verbis vt. adiuramus nos in virtute spiritus sancti vt nominetis illum nobis quem creditis vtiliorem et meliorem ad regimen ecclesie nostre et in ipsum consentio pro bono statu ecclesie nostre vacantis. et ille sic adiuratus debet habere deum precocul. et sic respondere. Ego credo de minimis. p. canonicum nostrum vtiliorem et meliorem ad regimen ecclesie nostre et in ipsum consentio in pastorem eligendum et sic de interrogatione quam faciunt scrutatores et de responsione quam facit ille qui interrogatur conficiatur per notarium vel per ipsos scrutatores publicum instrumentum cuius solus alijs mandantibus et videntibus scripturam scribere potest. Demum debent vocare sequentem et his verbis vti debent. et sic de singulis vocatis autem et inquisitis omnibus tunc obediens

Summa monaldi.

scrutatores in continenti ne iure in pu-
 blico in choro vel capitulo presentibus
 omnibus canonicis et vnus scrutator
 ruz de mandato aliorum debet legere
 et publicare vora. publicatione autem
 facta in continenti facienda est colla-
 tio. extra. e. ritu. cum ana et sic collatio
 isto modo. aut vora diuisa sunt in plu-
 res aut in vnum tantum concesserunt
 Si diuisa sunt in plures tunc fit colla-
 tio numeri ad numerum zeli ad zelum
 meriti ad meritum. numeri ad nume-
 rum fit isto modo. archidiaconus. qui
 est maior vel ipsi idem scrutatores. ita
 dicent vora vestra diuisa sunt in electio-
 ne vt apparet pro publicamento voro-
 rum quia quidam vestrum consentiunt
 in. R. et quidam in. q. audiamus quis
 istorum habeat maiorem numerum et
 tunc legantur vora vt ponantur ex vna
 parte simul omnes qui consenserunt
 in. R. et alia omnes qui consenserunt i
 e. et tunc hinc collatio de his qui con-
 senserunt in. R. et de his qui consense-
 runt in. C. et ita per istam collationem
 apparebit quis istorum habeat maio-
 rem numerum. ¶ Item demum fiet colla-
 tio meriti ad meritum hoc modo. s. do-
 minus. R. in quem maior pars consen-
 tit natus est de legitimo iunio ad eta-
 tem legitimum habet. s. xxx. annorum
 est in sacris ordinibus constitutus ha-
 bet sufficientem scientiam quia ratio te-
 pore fuit in scolis. Sed dominus. C. de
 defectum patitur in ordinibus etiam in
 etate nec vnq. fuit in scolis et ista do-
 minus. R. est maioris et melioris meri-
 ti q. dominus. C. ¶ Item zeli ad zelum
 collatio fiet hoc modo zelum enim con-
 sistit in animo ex eo q. h. consenserunt
 in. R. plures fuerunt q. h. qui consen-
 serunt in. C. et ex eo q. R. defectum nō
 habet scientie vel etatis et est in sacris
 ordinibus constitutus presumitur qd

melioris zeli sint qui consenserunt. in
 R. quam h. qui consenserunt in. C. et
 maior numerus et melior zelum ibi est
 sumptio maior extra eod. titu. dudum
 ¶ Item sic facta collatione tunc archi-
 diaconus qui maior est illum eligat
 consensu et voluntate omnium canonicorum
 inq. maior pars et sanior consen-
 tit et vratur his verbis. ego talis archi-
 diaconus bononiensis ecclesie habita licen-
 tia et obtento mandato a canonicis om-
 nibus eiusdem ecclesie cum hoc esset
 ecclesia bononiensis. per mortem bone-
 morie. R. pastore careret presentibus
 omnibus qui valuerunt et debuerunt
 cari ad electionem per forma scrutini
 elegerunt ipsi ecclesie puideri et electi
 scrutatoribus tribuendo collegio fide-
 gnis publicato scrutinio et collatione
 habita numeri ad numerum. meriti ad
 meritum. zeli ad zelum. et maior et san-
 or pars capituli in dominus. n. in ipso
 scrutinio consenserunt nomine mo-
 nomine ac vice omnium canonicorum
 eiusdem ecclesie spiritus sancti gratias
 uocata et ad honorem beati petri eccle-
 sie bononiensis. ego eligo dominum. R.
 canonicum bononiensem in pastorem et
 rectorem ecclesie bononiensis. presen-
 bus restibus etc. ¶ De hoc fiat publi-
 cum instrumentum. similiter facta electio
 ne mox eam publicet in communi so-
 lenniter et alta voce cantando. Te de-
 laudamus. te. do. con. et deducendo ip-
 sum ante altare et in stallando ipsum
 et aneat tamen ipse electus ne aliqui
 administret sine confirmatione nisi sit
 tra ytaliam valde remotus et electus si
 su concordia quia tunc propter neces-
 tatem et vrilitatem potest tam in spiri-
 tualibus quam in temporalibus ministrare
 extra eod. titu. ¶ Item si omnes ipsi
 scrutinio consenserunt in vnu tunc
 collatio numeri ad numerum zeli ad

Num non habet locus si sit collatio per
 cum qui maior est hoc modo. videam
 qualis sit ille scz q̄ consensus si est
 natus delegato matrimonio si est suffi
 cientis sciētie et etatis legitime. si est in
 sacris ordinibus cōstitutus &c. et si ista
 concurrunt fiat electio vt supradictus
 est. ¶ Item videndum est de forma cō
 promissi qualiter fiat & est faciēda hoc
 predicto modo scilicet vt ibi presentib⁹
 omnibus & et tunc debent canonici
 aliquibus committere vices suas dan
 do potestatem & ius eligendi eis pasto
 rem & de traditione seu compromissio
 ne fiat publicum instrumentum hoc
 modo anno domini. &c. Cum hoc esset
 q̄ capituli & cano. bonoñ. ecclesie vacā
 te ipsa ecclesia per formas compromis
 si ecclesiā cōcedēdū de pacto voluerunt
 prouideri in tales viros ydoneos frā
 gulerunt & dederunt potestatem libe
 ram et ius eligendi pastorem nomine
 ac vite omnium canonicorum eiusde
 ecclesie compromittentes illum recipere
 in pastorem & habere quem ipsi pu
 terunt eligendum. extra. eo. ritu. cum
 dilectus et tunc sic habita potestate de
 bent compromissarii trahere se ad par
 tem. extra. eo. ritu. in causis & tunc ad
 iuicem deliberent & tractarent de me
 liori eligēdo et vtiliori qui si fuerunt
 inconcordia tunc redeant ad capitulū
 et vnus ex predictis compromissariis
 pro se ac vice omnium compromissari
 orum & omnium canonicorum eligat
 in hunc modum. Cum talis ecclesia
 per mortem bone memorie. N. vaca
 ret et canonici ad electionem congregati.
 c. d. & c. a. potestatem prouidendi
 per formam compromissi eidem eccle
 sie contulerant & pastorem etiam deli
 beratione habita eligendi. Et go d. spi
 ritus sancti gratis inuocata nomine meo
 & nomine compromissariorum meo

rum et omnium canonicorum eiusde
 ecclesie dominus. r. eligo in pastorem &c.
 vt supra in continenti electionem ipas
 publicent in communi & vt supra.

¶ Item per inspirationem fit electio
 in hunc modum q̄ diu sunt canonici in
 choro seu capitulo officis quasi simul
 subit vno spiritu eligunt & consensunt
 in aliquem specialem & in hoc casu vn⁹
 omnium nomine facit electionem s̄
 dicto modo ne videantur singulares
 electiones. extra. eo. ritu. in genesi.

¶ Item circa primam formam scri
 pturā q̄ritur an illi tres scrutatores pos
 sunt esse aliunde q̄ de collegio. & dicen
 dum q̄ licet aliqui dicant eos posse esse
 aliunde ar. extra. eo. ritu. causas que
 alii tamen dicunt q̄ non possunt esse a
 liunde cum littera dicat q̄ de collegio
 extra. eo. ritu. quia propter et ar. extra
 de offi. dele. p. et. g. Similiter q̄ de qui
 busdam conceditur de aliis prohibere
 videtur. xv. distin. qualis & extra de p̄
 sumptione nec illud. & causam que ob
 stat quia loquitur in alio casu. scz quā
 do proceditur per formas compromis
 si. ¶ Item queritur vtrum isti scruta
 tores possunt esse plures q̄ tres et di
 cunt quidam q̄ possunt esse plures ar.
 extra. eo. ritu. cum in iure & ca. dilectus
 & c. cum in causis alii dicunt q̄ nec plu
 res debent esse nec pauciores ar. extra
 eo. ritu. quia propter & iura illa que il
 li allegant pro se loquitur in forma cō
 promissi et sic non contradicant.

¶ Item queritur an debeat per scruta
 rium inquiri vota istorum trium p
 scrutatorum & qualiter & quādo inquiri
 debent & dicendum q̄ perscrutari &
 inquiri debet si ueroide ista & alii ḡnalis
 quod secreto & sigillatim vota eorum si
 diligenter exquirant extra. eo. ritu. qz
 propter. Similiter secreto & sigillatim
 inquirere et debet inquiri. Unde duo

scrutabuntur vota tertii et sic de singulis. Similiter dicendum quod tutius est quod scrutatores primo inquirent et dicant vota sua alioquin si non inquirerentur vota scrutatorum primo sequeretur quod arbitrio relinqueretur quam electionem vellem maiorem et meliorem facere quod esse non debet. **T**ertio circa formam compromissi queritur an isti compromissarii possint esse extra collegium dicas quod sit extra. eo. tit. causam que. **T**ertio videtur quod in unum solus possit compromitti vtriusque. eodem. tit. causam que. alii dicunt contra de terra forma inspirationis non est multitudine mandandi quod illa raro occurrit. s. inconcordia. Egidius. **T**ertio electionis decretum debet continere totam seriem et formam electionis et nomina eligendum et eorum consensum et subscriptionem cuiuslibet in hunc modum. Ego N. canonicus talis ecclesie huic electionem interfui et consensi et propria manu scripsi et si aliquis eorum nesciat scribere tunc alius nomine ipsius et eius mandato subscribere debet extra de re iudica. cum inter eos. Similiter illa scriptura debet continere nomen electi et ad quam electus sit dignitatem et debet fieri per manum publicam vel duos idoneos viros extra de pba. quasi contra fal. Similiter debet huiusmodi scriptura continere inquisitionem et voluntatem singulorum publicantes scrutandi collationem et electionem in continentem factam et huic scripture sigillum capituli debet apponi ita quod tale decretum appareat formam electionis fuisse servatam et tale decretum ita est de substantia electio cum dicta forma quod nisi fiat publicationis votorum collatio et electio subsequenter in continenti huiusmodi electio est cassanda et ideo per decretum tale debet ap-

parere formam fuisse servatam. extra de elec. quia propter r. c. cum ana. et c. cum post petitam et in. ca. innotuit vbi de hoc. in glo. decretum habet. Quibus tamen dicunt quod prius tale decretum de sollemnitate electionis non tamen de substantia ita ut propter huiusmodi omissionem electio cassaretur. **S**exto. **T**ertio qui eligunt de alia ecclesia quod de sua ita quando eligunt debent proferre verba secundum sy. eligimus et postulamus. N. secundum quod de iure melius valere potest et tunc tenet talis electio seu postulatio siue sit eligenda siue sit postulanda. **T**ertio electio publicata scrutando cum res non integra vota sua narare nequeunt electores vel postulatorem immo per superiores ad electionem faciendam sunt compellendi extra de electione publicata. r. ca. in causis. vbi de hoc r. ca. electio vestra et de postulando. ca. placet et vlti. Similiter electores ab electione resiliere non possunt electo consentiente vel consentire volente extra. eo. tit. inter canonicos. **T**ertio electio per publicationem votorum per ecclesiam cassari propter formam non servatam datur extra de elec. quia propter r. c. post petitam vbi de hoc in glo. Sed dicitur r. c. scriptum in fine.

De modo compromissionis in electione.

Electiois compromissionis ita hoc modo compromissarii cum eligant in qua maior et sanior pars concordat bene valet et valet maior pars consentiat. possunt huiusmodi electores compromissarii testificari et credere eis. quia alii electores testificari non possunt vel dicere se non consensisse cum essent in suis testifi-

hīs singulares. extra de elec. cum dilectus ubi de hoc in glo. iiii. enim similiter audientes inscrutinio eligentium vota resuscitari possunt si maior pars capituli in electis consensit et hoc propter defectum probationis ut in dicto. c. cū dilectus. ¶ Tres electionis ⁊ promissionis in alios facta etiam reintegra secū dum quosdam reuocari non potest extra de offi. deleg. super questionum. §. porro. ¶ Tres si compromittatur simpliciter tres nulla forma qualiter eligere debeant adiecta uno sine tertio eligere non possunt unde si duo eligant tertium, vel si tertius cum alijs eligat se non valet quia nemo potest eligere seipsum extra de elec. cum in iure ubi de hoc. et de for. legijs. cap. vtri. ubi de hoc. in glo. simile habet de institutis ad nostram ubi de hoc.

De conditionali et alternati electione.

Electio si fiat sub cōditione ut consentio in. B. ⁊ si illum habere non possum consentio in se. vel fiat alternatiue ut eligo. d. et si ipse noluerit eligo. c. quia huiusmodi vota conditionalia et alternatiua et incerta sunt et consensum certum non exprimit cum electio fieri debeat ex consensibus puris et ideo predicta vota et similia in electione vel postulatione nihil valent immo qui predicto modo eligunt vel alias eligit personam incertam eligendi illa vice potestatem prouinciat ⁊ ad pure eligentes deuoluitur vox ipsius et de elec. in electione innocē. et ibi d. hīs in glo. i. sub conditione. ¶ Item si habet potestatem eligendi habere videtur et postulandi sed non e conuerso. extra de elec. in causis ubi de hoc i glo. hec habes. ¶ Item electio facta post prohibitionem superioris nō cassatur donec videatur de iure electionis cau-

sa quare prohibita fuit extra de res. in integ. cum venissent in fine ubi de hoc. quia non debet electio priuari lite procedente dum est in possessione alium eligendi. viii. quest. iiii. nōne. ⁊. xxv. q. iij. nolumus. ¶ Tres qui priuari sunt potestatem eligendi quia scienter elegerint indignum postquam semel ad electionem admittuntur non possunt postea reprobari extra de elec. cum vniuersi. ubi de hoc. ⁊ ar. extra de cleri. peregrini. tuc. ¶ Item eligere potestatem presentare quia est iniqua possessio eligendi. extra de elec. querelam et de iure patrona. de cetero.

Qui sunt ad electionem vocandi et qualiter.

Grectores qui sunt in puincia etiam si sunt. extra sunt tamē ita propinqui quod cōmode possunt vocari omnes vocandi sunt qui debent nolunt et possunt interesse consuetudo tamē potest in hoc obseruari extra de elec. coram ⁊. c. in genesi. ubi de hoc. et. viii. quest. i. factus est. ¶ Item si continentur et non vocantur qui sunt vocandi electio non valet. extra de elec. bone. h. ⁊. c. q. sicut ⁊. §. si autem et. ca. venerabilem. ¶ Item si absentes infra terminum competentem vocari venire vel causam rationabilem quare nō veniant assignare recusant electores presentes eligere possunt maxime cū mora periculum trahat. extra de elec. q. si aut ⁊. si autem ubi de hoc in glo. ⁊ sic patet et. ca. cum nobis. ¶ Item si electionis tempore aliquis electorum absentat se non est expectandus extra de lite non conten. quoniam frequenter §. si verō ubi de hoc. ¶ Item qui sciunt vocari non debent quia statim venire debent ad tractandum de utilitate. cōmuni. ff. de act. emp. ⁊. fen. l. c. in fi. et

re. cum nobis olim. **I**tem prohibita a papa ne eligat tempus electionis non currit dñimodo infra illud tempus prohibicionis petant a papa licentias eligendi quia quis est iniqua possessio ne eligendi et presentandi eligere potest et presentare. De pñlo extra de elec. c. vlti. De secundo co. ti. querelam et de iure patro de cetero.

De electione quando nulla est.

Electio quando est nulla iure actionis et non iure exceptionis. scilicet quoniam ex ea non potest confirmatio peti et hoc quando prima non tenet impedit tamen secundam extra de electione considerauimus ubi de hoc in glo. p. c. bone.

Item quando nulla est iure actionis sicut illa que facta est ab exco[m]municatis que non tenet nec ex ea potest aliquid impediri recipi potest exco[m]municatus enim eligere non potest nec eligi. extra de elec. bone. l. 2. de appellacionibus constitutis.

Item ubi plures electiones concurrunt quia sunt in contenti neutra impedit aliam vel preualt alia vero que prior fiat. Sed preualt illa que maioribus iniuratur meritis et plurimorum approbatur assensu. l. xiiij. di. c. vlti. et extra. c. t. ecclesia vestra. et c. dudum. Si vero ex intervallo fiat secunda tunc aut prima est aliqua licet possit elidi per exceptionem aut nulla ipso iure si enim cuius est prima non tenere ipso iure puta cum eligitur in eligibilis scieter. extra. co. titu. cum vrinco. t. c. venerabilis. et c. congregato et de appellacionibus constitutis. tunc prima non impedit secundam. Sed si dubium est an teneat prima quia aliqua causa allegatur quare tenere possit tunc prima impedit secundam quia non debet fieri secunda. nisi prima casetur. extra. co. titu. considerauimus. et c. cum causaz ubi de his in glo. nota que ubi. **I**tem nota que electio que ab iure non fuit nulla

poterat tamen per exceptionem cassari. et hoc electio tractu temporis potest ratificari. extra de postulacione bone et de elec. que sicut. s. si autem. **I**tem electio que tempore electionis nulla fuit tractu temporis non conualescit extra de elec. auditis ubi de hoc in glo. hoc videtur et extra de eta. et quali. dñs bone. et de cler. exco[m]muni. mini. postulasti.

Item electio nulla est quando eligitur postulandus tantum quia qui contententur non potest. non debet eligi sed tantum postulari. extra de postulacione et si unanimiter ubi de hoc in glo. sic. et ca. bone. Similiter ineligibilis est qui habet plures personatus sine dispensacione de mini pape. extra de elec. dudum. ubi de hoc. Similiter prelati exempti eligi non potest sed postulari tantum a papa. extra de consuetudinibus venerabiliter. **I**tem heremita non potest eligi in abbatem cum proprius possit habere nisi hoc fiat ex dispensacione pape extra de elec. cum ad monasterium ubi de hoc. et c. cum in magistrum. **I**tem nulla est electio viuarum vel publici aleatorie. et licet cum aleatore correcto possit episcopus dispensare viuarum tamen remouetur. extra de excess. pl. inter dilectos ubi de hoc.

Similiter quis minori exco[m]municacione ligatus a iure eligere possit. eligi tamen non potest. et de cler. exco[m]m. c. vlti. et de electione illa. **I**tem electio alicuius canonici facta sub hac forma. eligimus te ad proxima vacatura nullam nulla est ipso iure. extra de excess. preben. nulla. et c. relatum. et c. certiore. Sed si dicatur ita eligimus te in canonicum et in fratres et promittimus tibi conferre beneficium cum primo vacauerit talis electio bene tenet. et de excess. preben. relatum sed licet tale ius sine licentia corporali diu remanere non possit cum talis canonicus nunc aufeat canonicos

sed non prebendarum, j. q. iij. si quis de
bet tamen q̄ pauci. i. quicq̄ ad plus ta-
liter eligantur propter exceptiones lon-
gam. extra de preben. dilectus filius. j.
vbi de hoc in glos. argu. q̄ sententia et
infra de constit. cum. 25.

De electione cassanda.

Electio cassanda est et non valet si
fiat ad importunum clamorem pe-
tentium. extra de prebe. tue. vbi de hoc
in glos. nota. q̄. Item electio prima
non cassata per superiorem quado ali-
qua est non nulla ipso iur. secundo sa-
cta non valet extra de exco. prelato. in
ter dilectos vbi de hoc. et de elec. cum. i.
cunetis. z. c. innotuit. Item cassatur
electio quando habitus est tractat⁹ ele-
ctionis anteq̄ prel. mortuus sepulture
tradatur. extra de elec. bone. ij. vbi de
hoc in glos. q̄ et. lxxij. distic. nullus.
Item si electus cassetur visio electio-
nis et non persone iterum potest ad p̄-
laturā eiusdes ecclesie reassumi nisi for-
san aliq̄ interuenerit symdici. extra de
elec. super eo vbi de hoc in gl. pura pro-
pterea q̄ et de symonia. c. penul. Item
licet electio canonice facta debeat vbi
consuetudo est principi presentari non
tamen cassari debet si huiusmodi prin-
ceps electioni noluerit consentire. ex-
tra de elec. cum terra in sic. c. cum in-
ter vniuersas. Item electus in con-
trouersia cassari vel confirmari non de-
bet. lite pendente. extra de restitu. in in-
te. cum venissent in fine. vbi de hoc in
glos. sed nonne. Item electio neutra
valet et est vtraq̄ cassanda. quando ze-
lus iurk dignitas et merita eligentium
et electoꝝ per omnia equalia sunt quia
neutra facta est a maiori et saniori par-
te. extra de elec. cum ana. vbi de hoc in
glo. sic. s. e. et. c. ecclesia nostra sed tamē
potest in hoc casu superioꝝ cuiuslibet faue-

re. extra de in. patro. quoniam in quib-
busdam et. lxxij. di. si forte. et gratias fa-
cere cui vult. extra. co. ti. ecclesia nra. s.
circa finem vbi de hoc in glo. ex hac do-
ctrinali. Item electio secundi cassanda est
et non valet vbi non renouit renūciatio
primi. extra de renun. c. vi. qm̄ vbi quā
non est legitime destitutus alius in lo-
cum illius non erit legitime institutus
extra de renun. c. vi. vbi de his in glo.
de accusa. ad petitionem et. iij. q. vj. bo-
quippe. et. vj. q. j. presentium. Item
quando plures in simul sunt electio-
nes illa preualet que maioribus unius
meritis et plurium et saniorum appro-
bat assensu. extra de elec. ecclesia. ij. vbi
de hoc. z. c. dudum. Item electio que
non valet. potest tamen per consensum
aliorum confirmari quia diuersis tem-
poribus electioni potest quis consensu
re in casu et ex tali consensu acquiritur
ius electo secundum quosdam. arg. ad
de postul. bone. ij. in fine. vbi de hoc in
glo. quia q̄ et de elec. q̄ sicut vbi de hoc
in glo. sic patet q̄ secus tamen est de in-
re communi. extra de elec. quiapropter
et. c. in genesi. Item electorum digni-
tas p̄fertur vbi n̄nerus est equal. vel pa-
rum excedit. extra de elec. ecclesia vestra
s. in fine vbi de hoc in glos. ex hac et de
testibus in gl. vel saltem in nostra. alio-
quin n̄ner⁹ si excedat multum dignita-
ti p̄fertur extra de elec. dudum. et de
appel. constitutis. Electio autem si nul-
obiciatur debet prelati eius diligenti-
ter inquirere et examinare modum ele-
ctionis et p̄sonā electam aliter ei prela-
tus grauiter deberet puniri. et de elec.
nichil est. Electus enim debet habere nō
solum legitimam etatem et scientiam
sufficientem sed etiam grauitatem mo-
rum et prudentiam in temporalib⁹ co-
petentem. extra. e. ti. cum nobis vbi de
hoc. et. c. cum in cunetis et. c. dudum. et
de prebe. venerabilis circa finem vbi de

hoc. ¶ Item electus et confirmatus in archiepiscopum potest etiam an seipsum recipiat pallium consecrationem suffraganeorum in eorum cum ipse hoc non possit per se alio episcopis demandare. extra de elec. suffraganeis. r. de con. et. vel alia aqua et hoc verum est si non est mora petendi pallium. extra de elec. q. sicut. §. ceteri. r. c. di. quoniam. ¶ Item a tempore electionis post tres menses consecrationem petere debet electus. extra de elec. cum in cunctis. et. c. di. quoniam. ¶ Item electus tenetur recipere consecrationem ab illis suffraganeis quibus mandat a superiori suo etiam si grauerit superior quoniam facit id et mandat ex officio suo. extra de elec. suffraganeis et de transla. c. j. vbi de hoc et de off. si. delega. super questionum. §. si duo. ¶ Item post consecrationem electus dicitur prelatum et habet ecclesiam pleno iure. quia tempore consecrationis bene potest excipi contra ipsum. extra de ac. cu. super hys vbi de hoc. ¶ Item post consecrationem electi possunt conferri beneficia alijs que prius habebat ipse electus. r. j. q. h. si quis iam translatus. r. r. j. q. j. ne pro cuiuslibet. ¶ Item si electus infra Italiam ante confirmationem in temporalibus vel in spiritualibus admittitur debet repelli. et quicquid fecit cassari. extra de elec. aliter post vbi de hoc. r. c. nichil est. r. c. q. sicut. §. super eo et de preben. iam dudum. Sed valde remoti. s. ultra Italiam constituti si electi fuerint in concordia dispensantur propter necessitates et utilitates ecclesiarum possunt in temporalibus et in spiritualibus ad ministrare. sic. tamen ut de rebus ecclesiasticis nichil penitus alienent. extra de electio. nichil est. §. ultimo. ¶ Item electus confirmari non potest nisi prius ipse consentiat electione sue. qui non consentit ius electionis reddit in pristinum statum. extra de electi. in no-

tuit. vbi de hoc in glo. et merito. r. c. ad inter canonicos circa si. r. c. si vincosi. et de conces. s. ben. constitutus vbi de hoc in glo. ber. hoc enim. ¶ Item electus et confirmatus ea que sunt iurisdictionis tanquam episcopum facere potest. ut excommunicare. sententiam dare et similia. quod eius sententia seruari debet extra de elec. transmissa. vbi de hoc. et. ca. nosti. et de transla. c. j. illapo. que ad ordinem vel officium episcopi spectat ut clericos ordinare. et ecclesias consecrare et similia facere ante consecrationem non potest licet sit confirmatus extra de elec. q. sicut. §. preterea et de transla. inter corporalia. ¶ Item electus per seculares potestatem de suo consensu confirmari non debet. quia ineligibilis est. nisi dispensetur cum extra de elec. quisquis. r. r. j. q. vii. si quis deinceps. r. c. si quis episcopus. ¶ Item si quis electum indignum confirmat debet priuari confirmatione prius successoris confirmati et sic promotus ab officio debet suspendi et remoueri. extra de elec. nichil. §. nolentes quia licet electoribus debeat esse liberum arbitrium eligendi quoniam noluerunt per se tenentur eligere dignum. vii. q. h. dilectissimi. et extra de sponsa. cum et ideo electio clandestina nulla fit at sed cito fuerit celebrata solemniter publicetur extra de elec. quia propter. §. vlti. r. lxxix. di. c. j. ¶ Item qui non est de collegio et dicitur electioni de iure debet interesse quo iure hoc petat exprimere debet. extra de elec. constitutus. vbi de hoc. ¶ Item cum electoris conscientia examinanda sit sicut accusatoris. extra de elec. dudum. j. in si. r. h. q. vii. si qui sunt electus tamen non debet pariter defectum sufficientis scientie et ordinis vel etatis. extra de elec. cum in cunctis in principi. vbi de hoc. r. ca. dudum. ¶ Item confirmatio sine metu calumnie non potest crimine opponi. extra de

Summa monaldi

accu. super hñs. ¶ Item ab electo confirmato et consecrato fidelitatis exigitur iuramentum extra de elec. sig. p. formam q̄ habes extra de iurciur. ego

¶ Ad quem spectat electio canonicorum et personatum hñ.

Electio canonicorum et etiam personatum habentium et concessio prebendarum ad episcopum vel capitulum simul spectat de iure communi sed si sunt omnes simul negligētes tūc eligendi potestas ad proximum superiorem transfertur. extra de supplēda. n. gli. prelati. Dilecto vbi de hoc et de concess. preben. postulasti. de consuetudine tamen cui statur quandoq; ad episcopum quandoq; ad capitulum spectat electio supradicta licet aliter sit de iure communi. extra de concess. preben. postulasti vbi de hñs in glos. B. hic patet et de hñs que sunt a prela. ca. noscitur. et. c. innotuit. et. c. quanto et de elec. cum ecclēsia vultura. ¶ Item electionis mora purgari non potest. secundum quosdā extra de concess. prebē. nulla vbi de hoc et de supplē. negligē. prela. licet. et cap. dilecto.

¶ De accusatione et impugnatione electionis.

Electionem si quis impugnans et dicit aliquid contra formas electionis vel contra personam electi. et propter hoc appellatur ad papam tunc rā is qui se opponit q̄ is qui se defendit et generaliter omnes quorum interest et quos causa tangit contingit per se vel per procuratores ad causas instructos ad sedem apostolicam a die oblatōdis iter arripiat intra mensam. et si quis ve

ne non probauerit et plene q̄ contra formam opponit ad expensas quas propter hoc pars altera se fecisse docuerit condemnatur et si non probauerit q̄ obicit in personam a beneficiis ecclesiasticis suspenditur per tres annos. et si propria temeritate ingesserit se illo ipso iure suis beneficiis perpetuo est priuatus. extra de elect. statumimus vbi de hoc in diuersis glos. B. ¶ Item elector contra electum obijcere aliquod crimen nō potest. viij. q. ij. dilectissimi. circa finem. et extra de concess. preben. cum questione vbi de hoc et de cleri. coniug. diuersis. ¶ Item electionem accusans vel excipiens malitiose contra electum si nō comparat infra annum potest electus confirmari anno elapso vel die q̄ non est tantum expectandus immo superio: prefigat ei certum terminum infra quem prosequatur intentionem suam. Alioquin confirmabitur illum. et vbi de accusa. licet et de claudeli. de spon. cum inhibitorio et qui matrimonium accus. pos. cum in tua. Item quandoq; scriptam consuetudinē que dat ius eligendi aliquod collegium tenetur prelatum suum eligere de aliquo monasterio speciali. si tamē persona ydonea inueniretur ibidem tunc potest eligere aliunde extra de causa posses. et propria cum ecclesia. et de verbo. signi. abbas vbi de hoc. ¶ Item eligi non potest abbatem clericus secularis nisi aliquando primo sit professus in regula monachali. extra de elect. cum in magistrum vbi de hoc in glos. hic habes. et. c. cum ad nostram. et. c. officij. ¶ Item electio episcoporum maxime in ecclesijs cathedralibus est si potest fieri celebranda. extra de electio. q̄ sicut et. c. cum terra et argum. de appel. qua fronte. alioquin nedum extra ecclesiam immo contra ciuitatem si necessitas fuerit potest

rit celebrari. xxiij. distinctione in nomi-
ne domini. et. lxxij. distictio. pro.

De emptione.

Uidendum est de emptione qua
do. et qualiter. contrahatur. De
quibus rebus est venditio et emptio.
De emptoris exceptione. De emptione
linguosi contractus.

De emptione quando et qua- liter contrahitur.

Emptio contrahitur postquam de p-
cio conuenitur ea mente. ut preci-
um soluat. nam si simulare. de precio
conueniret tunc emptio nulla esset.

Contrahitur autem solo consensu. siue
inter presentes siue inter absentes per
nuncium vel per epistolam institui. eo.
titu. in principi. et. ff. eo. titu. l. j. §. vlti. et. l.
cum in venditum. et. l. nuda. **I**tem
emtionem non perficit datio arre sed
est. argu. emtionis et venditionis con-
tracte. ff. eo. titu. l. q. sepe in principio.

Item quandoque dantur arre. et per da-
tem steterit quod contractus non perfici-
tur perdit arram. **S**i vero steterit per
venditorem quo minus contractus p-
ficiatur compellitur venditor restituere
duplum institui. eo. titu. §. in his au-
tem. **I**tem si emptor non conueniat
in quantitate precio sed dicat sic dabo ti-
bi precium quod est in sacculo tunc non em-
ptio et venditio sed contractus in no-
minatus. ff. de condi. ob causam di. l. si.
C. eo. titu. l. empti.

De quibus rebus est emptio et venditio.

Emi et vendi potest omne id quod ha-

bet commercium quia sunt quedam
que in commercium non veniunt ut
liber homo et res sacra et religiosa et
ff. eo. titu. si in emptione. §. j. et. §. libe-
rum. et. ff. de verbo. obli. l. inter stipula-
tem. §. sacram. **I**tem res sacre sicut non
possunt vendi ita nec redimi extra de sy-
mo. querelam nec aliquo dato vel re-
cto possideri possunt nec super his tra-
sacti potest. extra de transactio. et de pa-
ctis cum pridem. et. j. q. j. q. p. p. res ta-
men sacre religiose transiunt cum uni-
uersitate. cum vniuersitas in propa-
nis consistit. ut extra de iure patronat-
ex litteris. nam tunc sacre accedunt em-
ptioni maioris partis ut. ff. e. rit. l. i. mo-
dici. natura est emtionis ut res sit quod
vendatur et precium intercedat. ff. e.
titu. l. j. §. sine. et. l. nec emptio. **I**tem
natura eius est ut rei epte lucrum et da-
num pertineat ad emptorem ut institui.
eo. titu. §. cum autem. ff. de periculo. et
como. rei vendi. id quod vnde proponitur
regula. si venditio fiat pure siue scriptis
certe speciei que degustationem non exi-
git omne periculum spectat ad empto-
rem. exceptio casu publicationis ubi pa-
ctum culpa vel mora interueniat pure
ideo dicitur quia si conditionalis esset
venditio ante euentum conditionis per-
tinet ad venditorem ut in illa. l. id quod
ideo autem a dicitur sine scriptis. quia
si in scriptis fiat periculum spectat ad
venditorem antequam scriptura perficia-
tur ut. C. de fide instrum. l. contractus.
certe speciei. ideo dicitur quia si sub al-
ternatione fiat emptio diuersarum re-
rum periculum proprie pertinet ad ven-
ditorem ut. ff. eo. titu. si in emptione. §. si
emptio que degustationem non exigit
ideo dicitur quia in illis ante degustati-
onem pertinet periculum ad vendito-
rem. ff. de periculo et como. rei vendi.
l. si parua. **I**tem periculum publica

thvnum pro alio qñ extra de senten. excomuni. responso. ¶ Item excomunicatus nominatim dicitur quis ex presbo proprio nomine vel cum aliis circumstantiis excommunicandis nominat extra de priuil. cum et plantare vbi de hoc in glo. nominatim.

¶ De pena non seruantis excomunicationem.

Excommunicatus suspensus et interdicitus si scienter presumit celebrare diuina priuilegiū absoluatur ab officio et beneficio debet deponi. nec potest dispensari ab irregularitate cum eodem nisi per vñm papā. extra de clerico et eo. minist. cleri. vbi de hoc. Sed si probabiliter ignorantia nesciens se ligatum celebrat. nec irregularis efficitur propter hoc nec peccat et quicquid facit antequam probabiliter sciat valet et tenet. quia potest predictis sententiis absens et ignorans ligari et etiam absolui si petat. si. q. j. de manifesta. et extra de cleri. excom. mi. apostolice vbi de hoc. Excommunicatio enim postquam scitur secum trahit executionem. quia deus ligat per talē sententiam et non homo. extra de ap. pasto. vbi de hoc in glo. ex hoc patet quod in predicto. c. apostolice. Est enim excommunicatio mucro episcopi. rj. q. ii. visis in fine. ¶ Item excommunicatus si etiā extra ecclesiam dicat horas suas officians do populum in exercitu vel in naui vel alibi contrahit irregularitatem. Si tñ dicat eas cum vno socio vel duobus vel pluribus non tñ officians ecclesiam. licet mortaliter peccet comunicando sic est alius. non tamen irregularitate contrahit scdm quosdam sed debet supprimere illa verba que a solo sacerdote solent dici vt dñs vobiscum. minus tamen malum faceret. si alium inchoare facit et officium licet nō esset sacerdos. ¶ Item si clericus in minoribus ordinibus constitutus excommunicatus tamen legat

epistolam sine sollempnitate in missa puata non efficitur irregularis. cum a laycis legatur aliqui epistole et lectiōes sine sollempnitate in missa de consuetudine et cum in illis capitulis. rj. q. ii. si quis episcopus primo et scdo non fiat mentio mūde ipso presbytero aut dyacono. Si etiam sacerdos aut dyaconus sine sollempnitate taliter epistolā excommunicatus legeret non incurreret irregularitē sñm quosdam cum pene nō sint extendende sed restringende. Quod tñ in predictis capitulis dicitur de ipso episcopo et dyacono. ad subdyaconum hē extendendum. ar. extra de era. et quali. a multis. ¶ Item clericus constitutus in minoribus ordinibus qui in excommunicatione ministrat cum sollempnitate in officio suo non incurrit irregularitatem scdm quosdam cum illa capitula si quis episcopus. j. r. h. non loquantur de hīs Sed de dyacono et supra si tamē irregularitatem incurrerent tales cum eis posset episcopus dispensare scdm quosdam cum hoc non inueniatur prohibitiū eis. nec est contra extra de cleri. ex. mi. apostolice quia loquitur ibidem de illis qui vel celebrauerit missam vel ministrauerit cum sollempnitate in ordine sacro ¶ Item in receptione autem ordinis in excommunicatione non distinguitur inter sacrum et non sacrum quantum ad irregularitatem contrahendam et dispensationem pape impetrandam. cum decet. extra de sen. ex. cum illorum in huius non distinguat. De recipiente autem ordinis in minoribus excommunicatione. dicitur quod siue sit irregularis. ar. extra de cleri. ex. mi. ca. vlti. siue nō. episcopus tamen potest dispensare. cum eodem non sit prohibitiū ei. ¶ Item qui ignorans se excommunicatus esse celebrat. nō est irregularis. Sed probabiliter ignorantia hoc ignoret. secus tamen si est ignorantia crassa quia tñ indiget dispensatione

extra de clerico ex. mi. apostolice. crassa non ignorantia esset si citatus ad diem peremptorie non iret nec mitteret et sic excommunicatus celebraret. licet nihil scilicet de sententia i. la. ¶ Item dicitur quando quis probabiliter dubitās de sua excommunicatione maxime tamen conscius est de culpa propter quā iuste potuit excommunicari celebrat in excommunicatione discrimini se committens. ¶ Item cum dicitur. c. si quis episcopus id est dicat irregulares esse quos excommunicari aliquid de sacro ministerio attingunt dicendum quod sacrum ministerium restringitur secundum quosdam ad officium ecclesiasticum et sacramentum altaris. ¶ Item excommunicatus et suspensus sciens nec eligi nec eligere potest. extra de consue. cum dilectus ubi de hoc et de elect. cum inter r. et. q. nos in hominem. ¶ Item excommunicatus interdicitur suspensus et schismaticus nec ordinari possunt. extra de electio. quod diligentia ubi de hoc et de schismaticis. quod a predecessore ubi de hoc et de etate et qualitate cum bone. ¶ Item excommunicatus beneficia ad ipsam non potest et si in excommunicatione per triennium perseveret. tunc est ad preteritis beneficiis spoliandus. extra de etate et qualitate cum bone ubi de hoc in glo. talia et de dolo. et contu. veritatis et. xi. q. iij. rursus. ¶ Item excommunicatorum ossa sunt de cimiteriis extrahenda si possunt discerni alias non quia qui communicat eis in morte in excommunicatione cadit. Qui enim non communicauimus uiuo. nec mortuo communicare debemus. xxiiij. q. iij. c. i. et in. et de sepulturis sacris ubi de hoc. et de priuilegiis. ad hoc. ¶ Item licet excommunicato eadere defensio competit que competit non excommunicato quia potest exapere et appellare. et etiam alia facere que pertinent ad defen-

sionem suam. extra de excep. dile. j. et ii. ubi de hoc. et. iiij. q. ix. reuera. et. ff. de accusario. seruus et libertus. Sed tamen non potest reconuenire etiam de voluntate aduersę partis. extra de excep. cum inter ubi de hoc in glo. sic ergo. ¶ Item excommunicatus non potest alteri committere vices suas. nihilominus tamen potest officialis eius exercere officium spirituale siue temporale sibi commissus Si antequam esset excommunicatus excommunicatus ei commiserit vices suas. Secus tamen si post. extra de offi. vicarii romana. ubi de hoc quia quibus episcopus excommunicatus iurisdictiones suam exercere non possit. non tamen propter hoc ad metropolitanum transfertur iuridictio eius. extra de suppel. negli. prela. romana ubi de hoc. et de excess. preben. quia diuersitatem. ¶ Item si excommunicatus impetret litteras que de sua excommunicatione expressam non faciunt mentionem. litterę tales non valent. extra de res. dilect. ubi de hoc. et ar. extra de etate. et qualitate. cum bone. et de excep. et pau. capitu. vlti. valent tamen litterę sic imperate ad defensionem sui. extra de excep. capitu. vltimo. ubi de hoc. et capitu. cum inter. et capitu. cum dilecti. ¶ Item si iudex excommunicatus publice. dat sententiam nihil valet etiam si contra eum exapiatur. alio vero quicquid facit excommunicatus in iudicio tenet nisi contra ipsum exapiatur. extra de excep. prela. consideratione. ¶ Item excommunicatus si clericus est debet. per modum suffragij occulte dicere horas suas quia hoc etiam laycus potest facere. ar. xi. q. iij. si quis episcopus. h. et extra de peniten. et. re. non tamen. etiam si sacerdos est. non debet dicere dominus vobiscum. Sed loco eius dicat domine exaudi orationem meam. Respon. ¶ Item clericus in sacris ordinibus constitutus. et pre-

lati ecclesiarum tenent dicere per obedientiam horas suas. extra de cele. mis. dolentes vbi de hoc. et. c. j.

¶ Que excommunicatio sit iusta vel iniusta.

¶ Excommunicatio dicitur iusta vel iniusta. et etiam quelibet sententia tribus modis scilicet ex animo ex causa ex ordine. extra de senten. excom. sacro vbi de hoc. et. c. j. q. iii. signo. et. c. episcopus forte et tamen quis predicis modis. sententia excommunicatio sit iniusta nichilominus tenet si feratur a prelato. et si excommunicatus sententiam iniuste contemnit seruare propter tale contemptum incipit esse quo ad se et quo ad deum excommunicatus iuste. c. j. q. iii. iubente. et. c. nemo. et. ca. cum ergo.

¶ Item excommunicato iniuste omnia iura corporalia et incorporalia etiam antequam respondeat de causa propter quod excommunicatus est sunt restituenda etiam communio hominum. ii. q. ii. nullus potest et. q. iii. super causas in fine.

¶ Item excommunicatus iniuste potest agere contra excommunicatorem ad interesse. extra de senten. excom. sacro vbi de hoc.

¶ Item qui dicit se excommunicatus iniuste antequam audiatur excusatio eius absoluat presbiter cautio ne standi iuri. extra de officio delegat. cum contingat. vbi de hoc.

¶ Item excommunicatus etiam iniuste ad suum excommunicatorem absolvendus debet remitti nemo periculum trahat. extra de sententia excommunicatio sacro.

¶ Item excommunicatio etiam iniusta tenenda est nisi contineat intolerabilem errorem vel post legitimam appellationem. sit lata quia tunc quo ad ecclesiam non liceat secundum quosdam. c. j. q. iii. sententia pastoralis. et. c. si is qui preest et duobus. ca. j. et extra de

sententia excommunicatio per rna. vbi de hoc in glos. Error in tolerabilis potest dici quod licet peccatum sit si excommunicet. quod non iuratur et similia. Similiter si precipiat aliquid impossibile vel turpe quia tunc talis sententia nulla est de facto neque de iure extra de pac. c. vlti. Sed tunc hoc intelligit de errore iuri.

¶ Item intolerabilis potest dici error si expresse pronunciat contra ius scriptum vel si dicat pronuncio excommunicatione valere quia lata est post legitimam appellationem et a tali sententia non est necesse appellare. ii. q. vi. §. diffinitiva et ff. que sen. sine ap. re. l. ii. et idem dicendum est vbi quis pronunciat iudex iudicium rectum fuisse. quia nullum fuit. C. de procur. in fi. Secus tamen est si errorem non exprimit in sententia et cum pronunciat contra ius quia tunc tenet sententia nisi fuerit appellacione suspensa extra de re iudicata cum inter nos.

¶ Item si error est in facto. vel cum dicitur excommunico te quod furtum fecisti. tu tamen non fuisti furatus tenet talis sententia secundum quosdam licet errorem contineat facti et sit iniusta debet tamen tineri. c. j. q. iii. c. j. q. iii. et ideo tutius est quod talis faciat se absolutum quo ad ecclesiam vel saltem ad causam relam licet quo ad deum non sit ligatus nisi contemnat. cam. arg. c. xiii. q. j. non tandum in fine. et. c. se licet a nonnullis vbi de hoc. et. c. statumimus innocenti.

¶ Item excommunicatus iuste non potest etiam post absolutionem reperere fructus medietatis temporis. sibi sublatos. C. de re iud. l. cum allegaris. libro. xii. et ar. extra de sen. ex. sacro.

¶ Item qui excommunicatus est in vna ecclesia. excommunicatus est quo ad omnes. c. j. q. iii. ne. iii. cap. h.

¶ Item licet excommunicatio facta post iter arreptum ad papam non teneat tenet tamen quousque antequam fiat iter ad archiepiscopum vel episcopum quod

papa habet plenitudinem potestatis. alii vero pariter. ff. q. vii. qui se sci. et extra de usu pallii. et ad honore. ¶ Item excoꝛcicati et suspēsi post absolutionē recuperant omnia iura. et etiam famas ff. q. vii. sanctoꝝ. et c. iuratos. extra de elec. quia diligentia ubi de hoc in glo. quia episcopus.

De excoꝛcacione lata post appellationē.

A excoꝛcicari non potest aliquis a iudice postquam legitime appellauerit etiam si appellationes huiusmodi non prosequatur. quia excoꝛcicatio huiusmodi per legitimam appellationē procedentē. semel extinguita iterum non reuiuiscit. extra de appel. sepe. ubi de hoc in glo. sic supra. et c. preterea. ubi de hoc et de senten. excoꝛ. per tuas. ¶ Item excoꝛcicatio post absolutionem non reuiuiscit. et si non satisfacta excoꝛcicatus eius potest. xxiii. li. si illi. et extra de senten. ex. de cetero. ubi de hoc in glo. non dicit. ¶ Item excoꝛcicatio suspensio vel interdictū non suspenditur propter appellationem sequentem. sed precedentem extra de ap. ad hoc qm. ¶ Item si conditione pendente est iudex excoꝛcicatus hoc modo excoꝛcicatus te. si usq. ad. xx. dies non ueneris responsurus coram nobis aduersario tuo transferat quis domicilium et fiat de alieno foro nihilominus excoꝛcicatus est conditione extante nisi appellauerit ante conditionē extantem. C. de test. manu. l. statu. et ar. extra de foro cō. pe. c. penul. ubi de hoc in glo. sic. ff. de iudic. ¶ Item dicendus est de suspensioe vel interdicto. extra de ap. preterea. ubi de his in glo. et ita suspendit. ¶ Item excoꝛcicatus qui offert se ad probandum primo legitime appellauerit. vel quia in snia fuit intolerabilis error: patenter expressus absolui debet ad cautelam. et hoc si a superiore petat nisi ad-

uerrarius se opponat et dicat eum excoꝛcicatum esse pro manifesta offensa. et hoc in snia. et dies probare tenentur non tñ virari debet in officio electionibus et postulationibus: et alios legitimis actibus. extra iudicium pendentes. et probationis articulo. in ceteris q. ut actor in iudicis attractauerit. euidenter. extra de sen. ex. solet a non nullis. ubi de hoc in glo. sed queritur. Si tamen uult se excusare prius. tunc debet audiri anteq. absoluat extra de senten. excoꝛ. per tuas. ubi de hoc. et de of. vel. cum contingat. ¶ Item excoꝛcicatus ab episcopo et eorum superioribus vitari debet in officio et alios legitimis actibus licet dicant se post legitimam appellationem excoꝛcicatos fuisse vel in snia intolerabilis error: esset expressus. extra de sen. excoꝛ. q. periculosum ubi de hoc. ¶ Item si excoꝛcicatus post appellationē legitimam celebret interim nichil nocet sibi. licet ad cautelam post modum absoluat extra de sen. excoꝛ. per tuas. et c. venerabilis. xxiii. q. i. audiuim. ¶ Item excoꝛcicatus in vna ecclesia excoꝛcicatus est quo ad omnes. xx. q. iii. c. ii. ¶ Item cū sacerdotibus cōcessum sit solvere et ligare quomodo possunt ergo excoꝛcicare iudices delegati qui non sunt sacerdotes. Respondeo. duplex est absolutio. vna pertinet ad forū cōtinentium. que potest committi dyacono. et inferioribus clericis et etiam fm. b. potest papa tam excoꝛcicationes quas absolutiones huiusmodi laicis delegare: et hec absolutio potius est iurisdictionis quā ordinis. alia est que pertinet ad penitentiale forum que fit cum psalmo et oratione ut extra de senten. excoꝛ. a nobis. in fi. et cum hoc pertineat ad ordinem sacerdotalem nec debet nec potest committi nisi sacerdotibus. sicut nec absolutio de peccatis i foro penitentiale nisi forte a papa fiat in q. sunt

multa specialia, unde dicendum quod magis faciunt parrochiales sacerdotes qui per dyaconos suos faciunt audiri confessiones et absolui penitentes quando autem iudei excommunicati aliquem potest absolvere illum et restituere communioni ecclesie per seipsum licet non sit sacerdos, Illam autem absolutionem que pertinet ad forum penitentie et sic cum psalmo et oratione ut dictum est non potest nec debet committere nisi sacerdoti nec illas debet dare per se si non est sacerdos et sic bene potest committere quod non potest facere sicut episcopus electus in archiepiscopum autem pallii susceptionem potest demandare consecrationem suffraganei sui quasi ante per se non debet impendere, extra de elec. suffraganei, Sed quare non est duplex excommunicatio, sicut est duplex absolutio. Nihil aliqua pertinet ad penitentiam que est uno de vii. sacramentis ecclesie, Sed nulla excommunicatio pertinet ad aliqd de illis vii. sacramentis.

¶ Quis potest absolvere ab excommunicatione iuris,

Excommunicati propter percussiones clericis vel religiose persone a solo papa vel eius legato absoluntur, extra de senten. exco. no dubium. r. c. ad emendationem, saltem tamen hoc in quibusdam quia excommunicati pro iniuria leui clerico irrogata, potest secundum quosdam absolui ab episcopo suo, aliam tamen et eius sequaces contrarius dicunt, extra de senten. exco. peruenit. ubi de hoc aliam. Similiter infirmus sepius pauper impubes valitudinarius, et senex non debent mitti ad papam, extra de senten. exco. quod de hns. r. c. pueris. et. c. relatum ubi de hoc. r. c. ca. noscitur, pro quanta vero infirmitate vel paupertate quis excusetur committendum est in arbitrium boni viri, Sed tamen illi pauperes, qui non possunt habere expensas, nec de

bonis mobilibus distrabere non sunt ad papam mittendi secundum quosdam quibus tamen expense ad iter sufficere debeant, ex variis circumstantiis persone et loci est limitandum nec tenetur pauperes mendicare ut ad curiam vadant, nisi forte sit talis qui semper contumax fuerat alias mendicare et robustus sit corpore ad eundem, Regulares tamen si leuem iniuriam intulerunt clerico seculari de qua non sit scandalum possunt absolui ab episcopo suo et monachi ab abbate scilicet illos qui videntur extra eorum, peruenit continet ius commune, ¶ Item filiusfamilias mitti debet ad papam quod si nihil habeat ipse habet dimittit patrem, De pueris vero dicendum est quod si non sunt volentes capaces non includunt in canonem propter infectionem, Si tamen sunt volentes capaces includunt si alio iniuriandi, aut libidine videlicet clericos percusserint, Si autem peruererint ad xviii. vel xv. annis aut etiam ultra si adhuc tales sunt qui sine periculo ad papam ire non possunt propter imbecillitatem corporis, aut defectum discretionis dicunt quidam quod ab episcopo suo possunt absolui, receptio iuramento quod sublato homini impedimento papam se presentabunt et an pueri iurare debeant cum absoluntur arbitrio episcopi dimittantur secundum, t. ar. extra. c. titu. peruenit, mulieres tamen iurare debent cum absoluntur siue ad papam mittendi sunt siue non, siue debiles sint siue fortes, ¶ Item qui habet inimicitias capitales ab episcopo potest absolui, extra de senten. exco. de cetero, r. c. quibusuis, sed habens tales inimicitias et infirmus pauper et valitudinarius impedimento cessante debet curiam romanam visitare, extra de senten. exco. quibusuis, r. c. quod de hns. ¶ Item excommunicati quas excommunicati potest in articulo mortis absolui a quolibet sacerdote, dum

modo nisi ab heretico schismatico vel excoꝛnicato. quia tales suspensi sunt q̄ ad se et quo ad alios. et ideo non est re currendum ad eos de pe. dist. vj. capi. j. Respon. possunt etiam in articulo mortis absolui a layco sc̄m quosdam. non tamen ex vi clauum quas non habet. Sed ex merito vite de con. di. iij. sc̄m est. et extra de sch. excoꝛm. non dubi. et. c. q̄ de h̄is. periculum autem mortis. s̄m iuris peritos potest. vbi cum q̄s positus est in obsidione vel transfretat et est in naufragio non enim cum statim intrat mare videtur esse in periculo mortis. Similiter si intrat bellum iustum vbi manifeste appareat periculum mortis. et in h̄is absolui potest a quocunq̄. et de quocunq̄ peccato extra de schentia excoꝛ. de cetero. 2 de con. di. iij. sc̄m est. de hoc habes extra de pe. 2 re. q̄ vice 2 de of. ordi. pastoralis. § preterea. in quo casu. ¶ Item excoꝛnicatus post mortem debet absolui ab eo qui poterat euz absoluerē uiuus et sanus. et hoc si appareat q̄ in morte habuerit signum contritionis ad hoc probandum. sufficit vnus testis. extra de senten. excon. a nobis. §. vbi de hoc et h̄mōi absolutio valet et taliter absolutus sepeliatur in sacro loco et oretur specialiter 2 celebretur missa pro eo et fiant specialia suffragia pro eodem.

¶ Item excoꝛnicatus a delegato a principe non potest absolui post mortē delegati nisi a successore ipsius. vel a papa. extra de of. ordi. pasto. §. preterea. vbi de hoc. ¶ Item excoꝛnicatus potest absolui a delegato si de ipsa excoꝛdicatione coram ipso excipiat. Sed primo delegatus debet eum mittere ad excoꝛnicatozem qm̄ al' ipsum absoluerē non posset secundum quosdam. si tamen excoꝛnicatoz malitiose illum absoluerē recūsaret. tunc primo absol-

uat eum delegatus prestiro iuramentis to q̄ stabit mādaris ecclesie super quo excoꝛnicatus fuit. extra de offi. dele. prudentiam. §. ceterum. Quomodo et h̄ teni possit absoluerē delegatus qui nō est sacerdos. require in. c. precedenti. §. de excoꝛdicatione lata post mortem. ¶ Item excoꝛnicatus pro manifesta iniuria anteq̄ absoluat debet satisfacere iniuriam passis quia excoꝛnicatus p̄pter notoriam offensam absolui non debet anteq̄ sufficientem prestet emendam. Si autem dubia est offensa et non manifesta sufficit ad relaxandā sententiam si de pendo mādaro competens cautio vel satisfactio prebeat. extra de verb. significa. ex parte. §. circa finem vbi de hoc in glos. quomodo ergo et in alijs glo. non videtur. quia 2 tunc mandetur ei q̄ de cetero similia non cōmittat. et h̄. questio. vltima. pessimam. ¶ Item si noluerit stare iuri excoꝛnicat' debet hoc modo absolui. q̄ mandetur ei iuramento q̄ debeat iuri pere. extra de senten. ex. per tuas. 2 de verb. significa. ex parte. §. ¶ Item excoꝛnicatus pro manifesta offensa vel p̄sumacia si nō pot' propter paupertatem in absolutione sua emendam prestare vel ydoneā cautionem prestet saltem iuramentum 2 sufficit ei extra de verb. signif. ex parte. et vbi de hoc in glo. non videt. et de botē post vno. capitu. vlti. ¶ Item excoꝛdicationem a plebano episcopus sine plebani licentia non debet absoluerē. si tamen absoluerit est absolutus extra de offi. or. cum ab ecclesiarum. ¶ Item excoꝛnicatus ab inferiore prelato remittere debet superior ad ipsum. excoꝛnicatozem absoluerē nisi mora periculum trahat. extra de offi. or. cum ab ecclesiarum. 2. c. ad repr̄mendēdā. et de senten. ex. sacro. ¶ Itē qui ab vno

iudicē. pro diuersis etiam causis: exco-
 municatur potest ab eo vel eius succes-
 sore absolute vna absolui nisi aliter
 intendat absolvens. ij. quest. iij. si ep-
 scopus. Si vero pluribus exco-
 municationibus vlt diuersis iudici-
 bus aliquis excommunicatus tunc vnus non tollit
 excommunicationem alterius nisi ab
 eo fuerit sibi commissa. xj. di. inferior
 et extra de senten. excomm. offi. vbi de
 hoc Si vero omnes delegant vices su-
 as. vni vel superior eis ab omnibus ex-
 communicationibus absoluit tunc vna
 absolute omnes excommunicationes
 tolluntur. si hoc intendit absolvens
 xij. di. si inimic. et c. de sen. ex. offi.
 vbi de hoc in glo. sic patet. et c. si aliqua
 do ¶ Item si excommunicatus pro di-
 uersis causis non fecerit in absolutio-
 ne vna mentionem nisi de vna causa p-
 absoluto haberi non debet. vnde qua-
 litercumq; sit aliquis excommunicat⁹
 siue vna sententia. siue pluribus sen-
 tentiis siue ex pluribus et diuersis causis
 dimissis diuersis opinionibus dicēdū
 est qd qui vult absolui omnes cau-
 sam siue omnes pro qua vel pro quib⁹
 fuit excommunicatus. debet exprime-
 re in absolute sua. quia pro vna qua
 q; illarum sola fuit excommunicatus
 et vna sententia sufficit ad excommu-
 nicationem. Similiter vna absolute
 sententia sufficit ad plures excom-
 municationes tollendas dūmodo ex-
 primantur omnes cause prioris exco-
 municationis et ab eo absoluat qui po-
 testatem habeat absoluendi aliter nō
 valeret subtractionem absolute p sui
 repositionem obrepta nisi omnes cau-
 se ne dictum est exprimantur extra de
 senten. excom. offi. et c. cum p causa vbi
 de hoc in glo. istud tamē tot sunt ergo
 necessarie absolute quot fuerunt
 excommunicationes vbi absoluantur

ab illo qui ab omnibus vna absolute
 ne absolue potest. i. quest. iij. §. non et
 §. versu. et §. preuaricator: circa medicina
 et ff. de noui. ope. nuncia. le. de pupillo.
 §. in pluribus. ¶ Item qui se dicit
 absolutum et in litteris absolute
 sue causa quare fuit excommunicatus
 non continetur pro absoluto haberi
 non debet sed compellendus est. redi-
 re ad papam seu ad alium excommu-
 nicatorem cum litteris episcopi conti-
 nentibus causam exco-
 municationis quam
 liber veritatem rei extra de senten. ex-
 commu. cum pro causa vbi de hoc. et c.
 officij de cohabita. cleri. et nuli. sup eo
 vbi de hoc. et de offi. ordi. ex parte vnde
 quando absoluitur quis custodiat li-
 teras absolute sue quia si absolute
 in dubium reuocetur tunc per illas li-
 teras titus erit. alioqui posset sibi pe-
 culum generari. ar. extra de re. iudica.
 sicut et de offi. del. et in iure vbi de hoc

¶ Item si quis a papa vel eius legato
 absoluitur tante facit si de omnib⁹ ex-
 communicationibus et de omnib⁹ pe-
 catis de quibus etiam non recordatur
 facit se absolui et de irregularitatib⁹ lo-
 cum dispensari quia si postea de aliqua
 bus aliis recorderet non teneretur
 rum absolute querere licet de pe-
 cato teneatur si mortale fuerat confite-
 ri. respon. ¶ Item absolutus pro facta
 causa pro absoluto haberi non debet
 quia hoc posset anime periculum esse
 tamen si quis excommunicatur pro facta
 causa pro excommunicato debet ha-
 beri. ij. questio. iij. cap. j. et ij. In talibus
 enim via tutior est eligenda. vt in
 vbi excommunicatus faciat se absolui
 ar. extra de senten. cum desideres. s. de
 eunde questione. ¶ Item nihil precep-
 tur excommunicato post absolute
 nisi primo constet sententiam esse ini-
 vel iniustam fuisse et hoc quando qd

est q̄ sententia fuerit iniusta. extra de
 resti. spol. litteras in fi. de senten. ex
 commu. sacro. et hoc consistere potest p̄
 assertionē partium. vel p̄ testes vtriusq̄
 q̄ partis. extra de offi. dele. cum cōtin
 gar vbi de hoc. ¶ Item excommunica
 tum ab episcopo debet archiepiscopus
 ad episcopum remittere absoluentem
 cum causa per appellationem est dela
 ta ad archiepiscopum quem si episco
 pus absolueret noluit tunc archiepisco
 pus cum absoluat p̄estira cautioe s̄ā
 di iuri. extra de offi. ordi. ad reprimen
 dam. ¶ Item si excoꝛdicatus salutā
 tur a papa sciēter eo ipso intelligitur
 absolutus. Si hoc papa intēdat secus.
 Si hoc nō intēdit secundū quosdam.
 extra de senten. excoꝛ. si aliquando vbi
 de hoc. et ar. xcib. distin. si inimicus.

¶ Item bñ qui magne potētie rita vcl
 cari q̄ laborem cundi ad papam. susti
 nere non possunt. ab episcopo possunt
 absolui extra de senten. excoꝛ. mulieres
 ¶ Item excoꝛdicatus a iure absol
 ui potest a suo episcopo vel proprio sa
 cerdote nisi conditoꝛ canonis reserua
 uerit. Sibi specialiter absolutionem.
 quia eo ipso videtur alijs concessisse li
 centiam absoluenti. extra de senten.
 excoꝛ. sup. vbi de hoc in glo. ¶ Simili
 ter precor. ¶ Item dicendum est de sen
 tētia legatis ad apostolice quā
 do non detinet sibi vel pape absolutio
 nem excoꝛdicationis alijs concessisse videtur
 ¶ Similiter extenditur hoc ad cano
 nem late sententie. ab archiepiscopo et
 episcopo in sua dyoce. vel a concilio p̄
 uinciali in putniam qua hmoi senten
 tie dicuntur esse late a iure cum fauo
 res sint extendendi et pene sint restrin
 gēde respō. ¶ Similiter dī dec. sup. dī
 cit q̄ videtur alijs facultatem absolue
 di concessisse et nō distinguat inter sub
 ditos potest benigna interpretatione
 intelligi q̄ omnes sacerdotes tam sub

diti excommunicantium q̄ non subd
 ti hoc possunt. Si tamen habeant cus
 ram illius qui est absoluentis.

¶ Item si clericus vel alia p̄sona que
 in partibus suis. incidit in canonem
 sententie lrae a iure. de quo ponit. ab
 solui ab episcopo suo. transiit se ad
 scolas clericus in aliam dyoce. aut illa
 p̄sona secularis transiuerit. domici
 lium in alium episcopatum. dicit
 quidam q̄ ille episcopus in cuius epis
 copatu p̄dicti se transiulerunt vel vi
 carius episcopi sicut potest absolvere
 taliter se transferētes de peccato mo
 rali commisso. in dyoce. in qua se tran
 siulerunt. ita potest absolvere a cano
 ne supradicto. ¶ Item regulares non
 possunt absolui a prelatiis suis a cano
 ne late sententie in falsa nos litterare
 domini pape aut ab alijs canonib⁹ in
 quibus papa absolutionē sibi reserua
 uit. quia licet illud capitulum. extra. c.
 titu. cum illorum faciat mentionē ge
 neraliter de illis qui ipso actu. excom
 municationem incurrun tamen in re
 sponsione. non fit mentio nisi de illis
 qui propter infectionem in canonem
 incidunt. vnde valet ad falsarios valet
 ad similes. nec ad sententias lras ab
 homine. siue in generali aut expresso
 nomine illud. ca. illud illorum extendi
 debet. ¶ Item priores conuenticales
 predicatorum et alii priores cuiuscunq̄
 ordinis sint. qui non habent maiores
 super se in eodem conuentu. Et gar
 dianus fratrum minorum conuentua
 les. absolvere possunt. subditos suos
 sicut abbates. Secus tamen secundū
 quosdam de prioribus trium vel quat
 tuor regularium qui pro voluntate sui
 superioris p̄ficiuntur. et admolenti
 tur. nisi super hoc essent p̄uilegiati.
 ¶ Item dicendum est q̄ prelati regula
 res absolvere possunt nouicia etiam si
 protestetur de reuertendo ad seculum

quia si potest talem si deliquit excommunicare potest etiam cum absoluerit eum. extra de sententia. excommunicati. cum illorum debent tamen iuramentum a tali recipere. qd si reuertatur ad seculum representabit se pape vel eius legato sicut dicitur. De illo qui absolutur propter periculum mortis. Rhd.

Item secundum quosdam nunquam facienda est absolutio sub conditione futurorum euentus. puta absolue te si satisfeceris. quia taliter absolutus non deberet se ingerere communioni fidelium cum non esset simpliciter absolutus quod huiusmodi absolutio de futuro pedit. Similiter si episcopus vel sacerdos parochialis daret licentiam absoluendi alicui sacerdoti ab omni excommunicatione. quod tulit in dyoc. vel parochia sua potest huiusmodi sacerdos absolueret excommunicatos ab eo si presumat quod de omnibus sibi commisit dummodo absoluendi satisfacerent iniuriam passis si tamen satisfaccere possent de damno et si probabiliter haberent eum in spectum quod post absolutionem non satisfaccere. non debeo eum absolueret nisi satisfactione premissa per se illis per aliam personam inter mediam. **I**tem quis excommunicatus minori excommunicatione a iure absolui debeat a proprio sacerdote. extra de sententia excommunicatio. nuper in fi. **I**tem secundum quosdam quilibet sacerdos absolueret potest de huiusmodi minori excommunicatione licet non possit absolueret de peccato excommunicatiōis quod est mortale nisi sit proprius sacerdos. pterea tamen inia verior est sicut expressum est in predicto. capitulo nuper tamen licet alius quod proprius sacerdos non possit absolueret ut dictum est a peccato communionis potest tamen alius sacerdos talem a minori excommunicatione absolueret id est ipsum reddere fidelium

communioni.

De forma absolutionis excommunicati.

A excommunicatus quando absoluitur debet iurare quod stabit mandatis ecclesie. vel iudicis quod tantum deus valet et non tenetur propter hoc nisi ad iustum mandatum. extra de sententia excommunicatio. et tenore. vbi de hoc et capitulo cum desideres et eo absoluto. si excommunicatus est pro contumacia mandetur. Sibi ut parcat iuri extra de sententia excommunicatio. per tuas. et de verborum significatio. et parte. i. Si vero pro offensa manifesta debet ante absolutionem sufficientem prestare emendam. si reus sit soluendo alias poterit puniri secundum quantitatem. excessus vel offensa vel ydoneam cautionem. extra de verborum significatio. et parte. i. et postea mandetur sibi quod de cetero similia non committat. rxiij. q. vlti. pessimam. Si vero per iniectionem manuum excommunicatus est mandetur. Sibi sub iuramento quod de cetero in clericum monachum. vel alium eius religionis conuersum manus non iniiciat violentas nisi defendendo se in continenti. l. ante quod conuertat ad contrarium actum aut de mandato suorum faciat prelatorum vel nisi super eius prelationis vel magistratus officium habeat. aut cum ipso in eadem ecclesia vel hospicio socius esse noscatur. extra de sententia excommunicatio. et tenore. **I**tem excommunicatio solennis absolutio. pro anathemate fieri debet cum solemnitate illa que habetur. rj. q. iij. cum quis. Sed cum aliquis absoluitur propter iniectionem manuum vel propter aliquam excommunicationem inflatam a iure seruetur hoc forma. ut fiat cum penitentiali psalmo et

oratione dominica ꝑ alia consueta. extra de sententia excommunicatio. a no bis. ij. §. vlt. et tunc iudex dicat hec verba vel eq̄pollentia auctoritate qua fungor absoluo te a vinculo excommunicacionis vel specialiter ab obligatione qua obligatus es. pro tali facto vel a tali iudice. argu. ij. q. vj. §. diffinitiva nec approbanda consuetudo quorundam sacerdotum dicendum cum absolunt ab solutionem et remissionem excommunicationis et omnium peccatorum tribuat tibi omnipotens deus vel similia verba que potius sunt verba orationis quam absolutionis non tamen iuramento et alia solennitas in absolutione obseruata. Est tamen de substantia absolutionis. Sof. ¶ Item quantuncumq̄ iuret excommunicatus stare mandatis ecclesie nisi specialiter absolatur non est sibi ab aliquo communicandus extra de sententia excommunicationis. cum desideres vbi de hoc. ¶ Item si excommunicatus postꝑ absolutus est non satisfaciatur reducendus est per iudices in excommunicationis edictum ne crimina maneant impunita. non tamen ipso iure incidunt in excommunicationem. extra de officio ordi. significauit. vbi de hoc. ¶ Item delegatus potest vſq̄ ad annum vel etiam vltra absolueri in casu. excommunicatus ab ipso. quia tantum durat iurisdicctio eius. extra de offic. delega. conquerenti vbi de hoc in glo. Sed queritur. ¶ Item excommunicatus excommunicatione maiori absolui potest a suo cōfessore. existens excommunicatus secundum quosdam de alijs peccatis dummodo non sit in nota pendente absolutionis a iudice nec timeatur quia negligētor fiat ad. perēdam absolutionem super huiusmodi excommunicatione propter absolutionem impetratam de alijs peccatis potest enim suus confessor absolueri ip̄s.

et postea iudex qui excommunicauit absoluet de excommunicatione sicut quādo episcopus retinet sibi absolutionē de aliquibus criminibus. Sacerdos tamen parochialis potest consentente absolueri de alijs postea episcopus absoluet de illo. ꝑ sibi retinuit et tunc huiusmodi particulares absolutiones faciet vnā integrā quia vna preparatoria est ad reliquam et in hoc casu communicare potest confessor taliter excommunicato sicut communicatur in reptione iuramenti q̄si absolutionem regularis tamē nec si prius absoluetur ab excommunicatione. et postea a ceteris peccatis et hoc seruatur de consuetudine generalitatis ꝑ securius prius tamen est benignius licet nō teneatur confessor absolueri ipsum de alijs peccatis nisi ab excommunicatione absoluetur prius. Rñd. ¶ Item si aliquem absoluo de eo ꝑ possum debeo ipsum certificare de errore meo et cōsuleri ꝑ faciat se absolui ab eo qui potestatem habet.

De excommunicato maiori excommunicatione tui interdictatur introire ecclesiam.

Excommunicatus maiori excommunicatione interdictus et suspensus ab ingressu ecclesie nullo tempore debet ecclesiam intrare nisi causa predicacionis cuius episcopus vult predicare nec extenditur ad alios predicatores. ista licentia conuocandi tales in ecclesiam secundum quosdam argumēt. rñd. q. iij. vñ. cum propria. et de sententia excommunicationis cum vilitate vbi de hoc. Rñd. ¶ Item excommunicatus publice intrans ecclesiam debet moneri vt exeat. ꝑ s; non exeat. omnes alij dñt exire. rñ. qd. iij. sicut apostoli. nisi sacerdos missam inceperit. quia tunc officium

non debet dimittere in expletum magis esse parvidentur quam agere in hoc casu. vii. q. j. nichil quidam tamen dicit quod si sacerdos nondum canonem inchoavit et excommunicatus mortuus non vult exire debet et potest dimittere officium in expletum. xxiij. q. j. omnis qui Sivero canonem iam incepit terminato canone et consumptis corpore et sanguine iesu christi amplius in missa non procedatur excommunicato presente. De consec. dist. ij. relatum. Si possit a iurisdictione habente vel per brachium secularare talis excommunicatus excludi etiam violentiter commendabile esset propter paternitatem et sinceritatem suam.

Item excommunicato intrare claustrum vel domum alienam propter hoc non tenentur alij exire secundum quosdam cum etiam nouerit istud. Sed. b. notauit. xi. q. iij. excommunicatos. Item scholares qui habent excommunicatum focium in domo non tenentur exire. Sed possunt remanere in eadem domo dummodo non edicent ei in cibo et in potu vel loquela. et possunt etiam huiusmodi seculares agere contra talem. quod vel exeat de domo vel faciat se absolui.

Item si hospitatus sum in domo aliqua et superueniat publice excommunicatus et ingerat se ad mensam mecum tunc teneor surgere de mensa non obstante quod ipse vel alij scandalizentur inde. Si tamen esset excommunicatus occulte tunc non teneor surgere si hoc non possim sine nota eius non tamen teneor exire de domo in qua receptus sum. excommunicato superueniente dumtamen possim habere separatim locum ita quod non oporteat me in aliquo communicare sibi. Si tamen non timeo ex hoc scandalum aliorum.

Similiter licet sciam aliquem publice excommunicatum receptum in aliqua domo nichilominus possim ibi recipere hospitium dumta-

men habeam separatim. Ita quod non obligat communicare sibi alias non. Similiter si veniam limitatus vel citatus ad aliquod festum vel epistolam et inuenio ibi aliquem publice excommunicatum recedere teneor. ex quo non teneor ibi epulari quodiu excommunicatus est ibi licet sedeat ad aliam mensam quod ego quia omnes taliter immutari aut etiam sine immutatione conuenientes ad huiusmodi epistolam vel festum simul in uicem communicare dicuntur siue commedant in eadem mensa siue in diuersis.

Item si excommunicatus occulte intra ecclesiam non tenentur alij exire nisi illi soli qui sciunt. dummodo ex tali exitu ille non prodatur quia occultus in occulto. et non publice debet vitari tamen in occulto caute mouerit creat. vi. q. ij. si tamen ex extra de sen. ex. an non ab homine. ubi de hoc in glo. et nota quod cito. peccat cum excommunicatus ecclesiam intrando occulte et aliorum communioni se ingerendo. licet quidam contrarium sentiant de occulto.

Item excommunicatus minori excommunicatione potest ecclesiam intrare et audire diuina pretermittam eo quod a sacrificiis tamen modo est exclusus securius tamen facit secundum quosdam si abstinat ex deuotione antequam sit absolutus. Quidam tamen dicuntur quod committere poterit interesse dum tamen ibi non edicet. quia audire missam non est percipere sacramenta a quibus solummodo est exclusus. extra de clerico ex. m. c. vlti. pacem tamen non debet recipere cum alijs post agnus dei quia osculum illud succedit loco communionis. b. tamem notauit. xi. q. lvi. si inimicus quod etiam ab introitu ecclesie separatus est quod quidam non credunt. Respon. Similiter interdicti et excommunicati non prohibentur audire horas que dicuntur extra ecclesiam. ut in domo vel in via. sed

que dicuntur in ecclesia tantum eius de hoc non caueatur in aliquo iure et ideo interdicti intrare possunt ecclesiam siue interdictas siue non interdictas. et ibi orare priuata oratione tempore generalis interdicti quia non inuenitur alibi tantum vel prohibitus ne in ecclesia interdicta oretur ab aliquo priuata oratione nisi sit excommunicatus maiori excommunicatione, vel ab ingressu ecclesie interdictus.

De participante scienter excommunicato in casu nō cōcesso.

Excommunicato participans in casu non concesso scienter et sponte moraliter peccat s; iuris peritos. maxime si ex tali participatione scandalizatur fideles et ille excommunicatus suum in de fauorem in excommunicatione persequendi. xi. q. ii. excellentissimus. Nam talis est excommunicandus. xi. q. ii. excellentissimus in fi. et. c. vlti. et. c. si aut. et extra q; metus causa sacris. et de excof. exceptionem et taliter communicans absolui debet ab episcopo vel pro prio sacerdote extra de sen. ex. nup. circa finē. Item excoicatus est qui scienter et sponte participat excoicatis a papa et ipsos recipit ad diuina et a solo papa debet absolui. extra de sen. ex. si. gm. vbi de hoc. Item qui participat alias q; in crimine cum illis qui excoicati sunt cum omnibus participantibus si bi excommunicatus est maiori excommunicatione secundum quosdam. extra de sent. ex. cum nuper. vbi de hoc. et c. q; in dubijs nec tamen aggravatio talis sententie extenditur ad personas exceptas. xi. q. ii. quoniam multos secundum quosdam nisi hoc a proficiente in sententia exprimat. Sed ad alios solos qui ante aggravationem huiusmodi minorem incurrerant a participati one tali alij dicunt q; aggravatio talis

sententie extendenda est etiam ad participantes in abo locutione et similib; argu. extra eo. sit. quod in dubijs in fi. et etiam extendenda est ad illuz qui recipit munus scienter a taliter excoicatus secus si ignoranter. et debet tale munus extendere in pios vsus si hoc non vult facere renittat ad illum qui dedit in deteriorationem excommunicationis. ff. d. Item qui participat in crimine excommunicato impedendo ei alias consultum auctium vel fauores fauor autem intelligitur quantum ad hoc cum ipsum hoc defendit vel fouet quod est communicare in crimine criminoso excommunicatus est eadem excommunicatione cum eo. et ab homine non a iure. et pro absolutione habenda. ad excommunicatoem vel eius sui prior: em debet remitti. Sed si hoc difficile fuerit et aliqua iusta causa. tunc conceditur indulgēdo prestita eandem iura forma ecclesie q; excommunicatois mandato parebit a suo episcopo absoluiatur vel a proprio sacerdote. extra de sententia excommunicationis nup. §. i. et. §. vlti. et. c. si concubine. Item dicendum q; excommunicationi tertio am personam non transiit. xi. q. ii. quoniam multos. Item excommunicato participari non debet. etiam si excoicacione in modum exceptionis probata ille infamatus est extra de sententia excommunicationis cum desideres §. secunde. De hoc habes extra de ordi. cogni. cum dilectus. in glo. quia ad hoc Item si aliquis presumat excommunicare illum qui habet priuilegium. q; excommunicari non possit. et aliquis postea participet cum excommunicato non cadit in excommunicationem. quia si ego excommunicari nō possum nec alius potest excommunicari si communicat mecum. extra de priuileg. quāto. vbi de hoc in glo. et sic patet.

In quibus causis quis potest excommunicato participare.

Excommunicato participare quis potest in his que in istis versibus continentur. vtile lex humille resigno rara necesse. Hoc anathema quidam faciunt ne possit obesse. extra de sen. ex. cum desideres vbi de hoc in glo. nisi in casibus possim ergo loqui cum excomunicato pro salute anime sue. rj. q. ij. cum excomunicato extra de sen. ex. cum voluntate. §. predicatores. r. r. Si licet possit et loqui pro utilitate mea: q. in magna et arta necessitate. vbi non possem habere copiam sui peritorum non caperet dilationem possem consilium querere ab excommunicato tam de re spirituali quam de temporalibus casibus enim necessitates in casibus excusat. rj. q. ij. quoniam multos. extra de sen. ex. sententie pro quanta autem necessitate vel utilitate liceat querere huiusmodi consilium ab excommunicato limitandum est arbitrio boni viri.

Item participare possunt excommunicato omnes ille persone que continentur in illo. c. rj. q. ij. quoniam vix filios suos ancillas mancipia clericos seruientes ignorantibus oratores peregrinos viatores elemosinarios multos. **I**tem possunt petere ab excommunicato rem meam que mihi debetur extra de sen. ex. sententie. **I**tem si excommunicatus propter necessitatem petat hospitium vel alimenta vel vestimenta et alia necessaria sine quibus homo bene vivere non potest et maxime si alienigena vel indigena est non tenetur hijs a quo propter petat expectare donec ab alijs omnibus sit repulsus imo debet ei misericorditer subuenire. Secus tamen esset si peteret securum vel fossorium vel aliud quod non est necessarium multum ergo tanta posset esse necessitas quod hijs etiam subueniri possit ei que necessitas arbitrio boni viri limitanda est. r. **I**tem licet vix excomu-

nicatum inuiter ad comedendum non potest vix: cum excommunicato comedere in eadem mensa. potest tamen in alia mensa comedere remota a mensa excommunicati ita quod in merito dici potest diuerse mense in eadem domo secundum autem. b. pater tenetur vitare filium excommunicatum nisi ab eo necessitate compulsus reciperet alimenta filii tamen patrem vitare non debet maxime si non esset emancipatus. Similiter licet seruientis excusetur in eo quod communicat domino suo excommunicato non tamen excusatur communicando excommunicatis quibus communicat dominus suus. et ideo intelligas de similibus qui sunt de familia dei sui excommunicati. hoc tamen non est extendendum ad vassallos ne sit contra illud. xv. q. vi. nos sanctorum. r. c. iuratos. Similiter nec est extendendum ad clericos quia tenentur preclarum vitare excommunicatum rj. questione. v. c. i. nisi clericus talis sit de familia prelati. Similiter cum monachi sint quasi de familia suorum abbatum si communicent excommunicatis abbatibus excusantur quod quando paterfamilias excommunicatus est non tenetur eius familia ipsum vitare extra de sen. ex. si vere vbi de hoc. **I**tem predicatoribus possunt ab excommunicatis vel raptoibus et aliarum rerum detentoribus elemosinas recipere tanquam bonorum negotiorum gestores eo quod in predicari omnibus et in confessionibus suis quasi gerunt negotium spoliatorum extra de sen. excom. voluntate. §. i. vbi de hoc in glo. quasi negotiorum si nichil proficiant taliter predicando. quod cum spectant probabiliter vix pro defectu elemosinas recipere possunt alio non. nec comedere debent ad eandem mensam cum eis. Si vbi prouidere possunt. r. **I**tem quando quis transit per terras excommunicatorum potest ab eis mere necessaria si

hi excommunicatis nauibus possunt peregrini participare postquam sunt in eorum nauibus cum dolore tamen et sub spe penitentia. quia non debet nauulum perdere quem dederunt. extra de sen. ex si vero ubi de hoc. Item secundum b. nec elemosina nec hospitium recipi debet ab excommunicato nisi propter necessitatem non tamen restringendum est. hoc ad exenia per litteras enim et nuncios et exenia potest quis excommunicato communicare. Item secundum b. Si magistratus potestas vel alius iudex seu bailliu eorum excommunicati sunt et vocati sibi subiectos seu alios qui sunt de foro ipsorum in ius coram se ire tenentur predicte persone ad respondendum coram eis. Et etiam in casu necessitatis iniuriatores et spoliatores suos conuenire coram talibus possunt ne alii aperiantur via predonibus et aliis malis et in talibus possunt predicte persone iudici excommunicato communicare. Item b. cum vassalli absoluti sunt a sacramento fidelitatis quod diu excommunicatus est dominus eorum debent ab eiusdem participatione abstinere sicut ab aliis excommunicatis maxime quando sententia excommunicationis contra ipsorum dominum fuerit aggravata et precipitur vassallis in penam domini sui quod non obediant ei et tunc primo debent cum vitare secundum quosdam tenentur tamen tributa et debita reddere domino suo excommunicatione non obstante secundum quosdam. xv. q. vi. alius. et c. nos sanctorum. et c. iuratos. Item si episcopus excommunicet aliquem ratione criminis vel cum omnibus participantibus sibi postea communicet eundem etiam in crimine non est propter hoc excommunicatus maiori excommunicatione. Sed minori tantum quia nullus sua sententia potest ligari unde cum

tales excommunicati sunt a iudice. non a iure non incurrit episcopus excommunicationem maiorem sed minorem tantum que est a iure ar. extra de sen. ex. nu. per bone fidei. Item qui excommunicato participat propter metum quod potest cadere in constantem virum non esset excommunicatus extra quod metus causa sacris. et l. di. prebiteros circa medium. Idem est si quis communicet excommunicato ignorantem dummodo non sit crassa ignorantia vel supina extra de derico ex. ni. apostolice. Item si audiui a fide dignis excommunicatum esse aliquem ex occulto facto siue publicatione sententie qui ex ignorantia non credit esse peccatum quod se ingerit communioni hominum. tunc quis non tenet inquirere de facto eius. vel communicare teneor instruere enim ne se ingerat communioni hominum: si sit excommunicatus. Si autem publica fama est aliquem esse excommunicatum ex facto occulto contra quem non est publicata sententia super hoc non teneor talem vitare nisi tunc demum cum super hoc casu fuerit se purgare vel in purgatione defecerit in hoc casu loquitur extra eodem titulo cum desideres. §. scde questionar. extra eodem titulo ad hoc. et c. si vero. h. et extra de hereti. ad a. bolédaz. Item si teneor aliquid solvere alicui sub iuramento qui postea excommunicatur non teneor solvere quod diu est in excommunicatione quia subintelligitur tacite iuramento vel obligatione si talis permanserit tibi liceat communicare. ar. xv. q. si. ne quis arbitretur. Dicit tamen quidam quod si ex auaritia non ex zelo iusticie differo solvere pecco quo ad dominum licet non puniar quo ad ecclesiam possum tamen deponere in eade sacra vel ire cum testibus ad domum creditoris et dicere sitis michi

testes q̄ pono hic pecuniam quā huic debeo vel cam numerare vrozī sue vel filio vel seruo accipiēti nomine ipsius et ipso presente z sum liberatus. Ray. Similiter non est vendendū aliquid excommunicato. nec etiam scriuēti eius si vendat vel emat nomine excommunicati. Secus tamen si seruus excommunicati emat vel aliquid faciat nomine suo. dum tamen nō fiat funis canonici vt aliud agatur z aliud simuletur. Similiter si quis assurgat vel reuerentias exhibeat excommunicato aut inclināt se salutanti eum. aut moueat labia quasi salutans euz cum michi dicat. nec obsequium corporalis ministerij faciat cum; pene restringēde sunt non extendēde ex hoc solo non incurritur mīno: excommunicatio valet maior. sicut excommunicatus cum cōmunicantibus sibi quia hoc facere non est ei cōmunicare nec alicubi prohibetur. R. ¶ Item qui excommunicationem opponit spēciem ipsius z nomen excommunicationis exprimere debet extra de except. qz. ¶ Item qui excommunicationem opponit probare debet eam infra. viij. dies. die qua proponitur non computata alioquin condēnabitur in expensis z ultra duas vices non debet opponi extra de exceptionibus quia pia.

¶ Quando quis excommunicatus vitare tenetur.

¶ Excommunicatum quis vitare tenetur cum vider euz verbare clericū in casu non concessio vel religiosam. personam vel audiuit ferri excommunicationis sententiam. contra eum vel cum aliquis dicit se in publico excommunicatum esse vel cum prela-

tus eius et maxime ordinarius sen archidia. secundum quosdam vel sacerdos proprius dicit se excommunicasse subditum suum. sic tamen si subditum alium auctoritate delegata qz tunc non crederem ei nisi ostēderet de legatione. Similiter cum publicasse fama. q̄ aliquis sit excommunicatus. alis propter leuē famam aliquis non debet vitari extra de sen. ex. cum desideres. S. h. z. xxij. questione. v. hoc videtur vel cum notorie fecit aliquis aliud propter q̄ incidit in excommunicationem maiorem. tunc. n. nō solum si publica fama est vt dictum est. teneo: euz vitare. Sed etiam si audio a fidedigno vel a fidedignis. qui audierunt euz denunciari excommunicatum in ecclesia: vel viderunt eum notorie fecisse aliquid propter q̄ incidit in excommunicationem teneo: cum vitare tam in publico q̄ in priuato donec inquisuero super hoc plenius veritates. Si tamen per alios certificare possum. super hoc quia ex quo agitur de publica vel notoria excommunicatione possum timere in hac parte ne labores ignorantia causa que nō excusat. sed si nō possum certificari p̄ alios: quia forte sunt boni. et excommunicatio fuit publicata Rome tunc non vitabo ipsum in hoc casu. Sed tamē teneo: ab eo in hēre si probabiliter credo q̄ dicat michi veritates et maxime si credam q̄ laborer ignorantia iur̄ alis non teneo: presertim si credam q̄ huius interrogatione scandalizetur. Si autem audiui ab aliquo fidedignis excommunicatum esse aliquez ex occulto facto absq̄ publicatione sententie non teneo: ab alijs inquirere s; nec ab ipso nisi sit talis q̄ credatur laborare ex ignorantia quia nescit esse peccatum q̄ se ingerit cōmunioni hominum z tunc q̄uis non teneat inquit

rere defecto eius, vel excoꝛdicatione teneor tamen instruire eum ne ingerat se coꝛmuni homini si sit excoꝛdatus. Si autem publica fama est aliquē esse excoꝛdicatum ex facto occulto contra quem non est publica sententia si per hoc non teneor vitare tales nisi tūc demū est super hoc recusauerit se purgare vel in purgatione defecerit hoc casu loquitur extra eodē titulo cū desideres. §. secunde questionē. ar. extra. eo. r. ad hoc. r. c. si vero. d. r. extra de heretic. ad abolendā ver. qui vero. quia si defecerit in purgatione inutilis est tal purgatio extra. c. j. de purga. cano. ibi p̄ in nocē. r. si est inutilis per consequēs nulla r. pro non purgato habendus est qz nichil inutile equiparantur tex. in. ca. de multa de concess. preben. extra. r. glo. approbata. in probe. decre. super p̄bo eareus debet ergo talis purgand⁹ talem purgationem subire que oimode sibi utilis sit secundū ea que habentur per totum titulum de purgati. canonica s̄m tamen qualitate purgationis faciē de. ¶ Item si audiui aliquē publice excoꝛdicari parisiis. vel vidi p̄ iniectionem manus incidere in canonē r. post annū vel biennū. videā eus bonos. si est homo bone consuetudinis tūc seruabat excoꝛdicationē r. modo non seruaret dicit se absolutū postius credere probabitur qz sit absolutus r. ei coꝛmunicare ar. extra de offi. ordi. ex parte. Secus si non esset homo bene consuetudinis quia non seruabat tūc nec modo seruaret consuetudinis. b. m̄ notauit. v. q. j. quoddā qz quando solus scis aliquē esse excoꝛdicatū non teneor eū vitare in publico sed in occulto tūc: posset tū benign⁹ dici qz si postius facile probare bonos. excoꝛdicationē quā audiui parisiis publicari quia forte habeo ad hoc testes vel instrumenta teneor eū vitare publi

ce vbi inuenio eum Si autē probare non possum non teneor ipsum vitare publice nisi in eades dyoꝛces in qua audiui sententiā publicari. ar. extra qz matrimoniu accusare possunt cum in tua. ¶ Item si quis in confessione michi dicat se excoꝛdicatū non teneor eū vitare secundū quosdā etiā in occulto qz nescio hoc vt homo. sed vt deus extra de offi. ordi. si sacerdos. alioquin odiosa redderetur confessio. si talis confitens vitaretur secus tū si extra sigillū confessio nis hoc dicat alii tamen dicunt contra ar. vj. q. vj. Si crimen vbi notauit. b. qz seruandum est qz ibi dicitur siue episcopus sciat per confessionem siue alio modo crimen subditi sui. Si autē excoꝛdicatus extra sigillū confessionis dicat michi: se esse excoꝛdicatū secūduz omnes teneor eū vitare in occulto non in publico nisi sit excoꝛdicatus publice. ¶ Item periculosus est excoꝛdicato si non vitat alioquin si ab aliis nō vitetur qz in vno. patitur. in alio vero agit. extra de clerico ex. m̄. illud in si. ¶ Item qui participat excoꝛdicato non potest ei postmodū excoꝛdicationes obijcere vel ipsum denunciare est cum non duxerit euitanduz extra de sen. ex in presentia r. de clerico ex. m̄. p̄posuit

De excoꝛdicatione minor.

Excoꝛdicatione minor quādoqz contrahitur a iure per coꝛmunionem excoꝛdicati excoꝛdicatione maiori in osculo orone r. s̄m̄ et de sen. ex. imp. vnde vsus. Os orare vale eō in sa tie garur. Cōs infligit ab hōie iurisdiccionem habēte vt. v. q. j. c. ij. r. questionē. ii present. et de offi. ordi. cum ab ecclesiā et de sen. ex. com. si qz vbi de hoc in glo sic ergo patet vnde predicta excoꝛmuni

nicatio minor: separat a sacramētis ecclesie. in. quest. iij. engel. trudas. b. tamē dicit q̄ sperat ab ingressu ecclesie Qui dam tamen dicunt q̄ non quia potest talis interesse misse vt supra notauit.

¶ Item excommunicatus minori excommunicatione agere potest et eligere sed non eligi quia non separat a cōsione fideiium notandum est. de suspēso q̄ nō separatur a collatione sacramentoz quia raliter excommunicati se inuicē absoluerē possunt quia minor excommunicatio a collatione sacramentoz non priuat. ar. extra de senten. excom. duobus vbi de hoc in glo. sed poterat et de cler. ex. m. ca. vlt. vbi de hoc. i glo. sed contra supra. **¶** Trē licet tam a maiori q̄ a minori excommunicatio a iure lata possit quis absolui a suo episcopo vel proprio sacerdote nisi conditor canonis reseruet sibi absolutionem. extra eo. titu. nup. b. tamē notauit. xj. q. iij. si inimicus q̄ excommunicatus minori excommunicatione propter locutionem et orationem in simili a simplici sacerdote proprio possit absolui propter peccatum mortale q̄ est ibi extra eo. titu. nup. et q̄ metus causa sacris. Qui dam tamē dicunt q̄ quilibet sacerdos a minori excommunicatione absoluerē potest licet non possit absoluerē a peccato mortali ibi contracto nisi sit proprius sacerdos. prima tamē sententia verior est. vt in dicto cap. nup. Sed beneficii illius capituli nup. non est extendendum secundū quosdā ad illos qui excommunicati a maiori excommunicatione propter participationem in crimine. s. quando aliquis excommunicatus est cum cōcatoribus suis sicut solet fieri eum sententia aggrauatur. quia licet magis peccet qui p̄cipiat in crimine qm̄ qui p̄cipiat loquendo et orando cum primus legatus est sententia iur.

Secundus autem sententia hominis. p̄ca h̄mōi sententia accessoria est p̄cipalis et ideo ab eodem relaxanda.

¶ De exceptionibus.

¶ Nunc videndum est de exceptione. Quid sit exceptio. Que est diuisio quando debet exponi. De exceptione et cōmunicationis. Quis possit excipere. et quis sit exceptio effectus. Exceptio peremptoria est actionis exclusio. ff. de exceptio. j. ij. **¶** Item exceptio dilatoria est iudicis vel actoris repulsio. ff. de except. pastoralis et ap. secundo requir.

¶ Que sit responsio exceptionū.

¶ Exceptionum alia peremptoria. alia perpetua. alia temporalis. alia anomala. **¶** Item exceptio peremptoria semper obstat agētī et perimit actionem vel saltem intentionem excidit vt exceptio metus. doli mali rei iudicate pacti conuenti perpetui q̄ si pactum de non petendo est ad tempus exceptio que oritur ex hoc pacto non est peremptoria. sed dilatoria nisi. de excep. §. appellatur. **¶** Item dilatoria quedam sunt dilatorie iudicij vt exceptio cōtra rescriptum contra libellum et similes vt. ff. de excep. l. ij. in fi. **¶** Item quedam sunt dilatorie solutionis vt exceptio pacti conuenti temporalis. ff. de excep. l. iij. ij. **¶** Item exceptio perpetua est que perpetuo cōpetit quodocunq̄ actor agit temporalis vero est illa que non semper competit et curari potest et hoc expirat anno elapso. ff. de excep. §. temporalis et extra de rescrip. plerumq̄ et de offi. ordi. p̄. s. ff. **¶** Item exceptiones anomale sūt ille per quas contenditur iudicium retrofuisse nullum sicut est exceptio per quam probatur nihil retro actum esse puta quia a non suo iudice. xj. quest. j. ca. et c. placet. Similiter exceptio de falso procuratore extra de procura. in no

fra vbi de hoc in glos. Similiter si aliquid donetur ab eo qui donare non potest. extra de iure patro. quod autem. vbi de hoc in glos. sic ergo. Similiter si aliquid donetur alicui non potest recipere require. extra de clerico ex. ani. potestulasti. et de eta. et quali. bone. z. C. de inoffi. testa. fratres vnde predictæ exceptiones faciunt nullum retro fuisse iudicium et non sequuntur naturam vel regulam aliarum exceptionum quia locum habent ante litem contestatam et post et ante sententiam et post et ideo anomalice dicuntur.

Quando exceptio peremptoria dicitur proponi.

Exceptio peremptoria proponi potest ante sententiam et antequam sit in causa conclusum. et potest protestari de hijs ante litem contestatam. et etiam in causa appellatōis opponi potest extra de lite contesta. excep. vbi de hoc in no. et de prescrip. auditis. et de testi. c. de testibus. et. C. sententiam rescind. pos. l. h. Item quedam peremptorie post sententiam opponi possunt et probari vt est exceptio falsi procuratoris. extra de procu. in nostra. Similiter exceptio falsi procuratoris. extra de fal. super eo et de similibus. Item potest aliquis opponere et probare litem contestatam. peremptorie per exceptionem in tribus casibus. primo si de ipso negotio sit iudicatum. Secundo si de hoc ipso sit transcriptum. tertio si sic finitur iurivandam extra de hie contesta. c. vno. de hoc habes. extra de testibus. c. de testib' in gl. sic patet. Item exceptio dilatoria maxime ad iudicem recusandum debet primo proponi. argu. extra de proba. quoniam quia si eis scienter omissis ad alia quis procedat videtur in iudicem consensisse. C. de exceptio. l. vlt. verumtamen

si ex ignorantia exceptiones huiusmodi omittantur etiam post sententiam locum habent quandoque si a non cōpe. iud. l. h. et vlt. extra de sen. et re iudica. ad probandū. Item opponēde sunt dilatorie et etiā probande aī lit. cōdest. extra de sen. et re iudi. inter monasteriū et de excep. pastoralis q: si q's exceptio nem dilatoriam proponit post litis ingressum puniri debet in libra auri. C. de excep. l. si quis aduocatus. Item dilatoria solutionis aī lit. cō. d. s. proponi sed probanda est postq' actor fundauerit intentionem suam. C. de proba. excep. l. iii. q. vi. exceptiones. Sed si dilatoria incipiat cōpetere de nouo runc post litem contestatam potest opponi. ff. de arbi. non distinguemus. §. cuius quidem et extra de testi. in integrus. capitulo vltimo. Item si reus dilatorias proponere disposuit debet eas proponere infra tempus a iudice assignatum. extra de excep. pastoralis et de testi. p'sentius l. l. de dolor cō. causam t. c. venerabilis. Item exceptiones omissis in primo iudicio possunt opponi in secundo cum variatur modus agendi. extra de spō. impu. ad dissoluendū vbi de hoc in gl. sic patet. Item exceptiones et iuste excusationes semper debent admitti quod tuncq' papa precise scribat extra de offi. dele. ex parte tua vbi de hoc et de rescrip. si quando et de preben. c. i. teneamur. Item licet quis perdat exceptionem quam non proponit infra tempus sibi a iudice constitutum potest tamen protestari quod velit eam alio tempore nominando eam expressis et sic proponere tempore suo extra de excep. pastoralis vbi de hoc. Item exceptio procuratoria pura cum quis non potest procurator esse sicut miles non potest cum sit dilatoria post litē conte. opponi. ff. eod. titi. filius. §. verum. et ead. titi. ita demum sed exceptio procuratoria si non habet

re mandatum etiam post litem conte.
 potest opponi. extra de rescript. ex par.
 te decani et hanc non debet omittere
 fideiussor. ff. man. inter causas. §. man.
 dato et talis exceptio potest post sentē
 tiam opponi. extra de procurat. in no.
 stra vbi de hoc. et. C. eo. ritu. licet.

**De exceptione excommuni
 cationis communis. 8**

Exceptio excommunicationis probari de
 bet. infra. viij. dies. die qua propo
 nitur non computata. que si probata
 non fuerit. iudex postea in causa proce
 det reum in expensis quas propter hoc
 auctorem fecisse constituerit. mo. pre. con
 demnans et ultra duas vices hoc exce
 ptio non proponatur et qui excommu
 nicationem opponit speciem ipsius et
 nomen excommunicatois exprimere
 debet. extra de excep. quia vbi de hoc in
 nocent. **I**tem exceptio excommunicationis
 potest a reo etiam excommunicato con
 tra auctorem opponi quia defensio legit
 ma excommunicato plene in iudicio re
 seruatur. extra de excep. cum inter. vbi
 de hoc in glo. hoc manifeste. et. c. dilecti
 et. c. dilecte. **I**tem si reus excommu
 nicatum dicat auctorem. et actor volens
 elidere exceptionem huius excommu
 nicationem replicet contra eum non
 est audiendus actor. quia licet reus ex
 communicatus esset nichilominus se
 defendere potest. sed actor excommu
 nicatus agere minime valet. extra de ex
 ceptio. dilecti. et. c. cum inter. et de iud.
 exhibita vbi de hoc in glo. except. **I**tem
 exceptio excommunicationis retro facit
 iudicium nullum. extra de exceptio. ex.
Item si excipiens fundata intentio
 ne actor non probat exceptionem su
 am eo ipso malitiose presumitur. exce
 pisse et puniri debet in expensis. extra
 de d. et contuma. finem litibus. vbi

de hoc in glo. nunquid circa medijs et
 de accusa. accedens vbi de hoc in glo. q.
 enim **I**tem exceptione proposita su
 per sedendum est principali donec pro
 betur exceptio in termino competenti.
 extra de iud. exhibitavbi de hoc in glo.
Item debet dari exceptiones in scri
 ptis extra de proba. quoniam contra
 vbi de hoc in glo. exceptio. **I**tem su
 per exceptione debet lis contestari et in
 rari a partibus de calum. ar. extra de
 offi. del. prudentiam. §. sextavbi de hoc
 in glo. ex loco isto. **I**tem exceptio ex
 communicationis proposita et probata
 coram iudice. facit hoc quod quis pro
 cessus prius habitus cum excommunica
 to valeat. tamen in sequentibus actor
 non debet audiri donec fuerit absol
 utus et si excommunicationis exceptio fue
 rit post sententiam coram iudice pro
 posita et probata solam executionem im
 pediat sententia. Sed sententia nichilominus
 robur obtinet firmitatis extra
 de except. pia innocē. **I**tem quando
 quis excipit propter hoc non intelligi
 tur confiteri. ff. de excep. vbi de hoc hab
 es extra de ordi. cogni. dilecti in glo.
 igitur qui excipit. **I**tem exceptio con
 tra personam testis obiecta ante senten
 tiam debet probari Sed que opponitur
 contra testem dicta vsq. ad plures an
 nos potest opponi. C. de falsis querel.
Item exceptio prescriptio probare
 debet. qui eam opponit sed nulla debet
 a iudice recipi propter illam que probata
 releuaret excipientem extra de ex
 ceptiones exceptionem. et. c. dilecti et
 de proba. et litteris.

**Quis possit exci
 pere.**

Exceptio dat reo. republiario vero
 actor. et de excep. a nob. et. c. dilecti
 filius et de remi. sup. hoc quibus tamen excipit

Summa monaldi

seu calumniose huiusmodi non proponat vel referat negocium superiori, extra de re iudi. de cetero et de off. dele. si qua do. 2. C. si ex fal. instrumen. iudica. 2. §. de iudi. si precor. ver. marcellus. Unde si talis executor esset ordinarius et executoribus deputatus debet admittere talem exceptionem, ut dicitur. l. si precor. §. marcellus. ¶ Item executor non potest alii committere, vices suas, quia in talibus que non in cognitione sed in ministerio solo consistunt industria persone videtur electa et ideo ab ea recedendum non est extra de offi. deleg. cap. vlti. in fine. 2. C. de cadu. toll. l. vna §. ne autem. Similiter appellari ab eo non potest nisi partes iudicis assumat C. de execu. rei iudi. si vt proponis vel nisi ei excommunicatio obiciatur. rj. quest. iij. cum excommunicato vel nisi super eode quo agitur facta fuit innovatio de reb. iudic. leg. iij. §. si exconuen. vel nisi exequendo tempus quadrimestre preueniat executor. C. de execu. rei iudi. l. e. si quis prouocatione vel nisi executor male interpretetur sententiam. ff. de appellatio. l. ab executoribus nisi obiciatur exceptio per quas comprehendatur iudicium retro nullum fuisse et eam non admittat exceptionem extra de procura. in nostra 2. C. de procura. licet a mero executore non appellatur nisi excedat modum executionis et fines mandati. C. quorum. ap. non recit. ab executore. et extra de offi. dele. super questionum. §. verum. 2. §. sequenti. et de re iudica. q. ad consultationem in 2. h. quest. vi. §. sunt etiam quorum. v. ab executore. Sed talis non dicitur proprie executor. Sed auditor. extra de off. dele. super questionum. §. verum. 2. §. sequenti. ¶ Item merus executor non habet coercionem ecclesiasticam sicut subdelegatus. extra de offi. dele. ex litteris et c. pastoralis circa prin. et de re

iudi. cum bertoldus. ver. alioquin. ¶ Item modum inrequendo dicitur excedere executor cum fines mandati excedit scilicet cum aliter exequitur q. debet vel tamen inrequendo iniuria infert. C. de appellatio. l. si quis prouocatione in talibus appellari potest ab eo et etiam recusari potest si merito sit suspectus. extra de offi. dele. super questionum. §. porro nisi dum partibus detur vel recipiatur assensu. extra de offi. dele. super questionum. §. nos asti.

De mixto executore.

Executor mixtus dicitur qui habet cognitionem cause annexam vt cum papa mandat alicui restitui rem meam vel dari beneficium. et talis debet recipere legitimas exceptiones quas documq. scribatur sibi absolute a papa. extra de offi. dele. ex parte et de rescriptis si quando 2. c. cum. a deo et de era. 2. qua accepimus. 2. rrv. quest. h. §. si non cognitio. ¶ Item a mixto, executore bene appellatur si non admittat legitimas exceptiones vel alias partes aggruat extra de appella. dilecto. 2. c. vt debitus de istis exceptionibus habes extra de offi. lega. pastor. §. quia vero in glo. ad intelligentiam. ¶ Item quis executor iurisdictionem habeat delegatam non tamen habet omnia que ex iurisdictione delegata procedunt vt iudicis dandi potestatem vt extra de offi. del. cap. vlti. et etiam quedam alia. ¶ Item que sit mera executio et que mixta ex forma commissionis colligi potest. nam si dicitur ibi si est ita. vel si veritati imitantur premissa. et similia per hoc intelligo mixtam executionem dari. Si vero sine his et cum similibus verbis executio alicui vec factus aliquod committatur executio est mera extra de offi. del. cap. vlti. et de appella. nota. Sof.

De expensis

Expensis recipi possunt a iudice. ff. de offi. p. res. l. plebicista quoniam am expensa moderata non sunt lucra ff. de offi. pro consul. solent. §. vlti. et eo tantum ar. extra de vita. et honesta de ri. cum ab omni in glo. ber. legari est.

De exemplis.

Expensa presentia nos cauere p. moment infutur. lxxv. distin. plurimus infine. **I**tem exemplo rei cōponitur totis o. bis. ij. quest. iij. p. c. pue.

De nimia expressione.

Expressa nimis nocent non autes exprimere multus quandoque iuat. extra de procura. consulti. vbi de hoc in glo. expressa. ff. de regu. iuris expressa. **I**tem nimia examinatio vel indagatio est quandoque vitanda extra de purga. cano. constitutus vbi de hoc in glo. nimia.

Quod expense repeti possunt.

Expense necessarie et moderate repeti possunt. Secus tamen si sunt superflue et delicate. ff. de pig. actio. si seruos in fi. et extra de foro compe. dilectus vbi de hoc in glo. expresse et de elec. preterite et de dolo et contu. cum dilecti. **I**tem expense iuste sunt deducende in omni casu. etiam in decimis. extra de decimis. pastor. vbi de hoc in glo. hec est ratio. et cum homines et c. tua nobis et de iureiuran. ad nostram. **I**tem aliud sunt expense quam dampni vel interesse. aliud est dampni quam pena. unde iuramentum super vno factu non extenditur ad illud. cum sint diuersa. extra de iureiuran. an nostra vbi de hoc. in glo. non ergo. **I**tem expense dicuntur necessarie sine quibus negocius expediti non potest. ff. de impensis in rebus dota factis. l. ij. §. iij. et iij. et sufficit si credit expedire. licet non expediat. ff. de bonis. auct. iudi. pos. l. p. et o. §. ij.

Item necessarie sunt sine quibus de terior sit res. §. de impensis in re. do. fac. l. impense. et l. q. **I**tem expensas petere potest prelatus quas vtiliter expendit de mandato capituli pro negociis ecclesie sue. siue negotio succumbat siue non. xij. quest. iij. quicumque et extra de fideius. q. quibusdam et de deposito. ca. ij. Secus tamen si egit sine mandato et succubuit. §. de iud. sol. l. iam cum. §. in hac. **I**tem si aliter fuisset iturus ad curiam non posset petere expensas pro aliquo negotio successu pro nisi quatenus plus expendisset ratione negocii promouendi propter longiorem moram. ff. famul. heres. l. e. ex parte in prin. distingue tamen quia si egit cum mandato siue obriuit siue succumbat potest petere expensas. C. ma. l. etiam. Si vero sine mandato egit et succubuit non potest petere expensas ff. ad in. sol. l. vna. tamen. §. in hac etiam si tales expense non excedant probabilem modum. ff. de dam. infecro. l. inter quod. §. vlti. et extra de eo qui mit. i. pos. causa rei seruande cum venissent. Sed taxatio iudicis moderabitur eas iurante parte se expensis quod iudex taxauerit. extra de procura. constituti. et c. cum pro causa vbi de hoc. §. of.

Item recipi possunt a prelato expense quas pro electione et petenda confirmatione et similibus negociis ecclesie capitulum facit extra de elec. vt preterite et cap. cum pro causa et xij. quest. ij. cano. tate in fine. **I**tem expense que sunt propter contumaciam aduersarij. feci per et statim prestari debent. extra de dolo. et contu. finem litibus vbi de hoc in glo. ber. sed nunquid et c. dilecti. **I**tem expense restituende probantur per iuramentum illius qui eas promissa facit tamen iudicis taxatione. C. de iudei sancimus. et extra de fo. compe dilectus vbi de hoc in glo. expense

Summamonaldi.

dicuntur quas quis fecit circa sumptus
litis cundo et redeundo vel expendendu
do pecuniam suam. Similiter quas
facit circa aduocatos. C. de iudi. l. san-
ctinus et extra vt litenon cont. quonia
§. in alhs.

De fama quid sit et vnde
dicatur.

Fama est illese di-
gnitatis status vi-
ta et morib' com-
probatus et qui ta-
lem famam negli-
git crudelis. est. vj.
quest. ij. nolo et si-
militer malam fa-
mam nō faciunt

dicta paucorum quia ad hoc vt prela-
tus inquirat debet esse fama per vil-
laz. vel per parrochia vnde maior pars
vicinie debet ee. qz fama loci reqrit vbi
fama aliquid. ar. et de accu. in qstiois in
fi. vbi d' hoc gl. Nota qd d' cu' sangul.
sup co. vbi de hoc in glo. nota qd **F**ama
quandoqz oritur ex conscia qua-
doqz a suspitide quandoqz a certo: qua-
doqz ab incerto actore de con. dist. iij.
sanctum est. de hoc habes. extra de co-
habita. cleri. et muli. nostra in glo. ver.
ad intelligentiam vnde cumqz igitur p-
cedat fama postq' lese sunt conscientie
discretorum et scandalum oritur in-
de iudicanda est purgatio infamato. ex-
tra de purga. ca. accedens et de accusa.
qualiter et quando vbi de hoc in glosa.
ij. quest. iij. in cunctis. Sed si probetur
q' sit ab inimicis vel a malivolis extra
propter hoc non est iudicanda purga-
tio vel inquisitio facienda extra. d' pur-
ga. cap. cu' in iuuentute et de accu. quali-
ter et quando vbi de hoc in glo. ij. quest.
iij. **F**ama nec propter solam famam
iudicanda est purgatio nisi scandaluz.

oriatur ar. ij. questio. iij. presbyter. et c.
si mala fama et extra de cohabi. cleri. et
mul. tua nos vbi de hoc. in glo. et hoc
videtur.

Fama per se probet.

Fama per se non probat. iij. questio.
iij. §. sepe tamen cum alijs psum-
ptionibus facit plenam probationem
ita q' que non profunt singula multa
iuuant. ar. extra de presump. illud vbi
de hoc in glo. nota q' et c. litteris et cap.
tertio. **F**ama et suspitio quan-
doqz oritur contra aliquem in societa-
te quandoqz ex societate. vnde qui ex ni-
mia familiaritate mulieris est infama-
tus purgare se debet. maxime si moni-
tus fuit a prelato ne cum ipsa loqueretur.
ar. C. ad legem iuli. de adul. l. quis
in autem. ibi signa. Si quis ibi dicitur
q' si quis. habet aliquem suspectus de
vprore et denunciavit sibi ter. ne cum ip-
sa loquatur et postea inuenit euz cu-
z ipsa loquentem in domo potest ipsum
occidere sine pena. et ita videtur q' post
qua' prelatus ter monuit subditum su-
um vt a familiaritate alicuius mulie-
ris cessaret. et subditus contrarium fa-
ceret q' eo ipso potest procedere ad pu-
nitionem eius prelatus **F**ama
est id q' dicitur occultum siue priuati
impedimentum. quia per solam fama
vel probatur nisi aliter constet. extra
de cohabi. cleri. et mu. et tua et de despō-
satio. impube. cum in tua vbi de hoc in
glo. et sic fama. **F**ama probari
potest extra de testi. cum in litteris et c.
causam primo. Si probasti aliquē esse
malē fame et ipse potest probare se esse
bone fame iudex de plano sine strepi-
tu iudicij. l. summarie inquirere debet
de fama. ar. et de spon. cum in tua. vbi
de hīs in glo. diuersis ergo fama et in
alia glo. nota. hic q'. **F**ama in
causa auli cum alijs amminiculis sus-

scit et probat cum vno teste. extra de testi. p. tereaybi de hoc in glo. q. forsitā et de ap. cap. j. et de proba. alias causas quoniam in ius. questio. iij. §. ites sepe. sine publicis secus tamen si criminaliter agitur in causa criminali quia tūc non sufficit fama cum vno teste quia in crimine esse debent apertissime probationes. argumen. extra de testi. veniens. j. vbi de hoc. in glo. ver. Sed cum crimen. et C. de proba. l. vlti. epiphaniū

Ctem si fama est aliquis excommunicatū esse. virandum est. extra. de sen. excommu. cum desideres. §. secūde vbi de hoc in glo. nota q. **C**tem fama impedit matrimoniu. contrahendus Sed non dirimat iam contractum. extra de consan. super eovbi de hoc i glo. nota q.

C De facilitate venie.

Facilitas venie incentiuum tribuit delinquendi. xxiij. quest. iij. est iniusta in fine et extra de vita. et ho. cleri. vt clericorum. **C**tem facilius inuenitur q. apluribus et maxime sapientibus queritur. et. distin. de quibus.

C De eo quod fit contra leges.

Agere contra leges pro nō favore haberi debet. ff. di. video.

Ctem factum non dicitur q. non fit legitime. Sed ex timore seruili tantum. extra de ver. signi. qui ex timore vbi de hoc. et xxiij. quest. j. pudenda

Ctem factum non dicitur q. nō durat. j. quest. j. constat. et extra de regula. et transac. ad reli. ad nostram vbi d. hoc

Ctem factum non dicitur vbi aliqd. superest ad agendū. C. ad sil. aum sil. in fine. et vj. quest. j. nihil. **C**tem per se ipsum facere videtur qui per alium facit. ff. de adm. tu. §. gessisse. **C**tem considerandum est quid fieri debeat

et non quod fit. extra de elec. cum. cau. sam in prin.

C De falsitate.

Nunc agendum est de falsitate qd. fit. quis dicatur falsarius quādo littere dicantur falsae et qualiter falsarius puniatur.

C Quid sit falsitas et vnde dicatur.

Falsitas imutatio est veritatis vt in autē. de instru. cautela. i. prin. col. vj. **C**tem falsarius est qui nomina fratrum absentium inseri fecit in instrumento vel. vtitur illo i quo scriptū est omnes canonicos interfuisse cum non interfuerunt officio. Similiter qui sigillum surripuit furtiue nomine capituli. vel qui litteras iudicis aperuit ar. extra de hīs que sunt a prela. quanto vbi de hoc in glo. nota q. et de testi. tam litteris vbi de hoc in glo. nota q. tales ab officio beneficio sunt suspensi. extra de offi. del. cum olim et de rescrip. oliz. et C. ad legē cor. de fal. l. qui veluti et huiusmodi instrumenta irrita sunt et vana. C. de testamen. iur. bemus et tales falsarii si sunt clerici deponendi sunt per iura predicta. Similiter si super linearem scripturam apponit in litteris seu in instrumēto. extra de reli. do. cum venerabilis. Similiter aliter transcribendo q. fit in originali extra de exce. pte. cum venerabilis.

Ctem falsarius est qui litteras pape recipit de manu alterius q. de manu pape. vel cancellarij vel bullatoris extra de fal. dura vbi de hoc et c. licet.

Ctem falsarius est. qui scienter per se vel per alios vtitur falsis litteris pape etiam ab alijs impetratis. extra de falsif. ad falsariozū vbi de hoc et de fide instru. inter. **C**tem falsarius est qui scribit falsus vel delet verū in testō seu alio instrumento publico vel priuato vel in tabulis. vel rōnib. ff. eo. tit. l. j. §.

Summa monaldi

qui in rationibus. et. nullus et de fide instru. inter. ¶ Item qui sigillus adulterinum fecit sculpi vt. ff. eo. tit. l. come. lia. et. l. qui testamentum.

¶ Quando false littere dicuntur.

False dicuntur littere pape quando impetrare sunt suggesta falsitate et veritate suppressa et huiusmodi littere non valent si per fraudem et maliciam impetrantur. Secus tamen si per simplicitatem secundum distinctiones sacram. extra de rescript. super litteris vbi de hoc. ¶ Item false sunt littere si appareat carta rasa vel immutata loco suspecto vel quando filum ab ea parte in qua plicatur carta est scissum vt cum vera bulla falsis litteris imutatur sub eadem plicatura. cum filo similis canapis restauratur vel cum littere bullate raduntur postquam reddite sunt impetratori et aliud ibi apponitur per tenuem rasuram vel quando lauatur carta in qua est vera bulla vino vel aqua. et postea cimetero vel alio simili apratur eadem carta et decalbarur et subscribitur aliquid falsi. extra de falsariis licet vbi de his in glos. ibidem postis et de pñuul. cum olim et de fide instru. inter. ¶ Item false sunt littere quando falsa bulla apponitur litteris illis. et quando filum extrahitur de vera bulla et per aliud filum litteris apponitur falsis et potest deprehendi falsitas in modo dicta minus in illo et in qualitate carere forma scripture. et similibus et qui ponit falsas litteras caute cum alijs litteris vtrius in citam cancellarij vt bullentur de vera bulla falsarij est extra de falsariis licet vbi de hoc. et. c. qua graui. ¶ Item false littere sunt si habent in se picum

larinitatis secundum gramaticam extra de rescriptio. ad audientiam. i. vbi de hoc in glos. sic patet. ¶ Item si episcopus filium appelleret vel si reges et inferiores episcopos filios non appelleret. Similiter cum scribitur vni et non in singulari. S; in plurali loquitur ei dominus papa. extra de falsa. q. graui vbi de hoc in gl. in his ergo. et. ¶ Item false sunt si sine mandati domini pape littere impetrantur. extra de rescript. non nulli. et. ca. ex parte. ¶ Item littere de simplici iusticia non de facili presumuntur false. cum de facili possunt haberi nisi probetur quod ex certa scientia suggestum si falsum. extra de fals. accedens vbi de hoc in gl. nota q. ¶ Item rasura paucorum litterarum que sapietis animam non immutant falsitatem non inducit. extra de rescriptio. c. vlti. quia nec defectus simile nocet. dummodo rasura talis vel similis non inducat varietatem sensus. extra de rescript. olim. et de fide instru. inter. et. c. et litteris. ¶ Item committitur falsum dicto vt in teste. qui scilicet falsum dixerit vel supponit verum extra eo. tit. c. j. Similiter in iudice qui scienter contra leges et iura pronunciat. ff. eo. titu. l. j. §. sed et si iudex falsarijus est corruptor testium. aduocarorum et iudicium. ff. eo. titu. l. j. §. j. Similiter falsarum constitutionum allegator falsum committit. ff. eo. titu. l. vlti. ¶ Item falsum committitur facto vt cum quis vera sigilla corrumpit. extra de fide instru. cum inter. ¶ Item falsum committitur vbi. vt si quis falsum fabricat. licet non utatur eo non releuatur a pena falsi. Secus si alius fabricat et alius non notatur. eo. §. eo. titu. si quis falsos falsum enim non committitur nisi dolo. C. eo. titu. l. nec exemplo. ff. eo. titu. l. diuus. Si quis tamen falsis litteris pape iuratur etiam ignoranter non excusatur. extra eodem titulo ad falsariorum

et si ab episcopo sunt impetrate. Sec^o
tamen si ab alio.

De falsitate instrumentorum.

Falsitate suspecta sunt instrumenta quorum sigilla apparent fracta, extra de fide instrumentorum, iter dilectos. **I**tem suspectum est instrumentum publicum si non continet nomen imperatoris annum imp^{er}, vel cōsulis, seu potestatis illius anni aut si de sit mensis dies vel in diecio alias instrumenta dicuntur adulterina, vt in autem, vt preponatur nomen imperatoris, pu. do. §. j. et. n. Similiter locus i quo celebratus est contractus, debz ap poni, argu. ff. de actio. l. libellozum. r. h. qd. vlti. in fine et hec locum habent in litteris et in priuilegijs pape. **I**tem multis modis probantur instrumenta vt si probetur rem aliter gestam q̄ cōtineat instrumentum, ff. de pact. l. iurigentium. q̄ fere. et extra de fide instrumentorum cum iohannes. **I**tem per indirectā negationem, extra de probatio. **I**tem falsum est q̄ non continet certa pondera, vel mensuras, ff. de falsis. l. bodie. §. j. **I**tem falsa causa allegata non viciat dispensationem nec impedit religionis votum, extra de cōsan. gui. quia circa vbi de hoc in glos. nota. q̄ et de conuersi. coniuga. ex parte. n.

Item falsa demonstratio non perim^r legata. C. de fal. causa adiectio. l. n.

Item repellitur instrumentum vt suspectum si fuerit alteri instrumentō ab eodem productio contrarium extra de fide instrumentorum imputari. et. C. de offi. instru. l. scripture.

De pena falsi monetarij.

Falsarius monete principis debet cremari, et qui falsat monetam c

uitaris capite punitur. C. de fall. l. j. r. §. **I**tem qui radit nummos vel ringit, si liber est datur bestis si seruus vltimo i. mortis supplicio punitur, ff. ad. l. cor. tie. falsis. l. quocumq̄. **I**tem falsarius tenetur quilibet accusare, et punit^r nō appellat. Sed punitur etiam ille in cuius domo falsa moneta induditur, licz hoc ignoret. C. de fal. mo. l. j. **I**tem clericus qui falsat monetam seu sigillum regis vel aliorum prelatorum litteras vel etiam publica instrumenta falsat vitam vel membrum non perdit. Sed primo deponitur ab ordinibus suis et signetur in fronte cum ferro candenti et postea debet in perpetuum illā pro uinciam abiurare. C. de fal. mo. l. n. et. ff. et extra de falsis ad audientiam vbi de hoc in gl. Sed argu. contra curie tamen seculari tradi non debet. l. di. episcopus. **I**tem qui scienter per se vritur falsis litteris pape, si clericus est, excommunicatus est, et debet deponi et tradi curie seculari. Sed si per alius vritur falsis litteris domini pape debet eodē clericalis beneficijs spoliari. Si vero laycus est debet excommunicari r idēz dicendum est de participatibus huiusmodi criminosis, extra de falsa. ad falsariozum vbi de hoc in glo. euitat autē penam falsi qui cū falsas litteras se habere cognoscat, infra. rr. dies illas detraat vel designat, extra de fal. dura. r hoc intellige verum in litteris quas quis p alium impetrauit, secus si per seipsum conscius fuit falsi vel esse debuit, extra eodem titulo ad falsariozum. **I**tem tenetur de falso aduocatus et procura tor: qui secreta cause aperuit aduersario vel qui prodidit instrumenta, ff. eodem titulo. l. j. §. is qui deposito. et. ff. de peni. l. si quis aliquid et. l. si quis in instrumentum. §. instrumenta alias condemnatur ad iteresse. r. h. q. si. si quis de clericis, et talis proditor, dici potest. r.

Summa moralis.

vj. disti. clericus. Similiter falsum com-
mittit qui apit secretum iudicis, extra
de offi. delegato cum olim.

De officio posse feminarum.

Femina tutelam in pluribus pu-
berib⁹ filiis potest petere. Si nul-
lus alius datus est tutor: in testō nec ali-
us tutor legitimus inuenitur et tūc dō
iurare q̄ ad secundas nuptias nō tran-
sibit et renunciet velleyano sub yporbe
ca rerum suarum. C. quādo mulier tu-
offi. fungi potest. l. ij. et. ij. ¶ Item fe-
mina respectu filiorū prefertur hodie
omnibus tutorib⁹ legitimis et datinis
Sed non testamentariis renunciando
simplici verbo secundis nuptiis et velle-
yano et omnium legum auxilio. C. quā-
do mu. tute. of. in aut. matri et auic. et
in aut. de heredi. ab intesta. veni. §. ex
hīs colla. ix. et. §. qui vero collatio. vij.
¶ Item femine a ciuilibus actibus sunt
remote. ij. q. vj. §. tria. et. xxij. q. v. mu-
lierem. 2. ff. de re. mili. l. ij. nisi princeps
sciēter eis delegauerit causam arg. ex-
tra de senten. et re iudi. quidam. et. ij. q.
v. mennam. xxij. q. ij. si quos turriz. et
se non potest. cum hoc officium sit viri-
le. C. quando muli. tute. offi. fungi non
potest. l. j. argu. extra de arbi. dilecti. ni-
si a principe impetret hanc tutelam. ff.
de tute. l. vlti. ¶ Item femina nec pre-
dicare nec sacra vasa contingere potest
xxij. disti. factas. et. c. mulier. et extra
de pe. et re. noua. vbi de hoc in glo. mu-
lier. n. ¶ Item femina iudicare vel ar-
bitrari non potest. xxij. q. v. mulieres
nisi aliqua nobilis et cōsuetudine hoc
haberet. extra de arbi. dilecti. fil. vbi de
hoc in glos. verum est q̄. ¶ Item non
potest esse procuratrix in iudicio. ff. de
procura. l. qui te absente. et. l. alienam.
nisi fore pro patre impedito erate vel
morbo. ff. de procura. l. feminas.

¶ Item in iudicio aduocare non po-
test. ij. q. vj. §. tua. Itē generaliter om-
ne virile officium est feminis interdictū
ff. de re. iu. l. ij. et extra de pe. et re. noua
vbi de hoc in glo. mulier enim.

De feriis.

Quare agendum est de feriis quare
sic dicantur: qualiter distingantur
et que feriarum tempore agi possunt.

Quare ferie dicantur.

Ferie autem dicuntur quia foren-
sibus negociis immunitatem pre-
stant. ff. de feriis. l. diuinis. ¶ Item pre-
stant immunitates a mercatis propter
peccatum q̄ nichilominus sepe contin-
git de peniten. distinctio. v. qualitas. et
c. negocium cessandum est ab hīs ma-
xime diebus solemnibus. extra eodem
titulo capitulo primo.

De distinctione feriarum.

Ferie alie dicuntur solennes ob
honorē dei alie ob necessitatem
hominum prime introducuntur ad re-
uerentiam dierum in quibus cessan-
dus est ab omni opere seruiti nec cause
agitari debent. quia hīs partes renun-
ciare non possunt nisi necessitas vel pie-
tas id exposcat nec in hīs sententia fer-
ri debz. nec pena mortis nec sanguinis
debet imponi nec iuramenta prestari.
nisi pro pace obedientia et fide vel alia
simili necessitate presententur. de consec.
distinctio. ij. et extra de fer. c. j. et. c. licet
non tamen cessandum est ab operibus
pietatis. extra de statu monac. cum ad
monasterium. §. cum in refectorio.
¶ Itē si actio sit peritura potest hīs
temporibus eatenus pcedi vt litis com-
testatio fiat. ff. de fer. l. j. §. excipiuntur.

Item huiusmodi ferie que ob reuerentiam dei sunt introducte. hīs diebus et festis seruantur scilicet dies natalis domini Sancti stephani. Sancti iohānis euangeliste. Innocentius siluestri. Circumcisionis epiphanię. vii. diebus dominice passionis resurrectionis cum sequentibus. Natiuitatis sancti iohānis baptiste festiuitatis sancte marie. xii. apostolorum sancti laurentii de dicationis sancti michaelis omnium sanctorum. ac diebus dominicis et solennitatibus quas singuli episcopi in suis dyocesi. cum clero duxerint solenniter venerandas. extra de fer. capitulo vlti.

Item a pascha vsq; ad penthecosten genuflectere nullus debet nisi in secreto vel nisi episcopus cum consecratur. et clericus cum ordinatur genuflectat extra de fer. capitulo secundo. §. secundo. Dies enim illi in iugi gaudio et continua leticia sunt pagendi. lxxvi. distinc. scire. Item festiuis et dominicis diebus propter necessitatem capere possunt allecia piscatorum. extra de ferijs licet. Item festiuitate de trinitate specialiter ecclesia romana non facit. extra de fer. ca. h. §. vlti. Item dominicis diebus et precipuis festis et beate virginis et apostolorum petri et pauli et in die passiois possunt homines arare agros pauperum et alias laborare ad opus eorum. et similiter si non sic prohibetur ad edificationem ecclesiarum et sacrorum locorum proprios redditus non habentium vt appoztando ligna vel lapides de loco ad locum et similia faciendo. dummodo propter huiusmodi laborem audire missam et diuina officia ad quod homo teneretur non dimittatur. Non tamen predicta facta facere licet diebus pasche et penthecostes. nisi alias consuetudo esset per episcopum approbata et non licet tunc laborare per toramdiarias. vel vsq; ad ma-

gnam fatigationem. Similiter qui vadit ad mercato in predictis festis pro sua necessitate emendo victualia que vendi non debent in crastinus non peccat mortaliter id est non peccat mortaliter propter necessitatem duz hoc facere non assuecat pro quanta tamen necessitate hoc liceat limitandū est ad arbitriū boni viri. Similiter harbitores. et minutores et vectores peregrinorum in vehiculis aut iumentis operari possunt in vicis festis non propter questum tantum sed principaliter propter necessitatem eorum quibus hec opera impenduntur. Idem potest dici de viatoribus et cursoribus si necessitate coguntur.

Scolares vero lectiones suas et sermones quos notant de plūbo scribere possunt de quaterno in quaternum hīs festis si alias non possunt memoriter retinere non tamē licet eis aliquod gradū de opus scribere possunt tamen lectiones librorum quos audiunt corrigere. Sed conducere operas suas vel alienas propter corrigendos libros non debent regulares et sine vsq;e necessitate quadrigare vel laborare non debent ne alios corumpant exemplo suo.

De ferijs mensium et vindemiarum.

Ferie solennes gratia messium et vindemiarum conceduntur fructibus decerpendis in estate et autumnō et propterea homines quiescunt a causis agitandis nisi aliud processerit. de partium voluntate. quia hīs renunciare possunt ex causa. extra de fer. c. vlti. vbi de hoc in glo. nota quod et ad hoc duo menses statuuntur a presidibus prouinciarum diuersis temporibus scdm diuersitatem locorum. Nam in quibusdam locis tardius messes et vindemie fiunt. ff. de fer. l. p̄sides et ff. de officio p̄sul. l. si alia

Summa monaldi

Item omnibus diebus feriatis agi possunt ea que sunt voluntarie iurisdictionis. C. de fer. l. acc. §. in hīs. Similiter ea que fieri necessitas vrgetur agri culturam purationem et vindemiacionem vinearum et similia que fieri possunt in omnibus feriis ne propter moram peccat commoditas celestis prouisionis concessa. C. de fer. l. omnis necessitas. n. in hīs excusat. extra de re iud. q. non est et de fer. c. vlti.

De feudo.

Nunc agendum est de feudo quid sit et unde dicatur que res infeudari possunt. et quibus modis perditur feudum.

De feudo quid sit et unde dicatur.

Feudum est rei concessio pro hominatio facta. extra de symonia si diligenti. Item dicitur feudum a fidelitate quam feudatarii et vassalli dominis suis iurare et prestare tenentur extra de iurcir ad veritatis. r. c. c. a. te.

Que res in feudari possunt.

Feudales res que consueuerint in feudari possunt in feudum concedi. unde feudum decedentis infeudare potest prelatus. licet autem iurauerit non infeudare de nouo et potest de ipso descendente filium inuestire similiter supra feudum alienatus potest alicui concedere ut illud reuocet pro ecclesia. alio res que non sunt feudales de nouo infeudari non possunt nisi in quatuor casibus tres habentur extra de feudis. c. vlti. vbi de hoc. quartus vero extra de dona. per tuas non autem est nouum feudum que iterato confertur extra de feud. c. vlti. vbi de hoc. Item feudum alienari non potest sed in dorem variis ad vitam feudatarii. in si. de doñ. §. ante nupt. extra de dote post diuor. restit. nupt. Item decime non pnt

laycis in perpetuum concedi in feudum r. q. j. c. vlti. et extra de decimis prohibemus. r. c. ad hoc. r. c. p. vbi de hoc. et de hīs que si a prelatu apostolica ad rebus autem non ut titulus. sed ut stipendium decime precepto laycos potest concedi. ar. r. r. r. distinct. si qui vero de hac materia regere in tractatu de decimis.

Item feudatarius debet petere inuestituram a domino. §. an. ut in cōstit. f. r. de feud. §. preterea. Item perpetuus feudatarius habet vtilitatem diuinitatis. sicut emphiteota publicanus et is qui non ad modicum tempus conduritur. ff. si ager vectigalis. l. j. §. r. ff. de superficiebus. l. j. §. p. ait. Item feudum alienans cadit a iure suo. et dominus alius concedere potest extra de feudis. c. h. vbi dicitur hoc in glo. si vassallus.

Quibus modis perditur feudum.

Feudum perdit vassallus si totum vel maiorem partem alienat et dominus reuocare potest illud a quocumque possessore. Secus tamen si minorem partem alienat dummodo remaneat in seruitium domini sui. Similiter si infra annum et diem inuestitura feudum ab herede domini sui non quesierit. vel domino petente iuramentum fidelitatis tertio comonitus non prestiterit vel si aliquid feloniam contra hominum sacramentum fecerit perdit feudum et ad dominum redit aliud. Sed si graue contra dominum perpetraverit puta interfecerit patrem eius vel simile si feudum est paternum perdit illud et non ad dominum. sed ad feudatarios suos pertinet. ut in libro feudorum quibus modis feudum amittitur. §. si. r. in. r. vlti. et extra de feud. c. vlti. vbi de hīs in glo. non videtur. Item ex delicto patris filius perdit feudum. ar. ff. de bonoñ. libertoz. l. quarta. r. r. C. de quest. l. diuor. Sed circa hoc recurrendum est ad consuetudinem et cōstit.

tutiones feudorum. ¶ Item feudo non potest renunciare vassallus. inuito domino suo. C. de act. et oblig. sicut in initio. ¶ Item feudi questio agitari debet sub domino feudi extra de iud. nouis. et ceterum. vbi de hoc et de foro compe. ex transmissa.

¶ De fideiussoribus.

Nunc agendum est de fideiussoribus. Quid sit. Et quis fideiube possit et qui non et ad quid teneatur fideiussor et in quibus casibus teneatur. principalis fideiussor.

¶ Quid sit fideiussor.

Fideiussor est qui alterius obligationem in suam fidem suscipit. Nomen enim fideiussoris eius sit generale continet mandatorum et constitutionem ut in insti. eodem titulo. §. fideiussor et. ff. de iudic. ad non quodammodo restringitur. tamen ad illud quod per stipulationem per alio obligatur.

¶ Quis fideiubere possit

Fideiubere possunt officii qui possunt obligari fallit tamen in quibusdam ut in clerico et religioso. qui fideiubere prohibentur. Quod si contra fecerit clericus fideiubendo abiciatur a clero. Tenet tamen fideiussio eius. extra de fideiussor. c. j. et. h. et c. quod quibusdam possunt tamen inter se clerici fideiubere cum conueniunt religiosus vero non potest fideiubere sine licentia capituli sui et prelati et si contra fecerit non est propter hoc monasterium obligatus nisi esset in monasterii utilitates conuersum extra de fide quod quibusdam vbi de hoc. ¶ Item fideiubere mulier per aliquo non potest ff. ad senatus consultum. velle. l. quis. §. si cum esset. ¶ Item fideiussor agere potest contra principalem creditorem ut eius liberet a fideiussione. si diu steterit in obligatione vel si condemnatus sit vel si reus incipit vergere ad inopiam extra de fideiussor. c. vlt. vbi de hoc in glo. nota hic

tres. et c. constitutus. ¶ Tres fideiussores molestari non debet quod diu principalis inuentus est et soluere potest totum vel in parte. Sed si absens fuit principalis dabitur certum tempus ita quod creditore deducatur reum post conuenientius ipso fideiussore in propositum referuato. C. eod. titu. in autem. presente nisi fideiussor renunciauerit huic iuri. C. de duobus reis stipulandi in autent. hoc titu. et huic iuri renunciant fideiussores consti. diui. adriani. arg. extra de fideiussor. c. j. vbi. de hoc in glo. primo fuit.

¶ Item si plures sunt fideiussores qui liber tenetur in solidum insti. eod. titu. §. si plures nisi actor diuidat actionem. a gens contra unum pro parte. C. eod. titu. l. liberam secus tamen si non eligat unum ex pluribus agendo contra eum et in solidum non exigit. nam nichilominus alii in solidum tenentur. C. eod. titu. l. res.

¶ Item cum plures fideiussores in solidum tenentur habent beneficium noue constitutionis per quam diuidenda est actio inter eos. C. de duobus reis in autem. hoc ita et eple vi. adri. que est. C. de consti. pec. l. vlti. nisi in beneficio diuidende actionis fuerit renunciatum quod tunc seruabitur pactum. C. de pactio. capitulo primo.

¶ In quibus et ad quid teneatur fideiussor.

Fideiussor tenetur ad id quod tenetur principalis. nec. n. fideiussor in diuoriorum causas obligari potest quam principalis. ff. eod. titu. obligari. §. qui certo loco. ¶ Item obligationi fideiussor accedit civili et naturali. ff. eod. titu. fideiussor. ¶ Tres fides non debet seruari ei qui fidem non seruat etiam si interueniat iuramentum. extra de iurcurando si. n. et c. peruenit. et c. quodammodo. ¶ Item fides non debet ei seruari qui contra pactum versatur nisi in actione odiosa. ff. de transact. cum mora. Item licet te

Summa monaldi.

neatur fideiussoz. in omnē causaz siue hoc agatur expressim. siue simpliciter siue fideiubear. ff. c. r. si quis p. co. §. nisi mos r. l. admissi. §. fideiussores: tamen si expresse agatur de sorte de vsur. autē nichil dicatur nō videt fideiussoz obligatus in vsuris: qz in maiori quantitate quā actus sit obligari non debet. ff. de fideiussoz. l. si. in pignore habet etiā exceptionem quo ad vsuras que indēbite sunt de canonico iur. extra de iure iurando debitoroz.

CIn quibus casibus teneat principalis fideiussoz.

Fideiussoz potest agere cōtra principalem debitorem in quattuor casibus primus est: si dū stetit in obligatione. ff. man. l. lucius. Secundus est si reus dilapidat bona sua terti? si fideiussoz condemnatus est debitori extra de fideius. c. vlti. vbi de hoc in glo. nota hec tres. Quart? est. si hoc conuenit a principio. C. man. l. si pro ea. **C**Item contra fideiussores fideiussoz agere nō potest nisi a creditore actio cedatur. ff. co. t. l. fideiussoz est autē facienda cessio ante solutionem: qz post ea cedi nō potest nisi ante solutionē hoc actū fuerit vt cedatur. ff. de sol. l. modestinus si nes em̄ mādari diligenter sunt obseruandi extra de rescript. cum dilecta in fine. **C**Item milites fideiubere nō pnt C. locati r. condu. l. milites.

CDe filiis legitimis.

Quāc agendum est de filiis legitimis. **C**Quor sunt genera filiozū. Qui sunt legitimi r. qui non. **E**t qualiter non legitimi legitimantur. Qui sunt filij spurij. Quid filij facere possunt de bonis paternis r. quid non.

CQuot sunt genera filiozū.

Filiozū alij legitimi. alij adoptiui. alij arrogati. alij naturales. **I**tem filij legitimi sunt qui ex legitimis ma-

trimonijs procreantur in fili. de patria. po. in p. l. qui etiā dicuntur liberi habes xxxij. q. iij. liberi. **C**Item tantum filij legitimi dicuntur adoptiui r. arrogati. d. quibus habes extra de cogn. legali. c. vno in glo. sic. xxx. **C**Item legitimi et naturales dicuntur q: sunt nati de legitimo matrimonio vel putatiuo ab initio. si post factum firmo r. isti succedunt parentibus suis extra qui filij sunt legitimi tanta vbi de hoc in glo. mora. q. r. c. cum inter. **C**Item nati de secundo matrimonio publice in facie ecclesie contracto legitimi iudicantur: licet primū matrimonij falso fuerit separati extra qui si. sunt le. relatum vbi de hoc in gl. probatio. **C**Item nati de clandestino matrimonio postea publice in facie ecclesie contracto. legitimi sunt dummodo nati sunt postq̄ per ecclesiam est hūmōi matrimonij approbati. Secus si ante probationem ecclesie nascuntur r. obest eis q̄tum ad hoc. Si tale matrimonij postea sepetur extra qui si. sunt le. qd̄ nobis vbi de hoc in glo. q. r. c. cū inter vbi de hoc. **C**Item nati de vero matrimonio qui viuunt propria cum ha. huius rei nescia cōtrarij: legitimi sunt cēsendi r. si nascantur lire mora: licet postea matrimonij separet dūmodo ante sententiam sint concepti extra qui si lū sunt le. ex tenore vbi de hoc in glo. ex hoc patet. r. c. referende vbi de hoc. r. c. cum inter.

Qui sunt filij r. qui legitimi et qui non.

Filij legitimari sunt qui illegitimi nascuntur. Sed aliquo beneficio superueniente pro legitimis reputantur extra qui si. sunt le. tanta. **C**Item filij quos legitimat papa ppter in spiritualibus per consequens videntur qui busdam eo ipso in temporalibus legitimi sunt que sunt spiritualibus min? digna. Nam qui potest ex maius est po-

test et q̄ minus alijs tamen videtur: q̄
 quis papa legitimando: quosdam in
 spiritualibus videatur etiā in tempora
 libus legitimasse quo ad quedam pura
 vt possit esse iudex et alios similes habe
 re corporales honores: quos alij habe
 re non possent non tñ secundum eos po
 test papa legitimare vt succedat in he
 reditate patris: q̄ hoc esset priuare fi
 lium legitima sua potest tñ hoc facere
 papa in terris sue iurisdictioni subie
 ctis. De his habes extra qui fi. sunt. l. c.
 peruenabilem vbi de hoc in glo. b. eo
 enim q̄. ¶ Item princeps potest illegi
 timos sue iurisdictioni subditos in tēpo
 ralibus legitimare. vt in predicto. c. ve
 nerabilem habes. ¶ Item filius legiti
 mus est quem nuptie demonstrat vnde
 ad probandum fili actionem parentū
 professio prodest quo ad primum. ff. de
 in ius voc. quia iur. quo ad tm. ff. de p
 ba. l. matris.

¶ Qui non sunt filij legitimi.

Hij naturales et nō legitimi sunt
 qui nascuntur de concubinis q̄ in
 domo tenetur quasi locovxor: isq̄ suc
 cedunt patri vna cū matre et in duab⁹
 vncijs ab intestato: sed alij filij et nec cō
 iunx legitima existāt. C. de naturali in
 auten. liceat patri de hoc extra habes.
 qui sunt. l. c. lator vbi de hoc in glo. p̄ve
 rum est. l. c. tanta. ¶ Itē in bonis ma
 ternis succedūt predicti cum filijs legi
 timis. C. de sc. cō. or. si. c. vltimo. ¶ Itē
 filius de cōcubina generatus legitim⁹
 est si postea cōcubina legitimū cum cō
 cubinario m̄imonij cōtraxerit extra
 qui fi. sunt le. c. j. vbi de hoc. ¶ Itē legi
 timus est quem pater et mater dicunt
 de legitimo matrimonio natū nisi con
 trarium pbaretur extra qui fi. sunt le.
 transmissis vbi de hoc in glo. quib⁹ pro
 bentur. ¶ Item filij paganorum vel in
 seosum qui de nouo conuertuntur ad

fidem legitimi sunt censendi quousq̄ in
 ritum suum cōtraxerunt in secūdo vel
 in tertio gradu extra qui filij sunt leg.
 cap. vlti. vbi de hoc in glo. talis opinio.
 ¶ Item filios naturales legitimasse vi
 detur qui in extrema voluntate ipsum
 filiū nominauit ipsum in testamento
 heredem tanq̄ legitimū instituit C. de
 natalibus li. in auten. §. ¶ Itē si quis
 et hoc verum est cū alios legitimos non
 habet in autē. quibus mo. naturales.
 effi. le. §. si vero non haberis. Simili
 ter si p̄ illū offerat spator rei et fiat cu
 rialis vel si nullo alio legitimo existi
 tēte ipsemet naturalis offerat: se curie p̄e
 suo defuncto in autē. quibus mo. natu
 rales effi. le. §. si quis sibi col. viij. §. j. et.
 C. de naturali. le. valet. Similiter si vn⁹
 ex filijs prohibuerit hoc testimonij na
 turali nā hoc sufficit ad legitimatiōē
 in auten. vt liceat m̄si. et autē. §. ad hoc
 col. iij. de his habes extra qui fi. sunt
 le. per tuas in glo. b. eo ipso quod.

¶ Qui sunt filij spurij.

Hij spurij dicuntur ire de adulterio
 et vulgo concepti. ff. de sta. ho. ira
 vulgo et isti in nullo succedunt immo:
 nec institui apparentibus possunt in
 auten. quibus mo. natura effi. le. §. an
 te penult. et. C. de naturali. li. in autē.
 licet patri. et. xxxviij. quā. dicat aliquis et
 ar. extra qui fi. sunt le. tanta. vbi d̄ hoc
 in glo. nota q̄. ¶ Item spurij et illegiti
 mi sunt maxime quo ad ordines q̄ na
 ti sunt de matrimonio cōtracto cū ser
 uo qui credebatur li. si postea pbatus
 est seru⁹ fuisse. C. so. ma. l. iij. de hoc ha
 bes extra qui filij sunt legitimi ex teno
 re in fi. in glo. b. et hoc patet nec alij de
 bent isti spurij de bonis parentum sco
 cundum leges. C. de incesti. nupt. au
 ten. ex complexu secus tamen est de be
 nignitate canonici iur. extra de eo qui

du. in ma. cum haberet vbi de hoc in glo. hoc est regular de spuris respice in tractatu de spuris.

De alijs presbyter orū z alijs illegitime natis.

Non videndum est de filijs presbyterorū z alijs illegitime natis. quia de causa prohibeatur ordinari que dispensatio circa eos fiat. z quis possit cū ipsis dispensare.

De causa quare filij presbyterorum prohibeantur ordinari.

Filij presbyterorum z illegitime nati prohibentur ordinari hac de causa quia lege diuina post spū. manzeres prohibentur intrare ecclesiās ad. r. generationem extra de electione innotuit. z qui filij sunt. le. per venerabilem. **I**tem causa quare lex diuina prohibet est triplex scilicet dignitas clericalis. que vilius z infimis personis committi non debet. extra de excels. prela. inter. Similiter detestatio patrum criminis quia tales filij solent esse i tali bus imitatores patrū. vj. quest. j. quis quis t. c. comilitibus. r. vj. di. si gens anglorum. **I**tem spurij spūs nō admittantur ad dignitates ecclesiasticas admittuntur tamen ad dignitates seculares. ff. de decur. le. spur. z. l. generaliter. §. spurios qui autem spurij dicantur z qui manzeres respice in tractatu de spuris. **I**tem si quis ex legitimo matrimonio natus ē spūs postea pater eius ad sacros ordines vel etiam ad sacerdotium vel episcopatum sit promorus ipse tamen tanq̄ legitimus potest ad ordines z dignitates ecclesiasticas in alijs ecclesijs nō tamē i ea qua pater eius presuit vel presuit licite promoueri. nam in ecclesia patris sui nō potest nisi simplex beneficiuz optinere se cum cum quosdam. extra. e. t. ad hoc ca nomā aut nō pōr. e. t. ad abolēdas.

De dispensatione circa illegitime

natos.

Filij presbyterorum z illegitime nati dispensationem aliquando recipiunt ipso iure. aliquando ab homine. promouendo quādo intrāt monasterium z ibi conuersantur honeste: et tunc de iure communi. Si alias ydonei sunt ad omnes ordines promouentur l. y. distin. c. i. et extra. co. ritu. cap. j. religiois. n. in gressus ingratitude tollit. r. di. §. vlt. non liceat. Similiter monachus omne maculam abstergit. in autem. de monachis in prin. Quidam dicunt q̄ non possunt tales promoueri de iure. sed prodest eis religio ad dispensationem facilius impetrandam. ar. l. di. si ille. r. di. prescis. Sed tenenda est opinio prima. **I**tem ad prelationem vt fiat. episcopus vel abbas promoueri non potest absq̄ dispensatione. extra. co. ritu. ca. j. Si nunc quid ad prioratus maxime in conuentualibus ecclesijs que non habent abates. Sed priores possunt promoueri absq̄ dispensatione responsio. sine preiudicio credo q̄ non z dicit quidam q̄ necessaria est dispensatio pape i hac parte. cum hodie. illegitime nati absq̄ dispensatione sedis apostolice non ad dignitates aut personatus. aut alia beneficia curam animarum habentia debeant promoueri vt extra. co. titu. nimis. sed illud pōt intelligi de remanentibus i seculo. vnde dicit aliqui qd cū talibus qui religionē ingressi sunt possunt episcopi dispensare vt promouētur in abbates. non tamē in episcopos z hoc videtur velle. **C**. qui notauit. extra de clericis innotuit. q̄ metropoli tanus circa illegitime natos. potest dispensare non tamen posset cum illis q̄ in episcopos promouendi sunt ar. extra de transla. episcopi inter corporalia quia episcoporum et maiorum soli pape seruāda sunt vt ibi inatur z dicit

xlvi. distinctio. multis in fi. ¶ Tres qui
 comanent in seculo non possunt pro
 moueri ad ordinem vel ad prelaturam
 de iure. lvi. distinctio. ca. j. sed circa eos. si
 sunt ydonei triplex dispensatio. s. ma
 gna maior et maxima per hominem
 adhibetur magna. vt ordinentur et in
 stituantur in alijs ecclesijs ca. preterea
 si sunt. filij sacerdotum vel in quibuscū
 q̄ ecclesijs. si altas fuerint illegitime na
 ti a contrario sensu. extra eo. titu. c. pre
 sentium. ¶ Maior vt in ecclesia paterna
 aliquo tamen medio existente. eo. titu.
 ex transmissa. ¶ Maxima vt est in pater
 na et nullo medio existente. extra eo. titu.
 ex tuarum. ¶ Item filius sacerdotis vi
 cariam illius ecclesie habere nō potest
 in qua pater eius personatum mediate
 habuit vel vicariam. j. co. titu. quonia.
 et. ca. ad extirpandas. r. c. michael. Simi
 liter vbi pater eius habuit vicariāz per
 petuam filij immediate personatū ha
 bere non potest. extra eo. titu. constitu
 tus. ¶ Item potest cum predictis ille
 gitime natis in seculo remanentibus.
 circa ordines episcopus dispensare. ex
 tra eo. titu. veniens. et. c. ex transmissa.
 et. c. ex tua non enim inuenitur episco
 p̄s prohibutum cum talibus circa or
 dines et in simplicia beneficia dispensa
 re. ergo videtur eis permissum. argussi.
 extra de sen. ex nup. et extra eo. titu. ve
 niens. et ca. ex transmissa hodie tamen
 cum talibus in dignitatibus et persona
 ribus et beneficijs curam animarū ha
 bentibus non potest nisi per sedes apo
 stolicam dispensari secundum quosdam
 extra eo. titu. c. vlti. et maxime in episco
 patu. extra de elec. innotuit. et. lvi. dist.
 apostolica. et. c. cenomanensis. et. c. quas
 simpliciter. ¶ Item circa paternas ec
 clesias immediate habendas solus pa
 pa dispensare potest secundum quosdam
 argu. extra eo. titu. ex tua. Quidam ta
 men dicunt. q̄ archiepiscopus vel epi

scopus dispensare potest in hoc casu de
 iure cōmunit̄ extra eos. et. veniens sed
 securius est diceudū q̄ nec archiepiscopo
 nec legatove vel episcopo dispensare li
 cet cū filiis in ecclesijs quas patres eorū
 habuerunt extra. c. dilectus. r. c.
 nūms talis enim dispensatio cōtra apo
 stolum esset. ver. viij. q. j. apostolica et ex
 tra. c. ex transmissa. Sactuarium q̄ppe dei
 hereditario iure possideri non debet. l.
 di. insta. j. c. ad decozem et ideo non licet
 vt dictum est nisi soli pape cum filiis de
 minoribus dispensare in dignitatibus per
 sonaribus et beneficijs curā animarum
 habentibus dispensare extra. c. t. c. vlti.

¶ Item si quis natus est de damnato
 coitu et postea pater duxit matrem eius
 et uxorem si potuit eam tēpore conce
 ptionis legitimam habere uxore q̄ nul
 lum suberat impedimentum. filij ille
 ante conceptus vel genitus persequens
 matrimonium. patris et matris succedit
 in hereditates tanq̄ legitimus et ad om
 nes actus legitimus admittitur etiam
 si mater post filij natiuitatem nubat al
 teri et demū viro mortuo contrahat cū
 patre filij predicti et cōuerso si pater dux
 rit aliam et illa mortua duxit istam: hoc
 propter fauores prolis. ar. extra qui fi.
 sunt le. tanta. et in autē. quibus modis
 na. effi. circa prim. coll. viij. nō tñ posset
 episcopus fieri secundū quosdam q̄ q̄
 in episcopi promouetur debet esse de
 legitimo matrimonio natus extra de
 elec. cū in ceteris r. c. innotuit circa pri.

¶ Item cū dispēsat̄ cum aliquo ille
 gitime nato. vt ad clericatū valeat pro
 moueri de sol. minoribus ordinib⁹ di
 spensatum esse r̄ videtur extra. c. t. lit
 teras. Sicut si dispensatum sit cū aliquo
 vt ad omnes ordines valeat promoueri
 cū hoc privilegium siue dispensatio odio
 sum sit cum detrahatur iuri cōi restringē
 dus est ad minores et maiores ordines
 tantū. ff. de liberis et postu. l. cū q̄das et

Summa monaldi

extra de consan. q. dilecto, nec videtur esse dispensatum cum huiusmodi ad dignitatem et ad prelaturas valeant promoueri. q. 13 dispensatum in vno tñ. videt in alio dispensatum esse vt. in. dist. nos consuetudine. atan. tñ. et quidam alij in pdictis et cō silib. qñtiomb. distinguētes dixerunt. quia aut per priuilegiū huiusmodi nullum sit alteri seu modicum preiudiciū et tunc est interpretatio largissime faciēda. extra de re scrip. olim. et de dona. cum dilectus. ita tamen q. interpretatio metas potestatis non excedat in dispensando. Sed si per tale priuilegium enorme preiudiciū alteri generetur tunc est interpretatio ad verba ibi posita restringenda. extra de priuilegi. p. 1. r. et. c. recepimus. ¶ Item si dispensatur cum illegitimē nato ad ordinem et beneficium tunc nomine beneficii non intelligitur personatus vel dignitas. v. l. ecclesia parrochialis. maxime cum per episcopium dispensatur qui non potest in talibus dispensare. extra. eo. ti. c. vlt. Si vero a papa vel ab alio de ipsi? mandato huiusmodi dispensatio fiat potest promoueri etiam ad parrochiale ecclesiam non tamen personatum vel dignitatem vel rectoriam ad q. per clericos ecclesie. electio rectorie fieri consueuit. extra de preben. c. vlti. si per papas adiecta fuerit hec clausula ita tamē q. si ad episcopatum cum vocari contigerit. nō recipiat absq. sedis apostolice licentia speciali. quia tunc ratione istius dau. ad officia dignitates in episcopatu possent licite promoueri. tñ. quia beneficia principis largissime sunt interpretanda. extra de dona. cum dilectus. cum q. alias illa clausula. ita tamē in iuris poneretur. ¶ Item filius sacerdotis psumitur q. nascatur de suspecta muliere q. publice tenet i. domo. etiā si hoc neget vel q. publice appellabatur et credebatur filius sacerdotis. C. de scripis et le. li. l. iij.

et. C. de pba. non nudis et extra de pba. per tuas. ¶ Item filius sacerdotis de legitimo matrimonio anteq. pater esset sacerdos vel subdiaconus natus potest esse canonicus in ecclesia paterna et ipsius beneficiū obtinere. siue mortuo patre siue viuente ex dispensatione tñ. talis enim filius legitimus erit quo ad successionē hereditariā maxime si vxore tradente vel ignorante vir ad sacros ordines est promotus et hoc in fauorem proli. et q. culpa parentū non debet nocere filiis de legitimo matrimonio natis ar. xviii. di. dyaconi et. xviii. q. ii. m. l. totū extra. c. c. l. r. r. non tamen potest ad ordines et ecclesiastica beneficia huius dispensatione promoueri scdm quosdam vt dictū est. s. Secus tamē si illegitimus esset. extra de si. p. l. bitero rum ad hoc. et. c. cum decore.

Quod filius alienare nō potest.

Filius alienare nō potest l. 3. p. f. ar. mil. cōcedat sibi liberam administrationē. ff. de his que fraudē interd. l. sed pater et. ff. de pact. contractis. l. in. §. vlti. ¶ Item filius donare non potest vbi est in potestate patris nec agere debet de rebus suis. ff. de dona. si fa. et. C. de annali. except. l. vna. §. in fi. ¶ Item si consensit vditioni facte a patre de rebus mfnis obligatur: sed nullius habet tuzorē v. l. curatores sed si lesus est restitui debet. C. de in integ. rest. minorum si curatores in fi. et extra de restit. in integ. constitutus vbi de hoc in glo. q. si habebant. ¶ Item filius exheredatus si approbat testamentū patris nō potest postea ipsum impugnare. C. de in offi. te. l. parēribus. Item filius succedit mfi ad intestato seu ex testō. C. de bonis maternis. l. j. ¶ Item noie filioz nepotes et pronepotes cōtinētur. ff. de ver. sig. l. libelloz. et. ff. ad maced. l. filij. Sed tñ. cū agitur de pena: significatio vocabulorū filioz restringēda est et nō

amplianda ad nepotes. ff. de ritu. nup. l. i. §. hec capiti. l. iij. distin. de ritu. nup. l. i. §. hec capiti. l. iij. distin. dño. ¶ Item filius debet esse in potestate patris magis q̄ matris nisi in casu. vt in sti. d. pa. po. §. ius autem. r ar. extra de conuer. in fi. c. ij. vbi de hoc in glo. pater enim. ¶ Item licet filius non denominetur a congregatione matris sed patris. ar. ff. ad municipi. l. i. et extra de conuer. in fi. de. c. ij. vbi de hoc. pater enim sequitur rñ conditionē matris licet pater sit feruus vñ modo sit de legitimo matrimonio natus. r licet dicatur q̄ sequitur de teriozem partem debet suppleri debiliore quia seruis femineus debiliore ē quā viri. et ita tenet lex non lombardica sed romana. extra de seruis nō ord. capi. vlti. vbi de hoc in glo. si iste. r. xxij. q. iij. liberi. r. §. de rei ven. l. per aurem et. ff. de liberali causa. l. placuit. ¶ Item filius maior trienio debet ali apud patrem. minor vero triennio vsq̄ ali apud matrem. C. de pa. po. l. nec filium. r ar. extra de puer. l. fi. c. ij. vbi de hoc in glo. si ius minor. ¶ De foro competenti.

Quod agendum est de foro competente. Quid sit r vnde dicatur. Ex quibus causis oritur. Et an quis possit proprio foro renunciare.

¶ Quid sit forus r vnde dicat.

Forus est exercendarum litium locus vel forus idē est q̄ tribunal. Dicit autē for⁹ a fundo siue a foroneo rege. qui primus grecis legem dedit. extra de verb. signi. forus in principio et vñ. di. moyses.

¶ Tandē constat.

Forus oritur siue constat ex tribus causis. scilicet ex causa lege et iudicio extra de ver. signi. forus. §. constat. Item forus contrahit quis rōne delicti. qz vbi q̄s deliquit. ibi debet puniri. extra de foro compe. postulasti vbi de hoc in glo. et. j. Similiter ratiōe domicilij. iñ.

q. ij. qz ea. Similiter rōne cōtract⁹ iniri et rei de qua agitur. extra de priuile. vo lentes et sumitur hic cōtract⁹ largissime siue sit verus contractus siue sit quasi cōtract⁹. vel aliud. vñ obligatio oritur ff. de iur. beres absens. §. j. r extra. de foro cōpe. c. vlti. vbi de hoc in gl. nota q̄.

¶ Item forū foritur for⁹ mariti mulier ppter nūserum. ff. de iure iur. l. cum q̄dam puella. ff. de iud. l. exigē. scius est. l. cōcubina. ff. ad municipi. l. deric⁹. in prin. r. l. de iur. §. vlti. Similiter ppter natiuitatē r adoptionē. vt. ff. de foro cōpe. ad mñ. Similiter p appellationē r per delegationē. iñ. q. vj. peregrina. r. c. vna queq̄. Similiter in causa dubitali que in concilio erpediri nō pōt. xvj. di. mulnis. Similiter p recusationē et de offi. del. suspicionis et de ap. c. spāi. r. c. ij. r de foro cōpe. si quis. r. c. licet. Similiter p cōpromissum. extra de arbi. q. tomis.

¶ An quis possit proprio foro renunciare. **H**oro ecclesiastico clericus renunciare nō pōt. vt adeat seculare. xj. q. j. molita. r. c. placuit. et de foro cōpe. si diligenti. Item iuri q̄ introductū in fauore totū collegi. tāp iuri publico renunciare nō pōt. ff. de pactis. l. ius publicū et de sen. excō. pñr pōt rñ q̄s renunciare iuri suo in plib⁹ casib⁹. ff. de pac. si quis in conscribēdo. r. vñ. q. j. quā piculosuz extra de priuile. Si de terra. r. c. accedētib⁹. Sz iuri introducto in fauore aliorū r odij aliorū. vel iuri fauorabili r odioso aliquis renunciare non pōt. vñ hoc ius introductū est in fauore clericorum et odij laycorū qui clericis opib⁹ do. sūt isetti. ppter q̄ renunciare nō pōt si. q. vñ. laycos. r. xvñ. q. iij. si dō suaderet. vñ tria resr ūtur ad hoc vt deric⁹ nō sūt iudicē possit adire. p̄io vt p̄ferat aliū hñt ordinariā iurisdictionē sec⁹ ex delegata et de of. del. c. off. abbas. r. c. pe. r. vj. Item vt p̄ferat i psonā ecclesiasticā als n̄bil ageret et d. fo. ppe. si diligenti.

z.c. signi. z de iudic. at si clericus. **¶** Tres oportet vt dyocelani voluntas accedat extra de fo. cōp. significasti. z. j. quest. j. clericum z. an. questi. vj. non liceat nec obstat q̄ dicit. q̄ quislibet potest se sub necere iurisdictioni habentis ordinariam potestatem. ff. de iudic. l. j. qz hoc in clericis. locum non habet p̄ura superius allegata.

¶ De furto.

Nunc agendum est de furto qd̄ sit z vnde dicatur. quare committit Que furti species Quibus modis quis participat. Et que pena furti.

¶ Quid sit furtum.

Furtus est pertractio rei alienę inuito domino. z igno- rāter. rapina vero est con- tractio rei alienę iuito do- mino z sciente. io. **¶** Item furtum est contractio fraudulosa inui- to domino rei alienę mobilis vel corporalis lucri faciendi graria ipsi rei vel et- iam vsus eius possessionis. ff. eo. tit. l. j. **¶** Item fur nō debet dici quislibet si animo furandi domum intret non tamen furatur. ff. eo. titu. l. vulgaris. §. qd̄ furtum. p̄terea in re propria nō cō- mittitur furtum nisi alius ibi ius ha- beret. ff. eo. titu. l. si res. §. j. z. l. si is qui rem in p̄m. z. l. si socius. Similiter i re- bus immobilibus vel incorporalibus non committitur furtum. Similiter qui contractat rem alienā credens do- minum permissurūz subest causa iusta credendi nō tenetur furti. Secus si nō subest causa. ff. eo. titu. l. si is qui rem.

¶ Tres si credit facere inuito domino z tamen dominus illud furtus facit q̄ tum ad peccatum sed non tenetur ad restitutionem nec vult domin⁹ potest petere obstante sibi sua voluntate. ff. eo. titu. l. inter omnes. §. placet.

¶ Item furtum dicitur vt ait labeo a sumo. i. nigro. eo q̄ clam z obscure. et

plurimum de nocte fiat vel dicit a fray do vel a serendo. ff. e. titu. l. j.

¶ Furtum committitur in re parua.

Furtum committitur in re parua. **¶** Hic in magna non enim q̄ fur- to adlatum est consideratur sed inuen- furantis. iust. quest. vj. cap. vlti. **¶** Tres fur vel raptor dicitur qui rem rapram vel furto sublatam scienter emittit. vt cri- am ex dono accipit nisi restituat cam- ruz. quest. v. qui habens. z. c. sequenti. Similiter qui rem furto sublatam oc- cultat domino vel alio cui⁹ furer est ip- sam quereret. ff. de actio. que er de ho- nas. §. si vero. Similiter qui rem alie- nam inuenit nisi publice denunciet rē inuentam vt ille cuius est inueniat eā. ff. de fur. de. falsus qui alienam de hoc habes extra de vsuris. quia frustra in glo. ber. nunquid sufficit. **¶** Item furē tenetur quis indicare scđm canones domino rei qui sibi furto sublatam. re- quirere extra de fur. qui cum fure. vbi de hoc in glo. z ita habes. Secus tamē secundum leges. ff. de prescrip. ob tur- pem causam. l. idem. §. si tibi. **¶** Item si furj spolia cum socio partiatur plus peccat q̄ si non partiretur. xxi. questi. h. Si ad peccatum io. quia inturpibus obligatio. vel societas contrahi non po- rest. ff. pro socio. l. q̄ autem. z. l. sequen- ti. Ex improbitate autem nemo conse- quitur actionem. ff. de furtis. l. itaqz. l. fullo. **¶** Item furtum committit. cre- ditoz si pignore sibi obligato vtatur et b. epiter vbiqz inueneris cōtractio- nem rei. alienę vel vsus rei factam con- tra voluntatem domini furtum com- mittitur. ff. e. l. si pignore. **¶** Tres si fur- tum commissum in vsu rei z non i ip- sa re tenetur etiam post restitutionē rei ad estimationem illius aliter est. non esset purgatum furtum. iust. quest. xj. si res z l. di. qui sacrus. ff. eo. titu. l. qui in ramenta. **¶** Item fur est qui aliqd̄

furatur usurarius vel auaro etiam si elemosinas velit facere inde. xxx. q. iiii. sic non sunt. Item furtum committit quis non solum facto sed etiam opere vel conalio inst. de obli. que ex delict. nas. §. opere et extra de iniur. ca. vlti. vbi de hoc in glo. nota quod. Item furtum sine affectu et intentione non committitur. xiii. quest. vlti. cap. vlti.

Item furtum committit qui equum vel aliam rem commodatam vsq; ad certum locum. si ultra illum locum procedit cum illa. ar. ff. eo. ritu. leg. si res. §. j. Similiter qui rem sibi aduendum committit alibi commodauerit que non erat sibi concessa ad usum illum. Species committitur ex alieno elargiente beneficio sibi acquirere debitorum ar. ff. eo. ritu. l. si pignore ray. Item furtum aliquis non committit si furatur propter necessitatem famis sitis. vel frigoris extremam. quia tempore necessitatis omnia communia sunt. xlii. dist. in. si aut hñ et extra de fur. si quis vbi de hoc in glo. ex eo q. Si tamen necessitas non esset magna restituere deberet penitentiam agere de furto. vt in predicta glo. et xiii. quest. vj. si res

De speciebus furti.

Furtorum species due sunt quae alibi manifestum cuius scilicet fur deprehenditur antequam veniat ad locum destinatum aliud non manifestum cuius quo scilicet fur non deprehenditur. ff. eo. tit. l. ii. et iii. Item furtorum quedam remanent in nomine generali. Quaedam cadunt in nomine specialit. sicut sacrilegium dicitur furtus vel sacre peculiatatus non dicitur furtus rei publice. xxi. quest. iiii. qui ergo. Similiter abigeatus dicitur furtum gregis sicut et plagium dicitur furtum hominis. cum quis scilicet liberum hominem scienter vedat vel emit donat vel accipit vel permittat. ff. ad. l. fal. de plagis. l. c. j. xii. et c.

eo. ritu. l. c. j. et extra de fur. cap. j. et cap. qui furatur.

Quis dicatur participare fures.

Furti participat et cooperatur quis multis modis scilicet cooperando consentiendo laudando furem. furto defendendo furem et recipiendo. recurrendo ad ipsum ne compellatur restituere rem furtiuam recipiendo etiam partem furti tacendo dolose cum videtur furem paratum furari quem solo verbo posset impediri et non restitit ei in facto cum hoc facere posset. sine periculo suo. Similiter non manifestando rem furtiuam cui ab eo queritur. Sed deseruit predicti quia ille qui non obstat et non manifestat. non tenetur restituere rem furtiuam nisi cum eam recepit sue custodie commensuram. Sed quis furtum fieri vel consilium alias non facturo vel defendit. et similia. si propter huiusmodi fur furatur. alias non facturus tenetur ad restitutionem in solidum et q. consentit coadiunando tenetur in solidum. licet de furto nihil remanserit. penes eum secundum quosdam de quadam tamen equitate tollerari posset q. non tenetur ad restitutionem cum sodus eius etiam si ne adiutorio ipsius furtum fuisset facturus. sicut dicit ray. de quibusdam raproibus eo. tit. qui sequitur. Similiter qui celat rem furtiuam dolose. et defendit ita q. propter hoc impeditur restitutio tenetur in solidum. alias vero non tenetur nisi quantum de illa re habuerit vel remuneret sibi non tamen in foro penitentiali seruandus est rigor iste. Sed ex quo plene satisfactum est de damno passo non debet cum alterius iactura ditari.

Que sit pena furti.

Furti pena variatur secundum q. varie agitur de furto. nam quomodo

potest donare viro, vt dictum est ven-
ditur et vt hoc modo possit donare qd nō
valet, vt. ff. de donatio. inter virū & mu-
lie. 2. si sponsus. §. circa. ¶ Item quar-
to modo fit de contractu ad cōtractū
putā si mulier que pro alio fideiubere
non potest principalem se facit debito-
rem qd non valet quia fit in fraudem,
ff. ad sena. leg. p̄tus. §. sicut esset. et sic
patet qd qui facit aliquid in fraudem le-
gis contra ipsam facere videtur. ff. de
li. l. contra legem facere videtur. ff. de
le. contra legem et l. sequenti.

¶ Contra frans et dolus nemini debet
patrocinari. extra de rescrip. fides. ap.
de fraude predicta habes extra de pri-
uile. quarto in glo. sic patet.

De fructibus.

Fructuum alij industriales
vt frumentum vinum ole-
um. & con similes alij natu-
rales vt poma ficus. et con-
similes. fructus naturales
non faciunt suos possessores etiam honesti
dei postq̄ incipit habere bonam con-
sciam rei aliene vnde tenetur reddere
vniuersos. ff. de vsuris. ver. vsus. & qua-
liter restituendi sunt habes in situ. de
iudi. §. offi. & in restitutione omnis viri-
litas actionis. continetur. ff. de verbo-
rum. sign. le. cum pretor. & in. questio. 1.
per totum & in. questio. 11. per totum.

¶ Tres fructus dicantur qui sup sunt
deductis expēsis que sunt gratia fru-
ctuum querendorum colligendorum &
conseruandorum qd locum habet tam
in bone fidei qd in male fidei possessori-
bus et etiam in predonibus. ff. de pe-
here. l. si aliqd. §. fructus & le. placet in
fi. & C. de fruc. & licum. ex. li. j. nā nullus
casus iterueniri potest qui hoc genus
deductōis impediāt. ff. fami. heres. l.
fundus. j. respō. in. fi. & ff. so. matrimo-

nio. l. fructus. ¶ Item fructus intelli-
guntur deductis necessarijs expēsis.
ff. de opi. ser. l. fructus & ff. de vsuris. l.
qd vsufructus et ar. xii. q. ii. nobis cum
hac distinctione tamen bone fidei pos-
sessor non & omnis violentus tenē-
tur reddere omnes qui probantur ad
eum peruenisse ante lites. cont. & post
C. de rei vcl. si fundus. si nō fuerit vio-
lentus possessor tunc tenetur restituere
re p̄ceptos & qui percipi potuissent p̄
veros possessores. extra de rescrip. spo-
grauis vbi de hoc in glo. nota qd fructus
& c. conquirentes & de offi. del. cum cau-
sa & xii. questio. ii. nō liceat qd tamē loquatur
iure male alienata. extra de ap. bo-
ne. ff. de pet. heres. l. sed & si. §. qd ait. ff.
de rei vend. l. si manus. §. vlti.

De generalitate & infinitate.

Generalitas in
finitas. multis
iuris articulis
reprobant & id
secundū equita-
tē rōnisē resti-
tenda extra de
rescrip. c. vlti. et
de rescriptis cū
in multis vbi d̄

hoc i glo. ex bochora qd & c. offi. ¶ Itē
generalis omnisio casus fieri nō de-
bet. ne ordinaria iurisdictione abio: bea-
tur. ex de offi. leg. ca. j. vbi de hoc in glo.
ex hoc patet & x. q. j. pertinet. ¶ Item
in generali commissione veniunt ea so-
lum que quis concedit in speciali. ff. de
pecul. l. qui peculij. ¶ Item genera-
li mandato non intelliguntur commif-
sa tē maiora nisi specialiter committā-
tur. ff. de procu. l. poma. & l. mandator.
¶ Itē gērale mandatū si p̄ iratoris nō
sufficit si simpliciter ostendat ad casū mā-
trimōio. l. i. ff. de. §. si talis. Itē gērale mā-
datū non sufficit in causa suspecti tu-

Summa monaldi.

tois. ff. de procu. non solum. §. sicut alii
us. **¶** Item generali vocabulo non cō
prehenditur persona loquētis. C. de so
lu. l. inquisitio. **¶** Item generali solutio
ne sermone. et promissione omnia illi
cita intelliguntur excepta. ff. de seruiti.
l. si cui et argu. extra de iureiuran. quo
niam ad m. **¶** Item generaliter accipiē
dum. est indistincte dictum. quia quan
doq. indistincta equipollet vniuersali.
xix. distin. si romanoz. et extra de pu
nleg. quia circa vbi de hoc in glo. argu.
q. et de verbo. signi. cum tibi. et. c. que
renti. **¶** Item gratiora sunt in nostris
officiis que cum liceat nobis non impē
dere tamen impendimus ea causa vile
ctionis. xviii. q. i. iam nec.

¶ Quot gregem faciunt.

Q Regem faciunt quattuor vel quin
que pozci. vel. x. oues. C. de abigeis.
l. oues. **¶** Item duo faciunt congrega
tionem. extra de elec. c. j. vbi de hoc. et
tres collegium. vi. ff. de verbo. signi. l. ne
racins retinetur tamen in vno ius col
legii. ff. q. cuiusq. vniuersi. l. sicut. §. vlti.
Sed q. dicitur duo faciunt cōgregatio
nem hoc intelligitur quando mortuo
prelato plures remanent in congrega
tione ad minus duo vel tres. quia vbi
tantum sacerdos et clericus est. ibi non
dicitur congregatio vel collegium esse.
argu. extra de elec. c. vbi de hoc in glo.
nota q. **¶** Item. x. homines faciunt po
pulum. x. q. ii. vno. et. xv. turbam. ff. vi
bo. rap. p. reo. air. §. j.

N In quib' tenebatur heres defuncti.
Eres defuncti tene tur ipso iure satisfacere omnibus quibus tenebatur defunctus. extra de v. sur. ma. vbi de hoc in glo. tenentur.

¶ Item cōuenitur ex maleficio defun

cti. et tenetur de conditione furri. ff. de
con. fur. l. j. §. si pro fure et. §. conditio.
Similiter indistincte tenetur ex cōtra
ctu defuncti. ff. de actio. et oblig. l. ex de
positi. tamen nō tenetur ex delicto de
functi. nisi in q̄tum ad ipsum peruenit
secundum legem vel non lis fuerit con
testata cum defuncto. C. si ex delicto de
fune. l. vna. secundum vero canones si
non fecit inuentarium tenetur heres.
etiam si nichil peruenit ad eum. si fecit
inuentarium nō tenetur pro defuncto
vltra q̄ hereditas se extendat. C. de iur
re delibe. l. scimus. §. si autem. et. §. se
quenti. extra de procura. c. j. vbi de hoc
in glo. similem causam. et de sol. c. i. vbi
de hoc. et de refecti. in litteris. vbi de hoc

¶ Item heres qui non implet volun
tatem defuncti hereditate tota priua
ri debet filio tamen legitimo reseruat.
C. de consti. in autem. hoc amplius. ex
tra de vero. licet vbi de hoc. **¶** Item be
res heredis testatoris ē heres. C. de be
redi. insti. l. vlti. et. C. de leg. manu. et. ff.
de verbo. signi. heres. quia nomen here
dis accipitur per multas significaciones
Sed contra. ff. de verbo. sig. sed sciendū
est q. primo dictum est generale secun
do vero dictum est speciale. **¶** Item he
res institutus non dicitur mori sine
liberis si dedit monasterio se et sua. ex
tra de proba. in presentia vbi de hoc in
glo. ingressus monasterium. **¶** Item be
reditas que dicitur ager. diuiditur in
xii. vncias insti. de here. insti. §. hec be
reditas. et extra de testibus. c. j. vbi de
hoc in glo. ita in duabus partibus.

¶ Item hereditaria successio in sanctu
ario dei in filijs et in omnibus consan
guineis collateralibus prohibetur ex
tra de insti. ad decorem. vbi de hoc in
glo. sic. xi. q. j. et de iure patro. consuluit

¶ De hereticis.

Nunc agendum est de hereticis.
¶ Quot modis hereticis quis dicat

qua pena feriatur. Qualiter ab heresi
reducens recipiatur.

¶ Quor modis hereticus quis
dicatur.

Hereticus dicitur multis modis q̄ se
parat ab unitate ecclesie. vij. q. j.
deniq̄. Item qui fingit nouam sectam
vel sequitur ab alio iam cōsecram. xxiij
q. j. hereticus. ¶ Item qui aliter sentit
de articulis fidei q̄ sentiat sacrosancta
romona ecclesia. xxiij. q. j. hoc est fides
re. quoniam. ¶ Item qui dubitat in fi
de que in symbolis continetur. 2 ab eo
deniat leui argumento extra de heret.
c. j. vbi de hoc in glo. et in textu. et. C. de
here. l. ij. ¶ Item qui iuramentum cō
demnat. extra de here. excommunicamus.
s. si qui vero. ¶ Item symoniac⁹
qui peruertit ecclesie sacramenta. j. q. j.
eos qui. et. vj. q. j. s. si licet. ¶ Item qui
errat in expositione sacre scripture con
tra intellectum spiritus sancti. eam ex
ponendo. xxiij. q. iij. hereticus. ¶ Item he
retici sunt et infames credentes fauto
res et receptores eorum 2 non possunt
facere testamētū nec legata recipere te
stamento alicuius. extra de here. exco
municamus. j. s. credentes. et. c. cū ex
in iuncto. Item heretici manifesti dicitur
qui publice predicant contra catho
licam fidem vel defendunt errorem su
um vel cōuicti siue cōfessi sunt errores
sui ioram prelaris et iudicibus suis. vj
per sententiam sunt de hoc condemna
ri. extra de verbo. sig. super quibusdam
vbi de hoc. ¶ Item q̄ aliquis habetur
suspectus de heresi. s. vt procedatur con
tra eum. q̄ et leui causa probatur. ar. C
contra suspectum. l. ij. Secus tamen vt
condemnetur. ar. extra de presum. litte
ras vbi de hoc in glo. summo ex leui.

¶ Qua pena hereticus puniatur

Hereticus puniatur secundūz cano
nica iura pluribus modis excom
municacione quia omnis heretic⁹ est

excommunicatus. extra de heret. ad
abolendam. Si quis propter suspicio
nē heresis excommunicatur et in ipsa
excommunicacione steterit per annus
hereticus est habendus. extra de here.
excommunicamus. s. quia. et ar. de pe
nis. c. vlti. vbi de hoc in glo. hoc ideo di
cit. ¶ Item qui paratus est corrigi 2 cor
rigitur hereticus dici non debet quīs
aliquando errasset in fide. xxiij. q. j. bec
est fides. et. q. iij. dicit apostol⁹ dum mo
do respiscat incontinenti anteq̄ con
uincatur alioquin tradatur curie secu
lari puniendus clerico prius a suis ordi
nibus degradato. et de here. ad abolen
dam. s. j. in gl. vbi de hoc. Sed videtur
q̄ et. c. excommunicamus. j. et. ij. Item
fiat de falsario. extra de falsa ad falsa
riorum. ¶ Item cum clericus de possit
tradendus est curie seculari ecclesia nō
debet eum manūaliter et corporaliter
tradere iudici seculari. cum pro damna
dis corporaliter ecclesia debeat in ppli
care iudici. xxiij. q. v. reos. et. C. de emp.
aut. l. ad clericos. Sed clericum presen
te seculari iudice ab ordinib⁹ degrada
tum secularis relinquere debet arbitrio
potestatis animaduersione debita pun
iendum et sic intellige. extra de iudi.
cum ab homine et de fal. ad falsariozū
et de ver. sig. nonimus. vbi de hoc in gl.
hoc intellige. Item laycus heretic⁹. pri
mo est per ecclesiam condemnandus 2
postea iudex secularis debet eum puni
re nec est tradendus laycus curie secula
ri cū sit de foro ipsius. extra de here. ad
abolendam. s. j. ¶ Item quīs ecclesia
concedat generalem auctoritatem 2 spe
cialē priuilegium exterminantibus he
reticos de terris eorum. vt xxiij. q. v. si
nos. et extra de here. excommunicamus.
et. s. catholici. et. xxiij. q. v. si audierit. et
q. viij. legi. verumtamen satis videtur
tutum. vt semper fiat speciali edicto
p̄ncipis vel ecclesie ne aliquis ex cupis

ditate vel vltione potius q̄ iusticia, vel obedientia videatur pugnare. vt decia octaua. qd. j. qui culpatur. et. q. ii. c. j. et ff. q. vi. semper differentie. nec sunt etiā eis conuersis ad fidez huiusmodi ablati nisi de gratia restituenda. nec filij hereticorum possunt iure hereditario quātitūq̄ sint catholici capere bona paterna vt extra de hereti. vergentis. Sed contradicunt leges. C. eo. tit. manicheos. et. l. cognouimus et in autenti. in si gna. et idē de nestorianis sed licet huiusmodi leges loquantur de benignitate iur. m. c. predictum vergentis corrigat dicta in leges sof. ¶ Item hereticorum bona p̄ficari debent per dominos p̄cipales et ad hoc faciendus si opus fuerit per ecclesiam compellantur. Similiter hereticorum heredes exheredantur sicut heredes criminis lese maiestatis. extra de heret. vergentis. vbi de hoc in glo. hoc expresse. et. vi. q. j. s. v. c. m. ii. v. si quis. ¶ Item postq̄ hereticus per ecclesiam condemnatus est per seculare iudicem secundum leges est vltimo supplicio puniendus. extra de here. excommunicamus in glo. et hoc totus habes C. e. tit. l. quicumq̄ ad finem. Similiter qui addiscat ad heretico debet l. x. libris auri puniri vt in dicta decretali. in lege. ¶ Item hereticorum fautores receptores et similes officio suo si q̄ habeat priuantur et perpetuo efficiuntur infames extra de here. si aduersus vbi de hoc. et c. excommunicamus. j. vbi de hoc. Similiter sunt puati ab omni legitimo actu vt in dicto. c. excommunicamus. et. C. eo. tit. manicheos. ¶ Item infamatus de heresi purgari debet ad minus per iuramentum et si post purgationes canonicam. vel post examinationem episcopi redierit in heresim abiuratum seculari videtur est sine vlla audientia relinquendus. extra de heret. ad abolendam. §. illos aut. vbi de hoc. ¶ Tres he-

reticorum vassalli sunt ipso iure absoluti a fidelitate dominorum suorum et quocumq̄ pacto eis teneantur stricti. extra de here. excommunicamus. j. §. moucatur et excommunicamus. ii. vbi de hoc et. c. viii. et de pena vero prelatorum super ex tirpatione heresis negligentibus legitur de here. excommunicamus. j. in fi. ¶ Item hereticorum scripta postq̄ damnata sunt recipi non debent quas ius aliqua vtilia inueniantur ibi. extra de hereti. fraternitatis vbi de hoc in gl. isti duo. et. xvj. distinctione canones.

¶ Qualiter ab heresi rediens recipiatur.

Hereticus quandoq̄ noluert redire recipiendus est secundū formā quam heres. extra de heret. ad abolendam. j. §. et. c. excommunicamus. ii. §. si quis autem et de conse. disti. ii. ego berengarius ita tamen quod in perpetuum in carceres detruatur. extra de here. excommunicamus. ii. §. q. si quis. vbi de hoc. ¶ Item hereticus reuersus ad fidem est ad laycam vniōnem recipiendus de iure communi. j. q. vii. c. j. p̄ dispensationem tamen recipiunt in ordinibus iam susceptis quandoq̄ sublata omni spe promotionis. j. q. j. si quis hereticus quandoq̄ possunt fieri sacerdotes et vltra. j. q. vii. conuenientibus. Quandoq̄ possunt esse episcopi. et non primates quandoq̄ ad omnes ordines possunt etiam ad dignitates promoueri. cxi. q. iiii. ipsa pietas. ¶ Item quis ad conuersionem hereticorum prophananda sint eis sacramenta fidei vt tunc conuertantur postq̄ tamē speratur de conuersione ipso iure sunt post p̄uiaz et secundam correptionem iurandi.

¶ De homicidio.

Nunc videndum est de homicidio quia sic et vnde dicat. Quot sunt

cuis species. Et que pena.

Quid sit homicidium et unde dicatur.

Homicidium est hominis occisio ab homine facta. quoniam si ab aliqua bestia fieri. nõ esset proprie homicidium. Item homicidium dicitur ab homine. et cædo quasi hois cædium.

Quot sunt species homicidij.

Homicidij species sunt due. nãz ad est spirituale. et aliud corporale.

Item spirituale quo quis spiritualiter et quadas fictione mater occiditur sicut multis modis. scilicet odiendo. et in canoñ. in. c. omnis qui odit fratrem suum homicida est. Similitè detrahendo male consulendo nocendo. victim subtrahendo de hñs habes. de penitentia distinctione prima homicidiorum de adulterio. lxxvi. dist. pascet fame. **I**tem corporale quo homo corporaliter occidit committitur dicitur. verbo et facto. verbo tribus modis. scilicet precepto consilio. et defensione et intelligas de consilio exortationis communionis vel approbationis non de consilio simplicis opinionis vel opinionis quia si querenti in genere an liceret christiano clerico vel layco pagani occidere non animo suadendi sed expunedi quod in hoc casu sentiret hoc esset licitum respondere. non fieret tamen irregularis. licet querens pagani postea interficeret et consuetudine illius responsionis. et licet etiam ille errasset in respondendo. i. di. si quis viduam et de pe. dist. j. periculose et de clericis pug. in duello. cñ. et de homici. sicut dignum. §. pe. in glo. nota. q. et. c. si significati. **I**tem facto committitur quat

tuor modis iusticia vt cum iudex vel minister reum iuste condemnati ex amore iusticie non ex liuore occidit. et tunc non peccat. xxiiij. q. iij. §. preter. et. q. v. miles. **I**tem committitur necessitate et hoc est duplex. scilicet emicabilis cui poterit euadere absque occisione et se defendendo potest defendere sine occisione alteri. Si occidit nõ debet promoueri ad superiores ordines quousque suscepti sunt misa tollere tur. l. dist. de hñs clericis. et debet agere penitentiam tanquam de mortali. **I**tem homicidium in curabili necessitate commissum nulli debet imputari quo ad culpam vel penam quin siue dispensatione in susceptis possit ordinibus ministrare alij dicunt quod non possit ministrare sine dispensatione domini papæ. l. dist. quia te et ar. extra de homici. latoz. vbi de hoc in glo. de iure communi. **I**tem committitur homicidium casu vt cum quis proijcit lapidem ad aquam vel incidit arborem et casu alij quis percutitur et moritur. vel cum cæpanas pulsaret et cadens riuinabulit aliquem interfecit. Si dabat operam illicitè rei. puta proijcebat lapidem versus loca. unde homines confecerunt transire. vel sine causa operatur et similia. hoc imputat ei. xv. q. j. §. vt itaq. et l. di. clerico iacente. et extra de presumptione. capitulo primo. Si vero dabat operam licite rei quia predicta faciebat propter necessitatem. Si adhibuit diligentiam quam potuit scilicet respiciendo et proclamando tempore et loco congruo vt homines sibi cauerent nec habuit animum occidendi non dicitur homicida extra de homici. et. c. ex litteris. h. vbi de hoc in glo. vel si. et. l. di. sepe contingit. et. c. si duo fratres. Similiter quando clericus trahit cum alijs ad laugricellos scilicet ex lapide proiecto alijs est occisus si probabiliter dubitatur quod inde sit aliquis interfectus nõ ministrat nec promouetur

sine dispensatione pape. ¶ Item com-
 mittitur voluntate vt si quis per indu-
 striam hominem cecidit ⁊ rā ab alta-
 ri cuelli ⁊ occidi debet qz hmoi ecclesie
 non gaudent immunitate extra de ho-
 micidio. c. j. vbi de hoc. ¶ Item homici-
 da non dicitur fm quosdam quivolent
 rem se interficere interficiat etias si pre-
 ueniat eum in feriendo ar. C. ad. l. cor.
 de sic. l. h. in. ⁊. i. h. sed si percussit euz nō
 debet ipsum sequi ad percutienduz: qz
 secundū. h. in hoc vicisi non debet nec
 licet. p. vj. di. seditionarios ¶ Itē homi-
 cide reputantur fm leges qui vadunt
 animo capiendi ⁊ occidendi licet nō oc-
 cidant puniri debent tanq̄ interfecto
 res vel quasi s; nō sunt irregulares nisi
 occidant actu. Similiter qui opes fert
 occidit dando auxiliū consiliū ⁊ fa-
 uorem als non facturo extra de homi-
 cidio. sicut dignum. §. illi autem vbi de
 hoc in glo. nota. ¶ Item non est ini-
 unius a culpa homicidii qui homici-
 da consenti. vnde dicit augustinus qz
 iudei minores qui permisissent princi-
 pibus crucifigere christū non sunt im-
 munes a scelere cum ipsi propter mul-
 titudinem timerentur ⁊ possent illum
 a facto ⁊ se a consensu liberare qz con-
 sentire videtur qui manifesto facinori
 euz potest desinit obulare. xxij. q. ij. c.
 vlti. ¶ Itē homicida reputatur q̄rum
 ad penam legalem qui ex odio vel cau-
 sa libidinis explede potionē aliquā de-
 derit homini vel mulieri vt concipere
 vel generare non possit. ff. de. pe. di. l. si
 aliquid. §. qui abortionis. ¶ Item
 qui mulierem ira percutit qz faciat ab-
 ortiū homicida est ⁊ debet puniri nō
 tamen est irregularis propter predicta
 nisi partus fuerit animatus. xxij. q. ij.
 quod vero ⁊. c. moyses ⁊ extra de homi-
 cidio. si aliquis vbi de hoc in gl. q̄rum
 ad penam ⁊. c. sicut.

¶ De qua pena puniantur homicide.

Omicidii pena est qz qui
 cumqz post baprisimū in
 causa sanguinis fuerit iu-
 der aduocar? procurator
 etiā pro reo scōs quosdā
 vel accessoz official' reitis

notarius sententiā scribens vel pferēs
 vel si scribat attestaciones vel legat eas
 in examinatione cause v̄ scripserit seu
 dictauerit litteras pro vindicta sangui-
 nis destinandas omnes tales efficiuntur
 irregulares scōm canones. l. j. di. ali-
 quantos. ⁊. c. si quis post. extra ne cleri-
 ci vel monachi sententiā. ¶ Itē non li-
 cet clerico propter res temporales ali-
 quem occidere sicut notant. lan. extra
 de homicid. suscepimus vbi dicit. Licet
 clericus latronem possit capere vt res
 suas recuperet. non tamen cum ligare
 licet aut res suas tenere cū aliter possit
 habere si aliquis cum armis imperat
 eum ⁊ spoliat eum non debet propter
 res transitorias armis se tueri ⁊ spolia-
 torem interficere. ar. xxij. q. viij. c. j. ⁊. c.
 conuenior. ⁊ extra de homicid. suscepti-
 mus. h. etiam dicit. l. di. §. si autē quod
 mortaliter peccat tam laycus qz cleri-
 cus qui ob defensionem sui aut rerum
 suarum aliquem interficit auctoritate
 sua cum potius deberet mortem incur-
 rere quā inferre. ar. xxij. di. v. ita ne s;
 hec opinio nimis est dura. ¶ Itē videt
 predicatozibus ⁊ minorib? ⁊ als regu-
 laribus licere defendere sua cum quis
 vult eos spoliare qz omnibus licet vim
 vi repellere incontinenti ⁊ a violentia
 iura sua tueri extra de appellacionib?
 significauerit ⁊ di. j. ius naturale. Sed
 contra videtur qz preceptum est. si q̄s
 percusserit te in vnam maxillam prebe-
 eiz alteram ⁊ si voluerit tunicam tolle-
 re dimitte ei ⁊ pallium. Sed dicendū
 est qz quilibet licet repellere vim in in-
 continenti cum modicā fine inculpa-
 te tutele animo defendendi se non vici

scēdi nisi hōmō iuri renūciauerit p̄uoto
 tum se obligando ad oppositū vel alio
 modo ad hoc teneatur. Similiter dicit
 quidam q̄ non repercutere est p̄ceptū
 perfectio. sed non perfectio est cōsiliū.
 Sed qui debeant dici perfecti p̄tū ad
 hoc nō est determinatū. b. f. dicit. q̄. di.
 ius naturalē. q̄ mortaliter peccant qui
 aliquo modo repercutiūt. nisi hoc fiat
 iudicis auctoritate et q̄ dicit v̄m vi re-
 pellere licet exponit. b. j. p̄mittit q̄si nō
 puniatur per legem vel licet repellere
 id est remouere non repercutiendo sed
 opponēdo aliq̄s obstaculū brachij vel
 alterius rei sed hec opinio nimis dura
 est et non tenenda. ¶ Item qui latro-
 nem occultū interfecit quē viuū cōp̄e-
 hendere non potuisset. xl. dicitur r̄tū
 in pane et aqua ieiunet. et alis penitēre
 debet. qui vero latronem sine odio in-
 terfecit si est sacerdos non debet depo-
 ni. sed potest dispensare cum eo episcopus
 sius suus beneficiū habeat sine ordi-
 nis executione. homicide autē publice
 penitēti prohibetur ad tempus arma
 portare. et etiā debitum non debet exi-
 gere ab vxore ad rēpū et alis grauis pe-
 nitētia imponatur extra de homic. c. ij
 vbi de hīs et ar. xvij. di. presbiterij. ¶ Item
 homicid. reus non erit secundū legem
 qui latronē nocturnū occidit. secus t̄m
 de diurno extra de homicid. si p̄fodit̄
 vbi de hoc. et ff. ad. l. cor. de sic. l. furem.
 ¶ Item pena canonis homicidij volū-
 tarij est in clerico depositio. l. di. si quis
 viduam. et c. si quis voluntate. ¶ Item
 homicide fere dicitur pater patronus
 vel dominus quando ipsis scientibus et
 non contradicentibus filius liberi vel
 seruus cum paruuli sunt exponuntur
 et tunc ipso iure filius liberatur a p̄tia
 potestate. libertinus fit ingenuus et ser-
 uus a domino suo lib. et multo magis
 quando ipsemet per se vel per alios ip-
 sos exponunt. Si vero ipsis ignorantij

bus vel contradicentibus vel infra. x. dies
 eos querentibus exponantur non per-
 dūt propter hoc ius suū in ill. C. de in-
 fan. lang. expo. l. j. h. et. l. lxxv. dist. c.
 vlti. extra de infan. et lang. expo. c. j. vbi
 de hoc in glo. de istis expositis. ¶ Tres
 homicid. et symonia si proberur in mo-
 dum etiam denunciationis nō solum
 priuationē officij et beneficij sed etiā de-
 positionē inducunt s̄m quosdam extra
 de accusat. inquisitionis. vbi de hoc in
 glo. videtur q̄. et de dolo et contu. verita-
 tis et hoc tenet in secularibus prelatiis
 q̄m regulares sunt in arto monasterio
 recludendi extra de symo. q̄m. et c. die-
 ctus et c. per tuas. j. vbi de hoc in glo.
 cum non constet. ¶ Item clericus ho-
 micida debet haberi qui pugnātibz
 arma ministrat si quis occidat ibi ar.
 xvij. q. vlti. c. vlti. et l. di. si quis viduam
 et extra. de iudez vbi de hoc in glo. vr. j.
 et de homia. sicut dignum. §. ille. ij. et
 §. h. et appellatio armorum furtes et
 lapides continetur. ff. de ver. sig. armo-
 rus appellatio. ¶ Tres qui filiū propriū
 interfecit grauius peccauit. et ideo gra-
 uius quā pro alio homicidio puniri de-
 bet extra de hīs qui filios occiderunt.
 c. vlti. vbi de hoc in glo. sed si non et de
 homicid. c. iuramento. Si autem casu et
 graui culpa precedente occidit penitē-
 tia. vj. annorum vel. vj. est imponenda
 ar. l. di. si qua facta et c. si quis sponte. et
 extra de pe. et re. questum. ¶ Tres non
 sunt parentes homicid. q̄uis paruuli
 filiū suū moriantur ad lacus eorū dum
 modo nulla culpa precedat vel negligē-
 tia eorū et ideo propter hoc non est eis
 penitētia in iungēda et ar. extra de ho-
 micid. ex litteris. ij. si vero leuis culpa
 precessit imponatur eis penitētia tri-
 um annorum. Sed si dubium est pa-
 rentes oppressisse filios in curijs p̄pter
 culpam. vel sine culpa est eis t̄m p̄pter
 duplicatatis ambiguum ad cautelam

Summa monaldi

circumstantiis consideratis aliq̄ penitē
ria iniungēda secundū arbitriū impo-
nētis extra de hīs qui filios occiderūt.
c.vlti.vbi de hoc in glo. S; non cōstat.
z de pe. z re. questum. r. c. p. debes qui.

¶ Item is qui nō liberauit illū a mor-
te qui iniuste occiditur eum sciuerit et
potuerit ex auctoritate liberare cōsen-
sisse videtur. lxxviii. di. c. j. z. c. error. r. c.
consentire ar. extra de heret. c. ij. vbi de
hoc in glo. ff. ad. l. cor. z de homici. sicut
dignum. §. illi etiā quidam tñ intelligūt

hoc de iudice qui habet ordinarias po-
restatem q̄ ille solus teneatur tales de-
fendere ex p̄cepto. xxviii. q. v. qui malos
z. q. ij. forte in fi. qui etiā cum armis si
opozteat se opponere d; vsq; ad mor-
tem s̄m quosdam ex quo habet publi-
cantem potestātē vel auctoritatē dum
tñ speret q̄ taz p se quā per alios quos
habet secū vocare ipsos liberare possit
sed de personis priuatis dicendū est q̄
si credunt vel dubitāt quod solo verbo
possent liberare hominē a morte iuu-
sta tenentur verbo impedire. etiā facto
vt dicūt si possunt hoc facere sine peri-
culo personarum suarum alioq̄m. non
tenentur exponere se corporali pericu-
lo in hoc casu. Sed tñ. b. plane dicit. q̄
qui non habet auctoritatē iudiciarias
vel mandatū iudicis peccat si aliquis
defendat a morte. dum tñ eum defen-
dat percutiendo. q; dicit quod nulli li-
cet se ipsum recuperiēdo defendere vt
dictū est. s̄. Sed nunquid iudex si nō li-
berat hominē a morte iniusta cum po-
test. vel si prelatus nō pascat fame mo-
rientem cui potest. irregularis est z si
mors inde sequatur p̄o licet grauissime
peccent tales. non sunt tñ irregulares
q; lex promotionis factū requiritur. r.
q. vlti. si quis non irat? homicid. facere
vel etiā penā infligere nulli p̄mittitur
nisi cui ex officio est a lege permissum.
xxviii. q. v. p. malos z. xxviii. q. ij. §. in hoc.

Quibus honores sunt
conferendi.

Honores vilibus personis non de-
bent conferri extra de electione:
vel non est. ¶ Item quib; honorem reci-
pit bonus recepisse videt extra de pre-
ben. signatum z de renūcia. ad suppli-
cationem z. c. de testi. nullum. ¶ Item
bonus debet esse illorum quorum est
emolumentum z. c. de cadu. toll. l. j. §. j
proxi. in fi.

Quod sit yconomus.

Economus idem est q̄ syndicus
y vel procurator: vel actor in causa
collegi vel vniuersitatis. ix. q. iij.
cum scientim? z extra de iudico. c. vno
vbi de hoc in glo. z de iuramē. calump.
nuper vbi de hoc in glo. yconomus est
¶ Item yconomus auctoritate episco-
pi sui ordinariū constituit debet vt in di-
cto. c. nuper. r. c. cum scāmis ¶ Itē yco-
nomus est cui res ecclesiastica gubernā-
da mādata. lxxviii. di. quia in q̄busdā
z. c. nolimus de officio yconomi. ze in
tractatu procuratoris.

De speciebus ignorantie.

Ignorantia alia p̄ba-
bil' alia crassa sup-
pina. Ignorantia p̄-
babil' excusat et de
cleric. ex. mi. aplice
vbi de hoc in glo.
sic ergo. Ignorantia
crassa et suppina
nō excusat extra de ep̄o qui reñ. empt.
c. l. z de elec. innotuit. vbi de hoc in glo.
Ignorantia crassa d̄r. n. Ignorantia cras-
sa z suppina qñ quis non sollicitate facit
q̄ facere debet ne cū quis nō requiritis
a quibus certificari potest de modo ele-
ctionis. z de p̄sona electa z aliis cōditio-
nibus debitis sed facit in prouide facta
sua. xxviii. di. §. vlti. z de ele. innotuit vbi
de hoc in glo. ignorantia. z. ff. de iur' z fa-
cti igno. l. regu. ¶ Itē ignorās h̄ q̄ du-

bitat exprobatili causa. C. de cōditio. m. l. vlt. et extra de con. seruo. n. propo. fuit vbi de hoc in glo. supple. ¶ Item ignorans quis reputari dicitur donec pbatur sciens. ff. de pba. verius. ¶ Item cū aliquis allegat ignorantia terrā nō cogitur cā pbare. ff. de admi. tu. l. hoc autem. ¶ Item non creditur ignorantia alleganti circa ea que publice fiunt et plim scit nisi probet eam extra de ele. innotuit in fine. ff. nec probare cogimur vbi de hoc in glo. Ignorantia et de postu. c. j. de hoc. et qui m. rimonii accusa. pos. cū in tua et de sen. ex. si vero. ¶ Item ignorantia reverentiarē in proprio sacro nullus debet nisi habeat pbabilem causā ignorantiē sue extra de rescriptis ab excommuniatio vbi de hoc in glo. et sic videtur et de offi. or. ad reprīmēdā. et. xxiiij. q. ij. in lectum. ¶ Item ignorantia dubiam probare debet qui eaz allegat. lxxij. di. proposuisti.

De incendiarijs.

Udicatur incendiarius que sit eorum pena.

Quis dicatur incendiarius.

Incendiarius est qui auctoritate propria civitate villā mansus segetes domū vel arbores incendit et filia igne apposito ex odio vel vni dicta. xxiiij. q. vlti. pessima et. xij. q. ij. cum devotissima ¶ Item incendiarii sacrorum locorum vel eorum qui sunt in spacio privilegiati et factores eorundem excommunicati sunt ipso iure et post denunciations publice ab ecclesia factā notatim scdm quosdam. j. expresso noie. secus ut dicitur in generali ut qñ nescit quis comisit incendiū. aut etiam qñ scit s; nō fert excommuniatio nisi in generali sub hac forma. Exco. camus oēs illos qui hoc incendiū fecerunt in quo casu dñr taliter denunciati in generali posse absolvi ab episcopo loci.

Quidam tñ dicit qd siue in gnali siue in speciali denunciatur incendiarius a solo papa est absolvendus pferim cur dicat. h. et iuris periti. qñ fertur sententia sub hac forma nos excommunicam? oēs illos qui hoc vel illud fecerunt. oēs intelliguntur excommunicari notatim q; et si non sit ibi expressio nominū exprimit tamē perfecti euentiā vel circumstantiā dicit etia qd pape reservada est absolutio hoc a quocūq; iudice ecclesiastico siue episcopo. siue archi. fiat hoc denunciatio aut etia a simplici sacerdote si habeat de cōsuetudine potestatem excommunicandi et denunciandi in tali causa magistri. n. non distinguit hoc a quo fiat ista denunciatio nec decretal extra de sen. excom. tua qd autē dicitur est de incendiarijs intelligas de fractoribus ecclesiarum qui super ipso iure sunt excommunicati et a papa absolventi sunt. Similiter cū quis perviolentia multa enormia committat in ecclesia diruerit altare vel frangendo crucē vel enormiter tractando corpus xpi vel similia ipso iure est excommunicatus licet non frangat ecclesiam: tñ absoluti potest ab episcopo s; m qd innuit. Ray. de sen. ex. §. regulariter teneas. ff. scds casus et. §. tertius. q; nō dicitur ibi qd sint mittēdi ad papam absolventi tales sicut incendiarj et effractoress ecclesiarū. nō possunt absolvi nisi papa. Sed incendiarij aliorum locorum nō sunt excommunicati: sed exco. cādi extra de sen. ex. tua nos vbi de hoc in glo. ergo videtur. et. c. conquesti. et. xxiiij. q. iij. pessima. et. c. si quis et isti post qd fuerunt denunciati. nihilominus potuerunt absolvi a suo episcopo Quidā tamen dixerunt qd isti a solo propter absolventi sunt sicut in incendijs sacrorum locorum per illam dicit. extra de sen. excom. tua que non distinguit inter incendiarios sacrorum locorum et privatorum: sed magistri intelligunt illam

de incendiariis sacrorum locorum tantum, sicut cum dicitur. xi. questio. liij. canonica. xvij. questio. liij. omnes. ubi dicuntur excommunicati quia sacralia committunt in ecclesia restringunt ad solos incendiarios sacrorum locorum et fractores ecclesiarum et multa enormia ibidem committentes ut dictum est. Item qui voluntate ignem apponunt et diligentiam quam debent non apponunt, sed si propter negligentiam eorum ignis, damnum intulit vicinis suis damnum secundum leges in quadruplum restituere debent si apponunt sine dolo. Sed si dolo ignem apponunt, secundum leges igne tremari debent aut capere puniri sicut de incendiis. l. i. r. l. qui edes. r. l. vlt. r. l. placet. r. extra de iniur. si lex erit. ubi de hoc r. c. si egressus.

De indulgentia.

Adendum est de indulgentia. Quis eam facere possit, et quibus et quantum valeat.

Quis dicatur indulgentior.

Indulgentias proprie facere possunt archiepiscopi et episcopi in dyocesiibus suis nisi hoc etiam alii habeant de speciali concessione vel legatione, seu alia legitima causa extra de excess. prelat. accedentibus in si. ubi de hoc. Item archiepiscopus potest indulgentiam facere per totam provinciam suam, et episcopus in dyocesi sua ita tamen quod statutus non excedat concilii generalis, et in consecratione ecclesiarum non debeant excedere unum annum siue ab uno siue a pluribus episcopis fiat. Item anniversario autem consecrationis, et aliis rationabilibus causis ultra. xl. dies non excedant siue ab uno ut dictum est siue a pluribus fiat. extra de pe. r. re. nro. ubi de hoc. r. ca. quod autem. ubi de hoc in glo. hodie. r. ca. cum ex co. s. vlti. Si tamen episcopi faciant contra illud mandatum, nihilominus indulgentia val-

et cum non dicatur quod non valeat si secus fiat. ar. extra de pe. r. re. ar. exco. s. ad hoc ubi de hoc in glo. ver. quod si quibus et de preben. dilectus. ij. Item indulgentias facere possunt in provincia sua legati, quia et statuta perpetua similiter facere possunt et de offi. del. ca. vlt. ubi de hoc in glo. Sic patet quod unde indulgentie et remissiones non valent nisi fiat ad prelatum proprium seu legatum vel de licentia ipsorum specialiter sint concessa.

Quibus valeant indulgentie.

Indulgentie solum valent ipsis quibus ut prosint proprii iudices specialiter indulgentur debent ergo sacerdos cum inungit penitentiam subditis suis concedere quod indulgentie ab aliis prelatibus facere prosunt eis quando dederint elemosinam vel locis pro quibus indulgentie sunt et tunc valebunt eis secundum quosdam si sunt sine mortali peccato alioquin tunc valebunt eis tantum secundum quosdam, quando pro contritionem peccatorum fuerit eis remissus. extra. de pe. r. re. quod autem. ubi de hoc in glo. Lepiscopi.

Quantum valeant indulgentie.

Indulgentie et remissiones quantum valeant, officia diversi diversi dixerunt, quidam dicunt quod tantum valeant quantum sonant, ut secundum quod ecclesia permittit eas valere, eis tantum remittatur et valeant, nam qualitercumque satisfaciatur ecclesie, dum tamen non deceptatur sufficit, et absolutus est quem absolutus, et ligatus quem ligatus. xxij. questio. quicumque, alii tamen dicunt quod valent quo ad ecclesiam. Sed tunc tantum cum peccatum ex contritione sufficenter puniuntur est quia si quid ex superdabant ecclesie imposuit, omnino per tales remissiones remissum est, alii dicunt

¶ licet profint fm q dantur: tamen q causas faciunt onus super se recipiunt cum debeant elemosinis ⁊ orationib⁹ suis eas supplere. alioquin grauiter in purgatorio punirētur. alii dicūt q ualēt ad remissionē illius penitētie que negligenter fuit omiffa. Quidā tñ dicunt q licet nō fuit omiffa. Quidāz tñ dicūt q licet nō ualeāt quo ad remissionē in iuncte penitētie quātuz ad ecclesias: ualent tñ quo ad minores penā pccī. quo ad deuz. sicut alia bona. de hñs babes extra de pe. ⁊ re. q aliud in glo. quid ualeant. Quidā tamen dicūt q bñdī particulares remissiones siue fiāt a papa siue fiant ab episcopis quo ad subditos suos ualent quātum ad liberationem et exonerationem penitētie ab ecclesia inflicte uel infligende. ita q nō tenētur hñ quibus fiunt bñdī indulgentie facere penitētiam exteriorē pro ea parte que p bñdī indulgētias in totuz est remiffa bñdī tñ remissiones nō p̄iudicant diuine iusticie qui cuiuslibet peccatum sufficienter puniatur uel hic uel in purgatorio aut pena eius sufficienter redimatur p elemosinas ⁊ orones ⁊ cetera suffragia uel amicoruz uel ecclesie facta p satisfaciōe bñdī peccati. dicūt etiam aliqui ⁊ pbabiliter q bñdī particulares remissiones fiūt illis q fm facultates suas pferūt elemosias p bñdī remissiones consequēdas. alioquin tāraz haberet remissionē rex pro vno de nario quātam quilibet pauper. vñ qz non potest esse certum de facili danti. vtrum dederit fm facultates suas. nō potest esse certus de facili an facta fit si bñ remissio. nec debet dimittere quin agat penitentiā sibi iniūctam: sed nunquid tenerit eas agere. responso. si bona fide et pia deuotione dederit bñdī elemosinas pie hēdēz credēs bñdī remissionē credit sine p̄iudicio q non erit transgressoz si penitentiā ininn-

ctam non fecerit Rud.

¶ Qualiter per indulgentiam remissio consequitur.

ndulgentia generalis que fit proficiscentibus in subfidium terre sancte. uel cōtra hereticos. aut cōtra quosq; infideles aut mittenti pro se bellatores dicunt quidam q ex sola crucis susceptione ⁊ proposito p̄fiscendi contra predictos propter illam indulgentiam non consequitur quis plenam remissionem: nisi quantitas contritionis ⁊ deuotionis q̄ habet ad negotium perficienduz. mereatur indulgentiam talem. Recurrendum tñ est ad formam indulgētie ⁊ intentionem pape. vbi secundū hoc iudicatur vtrum pro sola susceptione crucis et proposito proficiscēdi ⁊ quanto labore assumpte peregrinationis aut pro quanta mora in executione negotii faciēda cōsequatur quis indulgentiam illā. papa enim qui habet plenitudinem potestatis et ecclesie generalis que ab antiquo indulgentiam bñdī approbauit multuz potest in talibus. ⁊ ideo latissime interpretanda est indulgentia generalis. preferim cum ex magnitudine fidei ⁊ caritatis uideatur procedere q quis assumat peregrinationem talem tot et tantis periculis plenam. Sed si post assumptam crucem. ante iter arreptam uel in ipso itinere quis mortaliter peccet. tenebitur de ipso peccato ad penitentiam specialem sicut ingressi religiones postea de peccato commisso tenentur agere penitentiam specialem minor tamen penitentia indicenda est. utraq; isti propter crucem assumptam: et illi propter onera religionis: parcenda.

¶ Item licet indulgentia sit larg-

Summa monaldi.

interpretanda. extra de verb. sig. olim.
 2. c. cum tibi. vbi de hoc in glos. largissi-
 me tñ si veritate tacitavei falsitate sug-
 gesta impetratur. non valet. cñ de rep.
 sup. litte. vbi de hoc. 2. de elec. dudum.
 si. 2. de decimis. 2. de multiplici.

¶ Similiter nō valet si lite pendente
 impetratur. extra vt lite pendē. c. vlti.
 vbi de hoc. in gl. sic ergo 2. de testib⁹ cau-
 sam. si. vbi de hoc. ¶ Tres indulgentie
 superflue fieri nō debēt ne clauēs eccle-
 sie contempnantur extra de pe. 2. re. cñ
 ex eo 2. l. di. abstr.

¶ De inducis.

Quidem est de inducis a quo
 debent dari: cur? quando.

¶ De quo debeant dari
 inducie.

Inducie siue dilaciones dari debēt
 a iudice sedēte p̄ tribunali vtraq̄
 parte presente etiā causa cognita & pla-
 no vel semiplene. in. q. in. §. spacium. ¶ Item
 nō sunt vāde medio tēpore propter ab-
 sentias aduocati si maliciose petantur
 extra vt li. non conte. c. j. vbi de hoc de
 do. 2. contru. prout.

¶ Qui debeant dari inducie.
Inducie vāde sunt petenti ita q̄
 due inducie dantur actori et tres
 reo in criminali causa. ff. de dilat. l. vlti.
 sed nimia inducia vel dilatio in causis
 pecuniariis dari non debet sine cause
 cognitione nec scōa nec tertia vāda est
 nisi cognita causa. ff. de dilatio. l. ora-
 tione 2. l. vlti. ¶ Item vāde sunt peten-
 ti ad aduocatum inueniendum. ff. ex

quibus ca. ma. i. ab hostibus. §. impar
 simpliciter. 2. l. ait. p̄tor. §. vi. Sed nō
 sunt vāde petenti qui dicit se tñ sen-
 tentie nō habere aduocatum. C. de po-
 stul. l. velamēto nec propter hoc sentē-
 tia retractabitur cōtra fisci. aduocato
 eius absente. ff. de iure fisci si fiscus. 2. C.
 de aduocatis fisci. l. vlt.

¶ Quando debent dari
 inducie.

Inducia siue dilatio dari nō debet
 actori a principio q̄ debuit venire
 instructus. in. q. in. §. spacium. ¶ Item
 nō sunt vāde medio tēpore propter ab-
 sentias aduocati si maliciose petantur
 extra vt li. non conte. c. j. vbi de hoc de
 do. 2. contru. prout.

¶ De infamia.

Quid videndum est de infamia qd
 sit 2. vnde bicatur 2. qualiter inq̄-
 rendum est de ea. 2. qualiter puniatur
 infamis.

¶ Quid sit infamia.

Infamia est lese dignitatis status:
 2. videtur infamia quasi sine fama
 a cōtrario sensu. p̄. q. j. volo. ¶ Itē in-
 famis est aliquis eo ipso q̄ conuictus
 est de crimine 2. condemnatus max̄
 me de furto. ff. de furto. l. non potest.
 Similiter si est punitus de furto. ff. de
 his qui no. infa. furti. §. pactus. et. l. j.

¶ Item infamis presumitur q̄s quan-
 doq̄ ex societate maloz. extra de pur-
 ca. inter. vbi de hoc in glos. ex qua. et. l. j.
 cñ in iuvenute. ¶ Tres infamis est de
 facto cuius apud bonos graues super
 aliquo crimine opinio est grauata sed
 infamis est de iure quāuis dicat se nō
 esse infamē qui cōdēpnat⁹ est de furto
 et qui pugnat in arena p̄ lucro 2. simi-
 lia. ¶ Tres infamis est qui violat defun-
 ctōri se pulchra 2. defunctos: exhuma-
 re presumit. vi. q. j. infames. ar. extra d̄
 iudeis. sicut vbi de hoc in glo. q̄ fecerit
 ¶ Item infamis est qui rescriptus vel

privilegium principis astute vel male-
doscie inter p. C. de leg. l. n. 7 ar. extra de
verbo. signi. olim. vbi de hoc in glo. no-
ta q. qui. 2 d. sen. ex cō. inter alia. vbi de
hoc. ¶ Itē infamis est clericus 7 repel-
lend⁹ est si passus est in locū iuueturis
se ordinari extra de concess. pben. cap. j.
vbi de hoc in glo. 7 in illo. 7 in q. iij. au-
diuimus. ¶ Itē infamis est q. hereti-
cis impendit cōsiliū: auxiliū: v. fauo-
rem. extra de hereticis. si aduersus vbi
de hoc. ¶ Itē actio depositi deposti-
tariū infamat. C. de deposito. l. q. depo-
siti 7 ar. extra de deposito. c. j. 7 h. in q.
bus de hoc. si nō efficitur quis infamis
quacūq. pena puniatur. nisi sine penā
precedat. C. quib⁹ ex causis infam. irro.
l. j. 7 l. vlti. 7 extra de penis sup. bis. vbi
de hoc in glo. q. genus plene. ¶ Itē cō-
suetis infamis sugere loca natiōis sue
7 ideo sine cautela litterarū non recipit
clericus peregrinus. xij. q. ij. due. 7 ar.
extra de clericis peregrini. tue.

Qualiter inquerēdū est de infamia.

Infamia orta de aliquo 7 cōtra dela-
ta vel insinuata. primo eph. cū ali-
quibus de canonicis suis vadat ad lo-
cum vbi habetur noticia de infami vi-
ta et vbi moratur ille de cuius vita in-
quirere debet. prelatus. xxij. di. illud.
7. xlvij. di. de petro 7 extra d. elec. post q.
vbi de hoc in glo. nota q. 7 de sen. 7 re.
iudi. cū. j. 7 ar. de psump. q. d. 1. 7 tūc pri-
mo p̄sagar terminū volentibus accusa-
re infamē 7 si nō appuerit accusator: tūc
iudex pcedet ex officio suo. 7 testes 7 vi-
cta testium ostendere debet illi. de quo v.
contra quē inquit. extra de ac. quali-
ter 7 q. h. vbi de hoc in glo. videamus
q. h. 7 c. olim vbi de hoc. et si conuincat
canonice puniat. h. q. iij. omnibus no-
bis. 7. xx. q. v. ca. j. si vero nō apparuerit
accusator: moueat ipsum prelatus. fm
q. habet. xxij. q. iij. forte extra d. pur.
canon. inter. vbi de hoc in glo. que di-

cit. q. ¶ Itē nō debet inquiri de oculi-
tis. sed de illis tñ de quibus infamia
iam precessit. extra de accu. qualiter et
quando. j. vbi de hoc in glo. quia super
bñs 7 c. inquisitionis. j. 7 h. constare de-
bet iudici infamiaz precessisse extra de
accu. qualiter 7 q. h. vbi de hoc i glo.
videamus quando 7 c. cum oporteat.
¶ Itē inquisitionem facere debet p̄-
latus tunc ex officio suo. cū per famā
et frequentem clamorem intelligit de
excessibus aliquorum sed cum ad peti-
tionem alicuius qui alterius infamā
denunciavit inquit. descendat ad lo-
cum cum honesta societate modo su-
p̄dicto si potest. vbi cōuersatus est in-
famatus 7 nocet illum: cōtra quem de-
bet inquirere 7 coram eo recipiat testes
a denunciatoze pductos et tunc si cri-
men p̄betur: puniatur infamis. si vero
non p̄betur: puniatur denunciator. s.
primo debet constare iudici vt dictum
est infamis precessisse. extra de accusa.
qualiter 7 q. h. vbi de hoc in glo. vide-
mus quādo 7 c. cum oporteat. ¶ Itē
si fiat inquisitio cōtra prelatum ex de-
nuntiatione subditorū ipsius debent
hōmōi subditi ad inquisitionem prese-
quendā a monasterio expensas habe-
re. extra de accusa. ex parte. vbi de hoc
in glo. ar. aduersariū 7 c. olim. ¶ Itē
cum prelatus noster famam et frequē-
tem clamorem descendit in officio suo
cum honesta societate ad inquirendū
de statu ecclesie. vel de excessib⁹ aliquo-
rum: tunc descendens ad locū de cui⁹
statu inquitur: vbi morantur perso-
ne ille infames de plano 7 sine strep-
tu iudiciorum vt extra de accusa. olim
recipiat iuramenta prelati et clericorū
semper statu ecclesie cū ecclesia est in-
famata vel etiam prelatus. et omnes
contra quos fit inquisitio: debent esse
presentes nisi contumaciter se absen-
tent. et ea que obiciuntur. eis enormi

Summa monaldi.

na testium sunt illis exponēda. vj. q. j. si primates testes etiam recipiendi sunt tales quales in ecclesia inveniuntur quod et que domi sunt per domesticos probari debent. C. de repu. l. consensu. et extra de testibus. veniens. Sed cum agitur contra singularem personam tunc legitimi testes debent adhiberi. extra deffen. et re. iudi. cum. l. 2. j. Cum vero per inquisitionem de statu ecclesie testisre cipitur: iurabit quod super crimē dicit totam veritatem de hīs que sit vel credit in ecclesia reformāda. vlt respōdebit ad interrogata exceptis occultis. extra de accusa. olim 2c. cum dilect. Et si testes bicat super hīs de quibus infamia nō precessit nō valet. extra de accusa. inquisitionis. §. j. vbi de hoc in glos. Similiter noia et depositiones testium sunt illis publicanda. vbi se defendant. si se defendere possunt extra de accusa. qualiter et q. h. §. oportet crimine vero sic probato: prelatus ab administratione remoueri debet sicut villicus a villicatione. alij vero puniuntur arbitrio iudicis sicut persone meritis qualitatum excessus. nisi probatū esset homicidij vel symonia quod tunc procedēdū esset ac sim modis accusationis probatum fuisset crimen. extra de accusat. inquisitionis. j. th. de supradictis habes. extra de accus. qualiter. et quando. h. in glos. videamus quādo. Similiter cum ex officio suo iudex de aliquo infamato requirit ad interrogata respōdeat. extra de acc. cum dilect. ¶ Item iudex in inquisitione seruare debet ordines iuris. extra de accusa. ad petitionem vbi de hoc in glo. nota quod Sed in regularibus non est de nequaquam seruari dū. quod tunc tam requirit facilius et liberius a suis possunt administrationibus admoueri. extra de accusa. qualiter et quādo enim in si. 2. §. debet igitur. vbi de hoc in glos. ex hoc. ¶ Item quādo infamatus contumaci

ter se absentat. recipi debent testes lite non cōtestata et infamatus puniri. extra de lite nō conte. §. qm sunt et alij et de accusat. qualiter et quando. h. §. debet. ¶ Item infamato presbitero debet populus per episcopū sub banno xpianitatis astringi. vlt eius infamia pateat et si nō apparuerit vel si defecerit accusator. debet cum episcop⁹ seorsus corrigere. cum tribus testib⁹. et si propter hoc non emendatur: suspēdatur vsq; ad satisfactionem cōdignam. extra de purg. capi. si quis presbiter. h. vbi de hoc in glos. hic est ordo. 2. h. q. v. presbiter si a plebe. ¶ Item quando crimen probari non potest iudici debet purgatio infamato: scdm qualitatem infamie et persone. in qua si iuda deficiat puniat quod pro cōuicto habetur. extra de symo. in sinuatum. vbi de hoc. c. de hoc. et de purg. ca. cum puniri a maliuolis et inimicis sit infamia orta quod nō indiciatur tunc purgatio nec inquisitio fieri debet nisi scādali esset inde. extra de purg. ca. c. in iuuetute et de accusa. qualiter et quando. h. circa prin. vbi de hoc in glos. videamus. xj. q. iij. in cūctis. ¶ Item si ille contra quē facta est inquisitio vellet contradicere illuz. qui procurauit inquisitio nem contra eum non debet audiri extra de accusa. qualiter et quando. h. vbi de hoc in glo. videamus circa fines. 2. c. cum. p. quod inquisitor nō prius procedere debet quā ille qui denunciauit pbet se admonitionem legitime premisisse extra de accusat. cum dilectus vbi de hoc et de symo. licet hely.

De pena infamie.

Infamatus de crimine enormi pro officio et beneficio debet suspendi. si ortum est scādali iude hoc propter enormitatem delicti extra de purg. ca. ex tunc rum. vbi de hoc in glo. 2. c. inter. ¶ Item infamatus propter familiaritatem mi

Ueris purgari debent ab iurare familiaritatem eius. extra de pur. ca. cu3 in iunetur. ¶ Item qui nō potest habere cōpurgatores si hoc contingat ex eo q̄ nō habent compurgatores conscientiam ipsum purgādi. puniri debet tan q̄ cōiunctus extra de symonia. insinuatum 2 de purga. ca. cu3. p. Si nō potest habere et alia causa. puta qz est aduenā. tunc potest credi iuramento suo. si alias crimen nō potest p̄bari extra de iureiurā. c. ult. ¶ Si non potest habere clericos admittere debet iudex etiā laycos bonos. ar. h. q. j. in primis et extra de accusa. cum. p. vbi de hoc in glo. arbitrarius. ¶ Itē licet exceptio criminis per se non infamit et sigillat cū opinionē infamit. ff. de voli. excep. l. apud celsum. §. aduersus. ¶ Item infamibus personis actus legitimi sunt penitus interdicti: qz infamit 2 p̄iur⁹ nō admittitur ad iuramentum. extra de testi. testimonii vbi de hīs in glo. f. cum grauata est 2 de purga. ca. inter. vbi de hīs in gl. r. c. j. ¶ Item dicta paucorum non infamāt. dummodo apud bonos 2 graues dicta opi. nō existat: nec propter hoc inquirendum est. nisi fama eēt per parochiam vel per villam. in. q. j. deus omp̄s. pauci dicuntur bic. xl. extra de deri. excō. m. latores. Quandoqz videntur tria milia dicitur pauci. rlv. dist. disciplina. Sed maior pars vicine sufficit. qz fama loci requiritur non fama aliquorum extra de presump. illud et de cōsanguinitate. c. h. de hoc habes extra de accusa. inq̄sitionis. vbi de hoc in gl. nota p̄. ¶ Item cū agitur per modum inquisitionis potest esse testis etiā socius criminis qz licet non faciat plenā probationem. facit tñ presumptionem extra de testi. qm̄ vbi de hoc in glo. et sic iura.

Uidendum est de speciebus infirmitatis.

Infirmitas cū multis iuris articulis reprobetur qz cōfusionem induc. sc̄m rationem egritatis est restringenda vnde infirmitas citandorū cum illa cōpa. ḡnali. quidaz alij restringitur ad quatuor solum. extra de rescrip. cu3 in multis vbi de hoc in glo. nota p̄. Itē restringēda est affinitas circa testes et reprobationē ipsorū extra de testib⁹ cū causam. r. c. significauerit. r. c. licet dilectus. ¶ Itē restringitur in hīs q̄ retinquantur in redemptione captiuorū. C. de sacrosan. ec. l. cū inter diuinū. ¶ Itē restringitur circa heredes. qz nō est heres onerāndus vt in infinitū fidei commissum soluat. ff. de l. h. fidei cōmiss. §. si quis. ¶ Item nō debet quis obligari esse in infinitū instipulationē dampni infecti. ff. de damp. insec. l. qui bona. §. ult. ¶ Item indiffinita equipollent vbi si lege vel canone non diffiniatur in iure. ff. de serui. iur. p̄. l. si seruitus. 2 extra de p̄iur. qz circa vbi de hoc in glo. ar. p̄ 2 de iure pacto. ex litteris 2 ar. ex de cōiug. lepro. qm̄ vbi de hoc in glo. nota p̄.

Quid sit ingenuus.

Ingenuus dicitur qui statim vt nascitur liber ē vt. ff. de ingenuis in prin. ¶ Similiter dicitur ingenuus qz alias non est nobilis. vt sic differat ab qui dicit nobilis extra de purga. ca. c. j. ¶ Item vbi de hoc in glo. ingenuus ¶ Item ingenuus qui abiicit ingenui mores priuilegio ingenui gaudere non debet extra de purga. ca. c. j. vbi de hoc in glo. ar. p̄ propter 2 de sen. excōm. in audientia.

Quid imperator 2 quid eius officium.

Inimicitie graues que repellunt denunciationē alterius criminis et q̄ inimicus nō recipiatur in testem

dicantur inimicitie capitales ubi agitur de statu hominis vel de bonis eius et huiusmodi sunt secundum arbitrium iudicis iudicande. extra de accu. cum oportet. ubi de hoc glo. patet hic 2. c. super his. et. ca. symo. per tuas. n. ubi de hoc in glo. propter inimicitias.

Quid imperator sit et eius officium. Imperator est princeps universi mundi. ff. ad l. ro. de sac. l. de precatio 2. c. de iudei s. iudei 2. rj. q. j. §. si quis. 2. ca. volumus. Item imperator. debet esse super omnes reges. vñ. q. j. in apibus. Item imperium extra ecclesiam non existit. xliij. q. j. §. illud. Item non habet imperium par in par. extra de elec. innovit. 2. rj. distin. inferior 2. ca. venis.

De irregularitate.

Nunc videndum est de irregularitate. propter quod contrahatur et per quem dispensetur. Et sciendum quod irregularitas contrahitur propter homicidium. propter bigamiam. propter symoniam. propter divinum officium et ordinis susceptionem. et executionem prohibitam propter excommunicationem. propter corporis deformitatem nimiam. et propter conditionem et legis infamiam.

Per quod contrahatur irregularitas et per quid dispensetur.

Irregularitas cum sit quodam impedimentum perveniens ex constitutione canonica et sacramenti defectu contrahitur propter homicidium. unde voluntarius homicida irregularis est cum quo papa etiam non dispensat. nec potest secundum quosdam. j. di. miroz. 2. c. de ricum 2. c. si quis viduam. extra de accusa. inquisitionis in prin. et de excess. prela. ex litteris. Item irregularis est qui in causa sanguinis fuerit iudex. assessor. procurator. advocatus actoris vel etiam rei secundum quosdam et hoc quod reus obligatur ad talionem. Similiter si fuit

officialis testis. notarius sententiam scribens. vel proferens vel legens attestaciones. vel examinationes vel litteras scribens pro sanguinis vindicta officio predicti quasi pro voluntariis homicidiis sumuntur et per consequens cum eis solus papa dispensat extra ne derici vel monachi sententiam sanguinis 2. c. dericus 2. j. di. aliquantros. Sed quid de iudice siue officiali vel milite vel advocato qui susceperunt huiusmodi officia. sed tamen non sunt ea secuti. nisi quid sunt irregulares et dicendum quod sic secundum quosdam voluntatem et propositum exercendi quod habuerunt. quod in maleficio voluntas expectatur. non opus bene. tamen notavit et bene. j. di. si quis quod predictae persone non repelluntur ab ordinibus. si non huiusmodi officia exequantur que receperunt. Sed de milite videtur quod si fuit in bello et per eum non stetit quis occideret. repellendus videtur. propter dupliciter quod habere potuit in tali facto. Si autem non percussit in bello. nec ad hoc operam dedit non repellitur. licet fuerit ibi. Idem similiter videtur est de iudice. si quod sit irregularis qui examinavit causam sanguinis et de advocato qui stetit in causa. et de officiali qui dedit operam ex officio suo ad sanguinem effundendum licet non fuerit securus effectus mortis vel effusio sanguinis tamen ubi non est secuta mors vel effusio sanguinis potest cum talibus simplex episcopus dispensare. et cum illo similiter qui non ex officio sed ex odio vel rancore operam dedit et fecit quod potuit ut occideret nec tamen occidit vel murmuravit indiget nec talis dispensat de. Item irregularis est iudex qui causa iusticie vel etiam quicumque alius aliqua necessitate quod non potuit evitare aliquem interfecit. Similiter qui fecit homicidium etiam casuale cum quibus solus papa dispensat. ut promoveatur ad ordines

sacros. licet in minoribus tollerentur
 secundum quosdam. extra de homici.
 continebatur. vbi de hoc. in glo. j. c. p.
 xi. r. c. presbyter. r. c. latoz. r. l. j. di. aliqua
 tos r. l. di. de his clericis. ¶ Item q̄ mā
 datum. r. studium vel consilium vede
 rit alias non facturo. qui occiderit ir
 regularis est. extra de homici. signifi.
 si. in prin. r. l. di. si quis viduam de pe.
 di. j. si quis periculose. Similiter q̄ sar
 racenum vel paganum occiderit. l. di.
 clericum. r. c. de hīs r. extra de homici.
 ca. vlti. ¶ Item clericus qui pugnan
 ribus arma ministrat p̄ homicida de
 ber haberi si aliqs interficiatur ibi ar.
 xxi. q. vlti. cap. vlti. ¶ Item appellatio
 ne armorū fustes r. lapides continē
 ff. de verb. signi. armorū appel. de hīs
 habes extra de iudeis ita in glo. r. l. c.
 ¶ Item irregularis est clericus qui la
 tronem cum socio capitū ligat. r. postea
 focus timens interfici a latrone. ipsū
 ligatum postmodum interfecit. extra
 de homici. suscepim vbi de hoc in glo.
 in hoc. ¶ Item qui mulieri vel homi
 ni aliquid fecerit vt nō possit cōdage v̄
 generare v̄ si cōcipit nō possit pturire
 vel p̄citur mulierē pregnāte. ita q̄ fa
 cit ex hoc abortiuū mortaliter peccat.
 Sed si partus iam animatus est irre
 gularis alias secus. qz tamē p̄dicis so
 lus papa dispensat. extra de homici. si
 aliquis vbi de hoc in glo. ¶ Item ad pe
 nam sed si probabiliter dubitat vel cre
 ditā sit mortuus vel abortiuus. fact⁹
 ex illa percussione. vel vtrū fuerit ani
 matus nec ne. in hoc dubio debet a p̄
 mortōe et a ministerio abstinere q̄ diu
 fuerit in hoc dubio ne periculo se com
 mittat. Si autem leuem aut temera
 riam habet opinionem deponat eam
 si potest r̄ sic poterit promoueri r̄ mini
 strare. alias nō arg. extra de senten. ex
 com. inquisitioni. ¶ Item si iudex vel
 officialis sequatur furem fugientē et

querat ab aliquo vtrum vidisset eum.
 et ille scit q̄ fur queratur ad mortem
 insinuauit eum: si super suaz respōsio
 nem fur inueni⁹ est. et occisus irregu
 laris est. Secus tamen si nesciat nec su
 spicatus est quod ad mortē quereret
 furem. sed p̄pter aliquid aliud. qz tūc
 non est irregularis ex quo nō habuit
 corruptam conscientiam siue intentio
 nem nec scilicet nec suspicatus est. qz ad
 penam sanguinis quereretur Rud.
 ¶ Item irregularitas rōne r̄ omniā
 non contrahitur voluntate solum ni
 si homo occidatur actu. ar. extra de ho
 micid. sicut dignum. §. j. vbi de hoc in
 glo. ex corō. r. xv. qd. j. si quis vero. Sed
 qui dissuadendo retrahit hominē vo
 lentem alium liberare a morte iniusta
 apposto liberandi irregularis est. qz
 quodāmodo homicidam indirecte de
 fendit ar. pe. di. ca. j. periculose r. l. di. si
 quis viduas. Ray. ¶ Item si medicus
 per suam imperitiam seu negligē
 tiaz medicinas dederit que causa mor
 tis fuerunt medicinati irregularis est
 extra de era. et quali. ad aures. ¶ Item
 qui infirmum vertit vel transuertit in
 aliud latus vt citi⁹ moriatur irregula
 ris efficitur tam ipse q̄ facit q̄ ipse qui
 consuleret ei ex hoc si aliqua occasione
 mors fuerit citius subsecuta. quia for
 te p̄cluditur via anhelitus vel rum
 pitur a postema ex violentia motus. r̄
 suffocatur. Si aut non citius moritur
 ex hac causa non est irregularis licet
 alias penitere debeat de peccato. Si ta
 men et de hīs et de similibus dubite
 tur an. inde mors fuerit subsecuta de
 ponat leuem et temerariam conscien
 tia ad arbitriū boniviri. alioqui eligat
 tutiorē viā Rud. ar. ex de sen. ex. in qui
 sitioni. ¶ Item qui propter indulgen
 tia habēda p̄ducit ligna ad hereticos
 obberendos. Sed ligna ipsa cremaue
 runt hereticum sunt irregulares. r̄ cū

Summa monaldi.

eis non dispensatur nisi per papam. Secus si illa signa ad comburendum non fuerint operata si probabiliter dubitant de predictis teneant certum et dimittant incertum ut absque dispensatione pape non ministrant nec promoveantur. Quod sanctus est in hac vita domino sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari quod alta in debite petendo in profundo demergit. l. di. de hys. l. e. r. extra de temporibus. or. ad auream. Rud. Item irregularis est episcopus. qui suspensus latronis interfuit. et consultus a iudice quid faciendum esset. Respondit malum est. si sic latro iste impunitus euadat: post cuius responsio ne latro fuit suspensus. extra de excessu. pre. ex litteris ubi de hoc in glo. non prohibere. Similiter clericus non debet interesse ubi videtur sanguinis exercetur. Sed si ex sola curiositate interfuit suspensioni latronum vel ubi quis interfuit in duello. licet graviter peccet non tamen irregularis efficitur. si nec auxilium nec consilium nec autoritatem prestaverit. Item si quis timens mortem. vel fugere et alius promittit ei pacem. et consilium quod non vadat. si ex tali promissione ille stetit et postea mortuus est. ut timebat et consules promissit ei tenere securitatem irregularis est. Secus tamen si habebat probabiliter credulitatem quod possit ei quod promiserat firmiter observare. puta quod habebat primam vel officium potestatem. in illis qui querebant eum interficere vel ita propinqua amicitia et consanguinitate vel familiaritate sibi coniuncti erant: quod merito potuit presumere quod eos posset ab inferenda illa iniuria cohibere tunc non incurrit ille irregularitatem. Si vero non habuit probabiliter credulitatem. Sed fuit in culpa temeraria presumptionis et maxime simulata fuit culpa vel negligentia. que prope dolum est tunc irregularitatem incurrit. Rud. Item si aliquis ducentibus latronem

captum. per locum suspectum dicit. claudite os eius ne clamet. et sic euadat irregularis est. si postea mors sequatur quia uiuat consulendo deducendo caute. Rud. Item irregularis est. qui occidit factum pcepto consilio vel defensione. l. di. si quis viduam et extra de homicidio. si quis digni. §. ult. ubi de hoc in glo. nota quod significasti enim. Item si iudex habens latronem captum querat ab aliquo quid debeat facere de deprehenso in crimine tali vel talis ille responderet et dicit. tales esse puniendos ad mortem vel simile. et iudex secutus consilium consulentis puniit ad mortem irregularis est. qui sic consuluisset quod fuit in culpa in casu de facto. sic respondendo. extra de excessu. prelat. ex litteris. ubi de hoc in glo. non prohibetur. Si vero iudex simpliciter quereret a clerico qualiter essent latrones vel melius malefactores et fornicatores puniendi. et clericus responderet fornicatores et latrones esse puniendos ad mortem vel simile et iudex sequutus hanc pensio. ne tales puniunt ad sanguinem vel ad mortem. nunquid est irregularis qui sic responderet et dicunt quidam quod si clericus reputatur iuris peritus et super talibus consulere consuevit et responderet consultus distingue quod si errauit in apicibus iuris. ubi sunt varie opiniones peritorum iuris et hinc de eodem suam opinionem in qua errant etiam aliqui periti non est propter hoc irregularis dominus tamen consulenti responderit varias super hoc esse opiniones. Si autem errauerit laborans crassa ignorantia et supina. ubi nullus iuris peritus probabiliter dubitaret. Si sequatur mors ex sua responsione contrahit irregularitatem cum fuerit in culpa lata. Sed si non reputatur iuris consultus nec interroganti iudici respondet ut iuris consultus sed simpliciter dicit quod de talibus sentietur. cum non presumet nec deberet presumere quod iudex sequeretur responsione eius

non contrahit: propter hoc irregularitatem si non responderet in casu de facto scienter ut pote si querat ab eodem iudex quid debeat facere de isto de p̄h̄so in crimine tali vel tali si ex eius responsione sequatur mors irregularis efficitur: q̄ s̄uit in culpa: in casu defecto sic respondēdo R̄ud. ¶ Similiter si episcopus in villa iurisdictionem habeat temporalem et iudex constitutus, ab eo interrogatus quid agendum sit de aliquo crimine, p̄ quo de iure esset pena sanguinis, respondere posset hoc non pertinere ad ip̄m. Sed consulat super hoc iurisperitos, ar. extra de excel. prela. ex litteris a. dicunt etiā quidā q̄ post eis preciperent puniat eū s̄m q̄ dicant iura, dum t̄n non exprimat q̄ puniat eum ad sanguinem, vel ad mortem sicut notavit, h. in. di. omnis autes lex. Non debet t̄n interesse executioni sententie ne videatur super hoc autoritatem prestare alias autē ubi aliq̄s prelatus ex sola curiositate talibus interesset non incurreret propter hoc irregularitates nisi alias, cooptaretur facto R̄ud. ¶ Item irregularis est clericus q̄ bello iusto vel iniusto interfuerit cum armis. Si aliqui sint ibi hinc inde occisi etiam si non ipse interfecisset, l. di. si q̄s post r. xvj. q. iij. po. r. r. xxij. q. vlt. c. qui cumq̄ ex clero, r. j. q. j. c. vl. et si ad religionem transierit potest in subdiaconum promoveri ex dispensatione episcopi secundum quosdam. Sed securus est q̄ solus per papā. Similiter si clericus lapides proniciat in cōflictu ex parte illorum etiā qui violentiam repellunt: licet nullum percutiat irregularis est tamen si ab alijs sint hinc inde occisi, et debet a celebratione missarum p̄ benium abstinere, extra de clerico p̄cusso c. vlt. et penult. vbi de hoc in glo. et nota ultra ar. extra de cleric. pug. in duell. c. j. r. ij. hoc tantum intelligunt quidam

quando clericus est in culpa monendo enim armis in cōflictu voluntario et sine necessitate: q̄ si nō defenderet se vel suos in necessitate, licet aliq̄s eēt a defendentibus interfecisset ex alia parte reliqui qui non interfecissent nec interfactores interfectos adinvicem nō essent irregulares licet voluntatem occidendi habuissent q̄ lex promotionis factum requirit, non voluntatem, xv. q. j. si quis nō iratus nec obstat, l. di. si q̄s post q̄ intelligitur de milite qui sepe interfuit bell. vel de officiali, nec etiam obstat, extra de cleric. percusso, presentium qui ad tempus fuit suspensus, q̄ hoc fuit, propter ambiguum duplicitationis. Si tamen ecclesiasticus iudex horatur brachii seculari contra violētos hereticos vel paganos ut non occidat vel mutilat sed ut de terris fidelium expellantur non est propter hoc irregularis quāvis aliqui sint hinc inde occisi xxij. q. v. de occidēdis, r. q. iij. maximus. ¶ Item irregularis est sacerdos qui pugnavit in duello, si tamen mors inde secuta non fuerit nec diminutio membri poterit t̄n eū eo imposta penitentia de peccato suo episcopus dispensare extra de corpore inci. c. j. vbi de hoc, r. c. ij. ¶ Item irregulares sunt beneficiarii vel feudatarii ecclesie si pres ipsius ecclesie interficiant, nec ipsorum interfectorum filij vsq̄ ad quartā generationē debent in clericos promoveri extra de penis in quibus dicta, c. sacri vbi de hoc in glo. descendentes.

¶ De irregularitate propter homicidium.

Irregularis est qui committit homicidium in casu si dabit operam illicitē rei. Similiter si casu occidit dādo operā licite rei et t̄n ex culpa et negligentia sua occidit debita diligentia non adhibēdo: t̄n q̄ dicitur sol? papa dispensat ut ad sacros ordines pmoveantur licet in minorib? ordinib? et etiā in subdiaconatu iam suscepto secundū quosdam

possit per ep̄m dispensari. extra de homicid. cōtinebatur vbi de b̄ in gl. c. pro. r. c. sicut digni. §. vlt. in glo. nota q̄ homicidii. r. c. p̄fessor vbi de hoc. r. c. dilectus. l. sine vbi de b̄. r. l. di. clerico. r. c. si quis voluntate. r. c. h̄ qui arbores.

¶ Irregularis est qui dat operā licite rei diligentiam debitam adhibēdo casu tamen si ne sua culpa vel negligentia occidit p̄t per ep̄iscopū ad superiores ordines promoueri r̄ tolerari in iam susceptis extra de homicid. ex litteris. h̄. vbi de hoc in gl. vlt. si credebatur. r. c. significasti. j. Irregularis est qui se defenderet coactus necessitate euitabili eū occidit. nec debet ad superiores ordines promoueri licet in susceptis de m̄sa tolleretur. Si v̄o in euitabili necessitate coactus aliquē quis occidat potest secidū quosdam sine aliqua dispensatione in susceptis ordinibus ministrare. l. vi. de h̄is clericis. h̄. r. c. a. quia te. ar. extra de homicid. lato. vbi de hoc in glo. de iure cōmuni. ¶ Item potest ep̄scopus dispensare. vt in sacris ordinibus constitutus vt homicida b̄ficius nō h̄eat de m̄sa siue ordinis executione extra de homicid. cap. i. vbi de hoc in glo. quia nec dicitur. ¶ Item non est clericus irregularis qui corā iudice seculari agit. de crimine nō criminaliter ad sanguinem vel ad mortes sed civiliter contra furem quāuis postea inder causa probata ex officio suo furē suspendat extra de homicid. postulasti in fi. vbi de hoc in glo. nota. q̄ clericus. dicunt t̄n quidam q̄ si clericus non valens aliter recuperare res suas teneat furem ne fugiat cum rebus suis. donec exhibeat cum iudici vel vocet auxilium eius ad res suas recuperandas non efficitur irregularis propter hoc. licet sur postea a iudice corporaliter puniatur d̄mōdo non sit corrupta intentio eius intendens ex hoc mortem vel mutilatio-

nem furis Rud. ¶ Irregularis est chirurgicus si propter imperitiam vel negligentiam suam mors fuerit sublecuta ex incisione aduisione vel potione quam dedit infirmo. sicut de homicid. casuali extra de homicid. r. c. non. §. j. vbi de hoc in glo. j. si non r̄ de tra. et quali. ad aures. ¶ Item si quis peritus flebotoma. aut secat r̄ adhibet omnem diligentiam quam debet non tenetur in aliquo si mors sequatur quia potius casu r̄ culpa flebotomari quam medicinari seu secti presumitur mors euenisse ar. xxii. q. v. de occidendi. Scus tamen si propter eorum negligentiam mors sequitur ¶ Similiter si custodiens infirmum daret ei vinum bibere contra consiliū medicorū vel aliud faceret imperite. p̄pter q̄ mors sequeretur inde irregularis esset propter imperitiam r̄ negligentiam dissolutā: sed in b̄mōi si bona fide sunt q̄ circa egrotos sunt non debet aliquis scrupulosam gerere conscientiam de facili quamuis in aliquo fuerit erratum. si non sit ibi lata culpa vel dissoluta negligentia que prope dolum est: et b̄mōi scrupulosa tem ad consilium boni viri si eam daret facile deponere debet. s̄ si lata fuerit culpa aut negligentia dissoluta: certum est quod mors inde eueniret irregularitas contrahitur. Si autem non est certus q̄ mors inde prouenerit aut probabiliter dubitatur inde sc̄m iudicium medicorū aut non. In primo casu abstinendum est ab officio r̄ promotione In sc̄o deposita erronea cōscientia si potest ministrare poterit r̄ p̄moueri alias non. Rud. r̄ ar. l. vi. b̄n qui arbores. r. c. sepe. solus tamē papa cum predictis dispensat sc̄m quosdam. ¶ Item irregularis non sit homo propter homicidium solum nisi precedat voluntas vel culpa. vel alias inde scandalum sequeretur. ar. l. vi. de h̄is qui

infra: et extra de homicid. ex litteris. j. vbi de hoc in glos. nota ergo: de clerico egro. tua. ¶ Item irregularitas homicidii non est ex defectu sacramenti et ideo tollitur per baptismum si preces sit. l. di. si quis post. r. l. f. di. aliquantos Sed quidam dixerunt et videtur. b. concordare quod homicide repelluntur propter horrorem facti: non propter irregularitatem.

¶ De irregularitate propter bigamiam.

Irregularis est bigamus et non potest papa dispensare cum eo de iure secundum quosdam quibus de facto quando quod dispense ut in dyaconem ordinetur et supra quod irregularitas bigamie est ex defectu sacramenti et non tollitur in baptismo secundum quosdam ar. xxiiij. di. in nomine domini. r. xxv. di. ac tuus. r. xxvij. q. vlti. ac tuus. et extra de biga. ac super eo vbi de hoc in glos. Sed contra hieronimus cum dicit quod qui habuit unam ante baptismum. et post baptismum habuit aliam ratione baptismi non debet bigamus reputari. xxvij. q. vlti. opz.

¶ Irregularitas autem homicidii tollitur. quod non est ex defectu sacramenti. unde quidam dixerunt cum quibus. b. concordat quod homicide non propter irregularitatem repelluntur ab ordinibus. Sed propter horrorem facti quod horribile est effundere sanguinem humanum. Si militer repelluntur propter presumptionem dupliciter que in huiusmodi actibus solet intervenire ut cum index vel officialis. vel miles interficit aliquem et frangit legem et quod presumitur ista facere potest pro salario quam propter iustitiam. Sed quod irregularitas bigamie ex defectu sacramenti non tollitur in baptismo.

¶ Item irregularis est advocatus actoris in causa sanguinis et etiam advocatus rei secundum quosdam. Laurentius est dicit quod advocatus rei non incurrit ir-

regularitates quod et si actor teneatur ad talionem si defecerit advocatus tamen non intendit ad hoc sed ad liberandum tamen reum et sententia potest teneri si actor de consuetudine non tenetur ad talionem si deficiat vel ad penam sanguinis. b. th. notavit. ij. di. aliquantos quod et si accusator non semper puniatur de calumnia sua sepe tamen contingit et facile accidere potest. et ad ea que solent contingere iura adaptantur. et si quando possit non contingere. et papa dicit advocatum rei in causa sanguinis non debere promoueri Rud. ¶ Item si aliquis in sacris ordinibus constitutus contra hit de facto quod de iure non potest etiam cum virgine irregularis est. potest tamen cum eo suus episcopus dispensare. extra de clerico. plura. sane. ij. vbi de hoc in glo. sicut episcopi. Sed tamen si contraxit cum ea que ab alio fuerit corrupta quod tunc episcopus non potest dispensare extra de bigamia. c. vlt. vbi de hoc in glo. quod tunc esset. Si vero aliquis corruptus aliquam virginem quam post huiusmodi corruptionem desponsat. non est irregularis et promoueri potest. quia non dimisit carnem suam in plures. xxiiij. di. valentino et extra de bigamia. debitum vbi de hoc in glo. sicut. xxiiij. di. Quidam tamen dicunt quod desponsata debet esse in virginitate ad hoc quod bigamiam non inducat. ar. extra de clerico coniu. c. ij. vbi de hoc in glos. nota quod qui. ¶ Item qui duxit viduam a primo viro intactam virginem tamen vel qui duas viros habuit: sed prima mortua incognita fuit non est bigamus extra de biga. debitum. vbi de hoc in glo. in corrupte et. xxiiij. distin. cap. vlti. ¶ Item qui post votum castitatis emissum vel in sacris ordinibus existens professione contempta de facto contrahit in simoniam quod de iure non potest irregularitatem incurrit. xxij. q. i. quot quot. extra de

bigamis a nobis fuit. Cum his tamē potest episcopus dispensare. ar. xxiii. di. lector. 2. cap. subdiaconus 2. c. sequē.

¶ Item irregularis est qui duas uxores simul habuit vel etiam successiue. potest tamen episcopus cum talib' dispensare in minoribus ordinib'. xxiii. q. 1. aperiant. 2. xxiii. di. lector. 2. c. vii. quidam tamen dicunt quod cum apostolus non prohibuerit nisi de subdiacono et supra bene potest episcopus usque ad subdiaconatum cum bigamo dispensare. propter necessitatem ex causa ar. xxiii. di. lector. 2. cap. subdiaconus. 2. cap. sequenti. Sed contra extra de biga. super eo ubi de hoc in glo. Sed contra si de biga. r. escripte i. trac. de biga.

¶ De irregularitate quomodo contrahitur per symoniam.

Irregularis symoniacus in ordine directe 2. scienter ordinatus. a symoniacis pro pecunia 2. fm quosdam non debet papa licet possit cum talibus dispensare. j. q. j. si quis episcopus. j. 2. c. statuimus decretum. 2. c. si quis symoniacus et extra de accusa. inquisitionis circa pncipal. potest tamen episcopus dispensare cum illo qui ordinem vel beneficium contrahit symoniace vel fuit mediate symoniacus dum tamen sit occultum extra de temporibus ordinandis. questum ubi de hoc in glo. simile. j. 2. capi. ext. enoze. in glo. nota ergo et extra de symonia. cap. vlti. Similiter cum illo qui carnales interposuit preces que succedunt loco preces. cum pro indigno rogatur in illa tamen interueniente conditio vel pacto extra de era. 2. quali. tuaz. ubi de hoc in glo. non effi. preces. Similiter cum illo qui ordinem recepit symoniace ignoranter ante susceptum de symonia. de symoniace ubi de hoc in glo. dispensatione. Similiter cum eo qui eo ignoranter symoniace fuerit beneficium datus sibi potest episcopus dispensare. vt et idē

beneficium conferatur postquam pure resignauit dūmodo ipse episcopus sit ab huiusmodi peccato immunis. quia tunc non ipse possit. sed archiepiscopus eius dispensare extra de senten. excom. nup. 2. de symonia 2. de regu. vbi de hoc isti non sūnt. c. in situatide 2. de era. 2. q. l. r. uā et l. di. de his nauti dicitur th. q. dā. q. si quis symoniam alioz ignorate ipso ingressus est religionem. vel obtinuit beneficium vel ordinem nec statim cum sciuisset renunciauit sed ministravit in ordine suscepto 2. alium suscepit quod episcopus potest dispensare cum eo quia non est symonia licet graniter peccauerit de abbatate vero vel capitulo non credunt quod possunt extra ordinem dispensare quia non inuenitur hoc eis a iure concessum esse. ¶ Item si alicuius electionem a collegio factam ad prelationem propter symoniam eo ignorante ac ratam non habente commissam contingerit per sententiam reprobari. Secus tamē si per confusionem occultam in foro penitentiali factam cum eo super prelationes ad quas talis electus est illa vice non potest episcopus dispensare. quibus circa eum qui ignoranter recepit simplex beneficium sine prelatione vel curam animarum pro symoniam prauitatem post liberam resignationem episcopi dispensatio tolleretur. vt extra de elec. c. j. vbi de hoc in glo. alias si. et. c. si alicuius in glo. 2. supra. ¶ Item in paruis symoniis potest cum vere penitentibus 2. contritis fm Ray. 2. Rud. episcopus dispensare. leuis est symonia potest leuiter indulgeri. extra de symo. c. vlti. ubi de hoc in glo. sola. nec inuenitur eis prohibitum. ar. extra de iudi. at si clerici Respon. de hac materia in tractatu de symonia. dicunt th. qui dicitur quod in nullo casu potest episcopus cum symoniacis dispensare. dicendum est tamen quod hoc verum est cum illo qui

scilicet symoniam committit cū quo solus papa dispensat. sed cum ignorantibus possunt ut dicitur est episcopi dispensare. extra de symo. nobis sunt ubi de hoc in glo. potest ergo intelligi.

Irregularitas contrahitur propter ordinis susceptionem prohibitam

Irregularis est clericus qui est excommunicatus suspensus et interdictus ab officio suo. et celebrat eisdem ter et spōte et cū eo solus papa dispensat. extra de clerico. excō. mī. clerici ubi de hoc in glo. ergo videtur et illud. Si vero nesciens se summis peccatis ligatum ignorantia probabili et non supina et crassa taliter celebrat: non est propter hoc irregularis quia non peccavit et probabilis ignorantia eum excusat. extra de clerico et communica. mīno. apostolice ubi de hoc in glo. fiat ergo. Similiter si quis probabiliter dubitans de sua excommunicatione maxime quasi conscius est de culpa propter quod iuste potuit excommunicari. et excommunicatus celebrat nescius tamen committit se discrimini irregularis est. et indiget dispensatione domini pape. Similiter quando crassa ignorantia dubitat indiget dispensatione domini pape. extra de clerico. excō. mī. apostolice crassa autē ignorantia esset. si citat ad diem peremptorie non iret nec mitteret et sic excommunicatus celebraret: licet nihil de illa sententia sciret.

Item quis excommunicatus vel a iudice vel suspensus baptizet et non est tamen propter hoc irregularis quia hec pena non extenditur ad hunc casum. nec obstat. xv. q. iij. si quis episcopus. ubi dicuntur esse irregulares qui excommunicati aliquid de sacro mysterio attingunt. quia sacramentum mysterium quo ad hoc restringitur ad officium ecclesiasticum et sacramentum altaris.

Item irregularis est qui sciēter et spōte participat excommunicatis a papa et ipsos recipit ad viuina et excommunicatus est: ita quod non potest absolui nisi a papa. extra de sen. ex. significauit ubi de hoc in glo. quod ad priuationem et c. cū medicinali al. non est tamen irregularis secundum quosdam qui celebrat excommunicatus. non a papa. licet al. grauiter peccet. Item irregularis est qui hereticis et ibi ecclesiastica sacramenta vel eos tradit sepulture vel recipit oblationes pro eis et cū talibus solus papa dispensat. extra de hereticis excommunicatis. i. §. sane clerici. Item irregularis est qui suspēdit interdicit vel excommunicat subditum suum. nisi in scriptis nec permissa monitione canonica et legitima causa. et si celebrat infra mensem maxime qui non premonuit non dispensat cū predictis nisi solus papa. extra de sententia. excō. sacro. et cū medicinalis ubi de hoc in glo. lxx. ius nouum. sed tamen excommunicatus. a deo pena irregularitatis episcopi et superiores eorum licet al. puniri debeant si non obseruat inferendis summis ordinibus. extra de sententia. excom. quia periculosum. Item irregularis est iudex qui contra conscientiam et iustitiam et grauiam alterius partis aliquid fecit per gratiam vel per ordes et si. j. annum in quo per predicta suspensus est ipse ingererit se demissum non potest cū eo nisi summus pontifex dispensare tenet et ad extimationem iuris prius quam lesit per gratiam vel per ordes. extra de sententia. et re iudic. si eterni. §. si quis autem. ubi de hoc in glo. not. et in alia glo. de hac. Item irregularis est qui celebrat suspensus et generaliter suspensione a iure notorius fornicator: potest tamen cum eo suus episcopus dispensare nisi fuerit multitudo in causa sine illis extra de clerico ex. mulatores ubi hoc et si qua iura inuentantur dicere contrarium loquatur de suspensio a iudice non a iure. extra de clerico excom.

Summa monaldi.

mi. cleric. r. c. illud. Itē irregularis est excommunicatus si etiā extra ecclesiā vt in exercitu vel in nauis vel alibi celebret vel dicat horas suas officiendo pplm: sed si dicat horas suas cū vno socio vel duobus vel pluribus non tñ officia do ecclesiam. licet mortaliter peccet cōmunicando sic cū alijs. nō tñ contrahit irregularitatē scōm quosdam dicit tamen suppressere illa verba que a solo sacerdote solent dici vt dñs vobiscuz minus tamē malum faceret. si ab alio inchoari faceret officij licet nō esset ille sacerdos. ¶ Item non est irregularis clericus in minoribus ordinibus constitutus quāuis excommunicatus legat epistolam in missa priuata ex quo sine solemnitate hoc facit cū a laicis etiā ali quando legantur epistole et lectiones in missa de consuetudine: et cum, illis. rj. q. iij. c. si quis episcopus. j. r. n. nō fiat mentio in fide ipso presbitero et dyacono cum sollempniter celebrent. dicunt quidam qd si etiā sacerdotes aut dyaconus taliter absq̄ sollempnitate legeret epistolam: non incurreret irregularitatem cum pene non sint extendende. s; restringende qd tamen in predictis. ca. videtur de episcopo presbitero et dyacono extendēdum est ad subdyaconum cum hocie parissentur in multis. extra de eta. et quali. a multis. Similiter non incurrunt irregularitatem scōm quosdam si in minoribus ordinib; cōstituti. excommunicati ministrant cū sollempnitate etiā in officio suo. cum predicta. c. rj. q. iij. si quis episcopus. j. r. n. nisi loquantur de hys. sed de dyacono et supra. cum pene vt dictum est non sint extendende. et hoc cōdicēdum est maxime de psalmistaru. vt si tales irregularitatem incurrunt cuz eis potest episcopus dispensare. cum hoc non inueniatur prohibitum eis nec est contra. extra de clerico. ex. mi. apostolice quia

loq̄ ibi de illis qui vel celebrauerunt missam vel celebrauerunt cū sollempnitate in ordine sacro et in receptione ordinum in excō. ordi. non distinguunt inter ordinē sacrum et non sacri quantum ad irregularitatem cōtra habendam et dispensationem sedis apostolice impetrandam cum decretal. extra de sen. ex. cum illorū: non distinguat. Quidam tamen dixerunt qd in officio excommunicatione de qua potest episcopus absolueret potest et dispensat: si q̄s in illa celebrauerit vel ordinem receperit: non est tutum hoc dicere. ¶ Item irregularis est qui nullum habens ordinem diuini officij exercet vel habet aliquem ordinem officij superioris ordinis facit et cum eo solus papa dispensat vt in ordine quez habet de. msa tolleretur et ad superiores promouetur. rj. q. iij. paruulus. r. r. q. h. sic decet quidam tñ dicunt qd in hoc potest episcopus dispensare sicut in dyacono missam celebrare anteq̄ esset sacerdos cuz potest post peccatum penitentia veram potest in beneficio dispensare et etiam post biennium. vel triennium. vt dyaconatus officij exerceat pōt siuisum sui episcopo prouidere. ad sacerdotium vero promoueri nō potest nisi per papā extra de clerico. non ordi. mi. c. j. r. n. vbi de hoc in glo. vt ipse possit. quidam tñ dicunt qd cū papa nō reseruauerit illd sibi potest ex dispensatione sui episcopi ad sacerdotium promoueri. ar. extra de iudi. c. cleric. ¶ Item irregularis est qui scienter celebrat in loco supposito interdito et cū hmoi solus papa dispensat scōm quosdam extra de clericis. ex. mi. postulasi. s. vlti. r. c. de ex. c. p. tanta vbi de hoc in glo. nota qd qui.

¶ Irregularitas contrahitur per excommunicationem.

Irregularis est qui postq̄ per excoꝛdicationē prohibitum fuerit plures sacros ordines vel vnum sacrum et alios minores simul vna die receperit et solus papa dispensat cum eo si tamen excoꝛdicatione lata non fuit. et aliquis cum minoribus ordinibus subdiaconatum eadem die recepit in minoribus tñ ordinibus remanebit: nisi vellet religionez intrare quia tunc posset abbas et episcopus disp̄sare euz eo extra d̄ eo qui sur. or. recepit. c. j. vbi de hoc in glo. hoc est. r. c. ij. z. ij. ¶ Itē irregularis est lapsus in heresim si tamē ab ea reuertitur. potest cū eo episcopus dispensare vt remaneat in ordinibus iam susceptis. sed ad maiores promoꝛueri non potest nisi per papas. j. q. viij. saluberrimū z. q. vñ. conuenientibus. ¶ Itē irregularis est qui ducit vilem mulierē in vxorem puta ioculatricem vel ancillā licet virginem et repellitur a promotione potest tamē cum eo episcopus dispensare. xxxij. dist. si quis viduali ar. extra de cleric. excoꝛ. sane. h. Similiter episcopus dispensat euz illo qui ordinatur in mortali peccato excoꝛs ar. extra de coh. cleri. z. muli. questū z. xv. dist. primū. ¶ Itē irregularis est qui excoꝛdicatus ordines sc̄ter recepit et cum eo solus papa dispensat si vero per ignorantiam suā vel facti sacros ordines excoꝛdicatus recepit et monasterium intret. potest cū eo abbas dispensare nisi violenter presumat contra ignorantiam eius extra de sen. ex. cum illorū circa fines vbi de hoc in glo. potest ergo abbas. ¶ Itē irregularis est qui extra statuta. iij. anni temporum ordinatur et nisi papa sibi dispensationem reseruet. potest episcopus cū eo dispensare. extra de tēpori. ordi. consultationem vbi de hoc in glo. j. videtur. z. c. cū quidam. vbi de hoc in glo. z. sic. ¶ Itē irregularis est qui re-

licto religionis habitu in apostasia est ordinatus. etiā si ordinem minoris p̄fectionis intrasset. et si ordinē sacrum suscepit solus papa dispensat cum eo extra de tēpori. ord. ex parte. vbi d̄ hoc in glo. z. monasterium. z. de apostatis. c. z. consultationē. vbi d̄ hoc. in gl. bic ergo ¶ Itē irregularis est qui ab heretico excoꝛdicato vel sc̄ismatico sciēter est ordinatus. et cum talibus solus papa dispensat. p̄m quosdam. alij dicunt q̄ episcopus successori potest euz bñdē dispensare. eē de sc̄ismatici. c. j. vbi de hoc in glo. alias vbi. z. extra de episcopo qui renū. episcopatu. c. j. z. j. q. vñ. cōuenientibus z. q. j. presentium. ¶ Similiter cum eo qui ignoranter ordines ab excoꝛdicatione cepit potest dispensare. extra de ordi. ab episcopo qui renū. episcopatu. cū clericis vbi d̄ hoc in glo. et sic episcopi secus tamen si scienter. ¶ Itē irregularis est qui scienter recipit ordines sacros a suspensioꝛel ab episcopo qui episcopatu. re. z. dignitatē sc̄ter et executione ordinis sic recepti nō habet si vero ignoranter recepit cū eo potest suus episcopus disp̄sare nisi crassa fuerit ignorantia et supina eē de episcopo qui episcopa. renū. c. j. z. h. in quibus d̄ hoc. Similiter potest dispensare episcopus cum eo. qui bis ignoranter confirmatur vel baptisatur vel ordinatur: secus tñ si scienter qm̄ bis sc̄ter ordinatur vel ordinatur. baptisatur vel baptisatur. confirmatur vel cōfirmatur. indignus est sacerdotio ipso facto. z. vltimo supplicio sicut criminofus est puniendus sc̄m leges. C. ne sc̄m baptis. iteretur. l. j. h. z. iñ. non potest cū talib⁹ episcopus disp̄sare ar. de coꝛ. di. iñ. qui bis z. ar. lxx. di. c. h. z. l. di. presbiteros. Similiter cum eo qui ab alieno preter sui episcopi licentiā ordinatur p̄t episcopus dispensare. ix. q. iij. lugdun. z. extra de tēpori. ordi. post quamuis

ordinem quis recipiat in excommunicacione minor: non est propter hoc irregularis sicut quidam: si esset posset cum eo suus episcopus dispensare.

¶ Que irregularitas contrahitur per corporis difformitatem.

Irregularis est corpore viciatus vel mutilatus sponte siue causa merito magno vel paruo: si amiserit oculum, vel haber in oculo maculam que gerit magnam difformitatem vel haber magnam aridam vel est ita debilitatus vel claudus quod ad altare sine baculo non potest stare vel si est leprosus, vel si habet morbum caducum sepe vel aliud aliquid per difformitatem nimiam generaret et hoc deiciunt iam promotum et cum huiusmodi solus papa dispensat. **lv. di. si quis a medicis. 2c. si euangelica. 2c. si quis per egritudinem. 2. vii. q. 1. cum percussio. 2. lv. di. disciplina. 2. de. con. di. j. nullus. 2. extra de cor. vi. cum de tua. 2c. significauit de clerico egro. tua. vbi de hoc in glo. ex hoc videtur. 2c. presbiterus. 2. c. penult. secus tamen si propter periculum lepre incurabilis quis esset castratus tales enim possent bene ad sacros ordines promoueri. extra de cor. vicia. ex parte. i. ex parte enim in quibus de hoc. **Silr** si ab hostibus seu a suis dominis esset castratus. **lv. di. si quis ab sciderit. 2. c. qui partem. 2. collige cum ex huiusmodi omnibus regulam talem quicunque viciatus est culpa sua in corpore repellitur: qui vero sine culpa sua non repellitur nisi scandalum timeatur ex sua difformitate vel periculum ex nimia debilitate. et cum huiusmodi solus papa dispensat.****

¶ Item qui habet digitos superfluos potest eos praecidere sicut quosdam sicut ungues vel dentes nimis prolixos sicut solus fecit dentes secari: **isayas** suam linguam amputauit. **vii. q. 1. in scripturis arg. ad hoc. xv. di. qui partem in gl. ibi que sic ibi incipit forte si. ¶** Item

quamuis consecratis incunabulis vel a dominis suis seu ab hostibus siue eius castratis timore lepre vel cum huiusmodi qui ita nati sunt possit episcopus dispensare ut promoueat ut et promori maneat in ordinibus sacros susceptis extra de corpore viciato ex parte. 3. et parte. 11. et. **lv. di. si quis egritudinem. 2. c. eunuchus** sed tamen sponte hoc fecit. vel sibi hoc fieri ab aliquo affectauit consecratus est factum: dispensare non potest episcopus ut promoueat ad sacros ordines: potest tamen dispensare ut sacerdos qui hoc sibi fieri fecit possit praeter missam alia officia celebrare ut baptizare penitentiam dare et alia officia similia que colitur sacerdotibus sunt concessa. praeter officium missae. extra de corpore viciato significauit vbi de hoc in glo. sicut.

¶ Irregulares sunt infames.

Irregulares sunt omnes qui secundum leges humanas sunt infames ut usurarius qui exercet fenus. i. de usura facit sortem. Similiter omnes notorii malefici. ut diuini et incantatores et similes et si probaretur quod aliquis clericus etiam semel hoc fecerit: posset suspenderi cum clerico tamen adultero fornicatore periuro et falsum testimonium proferente post per actam penitentiam veras si huiusmodi crimina etiam notoria sint: potest episcopus dispensare extra de tempore or. questum vbi de hoc in glo. sic infra de symonia.

¶ Item cum illo qui sollempnem penitentiam agit potest episcopus ex causa in minoribus ordinibus dispensare. **l. di. ex penitentibus. 2. c. placuit. 2. extra de bigamis. c. 1. ¶** Item irregularis est episcopus et quicumque clericus si relicto ecclesiastico iudice in casu non concessio vadat ad iudicem seculari: et cum eis solus papa dispensat. **xxj. q. v. si quis episcopus. 2c. si episcopus. 2. xxviii. q. viii. si.**

quis eſt. ¶ **I**te irregulares ſunt incē
diarij ⁊ fractores ſacrorū locorū ſeu cy-
miteriorū ⁊ poſt denſicationē ab ecclīa
factū ſolus papa diſpēſat cū eis. extra
de ſen. excō. cōqueſti. ⁊ c. tua nos. i. vbi
de hoc in glo. ergo videt̄ ex hoc. ¶ **I**te
irregularis eſt religioſus qui clauſtrū
egrediens p̄biā aut leges audire p̄ſu-
mat et cui ſi duorum menſium ſpatium
ad clauſtrum redierit. vt excōmunica-
tus et ab omnibus euitetur et tam ab
epiſcopis in quorum dioceſibus ſtu-
det: quaz a dioceſanis et eorum capel-
līs. vniuoce excōmunicatus publice nū-
cietur: nec poteſt cum eo niſi ſummus
pontifex diſpensare extra de clericis vſ
monachi ſuperſpecula. vbi de hoc.

¶ **I**tem irregularis fact⁹ ex culpa ſua
amittere debet prelacionem ſi habet.
extra de etate et et quali. c. j. vbi de hoc
in glo. §. de elec. ⁊. c. queris vbi de hoc i
glo. ſecus tamen ſi non ex culpa ſua ir-
regularis efficit̄. extra de clerico egro. c.
percuffio ⁊ de elec. cum in cunctis.

¶ **I**te ſi q̄s dñi eſt irregularis recipiat
beneficiū impetrata abſolutiōe ſuper
irregularitatē nō indiget alia diſpēſa.
tūc ſup bñficiō obtinēdo. Rñd. ¶ **I**te
irritis efficit̄ q̄s q̄z al nō ſit innocēs p̄-
pter ſcandalum ſolum. extra de homi-
cidis ex literis. i. vbi de hoc in glo. nor.
q̄ ſolū et de clerico egro. tua. ⁊ de p̄bē.
cū teneamur. ¶ **I**te irregularitas q̄libet
nō tollitur ſi ingreſſū religioſis lz poſt
ingreſſū cū irregularib⁹ factū diſpēſetur.
extra de apoſta. ex ſarā vbi de hoc in
glo. ex hoc ⁊ id q̄ furtiue. or. di. ſuſcipiūt
c. j. quedā tñ irregularitates tolluntur
p̄ ingreſſum religionis ſm quōſdā. lv.
di. ca. ſciendū eſt autē q̄ omnis excōica-
tus eſt irregularis ⁊ nō cōuertitur.

De interdicto.

Nunc agendū de interdicto q̄s pōt
interdicere ⁊ q̄s interdicti. Qñ vi-
catur interdictū gñale et qñ p̄ticulare

et an clericus in gñali interdicto interdicti
vſir. et qñ dñ locus interdicti ⁊ persona
et qñ loc⁹ tñ vel p̄ſona tñ. Et quid cō-
cedat in gñali interdicto et quid nege-
tur et qñ tenetur quis ſeruare interdi-
ctū et de pena nō ſeruantis.

¶ **Q**uis pōt interdicere ⁊ q̄s interdicti.

Interdicere pōt tamoz dñarius iu-
dex q̄ delegat⁹. extra de offi. dele.
ſane. ij. et breuiter quicūq̄ pōt excōica-
re vel ſuſpēdere pōt ⁊ interdicere ſuſpē-
ſio. ij. ⁊ interdicto. equipollenti et hñc
non habent effectum dericū interdicti
⁊ ſuſpēdi. ſimiliter interdicti poſſunt q̄
poſſunt excōicari vel ſuſpēdi ⁊. j. breuiter
qui corrigere pōt ⁊ cenſurā ecclī aſticas
interdicere pōt ⁊ q̄ per eandē pōt co-
gi: pōt ⁊ interdicti q̄ ſub cenſura ecclēſi-
aſtica cōprehendunt̄ interdictū. extra
de verbo. ſig. querenti.

¶ **Q**ñ dicat̄ interdictū gñale ⁊ qñ p̄ticulare.

Interdictū gñale nō ſolū int̄ligi-
tur cum interdictū regnum vel p̄-
uincia: ſed etiam cum interdictur ci-
uitas caſtrum. vel villa extra de ver-
verboz ſig. cñ in p̄ib⁹. ¶ **I**te cū iudex
dicat̄ interdicto regnū frācie. Intelli-
gēdū eſt totā terrā ei adherentē tpe la-
te inle rōne diuini ſiue rōne feudi eſſe
interdictā. ſm quōſdā. ar. extra de po-
ſtula. c. j. Si autē dicat̄ ſimplr̄ interdi-
co terram regis vel principis talis vel
talis. cñ p̄nā ſint reſtringēdē: nō intel-
ligitur hñdū interdictum extendendū
eſſe ad feuda. Similiter ſi terra militi
interdicatur quilibz multitudinē ho-
minum hanc tamen non habet villas
vel caſtrum niſiſlominus generale
dicatur interdictū non particulare. q̄
illud interdictum dicatur eſſe particu-
lare ſm quōſdaz. qñ vna certa eccleſia
vel plures terre ecclīe in villa vel caſtro
ſuppoſite fuerint interdicto.

Sed quid ſi interdicatur terra ali-
cuius militi in qua nulla eſt eccleſia

que non habeat indulgentia de celebri-
atis diuinis nunquid generale reputa-
bitur interdictum? et dicit quidam, quod sic
siue homini miles habeat terram in diuer-
sis parrochijs siue in una tantum quamuis
terra illius parrochie non sit sua tota

¶ An clerici generali interdicto
interdicti dicantur.

Interdictio generali clerici non sunt in-
terdicti secundum quosdam nisi in viola-
tione sententie fuerit hoc expresse; sed
tamen quo ad eos locus est interdictus, unde
de si transferunt ad locum non interdi-
ctum siue in vita siue in morte poterunt
illi audire et etiam celebrare diuina, et re-
cipere sacramenta ecclesie et sepeliri, cum
tamen interdicitur familia alicuius, clerici
de familia illa sunt similiter inter-
dicti nisi specialiter ab alijs sint excep-
ti. Rud.

¶ Quando dicitur locus in-
terdictus.

Interdicta tota terra vel villa seu
castrum alicuius principis vel domini
quod talis potest propter ipsum delictum, extra
de officio, de elec. sane. h. ubi de hoc in glo.
hoc fit, tunc intelligendum est personas
esse interdictas que pertinent ad iuris-
dictiones eius pro cuius culpa lata est
hominum sententia, nisi aliud dicatur aut
intelligatur a sententia preferente, sic esse
interpretatur consuetudo que non ad-
mittat hominum personas ad sacramenta et
diuina officia audienda in ecclesijs non
interdictis, quod fieri posset nisi persone
hominum reputarentur interdicte, locus
enim interdicitur propter homines; et
infra homines sunt interdicti et suspensi et
non locus, quia cum res sit inanimata nec
suspendi nec interdicti potest et ita cum
dicitur interdictio talis locum hoc est
dicere interdictio homines illius loci; et cele-
brantes ibidem, et. celebrantes in loco in-
terdicto suspensi sunt irregulares et in-
terdicti, extra de clericis ex. mi. aplice.

¶ Item intelliguntur persone interdi-
cte quando tota terra interdicitur pro-
pter cuius culpam, et dicitur interdicte
notatim, non dico notatim, id est expresse no-
minatim; sed notatim, id est sub quadam genera-
li appellatione sic interdico homines sibi
loci vel totum regnum francie vel castrum
id vel villam, Rud. et ar. extra de priuile-
gium et plantate ubi de hoc in glo. nota-
tim et de postu. ad hoc. Sed pone quod
terra principis vel alicuius militis est
interdicta et aliquis vel aliqui de homi-
nibus illius terre transferunt alibi do-
micilium, si terra est interdicta ita quod
persone vt superius dictum est sint in-
terdicte remanebit hominum persona inter-
dicta nisi relaxetur sententia saltem circa
personam eius que sine difficultate
relaxanda est in hoc casu maxime si in-
dicationem principis aut propter pu-
culum interdicti transferat domicilium
et nihil remaneat sub principe vt potest
fit iunari principes et propter quod ille adhuc
pertinet ad districtum eius, si autem
ille qui prouult sententiam non intellexit
ligare hominum subditos ubi quod dicit esse
sub domino talis principis tunc quia dicit
desinunt esse sub eius domino desinunt esse in-
terdicti nec indigent aliquo speciali re-
laxatione sicut quosdam ar. extra de spon-
sa. non est nobis et de pe. et re. quod iure ubi
de hoc in glo. hoc est speciale.

¶ Quando dicitur locus inter-
dictus vel persona tantum.

Interdicti quibus locus et non persona
tunc hominum persone possunt in lo-
co non interdicto audire diuina et sepe-
liri et de licentia suorum sacerdotum recipere
possunt ecclesiastica sacramenta, ar. extra
de sponsa, non est vobis. ¶ Item interdicitur
et suspenditur persona quibus ab officio
et a beneficio, quibus ab vtiroque, h. quod
v. presbiter et de pur. ca. inter sollicitu-
tudinem eiusdem, propter quod loquendo lo-
dicitur propter interdictum propter delictum

persone.

¶ Quid concedatur gñali interdicto et quid negetur.

Interdicto gñali debet ista cōferri ab ecclesia. I. baptisma paruulorū et nō adultorū s̄m quosdā q: circa eos sine periculo vāpnationis potest differri baptis̄m etiā per fides sacramēti posunt saluari. ¶ Similiter cōceditur penitentia morientū et viuorū sanorum scōs quosdā q: nulli penitētia est venganda. sed non est tunc absolutio faciēda. extra de pe. et re. q: quidam. et de pen. di. vlti. §. vlti. de hoc habes extra de sponsal. nō est nobis in glo. gloss. potest etiā episcop⁹ paruulos cōfirmare et baptizare. scus tñ de adultis. ¶ Sicut licet ei populum interdictū et etiā excomunicatum cōuocare ad ecclesiā aliquem et predicare eis extra de sen. ex. r̄ho nō tñ licet alijs inferioribus predicatorib⁹ quam episcopo nisi habeat iurisdictionem sup̄ h̄mōi excomunicatos aut nisi a prelati corū super hoc habeat specialem indulgentiā. Sed tñ cōsuetudo iam in omnibus p̄dicatoribus hoc indulsit. ad sermonē autem qui sit extra ecclesias cōuocari possunt predicti oēs a quolibet qui habet officij predicādi.

¶ Item morientibus si bene peniteant digne potest dari eucharistia. extra de pe. et re. q: vite et de sen. ex. permittim⁹ ubi dicitur q: ecclesiarū ministri semel in ebdomada tēpore interdicti. excommunicatis et interdictis exclusis cessante omni sollēnitate possunt missarum sollēnia celebrare causa cōsciendi corpius x̄pi. q: decedentibus in penitentia non negatur. ¶ Itē conceditur episcopo et pluribus religiosis. sed non omnibus s̄m quosdā vt tēpore generalis interdicti ianuis clausis et excommunicatis et interdictis exclusis suppressa voce nō pulsatis cāpanis possunt celebrare diuina q: p̄t ep̄s. facere nō solū in eccl̄is

sibi subiectis: sed etiā in dyoce. alterius cum licētia dyocesani s̄m quosdā. non tñ canonici possunt misse cū ep̄o inter esse vt p̄cipaliter celebret more solito sed intererunt vt audiāt sicut alijs existenti qui nō sunt interdicti ne per hoc rigor ecclesie dissoluat extra de priuile. q: non nullus ubi de hoc in glo. et vt priuilegia nisi p̄bitum hoc fuerit ep̄o a tali qui prohibere possit vel nisi causam v̄i recte vel fraudulenter p̄stiterit interdicta. vt in predicto. ca. q: nonnullus.

¶ Item in cōuēntualibus ecclesijs. siue sint seculares siue irregulares non habentibus indulgentiam specialem p̄fitebini et bini simul horas canonicas legere potius quā cantare. vel si cātent vel legant hoc faciāt ianuis clausis et excomunicatis et interdictis exclusis. et voce submissa. ita q: exterius nō possint audiri extra de pe. et re. q: vite p̄ q: patet q: interdicti et multo fortius excommunicati non debent horas diuinasque d̄fir in ecclesia extra ecclesiā auscultare que alicui dicitur extra ecclesiam in domo vel in via nō prohibeantur audire scdm quosdā. ¶ Sicut qui nō sunt interdicti ab ingressu ecclesie licet alias sint interdicti gñali interdicto. nihilomin⁹ tñ possunt orare priuata oratione in ecclesia siue sit interdicta siue nō et multo fortius p̄t hoc qui nullo modo sunt interdicti nō h̄. inuenitur cauti in iure vel p̄bitis ne ab aliquo priuata oratione in ecclesia interdicta oretur nisi sit excomunicatus maior excommunicatus vel ab ingressu ecclesie interdictus. Rud. ¶ Itē dicitur quidam q: in locis exēptis et habitibus indulgentias ne clausis ianuis et exclusis excommunicatis et interdictis possunt celebrare diuina. si loca h̄mōi sint ita oīno exēpta q: nullo modo subiaceant eccl̄astico interdicto: p̄t quicumq: qui nō sunt interdicti et excomunicati vel alias canonicè p̄biti. ibidē audire diuina

et hoc tñ in capite q̄ i mēbris, si cū mē
bra eadem exemptione. cū capite gau-
deant: r̄ hoc possunt facere p̄ illud ver-
bum excoicatis vel interdictis exclusis
ex quo patet a contrario sensu q̄ alij
quam interdicti vel excoicati non sunt
excludendi non tñ possunt tales illi di-
uisa celebrare. nec ibi sepeliri aut eccle-
siastica recipere sacramenta. cum hoc
solum clericis ipsius loci sit concessum
poterunt etiam tales interesse officio
funeris in ecclesijs etiam interdictis q̄s
templarij et hospitalarij apparuerit
semel in anno. extra de priuile. cum et
plantare. Similiter possunt celebrare
diuina s̄m quosdam tam clerici illarū
ecclesiarū q̄ extranei nec tantum vna
missa: sc̄d plures et a pluribz eadē die
ibi poterunt celebrari. ¶ Item epus
interdict⁹ peregrinis accipientibus si
gnū crucis ob reuerentiam crucifixi:
non est penitentia denegāda q̄ r̄ alijs
peregrinis accipientibus poterit mere
indulgere. extra de pe. r̄ re. q̄ in te. in fi-
ne r̄ intelligendū est hoc tā de illis pe-
grinis qui iam sunt in itinere: q̄ de a-
lijs qui sunt adhuc in p̄gatione ad eū-
dē. Oēs igit̄ pegrini r̄ cruce signati si
ue sint interdicti ḡhali interdico p̄ cul-
pa tamen aliena non possunt cōfiteri
r̄ ad p̄fessionē recipi in ecclesia etiā inter-
dicta quotiescūq̄ noluerint sine neces-
sitate vel periculo etiā mortis lz Job.
videatur notasse sup̄ vnuz locū q̄ hoc
sit includendū: cū h̄mōi pegrini p̄fici-
scunt ad illius cū bellum qz tūc subest
iusta cā timoris. tñ dicendum est x̄pm
opinionē q̄ indulgētie nō sunt restrin-
gende sed ampliāde. si tñ h̄mōi pegri-
ni r̄ cruce signati interditi sup̄ p̄ culpa
ppria nō alienatō admittunt ad au-
diēda diuina siue in loco interdico siue
nō interdico. qz in hoc nō s̄nt priuile. nec
etiā añ p̄niam recipiunt: qz b̄h̄cā in

hoc nō extenditur ad illo qui propter
culpam propria sunt interdicti. Si ve-
ro ciuitas interdica ē p̄ culpa ciuium et
aliq̄ de illis p̄ q̄s regit ciuitas aut de il-
lis p̄ q̄s q̄ plerūq̄ et p̄cipauerūt in
culpa p̄ q̄ est ciuitas interdica cruce ac-
cipiant vel fiant pegrini. Idē ēa cū sup̄
culpa ppria esset interdico. vñ nō ha-
debūt beneficiū illud al̄ p̄o hēbūt
r̄h̄. ¶ Itē si ciuitate interdica aliq̄s
velit satisfaccere de ciuibz: p̄pter hoc
non relaxabitur interdico circa ipsuz
vel quosdā qz sine culpa non pōt aliq̄s
interdicti. extra de sponsa. nō est nobis
al̄. cū dissoluetur. ecclesie rigor extra
de priuile. vt priuile. r̄ de pe. r̄ remissioni-
bus q̄ iure vbi de hoc in glo. hoc ē spe-
ciale. Itē interdicti r̄ excoicati absolui
possunt a quocūq̄ cum vadit ad ius-
tum bellū vel sunt i aliquo casu vbi ve-
hementer timetur de morte ipsorum
extra de sen. exco. de cerero r̄ de p̄f. di.
iñ. sanctū est. nō hoc habes. extra de pe.
r̄ re. q̄ iur. r̄ si speciale. ¶ Itē extrema
vinctio denegat tpe interdico ecclesiasti-
ca sepultura exceptis clericis q̄ seruaue-
rint interdico. et. extra de pe. r̄ re. q̄
iur. clericis tñ sepeliri possunt tunc cū
silencio ita q̄ nihil dicatur tunc de of-
ficio funeris. Rud.

¶ Qñ tenent aliq̄ obseruare interdico.
Interdicium cum sic est. promul-
gatum q̄ nō liceat aliquibus igno-
rare aut tā oiu publice obseruantium
q̄ de crassa ignorantia vel negligentia
super inquirenda veritate nullus me-
rito valeat excusari peccant et irregu-
lares habentes indulgētiā celebrādis
diuinis submisse si celebrant publice
alijs cessantibz lz nulla sit facta eis de-
nunciatio de illo interdico vel de forā
eius vel vtrum iudex exceperit eoz
ab h̄mōi interdico. extra de priuile. c.
qz s̄z Jo. sufficit q̄ per solā famā ad illi

quę pueniat in dictis. ar. extra de elec. venerabilē. Si autē nō sit. j. publice p̄ mulgatum. ante tamen obseruatum quin. possint sup hoc merito dubitare non tenentur h̄mōi irregulares a publica celebratione. cessare donec uentū datum eis fuerit interdictum aut sup hoc inqueritur ueritatē. dum tamen circa inquisitionē faciendam non sunt merito negligentes. R̄h̄s. arg. extra de senten. ex cō. cum desideres. §. j. vbi de hoc in glo. no. p̄. ¶ Item interdictus non tenentur alii seruare si non serua retur ab illo qui procurauit illud poni extra de priuile. petitis vbi de hoc in glo. non enim. ¶ Item interdictus ab aliquo speciali officio potest alia exercere que sibi non fuerint interdicta. extra de offi. dele. sane em̄ vbi de hoc in glo. q̄h̄ sit. 2 de corpore uirtu. significat. ¶ Secus t̄h̄ si ab officio simplr̄ esset suspēsus. ¶ Itē interdicta ecclia quibus aliquis illi celebraret de indulgentia pape nō t̄h̄ p̄pter hoc tollitur interdictū. Sed manet idē q̄ prius. extra de priuile. vt priuilegia. §. vbi de hoc i glo. sic ergo p̄z 2c. et plantare. ¶ Itē eps nō p̄t. suspēdere interdictū quin tota liter tollat illud s̄m quosdam. et si post suspensionem huiusmōi appelleretur appellatio tener. extra de appella. ad ad hoc tertiō vbi de hoc in glo. nota. q̄. Quidam tamen dicunt q̄ licet interdium relaxetur ad tempus ipsum tamen manet. nec est opus vt iterum renouetur. xxij. q. v. qui recedit. ¶ Item si sacerdos qui nō tenetur officiare ecclia sciat vel probabiliter credat ibi esse aliquos interdictos. siue cognoscat eos siue nō bz illi celebrare ne ueniat cōtra senten. interdicti 2 debet eis ingerentibz se diuinis officis occasionem peccādi nisi moniti in ḡnali uelint exire qz tunc poterit ibi celebrare al non si aut sit talis sacerdos qui teneatur

ecclesiam discernere inter interdictos 2 non interdictos moueat interdictos q̄ creant et postea celebret. Si autem non possit discernere inter interdictos et non interdictos melius est ex cōdicare eos in diuino officio quibz nō debet scio q̄ denegare eis quibus debetur sicut potius dimittenda sunt ossa excommunicatorum in ecclesia quando non possunt quando non possunt discerni. quā q̄ de ecclesia ossa non excommunicatorum cūciantur. extra de sepulturis sacris vbi de hoc in glo. nota. arg. q̄ 2 de priuile. ad bc. c. ¶ Item quid si sciam aliquem interdictum per iudicem sed sententiam non esse publicam tam nunquid ego sacerdos teneor eum uisitare in diuinis officis. R̄h̄s. dicendū q̄ sic. Si autē non scio sed probabiliter credo. qz audiui a fide dignis q̄ debent se audiuisse. proferri sententiam s̄ nec publicari. si sum talis sacerdos qui teneor officiare ecclesiam non dimittas officiare eam post q̄ cum mouero. q̄ si est sibi aliquis interdictus exeat de ecclesia dum tamen neget se esse interdictum aut super hoc nolit proferri ueritatem requisitus et hoc idco quia non teneor cōdicare omnis sententias p̄tata a iudice sed t̄h̄ illas q̄ solēnter sunt publicare qz eas nō bz ignorare. ¶ Itē si sacerdos publice interdicti sciet recipiat ad diuina nō t̄h̄ tenent alii exire de ecclesia p̄pter hoc. bec peccat audiēdo diuina cum interdicto si non cōsentiant in hoc sacerdoti. aut eis placeat factum eius. sed solus sacerdos qui taliter recipit eum peccat.

De pena non seruantis interdictū
 Interdicti uoluntarios suspēsi sunt et iudices esse no possunt nec alios ex cōdicare vel interdicare ualēt. nec officia recipere possunt siue cōferre qz p̄ nullam tēporali pena molare debet aliō interdictū seu aliq̄s appellere ad nō cōdicare

Summa monaldi

nādus. extra de excels. prela. rāta vbi de hoc in glo. no. q. r. xxi. q. vi. ita ne. Item si q̄s in locis suppositis interdictio pre sumptis celebrare diuisa irregularis est. et alias grauitur puniendus extra de cler. ex. mi. postulasti. et de excels. p. rāta vbi de hoc in glo. nota q. ¶ Item interdici aliq̄ dicitur nō ab interdicens de quo dicitur est supra. Sed quoddā in terdictum v̄ q̄ redditur inter duos et hoc est iudicium adipsē de possessiōis retinēde recuperāde et de hōmōi multi p̄lci interdictio tractat. Sof. in summa sua. in ri. de causa poss. et p̄priet̄ et hoc extra. c. r. pastoralis. vbi de hoc in glo. interdicti. et de probat. licet vbi de hoc. quādoq̄ tenetur locus.

De instrumentis.

Nunc vidēdus est de fide instrumētōriū. Et primo quid sit instrumētū. qualiter hic accipiatur De speciebus instrumētōriū. Et propter quod instrumētū ta reprobat̄.

Qualiter instrumēta accipiatur.

Instrumētū appellatio est ḡnālis: nam et testimoniā et p̄pone quibus causē instrui solēt instrumentōriū loco habētur vt. ff. e. t. l. j. et extra de testi. cogēdis peruenit et ff. de ver. sig. l. vocatio nē. §. instrumētōriū sed alias v̄ instrumētum apparatus fundi quo possessio exercetur. ff. de fundo instruc. et instru. lega. l. que sit. res. l. hoc r̄n ponit instrumētū pro chartis vel scripturis

De speciebus instrumētōriū.

Instrumētōriū due sunt species. aliud publicū aliud priuātū publicū est. q̄ sit per manū tabellionis cui si fuerit in p̄p̄ia figura. hoc est nō cācellatum nō abolutum nō vituperatum. nō viciatum. C. de edi. diu. adriani tol. l. nature: fides tunc adhibetur si ne aliquo adminiculo publicū instrumētum auctoritati tabellionis innitit̄ vt. p̄batur. C. ad. l. cor. de sal. l. si q̄s de

curio et in autē. de fide instru. §. si vero mouit̄ sed si de scriptura tabellionis dubitet fiat comparatio vt in autē. c. r. §. q̄ si etiā r. §. seque. nisi is p̄ra que profertur instrumētum probet ipsum falsū. C. e. t. l. si verus. quāntūcūq̄ enis sit publicū instrumētum admittitur r̄n cōtra illud testes quatuor qui p̄uic dicāt ei extra de fide instru. cum. io. vbi de hoc in glo. et ita patet et de p̄ba. q̄m. ¶ Item procuratorium instrumētum quādo dubia verba cōtinet vel ḡnālia. recurrēdum est ad intētionem consuētū sicut in p̄uile. sit extra de decimis ex multiplici. et de of. dele. super eo vbi de hoc in glo. ar. q̄ p̄uilegia et d̄ arbitris exposita. vbi de hoc in glo. ar. q̄ semp. ¶ Item priuātū instrumētum aliud autēticū aliud nō autēticū. nō autēticū dicitur illud q̄ cōsecutus est a duobus loco tabellionis in iudicio assumptis extra de p̄ba. q̄m cōtra vbi de hoc in glo. sic ergo. ¶ Item instrumētū siue scriptum priuātum s̄m autēticū est illud cui appensum est autēticū sigillum extra de fide instru. si scriptura vbi de hoc in glo. r̄v. quid autem sit autēticū sigillum. s̄i. infra in tractatu de sigillo. ¶ Item autēticū est scriptum siue instrumētū. etiā si priuata manu conficiatur q̄ habet subscriptionem trium viuētium testium. C. qui po. in pig. habeatur. l. scriptus in fi. et in autēti. de fide instru. §. sed et is r. §. sed et si quis. Si vero de subscriptionibus dubitet fiat comparatio p̄ instrumēta publica. in quibus idem testes subscripserunt. in autē. de fide instru. §. h̄s que vel per instrumēta priuata habentia subscriptionem testium eorundem C. e. t. l. comparationes. ¶ Item si testes inscripti decesserit scriptū firmatis alicuius nō habet robur. extra de fide instru. scripta. ¶ Item si priuata scriptura testium subscriptionem nō habet

generaliter fidem nō facit. C. de pba. l. instrumenta. 2. l. rationes. 2. l. exemplo facit tñ fidem cōtra illum qui scripsit 2 hoc impersonalibus acionib'. Secus in realibus. vt in p̄allegata lege scripturas. ¶ Item cōsuetudo facit qñq̄ autēticam instrumentū. q̄ alias non esset: q̄ cōsuetudo dat alicui iurisdicōnem q̄ alias nō haberet. extra de fide instru. cum dilec. vbi de hoc in gl. nota q̄ 2 de arbi. dilecti.

¶ Propter quid instrumenta reprobantur.

Instrumenta reprobantur vel eorum fidei derogatur: si hnt rasuras in loco suspecto extra de p̄uile. cum olim. si. ubi de hoc in glo. in loco suspecto de fide instru. ex litteris vbi de hoc in glo. vnde si habuit litteras seu mutationes prime figure extra de fide instru. inter dilectos. ff. de pba. l. si cyrographū. 2. ff. de hīs q̄ in testa. velēt. l. j. 2. C. de edic. di. adri. tol. l. an. ase tñ vel sillabe mutatio omīssio vel subtracō vitia nō inducit. nisi sensus variacōne. inducat. et de fide instru. ex pre vbi de h in gl. ex hoc vbi def. 2. c. inter dilectos 2. ff. de ma. i. test. l. q̄ hēbat vnde emēdare pactorū verba tenore sentētie nō mutato nō prohibetur. ff. de re. iudi. l. actor. ¶ Itē rasura paucarum litterarū que sapiētis alium nō immutat permittitur etiaz in lris pape p̄ter vitium falsitatis extra de crimine falsi. c. vlti. dñimodo talis rasura nō sit in loco suspecto extra de p̄uile. cum olim. si. vbi de hoc in glo. in loco suspecto. ¶ Itē vitium grāmice nō vitiat instrumenta. nec etiā error scripture impedit causas iur. C. de test. l. error 2. l. ambiguitas 2 est ratio in instrumentis q̄ eorū fides auctoritati tabellionis innititur vt superius est expressus. Secus tamē in rescrip. dñi pape extra de rescrip. ad audientiam de hoc res. infra in tractatu de rescrip. ¶ Itē instru-

menti falsitas deprehēditur ex qualitate charte ad scripturā extra de fal. licet §. eo. ¶ Item sit comparatio scripture ad scripturam cōfectam per eisdem tabellionem. C. de fide instru. l. comparationes 2 in auten. c. r. §. si vero saluo tñ q̄ etas faciūdo q̄ dissimilitudinem litterarū. non est ira scribit. iuuenis 2 senex. 2 robustus 2 debil. Idem etiaz facti calami mutatio. 2 atramenti mutatio que variat etiam similitudinē litterarum in autē. de si. instru. in prin. Itē reprobatur instrumenta nisi cōtineat annos dñi iurisdicōne nomen p̄ncipis diem 2 mensem 2 si h̄mōi instrumenta tradantur aduerse parti siue dñi et consuli tradi debent. vt in auten. vt pponatur nomen imperato. pu. do. in pun. coll. v. r. xxix. di. in. nomine domini nisi quis vellet agere de falso. extra de fide instru. inter dilectos vbi de hoc in glo. in dictio. h. ¶ Itē si vetustate cōsumpta fuerint instrumenta 2 nō renouata nulla fides est eis adhibēda. p̄ter tñ auctoritate iudicis ordinari renouari extra de fide instru. c. vl. vbi de hoc in glo. propter venustatem. 2. c. inter. ¶ Similiter reprobatur si charta vetustissima est littera recensior. extra. c. r. inter. ¶ Itē derogatur eis. si non contineat q̄ cōtractus habuit testium p̄sentiam 2 debitum numerum eorū in auten. de fide instru. §. si quis ergo. et. §. sed si. ¶ Item derogatur eis si aliqd in eis inueniatur subsignatū vel subscriptum. ff. ad. le. cor. de fal. le. paulus. ¶ Si sit in aliqua parte sui sit incisus ff. si tabule testi. nulle. l. j. §. penul. Ites instrumentū. approbatur et reprobatur ex qualitate persone. ff. de edendo. l. si q̄s. ex argētariis. §. j. extra de fide instr. cum dilectus vbi de hoc in glo. nota q̄ ex. ¶ Item derogatur eis. si repugnātia inter se contineant instrumenta. ff. de regul. iur. l. vbi. ¶ Item si cōtraria

instrumenta quis in iudicio producat. Sibi ad iniuriam derogat extra de fide instr. in prin. vbi de hoc in glo. hoc est. 2. C. e. t. scripture. Secus tamē in testib⁹ cōtrariis vel diuersis ab eadem parte deductis de quo respōdet infra in tractatu. de testibus. ¶ Item derogatur eis si etiā viuis de testibus instrumēto subscriptis nō agnoscat subscriptiones suam. ff. quemadmodum de ap. l. j. in fine. ¶ Item derogatur eis si nō sit originale. vnde sumptū. exemplū enim iudex r̄sumptum idē supponit. Originale inter r̄ exemplar idem significant. Exemplum enim iudex vel sumptum siue originalis idem nō facit extra de fi. instr. c. ij. ix. dist. v. veterū 2. lxxvj. di. i. iunium. ff. fam. l. her. c. l. si. q̄ sunt cautionem 2. C. de fidei. cō. l. instrumenta. Quidam dicūt cōtrarium qz quandoqz insumpto licet contineatur tenor. originalis de verbo ad verbum tamen possunt esse in originali vicia rasure 2 similia que insumpto nō ponitur. Sed si sumptum scribatur per tabelliones auctoritate iudicis ordinarij standum est eīsm ar. C. d̄ test. l. publicari 2. C. d̄ re. iudi. l. gesta. 2. C. de cōfirma. vtili vel inutili. cum dilecta. non enim verisimile est iudicem auctoritatem prestitisse suamēdi si vitia in originali fuissent extra de priuileg. c. i. olim essemus 2 de fi. instr. c. vlti. vbi de hoc. ¶ Item produci possunt instrumenta. in causa post aperturā testium ante quamvis renunciatur seu condusum in causa extra de test. series vbi de hoc in glo. sed qualiter 2 de fide instr. cum dilectus. ¶ Itē instrumenta si non apparēt sollempniter acta possunt probari per testes. C. de vsur. l. j. 2 extra de testi. significauerit vbi de hoc in glo. non iura. ¶ Item instrumentum nō visum non potest argui falsitatis. extra de fide instr. accepimus 2 ideo quādo de falso arguitur ratione temporis

in quo potest felicitas facilius deprehēdi extra de fi. instr. c. i. inter. tūc instrumentum cum die 2 consule debet tradidi. C. de contrahen. 2 cōmit. stip. l. optima. ¶ Item qui obligat instrumenta suorum agrorum de ipsis agris intelligitur cogitasse. C. que res pig. obliga. possunt. l. h. ¶ Item si instrumentū faciat mentionē de alio instrumēto non creditur ei nisi exhibeatur primū. C. d̄ eden. autē. si quis 2 extra de fide instrumentorum. c. j. vbi de hoc in glo. C. de eden. ¶ Item instrumenta seu rogationes seu rationes inuēte in quaternis tabellionis defuncti possunt redigi per alium tabellionem in publicas formas iudicis ordinarij auctoritate extra. c. t. cum. p. vbi de hoc in glo. ordinatus er go. Sed si tabellio innuit cōplectiones instrumenti nulli alij committere debet s; ipse per se cōplere tenetur infra aut. de tabell. col. iij.

¶ Quid sit instituire.

Instituere est specialis iur. beneficii cū vel dignitatis corporalem possessionem tradere q̄ iur. cōmuni archidiaconi. spectat extra de offi. archid. ad hoc. 2. c. vt nostrū vbi de hoc. ¶ Item inuestire est ius canonicū vel dignitatis tribuere. q̄ potest fieri per anulum vel per librum. sed hoc non s̄adipiscitur q̄s possessionē nisi corporaliter in possessionem mittatur. extra de instit. auctoritate vbi de hoc in glo. instituere et de dona. per tuas 2 de preben. p̄ illo rum vbi de hoc. ¶ Item institutio in loco in capitulo 2 stallis partium ad capitulum et decanū sed institutioni prebenda vel dignitate. ad archiep̄m vel archidiaconum spectat extra de cōces. preben. post electionē vbi de hoc in glo. instructionem. ¶ Itē potest aliq̄s absens per alium de beneficio inuestiri. extra de preben. accedens vbi de hoc. ¶ Item inuestitura est signū traditē

possessiois extra de hñs q̄ si. a. mo. par. ca. ex. ore. vbi de hoc. 2. de dona. p. tuas
 ¶ Item ins instituendi ad illi p̄inet. ad quem sperat ius desituendi. 2. eccl̄o uerbo extra de capell. mona. c. j. 2. de p̄i uil. cum 2. plantare 2. c. in eccl̄esijs

¶ De iniuria.

Quoniam vidēdus est de iniuria. quot modis dicatur 2. quis possit iniuriari. quib⁹ modis 2. cui dat̄ hec actio.

¶ De iniuria quot modis dicatur.

Iniuria dicitur. omne q̄ nō sit iure specialiter autē dicitur iniuria iniquitas vel iniusticia iudicantis qua si iudicia in viciū ex eo dicta. q̄ iure et iusticia caret. Similiter iniuria dicitur culpax in lege aquil. Similiter dicitur iniuria. contumelia. Iste de iniu. in prin. 2. ff. e. r. l. iñ.

¶ Quis potest iniuriari.

Iniuriari potest quicūq̄ potest iniuriā pati. Sed fallit in furiosis et pueris qui non sunt voli capaces. quibus iniuria fieri potest. sed ipsi alibi iniuriari non possunt. ff. de iniur. l. illud et. xv. q. j. illud.

¶ De quibus modis iniuria irrogatur.

Iniuria irrogatur tribus modis. scilicet aut re. aut verbis. aut l̄is r̄hede. quonēscunq̄ manus infertur verbis: quonēscunq̄ sine manu comitatus dicitur extra de iniur. c. vlt. vbi de hoc in gl. 2. de re. aud. c. in te 2. ff. de iniur. l. j. §. verbis 2. extra de iniur. olim. Quid autē sit cōuiciū 2. qualiter fiat: habetur ff. de iniur. l. idem apud labeonē. §. conuiciū. ¶ Itē sit iniuria l̄is cū quis ad infamiā alicuius libellū vel carmen famosum confic̄. cōscribit vel edit. ff. de iniur. l. apud labeonem. §. ait pretor et v. q. j. quidā maligni de quo agi potest criminaliter ad penam capitis p̄m leges tam cōtra illuz qui fecit quam con-

tra illum. qui inuenit. nisi destruxerit. vel cōbussit. vel nulli reuelauerit in uctū. C. de famo libel. l. vna. 2. v. q. j. §. si q̄s famosum ut flagellet 2. ex dicitur v. q. j. q̄ in alteri. 2. c. bh̄ q̄ Sed si certū esset q̄s cōfecerit posset accusari 2. deponi cum sit graue p̄ctū 2. accusatione ac dampnatione dignissimum. xxv. di. §. nunc autem.

¶ Cui datur actio iniuriarum.

Iniuriarū actio datur iniuriā passō paritur autem quis in se ipso 2. in filio quez h̄z in potestate sua iustic. de iniur. §. paritur. Silr̄ episcopus paritur in clericis 2. abbas in monachis 2. dñs in seruo. vnde monach⁹ iniurias si bi factā remittere nō pōt nec agere cōtra iniuriantē. Et idē dicēdū est de seruo 2. filio famil. Sz actio de p̄dictis cōpetit monasterio domo 2. p̄i. ff. d. pact. l. prima. 2. ff. de iniur. l. j. §. h. sed 2. ar. extra de sen. ex. tua nos vbi de hoc in glo. Sed nunq̄ 2. in alia. Sed tui 2. insti. de iniur. §. seruus autē. ¶ Itē paritur q̄s iniuriam. in vxore q̄ si sit filia famil. tribus personis dat̄ actio iniuriarū. scilicet mulieri iniuriā passe p̄i. 2. vicio. nec actio vna p̄ alia consumitur. Si alia iniuria fiat iuro actio nō dat̄ vxori qz vxores a iure defendi debēt non ab vxoribus vici. ff. de iniur. l. j. §. vit. ¶ Item actio iniuriarū datur sp̄sō. si iniuria fiat sp̄sō se. ff. e. r. l. iter ap. §. sp̄sōm q̄ intelligēdū est de sp̄sō de p̄sentī. ¶ Itē datur actio heredi p̄pter iniuriā cadaueri de functi interrogata cui⁹ h̄res existit vel si fuerit fama defuncti lacessita. ff. de iniur. l. j. §. p̄ semetipos 2. nō solū dat̄ hec actio cōtra eū q̄ p̄cussit. Sz cōtra eū q̄ dolo fecit vel p̄curauit ut ei⁹ mala puo no pararet vel insti. de iniur. §. nō solum et. ff. e. r. l. nō solum. §. si mandato 2. §. proculus. ¶ Itē p̄p̄iam iniuriā p̄i clausus punire non debet. dñ non tangat

Summa monaldi.

ecclesiam vel utilitatem publicam quia
 ralem iniuriā remittere non valeret.
 lviij. di. salonitane extra. de detico. ma
 le. c. j. vbi de hoc in glof. i. pertinaciā
 z de penis romana. vbi de hoc. ¶ Itē
 licet cordis rancorem remittere quilibet
 teneatur deum: iniuriā et pecu
 niam proprias sine satisfactione remit
 tere non tenetur de pe. di. v. c. vlti. z ex
 tra de clerici. male. c. j. vbi de hoc in gl.
 i. pertinaciā. ¶ Itē cum in acione in
 iuriarum facta sit condemnatio peccu
 niaria. fieri debet hoc modo. Nam post
 q̄ de iuriā in iudicio fuerit facta fides
 iudex defecit iuramento iniuriā pas
 so. vt iuret. q̄tum veller dedisse de suo
 priusq̄ talis iniuriā pateretur z q̄m
 homines animose iuraret prius iudex
 considerata qualitate persone iniurias
 passe tarabit certam quantitatem pec
 cunie in quam iurctur nam fm gra
 dum dignitatis vite et honestatis cre
 dit aut minuitur extimatio iniurie in
 fit. de iniur. §. penat simulz taratio fit
 alia. it. q. iij. §. spacium in ver. q̄ fieri z
 C. de iniur. l. si quando z extra q̄ met^o
 causa. c. vlti. ¶ Sed postquam iuratus
 fuerit nō licebit iudicē in minozi quan
 titate cōdempnare iniuriantem. C. de
 iudi. in autē. bodie z in autē. de iud.
 coll. vj. et sic intellige extra de iniur.
 olim. vbi de hoc in glof. debet primo.
 ¶ Itē actio iniuriarum famosa est.
 ff. de hīs qui no. infā. atbleras. §. vlti.
 ff. de sen. z re iudi. cum te. ¶ Itē in
 iuriantes publice. dominuz vel sanctos
 et precipue sanctam mariam debēt pe
 nitentia publica z grauū puniri: q̄niam
 si recipere nollent ab ingressu ecclesie
 arceantur de quozum pena. habes ex
 tra de cleri. male. c. vlti. ¶ Itē iniuriā
 nasci non debet vnde iura nascuntur.
 extra de accusa. qualiter z quando.
 ¶ Itē nemini iniuriā facit qui vti
 tur iure suo extra de elect. cum ecclesia

vulterana vbi de hoc.

¶ Quis potest interpre
 tari.

Interpretari potest ille qui condit
 dit rescriptum. extra de sen. ex. in
 ter alia. vbi de hoc in glof. ad quem ex
 xi. q. j. §. ex hīs. j. C. de lega. l. vlti. ¶ Itē
 interpretari potest legatus mandatus
 domini pape extra de postul. c. j. circa
 medius. vbi de hoc in glo. nota q̄ lega
 tus. vñ nota quedā est interpretatio ge
 neral z necessaria z redigēda in scriptis
 vt in prin. ar. extra de sen. ex. inter alia
 z. xi. q. j. §. ex hīs oibus z. C. de leg. l. vlti.
 z extra de iud. c. i. venissent. alia est ḡnal
 z necessaria. s; nō est in scriptis redigen
 da vt cōsuetudinis. vt. ff. de leg. z sena.
 con. l. si de interpretatione. alia nō est
 ḡnal. s; necessaria. z in scriptis redigen
 da vt iudicā. ar. ff. de leg. l. nō possunt.
 z. l. nā vt ait. q̄ possit interpretari iudex
 sententiam suam. est ar. ff. de re. iud. ff.
 paulus. vbi pōt supplere que definit
 sententia sic z interpretari sicut p̄toz. pōt
 ff. de p̄to. supra. in p̄toz. alia est q̄
 nec est generalis nec redigēda in scri
 ptis vt magistrorū. C. de p̄to. ff. con
 stan. l. vna. ¶ Itē interpretatio prin
 cipis ius facit. quo ad omnes de hoc. ex
 tra de postu. c. j. circa medius vbi de hoc
 in glo. nota q̄. ¶ Itē quilibet iudex
 litteras de beneficio plenissime debet
 interpretari. extra de bona. c. i. dilectus
 q̄ qui priuilegium principis stricte vel
 maliciose interpretatur infamā incur
 rit. C. de lega. z. c. d. l. h. q̄ tunc ad supio
 rem p̄pter interpretationē habēda est
 recurrenda extra de verb. sig. olim. z. c.
 cā in p̄ribus z. c. cā olim. De priuileg. em
 dñi pape nō licet alicui iudicare extra
 de confr. vtili vel inutili. c. j. z. h. ¶ Itē
 in contractibus plena in testamentis
 plenior. In hīs hīs leuissima est inter
 pretatio faciēda extra. d. do. cā dñi. in fine
 vbi de b in gl. ubi possit z de p̄. q̄ circa

120

Optima
 Ratio.

Item in ambiguis verbis priuilegiatissima est interpretatio faciēda. ff. de cōstitutu. prin. l. bñ sc̄m̄ talis tamen inobscuris est interpretatio faciēda vt nulli sit odiosa. ff. de re. iur. quocirca et extra de consue. cum dilec. vbi de hoc in glo. s̄o m̄ilem. **I**tem interpretatio taliter se debet. vt res potius valeat q̄ peat. extra de spon. in pu. duo pueri vbi hoc in glo. Sed et sponsalia et de ver. signi. abbas. **I**tem talis interpretatio fieri debet vt odiosa restringatur. et ampliat̄ur fauores. ff. de liberis et postub. cum quidam. **I**tem fieri debet s̄m̄ tutiozem partem extra de spon. iuuenis et de reg. iur. ca. si. Si neutra pars tutior esset. tunc s̄m̄ benigniozem partem interpretatio fiat extra de puuik. quia d̄ rca vbi de hoc in glo. ar. q̄ 2. r. d̄. c. vlti. **I**tem vobia sunt in meliozem partem interpretanda. extra de reg. iur. effote vbi de hoc in glo. vt res potius. quandoq̄ tamē sunt vobia in deteriozem partem interpretanda ar. extra de cler. non resi. ca. j. vbi de hoc in glo. j. ambitio. **I**tem interpretat̄s debet corrigere q̄ interpretat̄ vbi inuenit corrigendus. ff. ad tertu. l. j. §. opes. **I**tem consuetudo rationabilis̄ prescripta quandoq̄ legem interpretatur extra de consue. cum dilec. circa medium.

impetrare
Quis potest interpretare.

Interpretare pot̄ quicumq̄ pot̄ agere cum igitur qui litteras impetrat fraudulenter debet in expēsis puniri extra de rescriptis. c. vlti. in fi. vbi de hoc in glo. et merito. **I**tem eliditur rescriptū si per alium sine mādato domino impetret. extra de rescriptis nō nulli nisi is cuius nomine impetratur sine mandato suo ratam habeat talē impetrationem. **I**tem potest q̄s impetrare pro alio si sit de illis personis a quib' nō exigitur de iure mandatuz

extra de rescrip. nonnulli t. ca. ex parte in. vbi de hoc in glo. pura liberi q̄ autē sint p̄sone que habent. ff. de p̄cur. l. sed hec p̄sone. **I**tem impetrat̄s beneficiuz p̄ rescriptionē vbi pape debet ibi mentionē facere de alio beneficio. si habet p̄s̄t̄iamq̄ sit paruz al. rescriptuz nō valet extra de rescri. c̄i adeo vbi de hoc in glo. sed quidē et r. di. ego. rescripte de ista materia. ita tractatu de rescriptis. **I**tem impetrata per nimitam ipozunitatē nō valet extra de pur. ca. c̄i in iuuentute et viñ. q. j. aut datuz et r. h. q. iñ. vnusquisq̄.

Quot modis dicatur interesse.

Interesse d̄. v. modis. s. cōuentionale. Cōmune. Singulare. Circa rem. Et extra rem. Interesse cōuentionale est. de quo. s. conuenitur inter cōtractantes. vt pura vendidit tibi. sicut cum pro. x. et istud interesse pot̄ venditor petere cum dicat pretor. pacto seruato vt. ff. de pact. l. j. et l. iure gentium §. p̄tor ait. Interesse effi. emptoris q̄ soluat tibi p̄cam cōuentum pro re fibi d̄ dita et p̄ h̄m̄di p̄cauz dicitur hic interesse **I**tem interesse cōde est vt si forte iste sticus cōi. opiniōe valz. xv. et istud accēditur in cōtractib' et quasi cōtractibus et maleficiis vt. ff. ad. l. aquil. l. si seruuz et de sur. j. in sciendo. et de condic. sur. l. iñ. et ff. ad. l. sal. l. p̄ca. In quo interesse cōi nō habetur ratio s̄m̄ affectionē peccentis si consideratur p̄cauz siue cōis extimatio. qz p̄ca rerū nō ex. affectiōe singulorū. sed cōi extimatio extimatur. vt in dicta. l. p̄ca. In quo interesse vt quidaz dicūt habet rō dampni iñfi et nō lucri vt. ff. de damp. in fec. l. paul. et de act. emp. l. sterilis §. cum p̄vndito rem et de periculo. et cōmo. rei ven. l. si alii dicant q̄ habetur rō lucri in predictis. l. nota. **I**tem in interesse q̄ surgit ex contractu debet p̄bari per testes. in situ. de verb. obli. §. non solum et ff. de

Summa monaldi.

edendo. l. argentarij. §. j. Sed interesse
 q̄ surgit ex maleficio pbatur per iura
 mentum spoliari. q. q. in primis ⁊ ex
 tra q̄ metus causa. c. vlti. vbi de hoc in
 glo. sufficit effi. ¶ Itē interesse singula
 re est vt si tua interest. xx. per affectū q̄
 habes. erga rem tibi venditaz. qz forte
 lib. qui veditus est fuit olim tuus vel
 qz domus vedita fuit patris tui. vt. ff.
 de minoribus. l. si in emptione ⁊. C. de
 adm. tu. l. que tutoruz vel ratione vic
 nitatis vt. ff. eo. l. si cui in quo interesse
 non habetur ratio extimationis vltra
 duplum sc̄i cōmunis ⁊ hoc est verū in
 omnibus casibus quicquid habet quā
 titatem vel naturā. Si autē sint incer
 ti tūc singulare petitur etiā si duplum
 sc̄i cōmunis excedat vsmodo plene p
 batur qz non creditur simplici verbo
 petentis ⁊ non solū in dampno s̄ etiā
 in lucro habet ratio hōi ⁊ hoc intel
 lige quādo incertū est in obligatione.
 Incertū autē appellatur q̄ factus est
 purū in obligatione vt puta si pmitto
 scribere librū vel edificare insulas ⁊ si
 milia vt. ff. de ver. ob. l. inter stipulātes
 et. C. de sen. que pro reo. qd̄ interesse.
 l. vna. Et si q̄ratur qui sunt casus q̄ cō
 tinent certam quātitatem vel naturā
 ⁊ hideo si neq̄ mibi ⁊. cados. olei cer
 tam sp̄cie. vt si debes mibi stichuz vel
 librū ex veditioe. vel potest dici q̄ no
 men quātitatis cōprehēditur vtrumq̄
 vt. ff. de leg. iij. l. si quis. ¶ Itē interesse
 circa certā rem est hoc modo. Subtra
 xisti mibi instrumēta quibus possessio
 ecclesie mee vel alterius firmatur. tene
 ris ad illud dampnū q̄ contingit pro
 pter absentia instrumentozū. xij. q. ij. si
 quis de dericis ⁊. ff. de act. empri. ⁊ ven.
 l. si steril. §. cum per venditorē. ¶ Itē
 interesse cōrem est vt si debui tibi fru
 mentū vel simile ⁊ qz nō dedi tibi tem
 pore suo. familia tua fame perit tunc
 dampnū illud non consequeris sed so

lum precii frumenti vel olei. vel vini.
 ff. de iniur. l. si steril. §. cum per vedito
 rem ⁊ extra de iniur. in nra vbi de his
 in glo. nota ergo q̄ Similiter si vediti
 tibi rignuz viciosum vel petora conta
 giosa vicio quozū edes corruerint et a
 lia petora morbo cōtagiosi pecozis pi
 erunt. tunc si scienter vediti teneor ti
 bi ad interesse vt extra rem. Sed si vē
 didi ignorāter non teneor tibi ad inter
 esse. nisi in. v. casibus vt. ff. de act. emp.
 Liulianus. §. si vero.

De impossibili.

Impossibile dicit̄ esse q̄ est cōtra
 bonos mores ⁊ contra iura. C. de
 cōstit. l. filius ⁊. xxi. q. ij. faciat homo et
 ar. extra de rescript. citatus. Similiter
 impossibile est q̄ facere cōmode non
 possemus.

Quid est intrusus.

Intrusus dicitur q̄ per violētia vel
 contra iura beneficium intrauit.
 nec habet titulū sed est fur: ⁊ inuasor. j.
 q. j. ordinationes. vnde tenendo benefi
 cium est in mora. sicut fur ⁊ mortaliter
 peccat. xij. q. vj. si res aliena ⁊. §. si vero
 et ideo tenetur ad restitutionē non so
 lum omniū q̄ inde pcepit. Sed etiā eo
 rum q̄ percipi potuissent a vero posses
 sore extra de restit. spol. grauis. vbi de
 hoc in glo. nota q̄. ¶ Itē intrusus est
 qui non per electionē canonicaz. Sed
 per violentia officia vel beneficia eccle
 siastica occupat vel honorem.

De ieiunio.

Ieiunium est nunc de ieiunio qd̄
 sit. Et quibus temporibus sit iei
 unandum.

Quot modis dicatur iei unium.

Ieiunium aliud sp̄iale aliud corpa
 le primū est abstinere a culpa: il
 lud est p̄secrū ad q̄ oēs tenentur de cō.
 di. v. ieiunij. ¶ Item corpaie ieiunij
 cū sit moderata ⁊ discreta refectio cor

poralis opzvt p singulos dies absq; cibo
rñ in moderatozñ. luxuria tráfigam?
De d. v. s. in rñ tibi. r. c. nō dico r ad istud
ieiunñ omnes tenētur. ¶ Itē ieiunñ
corporale est subtractio pñdñ r post ce
narū pziuatio cuiuslibet tibi vsq; in diē
sequentē r in isto ieiunio corporali of
fendimus dñm. v. modis vel pziueniē
do tēpus comedēdi. vel preparādo lau
ciores abos vel cñ accuratus quā expe
dit pcuramus in preparādo vel quāti
tatem sumēdi expēdimus ppter iā pre
paratos. vel cñ maiori auiditate cibum
sumimus quāz debeamus de con. d. v.
modis. vñ pñsus. Est certū q. v. modis
gula vāpn at edacē. Cum nimñ come
dit. vel edēdi pziuenit horam Quērit
delicias parat escas deliciose. vel sumit
cupide q nō est deliciosus. ¶ Item in
dictuz ieiunñ ab ecclesia ab omnibus
qui habent adultam eratem obserua
ri debet rñ secundū quosdā a. xx. annis
et supra quilibet ieiunare tenetur qz
ea erate in veteri testamento hoies re
putabantur ydonet ad bellanduz nec
ante hanc eratē debent aliquē compel
li ad huiusmodi ieiunia nec statiz post
qz quidā sunt. n. xij. vel. xxij. debiliores
quā alij in. xxij. vnde in talibus ad ar
bitrñ boni viri recurrēdi est. ¶ Itēz
quid de laborantib? in niueis fullonñs
aut minēris metallozñ r ceteris talib?
vbi opus est magno labore nñquid re
nēntur ad hñdñ ieiunia. rñdeo si adeo
panges sunt q per se ipsos oportet tol
lere niueas pprias r adeo debiles sunt
q non possunt laborare nisi frangant
ieiunñ aut si oportet eos locare opas
suas vt pziuideant sibi r familie sue qz
forte nō inuenirētur q cōduceret ope
ras suas nisi frāgerēt ieiunñ nec aliñ
de Sibi puidere possunt aut si sui sñt
aut rustici q debent operas pñis suis.
dicunt q non peccant mortaliter sol
uendo ieiunñ hñdñ. Si autem sunt

diuites qui possunt per alios pductos
operari nō excusantur sed si volunt la
borare psonaliter. Ita parciantur labo
rem partim ante pñdñ r partim post
pñdñ laborādo qō nō oporteat eos
soluere ieiunñ dicunt etiā in talib? ne
cessitatem eos excusare qz dicit grego.
de cō. d. v. xl. q ieiunñ quadragesima
le non est soluendū nisi necessitas infir
mitatis cogat de. cō. di. in. dicit. ieiunia
legitima nō sunt soluenda nisi grādis
necessitas cogat. dñr tamē q nō tenen
tur vindicare ppter hñdñ ieiunñ ser
uandū cñ non consueuerint alias vin
dicare. De peregrinis etiā r viatoribus
dic q si tenētur peregrinari qz compel
luntur exulare vel ire in exercitiū vel ad
pceptū ecclesie ire vltra mare tēpore
passagij imminente excusant a ieiunio
si non pñt cōmode ieiunare. Si autēz
non tenentur ad hñdñ viationē. Sed
sponte hñdñ peregrinationē accipiūt
peccāt. ¶ Item aggrediēdo tēporeibus
ieiunñ hñdñ vel etiā ante si non credit
q possunt pñcere peregrinationē āte
tēpora ieiuniozñ. Et si credunt q pro
pter laborē oporteat eos soluere ieu
nñ r sup hoc mouētur ante quadrage
simam a sacerdotibus r sic soluit ieu
nia hñdñ propter spōtāneā in actionē
tunc tenētur aliquo tēpore recōpensa
re vel alias satisfaccere ad consiliū ecclē
sie qz nō dimittit peccatū nisi rē. r age
re penitentiaz de solutione ieiunñ. Si
autē aggrediātur aliqui in actionē con
tra formā predictā licet peccent aggre
diēdo. Si tñ vñ sunt in via ex causa ne
cessaria soluant ieiunñ non peccant lē
cet ex culpa sua veniūt in hāc necessita
tem. sicut hñ quosdā pollutio nocur
na nō est peccatū. vel q sit tēpore furo
ris. lz ex culpa pcedenti pollutio euene
rit aut furoz. De cursuib? diuituz quo
rñ est vsus necessari? dicendū q si non
pñt currere ieiunare excusantur si tol

Summa monaldi.

uant ieiunij. Cum vero morant cum
 his suis in aliquo loco aut cum modi
 cum vadunt ieiuna e debent nisi for
 te immineat eis grandis viatio q̄ vt
 possint perficere soluant ieiunij pau
 cis diebus ante. De seruientibus autē
 nobiliū qui hnt seruire ad mensas
 eorum diutius protrahendas si ex
 causa necessaria preueniant aliquātu
 lum horam comedendi comedendo
 et toto vel prelibant modicum ne de
 sciant in seruendo et hoc faciunt sam
 positus mēsis vel parsi ante. ita q̄ pro
 pter continuationē temporis totum
 debeat reputari vna mensa dicunt q̄
 non peccet sicut non peccant seruien
 tes mediarum personarū qui surgunt
 de mensa dominorum suorum vt va
 dant ad vinum vel portant ex cibis et
 reuertentes iterum comedant. Idem
 dicendum est de regularibus qui de
 bent legere ad mensas in refectorio q̄
 vicitum est deseruientibus nobiliū vñ
 tamen hoc faciunt licentia. De noui
 cis et iuuenib' dicēdū ē q̄ sup soluēdo
 ieiunio vñ soluēdo nō tenent magis di
 screndi prelatorū suoy aut dispēsationi
 quā pprio iudicio acquiescere. De mu
 lieribus pregnantibus et nutricib' dic
 q̄ si timeat vt pbabiliiter de periculo
 earū ieiunauerint vel de fetu in vte
 ro vel de puero ad vbera non solum
 possunt sed etiam tenentur soluere ie
 iunium. pro quanta aut infirmitate
 aut debilitate solui possit ieiunij ab
 infirmis et debilibus arbitrio boni vi
 ri ponus limitandum est quā per do
 ctrinam aliquam generalē. Si quera
 tur vtrum petenda sit dispensatio sup
 absolutione ieiunij dicendum q̄ si cō
 fiat omnibus vicinis de causa propter
 quam soluendum est ieiunium nō est
 necessarium q̄ petatur licentia aut di
 spensatio. Si autem dubium sit et illis
 a quibus soluendum est ieiunium et

aljs vtrum subfit causa necessaria pe
 tendenda est dispensatio ab episcopo loci
 si commode possit haberi copia eius.
 aut si non timeatur de periculo ex spe
 cteret episcopus alias sufficit licentia
 vel dispensatio proph' sacerdotis. au
 toritate. n. sua non debet aliquis sol
 uere bmdī ieiunia. Si autem infirmo
 constat de sufficientia cause. Sed aljs
 non constat. Sed timet probabiliter
 q̄ alij scandalissentur si soluat ieiunij
 petere debet licentiam alias non tene
 tur.

Quibus temporibus sit ieiunādū.
Ieiunandū est in quadagesima
 La die cinerum vsq̄ ad sabbatum
 sanctorum omnibus diebus dominicis
 tantum exceptis de cons. di. v. quadra
 gesima. **I**tem ieiunandum est inui
 giljs omnium apostolorum preter q̄
 philippi et iacobi et iohannis euange
 liste quando aliorum sollempnitas vel
 festiuitas infra sollempnitatem pascha
 lem. istius autem infra natale domi
 ni celebratur. Vigilia autem bñ bar
 tholomei de cuius festiuitate dubita
 tio oritur apud quosdam consuetudo
 regionis est. obseruanda extra de ob
 serua. ieu. cōsiliū. alias aut in ieiunjs
 consuetudo est obseruanda. xij. di. illa
 inf. Item ieiunandum est ab omnib'
 in quatuor temporibus anni. lxxvj. di.
 constituimus primum in ebdomada
 prima quadagesime. Secundū in eb
 domada pentecostes. Tertium in
 septembri Quartum de decembri mo
 re solitio fiat. lxxvj. di. statum'. vñ ver
 sus. prima quadagesima seruat ieiunia
 veris. Neupmatis ebdomadis serua
 re secunda teneris. Tertia septembri
 fert cultum mercurij istum. Sabbata
 ieiunent vigilent premissa christum.
 Item quānis inter pascha rogatione
 et pentecost. non sit ieiunium ab ec
 clesia ordinatum eo q̄ iugi leticia. pro

pter sponsi presentias peragendi sunt dies illi. Si tamen aliquis ex voto vel ex deuotione ieiunet non est aliquate nus prohibendus. Nam vter omni tē pore ieiunare possemus. lxxvj. di. ieiunium. §. vlti. r. ca. vlti. ¶ Item ieiunia ab ecclesia sine necessitate rationabili non soluantur: tamen quedam ieiunia obseruentur in vna prouincia que in alia non seruantur vnde in hoc quolibet prouincia in suo sensu abundat. l. lxxvj. di. ieiunia r. ca. vlti. nam preter se fia precipua communia et singuli episcopi in suis ecclesiis speciales sollempnitates obseruant de cons. dist. iij. pronunciandum. ¶ Item ieiunandum est tempore rogationum de cons. di. iij. rogationes. ¶ Item si festum habens vigiliam celebratur die lune. die sabba ti ieiunetur extra de obser. ieiuniorum cap. i. r. ij. ¶ Item diebus ieiuniorum quilibet nisi necessitate cogatur abstinere debet a carnalibus r ab omnibus que sementiam trahunt originem a carnibus vt a lacte caseo r ouis de cons. dist. iij. denique extra de obserua. ieiuniorum consilium r de iudeis quas fit vbi de hoc. Ceterum piscifisus ita relinquitur vt hec infirmitatis solatium non luxurie pariat incendium hoc tamen saluo vt non cogatur diuites pauperum cibis vesci. S; vtratur consuetudine infirmitatis sue vt doceant se non posse aliter sustentari. xij. di. non cogantur. vnde nec in qualitate nec in quantitate est vidium cibi vbi modo quis vtatur fm exigentiam sue nature. Sed in appetitus excessu. xij. di. quisquis. r. ca. delicie r. ca. ap dicitur ¶ Item si festum natiuitatis domini in sexta feria venerit propter excellentiam festi carnisbus vesci possumus si nec voto nec obseruantia regulari sumus astricti secundum consuetudines ecclesie generalis. extra de obseruan.

ieiuniorum. c. vlti. ¶ Item ieiunius debet quis missam celebrare et ecclesiasti ca. recipere sacramenta. vj. q. i. nihil et de. cons. dist. iij. vt ieiunij. et dist. ij. tribus r extra de cele. mis. ex parte vbi de hoc quia sacramenta.

¶ De iudeis.

Nunc videndum est de iudeis vnde de dicantur. Qualiter inuitandi sunt ad fidē qualiter a christianis sunt tractandi. r quid iure sit de seruis eor.

¶ Unde dicantur iudei.

Iudei sunt qui moysaycam legem ad litteram tenent circumcidentes se r alia legalia obseruando. Et videntur iudei de tribu iude que fuit dignior tribus et inter alias bellicosior r in bellis primam aciem et regnum: is legium obtinuit. scz vt de ipsa sola r causaret sicut ex tribu leui sacerdotis.

¶ Qualiter inuitandi sunt ad fidem. Iudei non debent inuiti ad baptismum compelli. si tamen nolunt baptizari non debent ab aliquo prohiberi. extra de iudeis. sicut vbi de hoc in glo. hoc idem. ¶ Item debent a uoluntariis rationibus et blandimentis potius pasperitatibus prouocari ad fidē. xlv. di. qui sincerat. c. de iudeis. si tamē conditionaliter coactus baptismi receperit sacramentum et postmodum recedat a fide compelli debet redire et si dem seruare ne nomē domini blasphemetur. xlv. di. iudeis et extra de baptismo et eius effectu maiores.

¶ Qualiter a christianis sunt tractandi Iudei nō debent permitti nouas facere synagogas veteres tamen in pristinum statum et non meliores possunt si corruperint reparare. extra de iudeis iudei. l. r. cap. consuluit vbi de hoc ¶ Item non debent in die pasceus aperire hostia vel fenestras nec erire in publicā. quia illo die veridere chri

fianos cōfuerint. extra de iudeis: qz
 z.c. in nōnullis z ca. si iudeos. ¶ Item
 non debemus yti iudeorum abis nevi
 deamur inferiores eis qz differunt in
 abis nris extra de iudeis quam fit vbi
 de hoc. ¶ Itē plures doctores volunt
 concedere q oblationes decimas per
 sonales possum accipere a iudeis pro
 pter honestatem ecclesie cōseruādā po
 test tñ vistingui vtrū hmoi iudei aliqd
 habeant de laboribus z industrijs suis
 z tunc hmoi personalia possunt ab eis
 recipi aut nihil habeāt vbi de vsura et
 tunc non est honestum talia ab eis re
 cipi: sed in casu nō peccaret qui hoc acci
 peret vsq ad quātitatē dampni q pa
 titur ecclesia per hoc q occupant loca
 que solebant a fidelibus inhabitari. si
 cur si peccaret aliquis dampnificatus
 a fure vel raptoze per incendium vel si
 mili modo si recuperaret ab eo damp
 num suū licet fur aut raptoz nihil ha
 beret q nō esset ex furto vel rapina ac
 quisitum dum tñ non reciperet p vāp
 no illo res furtiuas vel raptas in spe
 cie. ¶ Itē non debemus comedere cum
 eis nec habitare nec eos ad cōmuniā no
 stravocare nec ire ad sua. xvij. q. j. nul
 lus z. oēs exapitur tñ casus: cū ad pre
 dicandū cūsti fidem ad eos xpiani ac
 cedunt qz tunc possunt vti abis apposi
 tis a paganis cum modestia tñ z serua
 ra temporis qualitate iuxta canonicas
 sanctiones extra de iudeis quā fit vbi
 modo q apponitur nō sit ydol. ymola
 tum qz tunc sanctus esset moui qz vbi
 veneratōde ydolatico vesci. xvij. q. iij.
 sicut sanctius In summa tñ necessitate
 famis cū execratione ydoli posset quis
 comedere de ydolatico qz necessitas le
 gem nō habet de cō. d. j. sicut z extra
 de regul. iuris q non est. ¶ Itē iudei
 debēt deferri aliq signū inhabitu suo
 ne in coniugio vel alias. indebite xpia
 nis cōmīscatur. extra de iudeis in nō

nullis vbi de hoc. ¶ Item xpiani non
 debent in suis infirmitatibus vocare
 iudeos nec ab eis accipere medicinas
 nec feci eis in eskē balneis balneare.
 xvij. q. j. nullis z. c. omnes. ¶ Itē nul
 lum officū debēt habere sup xpianos
 z si quis contra fecerit restituat omnia
 que accepit et officūz dimittat qm sub
 tali pretextu xpiani nimis sunt in fe
 sti. extra de iudeis cū fit vbi de hoc z. c.
 penul. l. iij. di. nulla z. xvij. q. iij. consti
 tuit. ¶ Itē non debent habere xpiani
 in seruū quem si habent z dantur eis.
 xij. sol. p eo dimittere libez debēt xpia
 num z xpianus qui xpianū redemit: a
 iudeo tenere potest taliter exemptum
 donec restituat. Sibi. xij. sol. vel seruat
 ei tantū q seruitiū cū precio recōpset
 z postea efficiatur totaliter liber. z idē
 fiat per oia de iudeo seruo. Si vult fle
 ri xpianus extra de iudeis. c. i. z vlti. in
 quibusdam bis. ¶ Itē si iudei emerūt
 baptisati vel baptisari volētē z infra
 tres mēses non exposuit cum venalem
 fiat taliter exemptus de cetero xpianū
 et liber. extra de iudeis. c. vl. z. l. iij. di. fra
 ternitatis. ¶ Itē xpiani non exponāt
 se pro mercede aliqua seruitio iudeoz
 in diomibus eorum. Secus tamen in
 agris extra de iudeis ad hoc z. c. multo
 rum. ¶ Itē non sunt admittendi ad
 legitimos actus. h. q. vij. alieni. ¶ Itē
 si iudeozum filij cōuertuntur ad fidem
 debent habere paternā successiones. ex
 tra de iudeis iudei. h.

De iudicis.

Quāc agendū est de iudicis. qd fit
 iudiciū z vnde dicatur. Et quot
 modis distiguatur. Et qd requiratur
 ad cōstituendum iudiciū.

¶ Quid sit iudiciū z vnde
 dicatur.

Iudiciū est legitimus actus iur
 sarum personarū. i. actorū z rei su
 per eadem qstione sub eodem iudice

Extracto. Zaurē. **¶** **I**te dicitur iudicium quod iurisdictionis potestatem in quodam vocabatur. Iudicium dicitur quod iurisdictionis potestatem in quodam vocabatur. Iudicium dicitur quod iurisdictionis potestatem in quodam vocabatur. Iudicium dicitur quod iurisdictionis potestatem in quodam vocabatur.

¶ **Q**uot modis distinguitur iudicium. Iudicium aliud criminale: aliud civile: aliud ordinariū: aliud speciale: aliud correlatiū de criminali habet extra de iudic. ac si derici. et c. si hodie de civili. c. ti. ceterū. De ordinario. eo. ti. dilecti. c. examinata. De extraordinario. c. ti. nouit. De speciali. c. ti. exhibita. De speciali. c. ti. venerabil. pōr. quia species addit ne dicat aliud speciale ali annexū. extra. c. ti. quanto quidā tū non ponunt istā quintā specie cū spūali annexum sit spirituale

¶ **Q**uid requiratur in iudicio.

Iudicium constituitur per libelli oblationem et lit. ore. de quibus. Rñ. j. in tractatu de lib. obla. lit. ore. **¶** **I**te quod sunt pres iudicium habet extra de pba. qm cōtra. **¶** **I**te ad constituendum iudicium consideranda est iudicis persona an sit iudex et si sit an ius eius iurisdictioni exercere permittat quod si non est iudex coram eo non ordinatur iudicium etiam si consensus partium interueniat. C. de iure dicit. o. in. l. primatorum nā pacis priuatorum iuri publico non de rogatur. extra de foro dpe. si diligenti. c. ff. de pactis. l. ius publicum. **¶** **I**te si sit iudex si vis iurisdictionis ei exercitum non admittit hoc dicitur propter ex excoicatum coram quo iudicium est nullum et infra nulla. vel saltem ad nullam extra de sen. et re iudi. ad pbandū. Similiter propter iudices seculares qui clericos volentes et et cōsentientes in iudicare non possunt. extra de foro dpe. Si diligenti et de iudicis qualiter et quibus. r. j. q. j. solita. c. c. placuit. **¶** **I**te nec coram heretico iudicium constituitur. extra de hereti. excoicam. c. j. s. credentes. **¶** **I**te sunt quidā alii quod iudices esse non possunt et ideo coram

eis iudicium non ordinatur: ut sunt infames et turpitudine vocati. ff. de iudic. cum pretor. et. C. de digni. l. j. et. h. r. ff. de sena. l. h. et extra de exc. pla. l. i. terdictos. Similiter si est furans aut murtus vel perpetuo furiosus. Si est seruus vel mulier. ff. de iudic. ptoz. r. ff. de regu. iur. l. h. et extra de arbitris dilecti et de penis et remis. nona. r. iij. q. viij. s. tria in principio. **¶** **I**tem coram episcopo non constituitur iudicium in dioecesi aliena. r. j. q. h. r. c. non inu. ari. **¶** **I**te iudicium maioris non constituitur coram minore. r. j. di. inferior. et. ff. de arbitris iij. r. iij. Similiter nec coram puero. ff. ad trebel. ille a quo. s. repositus nisi maior subiciat se minori. r. j. q. j. peruenit. et. h. q. v. mandatis r. c. auditum. Similiter si maior deliquit in territorio minoris est. de crimine agi oportet in autem. qua prouincia. Similiter cum quis vult esse iudex in causa sua. s. ne quis in causa sua. l. j. Similiter nec causa filii constituitur coram patre. ff. de iurisdic. om. iud. l. qui iurisdictiones nisi in casu. ff. de offi. prefidis. l. scnatu. **¶** **I**te non constituitur iudicium coram uno de duobus. r. iij. iudicibus vel. v. coram duobus ex tribus. extra de of. cam. l. r. c. cū cā. r. c. cū prudenti in prin. nec coram legato vel dele. eius post egressum de prouincia. extra de offi. dele. c. vlti. r. alios casus poterit studiosus cogitare nisi ex defectu prudentis et acrois constituitur iudicium nullum de hac matia. Rñ. in summa Gos. in ritu. de iudicis. **¶** **I**te iudicium quod nullum est solitum tamen non repetit ff. de iudic. l. de qua re. s. h. **¶** **I**te qui refugit iudicium de iusticia sua diffidere iura. r. j. q. j. christianus. et extra de presump. nullus. vbi de hoc in glo. qui est **¶** **I**te origi. iudic. acta fide iter et cōscripta semper apud iudicem siue scriptorem remanere debent et ad ipsa esse recurrendum. extra de proba. c. qm. r. c.

vlri. vbi de hoc in glo. originalia. ¶ Ite iudi. in trāfertur ad heredes quibus de hereditatis mentio nō fiat impositio. § de iuramento calūp. aut principales.

¶ De officio iudicis ordinarij.

Nunc vidēdū est de officio iudicis ordinarij. et primo quis sit iudex ordinarius q̄ sit eius officium et que potestas.

Quid sit iudex ordinarius.

Iudex ordinarij est q̄ a collegio eligitur et per superiorem cōfirmat ut electus in ep̄m qui per confirmatio nem sortit̄ iurisdictionem vobis p̄ter illa que maiorē discussionē erigunt et minus consecrationis exquirūt. extra de elec. trāsmissa. ¶ Item ordinarij sunt prelati ecclesiarum qui a collegijs eliguntur ut dictum est et a superioribus confirmantur. extra de offi. ordi. cū ad ecclesiarū. In duobus tñ casib⁹ electus aī cōfirmat̄ administrat̄ iurisdictionē exercet: vt elect⁹ in papā qui statim administrat cum superiōrē non habeat nec parem. xxij. di. in nomine dñi. et extra de electo. licet. Sicut de cōcorditer qui sunt in italiā cōstituti. extra de elec. cum nihil in fine. vbi de hoc in glo. in duobus. ¶ Item ordinarij sunt qui eliguntur ab vniuersitatibus vel corporibus laycorum. In autē. de sen. cū. §. nos ergo. coll. in. et C. de iurisdic. om. iudi. l. vlti. ¶ Ite ordinarie iurisdictionē confert consuetudo rōnabilis et p̄scripta. C. de man. l. j. et ar. lx. q. iij. de questus. ¶ Ite ordinariam iurisdictionē confert papa. l. vlti. ceps qui est lex animata. In autē. de consuetan. si. q̄ verū est cū papa vel p̄nceps non vñ tantū vel. l. causas p̄mit. Si vniuersitates cāsi. v. camerariū vicecellariū auditozem contradictoriariū et auditozem camere ordinaris dicat. ¶ Ite ep̄i ordinarij sunt monachorū sibi subiectorū licet habeant me

dios platos et or̄: quia et si ad prelatos spectet claustralis correctio ad ep̄os in partiu iudiciū tribunale. C. de emen. propinquorū. l. vna. r. C. de ep̄is et de ri. in autē. cā que sit cō monacho si p̄ma correctio p̄sūpter ad abbates q̄ est ḡnale vt qui 3. plat⁹. In nos subditos sua iurisdictione l̄eratur. extra de iur. nitare ecclesie nō queo min⁹ et dema. io. et obe. cū in ecclesijs. Sed prelati nō corrigētib⁹ vel corrigere nō valentibus succedunt ep̄i. extra de offi. ordi. quāta. ¶ Ite archieps seu metropolitānus est ordinarius suffraganorū suorū immediate. Sed quo ad suffraganeorū subiectos habet medios ep̄os. Est ergo archieps iudex ordinarius p̄uincie sue in plurib⁹ casib⁹ de quib⁹ r̄. s. in tractatu de archiepo. ¶ Item ep̄s p̄t esse iudex in cā ecclesie sue. xxiij. q. iij. cū liscarius. et. vñ. q. j. sicut sedra mē consultus et honestus est q̄ alij. hoc cōmūtatur. ar. n. q. vñ. nota. ¶ Ite papa p̄t esse iudex in cā sua sicut ip̄ator in cā fiscalis. ff. de his q̄ in res. de le. l. prima. r. xxi. di. n. sic aut. ¶ Ite iudex d̄r quasi ius p̄plo dicās vel dicās sine q̄ iure disceptet. Juris est disceptare est iuste dicare nō est esse iudex in quo iustitia non est. extra de verbo. sig. for. rus. §. in omni. r. xx. q. iij. c. i.

Quod est officij iudicis ordinarij. Iudicis officij ordinarij est curas habere subditorū singulos p̄ p̄s seruare et releuare. viij. q. i. d̄ charus. r. c. demā. ¶ Ite necessitatem patientibus subuenire. lxxij. di. frater in no. str̄. ¶ Item adulteria et scelera diligenter inquirere et si iudicario ordie fuerint probata debet punire alioquin occultos delinquentes non nominat sed indeterminatē debet arguere. extra de offi. ordi. c. si facer deo. ¶ Ite vltima conuenerētib⁹ de clericis iusticiam facere. extra de accusa. quātr. r. q̄

ne ppter defectū iusticie trahatur de-
 rici ad iudicem secularē q̄ oīno necaf.
 r. q. j. contumeliam. r. c. placuit enim.
Item debet officium suum litiganti-
 bus impendere gratis nec cum causas
 suscipit pertractandas more seculariū
 super aliqua parte litis. p̄ter expen-
 sas si est delegata. capitulo litiganti-
 bus prola lauo conuenir e debet con-
 traria consuetudine non obstante qz
 nec iustū iudiciū iudici vendereis Imo
 venales sine secularibus legibus r̄ pro-
 bantur. extra de vita et ho. clerico. cum
 ab ol vbi de hoc in glo. diuersi. **I**te
 iudex ordinarius litigantibus etiā ex-
 pensas habere nō d̄. qz stipendia p̄p̄
 hoc sunt ei p̄cessa. rxiij. q. j. militare. Se-
 cus tamen vt supradictū est indelega-
 to iudicio. c. cū ab ol vbi de hoc in glo.
 delegati. **I**te ordinarius cū de mā-
 dato principis ad aliquā prouinciā p̄fi-
 ciscitur expendere debet q̄ expendisset
 domi. In autē. de man. principis. §. al-
 lud. Sicut recipit exp̄sas. cū ecclesias
 consecrat. extra de symo. cū sit romana.
 Sicut cum puinciā visitat. extra de cen-
 sib⁹ cū aplis. r. c. sopite. **I**te q̄ mittit
 legatiū ip̄e d̄. r̄ si facere exp̄sas. extra d̄
 offi. or. ant ceta de hoc habes. extra de
 vita et ho. de. cū ab ol in gl. b. delegati.
Que sit potestas iudicis ordinarij.
Iudicis ordinarij p̄rās p̄satur ma-
 xime circa tria correctionē iudici-
 cū r̄ a laquerione. rxiij. q. iij. forte l. fi.
 d̄. r̄ iudex in correptione eē beniuolus
 r̄. di. l. 3. in iudicio iust. iij. q. vi. iudicē.
 in claueriōe misericors. r̄. di. vera.
Ite ordinari⁹ nō p̄t cogere hoīes
 alius fori recipere vires. ff. de iuris-
 dic. om. iud. l. vlti. r. ff. de tu. r. cu. va. ab
 his. l. j. r. ij. **I**te cr̄is extra sua puin-
 ciā aliquis iudex ordinari⁹ vel legatus
 interdūcere exēdicare vel absoluere nō
 p̄t q̄ hec fieri debent cū eē cognitio
 ne et q̄ sedet pro tribunali. h. q. j. ne

mo. r. q. iij. §. norandi em. Sed in alie-
 na diocesi non p̄t sedere p̄ tribunali
 nec aliqua disponere ibi. r̄. q. h. c̄p̄s
 Sicut nō p̄t cās b̄dicas in sua prouin-
 cia delegare cū p̄stat. ff. de offi. p̄suli.
 iij. er. ff. de iurisdic. om. iud. l. vlti. r. ar.
 extra de of. dele. nouit vbi de his i glo.
 b. ex hoc videtur. **I**tem nō habet ne-
 cessariā cām sue absentie potest fm q̄s
 dā cās in sua prouincia delegare. ff. de
 of. p̄suli. vbi. l. vlti. Si iñ nō potest
 exēdicare illum cui delegat causam ff
 nō vult recipere illā. ar. extra de offi.
 or. pastoralis r̄ de offi. legit. nouit vbi
 de hoc in glo. ex hoc videt. **I**tem p̄t
 insula dioce. h̄mōi b̄nficia conferre. ex-
 tra de exco. p̄bē. v̄ost electionē in p̄-
 te decisa. Jo. **I**te iudex cui p̄petit ex
 iurisdic. ordinaria exēdicatū prolem
 manus iniectioe absolute p̄t et eti-
 am alij cōmittere absolutioni si vide-
 rit expedire. extra de offi. or. c. vlti. vbi
 de hoc in gl. p̄lo ex. officio. Sed tamē
 si hoc aliquid cōpetit ex ephat delegatōe
 extra de offi. dele. c. vlti. **I**tem ordi-
 narius non potest iurisdictionem a se
 remouere. extra de renunciatōe. c. vl.
 vnde licet totā cām p̄mittat alteri p̄t
 eam q̄nq̄ voluerit reuocare secus
 tamen in delegato. ar. extra de offi. de
 le. super questionē. §. porro vbi de hoc
 in glo. non tantum. **I**tem ordinari-
 us cum fuerit recusatus d̄. cām cōmit-
 tere persone neutri parti suspecte. ex-
 tra de appel. cum speciali vbi de hoc i
 glo. no. §. vel compellat partes ad arbi-
 tros eligendos. extra de foro compe. ff.
 quis em vbi de hoc in glo. §. diximus.
Ite nō d̄. i notorijs ordinē iudiciari-
 um p̄ oīa obseruare qz in notorijs or-
 do est iur. ordinē nō obseruare. extra
 de iureiur. ad n̄fam. iij. vbi de hoc. S̄
 tamē circa notoriū q̄ sibi est oculum
 procedere d̄. ordine iudiciario tanq̄
 de occulto. argu. extra de elec. dudum.

bone. c. j. circa mediū. vbi de hoc l. glo. 1. q. h. c. 2. xliij. q. j. pudenda. Si tñ si ar sibi fides q̄ notoriū sit tunc procede re debet cōtra eñ ac si crimen notoriū esset qz iudex in talibus habet duas vi as procedendi. s. purgandis. h. q. v. p̄ sbyter. vel inquisitionis h. questione. j. d. us. ¶ Itē in iudicādo vti d̄z aliqñ se su suo. ff. de arbitris. quale. dñ. tñ fm leges et iura p̄nunciet in aut̄. de iudicis. §. quia vero col. vj.

¶ De officio iudicis in cōi.

Unc videndū est de off̄o iudicis i cōi. 1. primo qd sit officiū iudicis. In quibus locis habeat. Qñ sploretur et qñ puidere d̄z de aduocatis.

Quid sit officiū iudicis.

Iudicis officiū est potestas iudicis a iure assumpta: quia non debet cām incipere a questionib⁹. l. a. tormē tis si nulla presumptio precessit extra de re. iur. cum in cōtemplatōe. ¶ Itē iudicare debet fm allegata quāuis ali ud beat in cōfca quā sibi p̄ter p̄ allega ra vt expresse habetur. xi. q. iij. summo opere et. iij. q. iij. iudicet. extra de offi. ordi. si sacerdos. l. de iudi. l. rem non nouam. ar. contra. iura enim q̄ debet iudicare fm conscientiam. ff. quis et a quo. ap. l. appellari. ff. de ar. l. qualem. et. xl. q. iij. tunc vera est. et ar. viij. dist. qsi contempta. sed fm quosdam dicē dum est q̄ sine peccato potest iudicare fm ea que nouit vt iudex 1. hoc fm iu ra primo allegata. h. q. j. deus omnipo tens. Si tamen conscientia contradi cit debet causam remittere ad superio rem vel alteri committere super hoc vi ces suas. et si superioz sit nulli subiect⁹ et scit innocentem accusam: debet ip sium absolueret et hec est vera s̄nla hoc addit alerā. ¶ Itē iudex debet primo partes si pōt ad cōcordiā reuocare. xc. di. studij. 2. xi. q. h̄ot primates. 2. ff. d̄ no ui. op. nuncia. l. j. §. pōt. ¶ Itē pōt face

statuta in prouincia sua. extra de ma. et obe. si quis venerit. ¶ Itē nō p̄pter precii sed rōne amicitie potit remitte re penā. ij. di. d̄ico. 2. extra de symo. nō

¶ In quibus locis habeat iudicis officiū

Iudicis officiū loci h̄z tā i his que ante iudiciū sunt sunt tñ iudiciū propriatoria q̄ s̄ in his que in iudicio facienda occurrunt ante iudiciū. vt habeat publicam personam si potest. aut duos viros idoneos qui fideliter vniuersa iudiciū acta conscribant. s. cita tiones dilatorias 2c. extra de probatio. qm̄ contra. ¶ Itē circa edicta mitten da ad loca in quibus rei morantur. ex tra de ap. cū parati. et extra de dolo et cōtu. cū olim si inueniri possint. extra qui matri. accusare pot. relatum alio quin mitteretur ad ecclesias vel ad vo mos eorū. extra de dolo 2. otu. causam 2c. contingit. 2. c. vlt. de clericis nō resi. ex tuc. et denunciabit cognatioz ami cis. vt absentem defendant vel venire procurent et ad plura alia locum ha ber iudicis officium fm p̄dicit Boss. in summa sua in tractatu de officio iu dicis. ¶ Item iudex interrogare debz quotiens equitas eñ monet et ordinē rerū plena inquisitione discurrere quo usq̄ perueniat ad veritatem. de hoc habes. extra de of. iudi. c. vlt. in glo. of. iudi. et. ff. de interro. act. l. vbi cūq̄. et xxx. q. v. iudicantē. ¶ Item iudex quā doq̄ prius cognoscere d̄ebet de questi one incidenti. q̄ de principali. extra de iudi. c. j. vbi de hoc in glo. ex hac.

¶ Item iudex altera parte p̄ prima ciā absentē non debet ferre sententi am nec restitutionē facere lite nō p̄te. sed actor mitti d̄z in possessionē cā rei: de re illa sup̄ qua petit resitō. Si vero lis fuerit p̄te. tñ dabit resitō lesidē pro bata. extra de officio iudi. c. vlti. vbi de hoc in glo. hoc id. ¶ Itē in cā appella tōis p̄cedere pōt altera parte absente

et licet nō pte. C. de rēpōi. appella. l. fūē. §. illd. r. ij. q. vi. appellatōe. ¶ Itē licet iudex pcedat fm cōtate cū in bñā niozē partem declinare debet nisi huiusmodi inuenitur expressum. l. di. pōderet. r. c. vt constitueretur. r. extra de transac. c. vl. in fi. vbi de hoc in glo. qm iudex. ¶ Itē iudex in penis inferēdis quatuor considerare dz. s. personas loca tpa r causam. extra de transac. c. vl. vbi de hoc in glo. in osbus r de homic. sicut dignū in pn. ¶ Itē si p grām vel p sordes iudicauerit. male in verā extimatiōē litis est cōdēnandus. et grauius punietur sicut habet extra de sēten. et re iudi. cū cām. §. si quis. r. ff. de iudi. si filiūssa. Sed tñ ex cā pōt facere grām etiā post terminū pēproziū datū extra de offi. dele. consultuit vbi de hoc in glo. ecce. ¶ Itē sine accusatore pōt aliquē remouere. Si aptissimis argumētis liqueat eū suspectū. ff. de suspectu. l. iij. §. prima. r. extra de sol. si quozs dā vbi de hoc in glo. i. pō iure. ¶ Itē iudex tueri dz quē nutrit possessionē cā rei ser. ff. ne ius fiat ei cui impos. mit. l. j. §. extra de volo et contu. c. j. vbi de hoc in glo. in qua. et extra de sentē. et re iudi. cum ab aliquibus. ¶ Item iudex eligendus pro suspitione alteri iudicis recusari eligi debet vtraz pte presente. extra de foro iude. c. j. vbi de hoc in glo. bonestum qz iudex cert' eē dz tñ electus qm al. cōmissio nō valeat. extra de rescrip. ad hoc vbi de hoc in glo. c. n. r. ij. ¶ Item secularis iudex pōt p excoicationē spelli iustitiā. exercere. Zi al' fuerit negligēs in offō suo. r. iij. q. v. administrationem. ¶ Item pōt iudex compeller e partes vt psona liter cōpareāt corā iplo nisi in casibus a iure exceptis. extra de iudic. iure ambiguum vbi de hoc. ¶ Item iudex pōt gratificare parti cui vult. quando neutra pars possidet r vtruzq' rē ab alio

petit. si pbatides pares sint hic r inde et res indiuisibilis est glo. ar. extra de pro. si eps de hoc habes. extra de rēp. i nra. in glo. hoc sup cōtrarietate. ¶ Itē pōt licite iudicare fm cōsuetudinē loci. si nō sit cōtra legē diuina. extra de eo qui mit. in possess. causa rei uade. cum venissent. ¶ Itē pōt agere tempore feriarum. cuz cā est pitura. et eius iurisdicatio finitur. extra de iudic. c. vlti. vbi de hoc in glo. tempore r de of. del. cōsuluit. Item iudex si nō est sufficiens potest aliquem petere nomine accessorio dummodo nihil agat in fraudem natura intelligitur finis illius decretalis de vita r honesta. clerico. cū ab offi vbi de hoc in glo. in fraudem. ¶ Itē assessor bene pōt petere incedere quia suis sumptib' nō cogitur militare. r. vlti. q. j. iam nunc et extra de presump. cū ex officij. ¶ Itē in eadē causa null' potest esse iudex et restis vel aduocatus quia exercere duo officia prohibetur est aulibet in eadem causa. iij. q. iij. c. j. et. ij. et extra de resti. in super. vbi de hoc in glo. quia nemo. ¶ Itē iudices consulere debēt dñm papam quando super eodem negotio recipiunt litteras diuersas. extra de offi. dele. ca. n. et xxxvñ. dist. relatum. ¶ Itē interdum potest iudex arcere tempus a lege statutū ppter substitūtē cāz. ff. de re iudi. l. n. r. extra de sen. et re iudi. quo ad cōsultationem. ¶ Item potest moderari longum tempus statutum ab appellate. ex iusta causa extra de ap. oblate et. c. cum sit romana. r. c. sepe. ¶ Item matutino vespere mane r meridie iudicare. potest in antē. de iudic. §. sedebunt. coll. vj. ¶ Itē de die et nō de nocte debet iudicia exercere fm canonicas sanctiones. extra de offi. dele. p. suluit. ¶ Itē si vult pbare q' excoicauit subditū suū aq' appellauerit tunc recipiendū sunt testes vtriusq' partis. c. ij. p ij

Summa monaldi.

de offi. dele. cū contingat. circa mediū
 vbi de hoc in glo. et si testes et de ap. vt
 debitus. ¶ Item potest reuocare gra-
 uament: vt appellans cogatur recedere
 a legitima appellatione. extra de ap.
 cum cessante. r. c. signauit. ¶ Item qñ
 dubitat de cā appellationis vtrū legi-
 tima sit an non debet appellationi dis-
 ferre. extra de senten. exco. sacro ad fi-
 nē. ¶ Item potest interlocutoriaz reuo-
 care. cā non ita transeat in rem. indica-
 tā. l. qñ reintegra reuocari possit ex-
 fit. extra de re iudi. q. ad cōsultari oēs
 et de ap. cū cessante. ¶ Item qñ diuersi
 iudices p̄ diuersas lras impetratur. de
 reuocatione quarū lfarum dubitatur
 aut vna pars deserat alteri aut p̄tros
 q̄ iudices est questio sopienda. Si tñ
 vna pars iudicium sit alteri forsitat l
 equalis tñ p̄ arbitros. questio sopia-
 tur et in tali casu non statatur sententia
 plurium. extra de rescrip. pastoralis.
 vbi de hoc in glo. hoc nō statatur. ¶ Item
 idem debet esse iudex reuocamentis
 qui sunt conventionis. C. de senten. et
 interlo. om. iudi. l. cum papa. nullus ē
 cōueniens iudex in causa sua. ¶ Item
 qui cognoscat de possessione et de pro-
 prietate cognoscere debet s̄m quosdam
 ex. d. causa. possessio. r. c. de iudi. l. nullus
 C. d. in d. c. nulli. Si per a. ex. de iud.
 signauit vbi de hoc in glo. si videbatur
 ¶ Item minor non potest exercere iu-
 risdictionem suam presente maiore.
 r. d. dist. de iud. et extra de p̄iul. antiq̄
 vbi de hoc. ar. q. iunior. Sed tamen iu-
 risdictione iunioris propter maioris pre-
 sentiam non expirat. r. q. i. peruenit. r.
 r. v. dist. ecce. et. C. de dona. l. in hac sa-
 cratissima. ¶ Item iudicis officium con-
 quiescat dilatione pendente ex rationa-
 bili causa. C. de dilatoribus. l. siue ps
 et gr. extra de rescrip. pastoral. l. sine. r.
 ¶ Item iudex ecclesiasticus nō debe-

se iatromittere de his q̄ spectat ad for-
 rum seculare q̄ diu iudex secularis sa-
 cere iustitiam est paratus est. extra de
 fore compe. et tenore vbi h̄ hoc. ¶ Item
 s. qui iudicem perit ipsum. i iudicio re-
 cusare non potest: extra de offi. delegati
 sup̄ questionum. §. versū. vbi de hoc in
 glo. et. an. q. iiii. ¶ Item criminali. nam
 extra iudiciū secus est in casu ex iusta
 cā. extra de offi. delegati. in sup̄ante iu-
 dex d̄z sup̄sedere negociatio qñ reculan-
 te citatio arripuit iter ad papā. vbi se-
 cerit ho ex f. uide. et de ap. suggestum
 vbi de hoc. ¶ Item p̄figere d̄z lli die vbi
 ptes cū testib⁹ et aduocatis sine piculo
 accedere p̄fir. r. x. q. vii. hoz tamur. r. h.
 q. h. c. viii. ¶ Item absoluerē d̄z reū. qñ
 actores et rei eōles sunt testes. extra de
 p̄ba. q. lris et de fide instru. in fine
 ¶ Item in p̄sonali actōe d̄z pronūciare
 insiam absolucendo vel condēnādo. C. d̄
 senten. et interl. p̄sens: nec refert qui
 habet verbis vtatur. naz siue dicat vbi
 iuratur tūcūz nihil debere scio. bñ suf-
 ficit. Sitr si nō dicat condemnō t̄pauz
 dare scio. r. vel equipollentia p̄ba. r.
 equipollentia verba videt̄ sententia.
 C. de re iudi. in fine. r. ff. de arbi. l. qñ
 tantū. §. si arbit̄. et extra de verborū
 significatōe in bis.

¶ Cū imploret̄ iudicis officium.
Iudicis officium implorādū ē cū actor
 decipit p̄ deceptionē aduersarij
 ris. extra de of. iudi. c. de iudi. et de pac.
 cū p̄ide. ¶ Item iudicis officium nemini da-
 tur: nisi tunc demū cū alia actio de h̄at
 extra de offi. iudicis in offi. vbi de hoc
 in glo. hoc id̄ et tunc succedit loco actio-
 nis l̄ nō sit actio. vt cū petitur sufficiat
 restitutio a maiori vel minore: nam si
 communi iure quis munitus est ius.
 extra ordinarium tribui sibi nō d̄z. ff.
 de iure. l. iurando in p̄nci. r. l. q. si mi-
 nor: §. vltimo. et qñ iudicis officium loca-

actoris succurrerit faciēda est cont. lit. extra de offi. iud. c. n. **I**tem iudicis officium locum habet. moribus que contri-
gunt post litē conte. circa rem peritas vt in fructibus receptis ex ea. vel si dampnum detur mea vel si precati rei petite sine aliqd loco prech preueniant ad possessorē qz que post litē acciderunt valde p̄tinet ad officium iudicis. ff. de rei ven. l. certū est. Iudex etiam est si dolo vel culpa seu negligentia res post litē conte. est amissa sicut in multis probatur exemplis. ff. de rei ven. l. qui petitor. §. j. **I**tem iudicis officio petitur omnia vt dictū est. que post litē contestatē. cōtingūt et nō iure actionis. S3 que autem litē conte. cōtingunt debet peti pro lib. l. i. oblationē. C. de edendo l. ediles. §. j. **I**tem sciēdus. de his habes extra de officio iudicis. c. viti. in gl. officium et in glo. hoc ideo. **I**tem vbi iudicis officium participatiter intētatur nec de aliquo agitur: nisi de eo q̄ p̄ officium iudicis postulatur libellus porrigendus est et lit. conte. faciēda. vbi autem de aliquo agitur et incidenter. implozatur officium iudicis super aliquo faciendo super hoc q̄ per officium petitur lit. conte. locus non habet extra de offi. iudicis. c. n. ad hoc multa alia exēpla poni possunt in quibus officium iudicis principaliter implozatur tam in civilibus questionibus quas in extraor-
dinaris criminibus puniēdis et in quibus incidenter siue ante litē conte. si-
ne post. sed sufficiat que superius sunt variata.

Quando dicitur iudex providere de advocatis.

Iudex tenet ex officio si necesse fuerit paribus p̄sentibus de advocatis providere. extra de offi. iud. c. j. et ff. de officio p̄con. l. quicumq̄. §. advocatos et maxime pauperibus miserabilibus personis providere de advocatis.

ff. de postu. l. §. ait p̄tor. **I**te attendere debet diligētē vt equa distributio advocatorum fiat. C. de postu. l. p̄videndum 2. ff. q. vii. §. iua 2. §. si vero. **I**te potest de iure supplere defectus advocatorum et que advocatis desunt. C. vt que advocatis desunt iudex supplicar. l. vna. **I**tem licet debeat supplere defectum non t̄m debet statim corrigere actionem ineptam cuz proponitur ab actore. ff. si visum fuerit. mo. d. l. j. §. j. et extra de dona. inter. et de resti. spol. cuz ad sedem. **I**tem debet iudex emēdare per se et palliare. q̄ f. d̄t perperas in iudicio suo extra de officio or. grauent vbi de hoc in glo. sic ergo et de vsu. pall. nisi specialis et de accus. qualiter et q̄n. **I**tem licet ante lit. cōte. iudex de facto supplere nō possit defectū advocatorum qz ante lit. cōte. omnia cōstant iudici non vt iudici sed vt p̄iuato arg. ff. de edendo. l. ediles. §. iter. sciēdū est extra de consuetudine. c. v. et de sen. et re iud. cum bar. toldus et de concess. p̄ben. ex parte. suplet t̄m iudex ante sententiam opponendo advocatis querēdo a paribus et sicut meli⁹ potest vt in inuestigando. xxx. q. viii. c. vlti. Supplet etiam post sententiā vt in fructibus. ff. de re. iud. l. paulus.

Que iure cōmuni.

Nunc videndum est de iure cōmuni et speciali. et p̄pter q̄ rigor iuris debeat tempari.

Que iure cōmuni et speciali.

Ius aliud cōmune. aliud speciale. aliud ambigū. aliud civile. **I**tem ius cōe et publica est q̄ p̄d̄ctū est p̄ cōmuni et publica vtilitate in favorē alioz et t̄m alioz: vt quia nōq̄ verberat clericū sit exēdicat⁹. et tali iuri nullus renunciare potest etiā si interuenerit iuramentum extra de sent. ex cō. non dubium 2. viii. q. iiii. si quis suadente. **C**ius vero speciale est. q̄ in

roduitur in fauorē alicuius, vel aliquo
runtz rati iuri quilibet renunciare potest
in quantū tangit personaz suam, extra
de foro co mpe, si diligenti vbi d' hoc in
glo, hoc ergo z in alia sunt ergo z de re/
gularibus ad apostolici cū z c. de pact, si
quis in cōscribendo ¶ Itē quāuis iuri
suo priuari nullus, debeat sine culpa,
lvi, di. sac, peruersum tñ priuatur quis
sine culpa quādo p. Sed nō sine causa
extra vt lire nō conte, qm. ¶ Item d' est
stere debet quis a iure suo ppter scan/
dalum vitādum quādoq; ar. extra de
pzecript, c. h, vbi de hoc in gl. ar. q' pro
pter, z de tēporibus ordi, ad aures, Jus
ambiguū dicitur quo diuersimode sen/
tiunt sapiētes extra de iud, iur, ambi/
guum vbi de hoc, ¶ Itē ius ciuile voica/
tur q' quilibet populus dicitur sibi insti,
de iur, naturali, §. j. z l. di. ius ciuile z
viñ, di. illud, z tale ius nullū p iudiciū
potest ecclesie asserre, extra de consta,
que in ecclesiariū z, xvij, di. bene quidez,

¶ Itē ius vetus remanet simul cū no
uo nisi expresse corrigatur p illud, C. d
ap. l. precipimus qz quotiescūq; noua
iura inducunt propter hoc nō tollitur
vetus, ff. de act, z ob l. quorrens z ar. ex/
tra de pben, de multa in fi, vbi de hoc
in glo, ex eo q' z c. cū iam dudum ¶ Itē
idē ius est vbi eadem ratio, qz idem de
similibus iudiciū est, v. di. ad eius vero
et, iij, di. deniq; in fi, ¶ Itē idē ius est
in vtroq; cōnexozū z eadē ratio in vtro
q; vbi alterū sine altero nō cōtingit, ex/
tra de consti, trāslato vbi de hoc in gl.
arg. q' vbi z de officio del, pterea z, j, q.
iij, si quis obiecerit, ¶ Itē ius funerā/
di potest a layco possideri, ff. de mor, in
fi. l. j, ¶ Itē quādoq; nō desit ius sz pro
batio iur, xxxij, q. v. r. biana z c. si veruz,
ar. extra de accusa, cū dilecti, l. vbi d' hoc
in glo, ¶ Itē iura subueniūt vigilantē/
bus z nō negligentibus, extra de reri/
diuiss, cū vniuersozū z de donatio, in

ter, ¶ Itē subueniūt necessitate impe/
ditis, ff. quibus ex causis, l. nemini z, ff.
locati, l. plures vestimēta, ¶ Item ius
inefficax est apud vnū si demandetur
alteri apud eū efficax esse potest, extra
de elec, suffraganeis z, ff. de noua, l. voli/
mali, ¶ Itē iura p motioza sunt ad sol/
uēdum quam ad cōtempnādum extra
de proba, ex litteris, z de fide instrumē/
torum inter, in fine, ¶ Item iura docē/
da in magnis sunt, z regis ciuitatibus
z non in villis z castris vt habetur in p/
hemio digestozū z et ar. extra de cleric,
non resi, tue fraternitatis vbi de hoc in
glo, in regis z ar. de rescript, presenti
vbi de hoc in glo, optima, ¶ Item sol/
lemnitates iur, remitti possunt de par/
tium nomie, ar. extra de ressit, ppter li/
cet z, ff. de fet, l. j, sollemnitates tñ vlerū
quozundā que ob reuerētiā dei sunt
introduce partes renūciare non pnt
extra de fet, cap, vlt, vbi de hoc in glo, f.
nota q'.

¶ Propter quid iuris rigor de
beat tempari.

Iuris rigor tempatur quādoq; ra/
tione etatis, ratione tēporum z lo/
corū, extra d' sen, ex paruis, z, c. sup eo,
enim aliquādo ratione persone cause
tēporis z loci, extra de transac, c. vl, vbi
de hoc in glo, aliquādo ratione consue/
tudinis z scādali, l. vi, cum cōstitueret,
de hoc habes, extra d' sen, ex paruis in
gl, hoc iur, rigor, ¶ Item rigor iuris in
causis ecclesiasticis seruari non debet,
extra de dolo z con, c. j, vbi de hoc in gl.
ar, q' z ar. de iudic dilecti.

¶ De diuisione iurisdictionis.

Iurisdictionis alia ordinaria, alia de/
legata, de delegata respon, in fra/
ctatu de delegato, ¶ Jurisdictionis ordi/
naria cōtinet iudicare ex cōdicare corrigere
iuramēta recipere a vassall, cōfirmare
inuestire z beneficia cōferre z similia q'
in iurisdictione cōsistunt, extra de elec,

nostr. et de transla. c. j. hoc autem omnia electus consequitur in confirmatione sua. Et vero quod sunt ordinis consequitur in consecratione episcopi. extra de elec. p. sicut s. papa. de his habes. extra de elec. p. si cur. s. p. de his habes. extra de elec. transmissa in glo. c. pertinētibus. Et tunc omnis iurisdictionis prohibitionem habet alias enim delusoria videretur. ff. de offic. ord. cui man. est iurisdic. l. vlt. et de offic. del. c. vlt. vbi de hoc in glo. isti enim. Et tunc vnicuique suaderi de iurisdictione sua. extra de offi. ord. pastoralis vbi de hoc. c. c. cum ab ecclesiarum. alias enim confundere ecclesiasticus ordo. xj. q. j. peruenit in fi. Et tunc que ad ordinariam iurisdictionem pertinent. habentur extra de offi. ord. con. querete. Et tunc impeditur iurisdictione ordinaria per suspensionem ordinarij ab officio et per excommunicationem. ar. xxiij. q. j. audiuius et extra de sen. et re iud. ad proband. Et tunc p. dicitur autem casibus iurisdictione ordi. vniuersal. impeditur in spiritualibus vero negotiis siue causis impeditur per alios modos p. t. suspensionem et excommunicationem. s. per appellationem et recusationem relationem ad superiorem negotiis reuocationem per alteri factam commissionem et per alios modos p. per se notare potest quibus studiosus. Et tunc finit iurisdictione ordi. quo ad personam quatuor modis. s. morte. depositione. translatione. et dignitatis. renunciatione quo ad personam. ideo dico quod vacat ecclesia localiter et casualiter de consuetudine residet iurisdictione ordinaria penes collegium. extra de ma. et obe. cum olim. et de hereticis. ad abolendam. et de offi. ord. irre. fragabili et vñ. q. j. p. dicitur non tamen in collationibus p. bendarum extra ne sedeva. c. te illa. Et tunc soli. plati qui per electionem assumpti iurisdictionem habent ordinariam de iure cōi. ar. extra de elec. transmissam et de officio ordi. cum ab ecclesiis.

De iuramento.

Nunc videndum est de iuramento quod fit et vnde dicatur. quot sunt eius species. De iuramento licito. De iuramento illicito an sit per iuramentum. Quot modis iuramentum vergetur. in peiorē exitum. Que conditiones intelligantur in iuramento quod possit in iuramento dispensare. De fama iuramenti prestandi prelati. De pena non seruatis iuramentum.

Quid sit iuramentum et vnde dicatur.

Iuramentum autem est affirmatio vel negatio sacre rei attestante firma. Sacre rei ideo dicitur quod non licet iurare per creaturas non sacras vel per capillum vel per celum et terram. extra de iure iuran. si xps.

Et tunc iuratur per caput dei vel per aliam membra dei blasphemando. si clericus est debet deponi. si laycus de excommunicari. xxiij. q. j. clericus. et c. si quis capillum. et c. considera.

Et tunc iuramentum factum a pagano per falsos deos potest christianum recipere. sine peccato. si necessitate cogatur. xxiij. q. j. monet et ar. extra de iure iur. et si xps. Et tunc licitum est iurare per deum per euangelium per altare per reliquias sanctorum. per crucem consecratam. et etiam in manu episcopi. xxiij. q. j. si aliqua. et c. habemus et q. v. quod iurat. Et tunc in prima iura ecclesia iurabatur ita testis est mihi deus. testis est mihi conscientia mea et deus co. coram deo. xxiij. q. j. peccati. Et tunc hoc die iuratur. sic per deum. Sicut si. me deus adiuret me. et per istas reliquias et per ista euangelia et filia. xxxv. q. vj. de paratela. Et tunc iuramentum dicitur copetentius appellari potest factum iuramentum. eo quod super beneficio iuratur. quod iuramentum placuit tamen ut iuramentum dicatur eo quod idem debet esse iuramentum quod antea fuit iuramentum. et latius vero facta non ad id quod fit sed ad id quod fieri consuevit. ff. de iusticia et iure. l. ius.

Quot sunt species iuramenti.

Iuramentum due sunt species. aliud assertorium. aliud promissorium. Assertorium est id quod fit de preterito vel presenti

de quo asseritur aliquid esse vel fuisse. permissio est qd dicitur super futuro in quo promittitur dandū vel faciendū: vel nō dandū seu non faciendū. ¶ Item iuramenti asserioz tres sunt species qz aliud voluntarium. aliud necessarium. aliud iudiciale. ¶ Item iuramentum voluntarium est qd pars parti desert extra iudicium ideo sic dicitur qz et devoluntate desertur. et suscipitur voluntate et delatum vel relatum voluntate suscipitur vel recusatur. ff. de iureiurā. l. i. iururādū. ¶ Item iuramento delato et prestito a pte parti postea nihil est amplius querendū. ff. de iureiur. l. nō erit. §. delato. ¶ Item iuramentū necessarium dicitur qd necessitate a iudice impositū desertur vel suscipitur. ar. ff. de illi. iurā. l. vi. et hoc iuramentū delatū parti a iudice refutari non potest nisi ex iusta causa: sed delatū a pte pte iudice potest referrī et refutari: sed delatum actori a reo in actione famosa referrī reo ab actorē non debet qz per eius dicitū actor habetur pius vel infamis. extra d. iururā. c. vi. vbi de his in glo. loquitur ¶ Item iuramentum non est deserendū actori nisi assit bona presumpcio puta qz habet vniū testem extra de iureiurā. c. vi. vbi de hoc et de pcura. ex insinuatione. ¶ Item quādo sola presumpcio est p actorē. tūc iuramentū desertur reo ad purgādum innocentiam suam. extra de iureiurā. c. vi. §. sane. vbi de his in glo. nota qd si. ¶ Item infamis est qd trās greditur iuramentū cautionale licitū et cum solemnitate factū sciēter extra de iureiurā. querelā vbi de hoc in glo. sunt em̄ impaz infames et. vj. q. i. infames. ¶ Item iurā. aliter quā ei sit delatum itez iurare tenetur. ff. de iureiur. l. qui p salutē ¶ Item iudiciale est illū qd in iudicio desertur vel refertur. a parte parti qd nō est necessarium subire. immo delatū recusari et deserrī. C. e. r. l. de

laro et. r. l. generaliter. §. sinast. et. q. si is cui et extra de iureiurā. c. vii. oim̄ alias nō poterat recusari sed referrī. ff. c. r. l. manifeste. in casibus tñ nō refert iuramentū in actione rerū amotarū furti et alijs famosis actionib⁹. ff. rerū amotarū. l. marcellus. §. vi. et. l. nō magis. et idē dicendū est vbi dicitur. l. desert iuramen. ff. C. de fideiur. l. questionū nisi eadem. l. permittat prās referendā. C. de bo. au. n. offi. l. vi. ¶ Item iuramentū deserre omnis ille ad qd spectat negotium. proprio nomine procuratorē ro non potest deserre nisi in tribus casibus. scilicet si habeat speciale mandatum si sit datus in rem suā vel habeat liberā et generale administrationē. alias nō ff. e. r. l. ius iur. §. vi. et. l. j. ¶ Item prelatus qui agit p ecclesia et defendit eaz deserre potest iuramentū. Similiter tutor. curator. et defensor vniuersitatis de fideiuribus alijs probationibus possunt deserre iuramentū super re dubia qz super rem certā gratis facere nō possunt. ff. e. r. l. tutor et. i. iurandū. §. vi. et. C. de trasac. l. presens. de hac materia qd possit deserre iuramentū tractat. Sof. in summa sua in. c. de iureiur.

De iuramento licito.

Iuramentū licitū est qd fit. ex licita causa cum aliquibus persuadetur qd eis est utile et expediens et non credit simpliciter verbo licitū est persuadenti iurare. xxij. q. i. non est contra. l. et. c. si precatū. ¶ Item licitū est ppter vitādā ydolatriam vt iurem⁹ p falsos deos. xxij. q. i. considerare. ¶ Item iuramentū licitū est qd habet veritatem iudiciū et iusticiam: et si aliqz istorū trium deservit periurū est dicendū. xxij. q. i. iurabunt. et. q. si. ad advertendū. ¶ Item licitū est iurare tūc in causa quādo alie p bationes. haberi nō possunt. xxij. q. i. infra ergo et extra de pba. sicut in ff. ¶ Item iuramentū licitū est qd quis facit cū iu

rat stare mandatis alicuius mandantis non tñ tenetur ad obseruantiam illiciti mandati. nec etiã ad illa de quibus: non fuit cogitatum. cum iurabatur extra de iureiur. quinquaginta. vbi de hoc in glo. ad huc. t. c. veniens vbi de hoc. ar. q. iuramentum. Similiter non extenditur ad alios articulos qui non continentur in forma iuramenti. extra de maio. et obe. dilecti. ¶ Item iurare licitum est homini qñ sibi aduersari? eius. nõ credit simpliciter verbo. xxij. q. j. nou. t. c. si peccatum. ¶ Item iuramentum licitum seruari debet qualitercumq; iuret. xxij. q. j. monet te. extra de iureiurã. t. si xps s. j. vbi de hoc in glo. qualiter. Sed cum iuret quis soluere aliquid alicui ad certum tempus si mutit illud tẽpore debito et casu amissum fuerit in via nõ est periurus. si per fidelem nunciũ misit extra de iureiurã. quod etiam sed si postea poterit soluere non soluetur periurus et. extra de dolo et cõm. cum dilectus. ¶ Item cum iurant duo socii fideles q non negociabũtur in tali vel tali negociatione. vel q non ibũt ad istas nũdas distinguetq; si obseruatio iuramenti spectat ad negociũ alienum nõ pñt. sibi remittere iuramentum. Sed si iurant mechanici alicuius artis q in mercibus. c. solidorũ non accipient de lucro vltra. xij. denar. vel si iuret aurifabri q non vendent sua opera nisi de materia sic. vel sic purgata; fullonies pannorũ quod nõ traher tales venales vltra certum modum vel q non texent pãnos. de filis formatis ad rotam. Si autem obseruatio iuramenti dãpnosa sic. alius non est obligatoria. aut si iurent sutores q nihil facient de nocte de opere f. e. artis. vel certis tẽpõibus anni. vt propter caritatem carnis vendant opa sua vel si iurent carnifices propter cand. m. causam q non interficient p. dies v. et septimanam vltra certum nu-

merium alterum ab eis taxatur vel fortes vinearum et ceteri laboratores q non locabit operas suas p. minori precio quam p. o. tali vel quandoq; iurant quies alicuius ciuitatis habentis vineas q non permittent vini aliunde appor. tatus vendi in suo territorio quamdiu vinus illius ciuitatis inueniatur venale pro tanto vel p. tanto precio is hñdõ iuramentũ non sit obligatoriu: q; illicitum est q iuratur cũ peccatũ sit arcu scripto iuramento talia facere vel seruare intentione corrupta. cum propter iuramenti reuerentiam et scandalus aliorum non expedit q remittant. Sibi hñdõ iuramenta autoritate propria. vel venient contra se reuocanda sunt nuncianda sunt non tenuisset penitentia imponenda est de temerario iuramento.

De iuramento illicito.

Iuramenta illicita et indiscreta tria sunt vt ioseph. x. de galnõnitis et dicendum contra natã. l. j. res. xv. ¶ Item assidua iuramenta sicut faciunt ribaldi. p. rra illud eccl. iurationi nõ as. suecas. os tuum. Similiter ociosa cro. xx. nõ assumes nomen dei tui in uanũ Similiter errone a. ad. xxij. qui iurat per templũ dei nihil est. Similiter falsa. sicut facit testis corrupti puerb. x. falsus testis non erit impunitus. Sicut dolosa facti facit cupidipa. nec iurabis in dolo proximo tuo. omnia hñdõ iuramenta dicuntur large periuria. i. parua iuramenta. ¶ Item illicitum est iuramentum factum contra leges. vel canones vel contra bonos mores et non tenet. x. distin. iudeus. et extra de foro competent. si diligenti vbi de hoc et de iureiurando tua nos. et. ca. quinquaginta quia vbi principale nõ tenet nec accessorium extra de fide instrumento

rum inter ad si. vbi de hoc in glo. is. th.
Item iuramentum factum sup tur-
 pi pacto seruado. non tenet. et peccat ta-
 lis iurans extra de foro compe. si diligē-
 ti vbi de hoc in glo. sic ergo pater. **T**res
 cum rex et episcopus iurāt seruare iura
 episcopatus in regno. si postea prariū
 iurēt illicitū est iuramētum et nō seruā-
 dum. extra de iureiur. intellecto. r. c. eā
 te et de foro compe. si diligēti. **T**res si
 iurat episcopus in preiudiciū dignita-
 tis sue ecclesie. tamē ex hoc preiudicare
 nō potest. r. q. h. nō liceat. et extra de iu-
 reiur. sicut em. r. c. intellecto. **I**tem si
 quis iuret spōsam ducere in vxorem si
 postea fornicetur vel paralitica ceca. vel
 leprosa fiat seu aliud perpetuū impedi-
 mētum incurrat. nō tenetur eam du-
 cere: sed dimittere non potest iam sibi
 matrimonialiter ductaz. extra de iure-
 iur. quēadmodū. vbi de hoc i glo. q. ex
 quo r. r. q. h. ne quis. **T**res iuramē-
 tum factū de rebus ecclesie nō repeten-
 dis vel soluēdis nullum est ipso iure. ex-
 tra de iureiur. puenit. j. vbi d̄ hoc in gl.
 ar. est hic. **I**tem iuramētum de non
 loquēdo patri vel matri. vel fratribus
 illiatum est. et absolueudus est de facto
 ad cautelam et est ei penitētia imponē-
 da extra de iureiur. cum quidam. §. illi
 vbi de hoc in glo. de facto. r. r. q. iij.
 inter. excusatur tñ q̄s a piurio propter
 difficultatem et necessitates obseruatio-
 nis iuramēti. extra de iureiur. querelā
 vbi de hoc in glo. nota q. r. c. ego enim
Item iuramētum q̄ faciūt debito-
 res creditoribus pro soluēdis vsuris de-
 bet a creditorib⁹ remitti. et ad hoc sunt
 per officium iudicis. compellēdi. extra
 de iureiur. c. i. vbi d̄ hoc in glo. recepta.
 alias hoc obseruare debitores tenētur
 bñdō iuramēta. postea possunt tamen
 non denunciare prelato illicitum iura-
 m. nrūm: et ideo nō est seruandū. extra

de iureiuran. debitores vbi de hoc. r. c.
 j. r. c. quēadmodū. et de vsuris tuas. **T**res
 absolui debet ad cautelā sicut et de illi-
 to iuramēto qui iurauit ecclesiam dimit-
 tere sine supiore licētia et assensu. extra
 de renuncia. admonet. et de regul. iur.
Item absolueudus est monachus ad
 cautelaz qui iurauit nō morari cū alio
 monacho et monasterio suo: et ei est pe-
 nitētia imponenda de temerario iura-
 mento. et de iureiuran. c. j. vbi de hoc
 in glo. vbi nota. **I**tem si q̄s iurat al-
 quid se facturum tñd̄ intēdit se obliga-
 re vel facere q̄ iurauit nō est obligatus
 ex illo iuramento licet peccauerit mor-
 taliter sic iurādo scōm quosdam. Quib-
 dam tamen dicit q̄ postq̄ quis indu-
 cit dñs in testem super iuramētum ali-
 cuius rei licite faciēde quicquid intē-
 dat et quicquid proponat tenetur illud
 seruare secus tamē quādo per iuramē-
 ti obseruatiam declinetur ab utilitate
 proximi procuranda. Rud. **T**res quis
 debet venire contra iuramētus illicitū
 r. ij. di. c. j. r. ij. q. iij. sere per totū
Item q̄ renunciat beneficio suo cuius
 iuramento non impeditur quin; pos-
 sit illud recipere si ad idem postmodū
 eligatur. extra de renūc. c. h. vbi de hoc
 in glo. iste. de eo q̄ met⁹ cau. ad audien-
 tiam.

Quot modis iuramentum yer-
 gat in peiorem exitum.

Iuramētum vergit in peiorem exitū
 scōm quosdam. vj. modis. p̄lo cū
 iuratur aliquid q̄ est mortale in se scōo
 cū iuratur q̄ est veniale in se. tertio con-
 iuratur indifferens q̄ ex circumstantia
 efficitur veniale vel mortale. quarto cū
 iuramentum excludit opus faciēdū
 ex caritate vt quādo iuratur. q̄ nil va-
 bit alicui ex caritate vel non colet desi.
 quinto cuius excludit opus de genere bo

nozum vt cū quis iurat q̄ nunquā erit episcopus vel religiosus vel q̄ non celebrabit vsq̄ ad mēsem. vel q̄ nō ieiunabit p̄ peccatis suis in pane et a qua vel q̄ non dicit pos. vel q̄ non iurabit iustum in licitis et honestis vsq̄ ad certuz tempus. b. cum vero notauit. xxi. que. iij. in pun. q̄ talia iuramenta. d. q̄ non erit episcopus vel religiosus. et generaliter omnia quibus iuratur aliquid q̄ nec est mortale nec veniale sunt seruanda. et iura ides sentire v̄r gratian⁹. xxi. q. iij. §. vlti. ¶ Similiter ar. pbat opinionem. lxxv. di. florētinum vbi habetur q̄ qui iurauit q̄ nunq̄ foret episcopus. repellitur ab episcopatu: is potest dici q̄ hoc non est q̄ iuramentum sit obligatoriu: sed q̄ temere iurādo mortaliter peccauit iurando. Cum autem sint due partes iusticie. scz declinare a malo et facere bonum. sicut iuramentuz non obligat ad declinādum a bono cū nulla sit vtilitas in obseruatione talis iuramenti et hoc dico propter obedientiam. propter quam et si non sit faciendū malum nō est tamen dimittēdū bonum cuius dimissio compensat. cuz bono humilitatis q̄ seruatur in obedientia pia cum dñs consulat opera pfectionis cōtrarius quodammodo eēt Sibi si veller q̄ occasione iuramenti a talibus quis abstineret. Sexto cum excludit opus indifferenter pia intentione pro deo ac proximo faciendū. vt si quis iuret q̄ non loquatur martyrio. vel non intrabit domum eius. vel non quoquet panem ad furnum eius: nec molet ad molendinum. vel non vedet el rem pro minori precio quam tali et si milia propter hōmō iuramentū nō debet declinare a talibus. si ea velit facere pia intentione et propter deum et salutem anime suet: propter tollendū scandalum proximi sui. contra que iurauit. vnde tribus modis pilus potest

quilibet sic iurans auctoritate propria contrauenire sed imponenda est ei penitentia de temerario iuramento. In reliquis autem tribus quamuis hōmō iuramēta non sint obligatoria. nec imponenda sit penitentia propter transgressionem ipsorū tanquā pro mortali non expedit tamen propria auctoritate contrauenire nisi propter vrgētem necessitatem. tū propter reuerētiam iuramenti. tū propter scandalū simpliciu: qui reputatur se sic incurrisse piuruz. et sic de facili periurū non incurrerēt et in detractionem aliorū. vnde petēda est absolutio a superiori q̄ hōmō iuramenta de facili debent vel relaxare vel potius ostendere obligatoria non fuisse et imponere p̄siam sibi p̄ temerario iura. nec te moueat q̄ dicit grāua xxi. q. iij. §. vlti. q̄ nō recipitur ab omnibus q̄ ibi dicit: sed recitat opiniones suas nec dicit q̄ hōmō iuramenta sint obligatoria: sed q̄ non probētur seruari. Similiter cū dicit canones in multis promissis reuidere et in turpivoto multa dicere. tñ q̄ incaute nouisti nō facias impia est pmissio q̄ scelere adimpletur. si quis ppter hoc q̄ iurauit fugiue comedere vel debere verbum ocio sum supstue comedit vel loca ociose sic nota. b. xxi. q. iij. si aliquis talis mortaliter peccat: non qz superflue comedit vel loquitur ociose q̄ in se veniale est: sed qz transgreditur dictū pceptuz in malis promissis etc. Quidam tñ dicunt q̄ sic transgrediendo non peccat quis nisi venialiter qz p̄dicta auctoritas non intelligitur infra generaliter q̄ extendatur ad mala venialia qz quantuz ad alia: non est pceptum sed consilium tantum est. ¶ Tē iuramentum cuius obseruatio vergit in dispensandū salutis eterne periuruz dicitur et obseruari non debet. extra de iureiur. tua nos vbi de hoc in glo. l. temerario. ¶ Tē

Summa monaldi.

fi iuramentū seruari non potest absq̄
interitū anime vel cordis nō debet ser-
uari extra de iureiuran. si vero vbi de
hoc in glo. idē etiam. ¶ Tres iuramen-
tum non est vinculi iniquitatis. xxi. q.
ii. non est t. c. qui factō t extra de iure-
iuran. quanto vbi de hoc t q̄ mer? cau-
sa p̄ prelatum. ¶ Item si p̄positus ali-
cuius vel familia iuravit q̄ deberet do-
mino suo si sciret v̄ audiret aliquē sub-
ripuisse aliquid de foresta sua vel de sta-
gnis aut de ceteris rebus suis vel q̄ re-
uelaret ei quicquid sciret de adulterio
uxoris. v̄ de verisimilib? coniecturis et
de dampnificantib? cum in rebus suis
dicendū est s̄m quosdam q̄ qui sic iur-
rauit si nō potest probare p̄ aliquos q̄
sciuerit de talibus non tenet dicere do-
mino vel marito. qz sic proditor esset
crimini nō corrector debet poti? om-
nia mala tollerare quam tale iuramē-
tum vel generaliter prestare aut presti-
tum obseruare. si autem potest proba-
re per alios tenet dicere q̄ iuravit. s̄
cut nota. b. xrv. q. vi. c̄p̄s in synodo q̄
vnius de testibus synodalib? de quibus
agitur ibi sic solus alios esse consanguini-
neos. vel alios esse symoniacos vel vsu-
rarios vel adulteros non tenet denun-
ciare episcopo licet hoc iurauerit ei. q̄
reuelaret quicquid sciret de criminali-
bus synodalib?. qz in tali iuramentum
intelligitur si pbare potest. alias debet
facere cauere ne sit p̄ditōr criminis. si.
q. iij. si p̄iurauerit t. q. vii. plerūq̄. t. vj.
q. ii. si quantū dicitur etiam q̄ talis te-
netur nō reuelare episcopo vel ali? vbi
hoc faciat secreto. vt episcop? vel alius
secreto debeat corrigere h̄mōi crimino-
sos ar. xxi. q. v. hoc iuratur. Quidam di-
cunt sine p̄iudicio dist̄m. esse q̄ si iste
qui iurati est probabiliter creditur esse
truculētus t ferus aut super hoc meri-
to suspectus habetur siue possit p̄ alios
probare siue non illud q̄ de talibus vi-

dit ille qui iuravit non tenetur serua-
re qz illicitum fuit q̄ iuratum est: cum
per consequens ille q̄ iurauerit lauerit
q̄ cooperaretur ei ad peccandum: vel
quod cōmitteret se super hoc discernit
vnde non debuit ab initio h̄mōi iura-
mentum prestare sed possumus officia
mala tollerare. Si autem cui iuratum
est creditur mansuetus t iustus t nō ni-
si rationabiliter processimus distingue-
quia si res h̄mōi de quibus iuratum
est deputate custodie illius sunt a quo
recipitur iuramentū: sine peccato quo-
test prestari t debet obseruari. puta si
quis vidit furem asportantem res tali-
ter eius custodie cōmendatas licet hoc
solus videat potest cū clamare t talem
furem manifestare t p̄sequi rem furti-
uam ne sibi negligens fuerit in hoc te-
neatur dampnum restituerit nec repu-
tabitur talis p̄ditōr criminis. sicut non
reputatur qui iniuriam suam aut dāp-
num sequitur coram iudice licet non
possit probare q̄ intēdit. Si autem non
tenetur ad custodiam illarū rerū locū
habet p̄dica dist̄ctio supra scilicet
vt si possit probare per aliquos q̄ ip̄e
scit de talibus t̄nc reuelat domino. Si
vero non possit probare non debet re-
uelare nisi talibus v̄ personis q̄ prodesse
possunt t non obesse: t si quādo iuramē-
tū intēdit se obligare ad reuelandū occu-
ta q̄ probare non possit non fuit licitū
nec obligatoriu iuramentum: sed pe-
cauit sic iurando. Rud. ¶ Item iura-
mentum metu extortum obligat t ob-
seruari debet cum sit voluntariū extra
de iureiurā. si vero vbi de hoc in glo. ar.
et hoc. t q̄ metus causa ad audiendū
dūmodo seruari possit sine peccato. ar.
q. j. merito. Si vero est metus qui cade-
re potest inconstantem virum: parum
obligat sc̄m quosdam. extra q̄ metu
causa abbas vbi de hoc in glo. nota q̄
t. c. per latum t si de metu cōstituerit

est seruandū extra de iurciur. c. si ptin-
gat vbi de hoc in glo. ar. q. ¶ **C**irca iura-
mentū seruandū est qd ei nō repugnat
sequēs mādatū: extra de iur. veniēs
l. si. vbi de hoc i. glo. z. j. videt. z. c. si ho

C De conditionibus iuramenti.

Iuramētū h̄ multas p̄ditōes. si
deco vero placuit. xxij. q. si. bis si
placuerit pape. nam a uozitas pape
sp̄ excepta intelligit in quoz iuramēto
extra de iurciur. veniēs. vbi de hoc in
glo. no. q. z. c. veniens. vbi de hoc. Sifr
si res in eodē statu permanserit. xxij.
q. h. ne q̄s. Similiter si mihi seruabitur
fides extra de iurciur. puenit. enim si
milit̄ p̄ditōes b̄desse z. possibiles. et
de iurciur. q̄ditū. Sifr si mihi numerā-
uer̄ pecuniā. C. d̄ iā n̄serata. pe. l. idu-
bitati. Sifr si nuptie fuerint subsecute
ff. de iurciur. l. stipulatiōe. §. l. si non im-
moderatum. quid p̄cipiat. extra
de iurciur. veniēs. z. c. quintauallis. §.
si affuerit facultas. extra de iurciur. bre-
ui. Similiter si fuerit comoditas. ff. q̄
tū rerū a. tio nō datur. §. onerandū.

Circa sp̄ales p̄ditōes nō subintelligūt
in iuramento. si nō expriment̄ sp̄uis.
mente concipiatur. xxxij. q. vlti. c. vlti.
in si. z. C. de condit. ob. causam da. l. si
reperendi. nisi vbi lex exprimit aliqd
tabite agi intra p̄rabentes tunc illud
pro exp̄presso habetur. ff. si certum. pe.
l. cā qd. hec autē vera sunt in com. pro
missiois iuramētis. q. l. accessoris nul-
la conditio subintelligitur q̄ de tali lo-
co. xxij. q. h. c. vlti. ¶ **C**irca em nō d̄ iuramē-
tū conditioale sp̄uis omnes p̄missē cō-
ditōes intelligantur. ff. de condit. z. de-
mon. l. conditōes. de hoc habes extra
de iurciur. quandū in gl. q. qz per plu-
rimū si est iuramē. z. demergat casus
inopmarus. de quo si cogit assē z. auct̄
t̄mep non teneor pro illo iuramento
vt ponere gladiū in manu furiosi qui
tunc erat sanus. quoniam iurauī gla-

dūz resignare qz non extenditur ad a-
lios articulos qui in forma iuramenti
non continentur. extra de maio. z. obe.
dilecti est. ¶ **C**irca si aliqua multitudine
iurante se aliquid facturū vel nō factu-
rū duob̄ vel tribus p̄rauenitibus
possunt ne contrahere. vt si quilibet
de illa multitudine aliqd se facturū vel
nō facturū p̄mittat sub hac cōditiōe
si alij seruarent quid duobus vel tribus
nō seruantibus possunt contrahere
z. frangere iuramentum. ¶ **C**irca qd
si nescitur quomodo intelligit illa con-
ditio si alij seruarent vt r̄. s. de omnib̄
alij aut. de aliquibus: aut si dubite-
tur vtrū iuramenti sit sub conditiōe
vel simplex s̄o. dicendū est qz si duob̄
habentib̄ vna mensam cōmunem z
alter p̄d̄: cōm̄ iurauit vel intendit sub
conditiōe iurare. s. qz nō paret h̄m̄d̄
mensam ad forum si reliquis nō para-
rēt tunc reliqui nō seruantes iuramen-
tum nec iste seruare tenetur. Si autē
absolue iurauit in omnē cūctum. cir-
ca seruare tenetur quicquid reliqui fa-
ciat. si autem nescit quomodo iurauit
vel quid intenderit. dicendū qz si emolu-
mentū mense sit cōe duobus a quo z
portetur ex illis vno peiorante reliqui
nihilomin̄ tenetur iuramētū serua-
re cum nul̄ ū ex hoc p̄iudiciū fiat sibi
si alias soli p̄portantis emolumentū cēt
mense benigne interpretandū qz fides
nō seruati se seruaturū nō promisse-
rit cum dampno suo et alterius lucro
nō tenetur seruare iuramentum si a
reliquo non seruatur ad iuramentum
de multitudine dicendū Sifr qz simpli-
citer z. absolute p̄ momentū cūctum
iuratum est qz quilibet tenetur serua-
re qz iurauit q̄quid alij faciat: si alias
sub conditiōe vel ob causam iurare in-
tenderit nullus tenetur seruare iura-
mentum nisi existente causā vel cōditiō-
ne propter quā iuratum est. ar. xxxij. q.

vif. non solum & extra de condi. ap. ve-
rum & de iureiurā. peruenit & hoc intel-
ligas vbi sic tota obligatio proponeba-
tur in euentu conditionis alias vero si
alia fuit causa vel etiā si fecit iuramen-
tum ob causam & publice non expresse-
rit causam iuramenti: tūc & propter hoc
scandalum tollēdum tenetur implere
iuramētum sicut & votum ar. extra de
voto. magne. & de conuersa. coniu. ex p-
petua. circa si. que tamen intelligenda
sunt omnia esse seruanda in foro peni-
tentiali. vbi iudicatur de intētionē. ad
aliā dicendū q̄ quomodo intelligēda
sit illa conditio si alii seruent vtrum qz
si omnes seruent vel si aliqui tūc recur-
rendum est ad intētionem iurantium
et scōm hoc iudicādum est in peniten-
tiali foro. ad vltimū dicēdus est q̄ si iu-
ramentum tantum spectet ad commo-
dum vel incōmodum iurantium & me-
dicitas multitudinis vel maior pars na-
ture obseruet iuramentū. reliqui non
tenentur seruare qz iam nō extat condi-
ditio sub qua iuratus est qz q̄ facit ma-
ior pars vniuersitatis facere dicit vni-
uersitas tota. si autem maior pars vel
medietas multitudinis adhuc seruat
iuramētum. dicēdum q̄ si hoc iuramē-
tum vergat in dampnum seruantium
et in lucrum non seruantium. cui non
sit verisimile q̄ aliquis iurantius velit
conditionem suam facere deteriorē &
aliorum meliorem benigne interpretan-
dum est. sicut dicitur est superius in casu
de mensa. Si autē nullum incōmodum
patiuntur ex hoc seruātes iuramētus:
non est tutum eis venire cōtra: sed de-
nunciare poterunt prelato vt vel cōpel-
lat iurantes sibi inuicē remittere iu-
ramentum vel illos seruare faciūt qui
non seruant q̄ iurauerūt. Si autē q̄
iuratum est spectat ad cultum dei vel
religionem vel pietatem: aut si tale qd
iuratum est. q̄ tenetur absq̄ iuramēto

si dubitetur vtrum simpliciter & abso-
lute aut sub conditione iuratus sit aut
si nescitur de quibus aliis intellexit illi-
lam conditionem si alii seruauerūt: tūc
tenendum est certum & dimittendum
incertum interpretandū est iurantes
obligatos esse per bñdī iuramentum
nisi maior pars iurantium transgressa
fuerit iuramentum in quo casu quasi
iam existēte non conditione sub qua iu-
ratus est reliqui ex illo iuramento sunt
minime obligati. ¶ Item non dicitur
quis iurare nisi propter necessitates q̄
sub se includit vtilitatem. ex h. q. j. ita er-
go. ¶ Item iuramētum q̄ facit colle-
gium non obligat post mortem eorum
successores quātum ad perjurium quā-
uis alias illud facere teneatur iuramē-
ti effi obligatio psonalis est. extra d. sol.
c. j. & de viur. tua. ¶ Item iurantis pso-
na respiciēda est an sit honesta pauper
vel diues extra de off. def. sane. & passio-
nalis. j. rescripto. & h. q. vlt. quisquis.
¶ Item qui propter necessitatem non
potuit seruare iuramētum a perjurio
excusatur. xxv. q. vii. si nulla & de cōse-
cra. di. j. sicut.

Ad quem pertineat iuramentū
dispensatio.

Iuramenti dispensatio: declaratio
Interpretatio cum de ipso dubita-
tur: pertinet ad bñm papā qz in omni-
bus votis & iuramentis intelligitur au-
toritas eius excepta. extra de iureiurā.
venientes vbi de hoc in glo. nota q̄. i. h.
& c. quanto vbi de hoc. & c. quēadmodū
& c. petitio vbi de hoc in glo. declaratio
et de elec. venerabilem & de rescript. cō-
stitutus. dicit tamen quidam q̄ nō so-
lum papa: sed etiā episcopus dispensa-
re potest in iuramentis quibusdas sicut
in votis vt in temerario iuramento si
in peiorem exitum vergat. extra de iu-
reiurā. quintauall. et. c. si vero. & c. xj. q.
iij. q̄ sacramēto & s. vlt. pōt. etiaz licitā

iuramēta ep̄s siue in melius om̄utate
cū nō magis obliget vobis q̄ iuramen-
tum maxime cū iuratur q̄ nulli citori
le et alicui dānosum vt si quis iuret q̄
non loquetur cum martino. nec come-
det cum eo nec seruiet ei ⁊ similia. nisi
taliter iurans aliquis hoc faciat vt v̄-
ter occasionem peccandi quam solet i
currere ex familiaritate alicuius p̄so-
ne. nec obstat q̄ dicitur q̄ solus papa
potest concedere q̄ aliquis veniat
contra licitum iuramentū vel de quo
dubitatur vtrum sit licitum vel illicitū
tum nec etiam obstat illud ext. de rap.
constitutus vbi agitur de certo nume-
ro prebendarum iurato a capitulo. et
de elect. venerabilem vbi dicitur q̄ si
illicitum fuit iuramentū debuit consu-
li pape super eum quia ad papam per-
tinet discernere an iuramentum fuit
licitum vel illicitum. hoc est non ob-
stant quis decretalis constitutus loq̄-
tur de illicito iuramento vniuersitat̄
q̄ de consensu ep̄scopi debuit p̄stari
et id ep̄s non potuit dispensare et forte
i iuramēto vniuersitatis p̄pter scāda-
lum non potest ep̄s mutare in aliud
vel dispensare. licet hoc possit in iura-
mēto priuate persone. Similiter deē.
venerabilez loquitur de regno alemā-
nie q̄ qui habet eo ipso debet esse im-
perator. q̄ fieri non debet sine appro-
bande dñi pape. Similiter forte circa
magnas p̄onas et ardua negocia p̄-
pter scandalū solus papa p̄t interpo-
nere p̄tes suas in casibus iuramenti:
et q̄ dicit Ray. in p̄dicto. c. restringēdū
est ad casus. de quibus ex̄plicat ipse
et ad p̄siles vel loca de autoritate p̄-
scāda veniēdi i illicitū iuramentū. nec
dubium p̄cise sine alia cōmutacione
q̄ solus papa facere p̄t cui⁹ autoritas
videtur excepta in quibusdā iuramē-
tis ad min⁹. ep̄s ergo et si nō p̄t sim-
pliciter absolucere a iuramēto: p̄t tñ il-

lud in melius om̄utare. q̄ nō d̄t q̄a iura-
fringere iuramentū q̄ in melius illud cō-
munit. ext. de iur. iur. puenit est vbi de
hoc in glo. sic nō similiter dicitur ē. de
eo q̄ iusta cā deserit iuramē. si. ¶ Tres
qui iurat cui nō tenet: nō absoluit pro-
pter hoc quin iurare debeat cui iura-
re tenetur. ext. de iur. iur. etate. vbi de
hoc in glo. sic. ff. de cō. ¶ Item p̄m q̄s-
dam si aliqui iurant aliquid se factu-
ros q̄ pertinet ad cultum dei aut re-
ligionem vel pietatem non possunt sibi
remittere talia iuramēta: vt si duo
iurant q̄ ibunt vltra mare militare.
dicendū. aut q̄ intrabunt religionem.
aut q̄ dicent duo vel tria psalteria p̄
inuiē aut si piscatores vel aliqui me-
canti iurent q̄ de lucro suo certā por-
tionem debent dare fabrice alicuius
ecclesie vel in alios pios vsus. vnde cur.
aliqui iurant q̄ ibunt vltra mare si
mul. non nego quin possint remittere
sibi q̄ simul nō vadūt sed non possunt
remittere sibi quin vadūt ⁊ quasi duo
iurata sunt. s. q̄ vadant. et q̄ simul.
quando autem iuramentum respicit
temporale quo modo distinguit q̄ si
absq̄ iuramento tenentur facere q̄ iu-
rant: non possunt sibi remittere q̄ iu-
rant. quia propter salutem animarū
videtur sic esse iuratum vt si carnifices
iurent q̄ non vendent carnes infe-
etas vel corruptas pro sanis aut mer-
catores q̄ non sophisticabunt merces
suas. aut propter terminū non carnis
vendant. Si autem non tenentur ser-
uare q̄ iurant: nisi q̄ iuratur: distin-
guit quia si obseruantia iuramenti spe-
ctat tñ ad commodum vel incōmodū
iurantium ⁊ iurent de damno facien-
do vel non faciendo aliquo alteri vel
ab altero possunt sibi remittere. vt si
iuret quis alq̄ q̄ faciet sibi domū. vel li-
brum vel aliquid tale et alius iuret ei
q̄ reddet sibi mercedem vel quando

Summa monaldi.

duo iurant de communicandis adinuicem omnibus lucris. ¶ Si autem non iurent super aliquo damno faciendo vel non faciendo adinuicem ut dicitur est. Sed aliter iurant se aliquid facturos vel non facturos non possunt remittere nisi casu supraposito de habetibus eodem mensuram. ¶ Similiter cum iurant et non intendunt se obligare se deo, sed tantum homini, nihilominus potest absolui ab hoc si iurant aliquid se facturos in fauorem dei, sicut si iurarem tibi quod darem tyrio. xx. s. in fauorem ipsius tyrii, non posses mihi remittere huiusmodi iuramentum. Rñ. ¶ Item iurare debent clericus quando sit inquisitus et super ius que sciunt et credunt in ecclesia sua reformandum veram puram et plenam intentionem inquisitoribus veritatem exceptis occultis extra de accusa, qualiter et quando, id est in fine ubi cum hoc in glo. et quia super 2. xv. q. v. hoc in decimo. ¶ Item iurare debet clericus pro his que in his verbis continentur, per infamiam sedes reuerentia cautio dani. Defectus ubi mihi possit magna cauere. ext. de elect. signi. ubi de hoc in glo. ar. pro. et de ordin. ad reprimendam. Item iurare debet infamatus quando purgatur quod nec per se nec per alium commiserit illa de quibus est infamatus et copurgatores iurent quod credunt cum iurasse. verum. ext. de purga. ca. de testibus. r. c. quocumque et. c. vlti. ¶ Item iuramentum in arbitrio interuenire non debet. C. de arbitris autem, decernimus, si tamen interueniat est seruandum. et ext. de arbitris non sum ubi de hoc in glo. quod interuenire. r. c. cum tpe. Item iuramentum huiusmodi loquela debet esse talis. ut quod os affirmat vel negat, idem cor affirmet vel neget. ut sermo videtur sic. est. nisi non. rñ. dist. psalmista. quod vero facit deus differentiam inter iuramentum et simplicem

loquelam. rñ. q. v. iuramenti. ¶ Item similiter iurat de aliquo quod sit vir eius et hoc aliter probare non potest non est ei danda vel neganda licentia cum alio contrahendi dicitur. ext. de iureiur. mulieres. ubi de hoc in glo. sic. b. c. ¶ Item iuramentum quod facit mulier in venditione rerum mortalium consentiendo seruare tenetur. extra de iureiura. cum contrahit. ubi de hoc in glo. contra id quod est. rñ. q. iij. s. vlti. Similiter si quis ex imperio iurat aliquid super questio si plene deliberasset illum non iurasset seruare tenetur si quodam si licentia est iurauit. sufficit esse ad hoc quod sit obligatus: quia intendebat deum inducere testem illius rei quod iurauit, non est tamen obligatorium iuramentum, per cuius obseruantiam declinatur a proximi curanda utilitate. unde non valet iuramentum quo quis iurat se non denunciatum proximi peccatum persone que potest pdesse et non obesse. rñ. d. ¶ Item si quis pacto vel ratione illiciti iuramenti prestiti super turpi pacto seruando aliquid petit, prestabit alteri. rñ. libras auri. in aut. col. v. Scerucas non solui. ¶ Item si quis iurat indifferens aliquid facere quod ex circumstantia potest esse veniale vel mortale non debet seruari, nec est obligatorium iuramentum existente circumstantia illa. Unde si quis iurauerit quod nuquam erit negociator, aut miles, aut quod non tenebit seus ab isto domino, aut quod non seruiet isti vel illi, vel quod non locabit operas suas, vel quod non accipiet donum vel mutuum non tenetur illud seruare, si aliter non possit viuere nisi faciat contra illud: quia iam res venit ad illum casum de quo si cogitasset ab initio et iurasset de illo fuisset illicitum iuramentum et generaliter: vbi cumque quid iuratur faciendum vel vitandum iura quod facere vel vitare circumscripto iuramento esset

mortale vleniale nō est seruandum
bndi iuramentū sed p̄ autoritate p
ppria quis contrahere.

De forma iuramenti epi et
alioru prelatorum.

Iuramentū q̄ facit ep̄us dño pape
luc̄i immediate subest. viij. articu
los continet. qui habetur ext. de iur.
iuran. ego. ¶ Itē prelatos si vna vice
inrat pape simulat successoribus ei nō
tenet postmodū alijs successorib⁹ eius
iurare. ext. de iurciu. veritatis vbi de
hoc i glo. Sed p̄tra r. c. ego. ¶ Itē oēs
plati debēt esse cōtēti eadē forma iura
menti quo ad sibi subiectos qua cōtē
tus est papa circa subiectos sibi. ext. de
maio. r obe. dilecti vbi de hoc i glo. q̄
dēs et de iureiur. ego. et de p̄uis. antiq̄
¶ Itē si p̄ter formā cōem subdit⁹ pre
lato iuret ad cōem tñ formā reducēdū
est bndi iuramentū qz per tale iura
mentū nō p̄t subditus eccliam suam
obligare. ext. de maio. r obe. dilecti vbi
de hoc i glo. no. q̄ r. r. q̄n. q̄ cogno
uimus. r. r. q̄. v. si ep̄m. ¶ Itē iura
re nō tenetur clericus ep̄o suo nisi ei
cōmittat ecclia vel aliqua administra
tio eius. ext. de iureiur. null⁹. ep̄s vbi d̄
hoc i glo. xxij. vi. ¶ Itē cōpellit sub
ditus irregularis iurare prelato suo q̄
obediat ei qñ de inobediētia merito
est suspectus. ext. de maio. r obe. cū in
ecclsijs vbi his in glo. ecce pena.

De pena non seruantis iuramentū.
Iuramentū licitū nō seruātis peni
tētia est septēnis sicut p̄ alijs moz
talibus peccatis imponenda. xxij. q. i. p̄
dicandū. tñ suspecto modo periurū. et
qualitate persone r ceteris circumstan
tis vel maius vel minus a superiore ē
penitentia insurgenda. ar. xxxij. q. ij.
hoc ip̄m. r hoc i iudicio a se. s; i iudicio
corporum pena piurū et qualitate per
sone est depositio. xxv. dist. 5. criminis

¶ Item pena temerarij est omnia iura
menti vni⁹ āni in penitētiā foro. xxij.
q. iij. qui in sacramento in foro tñ iu
diciali debet a beneficio remoueri. Itē
de iureiurā. r. r. a. j. s. ceterum. ¶ Item
p̄m iura ciuilia iuramenti. capitu. cō
tenta religio solum deum habet vlti
rem. C. eo. tit. l. ij. iuramentum contra
cribus interpretatur. ff. de crimine fel
lionatus. l. vlti. C. de transac. si q̄s ma
ior. ¶ Item iurans qui dicit falsū cre
dit tamen dicere verū si hoc p̄cedit ex
ignorantia crassa et supina mortalit̄
peccat. al venialiter. xxij. q. v. q̄piurat
¶ Item qui intendit dicere falsum
licet verum sic q̄ dicit: periurus est p̄
pter intentionem fallēdi. xxij. q. h. bo
mines. ¶ Item periurium dicitur nō
solum falsa iuratio: sed etiā transgres
sio liciti iuramenti r hoc cū mortale
peccatū. v. q. v. quicumq̄. Si hō licitū
sit iuramentum cum scienter hoc iu
rans peccat sed contrahere non est
peccatum. Quot modis dicatur periur
ium habetur in summa Soff. r Ray.
in tractatu de periurio. ¶ Item iura
menta temeraria licet large dicantur
periuria non tamen repelluntur a te
stimonio ferendo nec a promotione.
ext. de tem. intimauit vbi de hoc i glo.
eo. n. ipso r. c. constitutus. ¶ Item iu
rumentum quandoq̄ tenet pro parte
et quandoq̄ tenet pro inutile non vi
ciatur. extra de maio. r obe. dilecti.
vbi de hoc i glo. no. q̄ r. xxij. q. iij. inē
cetera. Itē si iurat aliq̄s aliquid q̄ d̄ ip
sum non stabit nisi dominus p̄t q̄ d̄
ip̄m stare p̄ rebus p̄p̄is pro se r ecclē
sia sua r p̄ cōitate sua r hoc p̄p̄ cām de
fensōis. ext. de iureiur. peritio vbi de
hoc i glo. no. q̄ r. ar. d̄ postul. v. l. ¶ Itē
aduocatus qui iurat eccliam vel aliū
iuuare in iure suo non tenetur eā iu
uare propter hoc si cognouit eam ma
lam cām habere. r. q. iij. de qui dicitis

Summa monaldi.

Item iuramentū factū a iudice q̄
in omni causa ordinem iudicarium
obseruaret ad notoria crimina nō de-
bet extēdā quia in his nō debet ordo
iudicarius totaliter obseruari, quia i
notoribus ordo est iure ordinē obserua-
re. ext. de iurē iur. ad nostrā. h. 2. si. q. j.
de manifesta. **I**tem quis iuret ali-
quis clericus residentiam facere in ec-
clesia prebendali. si tamen absentat se
p̄ negociis illius prebende periurium
non incurrit. ext. de clericis non resi-
denti. ex parte. h. vbi de hoc in glo. iud. b.
Similiter si esset in seruicio pape vel
ep̄i. extra de cleri. non resi. de cetero.
vbi de hoc in glo. no. q. r. c. c. si dilectus.
Similiter esset in proprio negocio ex
cā. ext. da iurē iur. petito vbi de hoc in
glo. no. q. r. h. p. j. p̄hibeatur. **I**tem q̄
iuramentum exigit ab aliquo quē scit
velle falsum iurare mortaliter peccat
fallit hoc in iudice quandoq̄ in casu.
xxii. q. ii. si quis periurauerit et in. c. se-
quentibus. **I**tem iuramenta quo-
tidiana que sunt in cursu verborum.
ex quadam consuetudine et leuitate de-
re licita tamē vt cras ieiunabo et similia
et etiā iuramenta locosa veniale pec-
cati sunt s̄m quosdam. xxii. di. §. crimi-
nis. r. §. al. ea demū. **I**tem iuramentū
procuratoris de literis impetrādis ex
mādato dñi sufficit cū vno teste ad fa-
ciendam fidem super impetratione li-
terarum. ex quo de mandato purgato-
rio p̄stat. ext. de p̄cura. ex insinuatōe.
Item iuramento astringi nullus dz.
de quo presumitur q̄ illud non debet
obseruare. ar. ext. de cohabitatioe cle.
et mulie. clericos. vbi de hoc i glo. arg.
collocat. **I**tem q̄ iurat aliquā iducere
in vxorē. si postea vult religionē intra-
re: p̄lio p̄pleat inramētū dūcēdo eam
sicut iurauit. et postea monasterium in-
treat non tamē peccat si monasterium
intrat et non inducit eā quia nō fran-

git iuramentum qz illud i melius mu-
rat. extra de spon. cōmissū vbi de hoc
in glo. h. iura. r. de iurē iur. puenit. effi-
et de voto et voti redempti. scripturae.
Item qui iurat ad certū tēpus aliam
ducere in vxorē si per eum non fuerit
cum duceret. et post terminum nō du-
cit eam non est periurus. cum nō sine
rit culpa sua. ext. d. esp̄o. sicut vbi de hoc
Item si quis viderit aliquem velle iu-
rare falsum aut aliud peccatum com-
mittere tenetur ei denunciare anteq̄
illud committat sepe corrigēdo: si com-
mode potest superiori: suo s̄ nō est p̄o-
latus siue alijs p̄sonis honestis: hoc p̄-
sum secreto denūciando qui possunt
p̄ficere et non obesse vtputa sacerdo-
ti vel religiose p̄sone vel parentibus di-
cretis. xxii. q. v. hoc iura. **I**tem licet
ad denunciandum crimen cōmitten-
dum de prope quilibet tenetur cum
videt aliquem precipicio. vicinum. c. iij.
ad denunciandū crimen iam cōmissū
s̄m offis tenentur prelati. ex precepto
alijs vero non tenentur. nisi ex consilio
et hic intelligas prelatos tam ecclesia-
sticos q̄ seculares et etiā patrēfamil. cir-
ca familiā suā. xxii. q. liij. duo ista. r. q. v.
nō pures. hec dicit omnibus indistin-
cte preceptum a dño esse. vbi ait si pec-
cauerit in te frater tuus sed ibi loquit̄
petro p̄ q̄ patet q̄ prelatus tantū ē ex
hoc preceptum. ar. xxvi. di. deinde pla-
tū opinio magis placet q̄ benignior.

De iuramento calumnie.

Quid sit. Quid sit iuramento calumnie
quid sit. Que in se contineat in
quo differat a quibusdā alijs iuramē-
tis. Quis ipsum prestare debeat. Q̄
prestetur et in quibus casibus.

Item iuramentū calumnie est cū q̄s iu-
ratur se bona fide esse non calumni-
andū alo cām mouisse v̄l q̄ putat se bo-
na iustitia v̄l tū ad reluctandū. perue-

Quid in se contineat iuramentum calumnie. *So. cxxvii.*

nerit. *C. e. ti. l. ij. §. ij.* Sz qz impossibile ē qz actor a principio non mouerit cām aīo calumniandi. nīc aīe tpe iuramēti moueat calūniose. ar. ff. de dam. in fec. l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ideo non sufficit iurare de pcederitovt dicat actor nō mouisse cām sed addici ar nec mouere de presenti. Et eodem modo reus adficiat qz non maliciose nec calumniādi causa resistit. ff. famil. l. inter coheredes. §. qui famil. herci.

Item iuramentum dicitur calūnie s. vitande vel non committende sic v. iuramentū de malicia. ext. de elec. c. ij dilectus. Simile apud. v. nūquīs qz ha beat suā ppter fomi. s. vitandā vel nō cōmittendā. Item calū. est cū quis iuste scienter agit vel defendit. ff. ad turpū. l. ij. §. calumniari. et. ij. q. iij. no. tandum nō.

Quid in se contineat iuramentū calūnie.

Iurans de calūnia v. v. p. siderare que ipm iuramentū p. tiner in se primo qz credat se bonā cām hē. o in terrogatus nō negabit qz credit verū esse. et qz v. tior scienter falsa probati one i qz dilaciones nō petet et fraude et qz non dedit nec dabit nec promisit nec promittet aliquid pro hac causa. nisi illis personis qbus leges vari per mittit vt. *C. e. ti. l. ij. et. ij.* et in autē. prin cipales. extra de iureiur. c. ij. vbi de hoc in glo. iuramēto. vñ p. sus. Iud iuref qz lis sibi iusta putetur. Et si queretur verū nō inficietur. Nil pmittetur nec falsa probatio datur. Et nō tardet dilatio nulla petet. Item l. quedā iura dixerunt pluries posse in eadem causa de calūnia iurari nō coepta sūt. illa ff. de dam. in fec. l. qui bona. §. si quis stipulaturus. vnde dicendū est qz ipm sōf. qz semel nō post litem contestatā de calūnia dicit esse iurandum. sal it hoc tamē in casibus quibusdā in qbus de calūnia iuratur. extra de testi.

in causis. r. c. placet. et l. autē. de testi. §. qz nō col. vj. et in autē. de si. instru. §. si nō nū. col. vj. verumtamen dici pos set qz in casibus illis nō est de calūnia s. potius de malicia vitanda iuratur.

In quo iuramentū de calūnia differat a quibusdā alijs iuramentis.

Iuramentū de calūnia differat a iuramēto de malicia vitanda in q. o. tuor. primo qz iuramentū malicie calūnie p. stat post litē cōtest. ext. de testi. in cōis r. c. placet. et de iuramēto calūnie est cām. iuramentū nō de malicia p. stat āte r post lit. pte. ext. de elec. c. ij dilect. r de elec. pastora. r d. resti. spol. l. f. as. cir ca finē post litē p. test. ext. de testi. in cau sis et. ca. placet. Item scdo differit qz iuramēn de calū. p. stat semel vt dicitur est in toto lite. sed iuramentū de malicia toties p. stat quoties i iudicio quis aliquid pponit v. postulat super qz ex malicia pcedere timeatur. Item ter tio qz iuramentū de calū. locū habet tantū modo in p. phanis iuramentis de malicia nō tñ i p. phauis sed etiam in sp. alib' casibus locū habet vt p. bat per iura p. missa. Item quarto quia qz iuramēn de calū. p. uidet ne aliqd calūniose fiat in tota lite sed p iuramēn de malicia. p. uideatur ne illud qz p. ponitur vel petitur maliciose proponatur vel petatur quādo suspectus habetur proponens. Item iuramentū de calū. differat a iuramēto de veritate di cēda in tribus casib' primo qz iuramē tum de calū. locum non habet i sp. alibus causis sed iuramentū de veritate dicēda p. standū est in illis ext. de iureiur. et literis vbi de hoc in glo. iuramentū. et de elec. dudū. em. Sed iuramentū de calū. in rēpalib' causis r p. cunlaris locum habet. ext. de iur. calū. ceterum r. cum cām. et. c. vlti. Item secundo differit quia in iuramēto

de calū. respōdere tenetur iurās de illo q̄ extimat vel credat in autē. de his qui ingrediuntur ad ap. §. placet. 2. vnde statim sine iudicis r̄idere debet credo vel nō credo nec p̄t dicere dubito. S; iuramēto de p̄itare dīcēda non respōdere in fide ipsa p̄tate. nā hoc ipm p̄bū sonat. ff. iudi. sol. j. iudicatis vnde potest dubitare 2 nō habēbit iudicias ad deliberandū si dicat se dubitare q; simpliciter dicere d; scio vel ne scido. ff. de interrog. act. j. qui interrogat 2. C. de libera. iudi. l. si curatores. d; his habes ext. de iuramē. calū. c. placet. in glo. bis hic p; q̄. ¶ Itē tertio q̄ iuramentum de calum. multa continet capitula q̄ in iuramēto de veritate dicenda locum nō habēt. sciendū est effi q̄ cum iuramētū de veritate dicēda successerit in locum iuramētū de calum. quia tūc illud p̄stat q̄ illud locū nō h; 2 interpretatur ius q̄ mutat natura illius vt p̄stetur statim post litem cōte. ar. ad hoc. ff. de pet. her. l. infuēniunt. c. cum p̄diximus. 2. C. cōmunia de le. l. j. ¶ Item iurans de calum. nō tenetur in eadem causa p̄stare iuramentum de veritate dicenda sed e converso non tenet. C. eo. tit. autē. hoc sacramento. 2. ar. ext. de testi. p̄sentis vbi de hoc in glo. iuramentū. ¶ Itē iuramētū de p̄itare dicenda. 2. de calū. mittuntur ad egregias personas si ad iudicium nolunt venire. ff. de iureiur. l. ad personas. et ext. de iudicis inf. ext. ambiguum vbi de hoc. Item qui verā puram et plenā iurat dicere veritatem nullum verum tacere debet. in. q. ix. hortamur. et nullam debet habere falsitatē. ff. q. q. iiii. nullam. ext. de accusa. c. 3. dilecti. l. vbi de hoc. Itē iuramētū de veritate dicēda sicut 2 iuramētū de calum. Si actor peccare nolle cadit ab actione instituta. 2. reus p̄ confesso. habetur. extra de iuramēto calum. lit

teras 2. c. cum in cū. C. eo. tit. j. vlti. §. actor. 2. autē. principales in fi. ¶ Itē et aliud iuramentū decisorium q̄ etiā etiam in casibus sp̄ialibus deserit reo p̄pter piculū ale. actore nō p̄bāte ext. de despon. impu. continebatur. 2. c. ar. testatōdes. Similiter deseritur in casus sp̄itualibus reo. ff. de iurif. l. admo uēdi. nisi iudex in sp̄etis p̄sonaz 2 cāe circumstantis quā actorū viderit deserendū. ext. de iurif. c. vlti. 2. de renun. sup hoc 2 q̄ metu. c. e. vlti. De hōmō iuramēto tractat Sof. plenius in summa sua in titulo de iureiurando.

¶ In quibus debeat p̄stari.

Iuramētū calumnie p̄stare debet p̄ncipales p̄sone. C. e. t. aut p̄ncipales. 2. ext. e. ti. c. vlti. sed primo actor et postea re. C. e. ti. l. j. §. j. 2. n. nec obstat q̄ legit instit. de pena temere litigantis q; ibi nō ordo iurātū ponitur. sed denotantur p̄sone q̄ iurant. ¶ Itē si ep̄s iurat de calump. nō d; tangere sacra. sed positus euangelis coram illo dicit veritatem sicut et intētio faceret d; n. q. j. impator. p̄. ep̄m. 2. et. de iur. cal. c. vlti. vbi de hoc in glo. et q̄. ¶ Itē iuramentū hōmō in cā ecclesie d; p̄stare p̄tatis in asam suaz 2 capituli in sp̄ialibus causis vt habet in quadam de c. ext. cōpilationē de testi. que sic incipit p̄sentium. ¶ Itē iurare d; de calū. in propria p̄sona syndicis vniuersitatis. vel collegi tutor. curatoz defensor 2 procurator. q; nota l; sint diuersi officia tū idē est vñ sufficit dicere si p̄stituitur in his p̄bis p̄stitimus talē syndicum procuratores et curatores. 2. ad talem causam. C. de iur. calump. l. j. §. sin autē. 2. §. q̄ obseruari. 2. ext. de iura calumnie. c. j. vbi de hoc in glo. j. syndicus. et. c. impetrandum. 2. c. impetator. 2. c. vlti. 2. q̄ idem sit officium oim p̄dictōrū habetur extra de p̄curatoribus p̄tito. ¶ Item ep̄s iurat

de calump. in ppria persona. si p rebus
proprijs agat nec est necesse sup hoc req
rere papā. ext. c. r. c. j. vbi d̄ hoc i gliffō
r. c. vlt. Si tñ eps vlt̄ d̄erici agūt p ecclia
na iurare de calūpn. in ppria psona nō
cōpellūt s̄z tñ d̄erici de reb' pprijs r cui
sis in ppria persona agūt. r iurāt pzi
us debent episcopum suum requirere
quam iurent. ext. de iura. calūpn. c. j. vbi
de hoc in glo. hoc colligere. ¶ Itē iura
re debent qui prestunt municipalis nā r
ipfi vel maior pars ipsorum iurare de
bet. C. e. r. l. h. §. hoc licet. Quidam dixe
runt maiorē partē civitatis vel ipsaz
vniuersitatis iurare debere. Sed hoc
difficile eccl. ext. de heret. ex cōmunicā
mus. j. §. ad idem. vbi de hoc i glo. ar.
p. r. de accusa. sicut olim. ¶ Itē h̄mōi
iuramentū non potest renūci. expresse
taute tñ potest. ar. ff. de procu. l. filius
famil. §. veterā de hoc habes. ext. de te
sti. tuis in glo. sic patet. ¶ Itē h̄mōi
iuramentū. quandoq̄ non potest p̄sta
ri a dño qz est multum remotus: puta
vlt̄ra mare r procurator de calump. iu
rare non potest. tñc debet dari curatoz
bonus r ille debet de calump. iurare. ff.
de iur. bo. da. l. j. r. h. Sed cōtra videtur
ext. de iura. calump. c. j. Sed illud intel
ligitur in alio casu r ita non cōtradicit
¶ Itē h̄mōi iuramento nullus debet
astringi. de quo p̄sumitur q̄ nō debeat
obseruare. ar. ext. de cob. d̄er. rnu. cle
ricos. vbi de hoc in glo. ar. colligitur.
¶ Itē iurare nō debet de calump. p
curatoz aliusius p̄uate p̄one. S̄z dñs
principalis. C. e. r. l. h. §. sin autē in aut.
principales r. r. h. di. tibi dño.

Qui iuramentū p̄stare debeat calūpnie
Iuramentum calumpnie p̄statur
post lit. cont. vt superius dictuz est
ext. c. r. l. h. §. j. ¶ Itē p̄statur in om
nibus causis: tam ciuilibus quā crimi
nalibus dñmodo non in spiritualibus
vel spiritualib' annexis iuratur tamen

de calumpnia. in causis spiritualibus
si agatur possessio p re spirituali. ar.
ext. de restit. spol. litteras. r de elec. c. j.
dilectus r de testi. p̄sentium. r excep. pa
storalis. non tñ iuratur de calū. quā
do agitur de rebus criminalibus maxi
me siue mere spiritualib'. s. de decimis
p̄mitijs r beneficijs qz nulli can. des in
ducunt calump. iuramentum ext. c. r. lit
teras. vbi de hoc in glo. quedam cause
cecus tñ de veritate d̄icēda. extra de iu
retur. ex litteris. r de elec. dudum. Itē
in criminalibus que sanguinis penam
irrogant licitū est alicui sanguinē suuz
qualitercūq̄ redimere. ff. de bonis eo
rum qui mor. sibi consci. l. j. vnde in cri
minibus aliquādo partitur ei q̄ calūpn
niam ingerit. ff. de bo. lib. l. qui cūz ma
ior. §. si p̄is. vnde in omnibus causis ci
uilibus r criminalibus de calump. est
iurandū. ¶ Itē inductū est iuramen
tum hoc calumpnie ad veritatē elicien
dam. ext. c. r. ceteris. Similiter vt sacra
menti timore litigatorū in stancia com
pescatur. C. o. r. l. j. S̄z vt propter reli
giones iuramenti non sit aliquis imme
mor sue salutis. j. q. vlt. scimus. ¶ Itē
iuramentū de calump. nō p̄statur in
spiritualibus causis qz in eis non est rī
gor h̄mōi obseruādus qui in causis a
lijs obseruatur. ext. de dolo. r. contu. c. j.
¶ Itē pone q̄ agā cōtra te. r. r. v. d. n. d.
tu scis rem meam esse sed n̄bil boni.
nus vis resistere p̄pter actionē de eui
ctione. nunquid ergo iurando de cal
sp. peccas iura q̄ sic. quia negas rem
meam esse r mentiris r venis cōtra plu
ra capitula. in dicto iuramento contēta.
Quidam tñ dicunt nūq̄ peccas si ideo
hoc facias vt cōmittatur actio de eui
ctione in processu tñ in iudicij cōstiteris
veritatem qz non videtur dolo facere
qui hoc ideo facit vt sibi stipulationes
de euictione cōmittat. ff. de neg. gest. l.
at q̄ natura. §. cūz me absente: sed licet

Summa monaldi.

hoc sit securum quo ad actionem de euicione. nō tamen est securus quo ad deum et ideo licet ut post libellum porrectum cōfitearis veritatem nec de calumnia iurabis. ex quo scireberis rem esse actoris et non minus cōmitteretur si putatio de euctide. Episcopus enim honeste defendere debet. ff. man. l. j. denique. §. generaliter et suo pudori parcere. ff. man. l. quotiens et in terris causas fore si est iniusta. ff. de adm. tu. l. quo cum. §. sicut et scōm hoc nō obstat. ff. de euic. si rem. §. si duple. §. of.

De laycis.

Laycis potest a papa in causa civili criminali: etiam spirituali delegari ar. xxi. di. §. verum et. q. v. menam. Episcopus tamen causam spirituale

layco cōmittere nō potest. xxy. di. bene quidem et ar. ext. de elec. sacro et c. massana. Item possunt cōponere cō clerico: de auctoritate pape vel saltem episcopi super decimis ut minus soluant. ar. ext. de trasac. statuimus vbi de hoc in glo. q. dicar. et de his q̄ sūt apri. cuz in apostolica. Item possunt sibi alium iudicem eligere quem p̄uissit si volunt in causa civili: sed nō in criminali. ff. de iudic. l. j. et. et. xj. q. j. si quis cum clerico.

Item layci predicare nō debent: nec etiā clerici nisi mittantur ab ecclesia vel ibi hoc habeant ex officio suo. et si quis laycus dixerit se missus esse per reuelationem a deo debet hoc probare p̄ miraculum vel p̄ sacrā scripturā. ext. de heretic. cum ex iniuncto vbi de hoc in gl. nec istud. et c. excōicamus. j. et c. sicut in vno. Item layci nō debent sedere in choro: in ecclesia diuina officia can-

tantur. ext. de vita et ho. cler. c. j. vbi de hoc. Item de rebus et personis ecclesiasticis nulla est laycis attributa potestas. ext. de consti. ecclesia. vbi de hoc in glo. sic ergo et de rebus ecclesie non alie. c. si a laycis. Item nullā iurisdictionē habent in clericos etiā de clericis: cōsensu ext. de foro compe. si diligēti. et c. significasti et de iur. iurā. nimis. fallit tamen in hoc casu. scilicet cum de licētia ecclesie recipiunt super clericos potestatem ext. de falsa. ad falsarioum Similiter cum clericus deponit vel alia est incorrigibilis. c. de iudi. cum nō ab homine et de sen. excō. mu. ut fame. Item layci ecclesiasticis tractare nō debent ext. de iud. decernimus vbi de hoc in glo. layci. Item de rebus spiritualibus iudicare nō possunt principaliter vel in adentem extra de officio delegati. cum te vbi de hoc in glo. et c. sup. questionis circa princ. Item super rebus spiritualibus nō possunt recipere cōpromissus. ext. qui si sunt legatorum: extra de arbit. contingit vbi de hoc in glo. sic enim patet. Item nō licet eis spiritualia ppter annuarum pitalum possidere: decimas et similia. ext. de decimis prohibemus. xvj. q. v. decimas.

De officio legati.

Nunc videndum est de officio legati. Quis sit legatus et de triplici genere legatorum et eorum officio. Quāto tempore durat legati officium. Et qualiter finitur.

Quid sit legatus.

Legatus est is cui certa patria vel prouincia gubernāda cōmittitur extra de ap. nouit. talis legatus debet per literas fidem de sua legatione scire si petatur ab eo. C. de man. p̄. l. j.

De triplici genere legatorum.

Legatorum quidam mittuntur de latere vni pape. quidam mittuntur a papa. Sed nō a latere quidam sunt

Summa monaldi.

intelligunt in legato cogente subditos
 prelatorum conqueri coram se suis or-
 dinariis pretermisissis contemptis. Et
 sentiunt autem quidam de plano quod ad
 legatos cause deferri valeant tamen per ap-
 quam per querelam ommissis medijs: in
 hoc concordat consuetudo et mutatur hoc
 consuetudo ea ratione quod legatus fun-
 gitur vice pape et ad papam recurritur
 ommissis medijs per querelam ext. de fo-
 ro compe. c. vlti. quidam tamen contradi-
 cunt: et dicunt quod sine per ap. causa defera-
 ad papam legatus se intrromittere non po-
 test nisi eam forte examinet. ut magis
 instructam ad superiorē transmittat ex-
 tra de ap. constitutus. siue per legationē
 ext. de of. le. licet ubi de hoc in glo. vide-
 tur in q. 2. c. de ap. ex co. 2. idem super
 querelam. v. h. q. vj. quoc. 2. c. anterior. 2.
 C. ad hoc et idē in postulatōe porrecta
 ext. de postu. bone. h. De his etiam omni-
 bus expectanda est superioris iussio deci-
 sio. vel responsio. in. q. vj. multuz. 2. h. q.
 vj. de cetero 2. C. de rela. l. h. Et officium
 legati est transferre abbates sub-
 iectos ecclesie romane in mediate. ext.
 de consue. cum venerabilis. Et legatus
 poterit facere consilium p̄culla
 re vel prouinciale cū episcopis prouin-
 cie sibi commissis et ibidem constitutiones
 edere et statuta quę perpetua erunt ext. de
 offi. lega. c. vlti. ubi de hoc in glo. sic pa-
 ter ne obstat. h. q. vj. idco ubi dicit lega-
 rus non posse conditū congregare: quod il-
 lud intelligitur de cōal. generali. et nul-
 li. quod legatus facere non potest nisi specia-
 liter sibi committitur. Et legatus mis-
 sus a papa. quātuncumq; habeat plenā
 legationē beneficia tamen cōferre non
 potest. nisi hoc ei a papa: specialiter sit
 indultū cardinalis solis exceptis. ext. de
 of. legati officii inuoc. et de pben. dilect.
 Et legatus qui a latere non mittun-
 tur extra prouinciam sue legationis nemi-
 nem sed ipsi existentes in ea non alium

de accedentes sed tantū ipsos qui sunt
 de ipsa prouincia absoluerē possunt ext.
 de offi. lega. ex cōmunicatis. ubi de hoc
 in glo. a contrario sensu. Et non potest
 absoluerē ex cōmunicatis a papa. nisi ei
 specialiter sit cōcessum ar. extra de sen-
 ex significauit. Et legatus generalis
 non potest impedire causas que de lega-
 tis specialiter committuntur sententiā ta-
 men legati exequi potest si vult confir-
 mare nec potest absoluerē ex cōmunicatis
 tū a delegato. ext. de of. le. studuisti ubi
 de hoc. et de accusa. ad petitio. ubi dicitur hoc
 Et legatus non potest cogere appellatōē ad
 papam ut litiger coram ipso. extra de ap-
 si duobus. Et legatus locales possunt
 eos absoluerē de quibus in consue-
 priuilegijs continetur ext. de of. le. offi.
 ch. ubi de hoc et de priuilegijs. porro. Et legatus
 locales possunt per simplicem que-
 reat cognoscere de causis ad eos delatis
 scōz quosdam. Si vero sunt metropo-
 litani. non possunt iure metropolitano
 cognoscere de causis suffraganeorū in q.
 per simplicem querelā ad eos delatis
 nisi hōmōi cause per appellatōēz deferi-
 tur ad eos ext. de offi. legati. c. i. ubi de
 hoc in glo. ex hoc loco patet. Et legatus
 localis non potest audire cau-
 sas que mouētur contra exemptos quę
 non possunt eos punire nisi de hoc ca-
 ueatur in priuilegio suo ext. de supple-
 cū negl. prela. sicut ubi de hoc in glo. et
 go si exempti sunt. Et legatus non solus
 legatus: sed etiam delegatus a papa potest
 committere vices suas cui vult et compelli-
 lere ipsam cōmissionē recipere nullo
 personarū causarū ne habito delectu. c.
 qui per iurisdictione. l. j. Secus tamē est
 in ordinario. ff. de iur. ordi. in. c. vlti.
 Et legatorū statuta et indulgentie
 perpetue durant nisi per superiorē vel
 successorem fuerint reuocata: si statuta
 tur sub anathemate ex cōmunicari sicut
 qui faciunt contra hōmōi statuta ext. de

of. l. c. vlti. vbi de hoc in gl. sic patet et de loc. et conduc. ex publico.

De iurisdictione legatorum.

Legatorum iurisdictiono durat quam diu tempus a superiore prescriptum vel quam diu non fuerint reuocati.

Item finitur iurisdictiono legatorum. in modis. s. tēpore si fuerit tēpore legatio limitata. Similiter reuocatione: s. tūc finitur legatio nō iurisdictiono in causis iaz ceptis: quas etiā post reuocationem poterūt p alios terminare ext. de of. leg. c. vlt. et de offi. vel. licet et c. gratū.

Sicut morte alterius vel viriūq. s. mittentis vel missi. S; in hoc casu etiā mortuo mittēte et si legationis finitur iurisdictiono nō tamē finitur in negociis iam ceptis et idē dicendum est cū tēpore legatio terminatur vt in predicta capitulis licet et gratū nec obstat. ext. de of. vel. consuluit. **I**lla est loquitur cum cause cognitio tēpore terminat sibi se: cuius vbi legatio limitatur. vt dictū est. s.

Item finitur legatio per egressum qd intelligendum est. cuius legatus fines legationis sue egreditur nō reuersurus nam si egreditur vt statim reuertat iurisdictiono intermittitur sed nō finitur qz nec egregi tūc videtur. ff. de diuor. l. diuorciū. et de pe. di. j. diuorciū. **I**tem et si per egressū legatio finitur durat cum iurisdictiono demandata in causis iam cepit ante egressum. Leptas causas intelligere etiā per citationē et propter hoc iurisdictiono ppetuatur. ext. de of. l. c. vlt. et de of. le. gratū et c. relatur.

Item legatus ex eundo prouinciam non reuersurus priuatus est dignitate legationis sue vnde nec excommunicare nec interdicare nec absoluerē nec causas in sua prouincia committere potest extra de of. le. nouit vbi de hoc in glof. et b. de videtur. et ff. de of. presidis. l. iij. **I**tem legatus minor non debet exercere officio

cium suum presente legato a latere pape missio. ext. de offi. lega. volentes vbi de hoc in gl. cum legatus et de priuilegiis antiqua s. dñice. et c. priuilegiū vnde notā. qd legat' a latere dñi pape in quatuor excedit legatum locale primo in hoc qd dictum est qd presente ipso non exercet officium suū scdo in absolutione excommunicatorum. ext. de of. le. qd translationem et de sen. ext. ad eminentiam de quo dictū est. s. iij. in collatione beneficiorū ext. de of. le. officij quarto in procuratoribus qz non ita procuratur ille sicut ille extra de excess. cñ apostolus. **I**tem legatus a latere excedit legatum transmissum sed non de latere transmittentis in absolutione excommunicatorū ext. de of. l. o. sic psona non inuenitur qd legatus priuilegio ecclesie sue nō exerceat legationem corā alio legato non presente legato a latere dñi pape transmissio de tali enim loquitur ext. e. r. volētes. **I**tem si legati aliquem conueniant in iudicio possunt reconueniri nisi agant p iniuria eis illata. ff. de iudic. l. q. s. sed si agant. **I**tem legatus nō debet in procuratoribus grauari subditos ext. de cens. c. apostolus prandia est ipse nō sunt laudiora vel enorma sed scdm medio critatem vnius cuiusq. loci. r. q. iij. s. vlt. sic est agat vt nulla ecclesia seu prelat' de ipso debite conqueratur extra de cens. cñ instantia. qz si apostolorū loco sunt legati. ita agant vt non solū sermonem eorum sed conuersionem et abstinentiam ceteri mutantur. r. r. v. di. ecclesie princeps. **Q**uid sit legatum.

Legatū est donatio qdaz a testatore relicta in sti. vel. j. **I**tem legata ad pias causas libera sunt ab inscriptionibus lucratiuorū. r. iij. q. iij. s. p. n. s. et c. l. scim. **I**tem legati et relictū pnt aliqua solo nū sine p. b. C. s. fideicō. l. i. et in epla ff. vel. in nutu. **I**tem nudis p. bis pnt aliquid relictū et sine sollemnitate legati pias

Summa monaldi.

causas valent: tenent etiā fm leges. C. de fidei cō. l. v. et ext. de testa. iudicā re. vbi de hoc in glo. tale. ¶ Item licet testimoniu sit falsum ppter sollemnita rem omīssam tñ legata in ipso concreta tenēt. et valent. ff. de bñ. insti. l. vlt. qz nō requiritur i testamto subscripto. v. vel. vñ. restiū fm leges in his que relinquū tur ad pias causas. ext. de testonhs cuz esset vbi de hoc in glo. s. de relictis. r. c. relatū. ¶ Item in bñdī legatis ad pias causas non deducit falcidia. C. ad. l. fal. aut. similiter et in aut. de ecclesiā. s. fin autē de hoc habes ext. de testi. cū esset in glo. s. de relictis. ¶ Item legata ad pias causas p̄tinent ad ecclesiāsticū forum. rñ. q. s. derici. r. c. qui oblationes et. C. de episco. r. de. l. nulli et extra de testa. relatum. l. vbi de hoc in glo. q̄ dñm ¶ Item legatum ab herede petendus est. C. de fidei cō. tanquā. ¶ Item legatum nō extinguitur ppter inimicitias leues. ff. de aduē. l. iñ. in fi. ¶ Item si aliquid legatur monasterio sancte marie sed non determinatur cui cum plura monasteria sancte marie tñc debet dari paupior in aut. s. eccl. r. i. s. si quis in nomine et ext. de testi. iudicante vbi de hoc in glo. pone q̄. ¶ Item cuz legata singularia et fidei cōmissa reliquit testator: alicui debet vti his verbis. do lego. vel iubeo heredem meum dare tali. r. vel sibi vti verbis. vt. insti. de le. s. domi iunctū r. s. sed et tale. et insti. de adop. legatorum fidei cōmissa relinquūtur his verbis. volo. iubeo. mado. rogo. fidei heredis mei cōmitto q̄ debet tali. r. et idē iuris est per oīa in fidei cōmissis vel legatis. vt. ff. de l. i. l. i. et insti. de singulis rebus. p̄ fidei cō. relictis. s. fidei et. C. cola del. l. iñ. singularia legata seu fidei cōmissa potest testator relinquere vsq̄ ad dodrantem. i. tres partes bonorū suorū. si non habet liberos vel parentes. Quartum vero parētem debet dimit

tereheredi instituto vel succedēti ablin testato. Esto q̄ non faciat idem codicillum. alioquin. si non dimitteret possit quartam habere detrahere falcidiam delegat vt insti. de lege. fal. s. nouissime. r. ff. e. t. l. i. r. C. el. s. Si tamē vult q̄ obheres suus nō possit detrahere falcidiam idest quartā delegatis dicat i testamto vel in codicillo q̄ sciens iures patrimonij sui vetat falcidiam locum nō habere in suo testamto vel codicillo quo a su cessabit falcidia vt. C. ad. l. fal. aut. cuz testator et hoc casu tenebitur heres soluere oīia legata in solidū quousq̄ fuerit aliquid in hereditate. ¶ Item cuz testator: vult aliqua vxori sue relinquere in testamto primo solet ei relinquere dotem suam: et tunc debet specificare quantitatem dotis. alias nō sufficeret ei testimonium nisi ipsa probaret p̄ instrumentum dotale vel per testes qui ritatem dotis vt. C. de fra. causa. q. iñ. in fi. solet etiā ei relinquere aliquid aliud de suo quo casu debet inquirere diligenter intentionem testatoris quandoq̄ enim vult q̄ ipsa habeat solūmodo alimenta quandoq̄ vltra alimenta vult q̄ habeat aliud dominium regimnis domus et familiarie sicut vno testatore hēbatia liquando vult q̄ habeat omnes fructus possessionum suarum vt possit de illis vxor: facere quicquid voluerit. etiam si esset vltra quantitatem alimentorū primo casu dicat: sibi relinquo vxori mee alimenta victum vestitū. et idem est q̄ alimenta in vita sua dum eas de iuxerit hoc casu debet habere abum. potus: et vestitū. lectrum et habitationem: et ea sine quib⁹ non potest viuere vt. ff. de alimentā. l. legatis alimentū. r. ff. de ver. sig. l. verbo vict⁹. ¶ Secūdo casu sic dicat relinquo vxorem meā in domo dñam et vsu fructuariam omni bonorū meorum. dñi castam duxerit vitam per hoc q̄ dicit dñam habet gubernatā incurt

curam de famul. per hoc qd dicitur usufructuariam habet victum & vestitum. Nam vulgi opinio spectatur que talis est vt dicitur que spectanda. ff. de fundo instru. cum declarationis. §. a sinam. et de legibus legati. immunen. & ita interpretantur sapiētes illa verba vt nota dicitur §. si sero nupserit mulier. sup. aut. hoc locum tertio casu. dicit sic. Reliquo vxori mee iur. legati usufructu omnium bonorum meorum dum caste vixerit vlt. sic relinquo vxorem meam usufructuariam omnium bonorum meorum in quo casu vxor. insolidi habebit usufructum omnium bonorum viri. ff. de usufru. legato vxori meo nisi maritus haberet filios qd tunc saltem filii debent habere legitimam in usufructu sicut dicitur in Gofred. vbi nota. C. de in offi. testa. sunt a nouissima vbi de hoc dicit. qd illa vxori corrigitur in filios sed in extraneis non corrigitur. ¶ Item si intestato testatoris in aliquo predictorum canonum qd ipsa interim non habet alimenta de domo viri non creat dorem de domo nec qd participat fructus dotis debet hoc exprimeret testator. s. qd alterutro sit cōtrita. alioquin ipsa haberet vtrumq; & alimenta & fructus dotis. vt. C. de rei vxor. act. l. j. §. sciendū itaq; de hoc require. s. in tractatu de alimentis. ¶ Item qui legauit cyrographum intelligitur qd actiones qd ibi intelliguntur legasse. ff. de l. qui cyrographum. ¶ Item non valet legatum si scribi nō potest ex testamento. ff. de iur. si cri. l. si fidel. ¶ Item si legator scienter rem alienam legauerit tenetur heres eius scdm leges rem redimere & legata rio scdm eius dare si res sit talis que vendi possit alias non & tñc legatarius debet pbare scientiam in iur. de l. §. non solum. §. quod aut. & ff. de probat. l. verius sed hoc non tenetur scdm canonum equitatem maxime si res fuerit ecclesie sic extra testam. filius videtur vbi de

hoc in glo. cum quis. ¶ Item qui legauit ignorata rem alienam non valet nisi si legauerit comitate persone qd legas cum alienam.

Legitima dicitur quarta debita iure necessitatis & iure institutionis

Legitima dicitur quarta pars debita iure necessitatis qd & dicitur bonorum subsidium & hoc debetur filijs tantū que sine causa exheredare nō possunt. C. de inoffi. testa. l. si totas & l. parentibus & huic quarte nullum grauamen potest imponi. C. de in offi. testa. l. omnino & h. l. sequentibus & hoc quarta bonis redacta est ad trientem & semissem sicut numerus liberorum vt sint quatuor filii & ita debent habere tertiam partem. si sint. v. vltra debent habere medietatem eius qd ei debebatur ab intestato. vñ p̄sus. Quatuor aut infra dāt natis iura trientem semissem vero dāt natis. v. vltra. arbitriū sequi substantia cetera p̄ris. C. de testi. aut. nouissima et in hoc veniunt omnia qd perfecta sunt ab eo cuius fuit hereditas & computatur in ipsa. C. de in offi. testa. l. si quando. & l. qm. §. generaliter. ¶ Item cū & alia quarta trebell. vt cum aliquis institutus habes & rogatus vt alij hereditatem restituerat si moriatur sine liberis & ite taliter institutus potest retinere quartam partem de tota hereditate p̄ trebellianū & sic appellata est trebellia trebelliano auctore de hoc habes. iustic. de fideicō. heredi. §. sed qd. j. & C. ad trebell. per totū & hoc detrahatur de vniuersitate hereditatis & in hac computantur legata donatio nis. ff. ad. l. fal. j. in quarta. ¶ Item est et alia quarta que debetur iure institutionis vt cum qd est institutus heres. et illa hereditas hausta per legata vlt. fideicō. missa tñc institutus potest detrabere quartam partem de singulis legatis vlt. fideicō. missis C. ad. l. fal. per totū & ext. de testa. & Ray. ad si. nisi salvo in ista sola hereditaria

imputantur non legatavel bonata seu fideicommissi. ff. ad. l. fal. scimus. r. l. illud q. r. l. q. aut. ¶ Item fructus percepti de quarta trebellianica computantur in sortem tempore litis cont. q. ex quo a tpe lit. cont. uir in mora fructus computatur in sortem: quicquid ex eis habet supra quartam restituitur. Similiter et cum non est in mora si percipit fructus ex voluntate defuncti. non q. post tempus rogatus est restituere hereditares eos computat in quartam Sed q. supra quartam habet non restituit. si autem heres precipiat fructus negligentia non petentis fideicommissi. circa non computat in quartam nec restituit q. phatur ff. ad pre. in fidei. r. l. mulier. s. si heres r. l. ita cum. s. heres. exasse. ¶ Item si testator habet liberos vel pariter non potest eis auferre licentiam excepta ingratitude causa de qua ingratitude sic in tractatu de pre. de his quartis hēs ext. de test. Raymundus in glo. nota ergo q. quartam in alia glo. retinebunt et in alia glo. ex quo a tempore.

¶ Et quadruplici lege.

Legum. alia diuina. alia humana infra lex diuina est principium omnium legum: quoniam ab ipsa omnis scientia sumit exordium. xxxvii. di. s. huic etiam. ¶ Item leges humane sunt que faciunt nec boni inquiete inter malos uiuant. neminem tamen benefacere cogunt: sed per ipsas quilibet malefacere prohibentur. xxii. q. v. non frustra. r. c. ad finem. ¶ Item non uideantur leges sacros canones imitari. in autenti. ut clerici apud priores episcopos ad ff. col. l. r. h. q. ii. s. huic colligitur in ff. r. ext. de noui. operis nunc. tibi. ¶ Item in ecclesiasticis causis torrens legibus utendi est quotiens sacris canonibus non contradicunt. r. di. c. j. r. c. suscipitis. r. s. ecce cum duobus. c. sequentibus. r. l. ii. di. c. j. l. i. ubi. dist. ex antiquis r. j. q. ii. si

in opere. ¶ Item lex imponitur rebus uerbis. C. comuni. del. ij. in ff. ¶ Item legem alius imponere non debet qui legem negligit obseruare ext. de preben. pro illorum circa finem q. frustra leg. auctoritum implorat qui committit in legem ext. de usu. qm supra frustra. ¶ Item necessitas legem non habet: ext. de regul. iuris q. non est ubi de hoc. ¶ Item lege una tolluntur qua nascuntur ex una ratione. C. de nupt. l. si libertas. r. j. q. j. sicut rps r. xxii. di. si quis peruentus. ¶ Item leges legibus concordare quicquid est. C. de in op. doti. l. i. i. i. a. r. extra de in reu. ad nostram. ii. ubi de hoc. ¶ Item leges inique de repetendis soluedis uisuris r. similes r. p. comunicantes principes constitute contra legem diuinam ipso iure non valent. viii. di. q. contra. r. xxxii. q. vii. flagitia r. extra de consti. que in ecclesiarum. ¶ Item religiosi r. etiam plures seculares leges audire non debent nec archidiaconi nec clerici pleban. nec prepositi. nec cantores. nec alii clerici personatus habentes nec psalteri ext. ne clerici. vel mo. super specula. ubi. de hoc. Similiter non debet legi p. i. i. s. leges vel audiri. nec etiam in cunctatibus ut in predicto. c. sup specula r. ext. de p. i. i. s. su per spe. circa finem. ¶ Item lex iurisdictionis est r. lex dyocesana in quibus consistit tota ius r. preceas episcoporum. sed ad legem iurisdictionis pertinet canonica obedientia. subiectio. r. c. uerentia. institutio. correctio. r. reformatio cesura ecclesiastica iurisdictionis causarii omnium spectantium de iure ad ecclesiasticam foris penitentia r. sacramentorum omnium que ab ipso recipienda sunt collatio. oratio causarii examinatio r. decisio. r. plura alia de quibus habes ext. de of. or. c. j. r. h. r. c. congre. r. c. dilectus ubi de hoc in glo. nota hic. ¶ Item ad legem dyocesanas spectant uocatio ad synodum ad sepulturas mortuorum cathedraticum. ii. vel q. ii. mo.

tuorum et quarta decimarum hospitalium et similia que consistunt in recipiendo.

Quoad hoc tamen lex dyocesana comprehendit leges iurisdictionis extra de prescrip. auditis dicas ergo quod omnia monasteria ipso iure sibi sunt, excepta a dyocesana lege. r. q. j. c. j. r. iij. q. i. inter cetera. r. xvj. q. i. c. cum per utilitate. r. c. placuit et que spectant ad dioce. l. libera. sunt omnia monasteria nec cogi possunt ad talia facienda. xvij. q. ij. qua sunt. Et tunc a lege iurisdictionis non sunt exempta monasteria nisi speciali privilegio sint munita. Item omnia monasteria in sua dyocesi constituta subsunt episcopo quo ad iurisdictionis. xvij. q. ij. hoc tamen. c. monasteria. r. c. cognovimus. xvj. q. j. inter dicimus. Et tunc seculares ecclesie subsunt episcopo quantum ad vtriusque. l. r. q. j. de his cum servanda est in predictis constituto rationabilibus et scriptis. xvij. q. ij. servitium. r. j. q. ij. questum. Item capelle monasteriorum seu territorium subsunt episcopo quantum ad vtriusque. l. extra de officio. or. conquerente et de privi. cum et plantare. r. xvj. q. ij. sane nisi plene iure subsunt monasteriis predictis capelle et extra de privi. cum et plantare. qm per. Et tunc capelle monasteriorum exemptorum subsunt episcopo sicut et aliorum non exemptorum nisi sint exempta monasteria cum capell. suis. extra de privilegio et ore in fi. de predictis habes. extra de offi. ordi. dilectus in glo. nota ibi.

De libero homine et ecclesie libertino.

Libero homo non potest totaliter obligari quantumvis constitutur in ipso tamen in pignore in aut. ut nulli iudicis. §. quero coll. jr. Et tunc libertus ecclesie cui libertus successori tenetur professionem facere infra annum. r. ij. q. ij. sepe longinquitates. Et tunc libertus ecclesie si amovetur redire noluerit quam aliam adhibere manumissio eius muta est vana. quod ab ecclesia eius patrona nunquam discedere debet. r. ij. q. ij.

liberti. j. r. ij.

De libelli oblatione.

Quae agendi est de libelli oblatione. Unde videndum est quod sit libellus. In quibus casibus locum habet libelli oblatio. Que in libello debeatur computari. corum. De libellorum effectu et vtrum possit mutari libellus. Quid est libellus.

Libellus est scriptura in qua continetur res que debetur vel petitur in causa petendi et nomine actoris et rei quod semper est in iudicio iudici offerendum et per iudicem reo. ut ipse reus deliberet. ij. q. iij. §. offerantur et debet tradi inscriptis. extra de libell. obl. c. j. ubi de his in glo. nota. r. c. ij. r. iij. r. ext. de probatione qm. Et tunc libellus est pariter liber. i. modica scriptura. et est duplex libellus. scilicet accusationis et conventionis primum in civilibus sed in criminalibus causis locum habet. Et tunc libellus dicitur in principio litis. quod per ipsum actio perpetuatur annuali. ij. q. ij. §. offeratur. Et tunc libelli oblatio est de substantia ordinis iudicarii sed quosdam ext. de libelli oblatione. c. j. ubi de his in glo. nota quod et de probat. qm. Et tunc libellus porrigit actor iudicem dicitur dicitur est. ij. q. ij. spaciun et porrigit utraque scribatur in acta. extra de probatione quam contra.

In quibus causis exigitur libellus

Libellus exigitur in omni causa in qua ordinarius agit nisi in quatuor casibus primum est cum causa vel sit brevis et maxime illarum rerum seu personarum. C. de sen. ex pira. re. in auc. nisi. Secundo est cum episcopus cognoscit iter suas familiares ut in predictis aut. r. xj. q. j. si quis est clericus. Tertio est cum hoc sit ex consensu partium. C. de puil. scola. r. l. quocumque in fi. r. l. v. r. r. Quartus est rector puid. j. r. dies convenit. ut in aut. ut iudices sine quoquo suffra. §. si necessitate. coll. ij. Si si ext. ordinarie agit secus erit in causa actionis et denunciationis et in quibusvis quantumvis in causa in quibusvis capitula sunt edenda vel potest exponenda de quibus

bus fuerit inquirendū. *ext. de act. qua
liter. 2. qñ. §. oportet alias antez genera
liter libellus dand⁹ est sine in ciuilibus
causis ext. c. t. c. j. §. q. viii. c. j. siue in cri
minalibus. h. q. viii. §. libellozum.*

¶ Que in libello debeant con
tineri.

Libellus conuentionalis debet con
tinere nomē actoris ⁊ rei ⁊ nomē
iudicis coram quo agitur ⁊ debet conti
nere rem que petitur expresse ⁊ an peti
tur tota vel pars vt peto totū fundum
vel partem eius: ⁊ hoc quādo quis agit
actione reali vt res venditur. ff. de rei
ven. l. si in rez. alias. h. reus deliberare
non posset. ⁊ iudex sentētiā ferre sup
incerta q̄ esse nō debet. vnde cñ h̄mōi
libellus datur in ciuilibus causis debet
in ipso exprimi causa quare res peti
tur *ext. de li. ob. c. j. vbi de his in glo. no
ta q̄r duplet. 2. c. vlt. 2. c. h. 2. ff. de act. §.
iurare. 2. c. xxi. ol. habuisse.* ¶ Itē cum
libellus ad hoc datur vt reus deliberet
cedat vel contendat. *ih. q. iij. offeratur
quomodo poterit deliberare nisi res
que petitur exprimatur. Sicut quomo
do scri potest an reus possideat rem q̄
petitur vel non: nisi res exprimat̄ peri
culosum cōsentim subire defensionem
huius rei quā dote non possidet. ff. de
rei vend. l. is qui preterea res exprime
da est ⁊ iudica rei. ff. de rei vend. l. si in
rem. ⁊ si res que petitur sit immobil̄ ex
primi debet confines vt in predita lege
si in rem. §. vlt.* ¶ Itē exprimi debent
spedes ⁊ pondus rei. ff. de positi. l. j. §. si
quis argentuz. ¶ Itē exprimi debet
causa. *C. de adop. l. iij. 2. C. de edic. diui.
domini tollē. l. vlt.* ¶ Itē an actio sit
edenda vel non dubitatur de hoc in
uenies plene in summa. *Sof. in. t. de li
bel. ob. §. in libello sed actio prout signi
ficat causam agendi vt cum dico. peto.
r. a tali qz vendidi librum vel qz ei mu
tiam proponenda est in iudicio taz eo*

deffastico quaz seculari. *Sof. Similit̄
modus agendi exprimendus vt cū
eadem forma verborū plures modi
gendi resultant ⁊ non exprimēdus est
adquid agatur. de his habes in sum
ma Sof. in predicto. r. t. §. ¶ Itē iudex
qui certam debet dare sentētiā. *insti. de
act. §. curare. petere debet ex prima
de quo ⁊ ad quid agatur. ¶ Itē actio si
gnificat ius agendi vt petendi insti. de
actionibus in primo ⁊ in hoc dicit̄ no
mo sine actioe experitur: ff. de adm. m.
l. quocirca. §. j. vnde sciendus est q̄ si
actio. j. formula verborū proponatur
epta reus absoluitur ab instātia iudicis
extra de iud. examinata 2. ff. si mesen
quomodo dixerit. l. j. §. h. ⁊ que super
dicta sunt: locum habet in vtriusq̄ ius
s. canonici ⁊ ciuile. ¶ Itē oia certa fac
re debet is qui libellum p̄sentat. qz nō
licet euagari cum discrimine alieno. ff.
de iur. l. pretor edixit in prin. ¶ Itē
inutilibus iudicis res. exprimi non de
bent in libello ne in sentētiā sed in ex
cutione sit. ff. de peten. hered. l. quan
ta. 2. l. si quo tempore ⁊ hoc idem obser
uandum est cū petitur ecclesia cum in
tribus ⁊ pertinentiis suis. vel cū petitur
prebenda cū plenitudine iuris ⁊ hono
ris canonici *ext. de resti. spol. cum ad se
dem circa prin. ⁊ de concef. preben. pro
posuit in si.* ¶ Itē libellus generalis
in iudicio potest conferri. in quo si po
natur hoc latissime vbi bene continere
pater et multa comprēbendi extra de
resti. spol. cum ad sedem vbi de hoc in
glo. hic ergo ⁊ de li. ob. c. ij. et de fide in
stru. inter vbi de hoc in glo. ¶ Itē con
siderandū est rēpus libelli oblati: qz li
cet tunc non recte agatur: si tamē post
ea incipit ius competere iudicium per
ficā potest. ff. de pig. act. l. si in rem. §. vlt.
de hoc habes extra de preben. d. vlt.
ctus: est in glo. hoc consideratur. Itē
iudicia vniuersalia sunt hec petitio be**

reditatis famil. herci. actio ex testō cū
vniuersum peratur 2 similitudinarie.
¶ Itē pōt dici cū ius specialē vel archi
diaconale vēdicat. Sūt 2 gñalia iudicia
vt cū agit actio de tutele mādari p socio
2 in talib' ac filib' nō sūt res expmen
de in libello sed in iudicio 2 in iura. C.
de iudic. l. 2. ext. de libelli ob. ca. ij. vbi
de hoc in glo. no. ad intelligentiā.

De effectu libelli.

Libelli effectus est facere rem liti
grosam. C. de liti. in autē. litigio
sa res 2 ar. ext. vt lite pen. ecclesia. 2. ij.
q. ij. q. res. ¶ Item ppetuar. actioes an
nales. vt est actio iniuriarū. C. quādo
libellus in prin. datus. l. cō. fa. l. j. et. ij.
¶ Itē interrūpit p̄scriptionē 2 hoc in
tū q̄ si libellus nullā cām p̄tineat vel
forte p̄tineat vnā solā oīm actionū vel
obligationū p̄sonaliū iura interrūptio
facta ē. C. de annali excep. vel si ex mul
tis. ¶ Itē libellus obligat porrigentes
pducere cām ad finē. C. quō 2 quando
iudex in autē. qui semel. aliqñ tñ licet
porrigentē reuocare libellū cū nihil in
cōmodi effectus adhuc senserit aduer
sarius eius. h. q. vj. si quis libellos. 2. ff.
de cōdi. cā. di. l. si ideo pecuniam. al. nō
licet ei penitere cum alterius cautide
ff. de ierro. ac. l. de etate. §. vlti. ¶ Itē
libellus accusatorius reuocari pōt. ij.
q. ij. si quē penituerit. 2. c. si quis irat.
quia post libelli oblationē l3 desistere
sine pena. ff. ad turpil. l. questus tene
tur tamen iniuriarū eo q̄ famauit il
lum cui libellū porrexit. C. de iniurijs
¶ Item apud labeonem 2. §. si quis li
bello. ¶ Itē qñ inscriptio secuta est li
belli porrectione non potest accusator
penitere nisi ex iusta causa. C. de obla.
l. ij. 2. l. q. ij. paulum. sif pōt petere
absolutionē dūmō reus nō sit passus
aliā iniuriā carceris seu vinculorum
C. de obla. l. fallaciter. et ar. ext. d. accu.

l3. ¶ Itē libellus accusatiōis dat in que
stionibus 2 causis triminalibus 2 debz
continere nomē iudicis corā quo agit
agitur nomen accusatoris et rei certū
de quo agitur et quādoq; persona cū
qua crimen d3 esse cōmissum et locus
in quo continere debet quicquid obñ
atur reo ita vt reus parat' venire pos
sit. v. q. h. si p̄mates. et. vñ. q. vñ. §. li
belloy accusatio. et ext. de accusa. fere g
romm. ¶ Item debet continere dies
institute actionis. p̄fecto accusatiōis
vt in predicto. c. libelloz. m. diē autē 2
horam cōmissi criminis accusator inui
tus comprehendere non tenet hec oīa
quibusdā p̄sibus continentur. consule
mense. vic. corā p̄tore p̄fessus. te defero
re resti. crimē loca pone sodalē. Et licet
hora dies nō mēssis p̄treatur. ¶ Itē
nota q̄ p libello habetur rescriptū tñ
i citatoris literis incertum quo ad in
ducias denegandas. Sof.

Cuius possit mutari libellus.

Libellus pōt mutari cum vari 2
corrigi sicut placet vsq; ad litē cō
testatē. ij. q. vñ. §. si libelloz. 2. §. 8 edē.
l. ij. post lit. vero conte. mutari nō pōt
nec aliquid ibi addi vel minui. ff. de iu
di. et nec pec. Item si aliquid mutatur
vel additur in libello: noue iudicē va
ri debēt ad deliberandū nisi in primo
libello potuerit instructus teneatur tñ
aduersario ad interesse totiens variā
do libellū. ff. de interroga. autē. de eta
te. §. vlti. et ar. ff. de eden. verū. ¶ Itē
ppter te veni 2 minimā additionē no
ue inducie vari nō debent. ext. de bil
litere de hoc i glo. si quis p̄o in fine.

De literis.

Nunc agendū est de lris quib' cre
ditur 2 quib' non 2 qñ carere q̄s
debet. cōmotio. litterarū.

Cuius literis creditur.

Literis episcopi vel prelat' credit'
cum dicit se exēdicasse subditum

suum. xix. q. ii. statuimus. et xviii. di.
 c. q. h. sed tñ circa iudicia non credit
 eis nisi habeant testium subscriptionē
 vel quantum constat de legitimis do-
 cumentis. ext. de bac. post cessionē vbi
 de hoc in glo. ex hac materia et de re-
 scri. cum a nobis vbi de hoc. ¶ Item lit-
 teris prelatorum creditur in casu qñ
 q in preiudicium aliorum cuius viuevo
 a eorum aliquando nō credatur. ext.
 de maio. et obedientia cum ecclesijs.
 vbi de hoc in glo. videtur q et de pro-
 batio quoniam contra. ¶ Item si
 scriptura vel littera reperiat in aliq
 columnavel lapide seu i albo pectoris
 faciunt fidem. xxi. q. ii. sane vero. et. ff.
 de iure omissum. l. j. et. q. et ar. extra d
 probatio. cum causam vbi de hoc i glo.
 no. ergo. ¶ Item litteris tabellionis lz
 credatur circa iudicia. sed tamen circa
 contractus non creditur eis nisi habe-
 ant testium subscriptionem in auten.
 de re. s. scimus. arg. ext. de proba. qñ.
 vbi de hoc in glo. sic ergo videtur.
 ¶ Item litteris duorum bonorum vi-
 rozum in iudicio assumptorum credit
 vbi tabellio haberi nō potest. vt in pre-
 dicto. c. qñ in glo. sic ergo. ¶ Item ge-
 nerales littere non absoluunt a voto
 nec a sententia excoicationis et ideo i
 hoc casu qñtum ad hoc non creditur
 eis. ext. de senten. exco. cum p causa. et
 de fide iustru. q super his. ¶ Item li-
 tere dñi pape sine speciali mādato im-
 petrari non valent. nisi in casu cōiun-
 cte persone. ext. de rescrip. non nulli. z
 c. ex parte. iij. vbi de hoc in glo. z. l. p.
 ¶ Item littere non extēduntur ad ali-
 as personas nisi ad eas que cōmissiōe
 continentur. ext. de offi. dele. p. z s. in
 fine. et de foro compe. signi. Si tñ sūt
 de simplici iustitia non de facili presu-
 muntur false nisi probetur q ex certa
 scia falsus suggererit impetrato. ext.
 de fal. accedes vbi de hoc no. q. ¶ Item

littere seu correctione literaz seu ne de
 rictorum obtēte seruis cōe priuilegijs
 exceptionis derogare nō possunt. ext.
 de rescrip. cñ ordinē. ¶ Item q de mino-
 ribus negocijs tñ faciunt mentiones
 p ipsas nō pñt aliqui sup maiorib⁹ ne-
 gocijs cōiri. ext. de rescrip. sed eis vbi de
 hoc in glo. sed quas. ¶ Item que impe-
 trātur a pcuratore excoīunicato vbi
 valent. ext. de pba. post cessionē z de be-
 reticis fraternitatis nisi cancellari⁹ ex
 certa scia daret ei cñ sciret cum excoī-
 catū esse extra de excec. q. pia innocē.
 ¶ Item littere excoīunicato impetrare
 non valent. nisi de excoīicatione exp̄sse
 fecerint mentiones. ar. ext. de rescrip.
 dilectus. j. vbi de hoc in glo. hoc habes
 z de ap. vt debet⁹ et de pba. post cessionē
 nē. z de pau. c. vlti. Sz tñ bñ valēt si fue-
 rint ad suā defensionē obtēte. lz de ex-
 cōicatioe nō faciāt mētionē. ext. de ex-
 cep. c. vlt. vbi de hoc in glo. no. q. z c. cñ
 inter. z. c. dilecto. z. c. dilecte. ¶ Item va-
 lēt q nō faciūt mētionē de appellatiōe
 aduerse ptis. ext. de rescriptis. ex pre. ij.
 vbi de hoc i glo. z de ofir. bone. z de ap.
 sepe in finē. ¶ Item iste nō valēt nisi mē-
 tionē faciāt. de rescriptis. s. si clericus.
 ext. de trasac. ex lris. s. si bñ bñficiū
 qñtācō pñt. ext. de rescriptis. cñ ab eo.
 vbi de hoc i glo. sed qd z. c. si aliqd in q
 nō ergo z de preben. cñ teneamur. vbi
 de hoc similiter si vult i ecclesia reside-
 re. ext. de deri. nō resi. relati. Similit
 si ē dignus. ext. de rescrip. cñ adeo vbi
 hoc ē de elec. cām q. S. i. si ecclsa tot
 cōmode sustinere poterit. ext. de inst.
 c. j. z. c. vlt. S. i. si d tra illa ē ostēdus.
 lxxj. di. hortamur et de deri. pegri. tua
 nobis. S. i. si habet ppetuā vicariā q
 sufficiat sibi ext. de rescrip. postulasti.
 S. i. si ad mādātū pape aliud benefici-
 um non recipiat. vel nisi habeat aliam
 iustā cām excoīicationis. ext. de rescrip.
 si qñ z. c. si pponente vbi de his in glo.

nc. ergo q. ¶ Itē fm quosdā quis su
 dex tempore impetrati rescripti. sit ex
 cōcatus. si tñ tēpore receptionis sit ab
 solutus rescrip. valet extra. de scriben.
 dilectus de hoc in glosa. hic conside
 ratur q. de ap. sup. eo. §. de rescrip. pa
 storalis. ad fi. z. ff. de iudi. c. furiosus
 Sed talis dicitur dicentes mei? q. hīe
 vñ dī nō valēt q. ab initio nulle fuerint
 vñ post absolutionē nō qualescūt: z. lō
 in hoc casu tpe impetratiōis cōsidera
 ri vñ q. data sūz cōsiderāda ē semp
 tra de rescrip. eā te. vbi de hoc i glo. et
 ad hoc semp. z. cōstituit. z. ext. de sen.
 cō. si aliqñ i casu tñ cōsiderari vñ tpe re
 scrip. receptiōis. extra de p̄bē. dilectus.
 in. vbi de his in glo. hāc cōsiderationez
 Silt in lris vñ usurarios ipetrans. ext.
 de usuris. q. frustra. ¶ Itē si lre dixer
 se silt ipetrare etiā p̄ bñficio ipetrādo
 ille sole valēt. q. p̄io iudicib' p̄sentant
 nisi se faciāt mercationē de primis. vñ
 si nōdum p̄ alias illaz ē in cā p̄cessim.
 ext. de rescrip. c. j. vbi de his. z. c. sedes d
 ap. vñ debitus z. de offi. dele. ex parte. j.
 ¶ Itē plures lrasp oterit quis hīe sū
 cur plura testamenta eiusdez tenoris.
 si de testa. l. iurassitū testiū. z. ff. de his
 q. in testō delentur. l. vlt. de hoc habet
 ext. de rescrip. sedes in gl. no. q. ¶ Itē
 lre tradēde sunt aduersario ad vidēdū
 z. ea q. dīa sunt integralit̄ sunt edenda.
 ext. de fide instru. p̄petrat' vbi de hoc
 i glo. no. circa. ¶ Itē lris tradit' z. red
 ditis parti aduersē renūciat eo ipso q̄
 iuri suo ext. de pact. c. p̄vidē z. de renū
 ciā. sane vbi de hoc in glo. et sit traden
 do similit̄ sibi redditus instrumētis
 māciploz mācipia ipsa donata intel
 ligunt. C. de dona. l. j. ¶ Item lre moni
 tozie p̄ceptioie p̄te et p̄ceptioie scō
 z. executioe t̄rio fm cursū chie p̄cedū
 tur. vñ nō valēt executioie nisi faciant
 mētionē de monitoziis que nō p̄ces
 serunt qz impetrare sūt i falsitate sus

gesta. extra de rescrip. ex insinuatione
 vbi de hoc in glo. sic p̄z. z. c. sup. lteris.
 Itē q̄ncunq; capitulū vñ citari ltere ci
 tandis plaro z. a liq̄b' maiorib' de ca
 pitulo debēt mitti vel si eoz copia nō
 possit hīi sufficit q. legant publice pre
 sentib' aliq̄b' q. inueniunt in capitulo
 vel in clastro vt ext. de postu. ad hoc
 de symonia veniēs et de pacif. c. vlti. et
 de dolo z. cōtuma. causam que.

¶ Cū quis carere debeat cō
 modo litterarum.

¶ Itē qz cōmodo debent carere
 quos suz nomine lterras ipetrā
 tes aliq̄s eiusdē nols tradūt. Silt illi
 q. eas recipiūt tali modo. Silt illi qui
 trahūt ad iudiciū illos p̄ quos nullā q̄
 stionē hñt. Silt q̄sas ad futura ne
 gōcia extendūt que nōdū erant tpe
 impetrati rescripti. Silt q. super vno
 negocio ad diuersos iudices reum tra
 hūt z. sup. plib' p̄sonalib' actiōib' resū
 trahūt corā diuersis iudicib' qui sub
 vno cōmodio tractarent. Silt reus q̄
 eodē tpe trahit actorē ad diuersa loca
 vel indeteriate ad villā q. habet cōe no
 mē cū plib' villis. vñ oēs p̄dicti puniē
 di sūt in expēsis. ext. de rescrip. q. nō so
 lū vbi de his i glo. b. vñ. vicia in hoc. c.
 ¶ Itē lre subrepticē inruiditionē nō
 p̄ferūt z. irritari vñ q̄qd factū ē ecclie
 ipsarū. ext. de rescrip. sup. lris. z. c. ad
 audiētā vbi de hoc in glo. s. q̄rit z. c. de
 lect' z. de offi. iud. tua nobis z. de senjē.
 z. re iud. c. oli. s. cū nō sunt irritē ipso
 iure s. p̄nt p̄ exceptionē irritari: et sic
 itelligit̄ illud ext. de rescrip. c. dilecta et
 c. p̄stitit'. ¶ Itē lre q. h. ostendūt nec ap
 parēt' vñ ex fictiōe z. iure nō. c. ff. d. d.
 bē. ep. a lege z. l. raptilia z. j. polla. z. de
 cō. di. h. solē. rescrip. de hac matia i tra
 cta. de rescrip. z. i tracta. de instrumētis

¶ De litis contestatiōe.

¶ Quid vidēdū est qd sit litis cōtesta
 tio et quid sit exordium qualiter

fiat. et quid operetur.

Quid sit litis prestatio et eius exordium
Litis prestatio est negotii principalis hinc inde apud iudicem facta narratio per principales personas non per advocatos nisi forte principales adeo fuerint indiscreti. ut eorum defectus de licentia iudicis per alios supplicatur. ext. de iudicibus pastoralis. Similiter si fieret interrogatio de facto principalis de iudice. ff. de interrog. acti. l. si sine. et hoc loci habet in omnibus interrogatoriis que fiunt ante litem contestatam. ext. de dolo et contumacia. put. Si locum habet impositionibus que fiunt post litem contestatam. quibus probationibus loco succedunt. per eas tamen non fit contestatio. ext. de elec. v. dudum. Similiter locum habet si iudex edicte moris interroget super facto que fieri potest ante litem. ext. et post v. ad finem. ff. de interrog. acti. l. vbi quis. **I**tem bis in quibus de facto queritur principales respondere si etate habeant de condi. i. in. cum pro puulis. et est ratio quia in talibus principaliter persona melius novit factum quam advocatus et ideo ipse per seipsum iurat de calum. et de veritate dicenda et per seipsum de facto respondit et non advocatus. ff. de p. v. l. si actor. et c. de lit. contum. l. vlt. hoc tamen fallit in quibusdam casibus ext. de iudicibus pastoralis et quibusdam aliis iuribus habetur de hoc. **I**tem litem contestatam facienda est post libellum prorectum. nam litis contestatio potest hoc indultum habitum per nuptias habenda. in. q. in. §. in autem. §. sed offeratur. **I**tem litis exordium quo ad persuadendum respicitur per appellari cito. ext. de offi. deleg. §. primum. et c. vlti. Si quo ad faciendam rem litis. glossam potest dici oblatio libelli principalis facta. et reo insinuata. C. de lit. au. ren. distigiosa. **I**tem exordium de proprie litem contestatam. quia tunc prestatio iuramentum de calum. ext. de iura calum. cum cum que prestatio de iura calum. l. cum

iudices et extunc de fructibus tenetur etiam beneficii dei possessor. C. de rei vendi. l. certum. et ext. de litis contum. c. vbi dicitur hoc in glo. sic dicitur de elec. **I**tem litis contestatio est de substantia ordinis iudicialis. ita que ea omnia receptio testium nisi in casu et sententia lata non tenet ext. v. litem non potest accedere. et c. vbi dicitur effi. **I**tem lites non debent ex libris gheri. ff. de re iudic. l. effi. ait pretor.

Qualiter fiat litis prestatio.

Litis prestatio fit aliqui vera. aliqui non vera. sed quasi vera. aut per narrationem actoris aut per narrationem rei vel responsum rei vel responsum rei vel contradictionem. C. de iudicibus. l. re non novam. §. patroni. et c. de lite contum. l. vna. **I**tem fit per litem. contumacia agitur. actio ne reali et vocatur colonus vel inquilinus qui detinet nomine absentis vocatus nominari debet. datur tempus ad denunciandum non venit in termino dato tunc ex his omnibus que precedunt scilicet quia vocatur inquilinus vel colonus quia auditur nominans debet absentem et quia datur tempus ad denunciandum domino et expectatus debet non venit. habetur litem quasi contestata que ad interrompendam longi temporis prescriptionem. extra v. litem non contestatam. §. si super. et c. vbi iurem actio. l. si. Item si litem contestata per iurationem actoris et rei vel responsum. dicitur ita tamen quod huiusmodi narratio fiat animo procedendi et ea intentione directe et ex proposito: quia si actor proponat et reus respondeat iudicio non debet mere quod velit litem prestatam vel respondere ei cum prestatio. s. salvo iure suo vel sine preiudicio non ea ut actori restitatur vel iudicibus ut amico seu familiari negotii qualitate exponat non est propter hoc litem contestatam. C. de lite contestatam. l. vna in fine. et ext. eo. tit. c. et de elec. v. dudum. **I**tem contestatio litis fieri debet

In interrogate a iudice aetore pponente actione sua. et id rudente ad interrogacione iudicis statim non procedendi vt dictum est. §. c. xi. C. c. xi. l. vna in fine. ¶ Itē si plura in libello ponantur ad oia respondēdū est vt sit plena rera contest. litis. ar. ff. de appell. l. cū vna. l. ii. q. ii. §. notādū in v. si plura et ext. de senten. exco. cum pro causa. r. c. offi. cū. sed si reus neget oia in libello cōtē. tavel si sic rudent. nego narratavt narratur. et dico petita falsum debere plene dī fieri cōtu litis quasi ad omnia singulariter sic rñsum. ar. ff. de verbo. obliga. ne plurib' in pī. r. l. i. si. ¶ Itē si petā a te. r. tu confitearis vocat' ad iudiciū nō expectans libellum. dicens de plano. te debere q' petitur nō sic p' pter hoc. contra litē. nec sequi pōt snia sed mandatū. ff. q' metus causa. l. lvti. §. vltimo. si vere nō post libellū potretum reus confiteatur se debere q' petitur tūc cōtē. facta intelligit. r' snia pōt sequi. ff. de cōte. l. j. r. l. iij. r. l. v. et fm hoc dī in consentē nulle sunt partes iudicis. s. ad examinandū r' discutiē dī: sed ad pronuncandū sic. ff. ad. l. aquil. l. proinde. §. vlti. ¶ Itē nō dī cō testari litē qui exapit. ext. de lit. pte. c. j. vbi de hoc in glo. simile. §. de oz. cog. §. d. ¶ Itē līs dī a lūmire q' civilē cām tñ ostedit et nō criminalem. ff. de verbo. signi. l. iis. ¶ Itē lite non conte. q' agitur nibil v3. ext. vt lite nō cōte. q. p totum. sed tñ cōtra contumacē p' ad sententiā procedi pōt etiā lite non cōtesta. ar. ext. de testi. cum olim: vbi de hoc in glo. sic videtur. ¶ Item in civilibus causis nunq' sentētia est fēda lite non dte. ar. ext. de volo r' pū. put et c. qñ. Similr nō pceditur ad receptio nē testium in pīncipali nisi vbi tmet. de morte testium. vel absentia dicitur. ar. ext. vt lite. nō conte. qñ circa pū. d. vbi de bis in glo. hoc r' fallit r' qui

agit nibil valet ext. vt lite non dte. qñ circa pū. vbi d' bis i glo. hec r' fallit.

¶ Quid operetur litis cōtestatio. ¶ Itis contestā. hec opatur vt fructus postea pcepti et expense facte post litē conte. valde contingit officii iudicis. ff. de edil. edictio. l. sciēdum nam illa per officium iudicis veniunt instic. de officio iudicis. §. illorum. r. §. papa. ¶ Itē facit pro curatore omnissit litis. C. de procur. l. neg. Similiter prestat viri ex legataris potestatem citandi. ff. de leg. l. j. l. si pluribus. ¶ Ites tollit dilatorias exceptiones. iij. q. iij. §. exceptio. et. C. de probal. exceptionem et ext. d' exceptio. pastoralis. nisi post modum aliquid perueniat ad noticiā illius qui pponit propter qd dilatoria exceptionē vtatur ext. de exceptio. pastoralis. et de testib' presentia. ¶ Ites conditionem occupantis meliorem cōstituit. ext. de procuratoribus nō iniuste. et. ff. eo. r. pluribus. ¶ Itē ante litis contestā. non dicitur quis agere. s' agere velle. ff. rem ratam habe. l. amplius. ¶ Item lite pendēte v3 conducor solvere pensionē. xvj. q. iij. voluimus. quia lite pendente nibil est innuandū. vt ext. vt lite pen. a memoria r' quasi per totum. ¶ Item lite pen. inf prelati capitulo subditos suos nibilominus debent ei subditi obedire. ext. de accusatio. olim. vbi de hoc et si non obedirent potest eos excoicare prelati. ar. ext. de offi. ordi. significavit. r' d' offi. dele. prudentiam. §. sexto. ar. ext. de accusationibus olim. vbi de hoc in glo. nota. q.

¶ De ludente ad aleas.

¶ Hinc videndū est de ludente ad aleas r' taxillos an peccet r' an tenetur restituere a q' ibi acquirit.

¶ Queritur an cōmittit peccū q' iudicē

¶ Ad aleas vel ad taxillos.

¶ Adēs alearū cū sit nox' et a iure

prohibitus. si ducit in consuetudinē: si
 ar ex cupiditate peccati est mortale. fm
 hosti. sicut notauit. xxxv. di. ephs vnde
 nō solū ludētes. sed etiā qui ludo inter
 sunt picipādo ludētibz etiā i inspecto
 rea ludi peccant ad minus venialiter.
 si hoc ducit in consuetudinē: maxime
 si sunt clerici. ff. de aleatoribz p totum.
 et in autē. de scis ephs. §. interdiciam.
 et ex. de vita et boni. cleri. clerici vbi de
 hoc in glo. phibetur. et de exca. plato.
 int. vbi de hoc. ¶ Itē si episcopus vel
 clericus in sacris ordinibus constitutus
 ludit in predicto ludo interdicto si mo
 niti nō cessauerint. a cōsone puenit
 ar. xxxv. di. ephs. ar. presbiter. vñ p p̄di
 cta penā cōstat q si ducit in consuetudi
 nē mortaliter peccat. fm hosti. cū tales
 pene nō sint imponēde nisi p crimine
 graui. xj. q. iij. nemo. r. c. nullus. ¶ Itē
 ludus alee fm quosdā est offis ludus
 interpretatiue loquendo q virtus for
 tume innitur. i. omnis talis ludus ē
 prohibendus fm laurem. in pena ne si
 ar. p̄ter q si q̄s carter hasta vel pilo la
 ciedo vel currēdo saliedo luctādo su
 gādo sit hec cā virtutis. i. fortitudinis
 corpis vt in autē. vt omnis obe. p̄nd.
 pro eo. n. q. ponitur: in cōiuiso: v̄escē
 di cā permittitur videre familia. vt sic
 possit aliquis ludere inter se causa co
 messionis faciēde. Rud. ¶ Itē h̄mōi
 ludi prohibiti sunt fm quosdam. non
 tm̄ dissuasi. xxxv. di. episcopus. ¶ Itē
 qui ludibz causantur habitu irregu
 lari debet grauius puniri in autē. de
 sanctis episcopus. §. vlti. non tñ p̄hibet
 rēsentare p̄sepe dñi in natiuitate et
 sepulcrū in resurrectionē dñi et similia
 que ad cōpunctionē inducāt. ex. de vi
 ta et boni. clericorum cum decorem vbi
 de hoc in glo. prohibitur.

¶ An debeat restituī q in ludo
 acquiritur.

Ludens ad aleas vel tapillos volū
 tate et ex cupiditate sua si aliqd
 amisit non potest petere. si lucratus ē
 tenetur restituere saltē in iudicio ani
 me. Similiter qui iniustus et a ractus
 vel per vim vel alio modo vel p nimi
 am alterius importunitatem. si quid
 amisit p̄t id repetere. si lucratus est
 non tenetur amitti restituere sed
 d̄z id fm quosdā pauperibus erogare
 Sistr̄ dicendū est de infirmo et debili q
 causa recreationis modicus luserit vñ
 mō nō cōpulerit alios ad ludendum: et
 r. j. fm quosdam tales nō tenent restitu
 tuere q lucrantur: sed debent paupe
 ribus erogare. et est argu. q ludus cā
 recreationis factus nō est prohibitus
 quia potest ludi bona fide. Rud. ar. ad
 hoc. xij. q. v. non sane. et ex. de symo.
 dilectus. j. et. ff. ad. l. in de vi p̄nb. de
 publica vel p̄iuata lege q̄si multa.

¶ Itē cū h̄mōi ludus sit reprobatus: q
 d̄ deū et d̄ iura. per talē nullus aliqd
 acquirere p̄t nec titulus. nec bonā si
 dem habere quia iniustus titulus pro
 non titulo est habēdus. ff. de pecu. l. r.
 l. nullā. Similiter male fidei possessor
 dicitur qui d̄ legum interdicta merca
 cat. C. de agri. et cens. l. quēadmodū.
 ¶ Itē qdā pone sunt qbus indistincte
 tenet q̄s restituere quicquid ab eis in
 ludo h̄mōi est lucratus vt furiosi p̄di
 gi minores. xxxv. annorū et pupilli ma
 xime. Similiter mēte capti. surdi. mu
 ti. cec. et qui morbo perpetuo labo
 rant quia tales rebus suis superesse. l.
 prouidere non possunt. propter q dā
 di sūt eis tutores q̄tū ad pupillos et
 curatores et q̄tum ad alios predictos
 instit. de iur. §. furiosi r. §. sed et mēte
 captus. et idem dicēdum est de seruis
 et monachis et alijs irregularibus
 Similiter d̄ filio familiari. qui nō ha
 bet peculium castrense. vel q. et de vxo

re que nō habet res paternas. & etiam de administratione rerū ecclesiasticarū que pauperū sunt & similibus qz cū talibus pecunie administratio ratione psonę & facti multipliciter sit culpabilis et viciosa restituenda est. non dico eā illi qui amittit in ludo. nisi forte correctus esset & crederetur in debitos vsus expensurus qz sibi restitueretur ex hac causa sed restituenda est tutori curatori. p. l. monasterio ecclesie dñor marito. Ray. Quidam tamē dicūt qz potest reperiri qz perditur ad aleas vel ad taxillos. ff. de aleatoribus. l. ult. in fi. & hec probantur per hoc qz dicit greca constitutio qz p̄s ad. l. annos potest repeti qz admittitur in ludo. de hoc habes ex. de vi. & ho. de ri. officia in glo. hoc p̄bicitur. ¶ Item quidam dicūt qz scdm. l. ludi qui amittit nō potest repetere & qui vicit non tenetur restituere licet aliter peccat ludēdo & hoc in foro paterne & ad grecā constitutionem. respōdent qz tenet in foro causarum qz leges rem publicā conseruare intēdūt s̄m b̄m̄dī. l. ad fori penitentie non debet extendi. S.

Nunc videndū est de magistris quales debeāt esse & an possint accipere collectā a scolari^b suis qualis debeat esse magister.

lis doctrina. ¶ Item conceditur ei circa discipulum modica & leuis coertio.

vt nō incurrat excommunicationē. discipulum etiā vere criminis corrigēdo. magis me clericus in minoribus ordinibus constitutū ext. de sen. ex. cum vdsirare & c. exteriorē. s̄. nec se mendi audacia qz ca discipuli debet ei concedi nec ex vltimogenia debet paterna omitti. xxiij. q. v. circa tolliones ad finem. ¶ Item b. nignoz ydoneo magistro nō est licētia de neganda docēdi & nihil ab eis est p̄pter hoc exigēdum ext. de magistris. c. i. & h. & iij. ¶ Item magister ydoneus a plato cum capitulo est eligēdus. qui clericos ecclesiarū ipsarum gratis in grāmatica ac alios instruat iuxta posse. ydetro politana vero ecclesia theologus nihil hominū habeat qz sacerdotes & alios in sacra pagina doceat. xij. alius p̄ferunt in forme que ad curā animarū spectare noscuntur assignetur antez cultibet magistrorum a capitulo vnus s̄bende prouētus non qz p̄pter hoc efficiat canonicus: sed tādū redditus ipsos percipiat quādū p̄fiterit in domo docendo. xxxvij. di. de quibusdā & ext. de magistris. c. i. & c. qz nonnulli. & c. p̄bibeas.

Utrum magister possit recipere collectam a scolari^b bus.

Magister cui beneficius ab ecclesia constitutum est nihil a pauperibus scolari^b exigere debet nec a clericis ecclesiarū a quibus beneficia percipit. i. q. i. in templo. qz scientia donus dei est & ideo vendi non debet. xij. q. i. conuertimur circa finem & i. q. ii. non solum. ¶ Item professores iurū & si honeste recipiat sponte oblatam inhoneste tamen existit. ff. de var. & extra. de cog. l. j. s̄. est quidam. quidā tamē dicunt qz a diuitibus scolari^b potest petere collectam honeste tamen extra. de magistris qz nonnulli. c. p̄bibeas in gl. s̄. nō dicit. ¶ Item sciendū est qz si magro nō sufficiat

Summa monaldi.

ſua licite ⁊ honeſte poteſt a ſcolariſibus ſua aliquid exigere per expenſas Si vero ſuffiſſunt ſibi ſua non exigat ſz ſponte oblata recipere poteſt. r. q. iij. preſc. tit. rñ. q. ſ. eccleſiarum. j. q. j. quicquid in. th. z. c. placuit. ⁊ hoc in hiſ q̄ apti ⁊ ydoſi mei ſunt ad docendū: qz ſi qui tempore preueniant ⁊ ad cathedram nimis cito accelerent magiſtralem attendētes magiſt. diſcere quaz docere ſuſi negationi gerunt non alienum. ff. de negocia. l. ſi pupilli. §. tribus: talibus crim. eſt et ſi ſua non ſufficiūt non eſt tamen prouidendum ex debito in expenſis imputaturis ſibi qui ſuam infirmitatē vel imperitiam nō aduertit. ff. ad. Laquil. l. idem iuris poteſt iſi magiſter inopiaz ſuam exponere ſcolariſibus ⁊ inſinuare q̄ libenter acciperet ſi gratis daretur ſed non licet exigere ſm q̄ exigere eſt ab inuito extorquere. ff. ad. l. in. l. ſidem commiſſam. §. ſi rem necceſſedūm et q̄ ſi iure poſſit eos de ſcol. expellere vel ſpolia eorum accipere ſi volunt ſponte promittere. Sed poſtq̄ promiſerūt exigere poſſunt debita promiſſa Sed licet magiſter qui habet ab eccleſia ſtipendiū exigere non poſſit vt dictū eſt. ſ. al. ve ro qui bñdī ſtipendia nō habent licet alias ſint diuites nō tenētur ſm quosdam laborare circa diuites auditores niſi velint eis moderate dare q̄ non p ſcientia ſed pro labore recipere debent Rud. ¶ Itē ubi conſuetudo eſt p̄vnuſ magiſter alium ſubſtituere poſſit ⁊ aliquid obſenta regenda licentia expenſas poſtmodum in prandijs vel alijs alijs bene ſubſtituere poteſt ⁊ recipere expenſas factas pro intereſſe. Dum tamen vi ce eſt doceat inſtitutus. Similiter qui habet eccleſiam poteſt eam alij comittere. Sed ſi totum ius ſuum trāſſerret: in illum non deberet aliquid accipere ſic nec cancellarius qui dat ſcolas quādoq̄ etiā ſubſtitutus doceret loco eius

non debet paſſiſci cum eo de certa portione emolumēti habenda ſine labore ſuo cum nō inueniatur cōceſſus ¶ Itē magiſtrozum opiniones ſouēde ſunt ⁊ non derogande eis ext. de decimis. c. vbi de hoc in gloſ. nota hic ⁊ de reſta. ſpol. litteras. §. nos autem ⁊ de ſententia ex cōmu. offi. primo dicendū quod aliquid accipere pro licentia docēdi. da da ſymonia eſſet de quo reſpoſ. in tractatu de ſymonia.

De matrimonio.

Quid ſit. ⁊ vnde dicatur. Qualiter contrahat. Que ſit cauſa. Quis poteſt contrahere. Quādo ſit inſtitutus vbi etiā quibus verbis ⁊ ppter quā cauſam Quis effectus m̄rimoni. Que eius bona de clandestino m̄rimonio.

Quid ſit matrimonium et vnde dicatur.

Matrimonium eſt coniunctio maris ⁊ femine indiuiduam vite retinens cōſuetudinem. xxxviij. q. ij. §. j. circa finē. xxvij. di. i. c. j. Similiter nuptie ſunt conſuctio maris ⁊ femine ⁊ conſortium omnis vite diuini ⁊ humani iuris cōmunicatio. ff. de ritu. nup. l. j. dicitur in diuiduam in re cōſuetudine ⁊ retinens vel cōſortium cōis vite quanti ad p̄imum propoſitum eorum qui matrimonialiter coniunguntur. qz hac intentione iungi debent vt perpetuo ſimul maneat quāuis poſt contractus matrimonij. ⁊ ante carnalem copulam poſſit alter altero inuito religione intrare ſed poſt cōſummatum matrimonium nō niſi vtroq̄ volente: ⁊ quando q̄ vtroq̄ monaſterium intrare ext. de conuerſi. c. iuga. cam ſit predictus ⁊ c. vxoratus. vel predicta diſſinitio intelligitur de matrimonio per carnalē copulam conſummatore de matrimonio

fidelius. qz nec matrimonii in fidelibus est etiam consummatum. nec matrimonium fidelium ante carnalem copulam est omnino indissolubile cum possit separari in casu. Si tamen exponatur in diuiniam consuetudinem vite retinens id est apta retinere vel potest illa diffinitio intelligi. de omni matrimonio et tunc exponere retinens. Lexigenis retinendam. ¶ Item matrimonium dicitur quasi si matris munium a maris et femine matrimonium et officium inde autem magis a matre denominatum in matrimonium est est quasi a patre: qz licet pater sit generacionis actor. et quasi dhis vxoris. cxxiiij. q. v. hęc imago matris tamen officium circa filios magis apparet: et filii dum infantes sunt magis indigent materno solatio quam paterno. vñ mater ante partum est onerosa et post partum laboriosa. et in partu dolorosa est. de con. infidelium et litteris.

¶ Quomodo matrimonium contrahatur.

Matrimonium contrahatur solo consensu qui solus si defuerit etiam cum ipso coitu celebrata frustratur. i. in aua sunt quo ad matrimonium celebrandum faciendum est. de spon. duorum tuarum. c. dudum. et cxxv. q. ij. sufficiat ex quo enim vir consentit per verba de presenti in muliere et mulier in virum in matrimonium affectu vix est in matrimonium in quibus in matrimonium facit solus consensus in nubilibus sunt necessaria verba consensus exprimentia in valentibus loqui est. de sp. tue fraternitatis de b in glo. i. solo et ideo matrimonium duo requirit. s. consensum animorum et formam verborum que est hoc. c. dicitur. accipio te in meam. et mulier respondit. accipio te in meum. vel alia verba consensum exprimentia de presenti siue iuramentum interuenit sine non est. de spon. si inter vel sic. volo te habere de cetero in vxorem et ipse

sa dicit volo te habere de cetero in tuum vel quibuscumque aliis verbis signis exprimitur consensus vtriusque statim in matrimonium est. signis ideo dico: qz mutus et surdus bene possunt matrimonium contrahere signis nutibus. i. non s. b. ff. de iur. dot. l. mutus est. de spon. duorum tua dudum et de spon. et c. c. apud sedem: sed nunquam eiusdem sunt iudicij hoc verba volo te habere de cetero in vxorem. siue volo quod tu sis vxor mea. vel te esse vxorem meam. et ista volo te accipere in vxorem. vel volo consentire in te tanquam in meam. et est dicendum quod in talibus et similibus cum proferatur huiusmodi verba. semper recurritus est ad intentionem contrahentium et secundum eam iudicandum est cum de ipsa constare possit vere vel presumptue. Si autem constare non possit dicendum est quod propter hoc verba volo te accipere in vxorem. vel volo in te consentire. nec contrahuntur sponsalia nec matrimonium sponsalia non: qz hoc verbum volo nullam significat promissionem matrimonium: non qz hoc verbum volo quando coniungitur cum infinitiuis significat actiones sine actus frequenter sumitur ad exprimentum voluntatem precedentem ipsum actum quam voluntatem comunicatam ut cum dico volo comedere volo bibere et filia. unde per hec verba volo te de cetero habere in vxorem. vel volo te de cetero esse vxorem meam. vel volo quod sim maritus tuus non contrahitur in matrimonium. Si tamen cum proponatur ex parte viri et ex parte mulieris similia proponuntur cum intentione contrahendi presumendum est matrimonium esse contractum. presertim cum precedit interrogatio huiusmodi vis ne habere istam cum intentione contrahendi in vxorem tuam. vel vis ne istam esse vxorem tuam vel quod sit vxor tua. et ipse respondit. volo. Rud.

¶ Item pone quod aliquis responderet alio

Summa monaldi.

quam de futuro vel etiam de presenti non habet propositum contrahendi sed de capiendi ut sic possit ab ea copula exco- quere carnalem deinde cognoscat eam carnaliter. nunquid super hoc dicitur idem iudicium fieri pro matrimonio in foro penitentiali et in foro causarum? dicitur quod super hoc diversi diversa dixerunt. Dicunt etiam quidam quod si nunquam consentit in eam non debet ex illo facto matrimonium iudicari quod ex una parte doctus affuit et defuit omnino verus consentus sine quo matrimonium est nullum est. de spon. tua nos Sed tamen deceptor si veram vult agere penitentiam debet illam sine fictione ducere in uxorem sollemniter in facie ecclesie. si potest. si nec ipse nec ipsa transferit ad secunda vota vel dare ei maritum convenientem sibi: hoc si constiterit de fraude et animo deceptionis in foro causarum quod fraus et dolus nulli debet patrocinari est. de re scrip. sedes et de test. offi. Alii dicunt quod cum quis post datam fidem de contrahendo cum aliqua cognoscat eam refert utrum hoc faciat animo consummadi. matrimonium utendo ea ut iam suat: quod tunc consummatur. matrimonium dum tamen illa si nihil intentionem habeat si transferat ad alia vota tenetur redire ad primum: tam secundum iudicium fori causarum quam fori penitentie. aut utitur ea intentione fornicaria vel ut sua in futurum non ut sua in presenti. et tunc non est iudicandum in foro penitentiali matrimonium esse consummatum. et si fam accepit de presenti debet remanere cum secunda ar. est. de spon. venies. In foro autem causarum iudicabitur in hoc casu quod reuertatur ad primam. cum qua presumat ecclesia fuisse matrimonium consummatum. Alii dicunt quod licet non sit verum matrimonium sed tamen presumptum post fidem datam animo decipiendi carnalem copulam post secutam animo fornicandi. non alio mat-

monium contrahendi cum hoc duo. scilicet des data carnalis copula subsecuta inter legitimas personas ad contrahendum et ex constitutione ecclesie impeditur et dirimitur matrimonium postea. contrahendum: hoc est. hodie expressum est. de spon. is qui fidem. potest enim papa vel ecclesia ex multis causis facere personas illegitimas ad contrahendum. sicut patet in machinatione mortis viri vel uxoris quod non impediunt olim matrimonium inter dauid et berfabec. quod tamen hodie impediret et dirimeret matrimonium iam contractum est. de eo qui duxit in ma. c. j. et iij. et secundum hanc opinionem idem est iudicium in foro penitentie et in foro causarum de illo quod post huiusmodi fidem et carnalem copulam transferit ad secunda vota cum secundum eos nullum est. matrimonium cum secunda: et debet redire ad primam: licet secundum iudicium fori penitentiali et secundum veritatem non fuerit cum primaverit matrimonium: sed tamen presumptum et hanc opinionem dicendum est esse tenendam tamen veracem. unde si prestatus fuerit coram pluribus quod oia que dicit vel faciet non faciet animo contrahendi matrimonium: sed tamen postea dicat consentio in te et illa respondit et ego consentio in te: hoc iudicium constat pro matrimonio iudicabitur quod recurrendum est ad communem intelligentiam verborum est. de spon. ex istis interpretatio est facienda est contra eum qui adhibuit doli. talia est verba non possunt servire sue intentioni preterea si prebet prestationem quam se cit potuit tamen postea recedere ab illa voluntate: consentire in illa et hoc videtur per id quod postea publice facit si dicat quod adhuc et tempore contractus erat in eadem voluntate non creditur ei quod contra eum qui dolus adhibet est interpretatio facienda istud est. de spon. tua nos. ubi de hoc in glo. si iste. prima simulatio siue dolus non impedit matrimonium spirituale. xxxvii. di. et interrogasti ergo nec matrimonium

carnale. ¶ **T**er vbi quis ad contrahendum matrimonium vel sponsalia animo decipiens: si videtur verbis consuetis dicendo accipio te vel accipia te in uxorem: et sequitur carnalis copula aio fornicariā contra huiusmodi preceptum. matrimonium secūduz quosdā nō admittitur p̄batio in contrarium et secūduz matrimonium nō tenet nec p̄m iudiciū fori causari nec p̄m iudiciū fori penitentialis vt dictū est. s̄. predicta namq̄ opinio quāuis in foro causarū sit sustinēda in foro t̄m penitentiali: credo q̄ nō sit tenēda. cum matrimonium faciat solus cōsensus quātum ad deum. Sed quādo taliter contrahēs nō videtur cōsuetā forma verborum: sed dicit. iohānes vel petrus te despōsat. vt ext. de spon. tua nos. t̄m p̄tra huiusmodi p̄sumptū matrimonium p̄pter carnalem copulā subsecutā. admitti potest p̄batio in contrarium ad probādū fraudem licet difficile sit p̄bare eā. cōtra probata pronūciabitur: nullum fuisse matrimonium: et poterit trāsire ad alia vota. Quid si post fidem et carnalē copulā deceptoriā trāseat de ceptoz aut decepti ad religionē nunquā admittēdus est ad p̄fessionē. aut si fuerit admissus nunquā tenebitur exire cū ille q̄ remanet in seculo repetat ingressum taliter ante p̄fessionē et dicēdū sine p̄iudicio q̄ huiusmodi fides et carnalis copula subsecuta deceptorie vt dictū est si cur impedit et dirimit. matrimonium s̄z ita impedit religionis ingressum et p̄fessionē nē impedit faciēdā: et soluit iā factā. vñ neutra p̄sonarū q̄ taliter contraxerunt ad religionē reliquo inuēte: in seculo remanēte trāsire potest. nisi in his casibus in quibus post verū matrimonium: carnaliter cōsummatū intrare et recipi: rez habere possit in religidē. Sed p̄ila opinio magis tenetur cōmitti. Rud.

¶ Quis possit contrahere matrimonium.

Matrimonium contrahere potest ois homo qui cōsentire potest in con-

iugalē affectū et carnalē copulaz nisi ex p̄esse p̄hibeatur et bene d̄r qui consentire pot̄: qm̄ licet pura. infra. r̄m. anū vll. r̄m. puella dicit q̄ba ad m̄monium contrahēdū apta q̄ sentire nō potest nullū est m̄monium ext. de sp̄. tue fraternitatis. Sicut qui caret vtroq̄ testiculo cōsentire non potest in carnalē copulam cū effectu. ext. de frigidē. et male. q̄ sedere. Sicut furiosus vel insanus si dicit illa verba nō contrahit: quia om̄ino nō potest cōsentire. cū nō habeat vsum rationis. r̄m. q. vñ. nec furiosus: s̄z hoc verū quātū furiosus est in furore constituitur qm̄ si habet lucidā interualla et aliquādo reddit ad sanā mētē: et nubes re pot̄ et testari. et oia facere q̄ alij possunt ar. r̄m. q. fr. iudicis. r̄m. q. j. quāuis iste

¶ **T**er edictū de m̄monio contrahēdo est p̄hibitorū vnde oēs qui nō p̄hibentur contrahere possunt ext. de spon. cū apud. p̄hibētur cū aliq̄ propter votū p̄pter ordinē et propter quedā impedimēta que infra dicentur. ¶ **T**er m̄monium contrahi pot̄ inter absentes. r̄m. q. j. s. cū ergo. Sed qd̄ si aliq̄ cōsentit in absentē p̄ verba de p̄senti. deinde mittit p̄curatorē ad illā: t̄m quā ipsa mulier cōsentiat ipse dissentit. postea mulier cōsentit credēs illi in primo dū re cōsensu. dicūt qd̄ q̄ si ille reuocauit m̄datū: et reuocatio p̄uenit ad p̄curatorem. re integra. aliq̄ mulier consentit nihil actū est ext. de p̄cur. in nostra Si vero p̄uenit postq̄ etiā tā p̄senterat nō tenet m̄monium: q̄ nec vere. nec interpretatiue cōcurrūt cōsensus si t̄m consistat eccl̄ie de p̄lo cōsensu viri et de m̄dato p̄curatoris et p̄sensu mulieris subsecuto et hō cōstet de dissensu p̄dicto cogetur vtr̄ p̄pter p̄bationis defectū. matrimonium cōsummare. Si aut̄ postq̄ m̄sit p̄curatorē nec p̄sēt̄ nec dissentit credēs factū huiusmodi obliuīdū eē datū. t̄m simpl̄ scādū p̄ m̄monio p̄p̄ favore m̄m̄: d̄r

Summa monaldi.

qz nō bz obicere p̄trarie volūtaris est. de sen. r. re. iud. duobus et de baptismo et eius effec. maiores in fi. Sz cum nō sufficiat matrimonialiter cōsistere vbi consensu exprimat̄ur et notificetur inter contrahētes. quōd pōt̄ matrimonii esse inter absētes p̄ eplam vel p̄ l̄micū donec ille ad quem mittuntur littere vel n̄ficius notificauerit consensus suū alteri absenti dicēdum q̄ q̄si mittitur nundus et ei notificat consensus ille ad quem missus est prius ac si notificaretur ipsi mittēt̄i. Quādo autēz littere mittuntur per nunduz qui nihil de facto fat. sed nudum nundum. portandi litteras commissum est ei. tunc si ille vel illa cui mittuntur littere huiusmodi nulli notificat cōsensus suū. dicunt quidam q̄ quantuncumq̄ consentiat non est contractum matrimonium. sz tunc demum suū cōsensus notificauerit absenti. qui misit ei litteras vel etiā aliū d̄simodo hic possit constare iudici. skud. et. ar. xxxij. q. ij. honorantur et ext. qui deri. vel vo. veniens r de conuer. coniu. ex publico.

¶ Quādo institutum fuit matrimonii vbi quibus verbis et propter quam causam.

¶ Matrimonium institutum est in paradiso r̄ āte pct̄i. xxxij. q. iij. §. bis ita. **¶** Item institutum fuit bis verbis sc̄m quosdam crescite r̄ multi- camini r̄. Sz illa verba fuerūt potius nubentium benedictio quā matrimo- niū institutio. vnde dicēdū est q̄ verbis a de ore p̄hibito plaris institutū fuit. primo ad officium cum dixit. hoc nunc os et ossibus meis r̄ caro de carne mea propter hoc dimittet homo patrem et matrem r̄ adhaerebit vxori suae et erunt duo in carne vna sicut legitur ext. de vi uoz. gaudemus. post pct̄i vero r̄ extra paradysum fuit institutum ad remediū vt carnis vicijz cohiberetur vt infirmi

tas carnis p̄na n̄inis in ruitam tur- pitudinis eriperetur honestate conu- gij. xxxij. q. iij. §. bis ita. **¶** Item cause institutionis m̄fimonij sunt due p̄nci- pales r̄ multe secundarie p̄ncipales sunt susceptio sobolls r̄ vitatio fornicationis. xxxij. q. iij. bis ita p̄pter primam causam instituit deus m̄fimonium in paradiso vbi dicit. crescite r̄ multipli r̄ propter sc̄dam dicit a plis vnusquisq̄ habeat suam propriā p̄pter fornicationem. s. euitandam. Cause sc̄darie sunt pulcritudo viuū r̄ similia. Sed nunc quid tenet m̄fimonium ex inhonesti causa contracti. puta pulchritudine vi- uū r̄ potētia. r̄ est dicēdū q̄ sic. xxxij. q. iij. solet q̄ri. ar. de iacob q̄ seruuit pro rachele pulchra. viij. annis.

¶ De effectu matrimonii.

¶ Matrimonij effectus est q̄ semel contractū nuncq̄ definit esse inter alios etiā si alter coniugū efficiatur de reticūz vel pagan⁹. xxxij. q. viij. c. i. r̄ ext. de diuoz. quāto. **¶** Item non potest ma- ritus dimittere vxorē suam si postmo- dum fiat leprosa seu ceca vel aliqd̄ simi- le sibi occurrat nec vxor viri. xxxij. q. v. hōrēdus r̄ c. si quis vxorem nisi i causa fornicationis r̄ tunc maneat siue coniu- ge vel recōdicitur vxori. xxxij. q. v. dixit d̄hs. **¶** Item alius effectus est q̄ mu- lier sui corporis potestatem non habet sz vir r̄ vir similiter potestatem sui corpo- ris nō habet sed mulier. vnde postq̄ in- ter eos carnal copula est subsecuta nec religionem nec continentiam potest alter p̄fiteri altero inuito. xxxvij. q. h. sūt qui dicunt r̄ scripsit r̄. xxxij. q. v. c. h. r̄. iij. r̄. iij. Sed quid si inuita vxor cogno- scatur a viro prestās q̄ vult intrare re- ligionem nuncq̄ potest post carnalem copulam intrare inuito marito. r̄ est dicēdū q̄ ista q̄stio d̄ficialis est r̄ dispu- tabilis r̄ diuersi diuersa dixerūt aliqui dicunt q̄ potest trāsire ad religionem

ar. xxxij. q. v. re vera u. ad omni cū suis
 concord. alij dicunt contrarij ar. xxxvj.
 q. n. Si quis virginem. Sed dicendum
 est sine preiudicio cū distinctione q: si
 est sponsa de futuro potest transire ad
 religionem non obstante carnali copu-
 la violenta. Si autē sit vxor seu sponsa
 de presenti nō potest transire contradi-
 cente marito Rud. ¶ Itē est alius effe-
 ctus q̄ compellendus est vir reddere vxor-
 i debitū licet nō cognouerit eā ⁊ econ-
 uerso non obstante affinitate alia super-
 ueniente ext. de eo qui car. cō. h. c. discre-
 tionē. u. c. fraternitatis. ⁊. c. de illo. Item
 in diebus solemnibus ⁊ ieiuniorū vel
 etia in loco sacro debet semp exactus
 reddere debitum nisi caute r̄ sine adul-
 terij piculo possit differre tamen exi-
 re diebus tēporibus nunq̄ debet Unde
 apostolus ad corin. dicit. Nolite frau-
 dari inuicem ⁊. ⁊. aius q̄ aliquādo li-
 cet conuenise ⁊ aliquādo non. S; nun-
 quid peccat mortaliter q̄ in hōi die-
 bus exigit debitū s̄o. norauit. b. xxxij.
 q. iij. in prin. q̄ qui in in hōi diebus
 exigit debitum siue hoc faciat causa pl.
 siue causa continētie peccat venialiter
 q̄ autē reddit nullo modo peccat: q̄ cau-
 sa exsaturandi libidinis debitū peccat
 semp peccat mortaliter: scdm. b. s; plus
 peccat in diebus festiuis ⁊ ieiunoz quā
 alio tēpore. Similiter q̄ perit causa in
 continētie quocunq̄ tēpore fm. b. pec-
 cat venialiter s; magis peccat in hōi
 diebus. S; videtur cōtradidere aug. in
 li. de bono coniugali vbi dicit q̄ concu-
 bitus qui nō sit causa prolis nuptie nō
 cogunt fieri sed impetrant ignoscā: sed
 euz nō sit ita nimis vt impediāt tēpo-
 ra orationi deputata. s; soluit. b. dicens
 q̄ augustus loquitur de concilio vel ad
 terrorem vel de coitu que sit causa ex-
 plende libidinis. De coitu tēpore men-
 struorum notauit. b. v. di. ad eius q̄ taz
 mulier q̄ vir qui exigit debitum tēpo-

re instrumentorum scēter peccat mor-
 taliter: q̄ preceptum de non cocundo
 tempore menstruorum mortale est si-
 cut dicunt etiam hodie multi theologi
 et videtur haberi exp̄sse ex glo. lectionis
 super eze. viij. ⁊ in gl. sup. leui. xv. v. iij.
 ⁊. dicit. b. q̄ qui reddit exactus hoc tē-
 pore debitū nō peccat potest tñ denega-
 re sine peccato nisi videat exigit forni-
 cationis periculū iminere dicit etiam q̄
 mulier tenetur reuelare menstrū ma-
 rito suo si exigit ab ea debitum: ⁊ etia
 si non exigit ne forte ad exactionis il-
 lius mulieris vir reddat ei nihil sciens
 de menstruo. alij tamē dicunt q̄ exige-
 re in menstruo debitū scienter nō est
 peccatum mortale. inter conjugatos.
 Sed tantū veniale prima tñ opinio vi-
 detur verior ⁊ magna cōsonans. auto-
 ritatibus sanctorū in talibus aut. in fo-
 ro penitēiali. non est precipianda sen-
 tentia nec deneganda absolutio si nolit
 conjugatus tēpore mēstruorum conti-
 nere: sed maturior est cōsulendum ⁊ ter-
 ror ex periculo incutiendū. Sed nunq̄d
 cognoscere vxorem impregnantes aut
 post partum ante purificationē est pec-
 catum mortale. dicendum q̄ non licet vi-
 deatur contra. v. di. ad eius concubitū
 ⁊. xxxij. q. v. origo ⁊. q. vii. non solum: q̄
 illa capitula ad hoc quantum loquunt
 de honestate ⁊ consilio. qui autē in hu-
 iusmodi temporibus debitum reddit
 non peccat: sed qui exigit debitū venia-
 liter peccat. Similiter mortaliter pec-
 cat qui exigit ⁊ etiam qui reddit debitū
 in sacro loco. si alius locus potest habe-
 ri. Si vero alius locus non potest habe-
 ri non peccat qui reddit. vnde dicens
 est de loco q̄ dicitur est scōs. b. de tem-
 pore orationis ⁊ ieiunorum. ¶ Item
 reus est iure ⁊ particeps peccati vxoris
 qui scienter cobabitat cum ea in forni-
 catione p̄seuerate nisi ipse fuerit forte
 fornicationis nō immunis ext. de adulte

ris sivr. 2. c. vlt. 2. pñ. 2. de diuor. signi.
 ¶ Itē. b. notauit. xxij. q. j. si quis uxorem q̄ si alter cōiugum erigat debetur a reliquo in adulterio perseverare siue occulto sine manifesto scienter. peccat mortaliter. exigendo q̄ facit contra institutionem ecclesie. peccaret etiam in reddēdo si celebratus esset diuortium per ecclesias. aut si publice moratur in adulterio si neutrum illorum non peccat reddēdo q̄ tenetur ad hoc. Similiter si ppter incontinentiam 2. fragilitatem carnis erigit: mortaliter peccat. scdm. ho. q̄ fecit contra institutionem ecclesie. minus tamē peccat cum adulterium est occultū. Alij dicunt q̄ imponatur continendi a copula carnali ex qua fit erigendi in hoc casu sententia benignior est licet forte non verior. ¶ Item eōmissio adulterio statim ipso iure admittit ulterius petendi debitum saltem quāram ad iudiciū animę: q̄ peccando in m̄fimonium reddit se indignum vel non debet id petere nisi culpa purgata per penitentiā. Si tamen peccat ipse alter debet reddere extra de diuor. porro 2. li. pñ. laudabiles. Sed quomodo tenetur si ille nō debet petere dicendū sic nota. b. xxvij. q. ij. a. gathosa q̄ vterq̄ coniugum quodāmodo duplex ius habet in reliquo. s. ius exigendi debitum 2. ius q̄ sibi reddi debeat exigenti. p̄mū amittit fornicatio sed non s̄m Similiter prelati h̄ ius imperandi subdito aliquo illicitū et si dubium sit an sit illicitū. subdit tamē debet ei obedire etiam in dubio illicito: 2. hoc ius habet prelati in eo licet nō habeat ius imperandi. Sed peccat imperando in hoc casu. xxij. q. j. quid culpatur.

¶ De bonis matrimonij.

¶ Matrimonij bona sunt tria. s. fides proles. 2. sacramentum. xxvij. q. ij.

omne itaq̄ alibi appellatur. hoc bona substantia. ext. de conditionibus appo. c. vlti. ¶ Item in fide attenditur ne post matrimonij. cum alio vel alia coeatur. In prole vt a marito suscipiatur religiose educet in sacramento vt matrimonij nō separatur: licet etiā coporalis separatio fiat interdum causa fornicationis vel causa orationis ex cōi consensu sine causa religionis sacramentalis tñ separatio nunq̄ potest fieri inter fideles post carnale copulam nisi p̄ mortē alterius sed si nihil cogitauerat mulier de istis bonis sufficit si non apponant conditionē vel pactū contra predicta. Sed quid si neuter hoc exprimat q̄ velit contrahere ad tempus. vlt. quādiu voluerit vel quod velit vitare prolem aut extinguere. Si tñ vterq̄ vel alter b̄mōi habeat intentionē nunquid est m̄fimonium dicendū q̄. b. notauit xxij. q. ij. solet queri q̄ quidam dicunt adiectionem tēporis vel vitandi prolem tunc dem̄si matrimonij impedire si exprimat in ipso cōtractu aliter non. Sed ipse dicit q̄ siue exprimat. verbo siue non. non est ibi. matrimonij licet probari non possit quādo non est expressum a contrahētibus sicut dicit q̄ non est. matrimonij vbi non est consensus animorum licet verbo dicant se cōsentire. Similiter quid de illo qui h̄z propositionem ppter bonum continentie nunquam debitum exigendi. Quid est de illo qui dum contrahit proponit adulterari nunquid in his casibus contrahitur m̄fimonium. Dicunt quidā sine preiudicio q̄ in primo casu contrahitur matrimonij. Similiter inter beatam virginem 2. ioseph vidēdus est idem. dum tamen non ducatur illud in pactum: q̄ si ducatur in pactum q̄ licet ei adulterari vel prostituari uxorem non esset matrimonij cum hoc fecit contra matrimonij naturā. Sed si cōtra

bens uicat in pactum propositum q̄
 habet nunq̄ reddi debitum non est
 matrimoniu. Secus tamē si non expri
 matur. h. tamē notauit. xxvii. q. ii. om
 nia itaq; q̄. Sed si aliqui coniungantur
 sine intentione procreādi prolem nō im
 peditur matrimoniu si autem coniun
 guntur sine prole. i. q̄ habeat intentio
 nem nō habendi prolem. vel quod vi
 rent prolem. nō cōtrahitur matrimo
 nium. Similiter distinguit de fide q̄ si
 ne fide. i. cum intentione non seruandi
 fidem non cōtrahitur matrimoniu de
 sacramento uero dicit q̄ semp̄ exigitur
 ita q̄ si aliqui cōtrahent eo animo ali
 quando q̄ separaretur non est matrimo
 nium: qz uidentur contrahere ad tem
 pus. alij dicunt q̄ fides prabit accipit
 non est de substantia matrimonij: sed
 tantum ples r̄ sacramētum qz de illis
 exp̄ssum q̄ sunt de substantia mat̄ri
 monij. xxvii. q. ii. h. d. ¶ Itē nota q̄ ali
 quando coniuges cōm̄isc̄tur causa su
 scipiende prolis aliquādo causa reddē
 di debitum: aliquādo causa in cōtinētie
 sine fornicationis uitāde. aliquādo cau
 sa libidinis saturande. de primo r̄ sc̄do
 casu nullū est peccatū. ¶ In tertio ve
 niale dicit tamen quidā nullū esse pec
 catum in hoc casu. nam ad bonā fidem
 utendum est coniugio. Sed cōtrahit
 au. xxv. di. §. criminis appellatio ubi di
 citur ueniale peccatū esse. quocirca exce
 pro filiorū desiderio cognoscit q̄ vxorē
 suam: sed forte dices q̄ aliud est cognos
 cere vxorē causa in cōtinētie: r̄ aliud
 est cognoscere causa fornicationis uitā
 de ut cognoscere causa in cōtinētie sit
 cognoscere qz nō potest continere pro
 pter nimium feruorem fornicationis: r̄ tūc
 est ueniale. cognoscere autē causauitan
 de fornicationis sit cognoscere ut non
 temptetur de fornicatione cū non sua.
 non ut querat voluptatem in coitu cū
 vxore: sed ne labatur cum alia r̄ tūc for

te nullum est peccatū sed hoc. v. esse
 caute cocundi cum vxore. sed magistri
 cōsuerūt distinguere nisi an r̄ reputat
 pro eodem cognoscere causa in continē
 tie. r̄ causa fornicationis uitāde. ¶ Itē
 quarto modo. i. causa libidinis ex satu
 rande est peccatum mortale. unde scia
 mus q̄ nihil fecidi est quā vxorē ame
 re quasi adulterā de his omnibus ha
 bes. xxvii. q. ii. per totum r̄ q̄ matrimo
 nij origo r̄ xxvii. q. ii. §. bis. ver. notauit
 h. q̄ cognoscere vxore causa ex saturan
 de libidinis peccatū mortale est. siue est
 at hoc in diebus festiuis r̄ ieiuniorum
 siue alio tpe sed grauius est in diebus
 in illis festiuis. propter tñ bonum nisi
 monij min⁹ punitur quā pro alio mor
 tali: qz punitur sicut p̄ ueniali. ar. xxvii.
 q. vii. adulterij alij tamē dicit q̄ hinc
 coitus ueniale peccatū est dñi tamē ser
 uetur ordo ne q̄ potest concedi de illis
 coniugatis qui taliter ex cōsuetudine ma
 trimonij. cocunt r̄ iuris q̄ habet uter
 q̄ in alterius corpore nō aliter facturi
 nisi essent coniugati: sed ut dicitur est. h.
 dicit semper est mortale: r̄ dicit esse dif
 ferentiam inter coitū causa in continē
 tie r̄ causa libidinis explende qz in pri
 mo casu fuerit hic agens a volunta
 te r̄ potius vlti. sic peccaret quā fornicari.
 In sc̄do fuerit uoluptatem r̄ prouo
 cat eam manibus vel cogitatione vel
 utendo calidis r̄ intentius. ut pluries
 possit cum vxore coire. quidā dicunt ta
 men q̄ sine coitus sit peccatum morte
 te siue non: nunquā tñ potest esse sine
 peccato: qz semper sit cum puritu r̄ vo
 luptate que sine culpa esse non potest.
 ar. xxvii. q. ii. vir. r̄ xxvii. q. ii. omne.
 ¶ Itē nūquid peccat mortaliter ut
 cognoscendo vxorem non consueto mo
 do r̄ tñ hoc faciat in vase naturali. dicit
 dñi esse sine p̄iudicio. q̄ si hoc faciat can
 sa soli⁹ voluptatis ampl⁹ sit q̄rendum
 peccat mortalr. Sed si p̄iudicio sic peccat

Summa monaldi.

mortaliter dummodo timeatur de sus-
focatione partus: et propter hoc non au-
det vir accedere ad eam ex parte ante-
riori nec peccare mortaliter ex alia par-
te accedens: dum tamen vasculo mulie-
bri non aburatur nec semen extra scie-
ter effundatur. ¶ Item dicitur si propter
infirmitatem mulieris aliquam aut aliam
causam rationabilem hoc faciat: scilicet lon-
ge tutius esset quod haberet eam ut foro-
rem in huiusmodi casibus quam sic eam co-
gnosceret: non est contra. xxx. q. v. adul-
teris. ubi dicitur quod talia execrabilius
sunt in uxore quam illud intelligitur de a-
liis contra naturam cognoscentibus uxores
aut extra ordinarie polluentibus
aut causa libidinis ex saturandis et sine
causa hoc facientibus. Rud.

De clandestino matri- monio.

Andendum est quot modis dicitur
matrimonium clandestinum et an
manifestum matrimonium preiudicat
clandestino et que sit pena contrahentium
clandestinum. De matrimonio nuda-
to. m. et confirmato.

Quot modis dicatur matri- monium et clandestinum.

Matrimonium clandestinum dicitur tri-
bus modis uno modo cum occulte
et sine presentia testium contrahitur. ita ut
ex inde legitime probari non possit. ext. de
clan. spon. c. h. alio modo dicitur cum sine sol-
lemnitatibus contrahitur. xxx. q. v. aliter
et ext. de clande. ma. cum inhibitione in
utroque si casu tenet matrimonium si aliud
non obest impedimentum. ext. de cl. ma.
c. j. et h. et xxx. q. v. nostrates in fi. ¶ Tres
tertio modo dicitur quando sit sine premis-
sa benedictione et quantum teneat huiusmodi
matrimonium. quo ad ecclesiam sibi nati-
unde de recto impedimento illum erunt
ext. de clan. despon. cum inhibitio in glo.

ubi de hoc in glo. clandestinum. Sicut
liter quantum matrimonium non premissa mo-
nitione contrahatur presentibus et scien-
tibus impedimentum nihil est obicit
contra huiusmodi matrimonium. publice
contractum. si tales qui fuerunt presentes
postea volunt huiusmodi matrimonium accu-
sare vel contra ipsum testificari in vitium
post mortem nullatenus debet admitti
et non iuratur suspicionem carere nisi
iurent postea se vidisse que probare in-
tendunt extra qui matrimonium accusa-
pos. c. viti. ubi de hoc in glo. et infra post
quam publice factum est non admittitur
contradictio. viii. q. h. ista. ¶ Item ban-
na et monitione precipiuntur hodie ante
matrimonium fieri. ubi est consuetudo. ext.
de clan. despon. cum inhibitio Sed di-
cendum quod reuera banna et sollempnita-
tes consuece in matrimonio contrahen-
do dimitti non debet sine causa et qui fa-
cit mortaliter peccat ex causa si possit
omitti sicut notavit. b. xxx. q. v. in prin.
quis forte senex est vir et erubescit contra-
here cum tanta sollempnitate aut accipit
ignobile. cum ipse sit nobilis et timeat
parentes eius ¶ Item dicendum est idem
quodam manserunt sicut vir et uxor et mo-
do erubescunt adhibere sollempnitates
bannorum et benedictionis nuptialis di-
cunt esse quidam quod in talibus possit di-
spensari per episcopum ex causa nec creditur
quod sufficiat dispensatio minoris prelati
Sicut dicitur quod sufficiat simulatio episcopi
si animo dispensandi fiat aliter non.
Sed nunquam peccat mortaliter qui ante
benedictionem nuptiale post consensum
de presenti cognoscit uxorem videlicet quod
sic si absque dispensatione ecclesie et sine iu-
stra causa faciat hoc in illi locis ubi con-
suetum est benedictionem nuptialem
adhiberi. ¶ Item dico si omittantur
alio consuece sollempnitates causam. b. no-
tauit. xxxviii. q. h. nunciatur. quod si quis co-
gnoscat sponsam antequam eam tradat

Quot modis dicitur matrimonium clandestinum. *So. cxxvij.*

tat pnia vnius anni indicēda est ei fm
 q̄sdā canones p̄siales q̄ cuz vbi h̄ntur
 in corpore canonum. Nunq̄d peccāt re
 ges ⁊ principes ⁊ milites q̄ hodie h̄būt
 sine b̄sis. ¶ R̄m̄. dicēdū q̄ nō peccāt
 mortalit̄r vbi nō est p̄suetū q̄ m̄rimo
 nia eoz banniantur ⁊ q̄ d̄i ex de clan.
 despon. eū inhibitionē nō extēdit ad
 matrimonia istoꝝ nobilit̄. q̄ non p̄sue
 uerūt in eccl̄ia b̄niri. Quid de illo qui
 postq̄ contraxit cum quadam per ver
 ba de presenti occulte postea contraxit
 cum alia in facie eccl̄ie nunquid ad
 petitionē primo teneatur eam cogno
 scere occulte saltem vel exire in longin
 quam regionem vt cum ea cohabitaret
 debita solemnitate adhibita respon.
 ad primū. non tenetur si est in tali
 loco vbi consuetum est q̄ ante carna
 lem copulam et traditionem adhibe
 atur benedictio nuptialis ad fm. licet
 aliqui forte dicant q̄ non tenetur sibi
 imputet illa que clandestine contraxit
 cū ea ⁊ se ingessit periculo dicēdum est
 tñ q̄ sc̄da relicta transeat ad alias par
 tes cuz prima in quibus sine scanda
 lo possit abibere solēnitates debitas
 vel cū ea cohabitare solemnitatib⁹ nō
 adhibitis quia forte non est consuetum
 eas ibi adhiberi non peccabit. non est
 p̄tra q̄ soler dici ⁊ notari. xxxij. q. ij. in
 prin. et. c. seculares cum suis cōcordan
 t̄is q̄ vir nō d̄z dimittere vxorē sine iu
 dicio eccl̄ie. hoc est intelligēdū q̄ si iter
 eos impedimentū est aliud q̄ sit ligatio
 matrimonij s̄z ibi est illud ligatio m̄ri
 menij p̄cedētis vel q̄ sit vorū solēne p̄
 pter q̄ impedimentū nō p̄t om̄isci cuz
 ea sine mortali pctō in q̄ tñ casu sicut
 notauit h̄. xxxv. q. vj. multoz. l. si p̄e
 pro eccl̄ie nō teneant obedire q̄tum
 ad reddēdū debitū tñ in cohabitatioe
 necessariorū exhibitiōe d̄z ei obedire et
 sine ordine iuris nō debet hec vxori de
 negare cui s̄ facto copulauit. Secus

est vbi quis contraxit matrimonium cū
 duabus de presenti successine qz cum
 ipso q̄ contraxit cū prima teneatur cū
 ea cohabitare et ei necessaria exhibere
 quātū ad hoc nō potuit se obligare cū
 sc̄da vnde tenetur redire ad primam
 iudicio tamen eccl̄ie si hoc possit fieri.
 si autē nō possit fieri qz si forte veritas
 p̄bati non potest dicēdū est sine p̄
 iudicio q̄ autoritate p̄pria hoc p̄t fa
 cere imo tenetur p̄sertim si prima nō
 fuit i culpa vel si ignorauit ius q̄ p̄bi
 ber clādest. m̄rimōia sicut not. d. xxxij
 q. ij. c. j. de vxore illi q̄ credit mortuus
 et q̄ p̄pter hoc p̄traxerat cū alio q̄ cō
 tradicente eccl̄ia autoritate p̄pria p̄t
 redire ad primā si reuertatur. ⁊ post
 debet pati excoicationem eccl̄ie q̄ re
 mauere cū sc̄do ar. ext. de senten. exco.
 inquisitionē notat fm. h. xxx. q. v. alē
 qz q̄n aliquis clādestine contraxit cuz
 prima ⁊ postea manifeste cū sc̄da si ex
 cōmunicetur ab eccl̄ia pro eo q̄vult
 redire ad primā dimissa sc̄da: pot̄ d̄z
 obedire conscie q̄ eccl̄ie excoicanti.
 si tñ posset vtriqz exhibere dicēdū q̄
 sc̄de exhibere victū tenetur qz ea q̄ po
 test facere sine peccato tenetur ei face
 re ad preceptuz eccl̄ie: nec ea d̄z ei si
 ne ordie iudiciario denegare. Sicut vi
 cēdū q̄ si quis post p̄fectionē legitime
 factā in monasterio exeat de facto ⁊ h̄
 bat matrimonium in facie eccl̄ie si post
 ea reuertatur ad eoz p̄t redire ad re
 ligationē autoritate p̄pria ⁊ postea pot̄
 tenetur sequi cōsēlam q̄ obedire prela
 to vel eccl̄ie precipienti q̄ maneat cū
 vxore quia forte non p̄t constare pre
 lato vel eccl̄ie de professione ab eo in
 monasterio facta. Similiter dicēdū in
 opposito casu. s. cū quis post matrimo
 nium legitime contractuz ⁊ consumma
 tum inuita vxore transit ad monaste
 rium ⁊ ibi facta p̄fessionē qz in hoc casu
 non obstat prohibitionē prelati aut

ex dicatione ecclesie potest auctoritate propria reuerti ad uxorem. et ad hoc tenetur nisi ab uxore continentia pfitente impetrare possit licentiam in monasterio remanendi. aut nisi ipsa inter ea fuerit fornicata q̄ preteritu fornicationis possit eam repellere. in quo casu poterit ibi remanere ea invita.

¶ Item matrimonii clandestine contractu si ab altero coniugum negaretur viro qui caput est mulieris p̄batio incipit quando mulier matrimonium negat. Sed si vir matrimonium negat p̄batio incipit uxori q̄ p̄ matrimonio stetit. text. de clandest. despo. c. j. vbi de hoc in glo. quia caput est. ¶ Item si h̄m̄di clandestina matrimonia p̄bati coram ecclesia nō p̄fir: nō sumitur ab ecclesia h̄m̄di coniuges si vtrq̄ negat contra p̄fisse cōpellēdi vt simul mancant nisi velint hoc in facie ecclesie publicare. vt ext. de clandest. despo. c. h. vbi de hoc in glo. si aut. si autem. ¶ Item cū matrimonium cōtrahitur tunc sacerdos parochianus terminum ponat. j. qui contra matrimonium velit aliquid proponere audiat et si quis legitimū matrimonium maliciose voluerit impedire canonice nō effugiet ultionē. xxx. q. h. si p̄rū et ext. de clandest. despo. c. viti.

¶ An matrimonium p̄iudicio clandestino et que sit pena cōtrahentium.

¶ Matrimonium manifestum quo ad ecclesiam p̄iudicat clandestino cum probari clandestinum nō possit. oportet esse ecclesiam p̄m̄ allegata iudicare. maxime quando alter coniugum matrimonium negat. et hec est causa q̄ matrimonia clandestina prohibentur. xxx. q. v. §. j. bis ita. ¶ Item pena illoz qui clandestine cōtrahunt matrimonium de iure constare nō potest quia noluerunt seruare formam statutam. et q̄s ignota non excusat: et si q̄s regula

ris presumpsit interesse. vel etiam si sacerdos parochialis h̄m̄di clandestine matrimonia cōtempserit p̄bibere d̄z vtrq̄ grauer puniri et ab officio vsq̄ ad tres annos suspendi. extra de clāde. despon. si vult. §. placet. et vlti.

¶ Item filij qui nascuntur de clandestino matrimonio illum cēsentur de ignorantia parentū subsidij nulluz bitur. ext. de clam. despo. c. i. in i. lib. b. card. habetur. cap. virgines. et de hoc nota

¶ Item si quis sponsam cognoscat abs benedictione nuptiale et bannitōes vbi est cōsuetudo moraliter peccat s̄m̄ quosdā quia si quis famā cognoscat anteq̄ eā traducat imponitur ei penitentia vnius anni ver. in. i. lib. b. card. habetur. cap. virgines. et de hoc nota vlt. b. xxx. q. j. virgines nec debitum tenentur ei reddere in hoc casu maxime si sp̄sa est de futuro. ¶ Item qui clandestine contraxerunt et volunt postea in facie ecclesie publicare nisi rationalis causa pura consanguinitatis et similia obsistat debet id ab ecclesia ap̄ probari tanq̄ a principio in ecclesie cōspecu fuisse contractū. ext. de clandest. despon. ca. ij.

Quando dicitur matrimonium iniciatum ratū et cōsummatū.

¶ Matrimonium iniciatum dicitur aliquando p̄ consensum de presenti. xxx. q. h. cum iniciatur perfectus autem seu consummatum dicitur p̄ carniscopulam subsecutam. ext. de bigamis debiti. Quidam etiam dicit matrimonium iniciatū p̄ sponsalia de futuro ratum p̄ consensum de presenti consummatum per carnalem copulam subsequētem. Ray. ¶ Item matrimonio nisi aliud legitimū in on ratū vt inter fideles. aliud ratū et nō lim vt inter fideles quia clandestine cōtraxerunt aliud ratū et legitimū vt inter fideles siue cū solemnitate debita contractū. arg. ff.

vii. q. j. ¶ Et̄ aug. 7 ext. de diuoz. quā
et. c. gaudemus. § vlti.

De impedimētis matrimonij
per errorem.

Nunc vidēdum est q̄ 7 quot sunt
impedimēta q̄ impediūt m̄rimo
niū s̄bēdū et dirimūt iā p̄tractū. et est
sciēdū q̄ sunt. xij. q̄ bis p̄s̄b̄. d̄mēt̄ur
Error: p̄ditio: votum: cognatio: cri
mē Cultus: disparitas: ius: ordo: liga
men: bo nestas. Si sis affinis: si forte
coire nequibis. Ibi sociāda vetāt p̄nu
bia iuncta retractāt. Si s̄ duo alia im
pedimēta sunt q̄s impediat̄ p̄tractū
nō t̄n dirimūt iam p̄tractū. vnde p̄s̄.
Ecclesie vetitū nec nō tēpus factiaruz.
Impediūt fieri permittūt facta teneri
agēdū ē de q̄s ipedimēto p̄ se 7 primo
de ipedimēto erroris perione.

De errore persone.

Matrimoniale effectū excludit er
ror persone. vnde si alter coniu
gum errat in persona nullum est ma
rimoniale quoniā qui errat non con
sentit. ff. de iurisd. om iudi. l. si quis p̄
errorem et errantis voluntas nulla ē
C. de iure et facti ignoran. l. per testa
mentum. et. l. nō iccirco. vnde ad hoc
q̄ aliquis vel aliqua erret consenti
t̄ in vnum q̄ putat alium neces
se est q̄ per vsum vel auditum vel fa
mam habeat aliam noticiā illius ab
sentis quem credit istum presentem
esse quia in penitus ignotum nec affe
ctum nec consensum dirigere valca
mus. argu. extra. ff. de contrabenda
emptio. l. cum ab eo. §. tamē facti. l. vn
de cum consentiat in personam absen
tem aliqua mulier vt dictum est sibi
notauit quā putat esse presentem con
stat q̄ non consentit in presentem sed
in illā quā presentem esse putat. 7 sic
non est matrimonium quādo in per
sona erratur. Si vero nullā noticiā
habeat mulier de persona absente: n̄

errat ea si decipitur in presente. verbi
gratia. Si aliquis rusticus de anglia
veniens ad aliquā nobilem mulierē
dicens se filium regis. cuius noticiam
non habet mulier: sed in regis vel filij
ctus vel ipsius loquentis et contrahit
illa cum eo credens esse filium regis non
impeditur matrimonium: quia nō fu
it error persone sed potius qualitatis
qui non impedit sicut nec error sp̄tu
ne. xxx. q. j. §. bis ita. Sed cuz dicit ali
quis in hoc casu. ego sum filius regis.
distingue quia si filius teneatur sub
stantiue sub hoc sensu ego sum talis et
talis filius regis vel sum ille qui est fi
lius regis distinguendum est simplici
ter vtrum. s. notus sit aliquo modo
mulieri vel non. Si autem filius tene
neatur adiectiue vt sit sensus ego sum
generatus a rege. id est rex me genuit
et propter hoc contraxit illa cum illo 7
non est error persone sed filiationis tā
tum. vnde non impedit matrimonium
siue rex habeat filium siue non: quia
errorē relationis et non persone. Si
milliter si iohannes dicat se esse petrū
qui p̄ trus mortuus est. et illa contra
hit cum illo. dicendum q̄ non est hic
matrimonium: quia error est in perso
na. ¶ Si alia sciat aliquem multos ha
bere filios quozum tamen nullus no
tus est ei et vnus illorum n̄ficiatur se
primogenitum esse. et illa consentit in
eum propter spem successionis pater
nozū bonozum dicendum est q̄ non
est error persone sep fortune siue rela
tionis scilicet primogeniture et nō im
pedit matrimonium. sicut nota vit. h.
xxx. q. j. in princi. Rud. ¶ Item error
qualitatis dicitur quando puatur bo
nus vel nobilitas vel virgo et similia. 7
est malus ignobilis vel corruptus et
econuerso. Similiter error fortune dī
citur quando creditur diues. et ē pau
per. S; qd si q̄s despōsat per verba de

Summa monaldi

futuro corrupta qua credit hinc esse nunquid comperio quod sit corrupta ante carnalem copulam compellendus est matrimonium consummare, dicendum quod sicut notauit, b. xxv. q. ii. raptorum quod non est compellendus quia propter hoc impediretur eius promotio ad ordines sacros. Sed quod dicitur error qualitatis infortunio non impedit matrimonium sicut error persone dicitur quod consensus in persona necessarius est in matrimonio non plenus si fortuna vel qualitate et propter hoc error qualitatis et fortunae in matrimonio non prestat impedimentum.

De impedimento conditionis in iure

Matrimonium contrahere seruus prohiberi non debet inuito domino suo non tamen obstricta seruituta subtrahere domino debet. Sed si dominus seruicium exigit a seruo et vxor debitum petit eodem tempore, dicunt quidam quod potius obediendum est domino nisi periculum timeatur fornicationis vel magni fiat vxori preiudicium alii dicit quod vxori prius debitum reddat cum pro hoc nulli preiudicium vel modicum saltem fiat domino propter modicam bonam utilitatem si forte dominus in auxilium persone peteret seruum suum. Quid si dominus vellet vendere seruum alicui dicitur in greciam duxit alanus quod vxor tenetur eum sequi verius tamen alii dicunt quod talis venditio est prohibenda, ar. C. de iura vtriusque iuris. l. prescriptionum, et argum. l. iiii. dist. in fraternitatem. et extra. de iud. c. vi. interest enim ne quis re sua male vtiatur. Insti. de his que sui vel alieni iuris sunt. c. placet. et ff. de i. si dominus et extra. ar. de conu. seruo. c. i. ubi de hoc in glo. et ego si dominus. **¶** Item libera dicitur cum seruo vel liber cum ancilla sciens conditiones eius tenet matrimonium. xxix. q. ii. si quis liber. et c. si quis ancilla. Si vero libera contraxit cum seruo credens eum liberum esse, vel liber cum ancilla quam credit liberam

esse, nullum est matrimonium. xxix. q. ii. si quis ingenuus, nisi postquam cognouit eius conditionem consensit verbo vel facto vel per copulam carnalem in dicto. c. si quis ingenuus. et c. si femina. et extra. de conu. seruo. c. i. et extra. ad nostras. Sed quid de illo qui contraxit cum ancilla ignoranter quam dominus manumittit illo ignorante nisi quid copulo est mentionem cum iam sunt liberi ambo dicitur quod tancredus non tantum extra. de eo qui dicit in qua. c. i. quod non est matrimonium quia iste ad hoc et primo consensu qui erroneus fuit alii effectiuus matrimonium cognoscit eam et ideo non preiudicat ei quod veritatem ignorat, alii dicunt quod illa manumissa statim est matrimonium verum quod sublatum est impedimentum quorum sententia vera esse videtur. Sed tamen tenet primum. Sed quid si liber contraxit cum ancilla ignoranter et illa durante ignorantia illius contrahit cum alio sciens conditionem eius: nunquid valet matrimonium? Dicunt quidam quod sic cum nullum fuit primum. Quid de libera que contraxit ignoranter cum seruo et postea quando scit conditionem eius non vult esse cum eo vel ille vult discedere, dicendum est quod appellendus est remanere cum ea. ar. extra. de eo qui duxit in ma. c. j. Quid etiam de isto libero qui contraxit ignoranter cum ancilla et postea audiuit eam esse ancillam et cognoscit eam debitum exigendo nunquid postea potest separari ab ea, dicendum quod si ex his que audiuit habetur probabile opinio de seruitute eius si exigit ab ea debitum non potest eam postea relinquere. Si autem leuem aut temerariam cui credi non debet: non preiudicatur ei arg. extra. de sententia. extra. inquisitionem titubans enim pro ignorante habetur. C. de condi. l. vlti. Quid de illo qui mouet questionem condi-

tionis contra vxorē et illa lite pen. pe-
 tit sibi reddi debitum ab eo: nunquid
 ad hoc compellendus est per ecclesiam
 ¶ Rñd. dicunt quidam q̄ tenetur ei
 reddere debitum exactus ab vxore.
 et q̄ ad hoc debet compelli per ecclesi-
 am: nec fit ei inde p̄iudiciñs erigere si
 debet. extra. de coniu. seruozuz p̄posu-
 it. qz nec erigere dz nec reddere etiam
 ad mādātū ecclesie q̄ vis pp̄ hoc excō-
 municetur. quia si eā cognosceret ma-
 trimonialit affectu iam esset vxor et fie-
 ret sibi p̄iudiciñs. sic aut̄ fornicatio affe-
 ctu mortalit̄ peccaret et ideo petere
 nō dz. alij dicunt q̄ ad mādātū ecclesie
 p̄t reddere sine p̄iudicio suo. qm̄ nō ē
 cert⁹ de seruitū conditione vxoris lz ha-
 beat alias tñ p̄sumptiōes et cognoscat
 eā in hoc casu p̄lo p̄sensu q̄ consentit
 in eā a principio nō ex nouo. Secus si
 p̄stet ei de seruitute vxoris. qz tñc non
 dz reddere. ¶ Itē no. q̄ lz error dete-
 rioris conditionis seruitutis. s. p̄cedat ut
 dicit̄ est v̄birat̄ m̄rimoniū iam cō-
 tractū nō tñ error paris vel melioris
 conditionis. vt si seruus ignorat̄ cō-
 trahat cū ancilla q̄ credebat liberam
 esse. vel cum libera q̄ credebat esse an-
 cillam quia non decipitur nec habet
 q̄ ei obiciat. ar. xxxij. q. ij. per totum. et
 ext. de diuoz. signifi. p̄mo edictum
 tale prohibitorium est. vnde quicumq̄
 non prohibetur admittitur: sed nun-
 quid error libertine conditionis vel
 ascripticie vel etiam originarie impe-
 dit vel dirimit. et dicendū q̄ nō. sicut
 notauit. l. xxxij. q. ij. in princ. quia om-
 nes tales sunt liberi. licet. ad quasda
 operas plus ceteris teneantur. ¶ Itē
 si propter conditionem seruitutis ma-
 trimoniū separetur: reddet vir vxori
 quicquid recepit nomine dotis sed p̄-
 dente lite ad mandātū ecclesie debet
 vxori petenti debitum reddere fm̄ q̄
 dam nisi eam sciret eē seruam p̄ certo

ext. de coniu. seruozuz proposuit. vbi
 de hoc in glo. supple. ¶ Item si quis
 contrahat cum filia liberte vbi soluit
 matrimonio p̄ seruitutē m̄ris si p̄t do-
 cere q̄ añ m̄rimōiū m̄rimo. fuit māu
 missa. ar. ext. de natis ex libero nen. c.
 vno. ¶ Itē rōne seruitutis. matrimo-
 niū solui nō dz ad petitionē mulieris
 sed seruus p̄t docere q̄ pater suus cu-
 ius conditionē sequebatur fm̄ legem
 prouinciel p̄uis olim fuerit seruus: tñ
 tempore mortis sue pro libero se gere-
 bat et tanquā liber condidit testamen-
 tū. et postea per. v. annos nec noie suo
 nec noie patris passus est cōtrouersā
 status vnde ratione tēporis et in fauo-
 rem libertatis vir liber est. et matrimo-
 niū stabit. ext. de coniu. seruozuz l. iij.
 de hoc in glo. ¶ Itē fm̄ quosdā error
 conditionis non impedit matrimoniu
 nm̄ nisi cui alter est liber et decipitur
 seruitū conditione. illius cum quo con-
 trahit quia talis error ex sui natura si
 impedit matrimoniu. sed ex cōstitū-
 tōe ecclesie que nisi de hoc constitūisset
 non impediret sicut impedit error q̄
 litatis vel fortune. qz sicut notauit l. iij.
 xxxij. q. ij. in princ. qui ecclesia constitue-
 re potest q̄ error qualitatis aut fortu-
 ne. Similiter matrimoniu impedit̄
 ret. sed error persone ex sui uatura et
 etiā ex constitutione ecclesie impedit
 matrimoniu ad eo q̄ non posset eccle-
 sia statuere q̄ talis error matrimoni-
 um non impediat.

De conditione apposita.

Quanc videndū est de conditione ap-
 posita quot sint eius species q̄ su
 suspendat matrimoniu vel sponsalia
 que vitiānt et que habeantur pro nō
 adiectis.

Que p̄ditōes spediūt m̄rimōiū et q̄ nō

Matrimoniū spediūt n̄dā p̄ditio
 nes. et q̄dā nō vñ distinguendū est
 qm̄. aut est conditio honesta vel inpo-
 s

Summa monaldi.

nesta. Si honesta aut necessaria aut voluntaria. si pro inbonesta aut contra substantiam matrimonii aut non. ¶ Tres conditio honesta est et necessaria si non opponatur: nihil agitur ut cum christianus dicit iudex contra te. si facta fueris christiana. xxviii. q. i. non debet. ¶ Tres honesta et voluntaria est que potest apponi et non apponi. ut contra te. si pater meus voluerit vel si dederis mihi centum hoc si opponatur suspendit sponsalia quod diu non fuerunt adimplera etiam si interueniat iuramentum nisi interim consensus de presenti interueniat vel carnalis copula fuerit subsecuta: quia tunc verum est matrimonium eo quod iuratur a condicione apposta recessisse. ext. de condi. ap. de illis. et c. sup. eo ubi de hoc in glo. ubi est t. c. p. tuas. unde si ante coitum prestetur se nolle propter hoc a condicione recedere non poterit. ar. ext. de co. ap. p. tuas. ubi dicitur hoc in glo. sed quare et de consuet. cum in et de spon. is qui fidem. alii dicunt quod si alio fornicandi cognouit eam: non est verum matrimonium in penitentiali foro. Quod si significauit patri absenti quod contrahit et cum illa si ille voluerit. sed antequam patet consentiat. mutat voluntatem dicens quod non vult eam etiam si pater consentiret. pater tamen ignorans hoc. consentiret. nunquid est matrimonium. inter eos. ar. q. sic. ext. de pcur. mada. dicendum quod non est matrimonium inter tales. unde si dicitur ille cum alia: tenebit secundum matrimonium. quia non dicitur scelus nisi duret tamen tempore quo pater presentis ante tamen quam transferat ad secunda vota: compelli debet ut illas recipiat: ex quo semel cum condicione in eam consentit et conditio extat. ar. ext. de spon. impub. de i. l. i. non dicitur tamen consensus ubi continuetur versus dum consentiat pater ipsius extra de condicione apposta super eo. ubi de hoc in glo. nisi enim. ¶ Tres conditio

inbonesta et contra matrimonium et substantiam matrimonii est cum dicit contra te cum ad tempus vel si prole tuas vel si pro questu te adulterandam tradas. ext. de condi. appo. ca. vlti. ubi de hoc in glo. cum dicitur hoc est si apponatur nihil agitur. xxii. q. iiii. inter cetera. xxii. q. ii. aliquando. et c. solet queri. Quid de illo qui contrahit sponsalia cum alia sub hac condicione si consenserit se illi nunquid sequente carnali copula presumendum est pro matrimonio. dicendum quod non. ext. de de condi. appo. p. tuas. quod hoc conditio si in bonesta non est nisi habita pro non adiecta si suspendit sponsalia quod in primo coitu erant pura et absoluta iam extante condicione in secundo pro coitu erit presumptum matrimonium. alii dicunt quod sine preiudicio si conditio illa intelligatur de fornicario coitu pro non adiecta habenda est cum sit turpis et in primo coitu extra matrimonium presumptum si autem intelligatur de legitimo coitu multo fortius presumendum est pro matrimonio ex primo coitu subsequente hanc condicione. potius enim vir hortatur. l. quod permittat ei se habere res cum ea aut exprimitur modus et causa quam veri nominis conditio. Quid si dico accipio vel accipiam te in meam uxorem si inuenero te virginem. Respondeo idem est dicendum quod dicitur est in precedenti casu. Quid si dicat permittit tibi quod si non contrafero me contra te. tunc et tunc permittas me coire tecum. nunquid est pro matrimonio presumendum si sequatur coitus. Respondeo si quod dicitio permittas et c. sonus in condicione sub hoc sensu. l. si permittas me coire tecum: debet tamen cum si non contrafero presumendum est pro matrimonio ut dicitur est in primo casu quia illa conditio habenda est pro non adiecta. si intelligatur conditio de coitu fornicario et per inde est ac si dicatur contra te. si nunquid contrafero et ab illa a condicione. si nunquid

contrahero receditur per carnalem copulam sequentem. Si autē q̄ dicitur z permittas me coire tecum nō sonet in conditione: sed potius sit quedam exhortatio z promotio ad coitū, vel ex h̄sio modi vel cause multo fortius presumēdū est pro matrimonio vt dictum est in primo casu. Sed nūquid idem iudicandum est: quando sp̄salia vel matrimonii, contrahuntur sub cōditiōe z quando sub modo s̄o. dicendū q̄ nō sit idem iudiciū sicut non est idem iudiciū de donatione aut venditiōe q̄ sit sub modo, nam donatio vel venditiō que sit sub conditione nō tenet nisi ex tante cōditiōe: sed facta sub modo statim tenet sed nō ex tante modo illo aut pacto potest reuocari. C. de dona. que sub modo sunt. l. j. z. h. z notari solet extra de cōditio. ap. in. c. verū. Sup̄ donatio vel emprio, vel matrimonium contrahitur sub cōditiōe hoc modo. dono vel v̄do, vel accipio te in vxorem si hoc feceris, vel si hoc contigerit, sub modo autē sic, do vel v̄do tibi hoc, vel accipio te in vxorem vt singulis annis hoc facias vel illud, vel pmittas me coire tecum. alioquin reuocatur donatio vel emprio, vel matrimonii qz hec cōditiō sic solet notare cōditiōe sicut hoc dicto vt modū z hoc coniunctio qz causam s̄m illū versuz. Scito q̄ vt modus est, si cōditiō qz causa vidēdū est q̄ licet matrimonii z sponsalia possint cōtrahi sub cōditiōe, non tamē contrahuntur sub modo ita q̄ illo modo vl̄ pacto non ex tante resoluatur siue reuertantur: siue reuocentur sicut sit in donatione vl̄ venditiōe facta sub modo, ex quo enim semel cōtracta sunt m̄rimonia vl̄ sponsalia ita q̄ teneant: ipso iure resoluti vel reuocari nō possunt propter modum non extātem: siue pactum. Quid si dicat quis accipiam te in vxorem, vel dabo tibi, c. si promittas vel pmiseris

me tecum coire s̄o non est credēdū q̄ per carnalē copulā subsecutā p̄sumēdū est p̄ matrimonio: qz cū ille q̄ sic dicit ducā te vel dabo tibi, c. beāt opionem z liberare possit vt n̄ licet faciendo non inueni presumptiōe inductas esse a iure q̄ intelligatur quis recedere ab op̄tione h̄mōi per carnalē copulam subsecutā. Quid si dicat pmitto tibi q̄ non deficiā tibi ad vitā meā z pmittas me coire tecū, respondeo nisi taliter contrahentes per huiusmodi verba intenderint sponsalia contraheret vbi de hoc constet iudici, non debet sumere p̄ matrimonio ex his verbis propter carnalē copulā subsecutā cū per huiusmodi verba negatiua nō aesciā tibi et simili verba non cōsueuerunt cōtrahi sponsalia vel m̄rimoniū. Quid si dicat ego ducā te anno elapso z pmittas, vel si permittas me coire tecū, respondeo, presumēdū est pro m̄rimonio propter carnalē copulā interim subsecutam qz propter illā videtur rennū assē dilatorio tēporis in his autē casibus qui non sunt expressi a iure vbi est precipianda sententiā alterutriū pertinaciter asserēdū si post h̄mōi contractus cōditiōes transeat ad altavota solemniter forte tūc est dissimulare ante papā cōsulerē quā matrimonii cū scda cōtrahere z dirimere solemniter iam cōtractū Rud. ¶ Itē in honesta cōditiōe que nō est cōtra naturā m̄rimoniū, est cū dicit cōtrahā tecū si furti feceris vel si boles interfeceris hoc si apponat in fungenda est vel nō p̄ adiecta h̄nda z sp̄salia vel m̄rimoniū t̄z ext. de odi. ap. c. j. z. vl. Itē intelligēdū est de impossibili cōditiōe vt si dicā p̄rabā tecū si digito celū tetigeris, qz imposs. cōditiō sic turpis p̄ nō adiecta est h̄nda. ext. de odi. ap. c. vl. vbi d̄ h̄mōi gl. qz d̄. qd si dicā p̄rabā tecū si sol fuerit i cācro i estare i s̄tati, mūqd̄ statiz est m̄rimo. ar. q̄ sic vidēdū, ff. d̄ odi. in. l. qd

Summa monaldi.

fi. Sed dicendum est quod non est matrimonium ante quam conditio existat et si medio tempore contraheret cum alia teneret. matrimonium sicut norauit. Jo. ext. de frigiditate male. fraternitatis. Similiter si quis contrahat cum alia sub conditione. et postea cum alia pure contrahat sine conditione tenet matrimonium scilicet. nec conditione stante inposito contra actu apposita reuocabitur. Rud. ¶ Item matrimonium presumitur nisi in contrarium probetur quando quis subarrat aliam quam per anuli missionem vel per donationem aliarum rerum. et quandoque talis subarratio fit interueniente et quandoque non interueniente consensu domini tamen constat de subarratione quod non restat. an facto an verbo quis declarat voluntates suam. xliij. di. c. i. et ar. ext. de sub. imp. filij. et c. vlti. vbi de hoc in glos. sic. xxvij. nisi consuetudo loci contraria esset. ar. ext. de psump. illud. ¶ Item matrimonium quod a principio nullum est quandoque tractu temporis confirmatur per consensum vel carnalem copulam sequentem. ext. de coniug. seruorum ad nostram vbi de hoc in glos. puta carnaliter et c. propositus.

De impedimento voti.

Matrimonium contrahendum impeditur simplex votum et habitus probandi sine perfectione susceptus impedit. matrimonium contrahendum sed non dirimit iam contractum unde si simpliciter uouens preterit alicui postea iuramentum quod eam duceret in uxorem debet votum adimplere et penitentiam agere de preterito iuramento. ext. qui vel uo. rursus vbi de glo. ergo videtur. et c. consuluit. ¶ Item si simpliciter uouens contrahat postea per verba de presenti tenet matrimonium ut in dicta de c. rursus et xxvij. q. i. ut lex et xxvij. di. si vir. ¶ Item votum sollempne impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum. xxvij.

di. uenientibus. et s. hoc distinguendum. ¶ Item contrahere potest heremita qui continentiam non uouit cum etiam propter prium possit habere. xix. q. iij. s. ecclesie de hoc habes quod de ducer. coniu. ex parte enim in glo. benedic. ¶ Item matrimonium contrahere potest in minoribus ordinibus constitutus secus autem de clericis in sacris ordinibus constitutis qui si de facto contrahunt matrimonium non tenent. xxij. di. si quis eorum et c. lectores et c. placui et xxij. di. vicena. ¶ Item matrimonium contrahendum impeditur propter famam contrariam. et etiam per iuramentum et testimonium unius constituti impetratum. alias impedimentum. sed sola denunciatio non impedit nisi assit consentiens fama vel vnus testis ad minus. preter denunciatem. alias denunciationem. ext. de spō. persona enim vbi de hoc in glo. et ita fit de confan. sup eo et de test. sup eo. de materia ista qualiter impeditur votum matrimonium responde in tractatu de voto.

De cognatione.

Nunc agendum est de cognatione que triplex est. scilicet carnalis. spiritualis. et legalis. Sed primo videndum est de consanguinitate carnali quid sit consanguinitas quot sunt eius linee. quid eius gradus: et qualiter computantur et qualis gradus computatur et usque ad quem matrimonium prohibetur.

De consanguinitatis gradibus.

Matrimonium cum impediatur per consanguinitatem sciendum est: quod consanguinitas est vinculum personarum ab eodem stipite sine numero descendens carnali per paginationem contractus stipitem siue numerum dico illam personam a qua aliqui nati sunt sicut adus fuit stipes et fructus Kaym et Abel. et filiorum qui ab eo processerunt dicitur consanguinitas a con. et sanguine. q. communi sanguinem habentes ¶ Item linea

est ordinata collectio personarū cōsan-
guinitate cōiunctarum ab eodem stipi-
te descendente continens gradus.
¶ Item linee sunt tres. scilicet ascendētium
et descendētium et trāsuersalium: sed
due linee descendētium. vnā faciunt
trāsuersalem vbi p̄bi gra. filij duorum
fratrum attinēt sibi in linea trāsuersa
licet quilibet eorū recta linea descēdit ab
auro eorum. ¶ Item gradus est habitu-
do distātiū personarū qua cognosci-
tur quota generationis distātia due p-
sone inter se differunt: sed licet gradus
computentur in linea ascēdēti. Dicēdū
est tamen de eis in linea descēdēti tā-
tum et trāsuersali in descēdēti vero. hoc
modo computantur gradus s̄m cano-
nes filius filia sunt in primo gradu. ne-
pos neptis in scōo. p̄ nepos pro neptis
in tertio. abnepos abneptis in quarto
¶ Itē in trāsuersali linea ita cōputan-
tur scōm canones duo fratres sunt in
primo gradu filij duorū fratrum in scōo.
nepotes eorū in tertio. abnepotes eorū
in quarto vltra qd gradus nulla est ho-
die consanguinitas sicut nec olim vltra
vñ. grad⁹ p̄greditur. xxxvñ. q. i. ad sedē.
¶ Item vidēdum est qualiter consan-
guinitas est ad inueniendā et cōputan-
dā inter aliquos cū vis scire de consan-
guinitate aliquorū inter quos quātus
inter se differūt recurrere ad cōmunē
personā a qua traxerūt originem vt pe-
trus genuit tyrium et seyū. qui fue-
runt fratres. ecce primus gradus scōm
canones. si vero non poteris scire quis
fuit pater eorū dicas sic. seyus et tyrius
fuerūt fratres. hoc ideo dico qz fratres
semp̄ ponēdi sunt in primo gradu vel
frater et soror. vel due sorores deinde p-
cede sic. seyus et tyrius fuerunt fratres
qui vt dictum est faciūt primū gradus.
Seyus genuit a. ecce scōs gradus a. Se-
nuit b. ecce tertius. b. genuit c. ecce. iij.
de quo nunc agitur. ¶ Item reuertā

ris ad alium fratrem et procede sic ty-
rius et seyus fuerunt fratres vñ dictum
est in primo gra. tyrius genuit. g. ecce
scōs gra. g. genuit. b. ecce tertius de quo
nunc agitur. Ecce isti duo vir et vxor di-
cuntur vsualiter attinere sibi in parte
in tertio gradu in alia vero in quarto
vsualiter dico qz reuera non attinēt si-
bi in tertio gradu: sed in quarto tātus.
intra illam regulam quarto gradu vi-
stat quis a stipite toto gradu distat a
quolibet descendētium in linea trās-
uersali vsqz ad lineam equalitatis dico
quia post illam quilibet descendētium
personarum adicit gradum. ¶ Item
distinguentur sunt gradus et computan-
dā et proprijs nominibus vel equipollē-
tibus indictis nominande sunt perso-
ne incerta cōputatione a stipite. i. a pa-
rētibus. i. a patre et matre cōmuni qui
sunt vnus vel stipites que non faciunt
aliquid gradus. vel a germanis. i. a fra-
tribus vel a sororibus. vel fratre et so-
rore. qui faciunt primū gradum extra de
consang. tua nos: et de testi. licet ex qua-
dam dicēdum est enim qz testes p̄ ma-
trimonio distinguendo ratione cōsan-
guinitatis debent p̄sonas exp̄pressis no-
minibus vel demōstratione vel circū-
locutione sufficiētē designare. et ab vtro-
qz latere singulos gradus clara compu-
tatione distinguere et se accepisse a suis
maioribus qz deponunt et credere se in-
fra esse. et se vidisse personas saltē in vno
predictorum gradus constitutas p̄c-
consanguineis se habere: et sic iurati de-
ponant. alias nō valet testimoniū eo: iij
extra de testi. licet. h. 2. c. quotiens in fi.
vbi de hoc in glo. hodie 2. c. series. 3 tes
matrimonij contrahere possunt vir et
mulier. si vñ distat a stipite. v. g. adu
licet alia in tertio distet vel scōo: qz si tu
non atties mihi nec ego tibi. semp̄ effi-
standum est in hoc casu remotiori p̄so-
ne est. de consang. c. vlt. vbi de hoc in gl.

Summa monaldi

suus scire. ¶ Item vsq̄ ad quartū gra-
 dum in dū siue prohibetur quis aliquā
 ducere in vxorē de consanguinitate sua
 longinquitate temporis non obstante
 non contrariū fecerit. m̄imonium sol-
 uetur ext. de consanguinitate nō debet
 2. c. q̄ super his. 2. nota q̄ scōz quōsdā
 in linea ascendenti descendenti durat
 consanguinitas vsq̄ in infinitū. ar. ad
 hoc in situ. de nuptiis. §. inter eas. vñ
 de si adā hodie viueret. cum nulla sue
 successione femina cōtrahere posset.
 Alij dicunt q̄ nec in linea ascēdēti. nec
 in linea descendenti durat prohibitio
 m̄imonij hodie nisi vsq̄ ad quartum
 gradum sicut nec in transuersali. Itēz
 matrimonij in quarto gradu 2 ita cō-
 tractum stare non potest nisi p̄ dispen-
 sationem solius pape. ext. de cōsangu.
 qz circa vbi de hoc in glo. nota q̄. Itēz
 non potest quis contrahere cū illa que
 in quarto gradu tenuit sue vxori. extra
 de consangu. c. j. vbi de hoc in gl. nota
 vñ. ¶ Itēz matrimonij contrahere
 potest pater 2 filius cū matre et filia: et
 duo cognati cum duabus cognatis: et
 auunculus 2 nepos cum duabus foro-
 ribus ext. de consangu. q̄ super his.
 ¶ Item nō potest de mortuo vxor tua
 contrahere cum aliquo consanguineo
 tuo vsq̄ ad quartū gradū propter affi-
 nitatem. Est enim affinis vxor tua om-
 nibus consanguineis tuis: tu es affi-
 nis omnibus consanguineis eius vsq̄
 ad quartū gradū. ext. de consangu. c.
 j. vbi de hoc in glo. Rēspōde de ista ma-
 teria in tractatu de affinitate. ¶ Item
 filia cogi potest scōz leges. matrimonij
 contrahere ad voluntatē patris qz con-
 tradicere non potest nisi pater dederit
 turpem virgī. vel in moribus suis indi-
 gnum. ff. de spon. l. sed quam patris.
 Secus est tamē scōz canones. ar. ext.
 de spon. impu. c. j. vbi de hoc in glo. sed
 si actione 2 de spon. cum locū. filius ta-

men adultus non potest cogi a patrē
 matrimonij contrahere inuitus. Se-
 cius tamen de non adulto cuius volun-
 tas discerni nō pōt. quē pater cui vult
 potest in sponsum dare q̄ ratū habe-
 re debet postquā peruenerit ad etates
 adultam. tamen si tunc noluerit cōsen-
 tire non debet inuitus cogi. ext. q. j. sit
 quit ext. de sponsa. impu. c. j. vbi de hoc
 in glo. sed tamen nō debet ante annū
 xiiij. in vxor. xij. in femina. m̄imonium
 contrahere impubes nisi pro bono pa-
 cis. ff. de ritu. nup. l. minor est de spon.
 impu. vbi de hoc. 2. c. contumeliatur.

De cognatione spiritali

Quidem est quid sit cognatio
 spiritalis. Que est species. quid
 iure sit de matrimonio talis. de pater-
 nitate spiritali. de fraternitate spūali

Quid sit cognatio spiritalis.

Matrimonium cū impediatur per
 cognationem spiritalē sciendum
 est q̄ cognatio spiritalis m̄imonij
 impediēs est propinquitas pueniens
 ex sacerdotis datione vel adoptiōe. i. cū
 aliquis tenet aliquem in baptismo vel
 in confirmatione vt ecce sacerdos bap-
 tizat puerum tu cum suscipis. vterque
 strum est p̄ spiritalis. xxx. q. j. omnes
 2 ext. de cognatione spiritali. c. vlti.

Quot sunt species cognationis spiritalis.

Matrimonium impeditur a triplī
 specie cognationis spiritalis
 quarum vna dicitur cōpaternitas que
 attenditur inter patrē spiritalē pueri
 et patrē carnalē. vñ p̄sus. vnus semper
 erit cōpater spiritalis. alter carnalis.
 nec fallit regna talis. scōz species dicit
 paternitas: 2 hoc attribuitur inter susci-
 pientem 2 susceptum siue masculus sit
 siue femina. ¶ Item tertia dicitur fra-

ternitas. que attribuitur inter filiū tuū
spiritualem: ⁊ filios tuos carnales.

¶ Quid iure sit de matrimo-
nio cōpatrum et cōma-
trum.

Matrimonium contrahere non pos-
sum cum illa cuius filius de sacro
fonte leuauit. si contraxi. est separaduz
ipsa enim attinet michi directa specie
cōpaternitatis. xxx. q. i. c. j. in fi. ⁊ ext. de
cogna. p. titu. veniēs. ¶ Item alia dici-
tur indirecta species cōpaternitatis
quādo alter cōiugum postq̄ sunt vna
caro effecti filios alioꝝ suscipit de sacro
fonte in hoc casu ambo parētes carna-
les infantes cōpatres efficiuntur etiā
alteri coniugū qui nō suscepit quoniā
cōmunicāt sibi cōiuges actiones spūa-
les. xxx. q. iij. s. i. r. i. a. r. ⁊ c. si quis iuuit
ext. de cognatio. spū. martinus. ¶ Itē
si martinus duxit a. in vxorē ⁊ lorhari-
ber. ⁊ postea loti leuauit de sacro fonte
filiū martini ⁊ a. deinde mortui sunt
lorharius ⁊ a. remāserunt mar. ⁊ ber.
cui maritus suus acquisierat cōpater-
nitatē per filium suū. queritur vtrum
possit martinus cōtrahere cū ber. ⁊ di-
cēdum q̄ nullo modo ext. de cogn. spi-
rituali. martinus sic tam directa com-
paternitas quā indirecta impedit ma-
trimonium cōtrahendum ⁊ dirimit tam
contractum. ar. xx. q. iij. s. i. c. i. a. r. ⁊ c. si
quis ex vno. ¶ Itē si cōmaternitas pre-
cedat matrimonium saltē ante carnales
copulā licite potest quis duas comma-
tres habere. puta maria et berta facie
sunt cōmatres postea martinus cōtra-
hit cū berta ea mortua potest contra-
here cum maria: ⁊ si primā cognouerit
post cōmaternitatē cōtractā. dñ tamen
non ante. ⁊ est hoc causa q̄ per vniōnē
caruis cōpaternitatem sequentes. non

trāsitur ad vniōnē specie precedentiē.
xxx. q. iij. post vxoris obitū. Sed quid si
ante. Nunquid si martinus cognoscit
fornicarie. ber. si berta postea leuet fi-
lium indeligit de sacro fonte poterit ne
martinus cōtrahere euz de ber. ⁊ di-
cēdum q̄ sic ⁊ q̄ dicitur duz tamē non
ante intelligitur. de coitu cōiugali non
fornicario qui nō est causa querēde cō-
paternitatis fornicatoꝝ. per hoc q̄ for-
nicaria leuar aliquem de sacro fonte
sicut coniugales cōcubitus est causa ac-
quirende cōpaternitatis marito cum
vxorē eius post carnalem copulā aliquē
baptisauit. ¶ Item matrimonium pos-
sum cōtrahere euz cōmatre vxoris mee
si cōpaternitas fuerit cōtracta medi-
ante filio vxoris mee q̄ habuit de aliō
viro ⁊ eodē modo vxorē mea cōtrahere
potest me mortuo cum cōpatre meo q̄
baptisauit filius meū q̄ habui de alia
vxore. non distinguēdo an fuerit carua-
lis copu. subsecuta inter me ⁊ vxorē me-
am. vel non. quia nulla fuit michi p̄ hoc
cōmaternitas vel cōpaternitas acqui-
sita nec vxorē mee. ⁊ in hoc casu potest q̄s
habere duas. cōmatres in vxores suc-
cessiue ⁊ simili modo duos cōpatres
xxx. q. iij. post vxoris obitum. ⁊ c. quid
spirituale alias contra. xxx. q. iij. c. vlt.
vnde de hoc versus. ¶ Ibi vel cuius
mea nati fonte leuauit. hec mea com-
mater fieri mea non valet vxor. Si q̄s
mee natum non ex me fonte leuauit:
hāc post fata mee nō inde verbor ha-
bere. de hoc babes ext. de cog. spū. mar-
tinus in glo. ber. c. lorharo.

¶ De paternitate spū-
tuali.

Matrimonium esse non potest in-
ter patrem spiritualem qui leua-
uit de sacro fonte et filiam spiritua-

Summa monaldi

lem susceptam. ¶ Inter matrem spiritua-
 tualem et filium spiritualem et si coniun-
 gantur: sunt separandi. xxxiij. q. ij. si quis
 cum matre. ¶ Item matrimonium non pos-
 sum contrahere cum filia copatris per
 quas comparat sumus effecti: sed cum alta
 sit honestas tamen esset a tali consilio ab-
 stinere contractus tamen tener. xxx. q. iij.
 illud etiam. ¶ Item clericus in minori-
 bus ordinibus constitutus vel laycus con-
 trahere non potest cum illa quas pro-
 priis manibus baptisauit quod spiritualis filius
 eius sicut illa que suscepit de sacro fonte
 xxx. q. j. omnes et ar. ext. de cognat. spm. c.
 vlt. Si tamen contractum esset in primo
 uium, quidam dicunt quod esset separandus
 xxx. q. j. omnes. et c. de eo quod interroga-
 sti. Alij dicunt quod cum sit nouus casus esset
 papa consulendus. ext. de trasl. inter. §. vlt.
 et i. Sed non videtur necesse consulti papam
 super hoc. cum expressum sit hodie. quod
 ille qui presbiter baptisauit ut non pos-
 sit contrahere cum filia carnali illius pres-
 biteri. extra. e. t. 3. vlt. ubi de hoc in gl.
 et ita. Sed quid de illo qui mundat paru-
 uulum in necessitate nunquid efficitur
 copater pariterum carnalium par uuli.
 dicendum quod si per illam inundationem
 vere baptisatus est: copater efficitur.
 idem dicendum est de illo qui baptisat
 aliquid suis manibus: quod spiritualis pa-
 ternitas et filio ex hoc contrahitur. unde
 de bonis et honestis est ut taliter inun-
 datus non ducat in uxorem quas sic in-
 undauit et ne filius carnalis inundatus
 contrahat cum taliter inmundata si tamen
 contrahat consulat papam presertim cum
 forte aliud sit de mundante paruulius
 ad succursum. aliud sollempniter bap-
 tisare. b. notauit. xxx. q. j. omnes quod si quis
 baptisauit aliquem vel leuauit de sacro
 fonte nec ipse nec filius eius carnaliter
 potest eam habere in uxorem. Quid de illo
 filio episcopi carnali nisi quid potest du-
 cere in uxorem illam quam episcopus con-

firmavit. dicendum quod licet possit idem
 dici in hoc casu quod dictum est de filio car-
 nali sacerdotis et de illo que baptisauit ip-
 se sacerdos. ext. de cognat. spm. c. vlti. ta-
 men quod est dictum de matrimonio pro-
 hibitorium est et nouus casus est si ma-
 trimonium contractum esset in hoc ca-
 su: consulendus esset papa. Quid de fi-
 lio sacerdotis carnali nunquid potest il-
 lam ducere in uxorem quas pater eius
 recepit ad penitentiam sacramentum cum
 per receptionem ad huiusmodi sacramentum
 spiritualis cognatio consurgere videat-
 tur. xxx. q. j. omnes scilicet illos et filius. quam
 de fonte leuas tangendo siue tenendo
 vel confirmando sua vel peccata faten-
 do. filius ille cui spiritualis erit. dicens
 dum quod b. notauit. xxx. q. j. omnes quod pen-
 nitentia non in proprie sacramentum nisi ex-
 prior: sed nec illa proprie. unde per rece-
 ptionem ad penitentiam: non contrahi-
 tur paternitas spiritualis que impedit
 etiam matrimonium contrahendum
 unde filius carnalis sacerdotis scdm ip-
 sum potest contrahere tamen illa que
 pater suus ad penitentiam recepit: sed
 et ille qui alias recepit ad penitentiam
 sed non obstat ordo sacerdotalis cum
 illa posset contrahere cum hoc nisi quas
 sit prohibitum. Rud.

De fraternitate spiri- tuali.

¶ Matrimonium possunt contrahere
 ad inuicem omnes filij et filie duo-
 rum compatrium siue geniti sint ante
 compaternitatem siue post. excepta il-
 la persona per quam compaternitas est
 contracta. nam illa persona nunquam
 potest copulari alicui aliorum sui pa-
 tris spiritualis. xx. q. iij. super quibus
 ext. de cognat. spiritu. c. j. ubi de hoc in gl.
 b. dixit et in. c. tua nos. ¶ Item contra-
 here non possunt cum filia carnali sacer-

doris vel alteri⁹ qui me baptisauit nec cum spiritali filia patris mei carnalis ext. c. r. c. vlti. vbi de hoc in glo. r. j. Item matrimonium impedit contrahendum dirimit is contractum compaternitas contracta per sacramentum baptisati et confirmationis in fratre et etiam scdm quosdam per solū cathecismum: qz cathecismus quo ad hoc vt dicit equipollet confirmationi et baptismum. xx. q. j. z. c. peruenit in fi. z. q. iiii. si quis vnus z de con. d. iiii. in cathecismo de hoc habes. ext. de cogn. spū. contracto in glo. ex hoc videtur. Alij dicit qz propter tria sacramenta tantum contrahitur cognatio spiritalis. s. per cathecismum baptismum et confirmationem episcopi de con. di. iiii. in cathecismo. Item dicit et melius qz licet p baptismum et confirmationem matrimonium impediatur contrahendum et dirimatur iam contractum. xxx. q. j. si quis filiastrum. z. c. de his qui z. q. iiii. si quis ex vno et extra d cogn. spū. per totum compaternitas tamen per cathecismum contracta ita est inualida quāuis impediatur contrahendum nunqz dirimit iam contractum. Quid si quis nō tangat ipsum baptisatū. sed simulet se tangere respondens cum alijs ad illas interrogationes. abrenuncias sathane vis baptisari et nominās ipsum puerū cū alijs sro. non efficitur patrinus nisi tangat ipsum tenēdo dum baptisatur vltē uando de sacro fonte vel tenend o ad confirmationes licet respondeat ad omnia vt dictum est. Quid si teneat vt dictum est: sed nō respondeat vt dictum est cum alijs patrinis intēdens per hoc facere ne efficitur compatet et sic possit absqz maiori peccato cognoscere postea matrem pueri ante eam traducere. videnduz sine iudicio qz nihil hominus efficitur cōpater ex quo tenet ipm vel tangit ipsum vt dictum est intēdit est tenere vel tangere. hoc enim est agere

qz agunt veri patrinus: vnde patrinitas sic contrahitur: nec credendum est qz re sponsio patrinorum si de substantia rei quo ap cōpaternitatem contrahendam Quid de illis qz p simplicitatez vel ignorantiam aut per fraudes leuant filios vxorum suarum vel maritorum suorum de sacro fonte. dicendum qz si ex ignota vel necessitate p: opter periculum mortis factum est excusantur: si vero ex malicia fraus et volus eis non debet patrocinari. nec propter hoc debet alteri alter se subtrahere vbi possint ad continentiam induci seruandam. S; nunquid qui fuit in fraude amissit ius erigendi dicendum qz cū non inueniatur prohibitum in hoc casu qz non exigat. non est phibendum debitum erigere ab vxore. alij tamen dicit qz qui fraudē committit in talibus non debet debitū erigere ab vxore. Item prohibitum est religiosis de baptismo cōmatres habere. xvi. q. j. placuit cōi z de con. di. iiii. non licet. z. c. sequenti. Nota ergo qz spiritalis cognatio impedit et dirimit. matrimonium in triplici specie cognationis. s. in compaternitatez in compatre et cōmatre. Sistr in paternitati vt in patre et filia spiritali. qz non potest quis habere vxorem quam leuauit de fonte Sistr in fraternitate vt in fratre carnaliter forore spiritali. qz non potest filius carnalis habere vxorē filiam spiritalē patris sui. licet pater carnalis filia spiritalē filij sui carnalis accipere possit vxorem qz humor a radice ascendit ad amos. et non econuerso.

¶ De cognatione legali.

¶ Idendum est de cognatione legalis. si quid sit quot sint eius species Qualiter dissoluitur et qualiter minimo hio prestat impedimentum.

¶ De cognatione legali quid sit.

Matrimonium cum impediatur a cognatione legati. Sciendum est quod cognatio legalis est quedam primitas ex adoptione pueniens. Sed quod in iure canonico de hac materia parum tractatur: ideo breuiter est transiendum. Et dicendum quod adoptionis tres sunt species. vna descendens. alia quasi ex latere venientium. tertia que legalis affinitas. dici potest persona que est ascendens attenditur inter me et patrem adoptatoris et filiam meam vel nepotem adoptatam. Secunda a. que ex latere venientium et attenditur inter filium meum naturalem et filiam adoptatam. tertia. s. legalis affinitas attenditur inter me et uxorem filii mei adoptiui. Similiter inter filium meum adoptiui et uxorem meam. vnde dicendum est quod cognatio legalis impedit matrimonium in secunda specie quoad sunt in eiusdem patris potestate. eo quoque soluta morte vel emancipatione filii adoptiui. vel naturalis. postea non impedit matrimonium. ext. de cogna. lega. c. j. r. xxx. q. ii. ita diligere. **C**eterum in secunda vel prima specie in videlicet. q. descendens et in tertia. s. legali affinitate oim tempore indistincte impedit. quoniam adoptator non potest contrahere cum filia adoptata vel nepte nec cum uxore illa que fuit filii sui adoptiui etiam post emancipationem. ff. de ritu. nup. l. nam adoptiui et in stic. de nup. s. j. h. r. ii. **C**eterum filius adoptiui post mortem adoptantis non potest contrahere cum illa que fuit uxor patris adoptiui. ff. de ritu. nup. l. nam adoptiui **C**eterum nunquid adoptiuius qui non transiit in potestate adoptantis potest contrahere cum filia legitimi patris adoptiui. s. b. notauit. xxx. q. ii. in prin. quod adoptio que non est arrogatio. non impedit matrimonium inter filios. vnde de quando adoptatus non transiit in potestatem adoptantis non impeditur matrimonium cum filia naturali. quando autem

transiit impeditur quoad uxoratur adoptator: sed ea soluta non impeditur filii uxoratur quod adoptiui etiam qui non transiit in potestatem adoptantis non potest copulari filie adoptantis quod si non transiit in potestatem eius acquiruntur ei tamē quedam iura ex adoptione que dissoluitur per adoptionem. C. de adop. l. p. e. §. si uero iura etiam canonica inuoluntate et loquitur de adop. non distinguendo super arrogatus et adoptatum. vnde idem ius innuit quo ad hoc esse in utroque casu. nunquid filii adoptiui potest inter se contrahere sicut possunt cum uxoratur quam inueniatur prohibito sicut notauit. b. xxx. q. ii. ita sunt et spirituales filii alicuius. possunt inter se contrahere et etiam spirituales cum adoptiuis. Quid si adoptiuius durante adoptione contrahit cum filia legitima adoptantis. nisi quid soluetur matrimonium sicut quidam dixerunt quod non sed. b. notauit contrarius cuius opinioni standum est quo ad hoc. **C**eterum nota quod eis solis efficitur cognatus ille qui adoptat qui sunt in potestate patris adoptatoris. ff. e. r. l. in adoptione. Item nisi quid filius adoptiui potest contrahere cum filia illegitima patris adoptiui videtur quod sic. quod filius illegitimus vel filia non est in potestate patris. in st. d. nup. §. vi. ergo iudicandum est de ea sicut de emancipata contra iura quod filius simul non potest copulari filie spirituali patris sui. s. b. dicit quidam sine preiudicio quod filius illegitimus et filia illegitima potest contrahere cum filiis adoptiuis: quod sicut notauit b. xxx. q. ii. in prin. cum dicitur quod filius adoptiuius non possit contrahere cum filia naturali tunc naturalis filius quo ad hoc ut filia naturalis appellatur legitimus filius vel legitima filia de legitimo. s. matrimonio nati ad differentiam spiritualis vel adoptiui filii vel filie. q. lias filii naturales dicitur filii de concubinato. xxx. q. ii. liberi de his

habes extra eodem titu. c. vno in glof. sic. xxx.

Que crimina matrimonium impediant.

Matrimonium quedam crimina impediant contrahendum propter enormitatem eorum: sed non dirimunt eas contractum sicut incestus. xxxij. q. vii. si quis vidua. r. c. qui dormierit. r. c. concubuit. r. ext. de eo qui cog. c. v. c. r. h. r. c. tras. nisse. **I**tem matrimonium contrahere cum alia prohibetur qui interficit uxorem suam. xxxij. q. h. amonere. r. c. interfectores. **S**icut qui rapuerit sponsam alterius. xxxij. q. h. statuti. **S**imiliter qui infidando infamio proprium filium de fonte leuauit ut possit conjugem suam priuare carnali debito r. copia sui. xxx. q. j. de eo autem. **S**icut ille qui interficit presbiterum. ext. de penitentia r. re qui presbiter ubi de predictis in glo. quedam crimina. **S**imiliter qui scienter moniale accipit in uxore. xxxij. q. j. h. qui. **S**il. solemniter penitens. xxxij. q. h. de his r. c. antiq. de quibus criminibus. nota h. sus. p. b. ite. rum uxore s. necans nati s. paterni in testus raptor solemniter non sociantur.

Item quauis predicta crimina r. forte quedam alia infamionis impediant contrahendum: tamen cum adolescentibus qui in continentiam timent potest dyocesanus episcopus concedere ut tales uxores ducant. xxxij. q. h. antiqua. r. c. in adolescentia r. ext. de eo qui cogno. c. d. v. s. ex. lris vel forte etiam sufficit dispensatio quo ad hoc p. p. h. sacerdotis immo de consuetudine hodie quo ad hoc non seruatur iste rigor ut peratur dispensatio in hoc casu. **I**tem quedam crimina sunt que etiam dum inum. matrimonium iam contractum ut si aliquis adulteratur cum aliqua coniugata r. ipse vel ipsa machinate fuerit in morte uxoris adulteri vel viri ad ultere cum effectu ita quod morsuerit in de

consecravel simul contrahant: contrahere non possunt. r. si contraxerint separatur. xxxij. q. j. si quis r. ext. e. t. super eo r. r. signi. r. c. veniens. **U**nde sciendum est quo ad scd. q. si quis contraxerit uiuente uxore sua vel fide dederit de contrahendo post mortem uxoris. **S**i nec ante nec post legitima eius superstitite cognouit eadem quauis grauer peccauerit abbo: tenet matrimonium: tamen inter eos contractum post mortem uxoris. **R**eterum si coniugatus prius vel post uiuente uxore illas adulterio polluisse tollerari non debet: quod si vir uiuente uxore fidem dedit adultere deducendo eam post mortem uxoris sue vel cum ea de facto contraxit vel machinatus est in mortem viri adultere cum effectu r. post predicta vel alterum predictorum uiuente uxore sua. vel viro adultere cognouit eadem contrahere cum ipsa non potest: r. si contraxerit matrimonium dirimatur. ext. de eo. q. dux. in ma. c. vlti. ubi de his in glo. sic patet. r. c. j. r. c. cum haberet. r. c. signifi. **S**ed si coniugatus aliam polluerit per adulterium. r. vni ex tribus non interueniat videl. cet. quod neuter in mortem legitime machinetur cum effectu nec fides de contrahendo interuenit. nec de facto contraxit non prohibetur post mortem legitime contrahere matrimonium cum adultera: nota quod hodie non sufficit si dem dare vel de facto contrahere: vel in mortem machinari ad infamionem. dirimendum nisi interueniat adulterium. ext. de eo qui duxit in ma. c. veniens. r. c. vlti. r. c. super hoc. **S**ed quid si non eo animo occidit eum ut contraheret cum uxore occisi sed in bello vel alias percussit eum non etiam per odium occidit. dirimendum quod b. notauit. xij. q. j. si quis uenit quocumque modo. vel quacumque causa eus interfidat non dirimatur. matrimonium postea contractum nisi ad hoc interfecerit ut eam ducat in uxorem

Summa monaldi.

Quid si precepit vel mandauit vel consuli interfici & factum est ita respd. idē est ac si interfecisset sicut notauit. b. in dicto. c. si quis. viuente. Quid iuratum habuerit est interfecum esse. respon. licet in malefichs raribabitatio retro trahitur & mādato comparatur. ff. de iust. & iur. ar. l. j. sed si cum quis dicēdū est tamen q̄ non dirimitur matrimo nū sequens propter hoc solum qz edictum de matrimonio prohibitorius est & iste casus prohibitus nō inuenitur et sic notauit lau. Quid si occidat q̄s virū mulieris eo animo vt euz ea cōtra hac sed tamen eam nō polluit viuēte viro nunquid eam poterit habere in vxorē respd. videt q̄ non arg. extra. de cōuer. coniu. in fin. laudabilem. vbi nulla sit mentio de adulterina pollutione et cum ibi dicitur q̄ nec etiā ppter fauorem fidei sustinetur matrimonū contractum inter saracenum conuersum xpianam qui virum suum interficere fecit per eam captiuitate viri ad hoc cōstitutum. Sed contra. xxx. q. j. relatus 2. c. sequenti vbi expresse fit mentio de adulterina pollutione. Sed dicendum sine preiudicio q̄ si nō precessit adulterina pollutio non dirimitur matrimonium est. de eo qui du. in ma. c. vlti. et il labecretal. laudabilē intelligenda est de saracenis captiuis adulterantibus vxores dominorum suorum vnde tria sunt necessaria ad hoc vt matrimonū dirimatur pretextu fornicationis vel machinationis. s. adulterium occisio actualis & q̄ eo animo fiat vt contra hanc simul alij tamen dicunt q̄ machinatio mortis cum effectu sufficit ad dirimendum matrimonium. licet nō interne rit adulterium & hoc scdm. b. arg. illius decret. laudabilem. sed q̄ possit cōtrahere securus est dummodo non eo animo interficiat virum q̄ vellēt matrimonium contrahere cum vxore. ext.

eo qui dur. in ma. super eo vbi deboc. ¶ Item si quis viuente. vxore sua vxorē contraxit cum alia inscia ipsum habuit se vxorē. poterit remanere euz ea motua prima vxore. si secūda velit in ipsum postmodum consentire & hoc in fauorem inscie & in odium adulteri. ext. de spon. euz apostolica & si ignorās voluerit cōsentire vir adulter debet cogi ad consentiendū est. de eo qui dur. in ma. c. j. vbi de boc. in glo. b. excusauit et est ratio quia inscia adulterium non cōmū sit ext. de spon. cum in aplica et. xxxiij. q. h. in electum. ¶ Item mortua legitima vxore non cōfirmatur eo ipso matrimonio inter adulterū & insciam. mā consensus primi viri illegitimus fuit & adulterinus vnde nouus cōsensus interuenire debet ad hoc vbi matrimonium confirmatur. & valebit matrimonium non a tēpore primi sed noui consensus. est graui in potestate inscie mulieris separari a viro pntatiuo vel implorare ipsum ad publice cōsenciendū cōpelli si voluerit spōte. ext. de eo qui dur. in ma. veniens & argu. de coniuga. seruoium proposuit. ff. de iure. vti. l. proculus vnde si huiusmodi adulter nouum consensum preueniēs contraxit cum alia de presenti dicunt quidam scdm matrimonium cōstare sof. ¶ Itē quantum vxores suā vir in adulterio de prebensem diuiserit auctoritate episcopi p̄ vxorē. non potest tamē ipsa viuēte & monasterium intrante cum alia contrahere immo si cōtraxit debet matrimonium separari ext. de eo qui dur. in ma. ex litteris vbi de boc. ¶ Itē cōtracto matrimonio & consummato vir non potest vxorem suam dimittere nisi si propter fornicationem dūmodo ipse caste viuat tam publice quam priuatiue. xxxij. q. j. in coniugio et ext. de viuo qui sunt vbi de boc. in glo. pronullo & sig. vbi de boc. ¶ Itē vir potest si vult

vxore suā adulterā sibi reconciliare in-
 uitam ext. de diuoz. coniu. gaudemus
 et ar. de diuoz. ex litteris. vbi de hoc in
 glo. quamō cōtinuit. ¶ Item si matris
 moniū separatur ppter adulteriam
 vxoris nisi vxor recōcilietur viro dotez
 vel dotalia reperere non valebit: si ta-
 mē potius separationē et sententiā ec-
 clesie factā aperuit impedimētū legiti-
 mū ppter q̄ a principio matrimonii
 nullū fuit tñc mulier reperere dotez et
 dotalia potest s̄m quosdā. alij tñ con-
 tradici. ar. ext. de dote post diuoz. resti-
 tu. plurisq; vbi de hoc in glo. Sed po-
 ne. ¶ Item si p̄ aliā licitā cām matri-
 moniū separatur quicquid alter cōiu-
 giū ab alio h̄serit restituere sibi tenet
 dūmō impedimētuz ignorauit anteq̄
 matrimonii esset cōtractū. ext. de con-
 iug. seruoz. p̄posuit et de dote post di-
 uoz. c. vii. vbi de hoc. et c. api. si. ¶ Item q̄si
 matrimonii est nullū: nulla dos d̄ eē
 ibi. et q̄ cognoscit de matrimonio et de do-
 te cognoscere d̄. ff. de iur. dot. l. iij. et
 tra. d̄ dote diuoz. resti. de prudētia vbi
 de hoc. ¶ Item si q̄ m̄rimonii d̄ h̄nt et ca-
 nonicat̄ n̄stutata sc̄dēt. puta q̄ cōsan-
 guinei erant soluto m̄rimonio potius
 modū quicq̄ alteri ab altero datum
 est d̄z ei auferri et applicari fisco. C. de
 iure nup. l. q̄ cōtra. et ar. ext. de do. post
 diuoz. re. et si. vbi de hoc videtur. ¶ Item
 s̄criptio in m̄rimonio falso cōtracto al-
 legari nō potest postq̄ veritas est com-
 perta. ext. de consan. non d̄z in si. vbi d̄
 hoc. ¶ Item m̄rimonii si p̄ falsam sen-
 tētiā ecclie dissoluat̄ et post m̄rimonii
 appeat eccliam fuisse deceptā. restau-
 rari d̄z primū m̄rimonii r̄scōm d̄z se-
 parari. ext. de fri. c. j. vbi de hoc in glo.
 et frat̄nitatis. vbi de hoc. ¶ Item m̄ri-
 moniū p̄ accusari et etiā p̄ sn̄as diuidi
 p̄bato legitimo ipedimēto absente vi-
 ro q̄ et dimissa vxore etiā p̄ q̄nquēniuz
 requisit̄ nō potuit inueniri. ext. q̄ m̄ri

ac pos. c. j. vbi de hoc in glo. ergo altera
 sed hoc nō est ius cōe s̄ sp̄ale s̄m q̄sdā.
 ¶ Item vir si iurat̄ asserit se cognouisse
 vxorē suam quāuis vxor hoc negat nisi
 ostēdat. se h̄ginē p̄ aspectū corpis sui n̄
 bilomin⁹ m̄rimonii p̄firmat. ext. de p-
 ba. posuisti. et ca. cām m̄rimonij. et de
 sp̄d. impu. continebarur. ¶ Item matri-
 moniū soluit cōsanguinitas p̄sumpti-
 ue p̄bata. ar. ext. de p̄ba. per tuas. vbi
 de hoc in glo. sicut pa. et. ¶ Item matri-
 monio cōtracto vxor tenetur s̄. re vi-
 rri saum egentē de dote. ff. de iur. do.
 inuitus. §. manētē. et ext. de pos. di. per
 n̄as. vbi de hoc in glo. et bona. ¶ Item
 m̄rimonio cōtracto donatio inter cō-
 iuges facta ex qua alter locupletior al-
 ter p̄o paupior sit nihil v̄z nisi morte
 donatoris p̄firmetur. ext. de dote post
 diuoz. donatio vbi de hoc in glo. dona-
 tio ex qua. ¶ Item soluto matrimonio
 sicut dos ad mulierē: sic donatio p̄p̄t
 nup. ad virū reuertetur nisi de consue-
 tudine loci aliter habeatur vel ponat̄
 tur in pacto vel dote vel deuotione in-
 cunda extra. de dote post diuoz. dona-
 tio. vbi de hoc in glo. ¶ Item si quis
 contrahat cum cōcubina sua filiā ante
 matrimonii. nō legitimū reputantur
 ext. qui filij sunt legit. c. j. vbi de hoc in
 glo. et. c. tanta.

De dispari cultu.

Matrimonii nullū est si fidelis cō-
 trahat cū infideli iudeo seu pa-
 gano vel heretico sponsalia tamen p̄t
 infidelis cum fideli contrahere sub cō-
 ditione ut infidelis conuertatur ad fi-
 dem. xxix. q. j. §. ex his. in fine. et ca. caue
 christiane. t. c. non oportet. ¶ Item si in-
 fideles inter se contrahāt iudei vel sar-
 raceni. veruz est matrimonii. sed si al-
 ter conuertatur ad fidem et infidelis
 non vult cohabitare cū fideli vel simul co-
 habitare nō tñ sine iniuria et blasphem̄
 ia nominis christi. vel vt cum pro-

trahat ad infidelitatē vel ad aliud mortale. In istis tribus casibus contumelia creatoris soluitur ius matrimonij circa fidelē: et non potest fidelis licite trahere. *ext. de viroz. p̄ro. 7. ca. gaudeatur. vnde versus. Ad peccata trahens blasphemās atq; relinquens. Spertitur ad vota faciens transire secunda.*

¶ Item si infidelis vult cohabitare si deli siue sine aliquo predictorum triū si fidelis vult ei cohabitare benefacit si nolit non est compellendus. cum illa inuenire non pot. si aliam accipere vxorem. *xxviii. q. ii. §. hoc distinguendum. et ext. de viroz. gaudemus. Sed nunquid potest matrimonium contra bi cum infideli sub conditione vt conuertatur sicut sponsalia. Respon. sicut notauit h. xxviii. q. i. nō oportet qd nō r̄ nihil agitur si dicat fidelis infidelius fieri. accipio te in meam: si fueris christiana. sponsalis autem contracta simpliciter inter fidelem et infideles non valent. sed contracta sub conditōe conuertendi valent: et post conuersionem opus est nouo consensu quoniam primus non sufficit qui fuit ad sponsalia tantum. ¶ Item si iudei vel pagani contraxerint cum suis consanguineis s̄m ritus suos post conuersionem remanebunt taliter copulati. quoniam apud infideles verum est matrimonium. nec arceantur canonicis institutis nisi contraxerint in gradibus de via. l. prohibitis. *ext. de viroz. gaudeamus in principio. 2. xxvi. dist. vna. ff. ¶ Tres sicut notauit. h. xxii. q. i. §. verum. Si iudeus vxoratus fiat christianus r̄ vxor eius non vult conuerti: vult tamen habitare cum eo sine blasphemia poterit nihilominus aliam ducere ipsa viuente cum ipse cohabitare possit cum prima etiam si velit et dicat eē aliud in paganis aliud in iudeis. sed qm̄ rumpitur istud matrimonium. Respon. di-**

cit h. q. post monitionem factam ab ecclesia vxori vt conuertatur cui monitioni si non acquieuerit: ecclesia dabit sententiam separatiōis et sic soluetur matrimonium non per hominē: sed per deum. et hec opinio. h. non est tenenda. vnde videtur hodie idem iudicium esse vtrius. scilicet qd tam iudeo qd gentili conuerso licet cohabitare cum vxore in fidelitate remanente si illa uerit habitare sine blasphemia christi *ext. de consanguini. de infidelibus r̄ s̄m hoc idem. ca. xxviii. q. i. iudei non tenent quo ad hoc nisi intelligatur in eo casu cum infidelis non vult cohabitare nisi contumelia vel quin protrahat ad peccatum. ¶ Item si infidelis simul contrahat cum pluribus et postea conuertatur ad fidem: primam illarum est vxor. r̄ ideo solam illam retinere potest quia nulli licet: nunq̄ plures vxores simul habere. nisi est fuerit viuina reuelatione concessum: vt iacob et alio: habuisse vxores. *ext. de viroz. gaudemus §. quia vero. Sed quid si coedez momento contraxerit paganus cum duabus simul dicens. accipio vtramq; vestrum in vxorem que erit vxor ex illis. Respon. neutra nisi forte talis sit altera illarum qd cum illa non possit contrahere in q̄ casu tenet matrimonium cum reliqua. sicut notauit Hostiensis. ¶ Item patet ex his qd si infidelis repudiavit vi legitimam vxorem cum tale repudium in euangelio reprobatum nunq̄ ea viuente licite poterit alias ducere quantumcumq; sit ad fides conuersus. *ext. de viroz. gaudemus. §. j. et. h. nisi in tribus casibus scilicet si non vult in fidem constare aut si cohabitans blasphemat aut trahat ad peccatum mortale. vt in dic. decretis. gaudemus. §. qui autem. Si tamen repudiatio facta est in infidelitate: tunc vir conuersus non debet restitui vxori***

Summa monaldi

si tenet. sufficit effi si abo sint baptiza
ti vt in pdicto. c. sane quustiane.

De impedimento violentie.

Matrimoniu nō est vbi quis cum metu vel violētia consentit. nisi sit met⁹ leuis. ar. l. di. pbyteros. xxxj. q. h. c. j. r. n. r. extra de despō. vel diuoz. ve niens. **Item** metus qui cadit in cōstā rem virū consensum excludit et ibi nō est matrimoniu. ext. q. metus causa p latum. r. c. sacris. r. c. ad audientiā. r. de spon. veniens eniz. Quis metus cadat in cōstantē matrimonialē cōsensuz excludit his versibus notatur. Excusare met⁹ hos posse puta quia nescis. stupri siue status verbis atq; necis. De ista materia responde in tractatu de metu

Item si mulier que allegat metum in matrimonio constabendo. steterit per annum et dimidium cum mari to vel in copulam carnalem consen sit non debet potius ea audiri: si violē tiā vel metum allegat. ext. de despon. ad id. et qui ma. acti. pos. insuper de il lo qui duxit in matrimoniu significat. Sed quid si pcessit coactio vel me tus qui caderet inconstantē virū. Sed tamen sic compulsus factus est volēs nunquid erit matrimoniu. Rñ. dicit quidā q non. quia ex quo cōstat de co actione presumitur nō consensisse nisi probetur contrarium. **Item** autē quāta q coactione precedere factus est velēs et consentiens. nunquid habebit excep tionē postea q metus cā. Rñ. nota uit l. xxxj. q. j. in prin. q nō habet hec exceptio locū in matrimonio ne etiaz in alijs cōtractib⁹ quo ad deū. vñ dicit q si quis q̄uis coactus. promiserit vel iurauerit se facturum aliquid q obser uare nō possit sit peccatū obseruandū illud. **Item** quid si cōpulsus grauissi mo metu pferat ista verba accipio: te meā r pferre. nolit nūqd est m̄imoni

uum. Rñ. q nō est m̄imoniū. ex q nō cōsentit: sed si cōsentit q̄uis per metuz q̄ficiūq; matrimonium sicut notauit l. xxxj. q. j. in prin.

De impedimēto ligatiōis.

Matrimonialiter alligatus vxoij si nōdū est m̄imoniū p carna le copulā cōsumatū: altera lto iusto pōt monasteriu intrare r q remanet cum alio pōt dirabere. ext. de puer. cōiu. ve rū. r. c. ex publico. r de spō. duo. r. c. lly. Si aut sit cōsensuz circa carnale copu lā nō lz alteri alterū dimittere nisi ppter fornicationē. et tunc aliam ducere nō pōt. r si duxerit mechatur. xxxj. q. n. vñ. r. c. h. et. in. **Item** si vxo credit virū mortuū r dicit cū alio. r q̄dū cre dit hoc nec ille reuertitur: excusatur d adultio ppter ignorantia facti r filij ex scdo ghati legitimi cōsentur. Sed cum reuertitur primus statim relicto scdo debet redire ad primū q si nō faciat: ad altera iudicatur. xxxij. q. h. cū p bellū r. c. cū in captiuitate. r. capi. si virgo.

Item vxo: cū alio contrabere non debet donec certa fuerit de morte viri sui quātociq; numero annozū pman serit sine viro. si tamen veri simile du bitetur de morte prioris r mulier nubat. excusatur si in tali casu dubio red dat debitum viro: dum tamen nō eri gat ab eodē. debet etiaz statim a scdo recedere cum certa fuerit fuerit de vi ta prioris. ext. de spon. in presentia vbi de hoc. Sic. j. de secūdis nup. vñ. vbi de his in glo. ca. de spon. r. ca. de repu. auren. bodie. **Item** sine infamia po terit vidua cōtrabere infra annū fm canones. ext. de secūdis nuptijs super illa. ca. vtri. vbi de hoc licet leges cōtra riu dicat. C. de repu. licet consensu. s si vero. **Item** quid similtet si mulier cōtraxit cū scdo. et primus de nocte re deat. nō ē tps ad eūdi indici. tñ ecclie

Rñ. dicit. **h.** q. ea nocte debiti potest
 vtriusq. negare sine peccato. dicit tamē
 qdam q. auctoritate ppria in hoc casu
 posset redire ad primum et si ecclesia
 noller eam separari a scōo: potius v3
 pati excoicationē quā remanere cū se-
 cōdo sa tē q. ad carnalē copulem. Q. si
 primo reuersio pmitat se cognosci a se-
 cōdo scīerit nunqd cōpellit primus eā
 recipere inuit? **Rñ.** dicit q. nō p̄pellit eā
 recipere: siue hoc faciat mulier ex iu-
 ris igno. credens eā hoc sibi licere sine
 sciēter in contēptu p̄mi viri hoc fa-
 dat q. ignorātia iur. naturalis est et id
 nō excusare eā. Quid si alia putat viri
 suū viuere qui reuera mortuus est. cō-
 traxit cū alio. nunquid est m̄rimoniu.
Rñ. notauit **h.** xxxij. q. ij. cū p̄bellicaz.
 et distingerit q. si illa credebat sibi lice-
 re cōtrahere cū illo alio primo viuē-
 te matrimoniu est. Si nō credebat si-
 bi licere matrimoniu non est. q. non
 maritali affectu sed adulterio sibi co-
 pulauit scōm. ¶ Itē nō notauit de illo
 qui contraxit cū alia q. putauit esse cō-
 sanguineā suam et non est. Alī tñ dicit
 sine p̄iudicio. q. quicquid dicat h. ma-
 trimoniu est in hoc casu predicto. non
 distūcro vtrū cōtrahētes credant hoc
 sibi licere necne. ¶ Item scōe nuptie
 et tertie. et vltierius p̄mittunt dum tñ
 nullū legitimū subsit impedimentum
 xxx. q. j. aperiant. et. c. q. si dormierit
 tamē scōo nubentes non sunt b̄ndicē-
 di. ext. ex. de scōis nup. ca. j. et videtur
 autem quomodo certificabitur muli-
 er. s. morteviri sui qui fuit in exercitu
 cōtra sarracenos vel in regionē longi
 quā: **Rñ.** p. iuramentum sanctorū eius
 qui scīerūt mortem. vel illius cū que
 militauit et post iuramentū h̄mōi sta-
 tim nubere potest. et. de scōis nup. sup
 illam quā si nou sit vnicus testis. **Re-
 spō.** **h.** notauit. xxxij. q. j. in p̄mis q.
 sufficit a publica fama coadiunat dicit

etia. q. sola publica fama suff. cir. sin
 teste. si ex aliis p̄sumptōibus videat
 mihi simile maritū mortuū esse. vt si
 multū diu stetit vel si senex et egrotās
 recessit. et similibus.

¶ De affinitate et publice hone-
 nestatis iusticia.

Quod matrimoniu impedit affinitas p̄-
 cedens et dirimit illud. ext. de cō-
 sanguitate et affinitate. c. j. vbi de hoc.
 Secus autē si matrimoniu sequatur
 q. tunc nō soluitur: licet q. debiti
 petere non possit ille cuius occasiōe af-
 finitas superueit. ext. de eo qui cognā.
 consangu. v. sue. c. vlti. et hoc in primo
 affinitatis tñ et nō in tertio vel scōo
 ext. de cōsan. et affi. nō debet. vbi de hoc
 in glo. et melius. ¶ Itē nullus potest
 cōtrahere cū sua affine vsq. ad quartū
 gradum. ext. de consangu. et affinitate
 ca. j. et. c. si super his. ¶ Itā contrahit
 affinitas per fornicariū coitū dñi tamē
 ordine nature seruato. q. si extra ordi-
 nem. i. extra debiti vas aliquis polu-
 at aliam: non impeditur ex hoc aliq. s.
 ex sanguinitate illam ducere in vrozē
 licet talis pollutio criminosa sit et dam-
 nata. xxx. q. ij. extra de eo qui cog. cō-
 san. v. s. fraternitati. Quid ū inuastit
 claustrū pudoris nec tamē peruenit
 ad consummationē operis p̄ seminis
 emissionem. Quid etiam si fragit clau-
 strum pudoris et emittit ille illa. tñ nō
 emittit: contrahitur ne affinitas per
 h̄mōi coitum: **Respō.** **h.** notauit. xxx. q. ij.
 extra ordiuarā q. nō est ibi semi-
 nis cōmixtio. nec efficiuntur vna caro
 vnde consanguineus illam possit ha-
 bere vrozem si de facto posset constare
 in tali tamen casu non esset credendū
 iuramentis illorum. vt dicit nec vir
 iurare posset illam non emisisse et ideo
 quia in dubiis certior via retinenda
 est. prohibenda est ex toto copula illi

Summa monaldi.

mulieris cum consanguineis illius viri. Quidam tamen dicunt sine preiudicio. siue mulier emittat siue nō: surgit affinitas ex tali coitu postq̄ vir emittit. ¶ Item publice honestatis iusticia oritur: cum aliquis desponsat puellam septemnem vel vltra licet eā non cognoscat nec vllus de consanguinitate eius potest eam habere vxorem nec ipse aliam consanguineam eius vsq̄ ad quartum gradum. ext. de spon. ca. j. et. ca. veniens. et. c. ad audientiam. Secus autem si ante septemniū sponsalia sint contracta: quia tunc nullum matrimonium prestat impedimentū nisi post septemniū qui contraxerit sponsalia approbent ea. extra de spon. impu. continebant. §. vlti. r. c. litteras. et. ca. cum accessit. ¶ Item si quis desponsat consanguineam vel monachus seu aliquis in sacris ordinibus constitutus vel frigidus, cecus et perpetuo maleficiatus desponsat aliam de facto nunquid talia sponsalia que nulla prestant impedimentum consanguineis vt non possint contrahere cum talibus sponsis de facto. vel si contraxerint tener. Respon. dicit l. b. et eius sequaces q̄ per tales consanguineis prestat impedimentum. extra. de spon. ad audientiam. r. habes expresse. r. xvij. q. ij. si quis vxorem. r. ca. quidam. alij dicunt q̄ hoc non est propter affinitatē. que non contrahitur: nisi per carnalem copulam. Sed est propter publice honestatis iusticiam que contrahitur p̄ sponsalia siue de futuro siue post verba de presenti siue de iure siue de facto contracta. excepto q̄ ante septemniū contrahant. arg. ad p̄imum. r. xvij. q. ij. si quis vxorem. r. ca. quidam. Quid si sub conditione fuerunt contracta: vt si dicatur accipiam te in vxorem meam si dederis mihi. c. vel possim de iure te habere in vxorem nun-

quid huiusmodi sponsalia conditionalia introducunt impedimentum contra publice honestatis iusticiam. dicitur dñ ē sine preiudicio q̄ non edictum de matrimonio sit prohibitorium. nec sit expressum q̄ huiusmodi sponsalia introducunt huiusmodi publice honestatis iusticiam. ¶ Item matrimonium potest contrahere impubes si non distat a pubertate nisi per sex menses vel minus. si malicia supplet etatem. extra. de despon. impub. attestaciones. r. ca. continebatur vbi de illis in glo. sed quando. r. ca. j. als impubes contrahere non potest. ext. de spon. impu. a nobis vbi de hoc in glo. ¶ Item matrimonium licitum est et bonum et si quis propter deum extrahit meretricem ex lupanari. et contrahit postea cum eadem si fidem seruat viro. extra. de spon. inter opera. vbi de hoc in glo. r. r. ij. q. j. ¶ Item de sponsalibus oritur publice honestatis iusticia que prohibet consanguineum sponsi contrahere cum sponsa et consanguineam sponse cum sponso. extra. de sponsis ad audientiam. r. c. sponsam. Similiter oritur et sponsal. que de iure non foritur effectum: vt in ca. ad audientiam dummodo contrahentes sint septemnes. id est septemniū proximi. ext. de sponsis impube. duo pueri. alioquin contrahere de sponsa. impu. litteras. r. ca. accessit. ¶ Item hic prohibitio nō surgit ex consanguinitate et affinitate q̄ contrahitur ex nuptiis cōsumatis: s̄ ex q̄dā publica iusticia surgit equitate. publice autem iura iustum iudicium et equum: vt consanguineus sponsi sponsam eius non ducat vxorem nec ergo inhonestum est alios matrimonialiter iungi nec impedit consanguinitas nec affinitas. nec aliud legitimum substantie impedimentū fuit inductū. hoc ius prohibes m̄monium dñi r. c. dñi. dñi solute

ert. de spon. impu. duo pueri vocal pu-
 blice honestatis iusticia qz in matrimo-
 nio non solū quid sit licitū: sed etiaz qd
 sit honestum cōsiderari debet. ff. de ri-
 tu. nup. l. semper. nā affinitas nō cōtra-
 bitur ex nuptis interdictis. ff. de gra-
 dibus. l. non facile. §. sciendū. Sed sciendū
 scōm quosdā qz in nullo casu locū
 habet hodie publice honestatē iusticia.
 nisi in spō. sacris de qua in veteri testa-
 mento z in nouo prohibitiū esse videtur
 iuxta illud nō licet tibi habere vxorem
 fratris tui. Similit̄ reuocata est hodie
 prohibitio que olim erat in scōo z ter-
 tio genere affinitatis z remanet tātum
 de primo genere que prohibet vsqz ad
 quartum gradum ext. de consangu. et
 affinita. nō. vbi de his in glo. meli^o.

**De impotentia coeundi z frigi-
 di z maleficiatis.**

Nunc agendum est de impotentia
 coeundi. quid sit z que sunt eius
 species. Et de impotentia naturali et
 accidentali. quādo z qualiter fiat diuor-
 tium propter ea.

**De impossibilitate coeundi qd
 sit: z quor eius species.**

Matrimoniu cum impediatur ab
 impossibilitate coeundi. Sciendū
 est qz talis impossibilitas est viciū ani-
 mi vel corporis vel vtriusqz quo quis
 impeditur alij carnaliter commiseri.

Tl̄e species eius sunt due. impo. em̄
 coeundi. alia naturalis. alia accidenta-
 lis. Sed in hoc subdistinguitur qz impo-
 tentia siue sit naturalis siue sit acciden-
 talis. aut est perpetua aut tēporalis. na-
 turalis impotētia coeundi. est triplex. s.
 frigiditas in viro. arctatio in muliere.
 vel aliud impedimentū iustum a natu-
 ra contractū ext. de fri. z male. ex litte-
 ris. Similit̄ impedimentū etatis in
 vtrosqz vt in pueris. **T**tem accidenta-
 lis impotētia est que puenit ppter duo
 l̄z ppter maleficiā q̄ dicitur fortis vel

facture vel ppter sectiones que impedi-
 mēta sūt in viris nō in mulierib^o locuz
 habent. ppetua impedimēta z natura-
 lia sunt frigiditas. z arctatio cui ope me-
 dicorū subueniri nō potest z hoc impe-
 dit m̄moniu z contrahendū z dirimit
 iam cōtractū. xxxij. q. ij. c. j. z. ij. ext. de
 fri. z male. laudabilez z. c. ex literis. z. c.
 fraternitatis: sed tñ si ppter hoc matri-
 monium separetur z vir cū alia probe-
 tur coire ad personā redire tenetur di-
 missa scōa. z ideo quando ppter frigiditatem
 debent per trienniu cōhabitare conti-
 nue z dare op̄a carnali coniunctioni.
 ext. de fri. z male. c. j. z. c. laudabilem. c.
 litere in fi. in glo. que enim ppter cā si
 cōhabitare noluerint vir habeat cā vt
 forozem: sed non vxorē suam. Si iaz co-
 habitauerint vt dictū est per trienniu
 z ambo fatentur qz nunq̄ se cognouer-
 rint tunc septima manu p̄p̄inquoꝝ
 vel vicinorū bone fame si propinqui de
 fuerint iurāt qz nunq̄ se cognouerūt
 z hoc impedimētū frigiditatis vt in p̄-
 dicto. c. laudabile in glo. s. quare. Item
 de arctatione q̄ est in mulierib^o quāuis
 sit a natura tñ si potest ei subueniri bñ
 ficio medicinē vel p̄ assiduū vsū hōis
 conueniētis nature z stature illi^o in l̄ris
 nō impedit m̄moniu. ext. de fri. ex lit-
 teris. ita qz si per arctationē sepa^o a p̄-
 mo: qz eā non pōt cognoscere z p̄ vsū
 alteri^o cui copulauit se sit facta ydonea
 p̄lo viro: sic separāda est a scōo z red-
 dēda est p̄lo viro. ex. de frigi. fraternita-
 tis. vbi de hoc in glo. qz legitime. Sed
 quomodo cōstabit qz sit ydonea p̄lo vi-
 ro. dicit aliq̄ qz iuramēto matrona
 r̄i cōstabit a q̄bus inspicitur tā ipsa q̄
 vir. vel ad minus ipsa. Quid si reddita
 p̄iori fuerit z nō inueniat eam aptam
 quid fiet. Restituetur secūdo si cum
 primus eam perierit restituetur ei nō
 tantum semel: sed secūdo z tertio: z sic

Summa monaldi

vsq; in infinitum fm io. sed fm tancreo-
 dum non restructur vitra tertiā vicem
 primo viro: sed remanebit cum scdotet
 ratio est: qz post primā sentētiā non
 sunt ferende. nisi due sentētie tm̄ z sup
 eodem articulo tertio appellari non li-
 cet. h. q. vii. ¶ Itē si quis in quocunq;
 ¶ Itē si a primo nullo modo poterit
 cognosci siue corporali piculo: nūq; fuit
 matrimoniū inter eos fm viū c. io. tan-
 cre. z. b. z. ar. a contrario sensu. in. c. ex.
 de fri. fraternitatis ex verbo ibi posito
 absq; corporali periculo z ar. in illo. c. ex
 litteris fm vnā expositionem vsq; in hoc
 casu si per frequētem vsuz scdi viri red-
 datur ydonea primo viro: non propter
 hoc restituitur primo viro. sed remane-
 bit cū scdo: ideo si talis arctatio sit cui
 absq; corporali periculo subueniri non
 possit. impedit m̄imoniū contrahēdū
 z dirimit iam contractum ex. de fri. ex
 litteris. z. c. fraternitatis impedit m̄i-
 moniū dico quātū ad illū respectu cu-
 ius ei absq; hmoi piculo subueniri nō
 potest vt in. c. predictis. ¶ Item pone
 ista est arcta sed p incisionem potest fie-
 ri apra nunq; potest matrimoniū con-
 trahi cū ea ante incisionem. fo. b. dicit
 q; nō credit sed facta incisione pōt con-
 trahi matrimoniū cum ea. quid: si an-
 te incisionē de facto aliquis duxerit eā
 nunquid facta incisione ab eo: poterit
 recedere. fo. dicit. h. q. est op^o in oho cō-
 sensu ad hoc vt sit matrimoniū quem
 tamen cōsensum intelligit interuenire
 si postea carnaliter copulātur. vnde in-
 nuit. b. q. nisi interueniat nouus con-
 sensus post incisionē potest ab ea rece-
 dere z aliam ducere Quidam alii dicūt
 q; sine p̄iudicio q; si daret adhuc pri-
 mus consensus facta incisione non est
 opus nouo consensu s; sublato impedi-
 mento per incisionem propter q; con-
 sensus erat in efficacē ad efficiēdus ma-
 trimonium iam est efficacē ad illud effi-

ciendum. ¶ Item pone q; est arcta vni
 et apra alteri cui potest sine periculo
 misceri nunquid est legitima persona
 ad contrahēdum matrimoniū fo. b. di-
 cit q; est legitima ad contrahēdum ma-
 trimoniū ad illum vel eius similes cui
 non potest sine periculo cōmisceri non
 quātū ad illū cui non potest sine pericu-
 culo cōmisceri. Quid si quis de facto cō-
 traxerit cū arcta que tamē p incisiones
 potest fieri apra nūquid potest cogi ad
 sustinendam incisionem fo. dicit. b. q.
 non cū timeatur piculus mortis et bec
 omnia nōrauit. b. xxij. q. vii. proposui-
 sti. ar. ad hoc ex. de fri. fraternitat; vbi
 de hoc in glo. sic. xxxiij.

¶ De impotētia accidentali.

Questiōz perpetuum si preceda: si
 vero sequitur non dirimit illud ex. de
 fri. fraternitatis vbi de hoc in glo. ar. q.
 z. xxxij. q. iij. bñ qui sani. z. q. v. si vxorē et
 ex. vt lite nō cōte. qm̄ frequēter. Sed
 quid si dubitetur an maleficiū pcedat
 matrimoniū vel sequatur dicendū q;
 p̄sumetur subsēcutū esse ar. C. de edi-
 edic. l. iij. quia si seq̄retur nō dirimere-
 tur m̄imoniū etiā duz car. co. nisi per
 ingressum religionis. ¶ Itē accidenta-
 lis impotētia est castratio in viro. scilicet
 quis habet secta virilia ita q; vterq; re-
 sticulus sit abscisus. qz fm legistās etiā
 spado potest cōtrahere m̄imoniū z et
 oprare licet generare non possit. sic no-
 tar. b. xxxij. q. vii. bñ qui z querit etiam
 cū spadones erigāt virgām z etiaz emit-
 tant semē sicut aiunt licet inualidū sic
 ad generādum. vtrū contrahatur affi-
 nitas per talem coitū? respōdit q; secu-
 rius est dicere q; cōtrahatur affinitas
 licet forte ibi nō sit cōmixtio seminū si-
 ne qua cōtrahatur affinitas aliquando
 licet. b. videatur notare cōtrariū. xxxv.
 q. iij. extraordiaria vnde dicendū est q;
 hmoi secti inepti sunt ad reddendū de

bitum matrimonii contrahere nō possunt sicut nec puer. ext. de p̄sr. q̄. l. sedez ⁊ si contraxerint separandi sunt: qz nullum fuit matrimonium. ¶ Itē si matrimonium precesserit sectionē: non separatur licet vir ad reddendum vxori sit factus ineptus. xxxij. q. viij. hñ qui. 2. q. v. si vxorem ⁊ ext. vt lite non cōre. qm̄ et de fri. fraternitatis. vbi de hoc in gl. ar. q̄ nullum impedimētū superueniēs matrimonio separat illud. si legitime sit contractum vt in. c. preallegatis. ¶ Item licet maleficiū supueniens matrimonio nō dirimat illud: si tamē precedat ⁊ est tēporale. nullū prestat impedimētum. si vero est perpetuū ⁊ impedit contrahendū et dirimit iam contractum. xxxij. q. j. si per sortiaras. ¶ Itē a principio q̄ licet maleficiū presumitur tēporale qz omnis homo creditur ad coitum potens sed ex quo per triennium habitauerit vātes operā carnali commixtioni studiose qz autes non sufficit solum cohabitare: si adhuc durat impedimētum presumitur maleficiū perpetuum esse: licet quidā dicant q̄ nullum maleficius etiam perpetuus soluit matrimonium iam contractum. S; contrarium est verū qz potest aliqd maleficium esse perpetuus vt deleri nō possit vt si datum est aliquid alicui edēdum vel bibendū: vel mortuus est maleficus vel perditū est maleficius vel maleficus nescit velere vnde in his locum habere potest illud. c. si per sortiaras ⁊ tñc stabunt simul coniuges per triēnis vātes operam cōmixtioni ⁊ si commisceri non possunt debēt separari. ext. de fri. laudabile. ⁊ in aut. de nupt. §. per occasionem. ¶ Item si vir post diuortium ratione maleficii cognoscat carnaliter: illam nec reconcilianatur p̄iora conuictia quia potest quis esse maleficiatus quo ad vnam ⁊ non quo ad aliam. xxx. q. j. si per sortiaras in fi. Secus est in

frigidū naturalē extra de fri. laudabilez in sine. vbi de hoc in glōsa. cum propter.

¶ Qualiter ⁊ quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi.

¶ Matrimonium statim separari debet quando allegatur imposta coeundi ratione frigiditatis viri. seu sectionis. vel arctationis in muliere: qm̄ ista impedimenta statim possunt sciri saltem per aspectū corporis manifeste. hoc fm̄ quosdā extra de frigi. c. j. Alij dicunt q̄ nisi manifestis signis ⁊ p̄batioibus constat illos frigidos esse. vel illas arctas. ita q̄ per beneficiū hominis eis subueniri nō possit nō sunt ante triennium ab inuicē separandi. ext. de fri. laudabilez ⁊ c. frigiditatis. In aut. de nupt. §. si per arctationē. ¶ Itē frigidus nullam potest cognoscere mulierē nec voluntatem coeundi habere. Sed maleficiatus potest alias cognoscere preter illam cuius qua est maleficiatus: ⁊ ideo frigidus nō datur licētia q̄ ducat aliā post separationē m̄rimonii sui: ⁊ si duxerit separatur scōz ⁊ reparatur primū matrimonium qm̄ apparet ecclesiā deceptū fuisse. xxxij. q. j. de his. ⁊ c. requisisti. Similiter si separatur propter arctationem mulieris si ipsa nubat alij restituitur m̄rimonium. primus ext. de frigidis fraternitatis secus est si ratione maleficii separatur coniuges. licet qm̄ vir aliā accipiat non tamen restituitur prime scōa vivente. xxxij. q. j. si per sortiaras. ¶ Item si aliqui contrahunt cū mulieribus arctis ecclesia romana consuevit iudicare vt tanquā vxores habere non possent habeant vt sorores ext. de frigi. consultationem. ¶ Item contrahere non possunt qui ad reddēdum debitum sunt inepti. ext. de fri. fraternitatis vbi de hoc in glōsa. a contrario fm̄.

¶ Item quando mulier proclamat et dicit qd vbi non potest eam cognoscere et vir dicit qd potest standum est iuramento viri qui caput est mulier. xxviii q. i. si quis accepit nisi mulier. ostendat se virginem matronis. qd scādū est mulieris probationibus. xxvii. q. i. nisi aliā et ext. de proba. proposuisti et quamuis postquā ira probauerit mulier possint separari tamē cautela magna est adhibēda in hmoi aspactione ita vt fiat per duas vel per plures matronas bone stas peritas in opere nuptiali. ext. de frigi. c. vii. et ff. de ven. in spi. l. i. et h. et hoc ideo qd res osculta est et non parua visū. ynde manus obstericum et oculi. cōsulitur sepe. xxv. q. i. te nec aliā. **¶** Item si ambo coniuges consiteantur contra matrimonium. nec essent ppter hoc ab ecclesia separandi. qd non nulli inter se et contra matrimonium. vellent colludere si sue cōfessionis esset standum. et hoc propter matrimonij fauorē ext. de eo qd cog. cansang. vt. f. c. super eo vbi de hoc in glo. et de sententia et re. iud. c. vltimo **¶** Item si frigidus et ineptus ad matrimonium contrahendū vel secus scienter contrahit cū muliere arcta vel si arcta scienter contrahat cū frigido vel secro. nunquid poterunt separationē petere tales. dicendū ad primum qd non pōt vir a talivroze recedere si ipsa vult et cohabitare etiā si mulier sic potens viri. ar. et. de eo qui du. in ma. c. i. in frigidis consultationi. et idē dicendū si arcta contrahat cum aliquo valēte coire qd ipsa separationem petere nō potest. Similiter ad alia duo iura dicendum esse dicendū de fr. et male. c. i. §. illa. et. C. de spon. l. vi. et ff. de adul. l. si vxo: in fi. **¶** Item si frigidus contrahit cum arcta et vter sciat impedimentū suum nisi ambo consentiant separationi debent stare saltem sicut frater et soror. ext. de fr. consultationi.

¶ De impedimento feriarum.

¶ Matrimonium licet possit contrahi tēpore feriarū qd solo consensu contrahitur. Sed tamē traductio vroris nuptiarū solemnitas et carna. co. qd habentur extra de matri. contra interdium ecclesie. contrac. c. h. asere per totum et xxviii. q. iiii. non debet. et trib. c. sequentibus in quibus dicitur qd nec nuprie nec quilibet natalia in quadragesima sunt celebranda et a. lxx. vsq ad octauis pasche in tribus ebdomadis inter fest. sancti Jo. baptiste et ab aduētu dñi. vsq ad octa. epiphanie nō sunt nuprie celebrande de istis tribus septimanis diuerse fuerunt oī opinionones quādo inciperent sed determinatū est hodie qd incipiunt tribus ante dieb⁹ ascensionem et procedunt vsq ad octabas penthece. ex clusue qd festum penthece festes non habet octauam. ynde in dominica post penthec. possunt nuprie celebrari ext. de fer. capellanus.

¶ De matrimonio contracto contra interdictum ecclesie.

¶ Matrimonij contra interdictū ecclesie contrahi non debet contractum tñ nisi aliud subsistat impedimentum nō separatur nisi ad tēpus vt agat penitentiam de mandato ecclesie non seruato ext. de ma. cōtra interdictū ecclesie contracto p totū. Si vero alia decreta inueniuntur que dicant tale matrimonium separandū vt. xxx. q. iiii. vbi opz exponenda est littera quo ad tempus sunt separandi tales vt dicunt tres decretales predictae.

¶ Qui matrimonium accusare possunt.

¶ Matrimonium accusare possunt soli vicini et non alij vt cum agitur

be impedimēto aliquo perpetuo, vt de
 frigiditate naturali ⁊ de arcatione et
 de similibus ⁊ idem dicendū est de er-
 rore conditionis qz sic consistit nō pec-
 cant in continentia immo consultitur il-
 lis, vt si non possunt habere coniuges
 vt vxores, saltem habeant vt forozes ex
 tra de fr. consultationi ⁊ de cōiu. s3 pro
 posuit. ¶ Item vbi agitur ad separa-
 tionē tbon p̄opter adulteriū ⁊ altero
 cōmissum solus marit⁹ vel sola vxor a-
 gere potest vōissimulare si velit. xxxij.
 q. j. in coniugio. ⁊. c. si quis. j. ⁊. ij. ¶ Itē
 potest remittere adulteriū vnus alteri
 tā cōmissus est. de iureiurā. quē admo-
 dum. ¶ Itē post diuor. potest adulter
 reconciliari. xxxij. q. j. q̄ aut ⁊ de cōuer.
 coniu. gaudemus. ¶ Itē in matrimo-
 nio non dicitur pp̄rie fieri accusatio q̄si
 non sit inscriptio in qua accusator obli-
 gat se ad talionem sed pp̄ue debet dici
 denunciatio. q. occultā. fm̄ illud. An.
 xvij. si peccauerit in te frater tuus ⁊.
 melius est ⁊ tutius vt hoc denunciatio
 fiat inscriptis est. de res. spolia litteras
 ⁊ qui ma. ac. pos. a nobis. ¶ Item licet
 duo fratres. vel duo p̄sanguinei hēant
 duas vxores consanguineas vel forozes
 et inter alterū eorū ⁊ vxorē suā feratur
 sententia diuorij ab ecclesia per cōsan-
 guinitatem obiectā. nō tñ p̄opter hoc
 debet ali⁹ separari ab vxorē sua: qz res
 inter alios acta alibi nō p̄reiu dicat ex-
 tra de fide instru. inter dilec. si tamē sit
 impedimentū cōsanguinitatis vel simi-
 le inter se ⁊ vxorē suā debitū nō erigat
 nec reddat: sed si etiā p̄pter hoc excōmū-
 retur. si vero nesciat sed ex causa pbabi-
 li credat tñ non exigere. Sed reddere
 tantū debet. Si vero ex causa leui ⁊ te-
 meraria credat tunc reddat ⁊ deposita
 cōsciētia erronea ad consiliū sapientis
 etiā debitū erigere potest. ext. de sen.
 ex. inq̄sitioni. Sed nunqd̄ cum aliquis
 audit perpetuū impedimētū esse inter

se ⁊ vxorē suā tenetur inquirere verita-
 tem maxime. si credit q̄ impedimētus
 illud probari nō possit in iudicio s̄o. si
 audierit impedimentū a fide dignis et
 non suspectis cū non debeat esse negli-
 gens sue salutis: tenetur inquirere verita-
 tem. nec debet dissimulare vt quasi per
 hoc minus peccat q̄ nescit veritates qz
 hoc esset affectata ignorātia que nō ex-
 cusat ⁊ si ad testamētū alicuius fide di-
 gni iurati vel nō iurati cōcipiat proba-
 bilem opinionē nō debet exigere debi-
 tum. licet debeat reddere. Sed nunqd̄
 tenetur credere h̄mōi viro fide digno
 maxime iurato. si dicit se scire veritatē
 Similiter tenet credere cōparri suo Si-
 militer debēti. aut etiam sacerdoti suo
 aut etiam fame publice. s̄o nō est vice-
 dum q̄ teneatur ita q̄ mortaliter pec-
 cet si nō credit licet venialiter peccet ex
 humana rēptatione si non credat nisi
 vbi pbabiliter credēdū esset. sicut etiam
 peccare venialiter potest credendo ni-
 mis de facili vbi credendum non esset.
 Sed nunquid peccat mortaliter sacer-
 dos vel etiā alter coniugū vel etiaz qui
 cumq̄ alius insinuando h̄mōi impedi-
 mentū alteri coniugū v̄l ambob⁹ s̄o.
 si credit q̄ pbare nō possit indiscrete a-
 git nisi credat q̄ in hac parte velint p̄-
 toxi consilio obedire. q̄ si pbare potest
 impedimentū hoc credat vel sciat par-
 rochialis sacerdos vel alter coniugum
 s̄o dicendū q̄ tunc tenetur tā iste quā
 ille solēniter ad diuorij agere nisi im-
 petrari possit de cōmuni cōsensu ipsoꝝ
 coniugū q̄ cōhabitāt simul tanquā fra-
 ter ⁊ foroz. Nunqd̄ p̄pter quantācūq̄ p̄-
 babilē opinionē ex impedimēto p̄peruo
 absq̄ tñ certa sciētia tenet alter coniu-
 gū vel vterq̄ denegare debitū reliquo.
 s̄o. nō tenet nisi illa pbabil opinio sur-
 gat ex tali facto super quo inducat tan-
 tam presumptionē vt q̄si vxori constat
 q̄ vir ei⁹. ite infimonij cū ea tractus

Summa monaldi.

facit nudus cum nuda forore vel con-
sanguinea eiusdem uxoris. ¶ Et mari-
tus potest accusare uxorem de adulterio
de iure mariti infra .xl. dies copuladas
a tempore diuortij. ff. de adult. l. is cui?
sed hoc hodie non videtur locum habe-
re nisi q̄ constare matrimonio p̄t eaz
accusare: sed tamē se ad penā talionis
non potest obligare corā iudice ecclesia-
stico ne forore cum in probatione defece-
rit intentionis sue cōsequatur effectū:
secus tamen corā iudice seculari vbi po-
test eam accusare et se ad penam talio-
nis obligare ext. de p̄c. tue vbi de hoc
in glo. Q̄ esset separatur et in alia glo.
olim infra similtre iure extranei p̄t
eam accusare infra quinquennium. ff.
ad. l. iul. de adult. l. mariti. §. preterea.
Similiter ad thori separationem post
dictum tempus etiā auditur. xxxij. q. ij.
a. n. monere. ¶ Et sola suspitio violenta
de adulterio facit eam uxorem. xxx.
q. iij. §. aliquando. C. de adult. l. quam
uis et ext. de adul. maritus. de suspitio-
ne violenta habes. xxxij. q. ij. dixit ext.
de p̄sumptione literis. ¶ Et quan-
do agitur de consanguinitate et affinita-
te de cognitione spirituali de publice
honestatis iusticia. qz h̄m̄di coniunctio-
nes nefarie sunt et coitum incestuosum
inducunt non solum viro vel uxori licet
propter hoc matrimonij accusare: sed
etiam licet parētibz qui si defuerunt
proximiores alij admittuntur ar. ext. de
eo qui ma ac pos. videtur et. ff. ad. l. iul.
de adul. l. i. §. i. §. vlti. l. si marit. sed h̄
dicis cessantibus etiā extranei admit-
tuntur. C. ad. l. iul. de adul. l. quamuis
¶ Item licet contractū matrimonij
accusari possit. contrahendū tamen ne
quaquā qz non est accusari non po-
test: sed potest denunciari consanguini-
tas vel aliud impedimentū p̄ quo ma-
trimonij prohibetur. ext. de spon. am-
pu. ad dissoluendum. ¶ Item licet vir

confiteatur se cognouisse cōsanguineā
uxoris sue cum propter hoc matrimo-
nium separari non debet etiā si minor
vicinie videatur hoc clamare nisi alias
per dignas et legitimas probationes p-
betur qz consanguinitas vel affinitas
matrimonij precessit: scias tñ si seque-
retur ext. de eo qui cogno cō. uxoris sue
super eo vbi de hoc in glo. sed iur. Itē
matrimonialis causa non potest in ar-
bitriū compromitti. ext. de irāfac. c. vit.
et ar. de consangu. c. j. in fine. vbi d̄ hoc
in glo. nota q̄. ¶ Et matrimonij con-
tractum propter meū qui possit cade-
re inconstantem virū: non tenet ext. de
spon. requisitus et. c. alias gēma nisi pos-
sita consentiat facto vel verbo. ext. de
bis qui matrimonij ac. pos. insup vbi
de hoc in glo. et extra de eo qui dixit in
ma. signauit. ¶ Et matrimonij con-
tractu statuti hominū copulatū tollerabi-
lius relinquitur quam contra statutus
vel soluat matrimonij legitime cō-
tractū ext. de testamē. mulieris. vbi de
hoc in glo. nota q̄ et. i. c. licet ex quadā
in fi. ¶ Et matrimonij potest accusa-
ri et etiā per snias diuidūi probato le-
gitimo impedimēto absente viro q̄ de-
missa uxore etiā per quinquennij requi-
situs non potuit inueniri ext. de eo qui
matrimonij accu. pos. c. j. vbi de hoc in
glo. ergo. Sed hoc non est ius cōmune
scdm quosdam.

De coniugio leprozorū.

Matrimonij contrahere potest le-
profus et vxor eius etiā si est sana
sequitur leprosum et ei reddere debitus
conuugale: et eoduerso vir licet sit sanus
debitum tenetur reddere leprose vxori
non tñ debet sanus vel sanatum lepro-
so vel leprosa compelli continue in loco
morari sufficit esse si alter debitum red-
dat ext. de coniu. leproso. c. j. vbi de hoc

nunquid in eodem. Quidam tamen dicunt qd sanus non solum reddere tenetur leprose conjugale debitum sed autem et cohabitare tenetur. nec obstat predicta decretalis. qz illa loquitur mortuorum et non preceptio qz si ad reddendum debitum ad inuicem exhortationibus adduci non possunt compellantur utriusq; viuere caste vt nō fiat improbi ad extractionē debitivnae illa decretalis corrigitur per sequentem ext. e. r. c. ij.

¶ Item lepra superueniens neq; infirmitas aliqua vel affinitas soluit matrimonium legitime iam contractū ext. de coniu. leproso. c. j. r. ij. r. xxiij. q. v. horrendus. r. c. vxorem et ext. de eo qui cog. p. vxoris sue discretionē. r. c. tue. vii de vnus solus casus inuenitur in quo matrimonium dissoluitur non consummatum. s. per ingressum religionis est. de conuer. coniug. versū r. c. ex publico.

¶ Item si leprosus ingreditur domus leprosum in qua multi leprosi sub yno magistro viuunt ext. de edif. cuz dicat non tenetur tunc sana sequi virū suū leprosum si in conuer. leprosi dominant et in cōmuni vescantur: sed si cella alia daretur vel domus proxima in qua habitaret vir et vxor tunc vxor tenetur sequi cum scdm quosdam. Similiter filii sem qui de leproso nascuntur cum sano vel sana remanere debent ne inficiantur cum sit morbus contagiosus.

De diuortio propter fornicationem.

Nunc videndum est de diuortio et utrum separata propter fornicationem possit viro reconciliari.

Propter quid fiat diuortium in matrimonio.

Quoniam matrimonium cum dissoluatur propter multas causas sicut legem. vt

in aut. de nup. §. per occasionem in aut. res. vt liceat ma. r. auie. §. qz vero tamē sicut canones duo sunt cause legitime propter quas separatur matrimonium. quo ad thōm et mutuā seruitutem sed non quo ad effectū et vinculū matrimoniale. qz consummatum matrimonium legitime si secl tenuit non dirimitur nisi morte. xxxij. q. vj. interueniente r. c. licite. Item vna causa dirimendi matrimonium. non consummatum est ingressus religionis ext. de conuer. coniug. versū r. c. ex publico. ¶ Tercia causa est. s. fornicationis. Causa fornicationis duplex est. corporalis et spiritalis. qm propter fornicationes. s. corporales licite dirimitur matrimonium quo ad thōm vt dictū est. s. xxxij. q. j. dixit dñs r. q. vj. licite ista causa extenditur ad fornicationis suspitio nem violentā vt bigamia si probatur qz fuit solus cō sola. nudus cō nuda in eodem lecto iacēs loco et hora secretis: et adhuc cōmodis vt in predicto. c. dixit dñs qz vbi cōmū est fornicatio vel fornicationis presumpcio violenta libere dimittitur vxor ext. de presump. l. rig. r. c. iij. in fi. ¶ Item extenditur ista fornicatio ad crimē sodomiticū vt propter illud possit vxor dimittere virū et e conuerso. xxxij. q. vj. omnes causationes. r. c. adulteri malum: et hoc siue masculus in masculū: siue fēsa in feminā in spūdinē operetur. Quid si vir cō propria vxore tale opus exerceat. Ro. h. notauit sup illo. c. xxxij. q. iij. meretrices qz propter quālibet pollutionē extra ordinarias. potest vir vxorē et e conuerso dimittere si alter agat cō altero in mēbro in naturali vel posteriori. ista causa autē qz habet. xxxij. q. vj. omnes cautiones satis idē nomī nassevidetur. Quid si polluat aliā quā vxorē extra claustrū pudoris vel vas vel aliqs polluat se proprijs manibus: nunquid propter hoc poterit vir vxorē dimittere vel e conuerso. ar. q. sic. xxxij. q.

Summa moualdi

liij. meretrices vbi dicitur qd nomine
 mechic omnis illicitus cōcubitus atq;
 illorum membroruū non legitim⁹ vsus
 intelligi debet & dicit. h. qd non cre-
 dit qd propter hoc possit dimitti mari-
 tus vel vxor. ar. xxxv. q. iij. ext. ord. Nun-
 quid propter voluntatem fornicandi si
 ne actu poterit dimitti vir siue vxor cū
 hōmō volūtas dicatur fornicatio. xxxij.
 q. vii. non soluz. & non potest dimitti
 propter hōmō voluntatem qd creditur
 qd propter fornicationem potest dimitti
 vir vel vxor verbū fornicationis cum
 effectu accipiendum est. ar. de pe. di. j.
 §. autem. ¶ Item sunt quidam casus
 in quibus vxor adultera accusari non
 potest a viro. primus est si ipse. simili-
 ter fornicatur. xxxij. q. vi. per totum ex-
 tra de diuoz. signi. mutus enim crimina
 pari compensatione tolluntur ext. de
 adul. intellexim⁹. Secundo si vir consti-
 tuat vxorē ext. de eo qui cog. consang.
 & super eo r. c. dilectionem. Tertius
 si mulier credit maritum mortuum. et
 nubit alteri. qz maritus rediens tenet
 tur eam reuertentem ad se statim reci-
 pere sine fornicationis exceptione nisi
 stererit scienter cum secundo postquā
 redierit primus. xxxij. q. ij. cum p belli-
 cam. r. c. si virgo. Quartus si quis falso
 simulat se marituz lectū illius intravit
 et cognouit vxorem. xxxij. q. ij. in lectio-
 nem. r. c. proposito. Quintus si mulier
 fuerit oppressa vi. vt in dicto. c. proposito
 quod intelligendum est de vi absolu-
 ta non conditionali qz pro nullo metu
 debet quis fornicari. xxxij. q. vii. omnes
 cautiones. Sextus quando maritus
 adulteram reconciliat vbi vel eam pu-
 blice adulterantem retinet in cōsortio
 maritali. xxxij. q. j. c. ij. r. iij. r. c. ad. l. iul.
 de adul. l. crimen talis non est factus
 infamis r inustus qz retinet meretri-
 cem: qz qui tener adultera m:stultus et
 impius est r fornicator vxorē inquinat

vt iam nō sit viro suo licita. s; adultera
 hoc enim dicimur in supradictis. c. j. ij
 r. iij. ¶ Item si maritus accusat vxores
 de adulterio r probat qd intrēdit vel mu-
 lier constetur nec replicat contra eum
 aliquem de casibus predictis absolu-
 tur vir ab eius cobabitatione. r seruitu-
 te. r habitum religionis potest suscipe-
 re ipsa inuita vel potest sine ipsa in se-
 culo manere dūmodo continenter vi-
 uat quamdiu illa viuat. xxxvij. q. ij. aga-
 thosa. Quid si ppter auroitate dimi-
 serit eam r intravit in monasteriū nū-
 quid potest reuocari ab ea & hō. b. n. qz
 ut super illud. c. agathosa qd si publice
 mortata est cum adultero. potest vir an-
 te sententiam ecclesie intrare monaste-
 rium ea inuita Sed eo inuito illa non
 potest. ¶ Item pone qd vir adulteratus
 est occulte r vxor manifeste nunqd po-
 test vir eam accusare r per sententiam
 dimittere sine peccato. dicunt quidam
 qd non: quia non deficit vxori ius ex-
 piēdi: sed probatio iuris. xxxij. q. vii. per
 totum si tamen vir egisset penitētiam
 r vxor monita nollet penitere. sed in a-
 dulterio perseverare. dicunt qd posset
 eam sine peccato accusare: r per senten-
 tiam dimittere. xxxij. q. j. c. j. ij. iij. r. iij.
 ¶ Item vxor adultera post penitētias
 non potest repellere virum ab accusa-
 tione vel econuerso. vir vxorem qz peni-
 tentia non tollit ius accusandi vel ex-
 piēdi. vel replicandi in foro causaruz.
 xxxv. q. vi. pimum r. xxxij. q. ij. amou-
 re r. vi. q. ij. qui crimen ext. de test. testa-
 mentum. ¶ Item si vterq; commisit
 fornicationem potest ne alter altero in-
 uito monasterium intrare dicendum
 qd non. r si intravit sine consensu alte-
 rius extrahetur ab eo quia cū sint pari
 causa turpitudinis neuter potest alte-
 rum dimittere vel accusare: r secundus
 b. ille etiam qui immunis est a fornicā-
 tione in nullo casu potest ante iudiciū

eclesie monach' fieri altero inuito nisi cum alter est publice in adulterio commoratus. Quid si vterq; intrat monasterium sine licentia alterius nunquid potest alter exire & alterum repetere si velit Ro. b. dicit qd non qz votu vtriusq; tenet quantum ad non exigendum, ad quid ergo alter alterum repeteret cum ab ea nihil exigere posset. prima vterq; in ipso ingressu iur' absoluere reliquum a debito reddendo & ita vtriusq; votu tenet quo ad non exigendum debitum et quo ad non reddendum debitum.

Item si lata sit sententia diuorij quo ad thorum propter adulterium vxoris vir similiter adulteretur postea quidam dicunt qd mulier non potest reperere dotem nec virum propter hoc de iur. rigore ar. vj. q. iij. q. bene sed tñ canonice equitate potest vxor virum repetere in hoc casu qz exceptiones rei iudicate elidit replicatio de adulterio prima. iudex ex officio suo debet illum cogere ad vxorem redire in casu isto. ext. de diuor. ex litteris & de iur. iur. tua nos.

Item quando maritus accusat vxorem de adulterio durante accusatione si adulterium publicum est. Vir nec exigere debet debitum nec reddere vxori nisi ipse fuerit fornicatus. ext. de diuor. significasti. si aurem voluntarius exigit vel reddat debitum sibi preiudicat ext. de coniu. ser. proposuit. Similiter irregularitatem incurrit. xxxij. di. si cuius & vxorem & xxxij. q. i. c. si quis qui dam tamen dicunt qd nec ad mandatum ecclesie tenetur vir vxori fornicarie reddere debitum conjugale ext. de rest. spol. litteras. vbi de hoc in glo. hic patet. alij vero dicunt qd iste pen. tenetur ad mandatum ecclesie adulate vxori reddere debitum conjugale quoniam ante sententiam iure suo priuari non debet ar. ext. de adult. c. vlr. vbi de hoc in

glo. in hoc fuit. Si vero adulterium mulier. non sic notorium tunc vir non exigat debitum: sed reddat exactus ante sententiam non debeat priuare vxorem iure suo ext. vtrite pen. laudabiles & de diuor. porro l. ix. q. iij. nonne.

¶ An possit vir reconciliare sibi vxorem adulteratam inuitam.

¶ Matrimonium licite soluitur quoad thorum per sententiam ecclesie potest. tñ vir adulteratus reconciliare inuitam dummodo ipse non fuerit fornicatus non obstante sententia qz qd in eo nomine & fauore introductus ed in damnum meum retorqueri non debet. C. de regib' qd fauore. Quid si illa post sententiam iam monasterium est ingressa viro non contradicente nihil potest eam reuocare dicunt quidam qd non. b. tñ notauit super illud. c. xvij. q. ij. agathosa quod lata sententia diuorij tñ propter fornicationem idem iudicatus est de viro & muliere. s. qd vterq; potest intrare monasterium altero inuito qz per sententiam ecclesie vtriusq; ex toto renunciat iuri suo. sed tñ ante sententiam potest vir reconciliare sibi vt dictus est vxorem inuitam alioquin multe hodie habentes viros odiosos fornicantur vt sic separate a viris non cohabitarent eisdem & ideo tollenda est materia fornicandi extra de diuor. quanto in fi. Tres vxor fornicatoris siue raptoris dicit prius dimittit & cohabitationem viri quam comedere de vsuravel rapina nisi habeat vir de restituere possit: tunc comedere potest cum proposito restituendi alias non nec debet cohabitare viro qd ea coepellit peccare & facit eam contractare rem alienam inuito domino suo: si dicatur qd vxor non debeat dimittere virum nisi ex ea

fornicationis dicēdū est q̄ intelligitur sc̄m glo. ubi postā non solū de fornicatione corporalī: s; etiā de spiritali que est in omni peccato mortali. 7 ideo p̄i? debet dimittere cohabitationem viri quam contractare vt dictum est aliena tenetur mulier obedire viro saluo tamen iudicio 7 dñio summi spon̄i. Itē dicēdū est de famulis comūde q̄ non debent comedere vel recipere stipēdia de rapina 7 vīura 7 furto sc̄m quosdā.

¶ Itē si qua mulier peratur a duobus 7 vterq̄ equaliter suā vxorē probet tunc illi detur in quā ipsa consentit. C. de nup. l. vidue. 2. l. p̄ vlt. sc̄m ius. Si autem non vult cōsentire in aliquē illorū tunc detur meliori 7 dñio nō deterio ri si vero sint potētia pares: forte alteri detur per iura predicta. 2. r̄. distinct. clericos. de hoc habes ext. de test. in nostra in glo. super cōtrarietate circa finē

¶ Itē vxor vel vir continere tenetur in pluribus calibus sine culpa: non tamen sine causa. s. si alter efficiatur hereticus: 7 nolit cohabitare ext. de vinoz. quanto.

¶ Itē si vir abscondatur vel mulier impotēs fiat: post matrimoniū ad reddendū debetū viro. r̄. q. v. h. al. l. qui. Similiter si alius factus fuerit furiosus. similiter si alter in captiuitate tenetur ext. de spon. in presentia: 7 in pluribus alijs casibus.

¶ Itē si vxor monasterium ingreditur antequā cognoscatur a viro potest cōpelli per episcopum q̄ aut prosequatur aut reuertatur ad virū ext. de conuer. coniu. ex p̄u. blico.

¶ Itē vxor potest petere virum qui ea non consentiēte factus est sacerdos bñmodo nō fuerit fornicata 7 etiā si factus fuerit episcopus vel papa sicut notauit. b. r̄. v. h. q. n̄. agathosa nisi illa possit induci ad continēdum 7 repetet vxor papam coram generali cōcilio vel coram cardinalibus vel coram ipso pa-

pa qui sicut de alio suo debet facere ita de se ipso. Similiter sc̄m. b. r̄. r̄. restitu tus vxori non portabit coronam aut habitum monachalem cum scandalo vxoris si monachus fuerit factus de sacro r̄. d. ar. ext. de conuer. coniu. sane vbi de hoc in glo. sed quid.

¶ Itē nullus coniugatus potest fieri episcopus nisi vxor promissa continentia publice monasterium intret quantuncūq̄ sit s̄ nec 7 hoc est speciale in episcopo sc̄m quosdam quia alterius vxor tenet promissa publice continentia potest in seculo remanere extra de conuer. coniu. sane vbi de hoc in glo. sed quid.

¶ Itē si vxor publice adulteratur potest de domino a viro expelli sc̄m quosdam ne debitum reddat dummodo ipse non fuerit fornicatus ext. de adul. c. vlt. vbi de hoc in glo. in hoc fuit.

¶ Itē vir colans crimen vxoris dicitur patronus turpitudinis esse 7 non debet manere cum ea nisi ipsa penitentiā agat 7 tunc si reuertit voluerit debet sed nō sepe recipere peccatricez ext. de adul. si vir vbi de hoc in glo. s̄. nō videtur.

¶ Itē vxor non debet restitui viro spoliato: si probet viri impedimentum in dispētabile in contineri ext. de restit. spo. l. l. teras. Similiter si vxor fuerit virgo et timeatur esse corrupta per adulterium ext. de spon. cum locum 7 de restit. spo. ex transmissa 2. c. ex parte. Similiter quando timetur de sciencia viri ext. de restit. spo. l. l. teras in fi. vel si tunc fiat restitutio ante principalis cause ingressum tūc prestita p̄lo ydonea cautione si fieri potest s̄ impunitate persone restitutio fieri debet nisi tanta esset sciencia viri q̄ vxor non auderet se committere discrimini qz tunc nullo modo restitui debet: sed debet honeste mulier ante sententiā committi vbi secure mo retur extra de restit. spo. l. l. teras. s. vlt.

vbi de hoc in glo. xxxij. q. j. ¶ Item m̄m̄
monuū soluit pp fornicationē sp̄ialē vt
si alter coniū incidat in heresim vel in
daismū vel gēnitatis errorē. xxviii. q.
j. idolatria. et extr. de p̄uoz. que sunt. et
c. de illa. 2. c. quāto. de ista tamen mate
ria dictū est supra: q̄ tractatum est de
matrimonio infidelium.

¶ De malicia mancipiorum.

Malicia aliqui appellatur prudē
tia. aliqui carnalis cōcupiscētia.
extr. de spon. impu. c. vlti. vbi de hoc in
glo. cū carnalis cōcupiscētia. 2. ar. xxij. q.
j. nō est. ¶ Item malicia in pubere sup
plet eādem. extr. de spon. imp. pub. illis.
¶ Item malichs hoim non est indul
gēndū. extr. de rescrip. sedes. maleficia
impunita remanere non debent. extr.
de senten. ex cō. infame. ¶ Item male
meritus egestate laborare debet. ff. de
impo. bona fides. ¶ Item mācipia vi
dēntur nouicia que ante nō seruierūt
ff. de publi. 2. vcc. l. vi. § quocumq̄.

¶ De manifesto et occulto cri
mine.

Manifestum crimen dicitur q̄ ex
scientia et certo actore p̄cedit: et
q̄ potest p̄bri. ff. de testi. l. heredes. 2.
l. palā. x. q. iij. cōz qui. ¶ Item dicitur
occultū crimē quādoq̄ q̄ potest p̄bri.
C. de appel. l. eos. §. si quis autem.
¶ Item manifestū dicitur quādoq̄ de
quo constat per confessionis p̄fessionē
vel probationē vel euidētiā facti. extr.
ver. signi. cū olim. sed tale manifestum
potius dicitur notorium. extr. de cōba
bita. cleri. 2. mulierū. c. vlti. 2. c. n̄a. vbi
de hoc in glo. ad intelligentiā. ¶ Item
id pp̄ie d̄ m̄m̄onū q̄ nō eget p̄ba
tiōe. ij. q. iij. cōz. S; hic sumit m̄m̄o
nū p̄ notorio. put d̄ in fine illius ca.
cōz. 2. ij. q. j. de manifesta. ¶ Item ali
q̄ d̄ m̄m̄onū q̄ iudici videt: sicut
dicitur probabile q̄ ei videtur sed hoc
improprie. extr. de verbo. signi. cū olim.

vbi de hoc in glo. 2 hoc factū sine statu
tum erat.

¶ De mādato regis obediēdo.

Mandato regis obediēdū est ab
illo qui regalia tenet a rege ma
gis q̄ mādato alicuius prelati post do
minū papā. xxij. q. vlti. §. ecce. ¶ Item
mandatum exacta obediētia est seruā
dum. extr. de rescrip. cum dilecta in fine
¶ Item mandatum factum p̄deces
sori prelato ratione officij: successor ad
implere tenetur. xvij. q. ij. da dum.

¶ Item si non probetur mandatum
delegati per ostensionem rescripti: nō
tenetur executor obediētia est delega
to. extra. de offi. dele. cum in iure. vbi
de hoc in glo. hoc valet. ¶ Item man
datum illud est exequendū. primo q̄
principaliter in rescripto mandatur.
sed q̄ secundo mandatur tanq̄ accessio
rium postea expediri debet: quia in re
scripto ordo scripturę est seruandus.
extr. de rescriptis. cum dilecta. vbi de
hoc in glo. nota in rescripto. ¶ Item vbi
plura principaliter mādatur in rescri
pto non refert q̄ illorum primo tracte
tur nisi alterum de sua natura p̄ce
dit. extr. de rescrip. causam. arg. de cau.
posse. 2. proprie pastoralis. ¶ Item si
iudex formam dati non seruat: ipso iu
re videtur irritum q̄ facit extra de res
scrip. cum dilecta in glo. vbi de hoc no.
in rescrip. de resit. spo. pisanis in fi. vbi
de hoc in glo. no. q̄ dicit. ¶ Item in ge
nerali mandato non intelliguntur cō
missa maiora nisi specialiter commit
tantur. ff. de procur. l. pompi. l. manda
to. Respō. de huiusmodi tractatu de
generalitate. ¶ Item si aliquid man
datur v̄l committitur alicui q̄ illud fa
ciat cum cōsilio aliquozum tenetur ex
pectare cōsiliū nec sufficit q̄ cōsiliū
tantum requirat. extra. de elec. cum in
veteri. de hoc responde in tractatu de

consilio. **C**Item mandato generali nō prohibentur: nisi que illicita sunt. **xxiij. q. ij.** quos deus. et arg. **ext. de ver. signi.** super quibusdam. vbi de hoc in glo. **C**Item mandati generale secundo impetrati derogat speciali primo impetratum. **extra de rescrip. abbatē.** vbi de hoc in glo. **babes hic.** **C**Item qui prius presentat mādatum sup obrinēdo beneficio ipse debet prius beneficiū obrinere. **ext. de rescrip. c. v.** vbi de hoc. **2 de ap. de bitus.** **C**Item non exceditur mandatum: si facit siue fiat illud qd est vicinum mandato. **ext. de elect. in causis. 2 ff. non sol. l. iam tamen. 4. §. vlti.** **C**Item si mandatus pape non adimpletur ppter aliquā legitimam causam papa sustinet patienter donec sibi notificetur: quare mandatum ipsius obseruari non fuit. **ext. de rescrip. quādo.** vbi de hoc.

CDicitur maior vnus alio et quare

Maior dicitur vnus alio: quādoq̄ potestate sine iurisdictione qua p̄est archidiaconus a p̄sbytero. **ef. de offi. archi. c. ij.** **C**Item maior dicitur quis ordie archi p̄sbyter archidiacono p̄est. **xiiij. di. legitimus in fi.** Similiter diaconus subdiacono p̄est: et sic de singulis. **xiiij. di. si a subdiacono. 2. lxx. viij. di. ad ad hoc in fi.** **C**Item maior dicitur q̄s cōsecratus de qua ep̄s p̄est cōctis in ecclesia cōstitutis. **xv. di. olim ep̄us. et xv. di. perlectis.** **C**Item maior dicitur quis antiquitate vt prius habeatur q̄ prius est ordinatus. vt **lxx. di. ordina. tiones. 2 ext. de maiortate 2 obedientia. c. ij. 2 de elec. dudum.** **C**Item maior dicitur q̄s p̄rogatiua ordinat vt maior habeat q̄ a maiori est ordinatus. **ext. de ma. 2 obe. per tuas. ff. de albo scri. l. ij.** **C**Item maior de iure negli. supple. re minoris. **vij. q. ij. cū scimus.** Sicut minor in casu negligentia supplet maio-

ris. **extra. de concessione prebende de nulla. 2. c. quia diuersitate.**

CDe mendacio et eius effectu.

Nunc videndum est de mendacio quid sit: et in quo differant bectria. scilicet mendacium mentiri et dicere falsum. et quot sunt genera mendaciorum et quando dicatur mortale et quando veniale.

Mendacium vt ait Augustinus 2 falsa significatio vocis cum intentione fallendi. **xxij. q. ij. §. alle ergo.** falsitas est mutatio veritatis **fm. d. in auten. de fide instrument. in principio.** mentiri est contra mentem **trc. in tra. et himologiam vocabuli. l. dicere vel facere aliquid qd est contra id qd habet in conscia.** vnde **Hugu. videt is** qui mentitur contra id qd animo sentit loqui. voluntate fallendi 2 hic strictius sumitur mentiri. **xxij. q. ij. bis autē.** **C**Item dicere falsum est dicere aliquid qd nō est. **j. disti. vtrum intendat dicere verū vel falsum.** **C**Item mendacium p̄p̄bendit vtrūq̄ qd patet ex diffinitione vt mendacium est falsa significatio vocis ecce falsum diceretur: cum intentione fallendi ecce mentiri et prima pars diffinitionis mendacii cōp̄bēdit falsū dicere: sc̄da mētiri vnde **hec duo. f. mētiri 2 falsum dicere** habent se vt excedentia 2 excessiva quia non omnis qui mentitur dicit falsum: imo aliqui verū dicunt 13 intendit dicere falsū. Sicut nō ois q̄ dicit falsum mētiri. imo aliqui credit dīe verū 13 dicit falsū. 2 sic qui mētiri semp fallit voluntate fallit aliqui fallit in facti veritate 2 id semp peccat qz reā linguā nō facit nisi rea mēs. **xxij. q. ij. boles i fi.** **C**Item q̄ dicit falsū nō s̄p peccat nisi dicat illud cum intentione fallēdi qz tunc peccat. Si tamen dicat falsum 2 semp credat dicere verum et adhibet diligētiam qd debet nō peccat. Si autem peccat venialiter saltem sed qui dicit mendacium

semper peccatorem habeat intentionem fallendi. xxij. q. ij. homines.

¶ Quot sunt genera mendaciorum.

Mendaciorum genera s'm Augu. sunt octo primis mendacium: q' fit in doctrina religionis & religiones hic appellatur fides articulorum qua religamur deo vt si dicat christum no' esse natum de virgine: vel non esse pas- sum et similia circa articulos fidei. Se- cundum est vt aliquē ledat iniuste q' e- rale q' nulli prosit matrimoniu' et ob- fir alicui vt est mendaciu' detractoris & falsi testis in causa criminali: quia nul- li prodest ad sue iusticie conseruationē q' dico quia falsus testis in causa crimi- nali siue contra reum siue pro reo te- stamentum dicat: prodest reo ad eua- dendam penam debitam vel accusato- ri ad euadendam calum. penā. ¶ Tert- certum est q' pdest alicui ita vbi obsit alteri prodest dico teporaliter ne amit- tat rem temporales que deducitur in iudicium et obest alteri q'uis non ad vindictam corporalem q' contingeret si per tale testimonium coniungeretur matrimonia lit. consanguinei vel affi- nes vbi mendacium testis in causa pe- cuniaria. ¶ Tert' quartum est q' fit solo mentiendi fallendi est libidine quasi sine causa & vtilitate et hec appellatur ab augu. verum mendacium. ¶ Item quintum est q' fit placendi cupidita- te per eloquium suauē vt mendacius adulatoris. ¶ Item sextus est q' nul- li obest & alicui pdest ad euitādū peri- culus pecunie. vt cū aliquid scit pecu- niam esse tollendas iniuste a latrone vel pdone & interrogatus vbi sit pecu- nia esse tollēda se nescire mentiatur. ¶ Item septimum est q' nulli obest & alicui pdest ad euitādū periculū p'one vt si q's mētiatur volēs pdere hominē questū ad mortē. ¶ Tert' octauum est

q' nulli obest et ad hoc pdest vt ab im- mundicia corporali aliqua tueatur vbi si volenti corpore virginē dicat eam et mentiatum esse coniugatam. In his au- tem tantū minus peccat quis cū men- titur. q' to magis a primo recedit. Si sr- videtur cōtra q' minus peccatū est se- timū mēdaciu' q' octauū. So. dicendus q' recessus iste a primo non artēditur quanti ad ordinē hic positus: sed quā- tum ad qualitatē & deteriorationē primi mendacii q' in religione fidei nec s'z hic q' quanto q' licet istorū mendacio- rum recedit a primo tanto magis est peccatū. licet quanto menties plus re- cedit. vel dic q' tria vltima nō differunt nisi s'm qualitatē facti & reputantur p' vnico mēdacio. vel dic q' in homicidio vitādo pōt haberi respectus ad salurē corporis tantū ne ille interficiatur: & sic est de. de. vñ. genere mēdacii illud. vel pōt haberi respectus vt ille interficiat vel ne interficiendus moriatur in pec- cato mortali: et tunc mēdacium illud pertinet ad octauū genus. qm ad salu- rem anime haberi respectus: et sic cō- sta & obiectio: quia idem mendacium erit in septimo & octauo genere s'm di- uersos respectus. vel dic q' viij. locum habet tantū qm timet ne in immundā- ciam corporalem sequatur immūda- cordis propt' fragilitatē carnis. ¶ Tert' illa. vij. g'ha mēdacioz p'dicta sunt scri- pra & sumpra ab augu. xxij. q. ij. primū

¶ Tert' alia distinctio breuior et tamen planior mēdacii fit a magistris sic. mē- daciorum aliud perniciosum siue ma- lignitatis: aliud officiosum siue p'icta- tis. aliud iocosum. xxij. q. ij. ne quis.

¶ Item primus membrum huiusmo- di comprehendit quinque genera p'ime distinctionis s'm tria vltima eiusdem. p. s. tertium. ciocostitatis additur.

Mendacium quādo mortale.

licet videatur quibusdam quod semper sit mortale secundum illud, ps. perdes omnes qui loquuntur mendacium, et sapientia. os quod mentitur occidit animam quod intelligit de parte compositio. et augustinus dicit nec artificioso mendacio nec simplici verbo oportet quicquam decipere: quia quatenus tum libet mentiaris quis occidit animam suam. Augustinus de parte compositio, mendacio loquitur. xx. q. h. ubi quidem. ¶ Item omne mendacium perniciosum, id est quod nocet proximo et quod comprehenditur in v. generibus prime distinctionis est peccatum mortale. xx. q. h. ne quis. r. ca. prima. ¶ Item mendacium officiosum, id est quod nulli obest et potest alicui ut in tribus gradibus scilicet distinctionis veniale est secundum omnes in homine imperfecto et idem de iocoso mendacio. xx. q. h. ne quis. ¶ Item quidam dicunt officiosum mendacium maius peccatum esse quam iocosum quia fallit primum: licet non noceat quod non facit iocosum mendacium. iocosum potest potest esse pro quod profert ad re. creatione illi cui dicitur: forte nullum est peccatum: quia ille ad cuius consolationem dicitur iocandi causa scit esse dicitur. dicendum est tamen plane de iocoso quod est veniale sed si illud dicat ex iocacione, sed de officioso dicunt quidam quod non est peccatum. ¶ Item alii quorum dura est sententia dicunt contrarium scilicet quod officiosum mendacium sit minus peccatum quam iocosum quia potest potest alicui non facit iocosum in homine: tunc perfecto. id est claustrali qui ex torrensia dicitur mundo pro deum. dicunt idem quod scilicet officiosum quam iocosum sit in eo veniale: sed tamen grauius quam in homine imperfecto. ¶ Item alii dicunt quorum verior est sententia: quod mendacium officiosum semper est mortale in homine perfecto iocosum vero veniale. ¶ Item queritur secundum istos non exposuit magister magis mortale iocosum

mendacium quam alicui prodest. Respondetur quia iocosum ex animo non fit et per officiosum intendit decipere per iocosum non, sed prima opinio humanior est et magis placet quam tamen dictum est de iocoso mendacio quod veniale est in homine perfecto intelligendum videtur quod non fallit, nouit enim ille cui dicitur iocandi causa fuisse dictum ut dicit augustinus. xx. q. h. ne quis et hoc etiam intelligas nisi dicatur ex quadam placencia seu delectatione quam ille inde habet, nam tunc si illa placencia vel delecto preponitur delectationi dei et mandatorum eius est mortale peccatum. mortale etiam in homine imperfecto, quia non est ad eo veniale: quod non fiat mortale nisi placet. xxv. di. §. criminis appellatio. Si militer dicendum quod sitale mendacium in consuetudine ducunt secundum quosdam consuetudo nunquam facit peccatum in aliquo actu nisi eam committeretur libido delectandi mortaliter. argu. xxv. dist. §. alia ea deinde. ¶ Item mendacium adulationis non est mortale secundum augustinus, qui illud numerat inter venialia peccata xxv. di. §. alle. al. ea iter venialia peccata. xxv. di. §. al. ea deinde. Sed dicendum quod tribus modis quis adulatur, scilicet attribuendo alicui bonum quod non habet: et approbando malum quod non habet: super extollendo bonum quod habet in primo et secundo casu dicunt quidam esse mortale: sed grauius in secundo. xx. q. h. primum. xv. di. sunt nonnulli. ca. clericus. ¶ Item in tertio casu veniale. xxv. di. §. al. ea deinde quidam dicunt in primo casu esse veniale. ¶ Item pone quod aliquis sciat in domo sua vel in aliquo loco latitare aliquem qui queritur occidendus et interrogatus ubi sit: videtur enim iste propter quia si manifestat cum timeret crimen perditionis et homicidii: qui videtur dedisse causam ostendendo

et personam. timer etiam peccatus eorum qui occidunt: et sic grauius morient in aia: q̄ etiam timer in latitate si forte in mortali ⁊ ipenitens mortatur: si vero non manifestat fornicat ipsum mendacium sine quo nullum videtur posse adhiberi remedium. ite spon. dicendū s̄m Augu. q̄ nullus debet mentiri et maxime perfectus pro alterius vita redimenda. xxi. q. ii. p̄missi. ⁊. c. ne quis ad sempiternam salutē. nullus effi est ducendus opitulante mendacio. i. ne quis arbitretur perfectū et spirituale hominē: pro ista tēporali vita. morte cuius sua vel alterius nō occiditur anima debere mentiri. sed s̄m hanc litteras. i. dōst. exponit sic. p̄ ista tēporali vita conseruanda. ⁊ expone morte. i. de factu ⁊ dissolutione. et illud relatiuū cuius ad illud ablati uū morte refertur. vel sic expone vt sit sensus q̄ non debet perfectus vir mētiri p̄ vita cui. i. s̄m libet hominis cōseruāda: cuius hominis morte. i. si interficitur aia sua. i. perfecti tacentis vel alterius. i. occisi. non occiditur: quia reuera occasione corporis non occiditur aia. Qu idaz libri dicunt siue occiditur siue nō. ⁊ s̄m hoc expone q̄ perfectus vir nō debet mentiri p̄ seruanda vita hominis p̄ cuius hominis morte vitā da. i. puicari de mortis illius occiditur anima ipsius puicantis vel morientis. vel alterius. i. illorū qui peccati eius exemplo. quidaz tamen dicunt ⁊ expone occiditur. i. leditur per veniale peccatum. potest igitur talis perfectus tacere. vt sic nec prodat nec vitatur ne q̄ occidat animam suam pro corpore alterius q̄ contingeret si mentiretur ⁊ crederet peccare mortale sic mentiendo quia taliter facit contra conscientiam: et sic edificaret ad gehennam. ar. xxi. q. ii. p̄imum et. capit. ne quis. ⁊. ca. ecclesiaz om̄i. ¶ Item alij di-

cunt in tali casu mentiendū esse: potest mentiri aliquis sine peccato nō cuius tenetur: potest tamen forte dici s̄m illos q̄ ex quo sine peccato in hoc casu potest mētiri tenetur illud facere pp̄ anime ⁊ corporis alterius periculū cuitandū. ¶ Item quidā dicūt saluo meliori iudicio q̄ talis debet esse in hoc casu p̄ cessus. primo debet tacere vt dicit Augu. si. ⁊ si videatur ei q̄ facilitas sit periculosa: quia si ex ea credit interrogans cedere illum esse in domo tantum transferat se si potest ad aliam domum quasi interrogando eum de aliquo facto vel simile. argu. xliii. di. in mandatis: vel respondeat verbū quū uocum quoniam elidendam maliciā alicuius possumus vti etiam inramētis ⁊ duplicibus verbis in alio sensu sci enter quoniam ille intelugat vt pura non est bic. i. non cōmedit bic. vel alio quid simile. ⁊ ad hoc habes multa exēpla. iocob. ii. Dixit patri suo ysaac. se esse esau primogenitum. non tamen natiuitate: quia tunc mentiretur: sed vt primo gēture quā emerat. Similiter abraham dixit vxorē esse sororem suā cum descenderet in egyptū ad p̄baronē ⁊ vxor dixit. sed equiuoce. soror effi dicebatur: quia filia fratris erat. ¶ Item quidam dicunt si potest in predicto casu q̄ debet negare vel asserere cum nō esse ibi. si cum conscientia diceret sibi q̄ illa debeat dicere tunc enim non dicat contra conscientiam immo sequatur eam ⁊ nullo modo peccabit: est enim duplex conscientia. veri q̄ dicit. conscientia dicendi contra quem non facit sic dicendo: ex quo dicat si conscientia q̄ debeat sic dicere. Similiter conscientia dicendi dicitur vno modo. conscientia eius q̄ debet dici de necessitate alio modo. conscientia eius q̄ debet dici de honestate. Similiter conscientia nō dicendi dupliciter accipitur: vno modo

Summa monaldi

Conscientia q̄ debet dici alio modo con-
 scientia ei q̄ nō debet dici. In vtroq̄
 tamē casu verbū dicendi potest intelli-
 gi vel de honestate vel de necessitate
 non contradicit istis in aliquo. Augu.
 qz ibi nō meretur. i. nō ibi cōtra mē-
 tem. z hoc innuit idē Augusti. xxij. q. ij.
 p̄missi. vñ si est requisisset. **C**Item
 circa mēdacā p̄ieratis queritur vtruz
 quis per eandem actiones mereatur.
 et demereatur. et hoc videtur exēplo
 obstetricum que ex pietate q̄ intende-
 bant nō occidere p̄eros hebreorum;
 ad mandatū p̄horuz merebantur p̄e-
 mia eterna et condigno si erāt in car-
 tate. Si merebantur. i. ad merendum
 se preparabāt ad grām recipiendam
 p̄pter illam piam mentem z intentio-
 nem: sed quia mentiebantur p̄bm
 dicēdo se interfectoras: demeruerūt
 cum p̄mum eternum p̄o pietate de-
 bita mutauit deus eis i tempozale bo-
 num vt ait augu. xxij. q. ij. si quilibet.
 tunc ergo videtur q̄ eadem actio pos-
 sit contraria operari. ext. de baptismo
 et eius effectu maiores. z. lviij. di. si q̄s.
 Sed videtur q̄ non possit esse q̄ eadē
 actio sit meritoria et demeritoria: sed
 dicēdum q̄ potest esse bene q̄ aliqua
 actio sit demeritoria et aliqua pia intē-
 tio concomitans illā actionem sit me-
 ritoria. i. ad gratiam percipiendā p̄e-
 paratoria et econnerlo qz aliqua actio
 sit meritoria vite eterne et aliqua p̄a-
 ua intentio cōcomitans sit demerito-
 ria: id est ad gratiam amittendam p̄e-
 paratoria: qua amissa cadit homo in
 demeritum.

Quid sit metus et quis me-
 tus excuset.

Nunc vidēdū est de metu quid sit
 et quis metus excuset t̄q̄n̄ subue-
 niunt metū passo.

Metus est impetus maioris rei
 cui resisti non potest: vel metus
 est instantis vel futuri periculi causa
 mentis trepidatio. ff. q̄ metus causa.
 l. v. r. vj. **C**Item metus continet in se
 vim. quia qui metu aliquid facit violē-
 ter id facere videtur. ff. quod metus cō-
 l. h. **C**Item metus habet in se iustam
 ignorantie causam. ff. eo. l. si cum exce-
 ptione. s. nihil metum dico nō quem
 libet timorem sed maioris mali. ff. eo.
 titu. l. metum.

Quis sit metus mortis

Metus mortis z cruciatus corporis
 excusat: quia potest cadere inconstan-
 tem et non tenet q̄ sit per huiusmo-
 di metum. vt. ff. eo. tit. l. isti quide. z. c.
 de trāsactio. l. interpositas. z ext q̄ me-
 tus cau. c. h. vbi de hoc in glo. z in pluri-
 bus. z in ca. cū dilecta. **C**Itē metus q̄
 excusat non est vani hominis sed qui
 potest cadere inconstantē. ff. e. r. l. me-
 tum. z ext. q̄ metus causa ad audien-
 tiam. **C**Item metus aut est probabi-
 lis vt ille qui potest cadere inconstan-
 tem et animosum virum. aut non pro-
 babilis vt ille qui caderet in virum pu-
 fillanimē: z formidolosum z hic non ex-
 cusat. ff. eo. tit. l. v. r. vj. **S**z pbabilis me-
 tus excusat z refandit qd factū ē p̄ ip̄s.
 vt metus amissionis rerum et metus
 damni. extra. eo. titulo. abbas: vbi de
 hoc. z. l. de p̄byteros. sed est sciēdum
 q̄ graue dānū excusat vt dānū olm re-
 rum vel maioris partis. ar. ff. de reali.
 tit. l. p̄pter litē. **C**Item p̄ nullo metu
 dedit quis operari peccatum mortale
 xxxij. q. v. j. me. extra. q̄ metus causa
 sacris. **C**Item metus amissionis re-
 rum excusat. q̄ h̄os. l. di. p̄ byros. et ext. q̄ me-
 tus causa. c. abbas. Similiter metus li-
 bertatis amittēde. ff. quarum rerum

Actio non datur. l. j. §. que ignorando. Similiter metus alicuius potentis. C. e. r. l. penulti. z vlti. ¶ Item excusat metus verborum quādoq. ff. de acquiren. re. equitare. l. vj. z vñ. di. c. j. ¶ Item metus status vel honoris sui ipsius vel filiorum suorum excusat. ff. e. r. isti quidā. ¶ Item quandoq. suspitio metus excusat. ff. loc. l. habitatores. §. vlt. ¶ Item quis metus debeat excusare. z quis nō est in arbitrium iudicis relinquendum multis consideratis circumstantiis. ff. e. r. verisimile non est. z ff. ex quibus causis maiores. l. iij. ¶ Item metus ex culpa iniuriosa miraculosa pueniēs nō excusat nisi sit legitimus z a iure sumat initium. Si autem sit iniuriosus. l. iniurias timens excusat. Sed dicendum q. alio quid sit per metum siue per coactiones et sic distinguitur. qz aut est coactio ab soluta. scz cum quis violenter trahitur ad aliquid faciendū: hic excusat omni no vt. l. di. presbiteros. l. j. q. j. constat z. xxxij. q. v. fere per totum. aut est coactio conditionalis vt cum quis metum vel cruciatus corporis seu aliquid minatur graue. z hec excusat a tanto. sed nō a toto. qz si metus incutiatur soluz pverba nec excusat nec dicitur cadere inconstantem. ff. q. metus causa. l. merum et ext. et. c. h. vbi de hoc in glo. z in plurib. et in. c. sacris. ¶ Item distinguendum est inter iuramentum promissorium et assertorium quia in promissorio metus conditionalis excusat in assertorio autem non excusat. quia non debemus pro aliquo malo operari peccati. xxxij. q. v. ita ne.

Qualiter subueniatur metum passis.

Metum passo subuenitur scdm canonē. contra omni passionē. iij. q. j. re integranda z. q. h. c. j. z ff. de in of. l. re. l. euz qui. j. §. ¶ Item sufficit spoliato probare violentiam per testes et

et super reb. amissis stabitur iuramentum ipsius extra q. metus causa. c. vlti. z. C. vnde. vj. l. si quando. ¶ Item qui agit aliquid metu potest agere: taz contra possessorem quaz contra illum qui intulit metum. ff. e. r. l. pedius. §. vlti. in fi. ¶ Item metū vel dolo renuncians quis ecclesie vel alicui rei sue restitui debet qz que sunt per metum nō tenent extra. eos. ritu. ad audientiā vbi de hoc. z. abbas z. xv. q. vj. c. j. h. z. iij. ¶ Item q. metu z vi latentur contra ius cōmune introductus est nihil valet. extra de ver. sig. quod latent vbi de hoc. ¶ Item per metum passo duo remedia datur. scz vtilis reuendicatio z actio q. metus causa datur etiam z tertium. scz actio. q. de dolo. quia qui metum facit de dolo. certum est ipsum fecisse. ar. ff. e. r. l. si cum exceptione. §. cum qui. ¶ Item quedam sunt per metum que ipso iure non valent vt contractus matrimonij. ext. de spon. cum locus z. xxx. q. h. vbi non est Similiter promissio dotis. ff. e. r. l. si mulier. §. si dos Similiter iudicis additio. ff. de iudi. l. h. §. j. in fi. Similiter auctoritatis prestatio. ff. de auc. tu. l. h. ¶ Item si res ecclesiastica metu tradatur vel promittatur non tenet etiaz si hoc iuramento firmetur. xv. q. vj. c. j. et ext. de iureiur. peruenit effi. ¶ Item traditio rei ecclesiastice metu facta etiaz a prelato nō tenet. C. de legibus. l. non dubium z ext. de foro competenti. si diligenti. ¶ Item iurisdicatio extorta per metum non tenet. ff. de iudi. l. h. l. §. similiter nec auctoritas tutoris. ff. de auc. tu. l. iij. §. vltimo. ¶ Item pronuntiatio sententie ex metu non tenet. xj. q. iij. iniustum alias autem que per metum sunt tenent: sed rescinduntur per actiones q. metus causa si sunt persecta. Si vero sunt imperfecta rescinduntur p. exceptionē. ff. q. metus. c. iij. l. metum. §. si q. pretoz. ¶ Item si per me-

Summa monaldi.

tum res meā corporalem tradā possuz agere vtili rei ven. 7 contra metū infes- rentem 7 contra quemlibet possessores ad quē res peruenit Sufficit enim vo- cere metum illa cum a quocūq; nec co- gor probare quis intulerat metū cum liceat mihi ignorare ipsum maxime si erat uox vel dies: sed multitudine ho- minuz maleficiū comprehendere non valebam. ff. e. r. l. metum. §. volēti. 7. §. licet. 7. l. si cum exceptione. e. §. in hac.

¶ Item vtilis rei vendicatio nunquā competit mihi nisi in simpluz actio ve- ro q̄ metus causa est a p̄cipio in sim- plum. 7 in simpluz condēnatus reus. i. in rem ipsam. si extet vel in estimatio- nem ipsius. si non extet cui sententia. si pereat is qui metum intulit soluendo liberatur. q̄ si non pereat in quadru- plum condēnatur vt quadrupletur om- ne qd̄ erat soluendum in simpli 7 qua- druplo contineatur res si potest resti- tuti alioquin estimatio rei. ff. de reuen. l. q̄ si possessor. 7 hoc locum habet sine agatur contra metum inferentes sine contra illum ad quē res peruenit. ff. e. r. l. sicut exceptione. §. j. 7. §. in hac. 7. §. quadruplabitur. 7. §. quatenus ¶ Itē quadruplatio considerabitur in hoc qz aut metum passus siue in re mea vel in possessione mea naz aliud est precium rei 7 aliud precium solutionis siue pos- sessionis. ff. e. r. l. similiter. §. qui posses- sionem. ¶ Item metū aliquid existens ex vna causa amplius metū fieri ex alia causa nō potest ext. de fide instru. inter insit. de act. §. sic tenent.

¶ Qui missam celebrare possint.

Missas celebrare potest solus sacer- dos qui post baptismū rite fuerit ordinatus ext. de sim tr. l. infirmiter. §. vna et de con. di. j. 7. c. j. 7. c. sicut. 7. j. q. j. dictum. ¶ Item si missa pro. c. dia. ni- bil minus quā si pro vno quolibet illo- rum diceretur accipit. de con. di. v. non

mediocriter. 7 hoc verum est maxime quantum ad meritum dicentis missas cum animi alacritate 7 nō cum angustia- te. ¶ Item missam cantare potest om- nis sacerdos nō precisus vt tollatur ob- iectio de suspensis 7 de exco. munitatis preter symoniacum ext. de symo. tanta. et preter enormiter delinquentes seu mediocriter si eorum crimina sunt no- toria de iur vel de facto. ext. de tempo. or. c. vlti. 7 de renun. vbi cum pridem.

¶ Item missa sacerdotis concubinarij audiri non debet. si hoc est notoriū iur vel facti alioquin dum ab ecclesia tole- ratur audiri potest ext. de cobabi. cleri. et mu. videtur vbi de hoc in glo. 7. c. vlti. vbi de hoc. 7. c. tua ¶ Itē queritur si sciam aliquem percussisse alterum ad mortem 7 percussorem illo mortuo vi- deo; celebrare in officio sacerdotali. et ignorantem tamē se illū occidisse an te- near ei dicere veritatem. Similiter qd̄ si scio aliquem ministrare quez rē scio non esse ordinatuz in forma ecclesie vel a tali qui non poterat ordinare vñ scio ipsum ordinatum non esse baptizatuz in forma ecclesie. Similiter quid si scio aliquem exco. munitatum ignorāter or- dinatum esse. aut tenere rem alienam aut comedere super pallas altaris aut facere immūdiciam corporalem in lo- co sacro vel habere vxorem quam de iu- re habere non potest. aut ecclesiam vel prebendam. vel per symoniam alienā de qua nullam habet conscientiam go. vi- cendum ad hoc omnia q̄ si tales labo- rant crassa ignorantia 7 supina cum ta- lis ignorantia non exco. eos in hac p- te teneor eis dicere vel per me vel per alium si cōmde possuz maxime si cre- do eos cōrrigibiles. si autem labozant probabili ignozātia credo nil dominus q̄ teneor eis dicere veritatem. nō pro- pter hoc q̄ peccant taliter ignorantes. Sed propter periculum vel dampnus

alienum et iniuriam sacrorum aut sacramentum rerum quod ordinatus celebrans de facto decipit illos qui audiunt missas eius aut ab illo communicant: et qui tenet rem proximi damnificat eum et excommunicatus, autem irregularis facit iniuriam sacramento et huiusmodi sacramentorum utitur quasi re non sacra utitur iniurias ei facit: et qui habet consanguineam uxorem in iuriatur matrimonio: et quando quis habet prebendam vel ecclesiam per symonia alienam habet eam in preiudicium illius ecclesie. Circa hoc tamen ita est dicendum quod quando talis taliter ignorans tractabilis siue per suadibilis spiritalis: et timens deum teneor dicere. Si autem non sit talis. Sed timeatur potius de eius scandalo. non teneor ei dicere: sed sufficit quod dicam eius prelo non tamen denunciando cum est non monuerim nec accusando cum probare non possim. Si autem possim probare nunquid teneor probare in aliquo talium predictorum. Secundo. Item illos qui dicunt quod omnes tenentur ad illud preceptum si peccauerit et teneor probare in modum denunciationis. sed scilicet alios quorum communior est opinio non teneor nisi in eo casu ubi quis non ordinatus ministrat siue ignoranter siue scienter in ordine sacerdotali maxime officiano ecclesiam: et tunc credo quod teneor denunciare si possim probare non propter peccatum illius qui ministrat sed propter periculum illorum quibus de facto ministrat. Item nunquid familia teneretur duo reuelare dampnum quod sit eidem in rebus suis occulte. Secundo. dic de hoc. ut no. est sup. de iuramento plurimo. et c. vi. Quid de illo si impulsus. distingue sicut superius distinximus. ibi de proposito et familia quem dominus fecit iurare de talibus. Item licet sacerdotes criminosi et fornicatores notorii celebrare non possint quod suspensi sunt

quo ad se et quo ad alios. xxxij. dist. nullus et c. potest hoc rament sacerdotis id possunt in aliis peccatis mortalibus constituti etiam si suspensi sunt quo ad se non tamen quo ad alios ut. i. q. i. §. sacerdos responde quod dicitur omnis sacerdos peccator missam celebrare potest. intelligi debet de officio potestate. non de merito vite. Item missam non potest sacerdos celebrare qui duos digitos vel etiam unum de illis cum quibus hostiam leuat amiserit. ext. de cleri. egro. c. h. Similiter nec leprosus est. de cleri. egro. de rectoribus et c. tua. Leprosus esse non debet populo celebrare propter scandalum. sed si velit celebrare priuatis non est inhibendus secundum quosdam dum tamen non sit nimis debilis aut deformis quod sic notat. h. xli. dist. §. hinc et cum leprosi cum repellantur a communi cohabitacione hominum multo fortius ab ordinibus sacris. Si tamen sit probiter et fiat leprosus cessabit a ministerio quo ad sanos sed leprosis cantare poterit et ministrare diuina. Sed quid de gibbosis et de illis qui habent digitos confictos dicendum quod talia et consimilia corporis vitia nisi nimias deformitatem aut debilitatem inducant ab honoribus vel ab ordinibus non repelluntur. In peccato tamen si est deformitas quod plures habet digitos quam debet vel pauciores talis deformitas ab ordinibus non repellit si veste vel sotularibus huiusmodi vicium possit velari. Item quid de furiosis lunaticis vel demoniacis vel caducis. Secundo. nullus talis promoueri debet etiam postquam fuerit liberatus ex toto Si autem fuerit liberatus ex toto potest etiam officium suum etiam si fuerit demoniacus secundum. b. sed scilicet alios demoniacus ex toto etiam liberatus missas celebrare non debet. Si autem huiusmodi persone non sunt ex toto liberate distingue. quia de moniacus debet cessare a celebratione

Summa monaldi.

missa donec plenius fuerit liberatus. **xxiij.** distin. **Comuniter** vsq; a deo furio si vero lunatici & epilentici siue caduci. si frequēter eis acciderint. hūmōdi passiones omnino cessare debēt a celebratio-
ne missae. Similiter si raro euz spume iactatione. & confuse vocis emissione. **viij.** q. **ij.** in litteris. Si autem sine spume iactatione & vocis emissione accidunt non prohibentur ab officio missae vuz tamē habeant iuxta se alium sacerdotem qui cepta officia supleat si deficiant vel collidantur ad terram. **viij.** q. **j.** illud quāto autē tempore debet probari dicte persone vtrum sint ex toto liberate & qualiter habetur. **xxiij.** distin. **Comuniter.** **et.** **viij.** q. **ij.** §. **vlti.** & potest dici qd tempus probationis ad arbitriū est circumstantiis persone et dignitatis pensatis & alijs. Similiter nec qui pernoctauit in taberna. qd non videtur teinuos ex. de accusa. si constiterit vbi de hoc. Similiter nec prius de con. distin. **liij.** sacramenta & di. **h.** liquido. **Item** missa est scdm quosdam de substantia consecrationis crismatis ex. de celeb. mis. referente vbi de hoc in glof. archiepiscopus. Sed. **b.** contradicit ex. de elec. cum in si. Similiter videtur esse de subiecta collationis ordinum fm quosdam vt in eodem ca. te referente in gl. archiepiscopus & ar. de trans. inter corporalia.

Qualiter missa sit celebranda.

Missa celebranda est diuersis horis scdm diuersitatem dierum nam in diebus ieiuniorum celebrari debet in hora nona de con. di. **i.** solent. **Item** in quattuor temporibus celebrari debet circa horam vespertinam quando ordines celebrantur. **xxvj.** dist. qd a patribus & c. ordinationes & **xxvj.** di. dilectionis. **Item** in diebus dominicis festiuis et priuatis potest missa prima pte diei

celebrari pte con. di. **j.** c. **j.** necesse. Sed si sacerdos solus esset in ecclesia non celebrabit vsq; ad horam tertiam vt necesse firatibus peregrinorū hospitibus siue diuersorum commecantium infirmorum atq; defunctorū succurrere possit ex. de celeb. mis. c. **j.** vbi de hoc in glo. missam. & c. accedit. & **liiij.** dist. non licet. **Item** in conuencionalibus & collegiatis ecclesijs: si missa canetur prima hora diei nihilominus in tertia solemnius debet cantari: sic intelligitur de con. di. **j.** necesse. **Item** vnam missam debet cantare sacerdos in die & de die: qd selli est qui vnam missam digne celebrare potest tamē si necesse fuerit porrit alias cantare pro defunctis. dummodo perfusionem siue manuum lotionem eius aqua & vino sine aqua sacram non sumperit de con. di. **j.** sufficit & ex. de celeb. mis. te referente. **Item** missas de die et non de festiuitatibus sanctorum qui tunc non sunt vel de feria sicut faciunt quidam. Nam fm congruentiam dierum & missarū solemnia sunt celebranda ex. de celeb. mis. quidam. & c. cōcreatura. **Item** missa celebrari non debet die veneris sancti et die sabbati sancti de con. dist. **liij.** Sabbato vero. illa enim que celebratur sabbato non ad sabbatum: sed ad noctem paschalem festiuitatis sicut in oratione eiusdem dicitur noscitur pertinere. Sed nūquid de nocte possit missa cantari vel ante matutinas vel ante primā dicitur. **px.** dicitur qd qui sciens ante diem celebrat cum sit contra constitutionem generalē ecclesie mortaliter peccat. nisi super hoc per episcopum vel per superiorem dispensaretur in casu vt si aliquis vel alij quos contingerit infirmari ad mores nec possit haberi eucharistia. nisi ante diem confiteretur. **Idē** dicendum de illis qui nondum dicitis matutinis celebrant cum hoc sit contra generalē con-

consuetudinem et approbatam qui autem
 celebrat antequam primam canter non pec-
 cat mortaliter nisi sit contraria consu-
 etudo loci aut statutum synodale aut
 provinciale. Qui autem per negligenti-
 am pretermissa prima dicit tertiam
 dicendum quod sufficit quod caute suppleat. quod
 pretermisum est et agat penitentiam
 de negligentia. ¶ Item sacerdos non
 solus sed cum socio qui ei responde-
 at missam dicere debet. vii. q. j. illud. et
 de conse. dist. ij. hoc statutum est. c. n. eo. r. j.
 q. h. placuit. ¶ Item scilicet celebrare de-
 bet ubi dicitur et potius vini vel aquae cuiuslibet
 quous quantumlibet minimus impe-
 dit celebrare missam. vii. q. j. nihil quod ob-
 reuerentiam sacramenti introductus
 est. de conse. di. ij. liquido. r. ca. sacramen-
 to. r. de celebratione missarum et par-
 te. vbi de hoc. ¶ Item missa non de-
 bet celebrari in oratorio vel in domi-
 bus propriis siue permiserit diocesanus
 de con. di. j. missarum. r. c. vnicuique. r. c.
 clericos. r. ca. si quis ¶ Item in altari in
 quo missas cantauit episcopus presby-
 ter eo die aliam celebrare non potest nec pre-
 sumat sine ipsius consensu. de con. e.
 di. h. capi. h. vel nisi necessitate urgente
 vii. b. j. nihil. Sed forsitan potest rationa-
 biliter dici quod huic viri derogatum est
 per contrariam consuetudinem pre-
 scriptam que derogat iuri scripto. In
 Romana autem curia celebratur sepe
 a pluribus ante et post in altari vbi car-
 dinales episcopi celebrauerint scienti-
 bus papa ipsis et cum non contradi-
 cant. propter quod videtur id approbasse
 ¶ Item missa celebrari debet in eccle-
 sia consecrata solum si fieri potest. vel
 saltem in altari ecclesie consecrato. vel
 si hoc non habeatur semper ad minus
 parua tabula consecrata lapidea non
 tamen terrea. vel lignea. sed et lapidea
 consecrari non debet nisi habeat casu-
 lam. De casula autem illa cui propaga-

natur tabula illa non refert vtrum sit
 lignea vel lapidea vel de alia materia
 solida in necessitate etiam potest mis-
 sa sub vino publice celebrari. seu inter-
 toris. scilicet in itinere honesto vel si-
 simile super terras solidam non in na-
 ui: quia in mari vel in fluctibus flu-
 ctuat ne ea vagante fiat sanguinis effu-
 sio vel corporis christi in debita como-
 ditio introitus tamen missa potest ibi di-
 ci. potest ergo in necessitate celebrari sub
 vino ut dictum est dum tamen habeatur
 ibi semper parua tabula lapidea
 consecrata. r. ca. ornamenta que neces-
 saria sunt ad celebrandum missam.
 de conse. dist. i. c. j. circa finem. r. c.
 concedimus. Sed nunquid sine vesti-
 bus officio misse depuratis conficitur
 corpus christi. Respon. dicendum quod si
 fiat verum erit sacramentum licet gra-
 uissime peccet qui hoc scienter duxerit
 faciendum. ¶ Item quid de sacer-
 dote qui celebraturus missam per negligenti-
 am panem non ministravit vinum
 in calice aut aquam. nec auertit defe-
 ctum donec veniat ad verba consecra-
 tionis vel etiam usque ad consummationem
 nec auertit defectum panis vel vini. vel
 aque. Respon. defectus panis vel vini vel
 aque. vel cuiuslibet istorum si tamen de-
 prehendit antequam veniat ad verba que
 sunt de substantia consecrationis sup-
 pleat apponendo quod pretermisus est
 ¶ Item si pretermisus est vinus tamen
 apponitur cum hostia noua et fiat ite-
 ratio hostiarum a te igitur super hostiam de no-
 uo apposita et super vinum hostia alia si ista
 consecrata est in preterita. ita quod super
 eam nihil quod dicitur est repetatur. Si au-
 tem panis pretermisus est tamen et hoc de pre-
 terita dicitur est ad hostiam quibus officium sacra-
 menti corporis apponatur quantum potest fieri si-
 ne scandalo et repetantur omnia sacra-
 menta igitur super totum cum non aliter sit aliquid consecra-
 tum. Si autem aqua sit pretermisus. et hoc de

Summa monaldi

prehenditur ante tempus consecratio
nis apponatur aqua ⁊ totū reiteretur
a te agitur super totū qz nondū est ali-
quid consecratū ibi. Si autē deprehen-
datur postq̄ facta est cōsecratio corpo-
ris ⁊ sanguinis aut non apponāt aqua
aut si apponatur nulla fiat iteratio ver-
borum cū iam facta sit consecratio taz
corporis quā sanguinis. Si autē facta
est cōsecratio corporis apponatur aqua
et nihil reiteretur. Si autē cum ventus
est ad sumptionē tunc p̄mo deprehe-
ditur. q̄ vini est p̄termisum nō vide-
tur aliq̄ remediū nisi vt p̄cedatur ad
finē ⁊ agatur penitencia de tanta negli-
gentia nisi forte sine magno scandalo
assistentiū possit misceri vini ⁊ nouus
panis super que totū iteratur non su-
per hostiā iam consecratā. Rñd. ¶ Itē
calix non debet fieri de ligno vitro. ere.
plumbo vel auricalco ne ad vomitū pro-
uocet; sed debet fieri de auro ⁊ argento
vel stagno nec corporale debet fieri. de
serico vel de panno tincto; sed de puro
et candido lino de con. di. i. altaria. ⁊. c.
vasa. ¶ Item licet ynā missam tantum
celebrare possit in die sacerdos. tamen
in die natalis domini tres missas pos-
set cantare. Sed in alijs diebus possit
in casu cantare ynā pro defunctis non
solum quando funus p̄sentē vt qui-
das dixerunt cū canon non distinguat
in hac parte. vtrū debeat hoc fieri p̄-
te funere. aut in āniuersario. aut p̄ de-
uotione. dñ tamen non sit corrupta in-
tentio nec contra consuetudinē loci ap-
probatā vel contra constitutiones syno-
dales fiat. ⁊ alterā 3 die si necesse fuerit
vt dictū est potest celebrare vltra tamē
duas missas in die excepto die natiui-
tatis nullus p̄sumat celebrare. ⁊ si q̄s
cupiditate peccat vel propter adula-
tionem celebrare peccaret mortaliter
de con. di. j. sufficit ⁊ ext. de celeb. mis. c.
j. ⁊. c. consueuisti vbi de hoc in glo. s̄ qd.

¶ Item propter missam peculiarem.
id est specialem de aliquo sancto. vel pro
defunctis aut de alijs non debet q̄s dis-
mittere quin audiat missam de die. ex-
tra de celeb. mis. c. n. ⁊ hoc intelligendū
quando dies habet propria missam; ⁊
de illis q̄ quotidie missam audire tenē-
tur test ar. contra illos q̄ dicunt q̄ in
dieb⁹ festiuis suff. ē. audire solū in tro-
tum de festo postquā celebrauerint de
brā virgine vel de mortuis quoniam ta-
les non audiunt propter hoc missas de
die. quia missa appellatur officij cum
canone vt in. c. supradicto ¶ Itē in die-
bus non festiuis cū solemniter catur
missa de beatavirgine vel de sancto spi-
ritu ⁊ similibus non debet gloria in ex-
cellis cantari nec credo in vni⁹ deus de-
bet cantari. licet in missa pp̄ia p̄fatio
decanetur vt inter cōmemorationem
et solemnitatē differentia ostendatur.
ext. de celeb. mis. concilium.

¶ An monachi eccle-
sijs p̄fici possint.

¶ Monachi ecclesijs p̄fici possunt in
ecclesijs parochialibus causanti-
litatis dñ modo possint ibi plures mo-
nachi esse. xxy. dist. cum pro utilitate.
Secus tñ si ecclesia tal' sit. in qua oppo-
teat monachum solū esse ext. de statu.
mo. c. n. in prin. ⁊. c. q̄ dei timore ¶ Itē
scdm quosdam episcopus potest mona-
chos p̄ficere secularib⁹ ecclesijs cū
abbatis consensu. (viij. dist. c.) ⁊ hoc in
ecclesijs que non spectāt ad monachos
pleno iure ext. de suppl. negl. pla. sicut
et de p̄ben. de monachis ⁊ de priuile. cū
et plantare. §. in ecclesijs vbi de hoc in
glo. in vtroq̄. In his autē que ad mo-
nachos pertinent pleno iure sufficit so-
lum abbatis cōsensus. xviij. q. ii. vñs pi-
ma qui sic fuerūt instituti. possunt p̄-
dicare baptizare. missam ad populū ce-